NICOLAE BREBAN

FRANCISCA

EDITURA CARTEA ROMÂNEASCĂ

Scanned with OKEN Scanner

FRANCISCA

Scanned with OKEN Scanner

Privește savant
Cu inima beată
De iubire.

GLOSSA, G. BACOVIA

CAPITOLUL I

ÎN CABINETUL SANITAR SE GĂSEAU DOI oameni, Chilian și felcerița. Stăteau amîndoi de vorbă în liniște, într-o nefirească liniște. Cîteodată, ușa de fier a cabinetului se clătina și atunci pătrundeau pînă la ei marile zgomote ale halei de boghiuri. Felcerița era o fată foarte tînără și, întocmai ca liniștea nefirească a cabinetului, era nefiresc de frumoasă. Avea pielea feței bine întinsă pe oase, ochii desenați cu linii armonioase și reci, părul bogat, aproape greoi. Ceea ce era însă într-adevăr particular la ea și ceea ce constituia de fapt farmecul ei era corpul ei, care, atunci cînd stătea pe scaun ori întinsă, nu revela nimic deosebit. Impresia era mai degrabă dezagreabilă ; părea un trup de adolescentă mult prea slab, prea înalt, dînd chiar o senzație de bolnăvicios. Cînd se ridica și se mișca, totul însă prindea o proporție și o culoare neașteptate : formele alungite, de vis aproape, trăiau într-o elasticitate uimitoare, atingînd zone muzicale. Chilian era un bărbat de statură potrivită, în jur de treizeci de ani, «bine zidit», greoi chiar. Ea se purta cu dezinvoltură, nebăgîndu-l în seamă. (Steriliza ace, înfășura bandaje, despacheta o cutie mare cu medicamente, răsfoia apoi cu indiferență o revistă sovietică veche, în culori.) El sta rezemat de zid, lîngă fereastra deschisă, și îi vorbea. Era în jurul orei cinci a unei după amieze de septembrie, în anul 195 . . . În ciuda liniștii ce domnea în cabinet și a atitudinii calme, aproape nepăsătoare, a celor doi, în

aer plutea o încordare care colora gesturile lor, relevînd un substrat de crispare.

În începere intră o lucrătoare înaltă, slabă, cu mîinile mari, căreia îi intrase un șpan în ochi. În timp ce felcerița era ocupată cu femeia, apărură și doi lucrători tineri, sudori probabil după șorțurile mari, țepene, de piele. Unul din ei se întinse pe canapeaua de piele acoperită cu un cearceaf alb, de lîngă ușă, iar celălalt rămase în picioare lîngă el, vorbind cu voce tare și rîzînd mereu. Femeia ieși și felcerița îi tratâ pe cei doi, care aveau o afecțiune a ochiului, iar după cîteva minute rămaseră din nou singuri. Apoi intră un muncitor bătrîn, cu o mustață groasă, încă doi, și timp de o jumătate de oră intră mereu cîte cineva, femei și bărbați, pentru mici intervenții, rețete, informații, tratamente. Chilian plecă deodată, fără să-și ia rămas bun, și felcerița, prinsă de treburi, nu observă. Cînd rămase singură — lucru ce se întîmplă la foarte scurt timp de la plecarea lui —, se aplecă pe geam, căutîndu-l, dar nu-l mai zări.

Se cunoscuseră aproape cu două luni în urmă la un «festival artistic urmat de dans» ce avusese loc în sala uriașă a cantinei. Era vară încă, foarte cald, cerul alb de stele stătea încremenit deasupra acestei părți a lumii, sute de oameni beau și mîncau la mese, dansau, ieșeau și intrau în sală, rîzînd sau vorbind, ori doar privind pe cei ce dansau și pereții albi încărcați cu ghirlande de hîrtie colorată. Chilian venise tîrziu, mult după terminarea programului — se găsea încă în uzină și auzi întîmplător că se dansa la cantină —, și intră în sală venind direct la bufet. Ceru la început niște țuică — pe care o bău în picioare, rezemat de bar — apoi, cum băutura i se păru de calitate proastă, luă bere. În dreapta era barul și în continuarea lui se aflau niște mese puse cap la cap pe care se vindeau sandvișuri și mîncare rece. La extremitatea acestui bufet improvizat se aflau dulciuri, prăjituri, torturi, limonade, și aici stătea ea, îm-

preună cu o femeie mai în vîrstă, servind pe cei puțini, care se apropiau de raionul lor. Aproape de ei se găsea o masă neocupată — de altfel fără scaun și față de masă, cu cîteva pahare întrebuințate, udă pe alocuri de băutură — și Chilian se așeză acolo, după ce făcu rost de un scaun. N-o remarcă decît la vreo jumătate de ceas, cînd se apropie de ea un tînăr înalt cu părul negru, foarte des, și o invită la dans. Ea își dădu jos halatul și — lăsînd-o pe cealaltă să servească singură — plecă să danseze. Avea o rochie simplă, de culoare închisă, aproape mohorîtă, dar linia subțire, neașteptat de elastică a trupului ei îi sări numaidecît în ochi. Nu se grăbea, deși mergea cu oarecare fermitate și își mișca egal picioarele lungi, iar corpul urmărea abia simțit, dar neîntrerupt, această mișcare. Chilian o privi uimit un timp, apoi se întoarse și o uită numaidecît. O mai zări de cîteva ori, trecînd, însoțită de același băiat, dar de data aceasta n-o mai privi cu aceeași atenție, preocupat fiind de altceva. De fapt uitase de ea și fu foarte surprins cînd ea îl întrebă la un moment dat :

— Dumneata nu cunoști pe nimeni aici ? Stai și bei berea asta răsuflată . . . ești trist ? și imediat, cealaltă femeie începu să rîdă și ea făcu la fel. Chilian se întoarse și le privi cîtva timp, uimit, dar, pentru că se plictisea la rîndu-i, zîmbi și el politicos. Ești drăguț ! continuă ea, privindu-l cu îndrăzneală. Îmi aduci foarte bine aminte de ceva. Vrei să-ți spun cu cine semeni ?

— S-aud ! zise el, dînd din cap, nebănuind ce o să urmeze.

— Semeni, spuse ea, privind-o repede pe cealaltă, cu un obiect ce-mi era tare drag în copilărie : e vorba de un rățoi de lemn, pe care îl trăgeam pe niște rotile roșii, rotofei și caraghios !

Nu-și termină fraza, deoarece femeia mai în vîrstă, cu părul vopsit într-o culoare indecisă, izbucni din nou în rîs și atunci ea, care părea încă o adolescentă,

se contagie la rîndu-i de veselia celeilalte şi rîse, privindu-l mereu cu aceeaşi îndrăzneală. Înainte de a apuca Chilian să răspundă, se apropie tînărul cu care mai dansase şi o luă din nou cu el. Rămas singur cu femeia cu părul vopsit, Chilian vru să-i răspundă, dar ea păru deodată preocupată şi neobişnuit de serioasă şi atunci el renunţă. Comandă încă două sticle de bere — din berea care le făcuse pe cele două femei să rîdă — şi bău. Era insuportabil de cald, aerul parcă moţăia în straturi fierbinţi şi pe Chilian îl încerca o sete mare ca o prăpastie, pe care berea, insuficient de rece, nu făcea decît s-o întreţină. Îşi bău cele două sticle, vru să ceară din nou ţuică sau orice altceva, tare, dar renunţă şi se gîndi să plece. Atunci ea îi puse a doua întrebare, la fel de neaşteptată ca şi prima :

— Nu vrei să dansăm ? Invită-mă şi am să accept!

Şi Francisca schiţă cu mîna stîngă un gest graţios, inutil, o urmă a copilăriei. Cealaltă femeie o privi o clipă uimită, apoi izbucni în rîs. Chilian se ridică în picioare, cu o solemnitate exagerată, şi ea îşi dezbrăcă halatul şi merse cu el la dans, păstrînd însă pe faţă o expresie de amuzată mirare, de parcă, în timp ce dansa, adevărata ei fiinţă rămăsese la bufet, lîngă femeia cu părul vopsit, şi rîdea de se prăpădea.

După ce părăsi cabinetul felceriţei, Chilian nu mai întîrzie în uzină, ci merse drept acasă şi se culcă, intenţionînd să nu se mai scoale pînă dimineaţa. (Vroia astfel în cîteva ore să recupereze aproape trei nopţi nedormite, petrecute în şedinţe şi elaborarea unui raport trimestrial, cerut suplimentar.) Dar în jurul orei zece şi jumătate se trezi la un telefon dat de Toma Bică, secretar raional, şi apoi, imediat, la nici zece minute, îi telefonă felcerita, care se numea Francisca Mănescu.

— Sînt la farmacie, spuse ea, te aştept să cobori.

Scanned with OKEN Scanner

Chilian se îmbrăcă și în cîteva minute fu jos, la farmacia permanentă din colțul blocului în care locuia și unde ea obișnuia să-l aștepte. Plecară împreună pe jos, schimbînd cîteva fraze nesemnificative și se îndreptară, din obișnuință, spre parcul Arenele Libertății, loc în care își petrecuseră cea mai mare parte a timpului, scurt de altfel, de cînd se cunoșteau. Deși toamna era abia la începutul ei, în parc era puțină lume. Cele cîteva zeci de perechi stăteau retrase pe bănci, în umbră, și asta dădea marilor alei o pace nefirească, o trecere prea bruscă spre iarnă. Cei doi, Chilian și felcerița, Francisca, umblau nu prea repede, căutînd, se putea observa lesne, un loc anume. Era o pereche oarecare ce se detașa cu o mare claritate pe fondul încremenit, verde-negru, luminat de numeroase becuri reci și țepene, doi inși disproporționați, pășind cu gravitate chiar pe mijlocul aleii, la distanță, părînd a trece întîmplător pe acolo. Chilian era un bărbat masiv, îmbrăcat într-o pelerină de ploaie prea bogată, veche, care-i fîlfîia pe umeri. Francisca, într-un pardesiu destul de uzat, pe care și-l ținea cu o mînă înfășurat pe corp, cu formele-i alungite, abia simțite, mergea alături de el. Ocoliră încet unul din micile și numeroasele golfuri pe care le făcea lacul artificial din mijlocul parcului, trecură de «castelul lebedelor» (o căsuță cu acoperiș țuguiat și cu multe ferestre) și ajunseră la un podeț de piatră, care făcea trecerea pe mica insulă din mijlocul lacului, unde se afla un minaret. Aici era întinsă o sîrmă ghimpată, la înălțimea de un metru, cu o inscripție : «Trecerea oprită». Francisca păși firesc peste obstacol, Chilian își agăță însă poalele pelerinei în țepii sîrmei și trase de cîteva ori cu oarecare enervare de manta, făcînd să danseze încolo și încoace tabla de lemn, ce purta inscripția. Francisca se aplecă repede și desprinse sîrma, ce se agățase destul de temeinic, și rîse, spunîndu-i :

— Asta aproape intră în programul plimbărilor

noastre. Ar trebui să ți-o dezbraci înainte de a sfida «ordinea publică».

— De ce mi-ai telefonat în definitiv ? întrebă el enervat. Încerc de o săptămînă să te văd și nu reușesc. Azi voiam să dorm.

Ea rîse din nou, făcînd multe mișcări ce nu erau decît schițe de feminitate pe un mare și întîrziat fond al copilăriei.

— De ce te-am chemat ? și se prefăcu, o clipă, gînditoare. Nici n-ar trebui să-ți spun și-ai să rămîi cît vreau eu... Îți spun totuși... și ea se gîndi din nou cîteva clipe, deși știa dinainte ce vrea să spună.

— Ce favoare ! făcu el fără să zîmbească, dar ea care-l cunoștea, știa că el e aproape înveselit acum.

Ajunseră între timp lîngă minaret (un turn subțire, nu prea înalt, înconjurat strict de un zid alb) și se așezară pe iarbă, aproape de apă, în spatele unor mari tufe ce îi ascundeau de privirile celor ce treceau pe alee. În fața lor se aflau apa, turnul răsfrînt al minaretului și mai încolo, pe celălalt mal al lacului, petele întunecate ale arborilor. Pe partea cealaltă se găsea un restaurant pe un fel de promontoriu, ce-și trimetea peste apă luminile ca niște suliți lungi, incandescente, peste care alunecau valurile mici, egale, foșnitoare, ale lacului. În jurul clădirii restaurantului erau o grădină și un ring de dans, acum goale. Restaurantul se transformase într-un fel de bufet ce agoniza pînă la venirea iernii, cu cîteva mese, o femeie ce servea, un barman, și cîteodată un viorist bătrîn, un cîntăreț vagabond, care interpreta un limitat program de lieduri și romanțe destul de greu de recunoscut. În cursul verii — cînd stătuseră adeseori aici pe mal — priviseră mereu spre acel promontoriu destul de depărtat, încercînd să ghicească mișcarea abia distinctă a oamenilor la mese, ori de pe ringul de dans, ascultînd muzica ce se cînta acolo și care ajungea pînă la ei în felul luminii, adică într-o mișcare ondulatorie și disconti-

nuă. Într-adevăr, cîntecele, melodiile uneori cunoscute se auzeau cu o intensitate inegală, pulsatorie, așa cum se aude muzica de pe un mare vas alb ce trece în apropierea țărmului, ori dintr-o casă cu ferestrele închise, în timpul iernii, cînd vîntul gonește în rafale bruște și neregulate.

— E destul de trist acum, spuse Francisca după ce se așezară, ar trebui să trecem odată dincolo, să vedem ce se întîmplă în acel restaurant. Mi-a lipsit muzica, și ea rîse ușor, nevrînd să dea cuvintelor o culoare prea apăsătoare, în tot lungul timp al prieteniei noastre.

— Da, spuse el fără s-o privească, destul de multă vreme — aproape două luni.

— E mult două luni ? întrebă Francisca ascuțit, întorcîndu-se spre el.

— Depinde, în cazul nostru da. Noi am fost mereu împreună în acest timp, ceea ce e grozav. Adică eu am alergat mereu după tine.

— Și eu ? făcu ea, așteptînd ca el să zîmbească, deși îi cunoștea firea, care la început i se păruse de-o gravitate exagerată, aproape o caricatură.

— Tu ? întrebă Chilian, și o privi ridicînd sprîncenele. Nu știu ce făceai. Cred că făceai și tu ceva.

Ea rîse din nou, cu unul din acele rîsete mici, afectate, ale ei, de cele mai multe ori gratuite, un fel de țipăt de sălbăticiune mică, încă unul din semnalele copilăriei ce la ea murea cu o nefirească greutate. Adesea Francisca gîndea și vorbea cu o neașteptată maturitate — nesusținută însă multă vreme — și atunci toată acea gesticulație întîrziată cădea destul de ciudat. Observase că lui Chilian îi displăcea acest lucru, dar nu se prea sinchisea. De altfel, spre deosebire de el, ea era un temperament sanguinic, deschis, incapabil de lungi tăceri, ori de încremenire fizică.

— Să-ți spun de ce te-am chemat astă-seară ? dar el nu răspunse, deși ea aștepta cîtva timp. Te-am

chemat, continuă apoi, pentru că voiam să discutăm împreună ceva serios.

Chilian rîse deodată cu un rîs gros, chiar neplăcut, rîs ce o făcea pe ea, de cîte ori îl auzea, să întoarcă ochii, încruntînd sprîncenele.

— Ceva serios ? întrebă el şi mai hohoti de vreo două ori, nebăgînd parcă în seamă evidenta ei enervare. Apoi o lovi uşor cu cotul, alt gest specific lui, ca şi rîsul, la fel de nesuferit Franciscăi. Nu-ţi place? o întrebă el, lovind-o din nou, repede, cu cotul. Mi se pare, domnişoară, că acum ni se dezvoltă spiritul de clasă, vremelnic aţipit. Ce ?

Ea îl privi repede, nedumerită şi încă enervată, şi gîndi : «E adevărat. Nu e deloc prost.» Deşi făcuse constatarea asta de sute de ori, ba chiar în forme superlative, continua încă să fie nedumerită, ca şi de trupul lui mare, de diferenţa de vîrstă dintre ei şi de întreaga lor prietenie.

— Nu crezi că eu pot să-ţi spun ceva serios ? întrebă ea, neprivindu-l, cu o prefăcută nepăsare.

— Cum să nu, zise Chilian, dar felul în care o spui... Faci o mutră !...

— În primul rînd că eu nu fac nici un fel de mutră ! replică Francisca repede, cu ciudă.

— Ho, ho, ho ! rîse Chilian iarăşi, bătîndu-se cu mîinile mari, pătrate, deformate şi înţepenite de muncă, pe genunchi. Mă faci să rîd pentru toată iarna. Bine, să zicem atunci mutrişoară !... Şi o prinse de bărbie cu mîna dreaptă, încercînd să-i întoarcă faţa spre el. Dar gestul lui ea îl simţi aproape grosolan — Chilian avea într-adevăr o mînă grea, de multă vreme nepotrivită pentru gesturi prea gingaşe — şi Francisca răsuci cu o mişcare iute capul, rămînînd cu spatele spre el. O privi încă, zîmbind, bănuind vag ce o indispunea, dar reacţiile ei mereu exagerate, adolescentine, de un puternic relief, îl făceau cîteodată să rîdă, deşi încerca, ca şi acum, să se stăpînească.

— Uite ce, spuse ea fără nici un fel de tranziție, vreau să-ți vorbesc despre mine. De aceea te-am chemat.

— Aha ! făcu el cu gravitatea lui obișnuită. Despre dumneavoastră.

— Da, afirmă ea, parcă neauzindu-l, mi se pare că prietenia noastră intră într-o nouă fază. Perioada ei de început s-a terminat, acum vine sfîrșitul, ori altceva mai bun... sau mai rău.

— Ce vorbești ? spuse Chilian gînditor, uitîndu-se în pămînt, în fața lui.

— Da — continuă ea, vorbind repede, în felul ei, dar foarte distinct —, noi stăm acum în mod asemănător cu verdeața și întreg parcul acesta : între vară și toamnă. Ți-am mai atras atenția.

— Da — zise Chilian, ridicîndu-și sprîncenele, ceea ce la el nu însemna nimic — mi-ai atras atenția. Între vară și toamnă ! repetă, încercînd să înțeleagă, deși se gîndea la altceva.

Francisca îl privi cîteva clipe dintr-o parte, bănuitoare, încercînd să ghicească dacă el o lua în serios sau nu. Fața lui încremenită, osoasă, cu nasul mare, acvilin, nu trăda însă nimic și atunci ea continuă, fără să-și poată stăpîni o repede mișcare a umerilor, un gest pueril și neașteptat după frazele ei grave, așezate, de pînă acum :

— Vreau să-ți vorbesc cu de-amănuntul și în mod sistematic despre ultimii mei ani, de fapt despre momentul în care eu am început să mă îndrept spre tine, indiferent dacă noi vom mai fi prieteni de acum încolo sau nu.

— Da ? spuse el, fără expresie, ca de obicei captivat de caracterul ei, un amestec de ușurătate și copilărie întîrziată cu maturitate gravă, în general clarvăzătoare.

Frazele ei chiar, deosebit de precise și definitive, aproape didactice, erau unul din amănuntele care îi țineau mereu trează atenția. Această «maturitate sen-

tenţioasă, de profesoară îmbătrînită, singuratică şi înăcrită», cum îi spusese el o dată, la început, «însă inteligentă şi vie» la cei abia douăzeci şi doi de ani ai ei, era şi o parte din feminitatea ei, cîteodată distinctă şi tulburătoare.

— Da, replică ea, eşti singurul om care poate înţelege cît de cît ceva. Apoi îşi dădu seama ce spusese şi-l privi din nou, încercînd să ghicească dacă îl jignise sau nu. Dar ca de obicei nu descoperi nimic pe faţa lui şi atunci în mod cu totul neaşteptat începu să rîdă, ascuţit şi copilăros. Rîse şi se jucă cu şiretul de piele al pantofului ei drept, pe care îl lega şi îl dezlega cu repeziciune, făcînd cu capetele lui funde mari, cît mai simetrice. Chilian stătea mereu încremenit şi, după cîteva minute lungi de tăcere, ea irupse deodată, vorbind repede şi clar :

— În primul rînd îţi voi vorbi despre tatăl meu, apoi despre mama şi apoi despre cele trei surori ale mele, două mai mari şi una cam de vîrsta mea. Bineînţeles, voi fi cît se poate de concisă, încercînd să ajung mereu la esenţa lucrurilor.

Se juca mereu cu şiretul de la pantof, urmărindu-şi mîinile cu o expresie pierdută de încîntare în timp ce pronunţa frazele de mai sus.

— Esenţa lucrurilor ? făcu el morocănos. Asta nu e chiar aşa de uşor. De altfel e şi destul de tîrziu.

— Nu face nimic, zise ea cu nepăsare.

Îşi desfăcu iarăşi şiretul, îşi scoase complet piciorul din pantof, îşi contemplă nestingherită laba piciorului, mişcînd-o şi arcuind-o în fel şi chip. Chilian o privea cu coada ochiului, cu o abia conturată expresie de nedumerire şi mohoreală, gîndindu-se însă în acelaşi timp la o chestiune importantă pe care trebuia să o dezbată a doua zi, la ora zece, într-o şedinţă cu instructorii de protecţia muncii.

— Familia mea e o familie tipic mic-burgheză, declară ea repede, după ce îşi încălţă piciorul şi-l aşeză cuminte alături de celălalt, în iarbă. Am început

să-mi înțeleg familia și să-i apreciez specificul din primele clase de liceu, dar lupta împotriva ei s-a declanșat abia în cursul superior. Ruptura mea de familie, prima mare ruptură, s-a întîmplat acum doi ani, cînd am fost trimisă la facultate.

— Prima ruptură, repetă Chilian fără s-o privească.

— Bineînțeles, se grăbi Francisca să confirme, eu nu sînt ipocrită. Sînt lucidă și încerc mereu să vorbesc despre ceea ce e esențial. Unchiul meu e episcop, tatăl meu era preot — un preot de tip mai special, un fel de preot funcționar-administrator —, mama mea este de profesiune nepoată de episcop, iar surorile mele nu au nici un fel de profesiune, ele vor rămîne toată viața uneltele docile ale mamei. Vorbesc mai ales de cele două mai mari, pentru că cea de vîrsta mea, Anișoara, e încă aproape un copil!

— Ho, ho! izbucni în rîs Chilian, dar cum ea se întoarse surprinsă, aproape furioasă spre el, se opri cît putu mai repede și căzînd în obișnuita lui încremenire îi făcu un semn destul de categoric cu mîna să continue.

Francisca însă îi urmări cu nedumerire gestul, cu o privire fixă și concentrată, ca și cum ar fi descompus cinematografic mișcarea, apoi începu să-i studieze aproape mîna dreaptă de parcă ar fi văzut-o pentru întîia oară, cu aceeași expresie cu care contemplă copiii un arici mare și neașteptat, ieșit din niște tufișuri. El aștepta fără s-o privească și, în același fel, cu zeci de amănunte asemănătoare decurse întreaga ei povestire.

— De altfel, reluă ea, fără tranziție, nu am să-ți vorbesc despre clericalism sau anticlericalism, nici măcar despre problema religiei și a misticismului care la prima vedere ar face, după o judecată logică, specificul familiei mele și al vieții mele de pînă acum. Nici prin gînd să nu-ți treacă!

— Nu, făcu Chilian, grav și posomorît, nici nu-mi trece prin gînd.

— Ei bine, răspunse Francisca, fără să-și dea seama de nuanțele frazelor ei, uneori aproape caricate de didacticism, pe care nici Chilian nu părea a le observa, după cum probabil știi, preoții și întreg aparatul lor preoțesc nu sînt decît o instituție ca oricare alta burgheză.

Deci, continuă Francisca imperturbabil, e vorba de o familie tipic burgheză, cum spuneam. Și eu sînt foarte fericită că e așa, deoarece cu ajutorul familiei mele, al rudelor și cunoscuților, chiar și al meu însămi, am reușit să cunosc bine mica burghezie și într-un fel chiar întreaga burghezie.

Tatăl meu a fost ceea ce se cheamă «un om bun», deși la el bunătatea se confunda cu o pornire blajină, dar de neînvins, spre băuturile alcoolice. Cînd s-a însurat a făcut un fel de afacere destul de reușită, pentru că mama era pe vremea aceea nepoata favorită și foarte energică a unui consilier episcopal de mare viitor. El nu era decît un teolog absolvent, «teolog absolut» cum se spunea, fiu de funcționar sărac, nearătos, mediocru, unul dintr-o mie ! A avut totuși o șansă — cine știe cum o fi apărut (eu cam știu în general și asta, dar nu vreau să intru în detalii nesemnificative) —, a avut o șansă deci și a folosit-o. Iată — zise deodată Francisca schimbînd tonul, ridicînd repede brațul stîng în sus cu o copilărească aroganță — eu sînt rodul unei șanse, rodul unei «cinstite» afaceri matrimoniale făcute în cel mai bun și mai clasic stil burghez... Să nu crezi, făcu ea repede, de data aceasta părăsindu-și frazele spuse pe un ton ascuțit și sentențios, să nu crezi că sînt un monstru fără inimă, un balaur cu șapte capete, un copil care nu-și iubește părinții. Să nu crezi asta nici o clipă — repetă ea insistînd, deși Chilian nu spusese nici un cuvînt, continuînd s-o asculte în felul lui grav, posomorît — eu îi iubesc și pe ei și pe su-

rorile mele, deşi nu sînt cu toţi decît nişte mediocrităţi. Dar ăsta este un paradox !

Ca să poţi deosebi totuşi adevărul în mod cît mai clar, trebuie să-ţi precizez «tipul» de afacere pe care l-a făcut tatăl meu cînd a ales-o pe mama ca tovarăşă de viaţă. Şi anume vreau să spun că iniţial a fost o idee foarte jalnică, cu foarte puţini sorţi de reuşită, aproape ridiculă, cum e de exemplu jocul la loterie. Căci în momentul cînd tatăl meu a aspirat — vreau să zic «a inspirat» — la mîna nepoatei canonicului (aici Francisca se întrerupse şi rîse exagerat de mult, probabil fericită de calamburul naiv pe care-l făcuse), el, canonicul, deşi om foarte capabil — asta înseamnă în burghezie, după cum ştii, un om lucid, fără pasiuni, descurcăreţ —, era în dizgraţia episcopului, ba mi se pare fusese trimis şi la mănăstire. La o episcopie sînt şase canonici, iar unchiul meu mai are încă o droaie de nepoţi şi de nepoate. În sfîrşit, treburi destul de încurcate, care se întîmplau şi în lumea coloneilor şi în lumea prefecţilor, ori a primarilor, ori chiar a agenţilor sanitari mai răsăriţi, în lumea miilor de şefi de tot felul din marele continent care se cheamă administraţia burgheză. Am vrut numai să-ţi arăt că şansa tatălui meu era de fapt o şansă destul de jalnică şi debilă. Dar, neavînd alta mai bună, a acceptat-o şi astfel m-am născut eu. Şi împreună cu mine există, respiră şi se zbat în viaţă milioane de exemplare, fiinţe vii, rod al unor şanse sau altora, dar în orice caz al unei şanse posibile, fie ea cît de debilă şi de iluzorie, nu al unui sentiment. În sfîrşit, tatăl meu a avut noroc, un noroc destul de neaşteptat, canonicul a ieşit din mănăstire — adică a fost rechemat în vechiul post —, episcopul a murit la timp, canonicul a fost ales episcop şi mai ales mama mea a fost preferată înaintea altor treisprezece sau cincisprezece nepoţi. (Ne aflăm în Ardeal aici.) Deci biletul a ieşit la loterie cu un cîştig foarte mare ! E curios că toate aceste lucruri, nouă,

copiilor, nici nu ni s-au ascuns — ca multe altele, de altfel, — contîndu-se probabil pe o imbecilitate medie a noastră, odraslele unor astfel de «onorabile» maşinaţii. Şi, în treacăt fie spus, această socoteală în general da roadele scontate. Nimeni nu ştie, nici măcar nu bănuieşte, nimic. Nimeni sau în orice caz foarte puţini. Dar un aspect destul de important al acestei «afaceri» mi-a sărit în ochi chiar de la început, vreau să zic din primele clase de liceu, cînd am început, cum îţi spuneam, să intuiesc şi să descopăr lucrurile. Dacă eu, ix, igrec, sînt rodul unei afaceri de acest tip, în esenţă o afacere ca oricare alta, de ce se aşteaptă de la mine, un produs de fapt, să am faţă de părinţii mei, două părţi contractuale, să am, zic acelaşi neclintit respect şi fierbintea, uriaşa dragoste filială pe care o are odrasla născută din iubire, în mod firesc şi miraculos. Am insistat asupra acestei părţi din expunere, deoarece pentru mine de aici a început totul — îndoiala, prima fisură, şi apoi primele convingeri, la început abia schiţe fragmentate din certitudinile mele de mai tîrziu.

Francisca se ridică în picioare şi după cîteva clipe începu să rîdă, cu rîsul ei strident, pueril. Chilian, de jos, îi urmări privirea şi văzu că era acum foarte ocupată să arunce pietricele într-o broască mare, cu pete cenuşii, rătăcită pe uscat între nişte bălării lemnoase. Broasca era literalmente zăpăcită, încolţită de pietricelele ce cădeau cu precizie în jurul ei, şi Francisca continua să rîdă tot mai puternic, cu accente tot mai înalte, pînă cînd broasca se răsuci deodată şi sări între ierburi. Atunci Francisca se întoarse simplu şi plecă spre ieşire, iar Chilian, ridicîndu-se, o urmă.

Chilian o conduse pe Francisca acasă — nu stătea prea departe de parc — şi la despărţire ea îl sărută pe buze, atentă, încordată, apoi îi strigă ascuţit :

Scanned with OKEN Scanner

— La revedere, la revedere, rățoiule posomorît! și începu să rîdă după ce spuse asta, în felul ei, scurt.

Chilian zîmbi ușor, îi făcu semn cu mîna și plecă. Era în jurul orei unu, el avea o bucată bună de drum pînă acasă — locuia pe Bulevardul Schitu Măgureanu —, dar nu se grăbi. Întîlnind peste cîțiva pași o mașină de piață, ce mergea lîngă trotuar, și amintindu-și ora înaintată, cele cîteva nopți nedormite, treburile ce-l așteptau dimineața, o opri. Cînd automobilul demară, el scoase instinctiv capul pe geam privind în urmă cerul clar, abia întunecat, și decorul aprins al acelei magnifice nopți de septembrie la care trebuia să renunțe. Apoi zîmbi din nou amintindu-și cuvintele de rămas bun ale Franciscăi și, rezemîndu-se de spătarul canapelei, retrăi în puține minute prima lor seară.

— ...Nu vrei să dansăm ? Invită-mă și am să accept ! spusese ea atunci, la balul dat în sala cantinei, făcînd un gest inutil, de grație copilărească, dar el se ridicase grav și o condusese la dans. În drum se întîlniră cu tînărul acela înalt, cu părul ca o coamă, cu care mai dansase de cîteva ori; acesta se opri fîstîcit cînd îi văzu împreună și apoi se precipită într-o direcție neașteptată. Francisca irupse în rîs, cu o spontaneitate care îl miră pe Chilian și rîse cu putere cîtva timp, în felul copiilor, aplecîndu-se de spate. El o aștepta, nedînd nici un semn de nerăbdare, cu expresia lui obișnuită de gravitate oarecum posomorîtă. Ea se calmă în același fel brusc în care începuse să rîdă și se lăsă îmbrățișată cu o mină atît de solemnă și de rece, încît Chilian se uimi din nou.

— Voiam să scap de el, declară ea cu simplitate, îți mulțumesc pentru serviciul pe care mi-l faci. Ești un rățoi amabil !

— Mi-a făcut plăcere, răspunse el fără să zîmbească.

— Cred și eu, zise cu aceeași siguranță și îndrăzneală, care îi săriră în ochi de la început lui Chilian. Probabil că nu întîlnești în fiecare zi o femeie ca mine.

— Într-adevăr, recunoscu Chilian, nu întîlnesc în fiecare zi.

— Și probabil că nu ți se va mai întîmpla în curînd, și nemaiașteptînd răspunsul lui, ea izbucni într-un rîs care ar fi părut revoltător și orgolios, dacă nu ar fi sunat din acel corp atît de armonios în simetria și firescul său.

— N-ai să mai dansezi cu mine ? o întrebă el.

— Bineînțeles că nu ! și asta din două motive : nu-mi placi deloc și sîntem, probabil, foarte caraghioși, alături. Ești stîngaci și greoi.

— Îți mulțumesc, spuse el mereu grav, pentru ușurința și îndrăzneala cu care îmi vorbești. Îmi spui adevărul fără să mă menajezi și asta înseamnă că mă crezi un om puternic.

— Da, afirmă ea și întoarse capul privind perechile din jur. Deodată el se opri.

— Ai dreptate, spuse, cred că toată lumea rîde în spatele nostru de împerecherea dintre o lebădă și un rățoi.

— Crezi ? întrebă Francisca cu o oarecare nepăsare.

— De altfel, vreau să scurtez această unică ocazie de care vorbeai. După cum ai observat, mie nu mi s-a întîmplat asta de mult și nici nu cred c-o să mi se mai întîmple în curînd.

— Te-ai supărat ?

— Da, afirmă el, și mai mult tonul lui grav decît ceea ce spunea o interesa.

— Ești atît de grav, spuse ea după o scurtă pauză, încît dacă aș ști să desenez te-aș picta și aș scrie dedesubt : «O caricatură a gravității !».

El zîmbi pentru prima oară și spuse :

— Mai mult o şarjă a gravităţii ! Şi-apoi o invită, aplecîndu-se ceremonios : Vino să bem ceva împreună ! Sau preferi o prăjitură ?

Ea îl privi încercînd să vadă dacă nu glumeşte, apoi, nedescoperind nimic pe faţa lui încremenită, spuse repede :

— Nu ! Beau şi eu împreună cu dumneata.

Chilian comandă nişte ţuică şi băură amîndoi.

— Unde lucrezi ? întrebă ea.

— Sînt ajustor de meserie.

Ea îi privi mîinile.

— Acum însă, declară ea, nu lucrezi. Ai mîinile ca nişte lopeţi, dar acum sînt nişte lopeţi albe, «lopeţi de brutărie».

El îşi privi mîinile.

— Ai dreptate, sînt cîţiva ani de cînd aceste lopeţi nu mai folosesc la nimic.

— Şi cu ce lucrezi acum ?

— Cu asta ! zise el, lovindu-se uşor cu degetul pe tîmplă.

— Aha ! Şi cum merge ?

— Nu aşa de grozav. Dacă aş fi avut mai mult exerciţiu înainte, ca dumneata, de pildă...

— Eu ? De unde ştii că eu «am exerciţiu» ?

— Nu ştiu. Am mirosit.

— Da ? Spuse ea, neîncercînd să ascundă că nu-i plăcuse acest fel de răspuns.

— După ce îţi bei ţuica poţi să te ridici şi să pleci, dacă vrei.

Ea îl privi surprinsă, dar, văzîndu-l zîmbind, îşi înghiţi răspunsul dur ce-i stătea pe buze. În schimb, declară :

— Ai un zîmbet neaşteptat de cald. De ce-mi zîmbeşti în felul ăsta ?

— Să-ţi fac plăcere.

— Nu înţeleg.

Scanned with OKEN Scanner

El bău, fără să se grăbească, apoi se întoarse și privi în sală. Observă apoi că ea îl privește cu încordare, așteptîndu-i răspunsul.

— Oho, te interesează, făcu el, am să-ți spun.

Apoi bău din nou și privi la perechile ce dansau. Cineva, de la o masă de lîngă perete, un bărbat înalt, subțiratic, îmbrăcat în negru, se ridică și îi strigă ceva lui Chilian. Acesta se sculă și se duse într-acolo. Francisca îl urmări cîtva timp cu privirea: masa de care se apropiase Chilian era ocupată de vreo șapte-opt inși, bărbați și femei, care cu toții începură să vorbească și să rîdă cînd el fu aproape (asta se putea doar vedea, ei erau prea departe și era prea multă gălăgie în jur ca să poți auzi ceva). Apoi ea observă cum ceilalți îi făcură rost de un scaun și cum el se așeză, vorbind mereu și gesticulînd cu o surprinzătoare vioiciune. Francisca rămase la masă, așteptîndu-l, repezindu-l pe tînărul cu părul bogat, negru, cu care mai dansase, cînd acesta veni o dată s-o invite la dans. Peste vreo zece minute, Chilian se întoarse să plătească și să-și ia pachetul de țigări pe care-l uitase pe masă.

— Ești aici, încă ? întrebă el, băgîndu-și țigările în buzunar și vrînd să se întoarcă probabil la cei de la masă.

Francisca era prea gravă și rece ca să nu ascundă o încordare deosebită.

— Da, sînt încă aici.

El o privi și spuse :

— Într-adevăr, nu m-am purtat prea ceremonios. Trebuie să mă ierți, în maniere se întîmplă ca și cu inteligența : trebuie un oarecare exercițiu înainte ca să le poți folosi oricînd, chiar și cînd nu te gîndești la ele.

— Nu e vorba de maniere, făcu ea liniștită și mîndră, asta e prea simplu. Așteptam un răspuns.

— Un răspuns ? La ce ? !

Francisca zîmbi subţire, fără să se uite la el, ceea ce dădea o nuanţă de dispreţ atitudinii ei.

— Te-am întrebat de ce-mi zîmbeşti ca unui copil şi mi-ai răspuns că o faci pentru plăcerea mea. De ce ? am întrebat eu.

— Asta era ? ! zise el şi se aşează la loc. Voiam să spun că dumneata, deşi eşti un copil, îţi întîrzii cu bună ştiinţă copilăria, te mişti, vorbeşti de multe ori ca un copil. Şi eu ţi-am zîmbit întocmai ca unui copil, să-ţi fac plăcere.

— Bine. Îţi mulţumesc — şi Francisca se ridică, dînd să plece.

— Stai, spuse el şi o prinse de încheietura mîinii, mai stai cîteva minute. Îmi pare rău, dar nu pot să te invit cu mine, dincolo la masă.

Ea îl fixă albă la faţă şi mirată.

— Dar nici nu doream acest lucru. Te-am aşteptat să-mi răspunzi la întrebare şi mi-ai răspuns. Acum trebuie să mă întorc la bufet şi să servesc. E o sarcină.

— Bine, lasă asta acum. Mai stai cîteva minute. Stai jos !

— Nu, nu e nevoie să fii politicos cu mine. Nici nu-ţi stă bine de altfel.

— Nu sînt politicos, răspunse el, nu prea obişnuiesc să fiu politicos, deşi nu mă laud cu asta. Stai jos !

Francisca îl privi şi, cum chipul lui exprima acum hotărîre şi concentrare, nu se împotrivi.

— Voi sta cîteva minute şi voi pleca, spuse ea după ce se aşează. Noi doi nu avem nimic comun.

— Într-adevăr, afirmă el, eu sînt muncitor, comunist, dumneata vii probabil din medii mic-burgheze sau poate chiar mai mult. Probabil că lucrezi aici în uzină într-un serviciu auxiliar. Funcţionară, soră de caritate... probabil felceriţă ?

Ea îl urmări cu uşoară surprindere şi el zîmbi, în felul lui, scurt, numai cu buzele.

Scanned with OKEN Scanner

— Nu trebuie să te miri. Am ghicit pe jumătate. Mi-a plăcut încăpățînarea dumitale în a afla un lucru care te interesează. De fapt era mai puțin curiozitate, erai jignită că nu ți se răspunde cînd întrebi.

Francisca îl privea dreaptă, rece, fără expresie. Chilian se aplecă ușor spre ea :

— Pe mine nu mă înșală expresia dumitale. Stai și clipești măreț din ochi, dar de fapt îți spui : Ia uite ce curios : o roată de moară care gîndește !

Ea îl privi cu aceeași răceală și nemișcare, apoi izbucni deodată în rîs, ascuțit, «un rîs de veveriță» gîndi el.

— Nu ești chiar o piatră de moară ! Nu ești chiar o piatră de moară ! repetă ea.

— Adevărat, recunoscu el, nu sînt chiar o piatră de moară.

Ea se opri brusc din rîs.

— Ascultă, dumneata ești cineva. Știi că ești foarte priceput în a te apropia de oameni, cînd vrei.

— Da, spuse el, știu, cînd vreau.

— Ești cineva, repetă ea, ești un om puternic.

— Da, spuse el, sînt un om care luptă.

— Și acum, vorbi ea deodată cu repeziciune, de ce te-ai schimbat în felul ăsta, de ce nu te ascunzi sub o înfățișare de mic proprietar rural, rotofei și îngîmfat, cum o făceai la început ?

— Nu obișnuiesc să mă ascund. Dumneata mă vezi astfel.

— Nu, replică ea cu putere, neputîndu-se stăpîni să nu lovească podeaua cu piciorul sub masă, pe mine nu mă înșeli ! Acum te porți cu mine ca și cu un egal.

— Da, recunoscu el cu simplitate, cred că ești un om cinstit. Deși în cazul dumitale asta e destul de complicat.

— De asta ai mai rămas încă la masă ?

Chilian o fixă liniștit cîteva secunde în față :

— Nu știu încă pentru ce am rămas. Și dumneata ai rămas, de altfel.

Tăcură cîteva clipe. Apoi ea se ridică și zise :

— Acum va trebui să te întorci la prietenii dumitale, te așteaptă. Eu mă întorc la bufet.

— Bine, spuse el și Francisca plecă atît de rece și de țeapănă, încît el bănui că ea aștepta ca el s-o rețină. Dar el nu spuse nici un cuvînt.

Francisca se întoarse la raionul cu dulciuri și răcoritoare, lîngă femeia mai în vîrstă, cu părul vopsit, dar nu rămase nici zece minute deoarece sosi responsabilul și o anunță că poate să plece, nemaifiind nevoie de amîndouă la acel raion. Era în jurul orei douăsprezece și, peste o jumătate de oră, Francisca ieșea pe ușa sălii de mese. Pe aleea care ducea spre curtea interioară a uzinei, în dreptul barăcilor în care se găsea școala de calificare, îl întîlni pe Chilian care o aștepta.

— Nu m-ai uitat, spuse ea, privindu-l ironic.

— Nu, răspunse el, mergînd lîngă ea cu obișnuita-i gravitate.

— Probabil te-ai plictisit acolo, la masă, și mergeai oricum spre casă.

— Nu, replică el, nu m-am plictisit. Era dimpotrivă foarte interesant, doi de acolo îmi sînt prieteni foarte vechi, prieteni buni.

— Eu te interesez ? făcu ea cu aceeași ironie. Te interesează tinerele burgheze ?

Chilian nu răspunse. Merseră astfel în tăcere pînă ajunseră la stația de tramvai și se suiră într-unul care tocmai se retrăgea. În tramvai era puțină lume și Chilian continuă să tacă.

— De ce stai în felul ăsta îmbufnat, parcă moțăi ? întrebă ea cu o prefăcută nepăsare. El nu răspunse și atunci ea începu să rîdă.

— Ți-e somn ? nici nu știu cum te cheamă. Pe mine mă cheamă Francisca Mănescu.

— Chilian, spuse el.

— Chilian ? Îmi pare bine. Te-am supărat cu ceva ? Nu ? Da ?

El nu răspundea. Privea cu atîta concentrare pe fereastra vagonului, gîndurile lui erau atît de adînci şi de departe, încît probabil şi uitase de ea.

— Astă-seară, începu ea, prefăcîndu-se că nu observă perfecta lui absenţă, am fost chemată într-o casă, la un fel de ceai dansant. Trebuie să-ţi mărturisesc că, deşi am împlinit de curînd douăzeci şi doi de ani, sînt încă ispitită de lucrurile frivole. Sînt aproape de doi ani în Bucureşti şi am hotărît de la început să renunţ cu desăvîrşire la toate lucrurile sclipitoare, neesenţiale. Am o singură prietenă, o bibliotecară, o femeie mai în vîrstă — are, cred, vreo treizeci şi doi de ani, — urîtă, însă de o mare sensibilitate. Cu ea şi cu prietenul ei — un om foarte ciudat, mereu bolnav — mă văd cîteodată serile şi duminicile. Prietena mea vine dintr-o familie de ceferist, are totuşi două licenţe. Cred că e o femeie nefericită, e grozav de slabă — acasă, ei erau vreo doisprezece fraţi —, la liceu şi la facultate s-a întreţinut singură, dînd meditaţii, muncind. Mi-a spus o dată, într-un moment de sinceritate : «Eu, Francisca, toată viaţa am suferit de foame, am acum un fel de foame organică». Îţi dai seama ? Probabil că înţelegi mai bine decît mine. Şi, ciudat, deşi dintr-o familie muncitorească, femeia asta e burgheză pînă în fundul inimii !

Francisca pălăvrăgea în acest fel, înconjurată ca un inel de tăcerea greoaie a lui Chilian, care continua să n-o privească şi să nu-i răspundă, părînd complet singur, ceea ce îi dădea Franciscăi o crispare continuă, crescîndă. Nevrînd să se declare învinsă de nepăsarea lui perfectă ce o turtea ca un bloc, ea continuă, încercînd să vorbească tot mai stăpînit şi mai rece :

— Da, ea e o burgheză pînă în fundul inimii. Un fenomen interesant, dar nu atît de neexplicabil, dacă

ţinem seama (Chilian surîdea în gînd la auzul acestor fraze reci şi didactice, pronunţate în timp ce ea îşi balansa cu putere piciorul drept, ori desena cu degetul figuri invizibile pe geam), dacă ţinem seama de saltul brusc şi, mai ales, deosebit de dureros pe care l-a făcut această femeie într-un domeniu interzis ei. E un fenomen tipic pentru mulţi intelectuali români de origine umilă, un fel de dezumanizare, de uscare. De altfel, e caracteristic şi faptul că şi-a ales un prieten de origine burgheză şi nu din mica burghezie, ci din «înalta burghezie intelectuală», cum îmi spunea cineva, «cu pretenţie de aristocratism». El e fiu de profesor universitar. E un om slab, veşnic bolnav, nu are profunzimea ei, nu are ideile ei, dar ea, ciudat, deşi e o femeie excepţională, ţine la el, îl păstrează tocmai pentru că îi măgulește vanitatea ei de intrusă în burghezie. Iată, ăsta e un anacronism, pentru anii noştri, bineînţeles !

Aici, ea ridică braţul drept în sus, cu o mişcare bruscă, copilărească, păstrînd însă pe faţă expresia încremenită, rece, matură, de o maturitate permanent impusă şi conştientă. În acea clipă, Chilian văzu dintr-o privire pînă în adîncul firii ei, ca printr-o apă verde, clară şi adîncă, şi această viziune neaşteptată şi puternică îl tulbură şi îl solicită cu mii de braţe, deşi nimic în expresia lui, aparent mohorîtă, nu lăsa să se vadă asta.

— Sînt prietenii mei — continuă ea, văzînd că el nu se mişcă, cu o mereu crescîndă încordare în prima lor luptă mută —, probabil că nu ţi se pare atît de interesant, dar, te asigur, e numai din vina mea. Eu redau prost totul, incomplet, uneori, chiar falsific totul. De ce sînt prietenă cu ei ? E simplu : pentru că îmi măgulesc vanitatea. Din acest trio destul de ciudat al nostru, eu sînt cel tare. Nu ţi se pare că sînt orgolioasă ? (Şi cum el nu spunea nimic, ea continuă repede.) Da, aici eu sînt cel puternic şi cîteodată mi se face milă de ei, de soarta lor amară şi

uscată de oameni înfrînți, slabi, pe care și cel mai bun prieten al lor îi folosește și îi stoarce și o să sfîrșească... da, n-are rost să fiu fals sentimentală, o să sfîrșească prin a-i părăsi. Altă dată sînt convinsă că își dau seama și ei de lucrul acesta și atunci mi se pare că sînt privită cu suspiciune și dușmănie, așa cum eram privită de multe ori acasă. Îi privesc cu atenție atunci, fără frică, dar ei se ascund ; ea în spatele veșnicei ei pedanterii, iar el se folosește de un fel de relaxare, de un fel de scepticism fin. Da, sînt scuturile lor, la început ele m-au impresionat, mi se păreau făcute din veritabil și războinic argint grecesc, dar acum, la nici un an...

— Unde lucrezi ? o întrebă Chilian, întrerupînd-o.

— La cabinetul sanitar de la boghiuri, răspunse ea repede și surprinsă.

— Unde cobori ? și el se ridică.

— La cap.

— Foarte bine, eu cobor la prima. Noapte bună. O să ne mai vedem.

El îi întinse mîna pe care ea i-o strînse mașinal, încă nerevenindu-și din surprinderea celui care, după mai bine de jumătate de ceas de vorbărie de unul singur, e părăsit brusc de celălalt. Aceasta a fost prima lor seară.

A doua zi după seara în care fusese cu felcerița în parcul Arenele Libertății și ea începuse să istorisească ruperea de propria ei clasă — povestire care va dura pînă la sfîrșitul acestei cărți —, Chilian îi dădu un telefon în care o anunța că nu putea s-o întîlnească. În asemenea cazuri, Francisca știa că el e reținut în oraș toată ziua, deoarece, atunci cînd era în uzină, el trecea cel puțin o dată s-o vadă, oricît de ocupat ar fi fost. Ea îi dădu în acea seară cîteva telefoane, unul chiar tîrziu în noapte, dar el încă nu revenise. Dimineață, el o anunță acasă telefonic (uzînd de serviciile unei familii care poseda

telefon şi care locuia cu Francisca în acelaşi apartament) că o va căuta în după-amiaza aceleiaşi zile (ea lucra în schimbul de după-amiază).

Într-adevăr, în jurul orei patru, Chilian se îndrepta spre hala de boghiuri. Trecînd pe lîngă scheletul de ciment al noii hale de sculărie — aflate în construcţie —, el asistă la un uşor accident de muncă. Chiar în colţul construcţiei se găsea o grămadă de şine vechi de cale ferată, depozitate acolo cu un an în urmă, pe care un grup de vreo cincisprezece oameni, lucrători sezonieri, le transportau, doi cîte doi, pînă în spatele fabricii de vagoane. Tocmai în clipa cînd el trecea pe acolo, o şină căzuse pe piciorul unuia dintre ei şi Chilian se repezi, împreună cu alţii, să-l ajute pe cel lovit. Nenorocirea nu era prea mare — omul căzuse cu oarecare dibăcie ; cu toate acestea Chilian porunci unuia din ei să-l sprijine pe accidentat şi îi conduse la cabinetul sanitar al Franciscăi. Cel rănit fu întins pe o canapea de piele ce se afla lîngă uşă, iar cel care-l sprijinise pînă acolo se reîntoarse la lucru.

Francisca refăcea un bandaj unui lucrător. Se apropie curînd de cel de pe canapea şi, ridicînd cracul drept al pantalonului, ajutată de accidentat, descoperi rana, o rană superficială, chiar pe creasta tibiei. Ea spălă şi dezinfectă rana, în timp ce Chilian, aşezat pe un taburet, îi privea. Rănitul era un bărbat pînă în treizeci de ani şi făcea parte din acei oameni care par totdeauna cu doi-trei ani mai în vîrstă. Era înalt, slab, osos, negricios, faţa îi era prelungă, proporţionată, cu multe riduri lungi, paralele. Avea braţele nefiresc de lungi, cu mîinile mari, turtite de muncă, geometrice. Deşi pielea feţei şi a întregului corp adera de-a dreptul de os — era un trup fără grăsime, aproape fără carne —, omul dădea o senzaţie de o neobişnuită forţă. Avea un corp armonios, neaşteptat de frumos şi de puternic, dezarticulat însă de ani de muncă abuzivă, deformat de

un efort susținut și unilateral. Mîinile le avea disproporționat de mari, pieptul apăsat înăuntru, picioarele călcau fără elasticitate, deschise prea mult și ușor flexate, parcă sub permanenta apăsare a unei invizibile greutăți. Înnăscuta forță elastică a acestui trup se spărsese și, curgînd în tiparul unei vieți dure, de muncă greoaie și monotonă, se reînchegase sub un aspect brutal, deosebit de economic. Acest corp nu era de fapt decît un răspuns la viața pe care fusese împins s-o trăiască ; totul se desfăcuse și se reorganizase sub semnul unui puternic și definitiv semnal de apărare.

Felcerița se ridică, înainte de a termina ce avea de făcut la rană, și se așeză la masă în fața unui registru.

— Cum te cheamă ? îl întrebă pe accidentat.

— Cupșa Ion, fu răspunsul.

— Unde lucrezi ?

— În curte, la montaj, zise cel ce se numea Cupșa, vorbind înăbușit.

— Necalificat, sezonier, adăugă Chilian.

— Sezonier, repetă Cupșa, fără să-l privească.

Fata se ridică și, apropiindu-se, începu să bandajeze rana. Cupșa urmărea totul liniștit, apoi, cînd treaba fu pe jumătate terminată, o întrerupse :

— Pune și niște unsoare ! o îndemnă el, în felul lui mohorît.

— Ce să pun, întrebă felcerița, unsoare ?

— Alifie, pune alifie, adăugă Cupșa liniștit, uitîndu-se în jos spre capătul bandajului pe care Francisca îl ținea nemișcat. Privea atît de liniștit, încît parcă ținea ochii închiși și pleoapele mari se bombau puternic sub sprîncenele-i drepte, sclipitoare. Fata îl fixă cîteva clipe nemișcată, apoi îl ascultă și desfăcu bandajul. Chilian contempla mereu rana, locul acela de pe piciorul omului unde pielea fusese sfîșiată și turtită în forma unei flori mari, viu colorate.

Scanned with OKEN Scanner

— De ce-ţi mai trebuie alifie ? îl întrebă Chilian pe lucrător, dar acesta nu răspunse.

Francisca aplică alifia, depusă pe un petic de bandaj, şi el o urmărea cum lucra, mulţumit parcă de mişcările ei mecanice, nu prea grăbite, uşor pedante. După ce termină, ea îi spuse :

— Poţi să stai aici pe canapea o jumătate de oră, să te odihneşti. De fapt ar fi bine să nu mai lucrezi astăzi.

— Pînă la cît lucraţi acolo ? întrebă Chilian pe Cupşa, observînd că acesta se pregăteşte să plece.

— Pînă cînd se întunecă.

— Poţi să mai rămîi, îi spuse Chilian, astăzi nu are rost să te mai întorci acolo. Puteai să-ţi rupi piciorul.

— Şeful ne înseamnă şinele, zise Cupşa, aşa că am să mă întorc.

— N-are rost, spuse oarecum plictisită Francisca, văzîndu-l că şchiopătează, poţi să cazi din nou şi să fie mai grav.

— Nu-i nimic, spuse Cupşa, trece repede.

De altfel, Francisca nu-l mai asculta, ocupată să pregătească o injecţie unei lucrătoare care aşteptase între timp.

— Poţi să mai stai, explică Chilian omului, văzînd că acesta se pregăteşte să iasă.

Vorbea cu aparentă nepăsare, aproape nici nu-l privea, Cupşa însă simţea atenţia celuilalt şi încerca să scape de ea, ca de un lucru inutil.

— Mă duc, zise el totuşi cu bunăvoinţă, aplecîndu-se uşor, mă duc să nu mă taie la bani. Numa pînă fac cîţiva paşi...

— Să vii mîine la pansament şi să nu umbli la rană ! îi strigă felcerita, fără să-l privească.

Cupşa se aplecă uşor, în chip de răspuns şi ieşi. Chilian ieşi la cîteva minute în urma lui, dar cînd ajunse la stiva de şine Cupşa luase deja o şină, împreună cu un băiat de vreo şaptesprezece ani, slab,

Scanned with OKEN Scanner

cu părul ciufulit, și o purta spre locul unde trebuiau cărate șinele. Chilian se urcă pe cealaltă stivă de șine, alături, și-și aprinse o țigară așteptîndu-l să se întoarcă. Între cele două șiruri de clădiri trecu cu mare zgomot o locomotivă Diesel («Hanomag»-ul vechi al uzinei) tîrînd două vagoane închise în urmă. Mecanicul, un bătrîn îmbrăcat cu o salopetă curată, albă de prea mult spălat, stătea aplecat peste bară și privea forfota din curte cu nepăsare ; fața-i mică, zbîrcită, era atît de relaxată însă, încît părea că zîmbește, o ciudată expresie de bucurie copilărească îi plutea peste trăsături.

— Bă ! strigă el unui lucrător tînăr ce trecea în sens invers cu un autocar încărcat cu flanșe, bă, încheie-te la pantaloni !

Cel strigat ridică privirea, încercînd să înțeleagă ce auzise.

— Nu, bă ! strigă bătrînelul, la spate ! și rîse, scoțînd un zgomot liniștit, egal, mărunt.

Cel vizat nu răspunse nimic, era un tînăr frumos și puternic, scuipă cu nepăsare în stînga și întoarse brusc autocarul, intrînd în goană într-o hală.

— Bă, Fane, băă ! strigă mecanicul spre manipulator, care mergea înaintea locomotivei.

Acesta se opri și se întoarse, și atunci se apropie de «Hanomag» un funcționar tînăr, cu niște hîrtii în mînă, și strigă ceva poruncitor spre bătrînelul de sus. Acesta, fără să se miște, privind mereu spre manipulator, opri brusc locomotiva, tamponînd puternic vagoanele. Apoi coborî și plecă împreună cu funcționarul, discutînd aprins, spre ușa înaltă, de fier, a unei hale. Lîngă colțul halei în construcție soseau mereu grupuri de cîte doi lucrători care continuau să transporte șinele, cu mișcări mecanice, cu prudență și aparentă lipsă de grabă, fără să se oprească o clipă, cu toate că stiva de șine nu părea să descrească. Stătea acolo încremenită — și oamenii trăgeau și ridicau șinele, făcînd un zgomot asurzitor,

Scanned with OKEN Scanner

răscolind frunzele uscate şi praful ce se depusese pe ele — atît de greoaie şi de egală, încît munca lor părea fără rost, o joacă inutilă şi obositoare.

De grupul celor ce duceau şinele se apropie un om înalt, într-o cămaşă verde, ţipătoare, cu o şapcă ţeapănă pe cap. În jurul lui se adunară cîţiva din cei ce lucrau acolo, în timp ce el scoase un carnet şi un creion dintr-unul din buzunarele mari, de la piept, ale cămăşii şi începu să noteze ceva. Chilian se dădu jos de pe stivă şi apropiindu-se de el îi spuse :

— Lucrătorul Cupşa Ion e accidentat, de ce-l laşi să lucreze ?

— Da — făcu inutil cel cu carnetul, neştiindu-l pe Chilian, privindu-l mirat, însă cu atenţie —, unde e Cupşa ? şi se întoarse, căutînd din ochi pe cel de care era vorba.

Cupşa se apropia tocmai, urmat de băiatul care era perechea lui şi Chilian observă că, la vederea omului ce le nota orele, încercă brusc să-şi stăpînească şchiopătatul.

— De ce lucrezi — strigă «şeful» spre Cupşa, cu o voce ascuţită, cea cu care obişnuia să vorbească oamenilor (şi care constituia probabil latura evidentă a «autorităţii lui teribile») —, de ce lucrezi dacă eşti accidentat ? Unde eşti lovit ? ia arată-mi şi mie, adause apoi cu o îmblînzire voită şi afectată a atitudinii şi a vocii (sugerînd de data asta oamenilor latura «umană a autorităţii», o renunţare momentană la atitudinea sa de stăpîn, concesie făcută numai din voinţa sa). Cupşa vru să-şi ridice cracul pantalonului, în timp ce oamenii se grupau în jurul lui, întinzînd gîturile (deşi majoritatea fuseseră martorii accidentului, la care responsabilul lipsise).

— Nu e nevoie, interveni Chilian adresîndu-se celui cu carnetul. Pune-i orele ! «O rămăşiţă — gîndi el, privindu-i expresia gravă cu care căuta în carnetul umplut cu un scris neregulat, copilăresc,

strîmb —, o rămăşiţă tipică, fără putere, dar foarte tenace şi durabilă. Ca ăsta sînt încă mii, şi sînt de două ori periculoşi, pentru că se împotrivesc dînd senzaţia că sînt cu noi. Ăsta e micul zbir ţarist cu şapcă de responsabil pe cap !»

— Ai zece ore pe ziua de astăzi, spuse «şeful» din nou cu vocea lui obişnuită, ţipătoare.

— Pune douăsprezece, zise Chilian observînd că în celelalte zile majoritatea avea cîte douăsprezece ore însemnate.

— Douăsprezece ore, admise «şeful», neîndrăznind să-l contrazică.

Chilian se întoarse spre Cupşa, care îl privi cu aceeaşi expresie a lui, închisă, în ochi însă cu o lucire de frică instinctivă, animalică, ca faţă de un străin dintr-o clasă socială suprapusă care posedă o forţă capabilă de rău. Uitîndu-se la grupul de lucrători, în majoritate ţărani (îmbrăcaţi cu lucruri pestriţe, de o mare uzură şi de cea mai proastă calitate), adunaţi în jurul responsabilului care continua să însemne pontajul, lui Chilian îi veni brusc în minte o scenă foarte îndepărtată, din prima tinereţe : la marginea unei păduri, în seara unei zile umede, caldă însă, de toamnă, un grup de ţărani ce lucrau la tăiat lemne, aplecaţi peste o hîrtie pe care le-o arăta administratorul pădurii. Îşi amintea chiar şi pămîntul alunecos, lutos, şi scurta de piele înfloratâ, uzată, a unuia dintre ţărani. Asemănarea celor două scene îi sări în ochi lui Chilian şi îl făcu aproape să zîmbească.

«E interesant, observă el, aici se continuă o realitate în altă realitate. Da — şi el gîndi cu atîta energie, încît îşi mişcă involuntar buzele —, asta e, asta e : sînt ţăranii ăia din pădure, în mijlocul unei uzine comuniste.»

Această idee neaşteptată aproape îl lovi cu evidenţa ei şi Chilian rămase cîteva secunde paralizat, tulburat de asociaţia neaşteptată, de descoperirea sa,

Scanned with OKEN Scanner

de adevărul puternic al acestei idei, de mișcarea ei grozavă, care sub ochii lui, în cîteva secunde ori zecimi de secundă, se adîncea și se împrăștia pe mari dimensiuni. Ca orice adevăr, fraza : «aici se întîmplă o realitate în altă realitate» avea parcă însușiri miraculoase ; orice atingea, un grup de obiecte, ori de fenomene, ori chiar o concluzie generală asupra acestora, modifica ordinea acelor obiecte sau fenomene, sau concluzii într-una nouă, neașteptată, de necrezut, însă uimitor de adevărată și de puternică. În primele minute ale descoperirii sale, Chilian, încă zăpăcit de cele ce-i trecuseră prin cap, atinse cu această frază, cu această «baghetă magică» primele lucruri care îi stăteau sub ochi : responsabilul cu șapca țeapănă, «zbirul țarist». Cupșa, felcerița, toți sezonierii care lucrau în fabrică, o mare parte din muncitorii pe care îi cunoștea, sutele de oameni pe care îi cunoscuse în viață, în munca de fabrică, în anii de muncă dezordonată, foarte diferită de dinainte de război, cei pe care îi cunoscuse pe front, cei pe care îi cunoscuse în munca de partid ; atinse cu acea «baghetă magică» tot ce credea el despre societate, despre viață în general și etapele mari prin care trecuse să ajungă aici, unde se găsea acum. Într-un timp foarte scurt îi trecu prin cap dezlegarea, mult căutată odată, a multora din succesele sale și mai ales din înfrîngerile sale ; zeci de întrebări mai mult sau mai puțin fundamentale rămase în aer, suspendate, acum se completau, automat și firesc, declanșîndu-se toate deodată ca în urma unei comenzi complexe și nevăzute și în același timp țîșneau altele, mult mai numeroase și mai complicate. Era o mișcare fantastică, nemaipomenit de vie și de logică, ca o avalanșă uriașă care pornește la o insesizabilă vibrație de aer, deplasînd tone de zăpadă și gheață aflate într-un perfect echilibru, tîrînd stînci

și păduri întregi, astupînd rîurile, rupînd case și rostogolind oameni în prăpăstii, modificînd relieful puternic și mîndru al munților.

«Asta se întîmplă și cu Cupșa — reveni el la unul din primele obiecte pe care îl „atinsese“ cu această idee nouă, încercînd să o aprofundeze aici, în acest caz ce îi stătea sub ochi —, Cupșa e probabil un proletar agricol care a venit ca atîția alții la oraș să caute de lucru, mînat de mizerie. A trăit toată viața pînă acum o „realitate burgheză“, el însuși simte și gîndește de multe ori conform acestei realități burgheze, care exista pînă mai alaltăieri și care, pentru el, există încă și acum.

„Îngropat“ în această realitate, el a intrat în uzină, într-o uzină comunistă și o trăiește aici, în mijlocul nostru. Se simte la stăpîn și „micul zbir țarist“ e cel mai mărunt reprezentant pentru el al stăpînului pe care îl crede încă la comanda uzinei. Și întîmplător — oare întîmplător ? — „șeful cu carnet“ e chiar tipul de om pe care se aștepta Cupșa să-l găsească aici, e prima autoritate, imediată, cu care ajunge în contact. De fapt și acest șef mărunt „trăiește și declanșează, parțial, o realitate în altă realitate“. Ce-ar fi — se gîndi Chilian și zîmbi fără să vrea, privindu-l pe Cupșa așezat pe un bolovan, legîndu-și șireturile de la bocanci, cu o traistă mică, cu dungi negre (ce apăruse de nu-știu-unde lîngă el), stînd liniștit, concentrat, în mijlocul celor care cărau în continuare șinele grele de fier —, ce-ar fi să merg să-i spun că el e stăpîn aici ?»

În prima clipă, Chilian avu chiar o mișcare de a se îndrepta spre Cupșa și a-i anunța acest lucru, «noutatea» pe care o știa toată lumea, dar își dădu seama de imposibilitatea gestului, de marea greutate de a-l face pe acest om să înțeleagă ceea ce era firesc și real. Chilian se mișcă totuși, dar trecu pe lîngă Cupșa care se făcu că nu-l vede; tot așa cum și Chilian se prefăcea a nu-l băga în seamă.

Scanned with OKEN Scanner

«E greu, gîndi Chilian, îndreptîndu-se spre cabinetul Franciscăi, e al dracului de greu. De altfel, nici nu e treaba mea. Ăsta e bine împlîntat în noroiul în care a trăit, dacă-l smulgi, te pomenești că-i rămîn picioarele acolo. La urma urmei, nici nu e treaba mea.»

Dar cînd deschise ușa cabinetului își dădu brusc seama că «e chiar treaba lui», ba, mai mult decît atît, că e esența profesiunii sale. Zîmbi aparent răutăcios, ca de obicei cînd primea sau își lua singur o sarcină, și înjură, cu una din înjurăturile la care ținea, gîndind cuvintele rar, cu o anumită muzicalitate, ca un ritual sfînt și încremenit în care se sprijinise în atîtea ceasuri grele.

Chilian nu întîrzie decît cîteva minute de astă dată în cabinetul felceriței, după care plecă împreună cu secretarul comitetului de partid și cu doi activiști ai Comitetului Central — care se găseau de cîteva zile în uzină — la comitetul raional de partid în vederea unei ședințe. După vreo trei ore ajunse acasă și se trînti, așa îmbrăcat cum era, în pat, începînd să citească niște materiale pentru cursurile școlii de partid a uzinei, unde era conferențiar. Peste nici jumătate de ceas, însă, adormi și fu trezit din somn în jurul orei unsprezece de un telefon al Franciscăi.

— Urcă ! îi spuse el scurt, la telefon, Franciscăi, apoi continuă să citească fără să se miște din pat.

Chilian locuia la etajul unu al unui bloc, într-una din străduțele care răspundeau în Bulevardul Schitu Măgureanu, la începutul grădinii Cișmigiu. Apartamentul pe care-l ocupa era compus dintr-o cameră mare — de vreo treizeci și șase de metri pătrați —, un hol mic, baie și bucătărie. Cînd intră, Francisca privi o clipă peisajul familiar, după care se apropie repede de Chilian. În camera aceea, neobișnuit de mare, dreptunghiulară, Chilian își așezase lucrurile

«personale» în partea opusă uşii, în fund. (Un pat alb de fier, pat de spital, un dulap mare, cu multe uşi, greoi, vechi, o masă rotundă, nouă, cu patru scaune obişnuite, noi şi ele, un covor vechi, ţărănesc etc., lucruri amestecate. La capul patului, pe un scaun vechi de bucătărie se afla un mare aparat de radio, marca «Phillips».) Pînă ajungeai aici, treceai prin prima parte a camerei, în care se găseau patru obiecte distincte, ciudate, mai ales în raport cu mobilierul simplu, oarecare, din extremitatea cealaltă, şi anume : un pian cu coadă, dezacordat, o reproducere în culori, mare, acoperind peretele, a «Coborîrii de pe cruce» a lui Rubens (într-o ramă enormă, aurită, crăpată), nişte rafturi pentru cărţi, simple, din lemn scump, ce suiau pînă la tavan, goale, şi, în fine, un uriaş candelabru de metal ce atîrna de plafon, cu douăsprezece lumînări electrice. Erau lucruri pe care nu le reclama nimeni, aparţinînd fostului proprietar al imobilului ce ocupase în ultima vreme această cameră şi care aşteptau, mohorîte, într-o barocă încremenire, judecata de apoi. Patul în care stătea Chilian, luminat de o veioză mare, se zărea din uşa camerei, depărtat şi oarecum înalt, ca o navă stranie ce trecea la capătul unui tunel lung şi neprietenos. Cînd intra cineva, străin, pe uşă, Chilian — care îşi petrecea de obicei acasă timpul în pat, citind sau dormind — se răsucea într-un cot, privind în felul lui, cu o expresie neobişnuit de gravă, pe cel care stătea în uşă. Aşa i se întîmplase şi Franciscăi cînd urcase pentru prima dată (venise neanunţată). Deschisese uşa din extremitatea opusă a uriaşei camere, Chilian o privise în tăcere, fără să spună cu cuvînt, cu o solemnitate ireală, nepămîntească parcă, în acea pată puternică de lumină, încît Francisca, ce stătea la celălalt capăt al coridorului «de umbre» rămase pe loc, intimidată, aproape speriată. Cîteodată Chilian aprindea uriaşul candelabru de bronz — care. spre surprinderea multora, ardea

cu toate cele douăsprezece lumînări ale sale — şi stătea minute lungi, privind la tabloul mare, din perete. Asta îl liniştea de obicei, odihnindu-l, dîndu-i o senzaţie panoramică, atemporală, asupra umanităţii, aşa cum, cînd era mic şi se dădea în bărci, lumea de jos — în acea puternică pendulare — îi apărea sub formă romboidală, ţuguiată la capete, iar obiectele acestei lumi ca nişte pete asemănătoare, fără relief. Francisca descoperi încîntată reproducerea — foarte bună, deşi întunecată de timp — şi începu să-i vorbească despre ea, despre şcoala flamandă şi despre Renaştere în general, cu aerul ei pedant «de premiantă înnăscută», cum îi spunea în glumă Chilian, deşi o asculta cu atenţie, impresionat de neobişnuita mobilitate a spiritului ei.

Francisca adusese cu ea două pungi minuscule cu zahăr şi cafea, şi trecu imediat în bucătărie. Reveni cu cafeaua gata, pe care o împărţi egal şi începu să bea, luînd de jos, la întîmplare o broşură, apoi o carte groasă, fără coperţi. (Chilian nu avea propriuzis o bibliotecă, însă foarte multe cărţi răspîndite peste tot, mai ales în jurul patului.) Ea nu încercase niciodată să facă ordine în jur, şi ca de obicei se aşezase pe primul scaun întîlnit, preocupată brusc de ceva, totdeauna în afara obiectelor în mijlocul cărora stătea (o carte, Chilian însuşi, propria ei persoană — avea obiceiul de a-şi privi îndelung glezna, piciorul, mîinile, mănuşile, pantofii, liniile palmei etc., cu o concentrare susţinută, copilărească şi gravă în acelaşi timp). Acum, după cîteva minute de citit în cartea aceea groasă fără coperte — era traducerea în proză a *Odiseei,* de Lovinescu — rămase preocupată, cu ochii în aer.

— Ce faci ? o întrebă Chilian.

— Auzi ? Cred că e un şoarece. În spatele pianului.

— Un şoarece ? întrebă el, încordîndu-şi auzul, dar nu mai auzi nimic.

Cu toate acestea se părea că e un şoarece, căci Francisca asculta preocupată, cu o încordare aparent exagerată pentru cel care nu o cunoştea. Mai tîrziu, într-una din scurtele pauze ale povestirii ei — pauze care cădeau neaşteptat, ca un sunet concret, material, al tăcerii — Chilian deslusi şi el în vreo două rînduri un ronţăit foarte mărunt, atît de fin încît la o concentrare a atenţiei dispărea, de parcă se cînta pe cea mai subţire coardă a unei viori minuscule.

— Mi se pare — spuse Chilian, ridicînd ochii de pe broşura pe care o citea, aparent morocănos —, mi se pare că mă cauţi cu scopuri egoiste. Vrei să faci ordine în «magazia ta cu vechituri». De două luni de cînd ne cunoaştem, n-am izbutit să te văd atît de des şi de mult ca în ultimele zile, de cînd ai început să-mi înşiri povestea «captivantei tale tinereţi şi copilării». Înainte mi se părea că eşti o nălucă, numai pentru că nu puteam să te ţin mai multă vreme lîngă mine; acum însă îmi pari tot o nălucă, deşi stau cu tine în timpul meu liber. Mi se pare că tu mă consideri mai mult o idee decît un om cu carne şi nervi.

— Nu ştiu, spuse Francisca, privindu-l cu o neobişnuită seriozitate, nu mă interesează. Acum am nevoie de tine.

— Da, afirmă el oarecum trist, ştiu că ai nevoie de mine. Cred că şi eu am nevoie de tine, altfel nu înţeleg cum de sîntem împreună. Cîteodată însă, iartă-mă că trebuie să ţi-o spun pe faţă, îmi vine să te iau frumuşel de guler şi să te dau afară, cu toate problemele tale complicate şi cu toate frazele tale şlefuite.

— Ăsta e un lucru imposibil, spuse ea cu răceală, noi doi ne iubim. Tu mă iubeşti.

Chilian o privi, contrariat parcă de concluzia ei precisă, clară, apoi rămase tăcut, părînd că meditează la fraza ei, în realitate însă gîndindu-se la două lucruri disparate, fără nici o legătură aparentă cu discuţia pe care o ducea.

Scanned with OKEN Scanner

— De altfel, continuă el brusc după o tăcere, lucrul ăsta îl simt și la tine. Nu sînt tocmai eu bărbatul pe care îl visează o fată ca tine, nu sînt...

— Astea sînt visuri false ! îl întrerupse ea, cu aceeași lipsă de interes însă cu care vorbea de la început, cu o nerăbdare deloc ascunsă de a ajunge la «altceva» mai esențial pentru ea, în acea seară. Am avut și eu astfel de visuri, bineînțeles, dar ele erau false pentru că tu ești realitatea.

— Știi că admir la tine, spuse el, marea siguranță de care dai dovadă în aprecierea lucrurilor din jur, chiar și a propriei tale persoane. E o forță asta.

— Eu însă, prefer, uneori, felul greoi în care te miști tu.

El începu să-și bea cafeaua care se răcise deja.

— Ce nu-ți place la mine, ca să vorbim pe față ? întrebă el, apoi, dar cu aceeași lipsă de interes cu care vorbea și ea.

(Amîndoi așteptau de fapt, cu încordare, ca ea să înceapă să povestească, dar, printr-o înțelegere tacită, amînau aceasta, vorbind cu nepăsare despre lucruri de mult clarificate între ei. Era un fel de trăire în timpi descompuși, cînd dintr-o intuiție a unei concentrări deosebite ce avea să urmeze, amîndoi se jucau cu nepăsare, bagatelizînd unele lucruri grave, fundamentale, între ei. Era ca un fel de odihnă, de sfidare a unor fapte serioase — totul făcut în glumă, cu un umor pe jumătate —, o relaxare care îi apropia.)

— Spune-mi, repetă el, ce nu-ți convine în legătură cu... și aici Chilian se arată, serios, cu degetul.

Francisca îl privi cu atenție.

— Asta e felul tău de a glumi ?

— Da, făcu el, și vreau să-mi răspunzi tot cu o glumă.

Francisca spuse neobișnuit de serioasă :

— Nu vreau. Nu ești prea curajos astă-seară. Vrei să amînăm mereu ceea ce trebuie să-ți spun.

Scanned with OKEN Scanner

— Trebuie ?

— Da, trebuie. Ce, mai şi întrebi ?

El îi făcu semn să se apropie, ea îl ascultă şi atunci Chilian o îmbrăţişă. Prima ei reacţie fu de împotrivire, dar el o strînse cu atîta putere, încît aproape o ridică de la pămînt. Era ceva prelung, nesfîrşit, etern, ceva «în sine». Francisca se ridică în picioare şi stătu cîteva clipe dreaptă înaintea lui, cu faţa incendiată, privindu-l cu uimire. «Cît de complicate, gîndi ea, au devenit acesıe lucruri simple, cît de puternice ! Cine e acest om, „ce e“ acest om ce mi se arată sub o înfăţişare pe care eu încă o resping ?»

Chilian se ridică din pat şi trecînd pe lîngă ea parcurse toată încăperea şi aprinse candelabrul de bronz, cu cele douăsprezece lumînări ţepene ale lui.

— Ce faci ? întrebă ea încet, încă tremurînd abia simţit.

— Să fie lumină ! spuse Chilian, acum poate să înceapă «reprezentaţia».

— Reprezentaţia... repetă ea cu amărăciune. Apoi, deodată : De ce-ai spus : reprezentaţie ? !

— Iadul, răspunse el inexpresiv, mişcîndu-se prin cameră mereu, nu e un spectacol ?

Chilian se aplecă şi ridicînd ceva de jos, spuse repede :

— Cunosc suferinţa ta. Să nu mai vorbim despre asta !

— Nu vreau să mai spun nici un cuvînt astăseară ! replică ea aproape strigînd.

El se aşeză pe masa cea nouă, care scîrţîi sub greutatea lui, şi o privi zîmbind. Ea ridică ochii uitîndu-se fix la el, cu încordare, aproape cu duşmănie, dar, nemaiputînd suporta tăcerea lui, întrebă scurt:

— Ce-i ?

Chilian continua s-o privească, masiv, nepăsător, greoi, de neclintit. Apoi o bătu cu mîna sa mare, grea, de cîteva ori pe umăr şi, cum ea se feri, repede, instinctiv, el începu să rîdă.

— Poţi să pleci, zise el, aşa e mai simplu.

«Minţi ! gîndi ea, privindu-l cu o încordată aversiune. Minţi, ştii bine că nu pot să plec !» şi Francisca făcu repede cîţiva paşi spre uşă. Chilian rămase nemişcat, aşteptînd să audă zgomotul uşii, deşi era convins că nu-l va auzi. La rîndu-i, Francisca ştia bine că nu va ieşi, totuşi se apropie grăbită de ieşire. La un pas de uşă se opri brusc şi amîndoi, timp de cîteva secunde — ce trecură cu o viteză formidabilă —, stătură unul cu spatele spre celălalt. Apoi el începu să se mişte, lovi un scaun în trecere, un lemn al parchetului sună undeva şi se auzi, în cele din urmă, patul mişcîndu-se sub apăsarea lui.

«Acum trebuie să te întorci, gîndi ea, trebuie să ispăşeşti ca o nemernică această falsă mîndrie, trebuie să te îndreptţi, ca şi pînă acum spre el, cel puternic, cel victorios. E drept aşa şi el nu-mi va înmuia nici măcar greutatea celui din urmă pas, pe care-l voi face spre el.»

— Vino ! spuse el, şi în acea clipă ea îl iubi.

— De data aceasta, începu ea după cîteva minute, întinsă în pat, de-a curmezişul, cu spatele rezemat incomod de perete (Chilian, care stătea tot pe masă, într-o poziţie la fel de incomodă, vru să-i ofere o pernă, ori s-o ajute să se aşeze într-o poziţie mai puţin obositoare, dar ea îl refuză cu atîta vehemenţă, din nou, încît el renunţă, balansîndu-se uşor pe masa lui cea nouă). De data aceasta — repetă ea, stînd nefiresc, jucîndu-se cu un echer alb, translucid, uşor, găsit printre cărţi —, voi căuta să mă amestec printre personajele care mi-au populat sfîrşitul copilăriei. O, fantastica mea copilărie ! exclamă deodată Francisca cu un ton surprinzător, care contrasta vădit cu felul ei de a vorbi, uscat, repede, cu o distincţie silabică accentuată, didactică. Acum, bineînţeles, şi ea zîmbi aproape insesizabil, personajele vor fi mai mult cu unul. Dacă vorbesc despre mine, eu însămi devin un personaj.

Scanned with OKEN Scanner

Chilian o asculta în felul lui obișnuit : perfect încremenit, inexpresiv, absent, dîndu-i ei o limpede senzație de singurătate și liber arbitru. El o înconjura cu un inel larg, puternic, și cînd ea obosea sau își pierdea drumul sau se înspăimînta doar, el era acolo, egal cu sine însuși, și ea îl descoperea peste tot în întortocheata ei rătăcire, fără uimire, apropiindu-se atunci de el, pentru o fracțiune de timp, firesc, cu ochii, însă, fulgerînd o insuportabilă bucurie.

— Ți-am făcut o schiță a primei mele nedumeriri, a primei nepotriviri descoperite de mine : caracterul burghez contractual al căsătoriei părinților mei și așteptarea celor din jurul meu ca eu să reacționez la aceasta în mod cu totul opus, neburghez, neafacerist. Prima mea senzație a fost de uimire, dar un fel de uimire care nu m-a părăsit nici pînă acum, o uimire zguduitoare, persistentă, adîncindu-se cu timpul, ca față de un lucru absurd. A fost prima revelație de acest fel. Acum, trebuie să-ți arăt și viața.

Primul fapt.

Unchiul meu era, după cum îți spusesem, episcop. Tatăl meu, un preot oarecare, avînd însă o mare calitate : era însurat cu una din nepoatele acestui episcop, dar nu o nepoată oarecare, ci chiar cu favorita, adică cu stăpîna efectivă a palatului episcopal, a moșiei și a întregii dieceze. Cuvintele pe care ți le spun: palat episcopal, moșie, dieceză îți par poate feudale, dar totul e fals. Eu însămi am fost păcălită, ca atîți alți jalnici păcăliți de această pojghiță subțire, sclipind mohorît, de această «marcă a fabricii», care aici sugera măreție și atemporalitate.

Noi locuiam într-o aripă a «palatului episcopal», de fapt o clădire lungă, cu un etaj, ceva mai lungă decît o bancă și ceva mai mohorîtă decît o percepție. În spatele clădirii se afla o curte mare, cu nisip și trotuare cimentate, o altă curte, «curtea economică» (cu cotețe, grajduri etc.) și apoi mai în spate

un imens parc. În primii ani ai copilăriei am fost, cum îți spuneam, la rîndu-mi păcălită de această schiță de fast, mi se părea că am o naștere aleasă, «dincolo de bine și de rău», nobilă, deasupra meschinăriei și a jumătăților de sentiment. Iată, un tablou ce mi-a rămas deosebit de limpede : într-o seară de august stăteam împreună cu mama și cu una din surorile mai mari, în curte. Mama mea era o femeie înaltă — se spune că îi semăn —, frumoasă, energică, atît de energică încît părea uscată. Cele două surori mai mari ale mele, Cecilia și Maria, semănau foarte puțin ca fire cu mama și cu mine. Erau atît de lipsite de personalitate, atît de «blînde» cum li se spunea (aici nu era vorba de blîndețe, ci de neputință) încît păreau mereu ca două oglinzi verticale, mișcătoare, ale mamei mele, arătînd-o în toate luminile și atitudinile. În acea seară de august, cum spuneam, stăteam toate trei în curte, ca un tablou, cu contururile ușor vibrate de aerul cald și moale al serii. (Maria, cealaltă soră, era în casă și citea aceleași romane lîncede, afectînd o indispoziție. Anișoara, cea de-a patra soră, de vîrsta mea, era plecată în orașul B., la bunicii din partea tatălui.) La un moment dat se apropie de noi (unde stăteam, nu puteam zări intrarea, ascunsă de un colț al clădirii) doi bărbați : un preot și un civil. Preotul era un bărbat tînăr, cu o frunte neobișnuit de albă și de boltită, cu ochi mici, însă sclipind puternic, fascinator, un proaspăt prieten al familiei de care am să-ți vorbesc mai tîrziu în mod detailat. Celălalt era un bărbat de vreo patruzeci de ani, cărunt, profesor la liceul din localitate.

Profesorul fusese adus de acel prieten al familiei, deoarece eu urma să intru la liceu. Cei doi bărbați luară loc și începură o «agreabilă și scînteietoare» conversație despre orice, în afară de mine și de școală, care era de fapt rostul întîlnirii. Cu uimire am observat că mama mea își pierduse brusc din

Scanned with OKEN Scanner

«uscăciune», devenise în mod ciudat o altă femeie decît o cunoșteam. Energia ei deosebită, prima ei calitate, dispăruse deodată din caracterul ei, ca prin minune, în schimb «apăsa» mereu pe alte trăsături firești ale ei, mult mai neînsemnate, ca gingășia, naivitatea grațioasă, generozitatea, necesare în acel ceas. Era ceva atît de uimitor pentru mine, încît de la un moment dat uimirea mea s-a transformat în spaimă. Trăiam un fel de spaimă ca în fața unui animal străin, încă neîntîlnit și amenințător. Deși panica mea era ascunsă, mama a simțit ce se petrecea cu mine (doar spaima, căreia îi atribuia cu totul alte cauze) și m-a mîngîiat de cîteva ori pe obraz, liniștindu-mă. Abia acum înțeleg că ea făcea atunci un dublu joc : încerca să placă celor doi bărbați, însă în mod diferit : preotului, pe care urma să-l acapareze pentru multă vreme și în mod durabil, îi dăruia profunzimea gesticulației ei, profesorului, care trebuia impresionat doar în mod trecător, pentru o treabă măruntă (protecția mea viitoare, la școală), suprafața feminității ei, conștient construită. Singurul care trebuia să bănuiască acest lucru (nu jocul, ci gradarea afectivității ei) era doar preotul. Profesorul trebuia să creadă că i se acordă o atenție cel puțin egală, dacă nu una privilegiată, și eu sînt aproape convinsă că mama, cu nobișnuita ei dexteritate și stăpînire de sine, cu cîteva gesturi făcute din zbor, l-a lăsat pe bietul profesor cu impresia că îl preferă. (De altfel, profesorul nu a mai apărut niciodată de atunci la noi în casă). În acest «joc» exista totuși și o nuanță de adevăr, deoarece mama mea simțea pentru preot, care trebuia să devină și a și devenit, amantul ei, un început de sentiment. Eu nu aveam de unde să bănuiesc asta, eu trăiam mereu spaima «femeii necunoscute, străine», care apăruse brusc și care avea, se pare, un pact limitat și rece cu mama mea.

Scanned with OKEN Scanner

După nici o lună, am intrat la liceu, în clasa întîi, și acolo l-am reîntîlnit pe profesorul cu părul cărunt care se numea Voinea. Preda geografia și în primele săptămîni eu nici nu l-am recunoscut. Era un «om energic», adică un zbir, unul din oamenii care se simt bine în profesiunea de pedagog, dar nu pentru că simt nevoia de a educa generațiile, acest lucru nu îi interesează cîtuși de puțin și le este perfect străin, ca oricărui băcan ori misit. Oameni de felul lui Voinea stau în mijlocul elevilor, adică într-o categorie umană încă nedezvoltată, care se apără prost sau deloc, pentru a-și da frîu liber instinctelor lor bestiale. Totdeauna l-am comparat pe Voinea și pe alți cîțiva, asemănători lui, pe care i-am întîlnit prin școli, cu acei gardieni ai lagărelor de concentrare fasciste. Eu sînt convinsă că numai locul unde se găseau și limitele puterii lor îi împiedicau să ajungă pînă la adevărate acte de teroare. În sfîrșit, domnul profesor Voinea era un tiran, un tiran veritabil însă, de care tremura toată lumea, cu deosebire clasele inferioare. Mai tîrziu am aflat că în acea perioadă trăia cu directoarea liceului, o femeie foarte distinsă și proastă, și asta explica purtarea lui nestînjenită față de toată lumea, pe care n-o înțelegeam bine, mi se părea miraculoasă, un fel de forță a lui, personală. Și purtarea lui sălbatică m-a ajutat să nu-l pot recunoaște (în seara cînd fusese la noi, îți închipui, fusese cu totul altfel). Trebuie să-ți amintesc că venea în fiecare zi cu un fel de nuia, verde, dar făcută din piele, foarte subțire și elastică, cu care arăta la harta întinsă pe tablă și cu care cravașà catedra în timpul cînd, supărat pe noi, urla de vibrau geamurile. Asta se întîmpla des — de lovit propriu-zis, o făcea rar, aproape deloc —, însă reușea cu urletele lui și cu încă alte cîteva «tertipuri» să ne țină într-o permanentă stare de teroare. Era un om inteligent, cu imaginație, «un sadic rafinat», unul din acei criminali abili care nu lasă niciodată urme compromi-

țătoare. Iată cîteva din metodele lui : lua la ochi o elevă oarecare, la întîmplare, și pe o perioadă de timp, o lună, două luni, cîteodată chiar un an, o fascina aproape cu o teroare susținută, neevidentă, uneori doar o atenție perseverentă a cărei lipsă de scop și de culoare afectivă putea să scoată din minți o fire sensibilă. Începea așa : «Numărul 78, dorești ceva», peste zece minute, din senin : «Numărul 78, stai în picioare», peste alte cinci minute : «Numărul 78, te poți așeza. Ocupă-te pînă la sfîrșitul orei cu ce vrei» (aceasta eventual cu un zîmbet, care nu făcea decît să înspăimînte). La sfîrșitul orei : «Numărul 78, vino cu mine», iar pe culoar, pînă la cancelarie, de obicei ținea «numărului 78» o alocuțiune morală, blîndă, nelăsîndu-se întrerupt. Ora viitoare însă, cum intra în clasă, începea să strige : «Numărul 78» etc., etc. — pretexte, un om inteligent găsește atît de ușor — și sfîrșea : «Ieși afară, pentru zece minute !» Cînd se reîntorcea «78» îi spunea cu un ton prietenesc : «Ai pierdut o lecție grozavă !», dar o punea pe nefericita fată să stea în picioare pînă la sfîrșit, în spatele nostru, în fundul sălii. La începutul orei viitoare o chema la lecție, o asculta nepăsător și îi punea nota zece. Trebuie să subliniez că rareori victimele sale nu aveau cele mai mari note la materia lui și asta era cu atît mai derutant, cu cît, adeseori, elevele nu meritau calificativul și erau conștiente de asta. Și așa continua această «mașină infernală» mereu în alte variante, cu o perseverență și fantezie care ele însele înspăimîntau. Foarte rar apela la mijloace brutale, adică la represiuni fizice, știind probabil că sînt mai puțin distrugătoare. Țin minte doar o dată, la un control al caietelor pentru tema «Hotarele României» s-a oprit în fața unei eleve, fată de la țară, care, dintr-un nepotrivit spirit de economie, ocupase cu această temă doar o pătrime din hîrtia mare, dreptunghiulară a «caietului de desemn pentru geografie». Voinea s-a oprit în fața ei, a cravașat de

cîteva ori cu nepăsare banca, apoi, prinzînd eleva de pielița gîtului și trăgînd-o ușor, foarte ușor, cu simpatie părea la început, a întrebat-o «Cum te cheamă?» «Cutare.» «Dar pe tatăl tău?» «Cutare.» «Dar pe mama ta?» «Cutare.» De fiecare dată o trăgea ușor de pielița gîtului, iar cînd ajunse la numele vecinilor de la a treia casă, Voinea avea mîna însîngerată, iar gîtul subțire al elevei era o rană vie. Voinea s-a oprit deodată și-a privit uimit mîna (cred că el însuși s-a mirat de graba sa și de mijlocul inferior pe care-l alesese) și a trimis eleva la infirmerie. Toată lumea l-a privit mirată și parcă-mi amintesc că s-a roșit ușor, în orice caz a întrerupt brusc controlul. A fost un caz unic, totuși. Și-acum ai să vezi de ce-am insistat atît: după prima lună am avut doar intuiții, bănuieli, dar după aproximativ șase luni am avut certitudinea: acest om înspăimîntător, această bestie, această «mașină infernală» pe mine mă ocolea, mai mult chiar, mă ocrotea, dar nu cu acea «ocrotire fascinantă» cu care își omora încet, încet, victimele, ci cu o ocrotire firească, pur și simplu. Dintre toate sentimentele puternice și contradictorii pe care le-am încercat atunci, îți voi spune doar ultimul, cu care am rămas și pînă acum: dispreț față de un criminal josnic care fusese cumpărat atît de ușor, în favoarea mea, cu o primire de un ceas în palatul episcopal și cîteva gesturi fals afectuoase. Dar cum am să pot uita strigătul, strigătul meu de atunci: iată, iată de cine sînt eu ocrotită!

Al doilea fapt.

În același timp, în primele luni ale anului, mi-am făcut prima prietenă. Era fata unui funcționar de bancă, șef de birou sau așa ceva, în orice caz simțeam amîndouă, tulbure, însă cu destulă precizie, că aparțineam cam aceleiași pături ale micii-burghezii. (Uite, acum îmi dau abia seama că sentimentul rangului cărui aparțineam — deci un sentiment diferențiat al sentimentului de clasă — mi-a apărut îna-

Scanned with OKEN Scanner

intea oricărei certitudini sau idei, coexistînd cu cele mai clare şi inocente sentimente copilăreşti.) Prima mea prietenă se chema Marilena şi era o persoană scundă, cu forme rotunde, «concentrice», cum o necăjeam eu, o fire nemaipomenit de veselă. Avea un «temperament vioi», o veselie «în sine» care nu avea nevoie de motive exterioare pentru a exista. De cîte ori o întîlneam cobora parcă direct din paradis, era ceva contagios şi binefăcător, chiar «igienic», un fel de statuetă rococo care simboliza rîsul. Nu era «un cap deosebit», avea ideile cele mai banale şi mai odihnitoare, la învăţătură era de o curată mediocritate, dar rîsul, rîsul ei era nemaipomenit de original şi de puternic. Eu, după cum ştii, sînt o fire rece şi exaltată în acelaşi timp ; mă împrietenesc greu, însă durabil şi total. Aşa s-a întîmplat şi cu Marilena : eram nedespărţite. Cum se întîmplă în «primele trepte ale adolescenţei», noi ne iubeam reciproc nu pentru totalitatea personalităţii noastre — pe vremea aceea totul era tulbure, chiar şi caracterele —, ci pentru o calitate oarecare, dominantă, pe care, ca atîţia copii, ne-o descopeream sau o inventam pur şi simplu. Aşa cum băieţii se împrieteneau unii cu alţii numai pentru că, unul, să zicem, juca eminent fotbal, iar celălalt avea cea mai glorioasă colecţie de timbre, aşa cu Marilena ne-am împrietenit, ea cu mine pentru că eram cea mai bună matematiciană a clasei, eu cu ea pentru că ştia să rîdă. Nu glumesc, ea avea un adevărat cult şi o adevărată oroare faţă de matematică şi mă respecta tocmai pentru că eram atît de nepăsătoare şi de relaxată faţă de acest zeu labirintic şi duşmănos «al matematicii», care mi se supunea cu o repeziciune miraculoasă. Fiindcă ea descoperise şi îngroşase în mine această calitate, făcînd din ea obiectul unui adevărat cult, eu în mod spontan am descoperit la ea rîsul şi l-am ridicat la rîndu-mi la nivelul unui cult. Astfel noi eram una pentru cealaltă ca două altare pe care ardea cîte

Scanned with OKEN Scanner

o idee, distinctă, şi totul a fost atît de puternic, încît pînă astăzi, cînd îmi reprezint noţiunea «rîs», eu îmi pierd brusc puterea de abstractizare şi gîndesc acest lucru sub chipul viu, de carne, al Marilenei de atunci. La acei ani, o prietenie e o schiţă a viitoarei tale personalităţi, a viitoarei tale libertăţi, e de fapt un început de libertate. Într-adevăr, între orele rigide, sufocante, de la şcoală şi cele de acasă, greoaie, monotone, destructive, prietenia Marilenei era o platformă unde mă puteam refugia, unde puteam să încep să exist. Nu ştiu dacă ea simţea la fel, dar pentru mine «Marilena» a început să însemne «zonă liberă», «un promontoriu real al unui bănuit şi uriaş continent», un teritoriu descoperit de mine, cu aer limpede, tare şi pur ca cele mai pure gînduri ale mele. Tot ce descopeream eu în acel timp că era generos şi uman, tot ce credeam că se opune răului, întunericului, abuzului, minciunii, alegeam deoparte cu grijă şi depuneam pe această platformă a prieteniei noastre. Cu timpul, adunasem aici un tezaur întreg, un fel de turn alb şi subţire, cu un sunet caracteristic ce da semnale la cea mai neînsemnată privire a mea: rîsul Marilenei. Această prietenie — cu tot ce însemna ea — mă făcea foarte mîndră, aproape orgolioasă, de un orgoliu naiv, minunat, scînteietor.

Într-o seară — ţin minte că era la începutul lui martie, o zi udă, friguroasă, cenuşie — mă întorceam cu mama de la o vizită făcută unui unchi, burlac, fratele mamei mele, care locuia într-o casă izolată, la periferia oraşului. Veneam pe Aleea Braniştе — o stradă largă, cu două rînduri de tei mari de o parte şi de alta, destul de întunecoasă la ora aceea, tăiată cam pe la mijlocul ei de un drum de cale ferată, apărat de o barieră. Ne apropiam tocmai de barieră — singura porţiune mai luminată a străzii —, cînd am zărit două siluete feminine care în-

cercau să se strecoare pe sub bariera ce era lăsată. Erau pare-se două ţărănci cu fuste multe şi înfoiate, scunde de stat, care duceau un coş mare de nuiele, alb, cu toarte, ce părea că atîrnă destul de greu. Le priveam cum aleargă peste şine, cu teamă, una din ele rămînea mereu în urmă şi îmi imaginam — cum făceam adesea — venirea năprasnică a trenului, spaima şi paraliza celor două femei, fuga lor dezordonată, scăpînd coşul, şi strivirea uneia din ele de locomotivă, a celei care rămînea în urmă, pe care greutatea coşului o împiedica mereu în mers. Apoi însă, cu rapiditate, tăiam acest final, lăsam doar trenul, fuga lor, ţipetele, coşul răsturnat şi emoţia vie a mea şi a mamei mele. La aceste gînduri repezi şi amestecate eu începusem să tremur de aţîţare, trăind ceea ce gîndeam, cînd cele două femei treceră pe lîngă noi, în momentul în care noi ajungeam la barieră. Nu se întîmplase bineînţeles nimic, totul era liniştit, încremenit, sub becul ce pendula uşor deasupra liniei ferate, doar gîfîitul celor două femei se auzi în timp ce ne apropiarăm, şi zgomotul ce-l făcea pietrişul sub paşii noştri. Eram uşor dezamăgită de această pace generală şi chiar în momentul cînd depăşeam acest grup am recunoscut deodată în «ţăranca» aceea care rămînea mereu în urmă, împiedicîndu-se de marginea coşului, pe Marilena. I-am zărit doar o secundă chipul, din profil, dar cu o deosebită claritate — eu priveam din umbră spre lumină. Era un profil concentrat, străin, de o gravitate neaşteptată, aproape duşmănoasă. Am tresărit speriată şi, în timp ce ne depărtam cu iuţeală una de cealaltă, mergînd în direcţii opuse, eu alergam de mii de ori înapoi, spre Marilena, o priveam, o readuceam «la viaţă», o scuturam puternic, făcînd să apară acel sunet al purităţii şi mîndriei mele, «rîsul Marilenei». Eram aproape convinsă că mă zărise şi ea, deşi n-o arătase deloc, şi am trecut prin

ore foarte zbuciumate în acea noapte, aşteptînd să se lumineze de ziuă.

La şcoală, în primele minute ale revederii noastre, am întrebat-o ceea ce mă interesa. De la primele cuvinte ea mi-a aruncat o privire bănuitoare, nefirească şi nu mi-a răspuns în nici un fel. Cîteva zile a durat această tăcere încăpăţînată a ei ; de fiecare dată cînd făceam vreo aluzie la acea întîmplare — şi făceam milioane de aluzii într-o zi — ea se retrăgea animalic în propria ei încăpăţînare, apărîndu-se instinctual «cu ghearele şi cu dinţii». În ziua a cincea, abia, după o luptă înverşunată, necruţătoare, sîngeroasă chiar, în care eu am fost cea mai tare, ea a acceptat să divulge totul, extenuată, învinsă, nemaipăsîndu-i de nimic.

— Mergeam, mi-a răspuns ea la întrebarea mea, să duc împreună cu mama un coş cu cîrnaţi, caltaboşi etc., de la porcul ce-l tăiasem de curînd, secretarului liceului care stătea în apropiere de strada Branişte.

— Şi de ce asta ? am întrebat eu.

— De ce ? a răspuns Marilena, ridicînd din umeri. Nu ştiu de ce. Aşa trebuie.

Marilena, sărmana Marilena, a avut un instinct sigur : din acea clipă ea n-a mai fost decît o simplă, o oarecare colegă. Dar ce-mi mai păsa de ea cînd «ideea» căreia îi jertfisem tot ce era atunci transparent, cristalin în mine, «teritoriul acela liber» se dovedise de fapt un «teritoriu subjugat, de dinainte subjugat, vasal». Nu, gesturile mele nu erau spontane, pure, fantastice, ele erau aservite unei scări sociale care suia deasupra mea şi mă strivea sub dispreţul şi puterea ei totală. «Rîsul Marilenei» plătea bir un «coş cu cîrnaţi» celei mai mici şi mai jalnice rotiţe a autorităţii sociale. De aici, de jos, din acest subsol al umanităţii pînă sus, la «adevărata libertate», mi s-a părut atunci un drum nemaipomenit de greu, imposibil, utopic.

Scanned with OKEN Scanner

Acesta e cel de-al doilea fapt și poate îți va apărea, ca și primul, un detaliu nesemnificativ, îngroșat de către o imaginație aprinsă. Dar ce real e totul! Voinea, zbirul care mă ocrotea, «rîsul Marilenei", o revoltă de dinainte înfrîntă! «Cazul Marilenei» a constituit pentru mine, în acel timp, limita de jos a lumii în care mă învîrteam, burghezia și mai precis mica burghezie. Iată, vreau să-ți vorbesc și de «limita de sus» a acestei burghezii. Trebuie să iei totul ca plafonul și podeaua unei camere construite la repezeală, cu materialele existente. De mică am fost o fire «pozitivă» și am fost înclinată totdeauna să-mi așez, chiar în grabă și cu ce aveam la îndemînă, cîteva repere fixe, după care să mă pot ghida.

Al treilea fapt.

Era spre finele anului școlar 1944. Era cald, în luna lui mai, venisem alergînd acasă de la școală, prin acel aer dens, tare, mișcător al sfîrșitului de primăvară. Intrasem cu pași vii pe ușă, toate ușile apartamentului erau deschise, și am început să strig cu voce tare, crezînd că nu e nimeni. Cîntînd ceva nedefinit, cu vocea ascuțită, m-am apropiat de ușa salonului — deschisă ca și celelalte — și am privit într-o doară înăuntru. Apoi am rămas uimită; la masa mare, dreptunghiulară, din mijlocul camerei — care mă impresiona de obicei, deoarece la ea se așezau diverse persoane mature, nesfîrșit de grave, eu neavînd voie în astfel de ocazii să mă apropii decît la cîțiva pași — stăteau părinții meu împreună cu un domn străin. Mi-am dat imediat seama că trebuie să fie vreo persoană foarte importantă după felul ceremonios de a sta pe scaun al mamei mele și după figura gravă, nefirească, a tatălui meu. Toți trei s-au întors spre mine, într-o mișcare paralelă, înceată, făcută parcă în alt aer, de o densitate mai scăzută, și m-au privit toți trei, cu o atenție ușor obosită, însă neclintit, un timp lung, nesfîrșit de lung. După uimirea de a găsi pe cineva în salon, mi s-a

făcut teamă, amintindu-mi de felul gălăgios în care intrasem în casă, şi aşteptam ca mama să se ridice ţeapăn în picioare, să mă conducă în camera noastră, «a copiilor», şi să mă admonesteze cu atîta răceală, făcînd observaţii atît de impersonale şi de precise, pînă cînd eu, plîngînd, să încep să-mi cer iertare. (Umilinţa mea, în astfel de împrejurări, trebuia ea însăşi să fie moderată, plină de tact.) Dar cu mama mea se întîmpla un lucru surprinzător : propriul ei caracter i se înstrăinase din nou — ceva asemănător cu seara în care fusesem de faţă la vizita lui Voinea, însoţit de preotul cel tînăr, cu fruntea albă —, dar de data asta eu am simţit înstrăinarea ei, în mod cu mult mai puternic. Era o femeie străină care nu îndrăznea sau uitase că-mi este mamă. Văzînd că cei trei continuă să mă privească, nemişcaţi, cu o stranie încremenire a mişcărilor, am vrut să mă retrag, dar atunci mama mi-a făcut un semn mic, un fel de invitaţie graţioasă, extrem de politicoasă, care m-a tulburat din nou, deoarece nu mă mai chemase niciodată aşa pînă acum. Apropiindumă de masă, am avut o neaşteptată senzaţie : dintre cei trei oameni care stăteau la masă, privindu-mă şi aşteptîndu-mă, părinţii mei mi se păreau doi străini, iar celălalt, al treilea, străinul, care mă privea cu zîmbet fin, prietenos, mi se părea un prieten vechi pe care mă aşteptam din clipă în clipă să-l recunosc şi să-l îmbrăţişez.

— Dă mîna domnului Penescu, spuse mama, dînsul a venit la noi de la Bucureşti.

Am întins mîna domnului Penescu, am îndoit genunchiul într-un gest uşor, scurt — aşa cum făceam şi cînd intram în biserică —, şi l-am privit. Era, se vede, un «mare domn». Din prima clipă am simţit că aparţinea unei clase sociale superioare nouă, era un om de o distincţie firească, de o permanentă relaxare a mişcărilor, ce contrasta puternic cu înţepeneala şi distincţia «surogat», contrafăcută, a pă-

Scanned with OKEN Scanner

rinţilor mei. S-a ridicat în picioare şi cînd mi-a strîns mîna mi-a zîmbit complice, un zîmbet care parcă voia să spună : «Întîmplarea face, domnişoară, ca eu să fiu mai înalt decît dumneata, dar asta nu mă împiedică, te asigur, să-mi pari deosebit de gingaşă ! E uimitor, într-adevăr, părea că spune zîmbetul lui în continuare, cît de firească e delicateţea dumitale în acest oraş, în care — şi asta rămîne între noi — întîlneşti doar oameni posomorîţi şi grosolani !»

Era un bărbat înalt, slab, de o slăbiciune elastică, cu chipul prelung şi fin, cu un inel mare, cu piatră, în mîna stîngă. (De la început am observat inelul lui — care avea încrustat în piatră un fel de blazon — şi pe care îl purta pe inelarul stîng, în acelaşi loc unde toţi oamenii din oraşul depărtat, de provincie, unde locuiam eu, purtau verigheta de aur, acel inel monoton care atesta legătura acelor oameni «posomorîţi şi fără imaginaţie» cu vreo femeie oarecare, făcută din acelaşi aluat, *ejusdem farinae*. Inelul nobil, nesclipitor, al domnului Penescu părea că îl logodeşte cu o lume aparte, superioară, o lume a nuanţelor, încărcată de obiecte muzicale.) Am observat că, sus, craniul său nobil era golaş, de-o mată sclipire. Îşi aducea însă cu măiestrie părul ce-i rămăsese peste acea oglindă de carne, astfel că, privit într-un anumit mod, părea doar că are o frunte mare, desfăşurată. Mai văzusem un asemenea cap într-o carte franţuzească, aparţinînd unui curtean din timpul lui Ludovic al XV-lea, care cînta, graţios, din flaut în mijlocul unui salon.

Domnul Penescu fugise, după cum am aflat peste cîtva timp, din Bucureşti, sub bombardament şi fiindcă făcea parte dintr-o familie sus-pusă, el însuşi secretar-general al unui minister, fusese primit să locuiască la noi. În oraş erau de altfel destui refugiaţi din Bucureşti, ce sosiseră unii cu un an înainte chiar. Eu eram fericită totdeauna cînd primeam vreun musafir, chiar numai pentru cîteva ore. Atunci tatăl

meu, mama şi cele două surori mai mari se schimbau, «se înstrăinau» cu o intensitate care depindea de poziţia socială a musafirului. Se crea o insulă în relaţiile noastre obişnuite, familiare (deosebit de severe şi de rigide), insulă ale cărei margini şi relief erau cu atît mai distincte, cu cît musafirul era mai de vază. În acest fel am făcut eu şcoala lucidităţii relaţiilor sociale ! De data aceasta bucuria era maximă, musafirul fiind foarte «înalt» şi stînd foarte multă vreme. Astfel că eu l-am privit de la început ca pe un aliat.

Într-adevăr, domnul Penescu a schimbat în mod radical cerul familiei noastre. Tatăl meu, cum îţi mai spuneam, era un om blajin, lipsit de autoritate, mărginit, căruia îi plăcea să evadeze uneori în marea pivniţă cu vinuri a episcopiei, de unde se întorcea cu întreaga sa fire uşor caricată : adică era şi mai blajin şi mai lipsit de autoritate şi mai naiv. Avea obrajii roşii şi ochii lui albaştri, frumoşi, priveau atunci dintr-o mare depărtare, sclipind cu o veselie nestăpînită de parcă ar fi aflat un lucru pe care îl ignorau cu toţii, un lucru elementar, caraghios de elementar. Noi copiii îl îndrăgeam atunci nespus de mult, însă mama se transforma la rîndu-i, devenind şi ea o caricatură a întregului ei caracter : se subţia, îşi dilata ochii şi umbla cîteva zile atît de solemnă, de rece, de inumană, încît toţi resimţeam asta aproape ca o jignire. Dispreţul pentru tatăl meu devenea evident — la ea, o femeie atît de stăpînită —, atît de declarat, încît tatăl meu nici nu-şi mai simţea vreo răspundere de părinte şi şef al familiei şi cădea în «rangul nostru», jucîndu-se şi discutînd cu noi, ceea ce era, pentru noi, binevenit. După cîteva zile, relaţiile se restabileau şi totul reîncepea. După instalarea lui Penescu — care a locuit la noi aproape patru luni —, în primul rînd s-au sistat acele «evadări» ale tatălui meu şi el a rămas pe toată acea perioadă, care, datorită evenimentelor

Scanned with OKEN Scanner

multiple de care a fost străbătută, mie mi-a apărut ca foarte îndelungată, un străin, încruntat, atît de neîndemînatic grav, încît uneori apărea chiar brutal. Mama mea însă s-a transformat deodată într-o floare ! Energia ei neobișnuită care o defeminiza dispăruse cu desăvîrșire și era acum subțire, mlădioasă, caldă, cu ochii umezi, iar vocea ei avea un timbru șoptit și grav, uimitor de frumos. Era, ca și solemnitatea mișcărilor tatălui meu, ceva nefiresc, ceva care pe noi copiii ne înspăimînta ușor. Cele două surori mai mari, ca de obicei, reflectau cu fidelitate transformarea mamei și era lucrul cel mai impresionant : într-adevăr, ce fenomen ca două ființe șterse, impersonale — totdeauna mi s-a părut că ele aveau exact atîta personalitate cît să poată trăi — să fie dotate cu atîta putere de imitație, încît să se transforme la rîndul lor ! Din șterse deveniseră expresive, din două plate contururi răsăriseră niște femei. Iată cît de puternic era domnul Penescu sau forța pe care o reprezenta ! Totul în jurul său se organizase simetric și armonios, rece însă.

Domnul Penescu se scula cam pe la nouă și lipsea vreo patru ore dimineața (am aflat ulterior că era evacuat cu întreg ministerul său) și revenea înaintea mea acasă. După masă dormea, foarte puțin, apoi se urca în bibliotecă. Spre seară se plimba uneori prin parc cu episcopul, cel mai adesea însă era cu noi. O dată sau de două ori pe săptămînă zăbovea pînă tîrziu în oraș. După prima săptămînă, de acomodare, Penescu s-a apropiat de una din surorile mele mai mari, Maria. Deși a făcut-o destul de acoperit, toată lumea a observat asta imediat, poate chiar înaintea lui, deoarece eram toți cu ochii pe el. Nu știu de ce, dar mi s-a părut că în fața acestui fapt toată lumea a răsuflat ușurată, deși era de la sine înțeles că Penescu nu voia să se însoare cu fata unui simplu protopop (era rangul pe care «societa-

tea» îl dăruise tatălui meu, ca mulţumire că fusese de acord să se însoare cu nepoata unui episcop.)

Penescu începu să fie aşezat alături de Maria la masă, era lăsat singur cu ea în parc, serile, Maria însăşi începu să fie tratată de toată lumea cu o consideraţie deosebită. Organizarea era atît de ostentativă, atît de evidentă, cel puţin pentru mine, toţi făceau această treabă cu atîta grabă şi gravitate, încît, nu ştiu de ce, mi s-a părut ceva funebru. Deşi era evident că se întîmpla un lucru ruşinos, toată lumea, mai ales părinţii mei se prefăceau mulţumiţi, îndatoraţi, şi eu aveam impresia că erau de fapt, undeva, foarte ascuns, chiar mulţumiţi, real mulţumiţi. Mi-am amintit, şi-am avut atunci o bună intuiţie, de balaurul din poveste care cerea în fiecare an unei comunităţi umane o jertfă. De cîte ori citisem povestea mă trecuse un fior de groază şi îmi imaginam totdeauna cît de mare trebuia să fie jalea oamenilor cărora li se cerea anual să aducă o fiinţă vie pentru sacrificiu. Acum însă, pentru prima dată mi-a trecut prin cap că acei oameni, dacă au fost pe măsura celor în mijlocul cărora am crescut eu, trebuie că se prefăceau, de teamă, fericiţi, dar sub acest strat de fericire prefăcută era un altul, ascuns, de mulţumire reală, că scăpau atît de ieftin. Dar în poveste mai ales nu se spune că balaurul era nu numai mai puternic decît acei oameni, ci, se pare, şi mai iscusit !

Pe scurt, timp de vreo trei săptămîni, Penescu făcu o curte tot mai accentuată Mariei, apropiindu-se tot mai mult de ea. Maria, după cum îţi spusesem, era, ca şi cealaltă soră, Cecilia, o fiinţă perfect ştearsă. Avea în acea vreme vreo nouăsprezece ani, dar, fiind războiul în toi, nu fusese trimisă la facultate şi citise atîtea romane serbede, cu atîta liniştită încăpăţînare şi lipsă de discernămînt, încît pielea feţei ei începuse să semene cu o sugativă din cele care atîrnă din caietele şcolarilor. La venirea lui Pe-

Scanned with OKEN Scanner

nescu, imitînd-o pe mama, ea şi-a schimbat miraculos înfăţişarea. Asta era cu atît mai uimitor pentru mine, cu cît îmi dădeam seama că dacă la mama mea acest «transformism« avea un rost, era făcut în vederea unui scop conştient, la ea se declanşa ca un mecanism, şi ea încerca uimirea pe care cred eu că o încearcă oile unei turme care repezindu-se după berbecul din frunte se trezesc deodată zburînd prin aerul unei prăpăstii. Printr-un astfel de aer zbura acum Maria, mergînd alături de Penescu pe aleile marelui parc, în timp ce amurgurile turteau uşor contururile lucrurilor. Penescu părea încîntat de ea, de rochiile ei, de rîsul ei, de gesturile ei, de feminitatea ei reuşită, întocmai cum aplaudă publicul la un spectacol mişcarea actorilor, nebănuind că întreg acest farmec este iniţiat de o mînă lucidă şi nevăzută. Nu ştiu de ce Penescu o preferase pe Maria Ceciliei, ele — cel puţin în amintirea mea — semănînd aşa cum o coală de hîrtie albă seamănă cu o altă coală de hîrtie albă. Cecilia — cealaltă oglindă mişcătoare în care se reflecta personalitatea ascuţită a mamei — înflorise şi ea, la rîndu-i, o dată cu venirea lui Penescu, şi întocmai ca şi Maria, nebănuind de ce se transformă atît de radical. (Am observat şi mai tîrziu, de altfel, că în jurul unei puternice personalităţi apar, ca sub influenţa unui magnet, cîteva personaje plate, a căror raţiune de a fi e tot atît de nobilă — poate şi de necesară — ca a unui multiplicator.) Totuşi, dacă mă gîndesc bine, îmi aduc aminte că Cecilia manifesta pe atunci o uşoară înclinare spre bigotism şi afecta un aer reţinut, transparent. Bănuiesc că făcea acest lucru doar ca să contracareze «pasiunea pentru lectură» a Mariei, elogiată de familie. (Ea nu putuse suferi niciodată prea mult o foaie tipărită.) Şi probabil că acest lucru, «convertirea anemică» a Ceciliei, să fi părut mai puţin ispititoare lui Penescu decît «aerul de-o lîncedă melancolie» al Mariei. Văzîndu-şi sora

preferată, Cecilia avu un puternic «puseu religios», entuziasmîndu-l pe unchiul nostru, episcopul, care nu putea să bănuiască răutăţile complicate ale acestei lumi.

Ca să înţelegi mai clar ce a urmat trebuie să mă întorc puţin înapoi, cu cîteva luni înainte de ivirea lui Penescu. Ţi-am amintit, atunci cînd ţi-am relatat despre unica vizită făcută nouă de către profesorul Voinea, de cel care l-a introdus la noi pe profesor, un preot tînăr, de curînd prieten al familiei, căruia mama încerca să-i placă cu adevărat. Preotul era un bărbat nu înalt de stat, însă un «om impunător». Două calităţi ale sale săreau în ochi de la început : o deosebită elasticitate a întregului său corp şi fruntea bombată, de un alb sclipitor. Fruntea acestui om — pe care îl chema Petraşcu Virgil — domina cu atîta forţă întreaga sa atitudine şi persoană, încît ochii, pe care-i avea mici, cenuşii, oarecare, căpătau, sclipind sub acea boltă albă, încordată, o putere neobişnuită, fascinatorie. Petraşcu venise de curînd în dieceza noastră, plecînd la proprie cerere din marele oraş O., unde deţinuse o funcţie importantă, în urma unui scandal abil înăbuşit şi din care el ieşise cu onoarea nepătată. Fiind un preot cu o pregătire superioară, fusese numit tot într-un post cu vază în oraşul nostru, dar el preferase, dintr-o liberă penitenţă, să lucreze ca funcţionar mărunt într-unul din birourile episcopiei. Acest gest impresionă lumea ecleziastică exact atît cît scontase şi Petraşcu, şi el se mişca în noua-i postură cu atîta dezinvoltură şi bună dispoziţie, încît sugera tuturor un model de ţinută umană care voia să spună că, deşi nevinovat, în momentul cînd doar aburul unei bănuieli planează asupra ta, trebuie imediat să ispăşeşti acea vină închipuită, oricît te-ar costa. Duşmanii lui Petraşcu fură astfel de două ori loviţi : în primul rînd că orice bănuială împotriva lui fu radical înlăturată şi, în al doilea rînd,

Scanned with OKEN Scanner

prin această constrîngere, liber impusă, el dobîndea o aură, susceptibilă de o rapidă viitoare carieră. Petraşcu era deci un om inteligent şi îndrăzneţ!

Era însurat cu o femeie mai înaltă decît el şi foarte frumoasă. (De cum apăruse în oraşul nostru, devenise dintr-o dată şi fără contestaţii «cea mai mare frumuseţe locală» şi, după cît mi-amintesc de ea, ar fi putut cîştiga poate tot atît de uşor supremaţia şi într-un mare oraş, ca Bucureştiul de pildă.) Era o femeie blîndă, supusă întru totul soţului ei care o luase se pare din dragoste şi o iubea încă. Aveau doi copii, doi băieţi, cel mai mare cam de vîrsta mea.

Iată, aceste două familii, a lui Petraşcu şi a noastră, erau pînă la întîlnirea lor două grupuri liniştite, închegate fericit printr-un echilibru firesc, se pare, al unor indivizi oarecare în jurul unei personalităţi distincte. În familia noastră elementul dominant era mama, iar dincolo Petraşcu era cel care ţinea echilibrul. Aceste două nuclee sociale au avut, pînă la întîlnirea lor, o mişcare moleculară, să zicem haotică, însă independentă. Întîlnindu-se, cele două elemente de echilibru s-au atras prea mult, şi aceste nuclee, aceste familii s-au spart, urmînd destinul unic al uneia din ele; cea mai tare s-a dovedit a fi familia noastră prin mama mea, care de la început l-a atras şi l-a dominat pe Petraşcu, şi apoi prin tatăl meu, care, în mod surprinzător, în cîţiva ani şi sub presiunea evenimentelor şi-a schimbat fulgerător şi aproape neverosimil firea, luînd conducerea în locul cuplului Petraşcu-mama. Într-adevăr, după cum ai să te convingi, tatăl meu va prelua destinul acestor două familii din locul în care se vor fi epuizat posibilităţile cuplului mama-Petraşcu, se va ridica fulgerător şi apoi se va izbi cu toată puterea, distrugîndu-se pe sine şi pe cei care l-au urmat. Va fi un tablou înfricoşător, o cădere de meteori în care s-a surpat el, familiile noastre şi încă alte mii şi mii de familii, legiuni întregi de bărbaţi şi de femei,

Scanned with OKEN Scanner

întreaga clasă burgheză. Din acest nemaipomenit incendiu eu sînt singurul om salvat, eu am rămas singurul om viu !

Francisca ridică repede braţul drept în sus, pronunţînd această frază, cu mişcarea obişnuită la ea, de copilărească aroganţă. Aşteptă astfel cu un zîmbet încremenit pe buze, uitîndu-se la Chilian care tăcea mereu, neprivind-o. Apoi, încet, corpul i se relaxă, îşi coborî parcă mirată mîna şi tot atît de încet i se muiară umerii. Continuă peste cîteva minute, vorbind ca şi pînă acum cu repeziciune, egal şi distinct.

— La cîtva timp după ce începu să lucreze la episcopie, cred că la nici două luni, Petraşcu şi familia lui începură să ne viziteze. Pînă la venirea lui Penescu — pe o perioadă de aproape un an — nu s-a întîmplat nimic deosebit, totul părea că va decurge normal ca între două familii mic-burgheze care se vizitează reciproc, duminicile şi în serile ploioase. Eu cu sora mea Anişoara ne împrietenisem cu cei doi băieţi ai lui Petraşcu şi, în timpul cînd cei mari jucau pietre, ori beau vin şi consumau prăjiturile făcute în casă, noi alergam prin curte şi prin parc, căutînd melci, arici, flori. Cei doi parteneri, mama şi cu Petraşcu, netrădînd nimic din ce avea să urmeze, se tatonau reciproc, poate, ezitînd să părăsească orbita convenţională a moralei mic-burgheze. Şi poate că ar fi ezitat la nesfîrşit, dacă sosirea lui Penescu nu ar fi grăbit şi declanşat evenimentele.

În prima săptămînă după venirea lui Penescu, Petraşcu cu familia lui nu se arătară pe la noi. După o săptămînă — zece zile — Penescu se aplecă spre Maria abia simţit — dar evident pentru noi, cum îţi spuneam, care îl urmăream cu o neobişnuită atenţie —, şi atunci am observat starea aceea de «uşurare generală» de care am mai vorbit. În acele zile, de «uşurare», a apărut din nou Petraşcu la noi, la început singur, apoi cu familia. După vreo două săptă-

mîni viaţa noastră îşi reluase vechiul curs, cei mari jucau preferans, pietre, beau vin, cinau, gustau prăjiturile urîte, dar foarte bune ale casei, iar noi copiii — de fapt chiar noi, cei mici, nu mai eram chiar atît de copii — alergam prin curte, ne ţineam scai de «unchiul bun», episcopul, să ne povestească întîmplări cu tîlc (lucru ce îl făcea adesea), cinam în camera noastră etc. În acea vreme Penescu era mare parte din timp cu ei, cu cei mari, dar cînd toţi se aşezau la joc, ori cînd nu se juca, după un interval de timp, o invita pe Maria în parc. (Aveau mereu pregătite diverse pretexte, dar spuse, de Penescu, cu atita autoironie şi vizibil transparente — ca o convenţie de bon ton ce trebuie respectată —, încît toată lumea zîmbea firesc, acceptîndu-le.) Penescu se plimba cu Maria, uneori îi citea din poeţii francezi ai secolului trecut, de cele mai multe ori îi vorbea însă, aprinzîndu-se uneori, căpătînd o mare expresivitate a feţei şi a gesturilor, încît eu, care-i urmăream adesea de la distanţă — niciodată nu puteam fi total absorbită de cei de vîrsta mea cu care eram —, deveneam invidioasă pe norocul surorii mele, care auzea probabil atîtea lucruri minunate. Penescu se purta firesc, ca un om sensibil, îndrăgostit de o femeie care-i place şi care-i impune, şi toată lumea aprecia delicateţea sentimentului său, gradarea lui, permanenta lui strădanie de a disimula o idilă nepotrivită, chiar dacă această acoperire era un fel de perdea transparentă, o convenţie cerută şi admisă de toată lumea. Dar «toată lumea» se înşela cumplit, ceea ce nouă ne părea firesc în comportarea lui, la el, la Penescu, era de fapt o nemaipomenită excepţie şi, cum aveam să constatăm mai tîrziu, trăiam cu toţi, în acel timp, liniştiţi şi neştiutori, pe un vulcan ce se pregătea să erupă. Cum mi-am dat eu seamă mult mai tîrziu, cînd am început să cunosc caracterele omeneşti, Penescu era un om dezabuzat, ca toată protipendada burgheză, şi

încerca, în cazul Mariei, să refacă un «model clasic, după cele mai bune canoane romantice», al unei idile amoroase. În mod normal, în relaţiile cu femeile el era un om brutal, expeditiv, primitiv. Toate acestea, tot acest joc, îl făcea bineînţeles din pictiseală.

Cum spuneam deci, după o scurtă întrerupere, viaţa noastră părea că se reînchegase. Cei mari discutau şi beau vin, noi ne jucam, iar cuplul Penescu-Maria schimba priviri furişe, tot mai aprinse şi mai insistente atingeri ale mîinilor. Probabil că uneori se şi sărutau, deşi Penescu, sînt convinsă, o făcea rar, dîndu-i Mariei falsa senzaţie a unei puternice rezistenţe. Dar viaţa noastră nu mai era aceeaşi ! La o mai atentă privire se puteau observa, deja, semnele dezastrului. Şi iată cum am devenit eu conştientă de această abia simţită, însă fundamentală schimbare.

Soţia lui Petraşcu, femeia aceea frumoasă şi foarte blîndă, care obişnuia adeseori să se coboare pînă la noi cei mai mici, să discute şi să se joace cu noi — pe mine şi pe Anişoara ne îndrăgise cu adevărat. (Ah, ea visase totdeauna să aibă fete !) — acum, deodată, se distanţă de noi, deveni rece, uneori chiar duşmănoasă. Sora mea, Anişoara, o fată de o inteligenţă mediocră, cu un suflet foarte curat, nu a observat acest lucru. Eu însă i-am simţit aversiunea — o chema Maria, iar noi îi spuneam tanti Măriuţa — de la primele semne ale ei, ascunse, şi am privit în sus, spre cei mari ; şi într-adevăr acolo se întîmpla un lucru nou, neaşteptat, uimitor.

De cum s-au cunoscut, mama mea şi cu Petraşcu s-au atras cu o putere neobişnuită, pe măsura personalităţilor lor distincte. Acest lucru, această atracţie a fost atît de puternică, încît au mai observat-o încă cel puţin doi oameni ; tanti Măriuţa şi tatăl meu. A fost ca o lovitură al cărei şoc l-au simţit tuspatru. Reacţia lor la acest fapt, de necontestat, a fost asemănătoare, adică toţi patru s-au ferit să re-

acţioneze într-un fel, lăsînd lucrurile neschimbate între ei, dar cauzele care i-au făcut să se poarte în acest mod nu erau de fel asemănătoare. Tanti Măriuţa era o femeie care avea o mare veneraţie faţă de morala aparent rigidă, convenţională, a micii burghezii (ea o şi trăia de fapt) şi era convinsă că cei doi — Petraşcu şi mama — gîndeau la fel, adică n-ar fi îndrăznit să spargă orbitele convenţionale pe care se mişcau. Tanti Măriuţa ştia deci, dar se prefăcea «înţeleaptă», preferînd să ignoreze un fapt care, ea era convinsă, nu va lua amploare niciodată. Tatăl meu însă, după ce a observat la rîndu-i «lovitura celor două corpuri electrice», ca să zic aşa, şi «scurta, dar intensa flacără ce le-a legat o clipă», a avut o intuiţie mult mai bună a evoluţiei lucrurilor decît tanti Măriuţa, însă nu a reacţionat în nici un fel, de teamă, teamă de mama, de Petraşcu, de episcop şi de toată lumea în care se mişca. El a fost singurul, din cei patru, care nu s-a lăsat nici o clipă înşelat de anul de inerţie a sentimentelor, acea perioadă destul de lungă care s-a scurs de la numirea lui Petraşcu în dieceza noastră şi sosirea lui Penescu. Tatăl meu, în decursul acelui an de aparentă linişte, aştepta în fiecare ceas declanşarea faptului de neînlăturat şi a fost primul care şi-a dat seama că venirea lui Penescu grăbeşte, ori declanşează lucrurile. În sfîrşit, cei «doi eroi», mama şi Petraşcu, nu au reacţionat, în primul rînd dintr-un motiv destul de simplu : şi-au dat seama de la început de atracţia cu totul neobişnuită, cu mult superioară unei aventuri adulterine oarecare, pe care o sufereau şi au ezitat, s-au temut să declanşeze un eveniment pe care nu l-ar mai fi putut stăpîni la un moment dat, care i-ar fi putut tîrî spre dezarticulare şi chiar spre distrugere. Semănau, în acea postură, cu Romeo şi Julieta la balul familiei Capulet, atrăgîndu-se reciproc cu o uriaşă putere, reprimînd însă cel mai mic gest trădător de teama dezastrului ce avea să ur-

Scanned with OKEN Scanner

meze. Cei doi au avut un bun presentiment al catastrofei, ea avea să vină cu paşi implacabili,dar ascultînd de cu totul alte legi decît dragostea lor — un accident oarecare ce a făcut vizibil destinul ce plana consecvent şi puternic asupra lor.

Deşi conştienţi de «mărul discordiei», toţi patru se purtau în mod asemănător, neschimbat, unii faţă de alţii din motivele pe care le-am văzut. Cu venirea lui Penescu şi mai ales de la începutul apropierii lui de Maria, situaţia s-a schimbat însă. Iată un fragment de discuţie pe care l-am surprins între părinţii mei în acea perioadă (cam în timpul cînd tanti Măriuţa dădea primele semne, foarte vagi, de rigiditate faţă de noi două — Anişoara şi cu mine — şi cînd încă mi se părea că mă înşel, crezînd că aversiunea ei, atît de mascată şi părînd a nu avea nici un motiv, era o simplă părere, o invenţie a mea) :

— ...Oricum ar fi, continua tatăl meu o discuţie la care nu fusesem atentă, e destul de anormal.

Eram toţi trei în camera noastră, a copiilor, mama croşeta un fular, lipită cu spatele de sobă, iar tatăl meu se plimba prin faţa geamului ce da înspre curte. (Eu îmi făceam lecţiile, la masă.)

— Ce vrei să spui ? întrebă mama cu nepăsare, numărînd ochiurile.

— Treaba asta între fată şi străin. (Fraza aceasta, tatăl meu o spuse în ungureşte, aşa cum obişnuiau ei cînd voiau să ne ascundă cheia unei discuţii. Într-adevăr, cunoştinţele mele în maghiară erau limitate, fondul de cuvinte pe care îl cunoşteam, destul de sărac, dar ei ignorau mobilitatea mea intelectuală şi puterea mea de asociere.)

— Nu te înţeleg, răspunse mama în româneşte. nedînd prea multă atenţie discuţiei. (Era preocupată de fular, ori de altceva.)

— E ceva destul de grav ! spuse din nou tatăl meu, în ungureşte.

— Ce să fie grav? replică mama în românește, vrînd astfel să-i dea să înțeleagă că, neacceptînd maghiara lui, nu acordă prea mare importanță vorbelor pe care le spunea. (În general, ea avea un foarte fin, dar permanent dispreț pentru capacitățile intelectuale ale tatălui meu, lucru neevident, dar care mie nu mi-a scăpat.)

— Legătura asta care începe să fie rușinoasă, spuse tatăl meu în ungurește.

— Care legătură? făcu mama de astă dată în ungurește, prefăcîndu-se mirată, tocmai ca să-i dea o dată mai mult de înțeles că ea privește ca neserioasă această problemă.

— Această scandaloasă poveste cu Maria. Străinul e un om periculos.

— Abia acum ai observat? răspunse mama în românește, rîzînd scurt, mereu atentă la mișcarea îndemînatică și rapidă a mîinilor ei.

— Devine ceva serios, continuă tatăl meu, acceptînd românească mamei, vorbind liniștit, blajin, parcă neobservînd evidenta ei nepăsare.

— Și abia acum te formalizezi? zise mama. (Într-adevăr, povestea cu Maria dura de vreo trei săptămîni.)

— Acum, spuse tatăl meu, pînă nu e prea tîrziu.

— Ce vrei să spui cu asta? întrebă mama, după o pauză în care numărase ochiurile.

— Înainte de a se întîmpla ceva ireparabil.

— Ireparabil? Nu te înțeleg, replică mama, fără grabă, cu aceeași indolență.

— Înțelegi foarte bine, continuă tatăl meu, blajin, însă necedînd.

Urmă o scurtă pauză.

— Ce te-a apucat? întrebă după cîtva timp mama, cu ochii mereu la lucrul ei, dar observînd că tatăl meu continuă să se plimbe prin fața geamului, fără nici un rost, bănuind că voia să continue ceea ce începuse.

Scanned with OKEN Scanner

— Nu e normal ? Vreau să împiedic ceva ruşinos ! A doua parte a frazei, tatăl meu a spus-o în ungureşte.

— Ceva ruşinos ? făcu mama în aceeaşi limbă, apoi din nou în româneşte : Şi cum vrei să împiedici asta ?

— Vreau să intervin, spuse tata.

La această replică, mama se opri din croşetat şi îl privi pentru prima dată, cu o severă mirare, fără să spună nici un cuvînt. Am surprins o fracţiune din această privire şi pentru prima dată mi-am dat seama că discuţia are un substrat pe care eu încă nu-l bănuiesc.

— Am să intervin, repetă tatăl meu, după o pauză în care timp mama se apucase din nou de croşetat.

— Să intervii ? zise mama şi rîse uşor, scurt, cu o nuanţă dispreţuitoare. De ce vrei să intervii ?

— De ce ? întrebă tatăl meu şi se gîndi cîteva clipe, de parcă ar fi uitat brusc despre ce era vorba. (Această pauză nefirească a lui m-a avertizat din nou, ca şi privirea uimită a mamei.)

— Mu vreau ca Mariei să i se întîmple ceva ruşinos ! spuse tatăl meu după o pauză destul de lungă, întrebuinţînd din nou maghiara.

— Nu i se poate întîmpla nimic, replică mama, vorbind în doi peri.

— Totuşi — insistă tatăl meu, în acelaşi fel blajin al său, de parcă şi-ar fi cerut iertare, însă necedînd, ceea ce era destul de neaşteptat —, dacă se întîmplă ceva ?

— Nu se întîmplă, zise mama cu o nepăsare ce devenise aproape provocatoare, ea e destul de matură. Nu te înţeleg.

— Am să intervin, făcu din nou tatăl meu.

— De ce să intervii ? repetă la rîndul ei mama, şi toată discuţia mi se păru incoerentă, aproape stupidă.

Scanned with OKEN Scanner

Am aşteptat însă continuarea, dar cîtva timp n-am auzit nimic. Apoi, deodată, mi-am dat seama că încetase de cîteva secunde scîrţîitul parchetului din faţa geamului şi în aceeaşi clipă am simţit că mîinile mamei se opriseră. Am întors repede capul, apoi am privit din nou, cu iuţeală, în caietul din faţa mea, cu atîta repeziciune de parcă o mînă puternică, brutală, mi-ar fi răsucit privirea la loc. Mi-am simţit obrajii arzînd şi bătaia inimii îmi deveni acută, materială. Părinţii mei se opriseră şi se priveau în ochi, cu o intensitate şi o putere neobişnuită şi deodată am observat că mama mea, cea tare şi mîndră, sub privirea tatălui meu, care-i sublinia probabil tot tîlcul acelei discuţii aparent neînsemnate, se înroşise brusc, pe faţă şi pe mîini, şi braţele care ţineau acele de croşetat începură să tremure. Şi-acum mi-amintesc acele lungi, din aluminiu, cu dopuri înfipte la un capăt, cum tremurau cu putere amplificînd tremurul imperceptibil al mîinilor, ca două oblice indicatoare care printr-un şir de pîrghii mecanice fac vizibile, trădează, sinuozităţile ascunse ale inimii. Într-o fracţiune de secundă am înţeles atunci substratul acelor replici fără sens şi mi-a devenit limpede, motivată în chip neaşteptat, simţitoarea răcire a nevestei lui Petraşcu faţă de noi. Într-adevăr, mamei nu-i păsa prea mult de eventualitatea unui fapt ireparabil care i s-ar fi putut întîmpla fiicei ei, Maria, şi, chiar dacă i-ar fi păsat, n-ar fi putut s-o apere faţă de Penescu. Ei o sacrificaseră de la început pe Maria lui Penescu, şi mirarea mamei de la începutul discuţiei venea tocmai de acolo că tata aducea vorba de o hotărîre tacit consumată, irevocabilă. Apoi, deodată ea înţelesese ce voia el să spună şi atunci se înroşise şi începuse să tremure. Şi nu se înroşise şi nu tremura în faţa tatălui meu, în faţa moralei convenţionale în numele căreia vorbea el, ci pentru că iubea, şi el, în mod neaşteptat, o făcuse să vadă, să înţeleagă lucid ceea ce se întîmpla cu ea

în ultimele zile. Căci tatăl meu nu se referea la legătura lui Penescu cu Maria, ci vorbea de propriul ei sentiment faţă de Petraşcu care începuse să se dezlănţuie, lucru simţit şi de tanti Măriuţa, nevasta lui Petraşcu. Şi tatăl meu nu greşea totuşi cînd voia să intervină între Penescu şi sora mea, pentru că el simţise în mod poate nedesluşit, intuitiv, însă negreşind prea mult, că e o oarecare legătură, poate chiar una strînsă, între sosirea lui Penescu la noi în casă şi declanşarea acestui sentiment. Penescu făcea parte dintr-o altă lume, superioară nouă, mai puternică, mai înaltă, era chiar idealul spre care aspirau toţi cei în mijlocul cărora trăiam, el era marea burghezie ! Şi adusese cu el — aşa cum va fi evident mai tîrziu — un aer cu mult mai larg, o altă morală, mai «înţelegătoare», în faţa căreia reticenţele noastre, rigida noastră morală păreau doar o crispare provincială, neelegantă. În orice caz, «morala lui», morala lui Penescu era mai puternică, deoarece aparţinea unei pături sociale mai puternice pe care mica burghezie încerca s-o imite şi spre care tindea necontenit. Şi acest aer îl degajase Penescu nu numai prin apropierea faţă de Maria — pe care era învederat că voia s-o seducă sub ochii propriilor ei părinţi —, dar şi înainte de asta, de la primele lui gesturi, poate chiar şi în momentul cînd se ridicase cu o ceremonie plină de umor, strîngîndu-mi mîna şi spunîndu-mi parcă : Sînt foarte surprins, dragă domnişoară, de oamenii din oraşul acesta, de ciudata lor lipsă de umor, de rigiditatea lor neplăcută ! Da, delicata mea prietenă — părea că spuneau primele lui gesturi, atît de degajate şi de nobile —, da-da, sînt uimit, aş putea spune chiar jignit de felul lor de a lua în serios toate acţiunile lor, precum şi noţiunile care desemnează virtuţile şi obligaţiile unui cetăţean. Oh, bineînţeles — şi parcă-i aud atrăgătoarea graseiere — nu sînt împotriva fidelităţii, a adevărului, a cinstei, chiar şi a umanităţii în general, dar,

pentru numele lui Dumnezeu, de ce n-au aceşti oameni mai mult umor? Pentru englezi umorul e aproape echivalent cu bunul-simţ! Sînt de acord să respectăm morala, care e de esenţă divină, dar să facem asta cu umor! La judecata de apoi — şi aici îl văd deodată grav pe domnul Penescu, cu un persistent zîmbet în colţul gurii lui fin desenate —, la judecata de apoi, Dumnezeu, sînt convins, mă va opri din lunga înşiruire a calităţilor şi defectelor mele cu un gest plictisit şi mă va întreba cu blîndeţe, privind circular corul sfinţilor: «Spune, fiule — va zice El —, în nemernica ta viaţă pămînească, ai avut cumva simţul umorului? Nu cumva ai interpretat legile mele fără imaginaţie, aşa cum au făcut locuitorii mohorîţi ai oraşului X? Să ştii că noi iertăm orice afară de lipsa de tact, de lipsa de umor!»

Aici Penescu ar fi rîs şi parcă-i aud ha, ha, ha-ul lui, limpede, înalt, trădînd o fină aroganţă şi o fină autoironie în acelaşi timp.

În sfîrşit, nu ştiu precis în ce fel a declanşat Penescu atracţia reciprocă a mamei şi a lui Petraşcu, profundă, însă puternic reţinută, ştiu însă cu siguranţă că nu întîmplător ea a avut loc imediat după sosirea lui. Nu era nevoie decît de o scînteie, şi această scînteie Penescu a declanşat-o cu delicateţea şi promptitudinea lui obişnuită. De altfel, în scurtă vreme, rolul lui nefast deveni vizibil după legile unei progresii geometrice faţă de trecerea timpului, aş zice.

Din clipa în care tatăl meu a avut acea discuţie cu mama, încercînd, inutil, să se împotrivească evenimentelor care se produceau şi se înlănţuiau cu repeziciune, mama mea şi preotul acela tînăr, cu ochii fanatici, au renunţat la litera moralei în care credeau cei în mijlocul cărora trăiam — dezvăluindu-mi falsitatea şi neputinţa ei — şi au început să se apropie unul de celălalt, neţinînd seamă de nimeni şi de nimic. Şi am avut atunci senzaţia a două

mari roţi dinţate, a două roţi uriaşe, absurde, însă reale, atît de reale încît mişcarea lor greoaie de rotaţie se făcea cu un uruit nepămîntean, neîntrerupt. Erau nişte roţi fără spiţe, fără osii, învîrtindu-se pe nişte axe ale aerului, nestabile. Marginea lor descria nu un cerc, ci o linie neregulat spiralată, aşa cum se mişcă roţile unei căruţe într-un coşmar, într-o mişcare independentă, descompusă şi în toate planurile. Erau cele două roţi ale legăturilor Penescu—Maria şi mama—Petraşcu ! Era, pentru mine, începutul unui coşmar real, era prima schiţă reală a lumii absurde în care trăiam şi de care deveneam lucidă.

Cele două roţi şi-au continuat cîtva timp, destul de puţin, aproape o săptămînă cred, mişcarea lor independentă, apoi s-a întîmplat ceva uluitor.

Era spre sfîrşitul lunii iunie, şcoala se terminase, trecuse mai bine de o lună de la sosirea lui Penescu. Plecasem după amiază, imediat după ora trei, în vizită la o colegă, dar abia ajunsă acolo am avut chiar în primul sfert de oră un schimb de cuvinte cu ea şi am plecat. Era o fată cu note foarte bune şi, cum aveam şi eu note bune, ea încerca să se apropie de mine aşa cum se întîmplă de obicei, nu în virtutea vreunei potriviri de caracter, ci doar pentru că e o lege nescrisă a elevilor ca premianţii să se adune între ei, mediocrii între ei ş.a.m.d. Am acceptat iniţial această ofertă de prietenie, nu am respins niciodată încercarea cuiva de a se apropia de mine dacă eu, personal, puteam să mă aleg din asta cu un cîştig moral în evoluţia personalităţii mele ; restul consider că sînt ipocrizii. Colega mea, de care vorbesc, s-a purtat cu mine în cîteva rînduri cu o indolenţă care voia să spună că notele noastre ajung pentru a fi împreună. Am refuzat acest tip de prietenie — atît de răspîndit şi în viaţă — şi am plecat de la ea, după cum îţi spuneam, în primul sfert de oră, fără

prea mare supărare, dar decisă de a-mi căuta prietenii în altă parte.

Am mers încet spre casă, era cald, ca în toiul verii, şi oraşul, destul de pustiu la acea oră, încremenise parcă într-un timp în afara secolului. Nu ştiu dacă cunoşti bine oraşele de provincie de mărime mijlocie, dar dacă ai trăit mai multă vreme în vreunul din ele îţi sare în ochi o particularitate a lor, observată cam de toată lumea şi cîntată de poeţi şi pe care am să ţi-o comunic la rîndu-mi, în felul în care am observat-o eu. Iată ce vreau să-ţi spun : într-un tipic oraş de provincie, deci cu un număr variind între 30 şi 60 000 de locuitori, există în fiecare anotimp cîte o zi cel puţin — deci ar fi vreo patru zile într-un an, oricum — în care încerci cu o destul de mare precizie senzaţia de atemporalitate. Există deci o zi toamnă, o zi vara etc., cînd toamna şi vara sînt atît de «tipice» într-un decor atît de şters, impersonal, încît toamna aceea sau vara aceea nu mai par strict delimitate în timp, ci par o zi de toamnă sau de vară în sine, fluturînd în afară de timp, atemporale. Da, e curios, se întîmplă parcă un fenomen de abstractizare, şi ca să revin, venind în ziua aceea spre casă, la sfîrşitul lui iunie, vara se declanşase atît de brusc, şi decorul monoton al oraşului prin care treceam se opunea atît de puţin, era atît de pasiv faţă de această apariţie, încît aveam ciudata senzaţie că trec prin vară, aşa cum ai trece printr-un palat încremenit, acelaşi şi nepăsător la apăsarea vremii.

Acasă nu era nimeni, părea totul pustiu, uşile erau deschise peste tot şi o senzaţie de moleşeală mă cuprinse în timp ce intram în camera noastră, a copiilor, şi m-am lungit pe canapeaua pe care dormea de obicei sora mea Anişoara. O muscă bîzîia cu insistenţă la geamul deschis ce da înspre curte şi urmărind cu urechea momentul cînd avea să treacă de acel obstacol, care o înşela cu transparenţa lui, am aţipit. Nu cred că asta a durat mai mult de zece mi-

nute şi am fost trezită de zgomotul unui scaun trîntit pe parchet, în salonul cu uşa deschisă. Au trecut cîteva secunde de tăcere, care sub apăsarea căldurii au durat infinit, şi aproape uitasem zgomotul care mă trezise, cînd am auzit următoarele cuvinte :

— Sînt uimită — era vocea mamei, şi am observat că ea gîfîia uşor în urma vreunui efort fizic, probabil —, nu ştiu cum să interpretez gestul dumneavoastră !

A urmat o scurtă pauză, apoi paşii mamei, egali şi fermi, apropiindu-se de uşa salonului. (În acea clipă m-am temut că voi fi descoperită, dar nu îndrăzneam să mă mişc, chiar şi braţele le ţineam în poziţia în care fusesem surprinsă, atît de acută simţeam teroarea acelor clipe neaşteptate.) Aproape de uşa salonului, paşii mamei s-au oprit şi am auzit-o din nou :

— Din această secundă, din memoria mea s-a şters amintirea gestului dumitale ciudat. Vreau să nu mai vorbim niciodată despre asta !

Bănuiesc că după aceste cuvinte mama mea s-a întors să iasă din cameră, dar în aceeaşi clipă a răsunat rîsul limpede, uşor, al lui Penescu, la auzul căruia am tresărit ca sub o violenţă neaşteptată, deşi bănuisem de la început că lui trebuia să i se fi adresat mama. Apoi, imediat, se auziră zgomotele unei lupte, ale unei încleştări fizice, ce dură destul de mult — de altfel eram aşa de emoţionată şi de speriată atunci, încît nu mai trăiam timpul în valoarea lui obişnuită —, şi după acele zgomote neegale, specifice, urmară cîteva secunde de tăcere absolută, care mă zguduiră însă atît de puternic prin nefirescul lor, încît îmi părea că trupurile celor două fiinţe din camera alăturată se îmbrăţişaseră brusc, în aer, ori că firul propriei mele vieţi fusese deodată smuls. Apoi, auzii din nou zgomotul unei uşoare lupte, mult mai scurtă de astă dată, şi imediat paşii mamei care se îndreptau grăbiţi spre colţul salonului, opus

ușii. Probabil că Penescu încercase s-o îmbrățișeze cu sila. Apoi, cred că el schițase din nou un gest de apropiere, pentru că am auzit imediat vocea ei, sunînd cu o claritate și stridență neobișnuite :

— Să nu faci nici un pas mai mult, altfel voi începe să strig. Dă-te, te rog, la o parte din ușă !

A urmat din nou o scurtă tăcere, apoi am auzit, iarăși, rîsul lui liniștit, de o limpede aroganță — cît am urît atunci rîsul acela — și l-am auzit vorbind, pentru prima oară :

— Bine, am să vă ascult, nu am să mă apropii.

Vorbea calm, stăpînit, aproape rece, contrastînd evident cu tremurul nervos ce se deosebea în timbrul ei.

— De altfel, continuă el, nu am vreun merit acum, ascultîndu-vă. Oricum, cunosc sfîrșitul acestei eroice împotriviri.

— Dumneata cunoști sfîrșitul acestei împotriviri ? strigă ea, atît de nestăpînit, încît o clipă m-am temut că va fi auzită de cineva care s-ar fi aflat în curte.

Penescu n-a răspuns, i-am auzit doar rîsul, un ha, ha, ha egal, transparent, de un liniștit orgoliu. Probabil că ea primise drept în față această sfidare acoperită a lui, încît îi răspunse cu o voce joasă, liniștită, cu accente tari :

— Dumneata, domnule Penescu, dumneata... ești un...

— O ! O ! făcu el, probabil cu un gest al mîinii drepte și cu acel zîmbet în colțul stîng al gurii care mă cuceriseră pe mine la început. Era un om, mi-amintesc bine, de un mare farmec personal, reușea doar cu cîteva simple elemente să exercite o puternică seducție, atunci cînd voia, asupra oricui, aproape. Să nu coborîm la violențe, doamnă ! mai spuse el, rîzînd, dar de data aceasta era un rîs amabil, curtenitor. De altfel, adăugă el după cîteva clipe, cu o voce complet schimbată, dură, rece, dumneata ți-ai permis să mă insulți, să mă umilești. Mai mult

decît atît, timp de aproape o lună, eu am fost un simplu obiect înveselitor, caraghios, bun pentru a stîrni hazul unor spirite înţepenite de mediocritate !

— Nu înţeleg ! răspunse ea liniştită, dar contrariată, o simţeam, de ceea ce auzise şi mai ales de tonul neaşteptat de aspru şi de acuzator.

— Nu face nimic, replică el cu umorul şi cu fina lui aroganţă de totdeauna, dacă nu înţelegeţi, am să vă explic !

— Vă rog ! şi vocea ei suna acum mîndră şi rece, deasupra oricărei insinuări.

— E foarte simplu. Din clipa în care am păşit în această casă am simţit existenţa personalităţii şi a farmecului dumitale deosebit. Penescu aşteptă cîteva clipe, parcă în nesiguranţă — deşi el nu era niciodată nesigur —, şi continuă, vorbind în felul lui nepăsător, amuzat parcă mereu de ceea ce spunea : Am rămas impresionat de farmecul dumitale, după cum spuneam, cu totul neaşteptat în acest colţ pierdut de ţară, şi m-am apropiat de dumneata, doamnă, dar am păţit ca acela care apropiindu-se de oglindă se loveşte de o mobilă oarecare, anostă, care se reflectă în oglindă.

Penescu aşteptă din nou cîteva clipe — era felul lui obişnuit de a vorbi, cu scurte pauze în care părea că aşteaptă părerea celuilalt. Dar el se întrerupea doar pentru a cîntări ceea ce avea de spus, cunoscînd marea putere a cuvintelor odată rostite.

— Şi iată, continuă el, timp de aproape o lună eu m-am învîrtit ca un papagal îndrăgostit în jurul domnişoarei Maria, o fiinţă cumsecade, dar care, în afara faptului că te imită pe dumneata neaşteptat de bine, nu cred că ar avea vreun merit. M-am purtat ca un diletant, ar trebui să fiu biciuit — aici Penescu se opri o clipă să zîmbească, sînt convinsă —, am îngenuncheat în faţa unei copii oarecare, cu o emoţie caraghioasă, crezînd că ating originalul. Şi dumneata, stimată doamnă, împreună cu familia du-

mitale și cu prietenii familiei dumitale ați rîs în voie de acest neghiob care poartă numele Penescu !

Ultimele cuvinte, Penescu le spusese din nou cu răceala și asprimea de la început.

— Nu știu prea bine ce vrei să spui, răspunse ea, mi se pare că dumneata te joci cu cuvintele. Și acum ce dorești, ca să terminăm această discuție nepotrivită ?

— Cum ? strigă el deodată și am tresărit, căci era pentru prima dată că îl auzeam ridicînd vocea. Dumitale ți-e neplăcută această discuție ? Încerci să te degajezi de răspunderea care apasă asupra dumitale în urma posturii netrebnice în care m-ai ținut o lună întreagă, în fața atîtor oameni ?!

Cîtva timp ea nu răspunse, uimită probabil de pretențiile acestui om. Apoi spuse :

— Nu sînt de acord cu felul dumitale de a vedea lucrurile, n-am bănuit nici o clipă că cineva încearcă să te înșele. În orice caz, dacă ți-am greșit cu ceva, te rog să mă ierți.

Și-apoi, cu mîndrie :

— E tot ce am de spus în această privință !

— Primesc scuzele dumitale ! spuse Penescu din nou cu vocea lui ușor afectată, jucăușă.

Ea așteptă, apoi, văzînd că el nu mai are nimic de adăugat, porni spre ușa salonului, trecînd probabil pe lîngă el. Penescu nu încercă să o rețină, dar cînd ajunse lîngă ușă el spuse :

— O secundă !

Ea se opri și atunci Penescu adăugă, cu liniște și claritate :

— Dumneata ai să-mi aparții. Ai să fii a mea.

Am încremenit la auzul acestei fraze și probabil că ea a încercat aceeași senzație, deoarece cîtva timp nu am auzit nici o mișcare. Apoi ea a ieșit și, trecînd pe lîngă ușa camerei în care eram eu, a trecut pe coridorul destul de lung al apartamentului nostru, urcînd pe scara de lemn ce ducea la etaj.

Scanned with OKEN Scanner

În seara acelei zile, precum şi toată ziua următoare, am observat că mama mea îl evită, fără ostentaţie, însă hotărîtă, pe Penescu, şi el, la rîndu-i, acceptă acest lucru. În seara celei de-a treia zi, stăteam împreună cu mama aşezate în nişte mari fotolii de nuiele, afară în curte, lîngă un uriaş havuz de piatră, în locul în care obişnuiam, familia, să stăm în serile de vară. Măsuţa lîngă care stăteam şi fotoliile erau aşezate lîngă capul enorm al unuia din cei trei lei de piatră care fragmentau pîlnia circulară a havuzului. În mijlocul lui se găsea o sirenă, tot de piatră, sprijinită într-o rocă din care ar fi trebuit să curgă un jet de apă, dar havuzul era de multă vreme gol, uscat, marii lui pereţi de piatră erau crăpaţi, acoperiţi pe alocuri de licheni, mici bălării, praf.

În seara de care vorbesc, eram doar noi două, mama croşetînd ca de obicei ceva, eu citind. Surorile mele mai mari erau plecate în oraş, şi Anişoara se juca în parc împreună cu cei doi copii ai intendentului. În afară de marele parc din spatele curţii şi care dădea pînă în cealaltă stradă, curtea avea — la capătul în care începea parcul şi de care era despărţită de un scund grilaj de fier — cîteva alei cimentate, sinuoase, între care se găseau brazi tineri şi boschete de tuie. Aci se plimba episcopul, «unchiul bun», însoţit de vicarul său şi de încă doi preoţi. Tatăl meu trecea cîteodată prin faţa noastră, umblînd după treburi mărunte şi din cînd în cînd treceau preoţi, care ieşeau sau intrau în birourile episcopiei, ori chiar vreunul din servitori. La vreo jumătate de ceas de la şederea noastră acolo, se apropie de noi Penescu ; era ca de obicei elegant îmbrăcat, de o eleganţă reţinută, şi avea, ţin minte, un fular de mătase la gît. Ceru voie să se aşeze lîngă noi, îşi aprinse o ţigară şi un timp se mărgini să fumeze în linişte, întrerupîndu-se doar pentru a afirma cîteva idei neînsemnate, la care mama răs-

Scanned with OKEN Scanner

pundea monosilabic, ori doar cu o mişcare a capului. Ea nu-mi dădu să înţeleg că pot pleca de lîngă ea, dimpotrivă, simţeam că nu dorea acest lucru. De altfel, după discuţia dintre ea şi Penescu, pe care o surprinsesem fără voia mea cu trei zile în urmă, îi căutam mereu apropierea, în parte din dorinţa de a o apăra şi în parte din pornirea instinctivă, dar certă de a mă apăra pe mine însămi. După cîtva timp însă, frazele lui Penescu deveniră tot mai lungi şi mai puţin şterse şi deodată m-am trezit în mijlocul unei acerbe dispute, de fapt o ascunsă şi sîngeroasă luptă. Pe Penescu, simţind probabil că mama nu-i va permite să rămînă singură împreună cu el şi cum era un om deosebit de inteligent (pe vremea aceea mi se părea infernal de inteligent) cred că l-a ispitit o dată mai mult această ocazie de a-şi solicita abilitatea lui intelectuală neobişnuită. Trebuia într-adevăr să înfrîngă rezistenţa morală a mamei mele — şi, dat fiind caracterul ei puternic, lucrul era deosebit de anevoios, imposibil după cum mi se părea mie — şi, în plus, acest neobişnuit efort trebuia mereu disimulat, acest întreg atac trebuia mereu convertit spre aparenţe oarecare, inofensive, chiar atrăgătoare, pentru înţelegerea unui copil de vîrsta mea. Şi într-adevăr, Penescu a reuşit acest tur de forţă, dar el ignora două lucruri esenţiale. În primul rînd, faptul că eu surprinsesem în acea după amiază intenţia sa brutală şi neacoperită faţă de mama şi în al doilea rînd, cu toată neobişnuita lui perspicacitate, el nu şi-a dat seama, tot timpul cît a locuit la noi, de faptul că eu nu eram un copil oarecare de doisprezece ani, cu o sensibilitate şi inteligenţă medie. Fără aceste două avantaje ale mele — pe care el le ignora —, eu într-adevăr n-aş fi bănuit marea şi sîngeroasa luptă la care asistam. Cu toate că Penescu ignora aceste două calităţi de care vorbesc, pînă şi astăzi sînt mişcată de oroare faţă îndrăzneala acestui om de a încerca să distrugă şi să

îngenuncheze o femeie în faţa propriului ei copil, inconştient şi neputincios.

— ...De cînd sînt aici, la dumneavoastră, am trăit cîteva moment ciudate — spunea tocmai Penescu, în clipa cînd eu am întrerupt lectura şi fără să ridic ochii de pe carte am început să ascult —, ceva asemănător cu ceea ce încerc acum.

Aici el făcu una din pauzele sale obişnuite şi privi zîmbind spre coroanele puternicilor copaci din parcul care se vedea în fund, cu atîta linişte şi uitare de sine, cu o figură atît de luminoasă, încît o clipă mi s-au părut absurde toată teama şi oroarea pe care le resimţeam faţă de el. Părea că uitase de mult ceea ce începuse să spună, cînd, deodată, continuă exact de la punct, cu ochii pierduţi, cvasi melancolici şi cu un permanent zîmbet şters pe buze.

— Iată, spunea el, acum am o singură dorinţă, nemaipomenit de simplă : doresc să nu mai fiu secretar general, să nu mă mai întorc la Bucureşti, pe strada zguduită de vehicule, pe care locuiesc. Doresc să rămîn aici între voi, însă neştiut, un oarecare micburghez. Viaţa mea să aibă regularitatea trecerii anotimpurilor, pasiunile mele să fie modeste, durerile pe care le încerc să rămînă doar cu conturul unor fantomatice dureri. Să cunosc un număr limitat de oameni, pe care să-i salut zilnic cu o exagerată consideraţie, iar ei să facă la fel, dîndu-ne unii altora onoruri regale, deşi am fi doar nişte omuleţi. *A propos*, am cunoscut zilele trecute pe fostul vostru prefect...

— Nicolaie Dimitrievici, spuse mama, observînd că Penescu caută numele celui de care vorbea.

— Da, replică el, Dimitrievici. Aţi observat felul în care salută acest om mic, chel şi uscăţiv ? Este uimitor ! Să vă explic eu : cînd te zăreşte se opreşte în loc, ridică brusc pălăria — pe care îl suspectez că o poartă numai pentru acest lucru —, o ridică deci cît se poate mai sus, faţa-i mică şi zbîrcită de-

vine brusc gravă, iar buzele-i şoptesc interminabile formule respectuoase, de acest tip : cu tot respectul, am onoarea... cu consideraţii. Vă salut. Vă salut, toată stima, cu plecăciune... respectele mele... etc. Continuă cu acest şir interminabil şi foarte variat atît timp cît treci pe lîngă el. În momentul în care, intersectîndu-l, îl saluţi şi îl depăşeşti, el s-a oprit după cum spuneam şi apoi îşi continuă drumul, dar în mod straniu, nu cu faţa în sensul mersului, ci cu spatele, mai bine zis cu posteriorul său slab şi ascuţit, ca un unghi. Dacă din întîmplare întorci capul, îl vezi îndepărtîndu-se, cu faţa mereu spre tine, aplecat, şi dacă te zăreşte îşi agită din nou pălăria pe care o ţine mereu ridicată, începînd brusc, dar într-un şir logic care se pierde în anii îndelungatei lui cariere : cu adîncă stimă... am onoarea...

— Ha ! Ha ! irupse mama în rîs şi eu zîmbii la rîndu-mi, aplecîndu-mă repede deasupra cărţii.

— Îl înţeleg, continuă Penescu, cu acelaşi zîmbet fin, netulburat, al lui. Omuleţul îşi ia foarte în serios salutul şi sînt convins că are un adînc respect faţă de descoperirea sa atît de simplă, deoarece, el a observat, asta l-a ridicat pînă la conducerea unui judeţ. Actualul prefect ignorează amănuntul şi nu va sta multă vreme.

— Vreţi să fiţi cinic, spuse mama, încă uşor înveselită.

— Nu, de data asta nu. Nici nu e nevoie. Dacă ar exista numai acest om în toată ţara sau pe continent, l-am ignora, dar Dimitrievici nu e un caraghios, el e un reprezentant. Este omul cel mai adaptat al societăţii noastre, deci cel mai puternic, mai puternic chiar decît mine, şi de aceea îl voi rechema la conducerea acestui judeţ.

— Bine, dar Dimitrievici este un... un...

— Nu e nevoie, o întrerupse Penescu, nu trebuie să vă obosiţi. El este un reper. Da, un reper ! Iată ce preţios este pentru noi. Ce sînt şobolanii pentru

o corabie ? Un reper. Ce înseamnă o afluenţă de carieriști într-un partid politic ? Un reper. Ce înseamnă devalorizarea sau urcarea monedei ? Un reper. Chiar războiul acesta uriaş, ce e decît un reper ?! Iată cît de multă nevoie avem noi de acest Dimitrievici. Ar trebui, doamnă, să-l felicitaţi de ziua onomastică şi să-i faceţi cadouri la începutul fiecărui an. Ar trebui chiar să vă apropiaţi această frumoasă faţă de fildeş de punga boţită pe care o poartă drept obraz şi să-l sărutaţi cu recunoştinţă. Da-da, întări Penescu, cu seriozitate, văzînd că mama îl priveşte nedumerită, aşa ar trebui să faceţi, el vă păzeşte avutul.

Cum ea îl privea cu o nedumerire accentuată, Penescu începu să rîdă, şi mama, destinsă, făcu la fel. Eu însă am reţinut acele fraze.

— Şi în acest fel aţi dori să vă trăiţi viaţa de acum înainte ? reveni ea la obiectul discuţiei.

— O ! rîse el, nici măcar atît de sus. Visez să fiu doar un oarecare mic-burghez. Ştiţi că eu, acasă, n-am măcar o pereche confortabilă de papuci de casă ?

Mama îl privi şi rîse, el făcu la fel, dar ochii îi rămîneau reci şi atenţi şi am avut impulsul să-i strig mamei : Fereşte-te !

— N-aţi rezista nici o săptămînă ! spuse mama.

— E adevărat, recunoscu el, cu una din acele treceri bruşte, obişnuite la el. Aţi intuit admirabil, cred că o săptămînă e chiar prea mult.

— Şi atunci, ce se alege din teoria dumitale ?

— Teoria mea e foarte puternică. Uitaţi un amănunt : am nostalgia acestei retrageri în anonimatul total, din momentul în care mi-a licărit, în mod cu totul neaşteptat, compensaţia, echilibrul acestei stări.

— Şi în ce constă acest echilibru ? întrebă mama, croşetînd mereu, cu aceeaşi nepăsare cu care vorbise şi pînă acum, dar roşi deodată, înainte ca Penescu să fi răspuns, înţelegînd.

Penescu la rîndu-i nu se grăbi să răspundă, trădîndu-se într-o fracţiune de secundă printr-o îngustare a pleoapelor, de satisfacţie că vînatul se apropiase atît de grăbit de capcană.

— Echilibrul acestei stări atît de josnice, răspunse el rar, trebuie să fie un element neobişnuit de înalt şi de luminos. Apoi, privind-o cu seninul său orgoliu drept în faţă : Am găsit acest element. Pentru asta am nostalgia unei stări josnice.

— Sînteţi convins că nu vă înşelaţi ? întrebă ea liniştită, cu timbrul uşor, foarte uşor răguşit.

— Nu, nu mă înşel. Pe mine însumi mă înşel foarte rar ! şi aici Penescu rîse scurt, cu o aroganţă şi răceală flagrantă.

Ea tresări şi se aplecă repede deasupra lucrului şi atunci el se opri brusc.

— M-am înşelat totuşi timp de o lună, continuă el şi mă privi zîmbindu-mi leneş, am încercat să îmbrăţişez o simplă răsfrîngere. Eram orbit ! spuse el şi se aplecă uşor în faţa ei, curtenitor. Ea îl privi o clipă cu faţa ridicată, fără expresie, iar mie din acea secundă a început să mi se facă teamă, o senzaţie tulbure, întreruptă uneori, însă revenind mereu tot mai puternică.

— Se poate, răspunse mama după o foarte scurtă pauză, şi vocea îi suna din nou rece şi stăpînă, de multe ori însă găsim acest echilibru prea tîrziu.

Penescu surîse scurt, cu un uşor, abia bănuit, dispreţ pentru nivelul mediocru al acestei sentinţe, şi răspunse, vorbind repede, aşezîndu-se picior peste picior, contemplîndu-şi cu o pierdută atenţie vîrful ghetei :

— Nu înţeleg această expresie : prea tîrziu ! Ea nu e făcută pentru oamenii de condiţia mea. Nu am întîlnit niciodată această expresie. Există o astfel de expresie, doamnă ?

Ea îl privi din nou, încercînd să zîmbească, dar apoi plecă cu un gest nervos capul.

Scanned with OKEN Scanner

— Există, spuse ea repede, lucruri care nu mai pot fi desfăcute.

— Și de ce nu mai pot fi desfăcute ? întrebă el cu aceeași candoare, pe care o exagera conștient.

— De ce ? repetă ea, fără să-l privească. Pentru că după ce se consumă un fapt oarecare cad cîteva bariere.

— Da ? făcu el, lungind cuvîntul de parcă ar fi vorbit cu un copil. Să vorbim de o astfel de barieră. Sînt foarte curios.

— Societatea, zise ea, neprivindu-l, este o astfel de barieră.

— Exact, societatea e o barieră. Dar în acest caz, societatea sînt chiar eu. Din secolul șaptesprezece nu s-a schimbat nimic în această privință. Există deci o barieră, dar în acest caz ea e ridicată. Dumneavoastră știți bine, continuă Penescu aplecîndu-se ușor spre ea, știți bine că așa e.

Ea ridică o secundă instinctiv privirea și, coborînd-o, spuse repede, cu o voce albă :

— Da, da, societatea e chiar...

— Societatea e o convenție, adăugă el cu o neașteptată blîndețe, dar care pe ea părea că o înspăimîntă, societatea seamănă foarte bine cu pîlnia unui gramofon. Ea nu face decît să difuzeze vocea unui om oarecare.

— Bine, spuse ea, zîmbind stîngaci, dar noi nu vorbim de voce, ci de morală, de o oarecare...

— Da, da, o întrerupse el cu aceeași blîndețe care mi se părea afectată și disprețuitoare, făcîndu-mă să tremur ușor. Morala nu e decît un ordin. Iată, eu ordon ca această mînă a mea, și Penescu ridică în aer mîna stîngă, ordon să fie morală ! Și poftim ! El se întinse fără să se ridice de pe fotoliu și rupse o creangă subțire, oarecare, dintr-o tufă apropiată. Poftim ! zise el apoi, lăsîndu-se pe spate cu satisfacție, privindu-și mereu mîna ridicată — a încetat mîna mea să fie morală ? Ea e tot atît de mo-

Scanned with OKEN Scanner

rală ca și înainte. Și știți pentru ce ? Pentru că eu spun acest lucru. Ea de fapt nu e nici morală, nici imorală. Dar eu vreau ca ea să fie morală.

— Și dacă cineva e de altă părere ?

— De altă părere ? Îl omor ! Și aici el o privi cu zîmbetul lui cel mai atrăgător și dezarmat. Îl distrug și mîna mea rămîne morală. Nu e caraghios de simplu ? În astfel de treburi, lumea s-a ferit să aibă prea multă imaginație...

— Sînteți cinic ! spuse ea, încercînd să fie veselă, dar vocea nu o asculta prea bine.

— Cinic ? întrebă Penescu cu o voioșie neprefăcută. În această problemă e foarte greu să fii cinic. E chiar imposibil.

— Bine-bine, adăugă ea repede, cu energia ei obișnuită, dar există totuși un om, făcut din carne și oase, nutrind un sentiment puternic pentru mine, un om care mă apără...

— Bineînțeles, există soțul, soțul legitim, spuse Penescu cu aceeași bunăvoință, și eu am rămas stupefiată de curajul lui de a vorbi, față de mine, atît de deschis (mă disprețuia atît de mult, ori era chiar atît de puternic ?!). El vă apără, doamnă, dar nu vă apără morala dumneavoastră pentru simplul motiv că, fiind persoană particulară, dumneavoastră nu aveți morală. Altfel, trebuie să recunoaștem, ar fi un talmeș-balmeș ! El apără de fapt morala, dar morala societății. Vă apără numai atît timp cît sînteți conformă cu această morală. El e reprezentantul legitim al societății, el e deci reprezentantul meu, pentru că eu, Penescu, sînt cel care vorbește în pîlnia gramofonului, el e aliatul meu, *il est mon domestique !*

Sfîrșind, Penescu o privi cu atenție, cu un surîs cald, ușor vinovat, de parcă ar fi voit să se scuze că vorbește în fața unei femei atrăgătoare despre astfel de lucruri aride și neplăcute. Eu îl priveam, în timp ce el spunea aceste cuvinte, cu o privire fixă, con-

centrată — nu s-a uitat deloc spre mine — şi mi se părea că privesc un tablou care îmi mărea spaima ce mă cuprinsese pînă la o violentă teroare. Sub scutul acelei seri moi, calme, şi sub înfăţişarea derutantă a unor siluete ce schimbau fraze şi priviri la o politicoasă distanţă, mi se părea că văd zvîrcolirea a două trupuri încleştate într-o luptă sîngeroasă, animalică, o zbatere nemaipomenită în care unul, înainte de victorie, era victorios, iar celălalt, înainte de înfrîngere, era zdrobit.

— Dumneata eşti un om puternic ! spuse deodată ea, după o lungă pauză, fixîndu-l cu atenţie şi încordare, aplecîndu-se uşor pe spate, de parcă nimbul forţei lui Penescu însuşi ar fi mişcat-o.

— E adevărat, admise el surîzînd, ca un perfect om de lume, dar această putere pe dumneavoastră vă apără. Mai mult decît atît, cu voia, ori fără voia dumneavoastră, ea a început deja să vă servească, să se umilească în faţa dumneavoastră, ceea ce e un lucru teribil !

Penescu spunea aceste lucruri cu acelaşi zîmbet, şi, auzindu-l, ea tresări puternic, şi eu mi-am adus deodată aminte de Voinea, de acea putere inumană care mă ocrotea pe mine. L-am privit cu o mărită groază pe Penescu, faţa lui prelungă, fină, deosebit de expresivă, împietrită în acel zîmbet nesfîrşit, şi, spre uluirea mea, mi-am dat seama că ea mă şi atrage în acelaşi timp. Acelaşi lucru cred că îl simţea şi ea, o mie de gesturi mărunte, de nuanţe în privire şi în timbrul vocii, repede acoperite, dar revenind înmiit, cu o forţă crescîndă, îi trădau obositoarea, măcinătoarea mişcare între repulsia şi atracţia pe care o simţea faţă de acest om.

— Eu sînt o femeie fericită, se apără ea, cu siguranţa şi energia ei obişnuite, am patru copii, atît de diferiţi şi de reuşiţi ! (Ce resurse neobişnuite avea această femeie !) Ei sînt mîndria mea, continuă ea şi ochii începură din nou să-i sclipească cu obişnu-

ita lor fermitate limpede, ei sînt sprijinul meu. Cu cît cresc şi devin mai puternici, cu atît...

— Da, da, afirmă Penescu, văzînd că ea nu vrea să-şi termine fraza.

În acele clipe ea îl privea victorioasă, şi el, după o fracţiune de secundă, îşi plecă privirea, dar nu în mod brusc, în jos, ci şi-o mută într-o parte, în dreapta, cu o mişcare înceată, leneşă. Apoi, deodată, fără să mă privească, el întinse mîna şi-mi mîngîie părul, cu o atenţie şi gingăşie deosebite. Asta m-a emoţionat şi am plecat încet capul, dar inima mea palpita cu atîta putere, încît, sînt convinsă, mama mea, lucrînd cu repeziciune la sveterul ei, i-a simţit bătăile. Penescu m-a mîngîiat de cîteva ori, cu aceeaşi gingăşie, şi de fiecare dată gestul lui cobora tot mai adînc în fiinţa mea, cucerindu-mă şi tulburîndu-mi judecata. Am ridicat privirea cu recunoştinţă şi înflăcărată supunere şi el mi-a zîmbit la rîndu-i, privindu-mă cu un fel de nepăsare visătoare, aşa cum îşi vor fi privit sclavele romanii, cînd acestea le ungeau picioarele cu mirt.

— Aveţi copii frumoşi şi inteligenţi, doamnă, spuse el, vă admir pentru asta. Creşterea pe care le-o daţi e desăvîrşită ; la început, mărturisesc, mi se părea rigidă, dar acum observ că le modelaţi caracterul cu îndemînare şi cu o mînă sigură. La Paris se poate să întîlneşti oameni eleganţi, spune Stendhal, dar în provincie vei întîlni oameni de caracter. Copiii dumneavoastră vor avea caracter, sînt convins, poate tot atît de puternic şi de drept ca al dumneavoastră.

— E singurul lucru pe care îl doresc, spuse ea, vorbind repede, cu pielea feţei uşor împurpurată, asta mă răsplăteşte de multe. Copiii mei trebuie să-mi semene în această privinţă !

— M-aţi învins din nou ! zise Penescu, aplecîndu-se uşor spre ea. A cîta oară ? E periculos să învingi un om atît de puternic ca mine !

Scanned with OKEN Scanner

Ea tresări, dar el o privea atît de cald, de curat, încît, continuîndu-şi lucrul, ea spuse :

— Sînteţi un om foarte inteligent, cîteodată perspicacitatea dumneavoastră mă sperie şi, veţi rîde de mine (aici ea îl privi şi-i zîmbi), am totdeauna o mişcare de a-mi strînge haina pe care o port mai bine în jurul trupului, ca şi cum... în orice caz, dacă această putere pe care o aveţi nu ar fi în posesia unui om drept cum sînteţi dumneavoastră, ci s-ar folosi de ea cine ştie cine... sînteţi un om deosebit de generos, domnule Penescu !

— Vă mulţumesc ! spuse el, înroşindu-se uşor, privind-o cu insistenţă, aproape cu lăcomie.

Ea observă această privire a lui, se fîstîci, dar îşi reveni repede şi spuse rîzînd :

— Ne veţi uita repede, ajuns în Bucureşti ! Aveţi un rang foarte înalt, probabil un cerc de prieteni distinşi, cunoaşteţi cred multe femei frumoase, inteligente, culte...

— E adevărat, zise el, privind undeva, imprecis, e una din puţinele mele satisfacţii. Un ceas cu oamenii de condiţia mea, o seară la un local, o escapadă cu maşina, rîsete, un concert oarecare... chiar o plimbare pe jos, prin Bucureşti, ca un simplu pieton, toamna, o cunoştinţă pe care n-ai văzut-o de mult şi pe care o întîlneşti întîmplător, sau o femeie frumoasă, necunoscută, care trece cu ochii pe jumătate închişi, neprivind pe nimeni şi care te atinge totuşi o fracţiune de secundă... toate astea au fost foarte, foarte demult !

El făcu cu mîna un gest scurt, expeditiv :

— Toate astea nici nu au existat, sînt neverosimile, acum e război, urîciune, distrugere, putrefacţie, alarme aeriene, case despicate în două... E interesant, continuă el cu aceeaşi privire pierdută, viaţa noastră alunecă în extreme ; aici, la voi, e mai multă stabilitate. Poate de aici şi constanţa caracterului vostru, tăria lui pe care nimic n-o poate învinge !

Scanned with OKEN Scanner

O privi din nou cu un zîmbet curtenitor și ea nu se feri, îi răspunse, simțindu-se în deplină siguranță. Penescu părea într-adevăr inofensiv acum, nostalgia după anii de dinainte de război îi muia trăsăturile, îl acoperea cu un aer de tristețe acceptată, deosebit de seducătoare. Ea nu-i mai ocolea privirile, îi răspundea prompt, cu obișnuita ei vioiciune, și el părea că acceptă noua situație, această înfrîngere a lui, intrînd fără să ezite în noua lui postură de prieten, chiar de confident al ei, fără însă să-și poată ascunde o abia simțită dezamăgire și regret, mai fixînd-o cîteodată cu acea privire neînfrînată, lacomă. Ea simți probabil regretul pe care el și-l acoperea cu delicatețe și, vrînd să-l compenseze, deveni deosebit de caldă și de comunicativă.

Mai bine de o lună dură acest nou tip de relații între Penescu și mama. Pe zi ce trecea ei se apropiau tot mai mult, Penescu arăta o față nouă, uluindu-ne pe toți cu marea complexitate a caracterului său și mai ales cu aerul excelent pe care-l avea ca prieten al mamei și al nostru al tuturor. Maria însăși, abandonată înainte de a fi fost cucerită, fu pînă la urmă atrasă de irezistibila sa vervă, inventivitate, degajare. Într-adevăr, o lună am fost cu toții fericiți. Acest om dărîma mereu, pentru noi, cîte unul din zidurile rigide, de o uscată convenționalitate în care ne mișcasem pînă acum, descoperindu-ne, în fiecare zi aproape, o lume mai ușoară, mai firească, de o bogăție copleșitoare de nuanțe. Și asta cu mijloace destul de simple : lungi escapade cu trăsuri închiriate, duminici întregi petrecute undeva la o vie a unei cunoștințe, o seară de carnaval organizată în marele parc al episcopiei, cadouri neașteptate. O dată a adus, la fel ca în «Hamlet», o foarte cunoscută echipă de teatru, aflată în turneu în orașul T., oraș mare de regiune (tîrgul nostru era ocolit de trupele bucureștene), trupă ce număra cîteva nume și care a jucat numai pentru familia noastră și cîțiva prie-

teni, în parc, o piesă de Molière, după care actorii au fost bineînțeles reținuți aproape două zile, ca musafiri ai noștri. Penescu printre altele și-a arătat, ca în cazul deplasării trupei de teatru, forța sa socială, pe care o punea în slujba mamei și a întregii ei familii, cu o dezinvoltură nemaipomenită. O dată, reintorcîndu-se din București, unde călătorea cu regularitate, ne-a adus ca musafiri trei prieteni ai lui, oameni asemănători lui, cu o distincție firească și o transparență a pielei care a impresionat pînă la încremenire comunitatea noastră provincială. Erau doi bărbați și o femeie. Unul era un înalt demnitar de stat ca și Penescu, iar ceilalți doi, soț și soție, erau descendenți ai unei foste familii domnitoare românești. «Descendenții», așa le-am spus eu mereu în gînd, erau oameni mai glaciali și mai șterși, singurul lucru de care vorbeau cu plăcere era o călătorie pe care o făcuseră de curînd în Germania, în ciuda războiului general, înșirînd mereu, cu o pedanterie pe care nu o prea înțelegeam, nume de familii, de orașe, de muzee etc. Demnitarul, în schimb, un om mic, foarte vioi, a plăcut imediat tuturor prin umorul său inepuizabil. (Am observat adesea, mai tîrziu, că oamenii care semănau fizic cu acest demnitar, pe care îl chema Laurențiu, adică scunzi și vioi, cu forme rotunde și șolduri mari, greoaie, aveau cu toții, întocmai ca acest Laurențiu, un foarte dezvoltat simț al umorului, mai bine zis al caraghiosului, al ridicolului. De atunci mi s-a năzărit ideea, pe care am verificat-o adeseori și în care cred foarte mult acum, că există în lume o diversitate restrînsă de tipuri umane.) Penescu a mai adus într-un rînd de la București doi prieteni ai săi, un sculptor și un critic de artă. Dar aceștia mi-au apărut posomorîți, mult mai puțin interesanți decît «descendenții» și Laurențiu. Ceea ce ne-a impresionat în mod deosebit, în afara vizitelor acestor personalități, mai ales sculptorul de care am amintit era un om de o mare cele-

britate și, în ciuda aerului său dușmănos parcă, ne fermeca pe toți cu numele său, era faptul că toți acești «oameni mari» ne cunoșteau înainte de a sosi în casa noastră, cunoșteau chiar unele amănunte despre mama sau despre mine de exemplu, ceea ce atesta că Penescu le vorbise de noi cu veritabilă simpatie. De altfel toți acești vizitatori iluștri se purtau cu noi pe picior de egalitate, întrebuințînd acea subtilă politețe a aristocrației care le permite aservirea și umilirea față de cei inferiori ca rang, păstrînd însă răceală și demnitate lîngă egali. Aceasta ne-a dat cîtva timp tuturor o senzație de neașteptată ameteală, de parcă corpurile noastre își pierduseră greutatea specifică și ne mișcam pe o planetă cu o forță de atracție mai puțin violentă. Aveam, în grade diferite bineînțeles, acea uimitoare stare de vis cînd întreg universul îți devine prieten, «simpatic», tot ce înainte părea de neatins și dușmănos ni se oferea acum atît de simplu și de firesc, încît ne priveam pe furiș, rușinați parcă de felul pripit, copilăresc în care judecasem lucrurile pînă acum.

Și în mijlocul acestei noi lumi stătea Penescu, înalt, puternic, veșnic zîmbitor, dezvoltînd ca și soarele o nesecată și haotică generozitate. Ceea ce e într-adevăr uimitor e faptul că pînă în cele din urmă chiar și atracția erotică a mamei față de Petrașcu, declanșată de venirea lui Penescu și întreruptă tot de el cîtva timp, prin acea scenă violentă pe care am relatat-o, sub noile auspicii s-a manifestat din nou. Sînt chiar convinsă că Penescu i-a dat ei de înțeles că poate să se aproape de acel om și asta ca semn decisiv al renunțării sale și al devotatei sale prietenii. Și într-adevăr, mama și Petrașcu s-au apropiat din nou (ei ne vizitaseră mereu în acest timp), deși totul se reducea deocamdată doar la priviri, atingeri trecătoare, sferturi de oră furate «societății» etc. Penescu, ca o apoteoză a noii sale

posturi, a început să ocrotească acest început de iubire, gradînd cu pricepere şi neobişnuit tact urcuşul nesimţit al lumii acestui nou sentiment. Ea, sub atingerea acestei «baghete magice» a dragostei, înflorise toată, cu o explozie a întregii ei feminităţi şi semăna, în acea vreme, cu o uriaşă floare exotică, unică în existenţa unei plante, degajînd un farmec straniu şi dureros.

Toate acestea durară cinci săptămîni.

Obişnuiam în vacanţă să mă scol de dimineaţă, în jurul orei şase, să-mi iau o pătură şi cartea pe care o citeam şi să mă duc în parc. Aici, într-un colţ destul de îndepărtat, se găsea un chioşc nu prea mare, părăsit, năpădit de iederă, în care erau cîteva scaune de trestie, o măsuţă şi o canapea îngustă, desfundată. Dimineţile, vara, veneam aici şi-mi continuam somnul pînă pe la vreo nouă, după care luam cartea şi mă întindeam în apropierea chioşcului, pe iarbă. Într-o astfel de dimineaţă, era pe la mijlocul lunii august, trezindu-mă destul de tîrziu din somn pe canapeaua din chioşc, mi-am luat pătura şi m-am întins în spatele chioşcului, între nişte brazi înalţi şi bătrîni. Am adormit însă din nou — era foarte cald, insecte felurite bîzîiau prin aer şi prin iarbă —, şi cînd m-am trezit era aproape de amiază. La cîtva timp după ce mi-am revenit — acest «al treilea somn» fusese deosebit de apăsător, de obositor chiar —, m-am auzit strigată de vocea limpede, înaltă a mamei :

— Francisca !

Am răspuns şi am fost trimisă să-i aduc lucrul de mînă, care se găsea în sertăraşul noptierei. Am plecat şi mama se întinse pe pătura mea, vrînd să stea un ceas lîngă mine, lucru ce nu-l făcuse niciodată pînă acum. M-am îndreptat spre ieşirea parcului, dar cum nu umblam decît rareori pe aleea principală (îmi plăcea, ca de obicei, să încarc de neprevăzut chiar şi cea mai banală mişcare, aşa cum fac

copiii cînd iubesc literatura de aventuri) l-am văzut, după numai cîţiva paşi, pe Penescu apropiindu-se de chioşc. Eu alergam în stînga, prin iarba înaltă, în umbra brazilor, dar cum l-am văzut m-am oprit şi am început să-l urmăresc. Voiam să-l sperii sărindu-i în spate şi căutînd mereu momentul cel mai propice l-am zărit trecînd în spatele chioşcului. Am rămas cîteva clipe nehotărîtă, apoi am auzit vocea ei, urmată de un rîs scurt, şi din nou vocea ei începînd să spună ceva. Pe el nu-l auzisem şi cum în ultima vreme stătusem foarte puţin în apropierea lui am rămas pe loc, dorind să-l ascult vorbind. Eram îndrăgostită de Penescu, din prima clipă m-a atras aerul acela, ca o promisiune a unei lumi superioare, care-l înconjura şi care, deşi mă aştepta numai pe mine, mi se dăruia atît de puţin. Sentimentul pe care îl încercam era destul de obişnuit, doar felul în care-l înţelegeam pe acest om era neobişnuit. Deşi aveam abia doisprezece ani, eu eram singura în toată casa şi poate în tot oraşul care apreciam neobişnuita lui mobilitate intelectuală, «inteligenţa lui infernală», cum o botezasem eu atunci. În oraşul nostru, în jurul episcopului erau destui oameni inteligenţi, doctori ai unor universităţi străine, dar la Penescu am întîlnit pentru prima dată un fel de inteligenţă în sine, care fără să se sprijine pe nimic (avea o cultură surprinzător de redusă) exista ca o flacără orbitoare ce trăia parcă pe un suport nevăzut. Am asistat de cîteva ori la discuţiile lui cu vicarul episcopului şi am rămas uimită de felul cum Penescu ieşea triumfător din nişte discuţii asupra unor opere pe care nu le citise. Permitea adversarului să emită cîteva idei ale cărţii pe care acesta o apăra şi apoi, cu perspicacitatea lui neobişnuită, putea deosebi imediat contradicţii între aceste idei, reliefate atît de abil încît distrugea întreaga argumentaţie. Într-o discuţie cu caracter general, treaba era şi mai uşoară, deşi şi aici metoda lui era aceeaşi. Penescu nu emitea

niciodată idei, el asculta totdeauna ideile adversarului, găsind apoi într-o construcţie logică, solid fundamentată, contradicţii atît de neaşteptate şi de adevărate în acelaşi timp, încît deruta pur şi simplu. De fapt totul la el era un joc, el nu contrazicea, nici nu afirma nimic, el se juca doar — la un nivel formidabil cîteodată —, aşa cum făcea şi cu toată viaţa lui şi cu a celor care depindeau de puterea lui. Avea o neînfrînată tendinţă spre joc, spre încercarea propriei lui puteri. Era atît de dotat cu calităţi înnăscute, încît, ca şi în cazul Mariei, el întîlnea de obicei adversari cu mult sub puterile sale şi atunci, în mod deliberat, el îşi ajuta adversarul spre a-l învinge mai greu. Unul din culmile «jocului» său era acela de a se lăsa învins, de a părăsi terenul de luptă înainte de a da lovitura finală. Şi în asemenea cazuri se întîmpla ceva destul de ciudat : deşi el se retrăgea învins, umilit, slab, învingătorul, după cîteva momente de strălucire, se prăbuşea nimicit de marele, neobişnuitul efort la care fusese supus. L-aş fi desenat ca pe Lucifer, îngerul răului, care în momentul cînd se prăbuşeşte în haos întoarce capul, privind cu intensitate arhanghelii care-l izgoniseră şi care, o dată ce el dispărea, îşi pierdeau înaltul echilibru ce li-l dăduse acerba luptă şi se topeau într-o mare de flăcări, în timpul în care făceau încă semnele de izgonire cu spadele.

Ca să revin, trebuie să-ţi spun că eu însămi, fiind dotată cu inteligenţă, am fost izbită de la început de această mare armă a lui, care mă atrăgea cu atît mai mult, cu cît ea se exersa în sine fără nici un scop material, fără nici o tendinţă. Răul pe care îl provoca venea de acolo că el era un spirit conservator şi nu făcea altceva, cu puterea lui neobişnuită, decît să pună în evidenţă absurditatea lumii în care trăiam cu toţii, nu era deci decît un intens colorant. Din discuţiile pe care le-a avut cu vicarul, am învăţat două lucruri : în primul rînd că în orice

sistem sau viziune există permanent alături de forța care sprijină sistemul și una care îl macină (această ideea am întîlnit-o mai tîrziu mult mai limpede la Hegel) și în al doilea rînd că între două lucruri sau două fenomene între care există trei sau șapte asociații cunoscute mai sînt încă cîteva legături nevizibile, unele chiar fundamentale, pe care o minte pătrunzătoare le poate descoperi. Iată de ce, alături de teroarea pe care mi-o inspirase Penescu după ce asistasem nevăzută la scena din salon, el îmi inspira și o mare atracție.

M-am apropiat de chioșc, am intrat în el, pășind cu multă atenție, și, ajungînd la peretele din fund, m-am așezat jos cu prudență, să nu scîrțîie podelele, rezemîndu-mă cu spatele de scîndurile verzi. Voiam să-l ascult doar cîteva minute și apoi să plec. Dar am rămas acolo mai bine de un ceas, fixată, presată pe scîndurile de care mă sprijinisem, de ceea ce auzeam și trăiam.

— ...Voi pleca în curînd, l-am auzit pe Penescu vorbind ușor melancolic, voi părăsi această insulă...

— Insulă ? întrebă ea și rîse fără pricină, probabil el schițase un gest oarecare.

Eu nu vedeam nimic, doar auzeam și trebuia, ca și atunci cînd părinții mei vorbeau ungurește, să reconstitui totul după elementele cunoscute. Ea rîdea cu un rîs care pulsa parcă — revenind cu putere de fiecare dată cînd se stingea — și acest lucru, rîsul acela inexplicabil, atît de senin, de limpede, ascultînd însă de o cauză ascunsă, necunoscută mie, făcea să-mi bată sîngele cu putere la tîmplă.

— Insulă, insulă ! repetă el grav și ea tăcu. Voi aici trăiți pe o insulă. Aș vrea să nu mai plec de aici, să pot să nu mai plec, să pot rămîne.

— De ce să vorbim de plecare ? Noi cu toții te iubim aici. Ești un om nemaipomenit !

— Mă iubiți ?

— Mai mult decît atît, spunea ea cu o înflăcărare niciodată întîlnită la ea, eşti ca un fel de ax în jurul căruia se mişcă toate vieţile noastre acum. De cîte ori te văd, o emoţie de nedescris mă cuprinde, nu ştiu cum să-ţi explic, parcă aş fi strîns legată de un braţ de fier, care mă atrage şi respinge în acelaşi timp, smucindu-mă cu o brutalitate nefirească.

— Ciudat, murmură el încet, încît abia îl auzeam, cum te-ai aprins. Dumneata eşti o fire rece, stăpînită, cu emoţii nespectaculoase. Să iau asta ca un fel de dar ?...

— O, cu mult mai mult, cu mult mai mult !

— Mă iubiţi deci ? repetă el.

Ea nu răspunse şi după o scurtă pauză el continuă.

— Da, mă iubiţi. Voi trăiţi cu toţii pe o insulă şi mă iubiţi.

— De ce pe o insulă ?

— Nu ştiu. Aici se găsesc încă lucruri elementare sau măcar o amintire a lucrurilor elementare. Aici se găsesc încă oameni care cred în adevăr sau au cel puţin o amintire a adevărului. Se găsesc încă oameni care reacţionează de multe ori împotriva propriului lor interes în urma unui raţionament abstract care se cheamă cinste sau au cel puţin amintirea unui astfel de gest. Da, există aici oameni sălbatici şi elementari ca acei puternici şi singuratici colonişti ai Americii.

— De ce ai spus «un raţionament abstract care se cheamă cinste ?»

— Foarte simplu. Nu trebuie să roşeşti, e frumos ceea ce întrebi. Nu, acum nu mai cred că trăiţi pe o insulă, acum am senzaţia că am intrat într-un salon care s-a păstrat în mod miraculos de acum două secole. În stînga se află un pat cu alcov, acoperit cu mătăsuri greoaie, lîngă geamul acesta mare, cu cerceveaua graţios curbată, se află fixate în perete două sfeşnice de argint, în partea opusă, chiar

acolo unde stai dumneata, se află o masă-birou, pîntecoasă, distonînd ușor cu celelalte mobile, cu chenare subțiri, de aur...

— Bine, îl întrerupse ea rîzînd, ai intrat într-un salon franțuzesc, din timpul vreunui Ludovic. Aici se găsesc și spade, monede mari de aur, dantele...

— Nu, nu, nu e chiar așa. Uiți biroul pîntecos, nepotrivit. Epoca veritabililor Ludovici e în declin, biroul acesta greoi, fără chenar de aur, e prima noastră victorie. Aici se fac afaceri, aici se lucrează încă, aici se mai citește chiar și *Biblia,* peste acest lemn mai trăiesc veritabile dureri, bucurii nesimulate, se întîmplă încă adevărate și puternice zbateri de conștiință. Sfeșnicele de argint, patul cu mătăsuri sînt false, mincinoase, putrede, la un ușor curent de aer se frîng, se pulverizează. Biroul acesta nu prea mare, cu picioarele încă ușor curbate, negricios, posomorît, e semnul prim al puterii, această mobilă e cornul din fruntea lui Ducipal, gloriosul nostru bunic, străbunic, marele și puternicul nostru început de stirpe.

— Ha, ha, rîdea ea, cu o oarecare lenevie, și acest salon sîntem noi, orașul nostru, casa noastră e acest salon ?

— Nu, m-ai înțeles greșit. În saloanele voastre se mai găsește acest birou, dar el e acum tot atît de fragil cum erau acum două-trei secole sfeșnicele de argint, patul, scaunele cu chenar de aur. La cel mai ușor curent de aer această mobilă din oțel negricios, «cornul lui Ducipal», se frînge, se pulverizează. Da, voi mă iubiți, dar eu am deschis ușa camerei și am rămas uimit văzîndu-l încă acolo pe el cel bătrîn, uitat, dispărut, pe el cel odinioară nemaipomenit de falnic.

— Era acolo ? întrebă ea afectîndu-se ușor, vorbind cu un glas de fetiță. Ai să mi-l arăți și mie ?

— Niciodată, spuse el cu aceeași curioasă gravitate cu care vorbise tot timpul. Eu însumi nu l-am văzut

decît o fracțiune infimă de timp. Cînd am deschis ușa, s-a frînt, s-a pulverizat. A fost ceva uluitor, ca un fulger scurt, a rămas doar locul pătat pe care se sprijinea, a rămas doar amintirea lui. El e acel «raționament abstract» de care-ți vorbeam...

— Cum, adaugă ea cu aceeași copilărească afectare, continuînd jocul, dar cu o rapidă inflexiune neliniștită în glas, el e acea abstracțiune ? Spuneai că aici unii oameni reacționează în urma unui raționament abstract care se cheamă cinste ?

— Nu, rîse el scurt, nu e chiar atît de frumos, există aici unii oameni care au amintirea acestui raționament. Ei bine, eu am distrus chiar și această amintire !

Penescu spuse această frază cu o deosebită asprime. Apoi continuă :

— În curînd ne vom despărți. Prietenia noastră se va sparge.

— Prietenia noastră ? repetă ea după o scurtă pauză. Prietenia noastră e unul dintre cele mai mari bunuri ale mele... ea nu se poate termina prin plecarea dumitale.

— Într-adevăr, spuse Penescu vorbind rupt, cu răceală, ea nu se poate termina în acest fel... deci spui că e unul din bunurile dumitale ?

— Da, e ceva care-mi aparține, ceva deosebit de prețios !

— Ha ! rîse el sec și probabil că ea a tresărit speriată, așa cum am tresărit și eu ca în fața unui curent puternic de aer. Acum sîntem într-adevăr apropiați : dumneata ai investit sentimente în cineva sau în ceva și acel ceva, cineva, devine un bun al dumitale.

— Da ! afirmă ea, dar vocea ei tremură ușor ca o pînză subțire.

— Exact ! făcu el. Noi doi gîndim la fel : investim și tragem profituri.

— Ha, ha ! Ha, ha ! rîse ea, încercînd să reia aerul acela de fetiţă ingenuă. Dar apoi, deodată, strigă aproape : Spune-mi, ce vrei să...

— Simplu, ceva extrem de simplu, întrerupse Penescu, dumneata ai simţit asta, sînt fericit : ai înjosit prietenia noastră din clipa în care ai considerat-o un bun, o proprietate a dumitale !

— Este ceea ce am eu mai preţios ! şopti ea, vădit intimidată de vocea lui aspră, brutală aproape, încît abia am auzit-o.

— Sîntem apropiaţi, repetă el foarte încet, cred că se aplecase mult spre ea şi îi vorbea lîngă obraz, mai apropiaţi decît am putea fi vreodată... mai apropiaţi chiar dacă am... ho, ho, te-am speriat ! De ce te sperii deodată, cu atîta putere ? Ştii că asta e un lucru rar, e o calitate rară la femei, e chiar aţiţător ? !

— Te rog, te rog ! îl rugă ea, vorbind repede, nu-mi vorbi în acest fel. Asta îmi aduce aminte de... după-amiaza aceea falsă...

— Iartă-mă, spuse el cu o ipocrizie neascunsă, m-a tulburat puternica dumitale feminitate, marele relief al feminităţii dumitale... şi m-am bucurat mult pentru că ea mi-a aparţinut o clipă. De ce mă priveşti astfel ? continuă el după o scurtă pauză. Dumneata mi-ai aparţinut o clipă, total şi fără voia dumitale.

— Eu nu am înjosit prietenia noastră ! declară ea.

— Nu-nu ! contrazise el, grăbit. Nu e bine spus. Trebuie să spui în acest fel : eu nu am înjosit conştient prietenia noastră ! Aceasta e toată deosebirea dintre noi doi. Noi doi înjosim tot ceea ce atingem, aşa cum ar face cineva care ar umbla printr-o mare sală în care sînt aşezate vase, obiecte de preţ, dărîmînd cu fiecare mişcare cîte un astfel de obiect, distrugîndu-l. Deosebirea, infimă, e că sala în care te mişti dumneata e în completă obscuritate. Rezultatul e însă acelaşi. Poate chiar mai grav, ha, ha,

ha ! Ce faci ? spuse el, deodată, cu un ton poruncitor — de ce te ridici ! Așează-te imediat !

Apoi, după o pauză, spuse cu o neașteptată tristețe:

— Crezi că-ți fac vreun reproș ? Dumneata ești un înger. Și îngerii pot înjosi unele lucruri, cîteodată. Nu trebuie să te sperie prea mult ce-ți spun eu. După plecarea mea, după inevitabila mea plecare, se va face lumină în sala aceasta în care te miști cu mîinile întinse și atingi acele vase de preț, împingîndu-le spre distrugere. Se va face lumină ! Vei observa atunci un lucru uluitor : dumneata, toată viața, ai transformat nobilele dumitale sentimente și idei în valută, în bani, în ceva care poate fi investit, speculat, posedat. Aceasta înseamnă a înjosi lucrurile, înseamnă a le da o finalitate imediată, cînd ele au poate o finalitate de ere geologice sau poate nu au de loc finalitate. A înjosi nu înseamnă decît a micșora. Pentru asta bucuria mea neînfrînată, adîncă, de o clipă : am trăit un lucru uimitor, un înger cu pielea atît de albă și de încremenită, cu umeri rotunzi și străvezii ca cea mai limpede marmură, gîndește ca și mine, eu, stricatul, pervertitul total, eu ultimul copac la marginea cinismului, a...

— Nu-nu ! strigă ea atît de ascuțit, încît am sărit în picioare de la locul meu. Nu cred nici un cuvînt din această defăimare, nu cred nici...

— Nu crezi ? strigă el, la rîndu-i, și l-am auzit ridicîndu-se în picioare cu o mișcare bruscă. Nu crezi ceea ce-ți spun despre mine ? Nu crezi că eu sînt în același timp și...

— Nu-nu ! îl întrerupse ea din nou, speriată de faptul că el ar fi putut continua acea înșiruire de epitete. Nu cred nici un cuvînt, nimic din toată această calomnie... să plecăm de aici, am impresia că...

— Nu ! spuse el și probabil că o oprise cu o oarecare bruschețe, pentru că ea scoase un mic sunet

de spaimă. Am să-ţi arăt, am «să-ţi ţin în faţă această oglindă ca să-ţi vezi pînă la fund întreaga ta mîrşăvie, întreaga ta...»

— Mîrşăvia mea ? întrebă ea pierdută, cu o mare paloare a vocii.

— Mîrşăvia mea ! strigă el, într-un fel victorios ce sună straniu. Nu e vorba decît despre mine, soarele, stelele nu trăiesc acum decît pentru mine, tot universul acesta, acum, pentru mine...

Şi după o scurtă pauză, în care nu am auzit decît respiraţiile celor doi, aţîţate, neregulate :

— Spuneai — începu Penescu, mai liniştit, încercînd să-şi stăpînească pulsul, puterea cu care lovea sîngele în arterele-i mărite —, spuneai că prietenia noastră e unul din bunurile dumitale de preţ ? !

Ea nu răspunse, probabil că înclinase însă capul, căci el continuă :

— Şi mai spuneai că prietenia noastră nu se poate sparge, nu se poate termina prin plecarea mea din acest oraş...

— Da, vorbi ea, e un lucru atît de mare încît nu cred că se...

— Ai dreptate, o întrerupse el, cu oarecare nervozitate, ai perfectă dreptate. Ea nu se poate termina prin simpla mea plecare. Şi cu toate acestea, prietenia noastră se va sparge şi nu prin plecarea mea, ci prin faptul că eu o voi sparge aici, acum, în faţa ta şi a mea.

Urmară cîteva secunde repezi, dar atît de turtite de apăsarea acelei tensiuni, încît am avut senzaţia că aş fi fost subit înălţată într-un aer rarefiat, ameţitor. Apoi, deodată, am auzit-o pe ea ţipînd strident, ţipăt care muri într-un accent de jale, ca un vaier nepămîntean. Aceasta m-a neliniştit, dar el continuă imediat, liniştit, poruncitor şi totul era atît de puternic, încît îmi impunea şi mă ţintuia pe loc şi pe mine, şi în acele secunde am avut într-adevăr

senzaţia că întreg universul ascultă de vocea aspră, rece, necruţătoare a acelui om.

— Vei fi a mea, spuse el cu vocea limpede, vei fi a mea !

— Cum ? ! strigă ea nu prea tare, deoarece uimirea la auzul acestei nemaipomenite afirmaţii întrecuse spaima ei.

— Vei fi a mea, repetă el, dumneata vei fi proprietatea mea !

Apoi, după cîteva clipe :

— De ce taci în acest fel ? De ce roşeşti cu atîta putere şi ochii de ce îi măreşti în felul acesta înspăimîntător ? Ţi se pare nefiresc, monstruos, ceea ce spun ?

El vorbea acum cu blîndeţe şi ea, lăsîndu-se înşelată de această blîndeţe, spuse, nu prea tare :

— Bine-bine, dar frumoasa, curata noastră prietenie, renunţarea dumitale atît de nobilă...

— Credeai că am renunţat la intenţiile mele din acea după-amiază ? Dar ai observat, nu-i aşa, în decursul acestui răstimp destul de lung, de prietenie, unele priviri furişe ale mele, lacome, pofticioase, nepotrivite cu întreaga mea atitudine nobilă şi dezinteresată... Trebuie să fi băgat de seamă unele gesturi trădătoare ale mele de dorinţă, unele fraze, ori începuturi de fraze, repede reprimate, de teamă de a nu spune ceva ce trebuia ascuns ? Nu-i aşa că ai observat toate acestea ?

— E adevărat, am observat aceste lucruri, spuse ea cu o neaşteptată înviorare a vocii, aceste renunţări, aceste înfrînări ale tale au făcut să crească în ochii mei valoarea prieteniei noastre, ele mi-au trădat marea ta noblete, pe care acum încerci inutil să...

— Taci ! o întrerupse el. Acestea sînt palavre. Din acea după-amiază cînd ţi-am anunţat intenţia mea, eu nu am renunţat nici o clipă la ea ! Şi nu numai că nu am renunţat, continuă el, montîndu-se, ridi-

cînd vocea, dar dorința mea, voința mea, s-a mărit atît de mult încît a trebuit să o ascund, brusc pentru a nu fi înfrînt. Și atunci am devenit prietenul dumitale, «am confecționat» pentru dumneata o frumoasă prietenie nu din respect pentru persoana dumitale, ci din respect pentru voința mea. Și, ca să crezi cît mai mult în această prietenie mincinoasă, îmi permiteam din cînd în cînd acele «gesturi trădătoare», acele priviri lacome, furișe, repede înfrînate, pentru că așa era firesc să fie, pentru că dumneata însăți te așteptai la aceste priviri furișe, pofticioase și pentru că ele puteau să-ți dea în cel mai înalt grad iluzia renunțării mele la dumneata. Atunci, văzîndu-mă înfrînt, dumneata ai încetat să te aperi, bineînțeles nu dintr-o dată, și ai început să te apropii de mine cu fiecare zi ce trecea, stimulată și de gîndul nobilei mele renunțări. Totul s-a întîmplat după un mecanism firesc : o dată ce mi-ai refuzat dragostea, trebuia să-mi oferi, chiar și formal, prietenia dumitale, pe care credeai că am s-o refuz. Dar eu, în mod cu totul surprinzător, nu am refuzat-o și atunci dumneata, care ești mărinimoasă, ai crezut că trebuie să mă răsplătești și mi-ai dăruit o prietenie autentică, profundă, fără limite. Iată ce simplă trebuia să fie purtarea mea : nu făceam decît să «apăs» pe prietenie, fără să uit acele priviri furișe, acele gesturi repede înfrînate, nu trebuia decît să amplific, să nuanțez, «să inventez» pentru dumneata «o mare prietenie» și reacțiile dumitale se declanșau așa cum doream eu. Cu fiecare ceas care trecea te apropiai de mine, «te deschideai», te ofereai, îți aruncai rînd pe rînd armele și într-o zi frumoasă ai stat în fața mea goală, dumnezeiesc de goală și de dezarmată. Te-ai oferit ca un prieten, îți aruncai armele ca un prieten, dar eu nu te primesc ca pe un prieten, ci ca pe un iubit. Eu fac ce vreau, eu sînt puternic și lucid, cunosc florile lumii și le pot rupe, le pot stăpîni. Aceasta e răsplata pentru viața

infernală pe care o duc, dreptul de a lua ceea ce vreau să iau mi s-a dat mie în schimbul acestui blestem cu care m-am născut de a fi supradotat, de a fi clarvăzător într-o lume mincinoasă şi absurdă. Eu trăiesc pentru voi toţi coşmarul acestei lumi, strigă el deodată aţîţat, neînfrînat, eu mă zbat pentru milioane de imbecili în chinurile acestui iad prin care voi treceţi cu un zîmbet prostesc şi nesimţitor pe buze, eu plătesc pentru voi toţi, sîngele meu curge în valuri grozave plătind nu numai neînsemnata mea viaţă, dar şi vieţile voastre, miile, milioanele, voi, nesimţitorilor, nemernicilor, imbecililor, dobitoacelor...

Aici, strigătul ascuţit al lui Penescu se intensifică atît de mult, încît propria lui materie nu-i putu rezista şi totul se frînse deodată în hohotul unui plîns neaşteptat. Plînsul acela uimitor creştea în el atît de nestăvilit, încît l-am auzit căzînd în iarbă, la picioarele ei, cu trupul scuturat de puternice, neomeneşti convulsii, de parcă în jur i-ar fi stat acei oameni negri, posomoriţi, ai sălbaticei inchiziţii, privindu-l nemişcat, încremenit, cu axele ochilor atît de paralele şi de fixe, inuman de fixe şi de paralele, încît parcă prindeau în cleşti mari, de fier, trupul celui ce sta jos, în mijlocul lor, şi îl smulgeau încet din armonia sa firească, cu atita încetineală şi linişte încît fiecare fibră a cărnii sale se desfăcea în forma petalelor unei flori şi fiecare nerv, chiar cel mai mărunt nerv, exploda ca o stea în cădere.

Auzeam încă plînsul adînc, crispat, al lui Penescu, ca o scuturare electrică, cînd mi s-a întîmplat ceva neaşteptat : am leşinat. Nu am căzut însă, mi-am revenit fulgerător — totul nu a durat decît o lungă secundă — şi m-am trezit tot în picioare, cu o mînă prinsă de unul din stîlpii subţiri de lemn ce susţineau chioşcul. Întinsesem mîna, probabil, în mod instinctiv şi în minutele greoaie de care aveam ne-

Scanned with OKEN Scanner

voie acum ca să-mi revin priveam cu o uimire obosită lemnul verde, fisurat, cu muchii, pe care îl ţineam în mînă ca pe o uriaşă buruiană lemnoasă. În acele clipe tulburi, în care de undeva, de departe, ajungeau pînă la mine, tot mai intense, hohotele rupte de plîns ale lui Penescu — care zăcea în iarbă la cîţiva paşi —, am auzit deodată paşi şi ea a trecut pe lîngă mine repede, cu mersul nesigur. Nu m-am întors, nu aveam puterea aceasta, dar auzeam paşi depărtîndu-se, cu o mare claritate, strivind nisipul, auzeam chiar şi pietricelele pe care le loveau şi le mişcau vîrfurile pantofilor ei. Încet, încet, auzeam cum mersul ei se linişteşte, devine mai ferm, mai obişnuit şi apoi deodată, inexplicabil, ea începu să alerge.

Alerga depărtîndu-se de locul unde zăcea omul acela înfricoşător, înfrînt, dar cel cu adevărat înfrînt era ea, şi paşii aceia grăbiţi, siguri, care se depărtau şi se ştergeau apoi, erau făcuţi în întîmpinarea propriei ei căderi.

Acesta e cel de-al treilea fapt, acesta e «cazul Penescu», spuse Francisca şi se ridică.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

CAPITOLUL II

DUPĂ CE CHILIAN O CUNOSCUSE PE Francisca la balul dat în sala de mese a uzinei, în acea seară de început de iulie, n-o mai văzu o săptămînă. Două zile fu ocupat cu o delegaţie străină, alte trei cu călătorii la Ploieşti şi Braşov împreună cu aceeaşi delegaţie, şi cînd se întoarse în uzină, luat de treburi, o uită. Se gîndi la ea în vreo două rînduri (o dată în timpul unei şedinţe şi a doua oară în maşină, în drum spre Poiana-Ţapului), dar după primul sentiment de bucurie o alungă brusc din gîndurile sale, amintindu-şi de intelectualismul ei, care, în numai cîteva ceasuri cît o cunoscuse, îl obosise. Dar, într-o după-amiază de marţi, în jurul orei două şi jumătate, ieşind de la comitetul sindical (care se afla într-o baracă, în faţa porţii nr. 2), o zări părăsind uzina şi îndreptîndu-se spre un tînăr de vreo douăzeci şi cinci de ani, scund, cu părul spălăcit, care o aştepta. Deşi trecuseră doar vreo şapteopt zile din seara cînd o cunoscuse, apariţia ei, neaşteptată, îl izbi.

Francisca şi cel care o aşteptase plecară împreună spre poarta principală, unde se afla capul liniei de tramvai care lega uzina cu oraşul. Chilian intră grăbit în uzină. Peste o jumătate de ceas cobora din maşină pe strada Logofătul Tăutu (undeva, în apropierea abatorului) şi după ce dădu drumul maşinii începu să caute numărul 134. Îl găsi fără greutate şi intră pe o poartă veche, din fier forjat. Era o

clădire nu prea mare, cu trei ferestre la stradă, cu tencuiala căzută, datînd de vreo jumătate de secol. În curtea destul de lunguiață se găsea o altă clădire, nouă, un fel de vilă cu arcada ferestrelor într-un soi de stil românesc amestecat cu un urbanism posomorît, comandat peste noapte pentru negustorii îmbogățiți. Urcă cele cîteva trepte și se găsi în fața unei uși vechi, cu geamuri opace, posomorîtă și murdară. În perete se afla butonul unei sonerii, dar față de aspectul neîngrijit al întregii case Chilian ezită să apese pe buton, convins fiind că ea nu mai funcționa de mult. Privind butonul roșu al soneriei, Chilian avu brusc o senzație de oboseală, întreaga încordare a zilei de lucru se îngrămădi în spațiul restrîns al acelei ezitări în fața vechii sonerii, a casei cenușii, condamnate, alături de vila cea nouă, neterminată, atît de urîtă însă încît păreau ambele de aceeași vîrstă. După cîteva secunde lungi, el se reculese și apăsă plictisit pe buton. Spre uimirea lui, soneria zbîrnîi cu o nebănuită sonoritate prin toată casa, dar nimeni nu se prezentă să deschidă. După ce mai sună o dată, Chilian făcu cîțiva pași spre spatele clădirii, unde găsi o ușă deschisă, a bucătăriei. Aici era un bătrîn voinic, cu un pansament aplicat pe urechea stîngă. Stătea în fața chiuvetei mari de metal și spăla niște zarzavat. În bucătărie se afla un bufet mare, pătat de muște, cu vitrina spartă, și două mese dreptunghiulare, ude, pe care erau mari cantități de zarzavaturi, ouă, brînzeturi, pîini întregi, carne. Chilian intră în bucătărie, pășind atent peste un prag înalt și abia atunci îl observă bătrînul care se întoarse spre el cu tot corpul, ca un lup. Ținea o roșie pe care o curăța de semințe și Chilian îi observă mîinile mari, expresive, de culoarea fildeșului patinat, murdare în jurul încheieturii. Pe reșoul aragazului aflat lîngă peretele opus chiuvetei, se frigea o halcă de carne, stropind în jur, în scurte explozii, picături mari de untdelemn. Bu-

cătăria mare, ca și întreaga casă arătau vechi, neîngrijite, murdare. Bătrînul de vreo 65—70 de ani, un bărbat foarte înalt și puternic însă, purta o cămașă de mătase, în dungi, veche, pătată de transpirație, cu petice dintr-alt material, cusute în grabă. În picioare avea papuci de casă, din pîslă, pe care îi tîrîia după el umblînd prin bucătărie, dar acest fel de a-și trage picioarele părea că provine mai mult din nepăsare, ori din lene decît din bătrînețe, într-atît de gros și de falnic îi era încă trupul.

— Ce doriți ? îl întrebă el pe Chilian, privindu-l cu roșia despicată în mînă.

— O caut pe Francisca Mănescu, răspunse Chilian, urmărindu-i mereu mîinile fine, locuiește aici sau în blocul din fund ?

— Nu-i acasă, spuse bătrînul și se întoarse spre chiuvetă în același fel, cu gîtul înțepenit, mișcîndu-se mereu din tot trupul. Lăsă roșia apoi și se apropie de friptură și o mișcă în untdelemnul din tigaie cu o veche furculiță de fier, oxidată, pe care o scoase dintr-un maldăr de tacîmuri deja întrebuințate ce se găseau în stînga reșoului, pe bufet. Tot acolo era un pahar cu vin pe care bătrînul îl luă și-l turnă peste friptură. Revenind la chiuvetă, spuse din nou, observînd că celălalt nu se dezlipise de ușă :

— Nu-i acas', nu-i acas' !

— Pot să aștept ? întrebă Chilian, privindu-l mereu cu atenție pe bătrîn.

— Așteaptă ! răspunse bătrînul. Așteaptă afară !

Chilian ezită cîteva minute pînă să iasă. De cînd suise scările acestei case i se întîmpla ceva curios: mișcările i se descompuneau parcă, toată oboseala ultimelor zile ieșea acum la suprafață și, ca și în fața butonului aceluia roșu de sonerie, el simțea o plăcere în ezitare, în pasivitate, era un fel de indolență caldă și seducătoare, neașteptată la el, care-l copleșea. Pentru Chilian, un om atît de energic încît

putea să ignoreze căldura şi frigul cînd ele trebuiau ignorate, această stare pe care o încercase foarte rar pînă acum îl amuză şi o prelungi. Aşa că, atunci cînd bătrînul îi porunci cu o voce puternică şi hotărîtă în acelaşi timp să aştepte afară, el amînă luarea unei decizii, rămînînd pe loc, urmărindu-l cum îşi spăla şi curăţa roşiile, întorcîndu-se din cînd în cînd spre friptura pe care o învîrtea cu furculiţa de fier. Între timp intrară în bucătărie, venind de afară, două femei, cu sacoşe şi plase în mînă. Una din ele era foarte grasă şi transpira atît de abundent, venind de sub soarele torid de afară, încît, atunci cînd se ştergea pe o parte a feţei sau a gîtului, sudoarea izbucnea pe cealaltă parte şi femeia se ştergea mereu cu o basma cu dunguliţe verzi, gîfîind uşor sub uriaşa-i povară de carne. De cum intrară, cele două femei începură să se tîrguiască cu bătrînul, de la care cumpărară în cele din urmă ouă şi brînză. Preţul alimentelor era exagerat de mare, un preţ de speculă, şi cînd una din femei, cu voce caldă, prefăcută, încercă să reducă din preţ, bătrînul căruia i se spunea «nea Alecu» se apropie de ea şi fără un cuvînt îi luă cele vreo zece ouă din plasă şi înainte ca femeia să-şi revină le duse într-una din cele două cămări pe care le avea bucătăria. Revenind, luă pîinile ce se găseau pe masă, carnea şi le duse în cămară, închise uşa cu cheia şi îi spuse femeii de la care luase ouăle şi care, iritată şi insistentă în acelaşi timp încerca să le recapete, renunţînd la scăderea din preţ :

— Gata ! şi îşi făcu loc pe masa de pe care luase pîinile, măturînd ţărăneşte cu palma firimiturile şi resturile de zarzavat. Gata, s-a închis prăvălia ! Acas' ! Acas' !

Femeia cea grasă ieşi gîfîind şi ştergîndu-se mereu de sudoare, dar cealaltă, după ce păşi peste prag, se opri nevrînd să renunţe la ouă şi vorbi cu acelaşi ton de iritare şi falsă cochetărie :

Scanned with OKEN Scanner

— Hai, nea Alecu, ce naiba te pornişi aşa pentru şaptezeci de bani acolo... dă-le încolo de ouă, eu tot mai vin la dumneata şi... hai, dom'le, hai, ce...

— Hai, hai la dracu ! spuse scurt bătrînul şi făcu un gest categoric de expediere cu mîna spre femeie, după care se aşeză la masă.

Femeia se roşi uşor şi plecă repede, jignită. Bătrînul aruncă o privire iute, posomorîtă, lui Chilian şi spuse, hîrîind în felul său :

— Putori, dă-le dracului ! Putori !

Chilian se întoarse şi plecă. Ieşi în stradă şi o luă spre dreapta, umblînd cu paşi rari, nehotărîţi, pînă ajunse la cheiul Dîmboviţei. Aici se rezemă de barele verzi de fier şi privi nepăsător apa leneşă, tulbure, pe care alunecau, rotindu-se uşor şi sclipind în nuanţe de violet şi roşu, mari pete de ulei. Jos, aproape de malul apei, dormea o pereche de oameni tineri, bărbat şi femeie, el cu faţa în iarbă şi apărat de soare de o pălărie veche de paie, înnegrită, ea întinsă pe spate cu un picior îndoit şi cu braţul drept peste pieptul bărbatului. El purta pantaloni de salopetă şi bocanci, dar ea îşi păstrase îmbrăcămintea ţărănească, chiar şi basmaua şi fustele încreţite şi înfoiate, nepotrivite sub soarele puternic, şi acest grup în «mişcarea lui nemişcată» i se părea atît de nefiresc lui Chilian, încît aştepta ca din clipă în clipă cei doi să se mişte şi să plece. El îi fixa cu atenţie, dar singurul semn viu pe care îl descoperi fu mîna femeii care se mişca împreună cu pieptul bărbatului.

Întîrzie pe chei vreo jumătate de ceas, după care se reîntoarse pe Logofătul Tăutu. Una din cele trei ferestre ce le avea spre stradă casa în care locuia Francisca era deschisă şi, urcînd treptele, Chilian află deschisă şi uşa cu geamuri opace, unde sunase înainte. Intrînd, o găsi pe Francisca şi după cîteva fraze de convenienţă el o invită să iasă, să se plimbe împreună. Peste nici un sfert de oră coborau amîndoi pe strada Logofătul Tăutu şi, plimbîndu-se, ajun-

Scanned with OKEN Scanner

seră încet, aproape fără să-şi dea seama cînd, pe chei, în apropierea Podului Izvor, şi apoi în grădina Cişmigiu. Aici însă, geometria uscată a aleilor, precum şi înbulzeala oamenilor de toate soiurile şi vîrstele, pe băncile lungi şi pe potecile asfaltate, îi indispuse. Tineri lopătînd gălăgios conduceau greoaiele bărci prin micul bazin al grădinii, bătrîni îmbrăcaţi corect citeau cărţi vechi, solid legate, scrise de autori necunoscuţi, soldaţi, femei frumoase în haine sărăcăcioase se plimbau plictisite pe alei alături de bărbaţi foarte bătrîni sau foarte graşi şi dizgraţioşi, fete între şaisprezece şi optsprezece ani, tinere lucrătoare de obicei în industria textilă sau a confecţiilor, de o veşnică şi obositoare veselie, îmbrăcate după ultimul jurnal, totdeauna cu stridenţă, şi cu lucruri de calitate inferioară. Pe băncile mai lăturalnice, în colţul mamelor, care croşetau pulovere colorate, pălăvrăgind între ele cu o voce inexpresivă, cu accente dure, se aflau de obicei şi cîteva femei singuratice, dintre acelea care se găsesc la marele hotar al vîrstei de patruzeci de ani. Un instinct nedefinit le aducea alături de grupul mamelor, ori al servitoarelor care supravegheau copiii, făcîndu-le să întîrzie ore întregi, acolo, pe bănci. Cu feţe posomorîte, cu obraji fardaţi, cu ochii şterşi, cu sclipiri lente, animalice, însă deschişi imens şi speriaţi înspre înăuntru, semănau cu acele cîteva păsări care rămîn în fiecare an la sfîrşitul verii ca o pradă a pămîntului străin, ori ca o jertfă necesară a altor mii de păsări ce zboară spre sud, aiurite şi sălbăticite de spaimă, posomorîte şi oarbe, să aştepte anotimpul necunoscut, nimicitor.

— Ce panică e aici... observă Francisca. Toţi aceşti oameni au fugit parcă dintr-o sală, dintr-o clădire incendiată. E un fel de spaimă colectivă, animalică, de a rămîne lipsit de aer, de iarbă, de soare.

Chilian fixa nepăsător pămîntul pe care-l călca şi cînd ea îl privi, aşteptînd să-i răspundă, el spuse:

— De ce te-ai oprit? Vorbește înainte, te ascult!

— Mă asculți cu îngăduință, nu-i așa, făcu ea, rîzînd și zîmbind blajin, înțelept și mereu destul de înțelept ca să-ți ascunzi înțelepciunea...

— De ce, zise el liniștit, ești mai inteligentă decît mine. Te și exprimi mai curgător. În afară de asta ești un om cinstit.

— De unde știi? întrebă ea repede, aproape cu brutalitate.

— Pentru că lucrezi, răspunse fără grabă Chilian, reținîndu-se cu greu să nu zîmbească, și mai ales că lucrezi aici, în uzină, locuind într-un oraș străin.

— Poate nu am ce să mănînc acasă și atunci nu e nici un fel de cinste...

— Nu cred, replică el scurt.

Francisca era îmbrăcată cu o rochie simplă, de culoarea oului de rață. Părul îl avea ca de obicei lung, necoafat, căzîndu-i aproape pe umeri, și corpul ei atrăgea atenția, cu formele-i lungi, proporționate și într-o perpetuă și insesizabilă mișcare. Chilian era scurt, gros, cu pantaloni largi de doc, cu o cămașă albă, cu buzunare mari la piept, umflate de țigări și de hîrtii. Alături de mersul lui apăsat, ea făcea parcă mișcări ireale, de vis, formale, de parcă o forță subtilă, nevăzută, o împingea mereu înainte, iar ea își mișca picioarele pentru a da doar o formă melodică acestei forțe. Apropierea, tovărășia lui Chilian o ținea tot timpul într-o rezervă rigidă, pe care nu putea să o învingă. De nenumărate ori simțea un puternic impuls de a se întoarce brusc și de a-l părăsi. Atunci îl privea ironic, concesiv și, simțind privirile celor pe lîngă care treceau fixînd-o și urmărind-o cu o admirație neacoperită, devenea crudă, ajungînd pînă la impolitețe.

— Știi, spuse ea, mi se pare curios că mă aflu cu dumneata, aici, în parc.

— Ai dreptate, dumneata ești o femeie frumoasă. Să ne așezăm aici!

Chilian se opri lîngă o bancă, ocupată pe jumătate de altă pereche. Francisca păru că se gîndește, apoi spuse, trecînd mai departe :

— Nu, nu e bine. Știi ce gîndesc acum ?

Chilian o privi întrebător.

— Că sîntem ultima oară împreună.

— Înțeleg, zise el, dumneata ești o femeie într-adevăr frumoasă. După-amiaza aceasta e ceva neobișnuit pentru amîndoi.

— Ce vrei să spui ?

— Spune-o dumneata. Mă înțelegi de obicei destul de bine. Te și exprimi mai bine, nu te împiedici în vorbe ca mine.

— De data asta nu vreau să ghicesc nimic.

— Să lăsăm atunci... propuse el.

— E ciudat, făcu ea și rîse, dumneata mă plictisești cîteodată, uneori mă jignești, mă indispui, alteori însă îmi inspiri chiar teamă. Și acum stau cu dumneata și merg alături de dumneata numai pentru acest lucru, pentru că în vreo două rînduri mi s-a făcut frică și mai ales pentru că aștept să mai trăiesc astfel de clipe, chiar mai puternice, de frică, de spaimă.

Cum el nu răspundea, mereu cu o expresie încremenită care nu lăsa să se înțeleagă nimic, ea continuă :

— Poate nu ai să mă crezi, dar există la oameni, se exercită asupra oamenilor tot felul de atracții, de fascinații: a căldurii, a comodității, a frumuseții, a sacrificiului etc. Dar cea mai puternică dintre aceste atracții e cea a spaimei, a fricii, a terorii chiar. Să stăm aici.

Francisca se opri și arătă o piatră mare, cubică, așezată pe marginea aleii, înclinată în iarbă, din care pricină probabil rămăsese neocupată. Ea se așeză repede, fără să mai aștepte răspunsul lui, și Chilian o ascultă. Stătea pe porțiunea mai ridicată, el puțin mai jos, dar atît de aproape de ea încît îi simțea

căldura corpului radiind prin pînza subțire care o acoperea și cîteodată brațele lor se atingeau, tulburîndu-l.

— Continuă, spuse el după ce se așeză pe piatră.

— Ce anume ?

— Despre fascinația fricii, a spaimei.

Francisca zîmbi, îndoindu-și atentă, cu degetele-i subțiri, marginea rochiei în cute egale.

— Am glumit, zise ea, e o prostie ! E foarte incomodă piatra asta. Bolovanul ăsta...

— Să ne sculăm ! spuse el, schițînd o mișcare.

— Nu, răspunse ea liniștită, tocmai de asta am și ales-o. Nu vroiam să stăm pe o bancă netedă, cu spătar lustruit. Vreau să te fac să stai prost, pe o suprafață grosolană, chiar dureroasă, alături de mine.

— E grosolană și pentru dumneata !

— Cu mult mai puțin, aproape deloc, pentru că eu am ales-o. De altfel, faptul că te pot face să suferi, chiar și numai pentru că stai într-o poziție înclinată, crispată, obositoare, mă satisface atît de mult încît eu nu mai simt nimic. Mă crezi ?

— Voi suferi cu mult mai puțin decît crezi ! spuse Chilian, rîzînd ușor.

— De ce ? întrebă ea.

El dădu din umeri.

— Cred că în jurul nostru toată lumea pufnește de rîs ! afirmă ea, scoțînd o hîrtie albă din poșetă și construind din ea cu dibăcie și repeziciune bărci, coifuri, pahare etc.

— Să rîdă ? întrebă el. De ce crezi asta ?

— E firesc, răspunse Francisca absorbită de ceea ce făcea, sîntem atît de charaghioși alături ! Eu sînt ca o frînghie și dumneata ca un...

— ...Eu sînt ca un nod, nu-i așa ?

— Nu voiam să te jignesc...

— De ce ? Dumneata ești într-adevăr frumoasă. Mi-ai plăcut de la început !...

— Dar numai la început ! rîse ea.

Chilian se uită la ea cu gravitatea lui obişnuită, ea îl privi întrebător la rîndu-i, crezînd că vrea să-i răspundă, dar îşi dădu seama că el o privea doar. Francisca se aplecă şi începu să adune, cu atenţie, pietricele ovale, de o anumită mărime.

— De ce nu vorbeşti ? întrebă ea, după un timp. Mă plictiseşti. Spune-mi ceva, despre orice... indiferent ce şi în ce fel... încearcă să susţii ceva absurd...

Ridică ochii şi observă că el o urmărea în acelaşi fel, cu o atenţie inexpresivă, încremenită.

— Eşti greoi, destul de greoi... constată ea, cu un glas răsfăţat, de fetiţă, continuînd să aleagă, încruntată, pietricele de pe alee. Îmi aduci aminte de clipele enervante din tramvai, din seara în care ne-am întîlnit... eu vorbesc, vorbesc, vorbesc... şi dumneata mă asculţi atît de serios de parcă ai fi un condotier de piatră, călare pe un cal, într-o mică piaţă publică... de ce eşti atît de grav ? Oare tot ce-ţi înşir eu merită atîta atenţie, atîta încordare ?

— Ce-ai să faci cu aceste pietricele ? întrebă el.

— Nu ştiu. Dar am să inventez ceva, cînd voi avea suficient de multe... Dragostea noastră începe plicticos, îmi vine să casc !... Eşti foarte încăpăţînat?! mai adăugă ea, întorcînd capul spre el.

Chilian nu răspunse. Alături de ei, pe alee, treceau multe perechi, ori oameni singuratici, pe care cei doi nu-i vedeau, nu-i ştiau, nu le bănuiau existenţa, mişcarea elastică a piciorului, ori linia gravă a gurii ; soarele apunea spre stînga şi trimitea umbrele tuturor acestor siluete peste piatra pe care stăteau cei doi şi procesiunea aceasta egală şi rapidă trecea, fluturînd, peste fiinţa lor de carne, ca un fulger lung, întunecat.

— Alege, spuse Francisca după un timp, nivelînd o mică porţiune de teren din faţa ei, pe care începu să caligrafieze, cu pietricelele alese, monograme, profiluri umane, clădiri ciudate. Alege, vrei să-ţi povestesc ceva cu haz sau vrei să te chinuiesc, să te

sîcîi ? E mai comod să-ţi fac rău, să ştii... m-ar captiva cu mult mai mult ! Dar nu sînt o egoistă — adăugă ea şi rîse uşor, aplecînd capul pe umăr, contemplîndu-şi figurile care se constituiau şi dispăreau cu repeziciune —, pot să mă sacrific, să-ţi spun ceva care să te distreze pe dumneata... Nu răspunzi ?

— Nu vreau să te sacrifici pentru mine... spuse el fără să zîmbească, dar întoarse privirea spre ea, brusc, şi asta era aproape un semn de veselie.

— De ce trăieşti despărţit de nevasta dumitale? întrebă ea, continuînd jocul cu pietricelele. E o femeie imposibilă ?

Chilian o privi şi dădu din umeri.

— Din nou nu-mi răspunzi ? continuă ea, sau tăcerea la dumneata are o semnificaţie deosebită, e un fel de răspuns ? Sau e doar o stare de spirit, o indispoziţie oarecare ? Bine, trase ea repede concluzia, indiferent de ceea ce înseamnă tăcerea asta de care, în cele două întîlniri ale noastre, m-am izbit de fiecare dată, eu am să te fac să te bucuri că stai lîngă un om inteligent... Da-da, admise ea desenînd pe jos tocmai coada lungă, sinuoasă a unui animal ciudat, preistoric, voi sta de vorbă cu dumneata fără să am nevoie de vocea şi de mimica dumitale, care e de multe ori convenţională. Poate că taci din slăbiciune, din teamă. Ei bine, îţi voi arăta, te voi face să trăieşti bucuria de a sta lîngă un om puternic. Eu sînt un om puternic ! Am să inventez răspunsurile dumitale, adevăratele răspunsuri, mai mult decît atît, chiar şi gesturile mîinilor, poate şi zîmbetele neprevăzute, mişcarea bruscă a corpului... Vrei să încercăm acest joc ?

Francisca întoarse capul repede spre el, şi el surîse blajin, obosit, ca unui copil. În parc se însera şi, din ce în ce, siluetele care apăreau de peste tot se înmulţeau, parcă alergau de undeva, aici, în această grădină îngustă, de o uscată geometrie, cu alei de asfalt grosolan, cu copaci aliniaţi, tunşi,

cu coroanele în formă de mari globuri verzi. Multe becuri, dispuse prin frunzişuri şi în apropierea plantelor cățărătoare de pe zidurile scunde ale parcului, se aprinseră şi lumina lor filtrată prin frunzişul verde, transparent, sugera un fel de poezie anemică, meschină, ca o doctorie ieftină, făcută în grabă pentru clasele sărace.

— E aproape indecent aici, spuse Francisca ridicîndu-se în picioare şi privind în jur, totul mi se pare făcut parcă pentru a ascunde o patimă ruşinoasă care n-are decît un drept limitat de a trăi.

...Ieşiră din parc şi suiră încet pe bulevardul încărcat de lume. Tramvaiele alergau în sus şi în jos cu un mare zgomot de fierărie care se desface, maşinile claxonau obositor, strident, neluate aproape în seamă de mulţimea care depăşea cu mult marginile celor două trotuare, trecînd prin fasciculele largi de lumină ale vitrinelor, restaurantelor, cinematografelor, nebănuind cerul puternic curbat, de o transparenţă violetă, de deasupra. Intrară la unul din cinematografe, după ce făcură o lungă coadă pentru bilete. Între timp se iscă şi un incident : două femei se certau pentru un copil de vreo nouă ani ce fusese urecheat de una din ele şi căruia maică-sa îi luase apoi apărarea într-un mod ce depăşea în brutalitatea limbajului corecţia fizică primită, nu se ştie pentru ce.

Era un film bun franţuzesc, care avea succes de public şi pentru multe din secvenţele sale licenţioase. În sală era foarte cald, locurile erau toate ocupate, de pereţii uzi de căldură stăteau mulţi inşi rezemaţi în picioare, comentînd gălăgios filmul, schimbînd locul. Chilian transpira abundent, respira cu greutate şi se mişca mereu pe scaunul care, sub greutatea lui considerabilă, scîrţîia obositor. Toate aceste lucruri o enervau nemaipomenit pe Francisca. Cu toată căldura din sală, ea deveni ţeapănă

și rece. De vreo două ori, lumea rîse cu putere în momentele tragice, apăsătoare, ale filmului, și Chilian făcu la fel, ceea ce îi atrase o spontană antipatie violentă, din partea Franciscăi. Tăcuta ei aversiune o simți și el, într-atît de dur o trăia ea, și nu mai urmări filmul.

— Vreau să plec ! zise ea deodată.

Fără să mai aștepte răspunsul lui, se ridică și ieși, sculînd un rînd întreg în picioare. Chilian o urmă, fără să știe de ce, gata în fiecare clipă să se reîntoarcă în sală. Cînd ajunseră în stradă, el o privi și constată, uimit, că zîmbea...

— Credeam că ai să rămîi, spuse ea, de asta am plecat atît de repede. Era ceva sîngeros în aer, n-ai simțit ?

Coborau acum bulevardul și în curînd ajunseră aproape de Facultatea de drept. Chilian o invită într-un mic local ce se chema Bufetul Facultății și intrară într-o încăpere unde regăsiră aceeași atmosferă asfixiantă din care abia ieșiseră. Mesele erau supraaglomerate și cu greutate găsiră loc în fundul localului, care era mai ridicat decît restul sălii și la care se ajungea urcînd niște trepte de lemn, cu balustradă. Aici se mai afla o întreagă familie — tatăl, mama și două fetițe de vreo patru-cinci ani —, care plecară însă în curînd lăsîndu-i pe cei doi aproape singuri ; un bătrîn, îmbrăcat sărăcăcios, mai rămăsese la masa lor, bînd țuică și privindu-i rapid cîteodată, cu ochii lui mici și galbeni. Chilian vru să comande niște vin și mîncare, dar ea spuse sec : rom! încît el aproape izbucni în rîs.

Ospătarul lor era o femeie foarte frumoasă, un tip de frumusețe slavă, cu formele ușor marcate, cu fața luminoasă ca o lună, cu ochii mari, inexpresivi, luminoși, cu părul moale, de culoarea mierei învechite. Și în mers avea o rigiditate blîndă, trecînd ca o icoană înaltă printre mesele cenușii, peste

care se aplecau fețe transpirate, greoaie, spinări pătrate și romboidale.

— Ce lume se îngrămădește aici! constată Francisca privind de pe podiumul de lemn pe care se aflau, jos în local. Stau cu toții în picioare și așteaptă ceva... sînt încordați, extenuați, prinși de o panică ciudată...

— ...De parcă ar fi năvălit cu toții dintr-o sală prinsă de incendiu! zise Chilian, repetînd ceea ce afirmase ea în parc, și zîmbi.

— Da, da, chiar așa! făcu ea spontan și ochii îi sclipiră.

Se uita mereu în jos, spre oamenii din local, care vociferau, beau, cîntau, își amestecau vocile, moțăiau la mese, încruntată, cu un fel de fixitate a privirii, neluînd în seamă ironia lui Chilian. Trecură cîteva minute și Francisca se uita cu încordare în același punct, cînd, deodată, Chilian o prinse de mînă. Ea ridică ochii, atît de uimită, încît îl fixă cu o expresie ciudată de parcă ar fi avut o subită eclipsă a memoriei. Chilian nu se mișcă și amîndoi rămaseră încremeniți, ca în acele fotografii stîngace pe care le fac tinerii țărani și în care privirea aparatului de filmat cade pe mîinile lor încleștate, într-un decor de paravane de carton, cu chenare în linii duble, întrerupte de cornuri ale abundenței, de ghirlande și de amorași asimetrici. În această «fotografie cenușie», pe fonduri palide, șterse, crispate, se auzi rîsul bătrînelului care stătea *vis à vis,* ce răsună ca un clinchet metalic. Francisca își trase brusc mîna și-l privi pe bătrîn cu atenția cu care îi urmărise pe cei de jos, din sală.

— E ciudat, spuse ea fără nici o tranziție, dumneata semeni foarte bine cu bunicul meu care a fost învățător la Blaj!

Continuă să-l examineze cu atenție și respect pe bătrînel, dar acesta, după ce îi aruncă una din acele

ochiri rapide, înfricate, întoarse capul, ostentativ. Francisca roşi uşor şi Chilian zise repede :

— Sîntem de nici cinci ore împreună şi începi să te tulburi...

Francisca întoarse capul şi îl privi, aşteptînd să se explice.

— Vreau să spun — continuă el şi păru o clipă încurcat — nu-mi mai dau bine seama cum arăţi... Prima imagine pe care mi-am făcut-o despre dumneata atunci, cînd te-am văzut în sala de mese servind prăjituri şi răcoritoare, începe să se tulbure !...

— Asta mi-ai mai spus-o şi acum o oră...

— E adevărat. M-ai întrebat dacă îmi place cum arăţi şi ai făcut un gest cu mîna în lungul umerilor şi al...

Aici Chilian se opri, nehotărît, voise să spună «şi al trupului», şi această ezitare neaşteptată din partea lui, un om adeseori greoi, stăpîn pe el, o făcu aproape să tresară pe Francisca. În acea clipă regretă acut aversiunea pe care o avusese faţă de el în sala încărcată şi fierbinte de cinematograf, ca şi fuga ei de lîngă el.

— Mi-ai răspuns, zise ea repede, de teamă ca el să nu ghicească ceea ce se întîmpla acum cu ea, mi-ai răspuns că nu poţi să-ţi dai seama, că e totul tulbure, da, chiar în acest fel te-ai exprimat : «S-a tulburat totul acum».

— Cred că s-a tulburat pentru totdeauna, spuse el, zîmbind stingherit, acum o oră încă nu deslușeam nimic. Acum însă începe să se închege ceva... faţa, sprîncenele, mişcarea liniilor gîtului... aşa cum am să te văd mereu !...

— Asta începe să semene cu ceva foarte frumos ! făcu Francisca şi izbucni în rîs. Începe ca o declaraţie a drepturilor dumitale asupra mea ! Îţi par frumoasă deci, atrăgătoare ?

— Da, spuse Chilian, uimit de rîsul ei, începi să devii frumoasă !

Scanned with OKEN Scanner

— De asta m-ai prins atît de brutal de mînă ? întrebă ea, rîzînd mereu, privindu-l repede pe bătrînelul din fața lor, care stătea mereu cu capul întors.

— Nu voiam să-ți fac nici un rău.

— În orice caz, cred că te-ai stăpînit cu greutate să nu mă loveşti peste spate de vreo două ori... cu mîna asta mare ca o lopată ! şi Francisca rîdea mereu, urmărindu-l pe bătrînel care părea absorbit cu totul de ceea ce vedea, undeva, într-un colț al sălii. Oricum, continuă ea, cu acelaşi ton uşor, persiflator, după spusele dumitale eu nu sînt cu nimic răspunzătoare de «furtuna de sentimente» pe care o provoc, deoarece nu eu fac asta... eu, chipul meu adevărat s-a tulburat, s-a şters şi în locul lui, în locul ei, a realității, a apărut un chip dulce... îmbietor, lipsit de cruzime... eu, Francisca, felcerița, nu sînt decît soclul acestui chip... e ceva jignitor în ceea ce spui, Chilian, dumneata mă inventezi din nou ?!

Cu ochii iluminați de rîs se amuza de permanenta uimire a lui Chilian în fața reacțiilor ei.

El răsuci capul, urechile i se roşiră brusc şi atunci Francisca rîse scurt, batjocoritor. Bătrînelul se întoarse din nou spre ea, cu o mişcare iute şi ea înțepeni, parcă terorizată de privirea lui, furişată, gălbuie, rapidă ca o scînteie.

Pe lîngă ei trecu încet ospătărița, femeia aceea care îi servea, «frumusețea slavă».

— Îți place femeia aceasta ? îl întrebă Farancisca.

— Da ! confirmă el, fără să ridice ochii.

— Am bănuit de la început că-ți place, zise ea, e într-adevăr o femeie frumoasă ! E o femeie frumoasă ! repetă Francisca şi îl fixă pe bătrînel care se uita în jos, spre sală, atît de insistent încît acesta întoarse capul mirat. E o femeie frumoasă ! reluă Francisca, parcă anume pentru bătrîn. E rotundă şi dreaptă, şoldurile ei au o mişcare egală, abia bănuită, are ochii mari, bombați, lucitori ca porțelanul, are o față cu trăsături regulate, de o inexpre-

sivitate pură, animalică... e o frumusețe limpede, curată ! Spune, Chilian, spune că îți place această femeie, frumusețea acestei femei !

— Îmi place, recunoscu Chilian, fără să se uite spre ospătăriță, care se afla tot lîngă ei. Am mai spus !

— Am știut ! izbucni Francisca, triumfătoare, și bătrînul o urmărea cu ochi speriați. Am știut ! repetă ea cu același aer orgolios, exagerat, care îl făcu pe Chilian să ridice fruntea și să o privească o clipă atent.

— Tovarășă ospătar ! o strigă Francisca pe femeie, și în vocea ei se făcea simțită, aproape supărător, aceeași nuanță de triumf, de exaltare.

Femeia se întoarse și se apropie de ea. Francisca o măsură de jos în sus, cu insistență, și femeia, după primele momente de așteptare și uimire, se clătină parcă și se înroși puternic.

— Ești o femeie frumoasă ! zise Francisca, în timp ce fără nici un motiv bătrînelul rîse din nou, repetînd zgomotul acela sec și ușor de clinchet metalic, ca și în clipa cînd Chilian o prinsese de mînă pe Francisca.

Ea nu-l privi pe bătrîn, deși cînd auzi rîsul lui se încruntă brusc, dar aproape în aceeași secundă, cu puterea ei deosebită de a trece de la o stare la alta, surîse femeii. Ospătărița zîmbi stingherită și își aplecă repede capul, roșindu-se iar, mai puternic de astă dată, pe toată pielea feței, a gîtului, a umerilor, urîțindu-se.

— Dacă-mi dai voie să te întreb, ești moldoveancă ?

— Sînt din Brașov, spuse femeia ridicînd ochii, încercînd să-și recapete stăpînirea de sine.

— Ești țărancă, nu-i așa ? întrebă Francisca, privind-o cu aceeași atenție, zîmbind ușor la eforturile pe care le făcea femeia de a-și reveni din fîstîceala ei.

Scanned with OKEN Scanner

— Nu, nu sînt țărancă. Tatăl meu a fost curelar, la Brașov.

Spunînd acestea femeia se îndreptă brusc din umeri, revenindu-și deodată și pielea feței ei redeveni firească. Vru să adauge ceva scurt, profesional, dar Francisca îi zîmbi atît de deschis, atît de relaxată și de stăpînă pe ea, încît ospătărița tăcu.

— Cum te cheamă ? o întrebă Francisca.

— Emilia, răspunse cea întrebată.

— Emilia ? repetă Francisca, cu un fel de lene, mirîndu-se fără rost. Emilia ?! mai spuse ea o dată și îi zîmbi din nou.

Femeia era mai în vîrstă decît Francisca, mai matură, mai corpolentă, probabil chiar o fire mai aspră, obișnuită cu duritățile clienților localului în care lucra, dar atitudinea deschisă, stăpînită, a Franciscăi și mai ales zîmbetul ei o descumpăneau și o făceau să se roșească violent.

— Vreți să vă mai servesc cu ceva ? spuse ea cu oarecare greutate, încercînd să se elibereze de farmecul Franciscăi.

— Pe mine mă cheamă Francisca ! spuse Francisca, cu cordialitate, și încercarea femeii de a se purta rece și uscat cu ea se clătină din nou. Stingherită, dădu repede din cap și vru să se întoarcă, cînd Francisca adăugă vorbind tot atît de calm, cu aceeași bunăvoință caldă și accentuată ca pînă acum: Aș vrea să mai trec pe aici într-o zi cînd va fi mai puțină lume. Vreau să stăm de vorbă, vreau să ne împrietenim chiar. Nu te superi dacă-ți spun Emilia ?

Femeia, deși se întorsese să plece, rămase nemișcată, copleșită parcă împotriva voinței ei de această propunere neașteptată, nereușind nici măcar să încline capul în semn de acceptare. Francisca o urmărea mereu, surîzătoare, rezemată de spătarul scaunului, cu o lenevă deferență, și ospătărița, Emilia, sta drept în fața ei, încurcată, învinsă, așteptînd parcă doar un gest din partea fetei slabe și negri-

cioase care o privea cu ochii larg deschişi şi pătrunzători, pentru a se apleca docilă şi a se lăsa mîngîiată pe faţă.

— Şi eu sînt ardeleancă, spuse Francisca. Vino mai tîrziu să bem un pahar împreună ! şi înclină uşor din cap, în semn că nu o mai reţine.

Emilia zîmbi, înroşindu-se, aşteptînd ca Francisca să continue, apoi îşi dădu seama că aceasta terminase ce avusese să-i spună şi atunci se întoarse cu o mişcare pripită şi plecă. Francisca o urmărea cum trecea printre mese, cum adună cîteva farfurii folosite, scuturînd faţa de masă, şi apoi o zări aplecîndu-se peste o masă la care stăteau numai bărbaţi, ascultînd cele ce-i spuneau aceştia. La un moment dat, ospătăriţa întoarse capul, privind în sus, spre locul unde se afla Francisca, căutînd-o iute cu ochii. Felceriţa o simţi instinctiv şi îi surîse spontan, prelung şi cald. Emilia, surprinsă, privi brusc în altă parte.

Francisca întoarse capul, încet, spre masă şi îl surprinse pe bătrînel că-i urmărise privirea. Ea se încruntă şi vru să-i spună ceva, dar acesta îşi feri ochii cu ostentaţie. Ea se adresă lui Chilian :

— Am vorbit cu această femeie, numai că să-ţi fac plăcere. Ea îţi place mult mai mult decît îţi plac eu.

Chilian tăcu. Bătrînelul se uită pe sine şi îi contemplă îndelung, uimit, şi Francisca repetă parcă anume pentru el :

— Trebuie să recunoşti, Chilian, că femeia aceasta, ospătăriţa, Emilia, pentru dumneata e mai frumoasă decît mine, îţi place mai mult.

El acceptă cu un gest abia simţit şi o prinse de mînă. Ea îşi retrase încet mîna, ascunzînd-o sub masă, şi spuse,. cu capul plecat, dar distinct şi destul de tare :

— Nu se poate, sîntem observaţi !

Chilian întoarse repede ochii înspre bătrîn, care îi

Scanned with OKEN Scanner

fixa cu insistență, clipind din pleoapele lui mici, fără gene. Surprins, bătrînul ridică brusc capul, atît de repede încît maxilarul inferior îi căzu în jos, ca un obiect, rămînînd atîrnat parcă în pielea fină și zbîrcită a feței. Văzîndu-l stînd în acest fel, cu gura deschisă, stupefiat, Francisca izbucni în rîs, lovind cu mîinile în masă, ca și copiii. Bătrînul se agită neliniștit, își mișcă falca și rîse la rîndu-i, contagiat, dar cînd Francisca se aplecă peste masă, vrînd să-i spună ceva, el se răsuci cu umărul spre ea, atît de hotărît încît mișcă și scaunul din loc. Era un om scund, sărăcăcios îmbrăcat, foarte viu. Aproape chel, avea o frunte mare, foarte cutată și niște ochi mici și sperioși. Bea țuică neîntrerupt și, deși comanda puțin de fiecare dată, într-o jumătate de ceas băuse aproape o jumătate de kilogram. Simțindu-se privit, întoarse de cîteva ori repede capul spre Francisca, apoi ochii îi fugiră într-o parte. Francisca îi zîmbi, dar bătrînelul se făcu că nu observă, se mișcă doar pe scaun cu un aer încruntat și nemulțumit. Văzînd că el nu-i dă nici o atenție, Francisca spuse deodată cu voce tare, adresîndu-se lui Chilian rîzînd :

— Bea mult, dar nu e beat. Pare speriat și e doar viclean !

Bătrînelul se întoarse uimit de îndrăzneala ei. Francisca rîdea încă, așteptînd ca el să reacționeze indignat și jignit, apostrofînd-o. Bătrînul voi într-adevăr să spună ceva, observă însă rîsul stăpînit ce sclipea în ochii ei larg deschiși, așteptînd spectacolul pe care trebuia să-l ofere el și atunci spuse, cu o voce pițigăiată, însă nu neplăcută :

— Mi se pare că vă supăr, că vă deranjez. Am să vă las singuri !

Spuse acestea foarte amabil și o țintì pe Francisca mai ales cu o privire deschisă, politicoasă. Ea se uită spre Chilian și apoi spre bătrîn.

— Într-adevăr ne deranjezi, ne incomodezi, zise ea rar, distinct și rîsul îi lucea pe față, ar trebui să

pleci, dar atunci în locul dumitale vor veni alţii, mai gălăgioşi, mai obositori.

— Dumneata ai spus că semăn cu bunicul dumitale ! afirmă bătrînelul şi păru deodată foarte şocat.

— Da, răspunse Francisca, semeni cu un bunic al meu, care era învăţător la Blaj. Dar nu e nimic jignitor în asta. Nu voiam să te supăr !

Spunînd aceasta, Francisca surîse atît de cald şi de dezarmant, încît Chilian îl observă pe bătrînel privind-o încremenit şi plecînd capul. Stătu cîteva lungi secunde în această poziţie, apoi se ridică deodată cu un gest hotărît. Francisca tresări şi îl prinse repede de braţ, peste masă.

— Te rog să nu pleci ! Îţi cer iertare pentru ce ţi-am spus adineauri, nu voiam să te jignesc...

Bătrînelul se aplecă spre ea, voind parcă să-i spună ceva, apoi se aşeză repede la loc, cu o mişcare atît de precisă şi de ţeapănă de parcă ar fi fost o păpuşă.

— Îţi mulţumesc, adăugă Francisca în timp ce bătrînul se uita nemulţumit într-o parte, dacă ai fi plecat acum m-aş fi simţit prost, aproape înjosită. Cîteodată, rareori totuşi, am momente în care nu pot rezista tentaţiei de a comunica cuiva, chiar unui străin, un lucru adevărat poate, dar brutal, jignitor, prin felul de a-l spune şi într-un moment nepotrivit ales !

Bătrînelul stătea mereu încruntat, parcă tot mai nemulţumit, şi singurele cuvinte pe care le spuse fură comanda pentru o nouă porţie de ţuică, pe care o făcu ospătăriţei ce trecu prin apropiere. Apoi scoase din buzunarul hainei o cutiuţă turtită de tinichea în care se aflau nişte pastile albe, luă una şi o înghiţi fără apă. Ridicînd capul, îi văzu pe cei doi care-l urmăreau, se roşi uşor în jurul urechilor şi tuşi puternic. Francisca se întoarse spre Chilian protectoare aproape şi îi mîngîie încet mîna, mîna lui dreaptă, mare, deformată de muncă, lată, ce ţinea

paharul aflat pe masă. El rămase nemișcat, dar inima îi bătu atît de puternic făcîndu-l să încerce un fel de emoție care mergea pînă la spaimă, încît întregul lui trup se încordă devenind țeapăn ca fierul. Francisca își trase repede mîna înapoi și-i spuse bătrînului aplecîndu-se spre el :

— Îți mulțumesc, îți mulțumesc din toată inima !

— Dumneata nu bănuiești, spuse bătrînul, dar apoi se opri, tuși din nou fără rost și se încruntă, iar fruntea lui mare deveni parcă o foaie liniată cu pătrățele din caietele pentru școlari.

— Nu trebuie să spui nimic, zise repede Francisca și îl prinse de braț.

Bătrînul își trase însă brațul cu brutalitate, dar Francisca rîse ușor, cu amabilitate, de parcă ar fi prevăzut acest gest și i-ar fi făcut plăcere, și continuă cu o supușenie neobișnuită la ea :

— Nu, nu m-ai jignit, deși aș vrea aproape să mă jignești ca să pot răscumpăra măcar în parte vina mea față de dumneata, cuvintele mele nesăbuite !

— Dacă continui în acest fel, am să mă ridic și am să plec ! zise bătrînul, prins de o vie neliniște.

Îi examina mereu pe cei doi cu ochii lui mici, furișați, nemișcați, deși nu stăteau o clipă locului. Chilian o atinse ușor pe braț și îi făcu un mic semn, care voia să spună că e bine să-l lase în pace pe bătrîn, să nu-l atîțe prea mult. Înțelegînd ceea ce îi sugera el, Francisca tresări din tot corpul, se crispă toată și-l întrebă cu voce tare, distinct :

— Crezi că mă port lipsită de tact, Chilian ?

Chilian nu răspunse, surîse vinovat, toată seara de altfel fusese izbit de puternica ei personalitate.

— Și acum, continuă Francisca furioasă, acum mă asculți înțelegător și taci ca în fața unui copil nesocotit, care nu știe ce e măsura. Află, adăugă ea și ochii îi aruncau fulgere scurte de mînie, acum dumneata ai fost copilul nesocotit. Nu ai înțeles nimic ! Ți s-a părut tot timpul, nu-i așa, că l-am jignit pe

acest bătrîn, apostrofîndu-l fără să-l cunosc, spunîndu-i într-o singură frază cel puţin două lucruri jignitoare. Şi mai ales unui om pe care nu-l cunoşteam şi care e mult mai în vîrstă decît mine !

Aici Francisca se uită repede spre bătrîn şi-l văzu că dă semne evidente de nervozitate, vrînd să se ridice. Ea îi prinse mîna stîngă pe care o ţinea pe masă şi i-o strînse îndelung. Bătrînul o privi speriat, apoi întoarse repede capul, alb la faţă, şi Chilian îi zări deodată, la tîmplă, o arteriolă care se zbătea neregulat şi puternic. Francisca îşi trase încet mîna şi continuă :

— Dumneata eşti lipsit de tact, Chilian ! El voia să plece nu pentru felul în care i-am vorbit, ci pentru că se simţea vinovat faţă de mine ! Mai mult decît atît, continuă ea ridicînd vocea, trăind o exaltare neobişnuită, el voia să plece pentru că nu putea să ne suporte pe noi doi împreună, suferea de fiecare dată cînd te atingeam. Am bănuit asta de la început ! Şi doar nu-l cunosc, nu l-am văzut niciodată !

Chilian privea în masă, calm, inexpresiv, şi Francisca, după ce se uită la el, începu din nou să rîdă, încet, fără adresă.

— Nu înţeleg, spuse bătrînul, după ce bău dintr-o singură înghiţitură toată ţuica ce o avea în faţă, dumneata vrei să sugerezi că... adică eu, într-un fel...

Francisca îl asculta zîmbind, cu aceeaşi leneşă atenţie şi obosită bunăvoinţă cu care discutase şi cu Emilia, ospătăriţa, şi asta îl făcu pe bătrîn să se oprească, îl fîstîci uşor.

— Ce anume vreau eu să sugerez ? întrebă Francisca, văzîndu-l că se opreşte, nehotărît, vorbindu-i ca unui copil, ajutîndu-l. Ce voiam eu să spun ? Dumneata eşti un om foarte inteligent, am observat după felul în care ai reacţionat la cîteva fraze ale mele, dar nu ştiu dacă eşti în acelaşi timp un om curajos ! Da, da, adăugă ea repede, nelăsîndu-i ce-

Scanned with OKEN Scanner

luilalt timp să continue, iartă-mă că voiam să te pun la încercare, sînt convinsă că eşti un om demn şi curajos. Uite, de asta spun eu ce voiai să spui dumneata, dacă nu te-aş fi întrerupt : voiai să spui că eu sugerez că dumneata, în acest ceas de cînd sîntem la aceeaşi masă împreună, deşi nu m-ai văzut niciodată pînă acum, sufereai şi erai tot timpul gelos pe acest om, şi Francisca îl arătă pe Chilian, care bănuieşti că e prietenul meu !

Francisca îl privi cu atenţie pe bătrîn, care începu să rîdă cu acel rîs mic, uşor, al lui, ca un clinchet metalic. Îl prinse din nou de braţ, surescitată, şi îi spuse fixîndu-l cu ochii ei dilataţi, aprinşi :

— Eşti un om deosebit ! Eşti un om curajos şi foarte demn ! Aş rîde şi eu acum, cu dumneata, de bucurie că am reuşit, chiar şi o clipă, să ne înţelegem atît de bine, dar mi-e teamă că rîsul meu nu mă va asculta prea bine acum şi, cine ştie, vreun ton strîmb sau chiar linia gurii mele te-ar putea supăra cumva ! Să ştii că nu mai sînt deloc supărată pe dumneata, felul în care te-ai purtat a fost foarte firesc !

— Firesc ? întrebă bătrînul, rîzînd încă uşor, privindu-l iute pe Chilian. Da, da, firesc, sigur că da, firesc ! şi rîse din nou.

Francisca se lumină la faţă şi rîse cu simpatie.

— Dumneata eşti un om excepţional ! spuse bătrînul, zîmbind mereu, şi de asta e firesc ceea ce am făcut eu ! Trebuie să ştii, domnule, zise el, întorcîndu-se repede spre Chilian, logodnica dumitale e o fată... Te felicit din toată inima !

— Da, confirmă Chilian cu o voce gravă, aproape mohorîtă, e o fată lipsită de prejudecăţi !

— Nu, nu ! îl contrazise cu vioiciune bătrînul, cu mult mai mult, cu mult mai mult ! Şi mai ales, adăugă el deodată grav, cu o faţă întinsă, ridicînd degetul arătător al mîinii drepte, cu unghia murdară, galbenă de nicotină, e o fată deosebit de curată, deo-

Scanned with OKEN Scanner

sebit de pură, e aproape un înger ! E curată şi limpede ca aerul albastru de pe vîrful munţilor celor mai înalţi, ca să zic aşa, este... da, da, e aproape un înger ! Vă rog să mă iertaţi ! şi se aplecă sărutînd mîna Franciscăi.

Ea îi lăsă mîna, rîzînd uşor, şi Chilian zîmbi fără să înţeleagă prea bine ce se petrecea.

— Să nu credeţi că sînt beat, spuse bătrînul, aşezîndu-se la loc, ar fi jignitor pentru mine să credeţi lucrul ăsta ! Chiar dacă am fost, o clipă... în sfîrşit, vă rog să mă iertaţi, nu vă mai tulbur ! şi se întoarse din nou cu umărul spre ei, privind ca şi pînă acum, nemulţumit, jos în sală.

De masa lor se apropie un grup de bărbaţi, cerînd voie să ia loc. Erau nişte provinciali, şoferi, care veniseră de la mare distanţă să predea nişte maşini. Unul dintre ei avea o geantă : era probabil un funcţionar. După ce se aşezară, comandară de mîncare şi de băut, schimbînd puţine vorbe între ei. Şoferii erau toţi trei nişte oameni bine făcuţi, doi în jur de vreo 40 de ani şi al treilea un adolescent de vreo 19—20, dar toţi aveau cam aceeaşi conformaţie fizică : înalţi, osoşi, cu mijlocul îngust şi cu membrele foarte puternice. Unul dintre ei, după ce se aşeză, nemaiaşteptînd mîncarea, îşi lăsă capul pe masă şi adormi dintr-o dată. Adolescentul încercă să-l trezească scuturîndu-l de braţ, privind stînjenit în jur, dar funcţionarul, care suferea atît de puternic de căldură, încît respiraţia îi era şuierătoare, ca a unui animal, îi făcu semn să-l lase în pace. Bătrînul, de la sosirea celor patru inşi, dădea din nou semne de nemulţumire ; în special pe adolescent îl examina cu o atenţie duşmănoasă, pe care însă şoferul n-o observa, obosit, ca şi ceilalţi, de lunga călătorie făcută. Chilian şi Francisca se simţeau stînjeniţi, vorbeau puţin şi doar în şoaptă. Din cînd în cînd, bătrînul se întorcea spre Francisca, cu făţişă simpatie, şi Francisca îi răspundea în acelaşi fel. Cu Chilian schimbă

chiar cîteva fraze, Francisca se amestecă şi ea în discuţia lor şi astfel, în numai cîteva minute, cei trei — Chilian, Francisca şi bătrînul —, întorcîndu-se cu umărul spre noii veniţi, se izolară.

Emilia, ospătăriţa, aduse băutură, ţuică, şoferilor şi apoi mîncare. Ei începură să bea şi să mănînce, cu excepţia celui care dormea cu capul pe masă şi pe care tovarăşii lui nu-l deranjară. Cei doi şoferi — adolescentul şi bărbatul mai matur — erau atît de obosiţi, încît beau şi mîncau cu mişcări încete, descompuse, cu feţele încremenite, cu lungi pauze — eclipse parcă ale vieţii — în care rămîneau nemişcaţi, cu ochii fixaţi în gol şi din care îşi reveneau cu greutate, în mod dureros aproape. Funcţionarul, omul acela bondoc, cu un păr foarte frumos, deosebit de bogat, mîncă însă cu repeziciune, cerînd apoi o nouă porţie, dar de băut bău puţin. După ce termină, îşi trase scaunul de la masă, întinse picioarele în voie, aprinse o ţigară şi după o scurtă examinare a prietenilor săi ce continuau să mănînce cu aceleaşi gesturi rare, lipsite de viaţă, hipnotice, se întoarse cu o mişcare hotărîtă spre Emilia, care îi strîngea tacîmul.

— Cum te cheamă ? o întrebă el şi o prinse de braţ, respirînd zgomotos pe nas, cu satisfacţia omului sătul.

Femeia nu răspunse, faţa i se înăspri doar, devenind impersonală şi rece. Bondocul surîse uşor, văzînd că nu i se răspunde, şi îşi trecu mîna de-a lungul taliei Emiliei, apoi, încet şi fără ostentaţie, de-a lungul şoldului. Pe faţa lui persista acelaşi zîmbet, care, la început, ca şi respiraţia lui mulţumită, părea a fi un efect doar al digestiei liniştite, dar încet-încet el se nuanţă, abia simţit, şi deveni în cele cîteva secunde cît mîna lui trecea uşor, aproape cu sfială, peste trupul Emiliei, un zîmbet timid, delicat, aproape gingaş.

Scanned with OKEN Scanner

Francisca, privindu-l întîmplător, îi zări doar zîmbetul, care o uimi, neliniştind-o uşor şi-l urmări cu atenţie pe bondoc, lucru pe care îl observă şi Emilia. Atunci, ospătăriţa se scutură de mîna străină ce abia o atingea şi spuse cu brutalitate :

— Nu da scrumul pe masă ! dar se înroşi în aceeaşi clipă, crezînd că Francisca surprinsese gestul îndrăzneţ al bondocului, căruia ea nu-i dăduse prea multă importanţă şi o condamnă acum pentru replica ei cu mult prea uşoară şi atunci, din enervare sau poate în mod făţiş, începu să şteargă cu putere faţa de masă cu şervetul, în faţa bondocului, cu gesturi dure şi atît de iuţi încît vărsă pînă la urmă paharul de vin pe jumătate plin ce se afla în faţa lui. (Spre deosebire de ceilalţi, el ceruse o jumătate de vin.) Enervată de-a binelea, Emilia scoase cu un gest repezit, nemenajînd pe nimeni, faţa de masă şi aduse alta, cu aceeaşi căutătură mohorîtă, dușmănoasă. Francisca o privea mirată, neînţelegînd nimic, în timp ce Chilian şi bătrînul continuau să vorbească, absenţi la ceea ce se întîmpla. Funcţionarul nu-şi pierdu firea, nici expresia feţei, şi după ce Emilia îşi termină treaba o trimise să-i aducă ţigări, dîndu-i o bancnotă ce întrecea mai mult de cinci ori costul ţigărilor. Cînd Emilia se întoarse cu restul şi cu ţigările, bondocul îi făcu un semn că poate opri restul, dar femeia refuză, uimită de bacşişul acesta neobişnuit. Bondocul însă, cu o figură foarte gravă acum, o convinse să-l ia şi-şi aprinse preocupat o nouă ţigară şi atunci Emilia reţinu banii, privind fulgerător spre Francisca preocupată acum din nou de bătrîn şi de Chilian. Nu se mişcă din faţa bondocului, cu mîna încă în buzunarul halatului în care pusese banii, şi acesta se întoarse spre ea uimit că se găsea încă lîngă el. Atunci, încet, zîmbetul lui sfios, gingaş, tremură din nou pe faţa lui rotundă, netedă, şi Emilia, crispată, se apropie provocător de

el, inexpresivă, rece. Bondocul ezită o fracțiune de secundă, apoi spunîndu-i :

— Poți să pleci ! se răsuci spre masă, ignorînd-o.

Emilia plecă nehotărîtă, parcă neînțelegînd bine ce se întîmplase.

Bondocul fumă liniștit cîtva timp, apoi se aplecă spre bărbatul care dormea încă, îl scutură de cîteva ori ușor și îi spuse cu o voce liniștită, gravă :

— Mitrule, scoală-te ! Scoală și mănîncă !

Omul se trezi brusc, se uită în jur buimac, apoi strigă Emiliei :

— Hei, adă niște pahare !

— Ce s-aduc ? întrebă femeia, oprindu-se.

— Pahare s-aduci, din astea ! și-i arătă cu mîna un pahar mic de țuică.

Emilia luă de pe o masă de serviciu cîteva pahare și le puse în fața șoferului. Acesta deși nu era bine trezit din somn, cu fața încă tulbure și trăsăturile incerte, se ridică pe jumătate și cu un gest aproape solemn așeză paharele în fața celor trei — Chilian, Francisca și bătrînul — care stăteau și vorbeau izolați în colțul celălalt al mesei. El potrivi cu atenție paharele în fața celor trei, cu o mare băgare de seamă, de parcă s-ar fi găsit cu toții pe puntea unui vas și paharele s-ar fi putut răsturna, și apoi, în timp ce ceilalți îl priveau încă uimiți, turnă țuică în toate trei. Le umplu și pe cele ale prietenilor săi și ridică paharul spunînd :

— Faceți-ne bucuria și ciocniți cu noi un pahar de țuică ! Beți, îi îmbie el pe cei trei care ascultau stînjeniți, beți că nu-i tare ! Vă rugăm !

Și zîmbi cald și dezarmant ; era un zîmbet cu totul neașteptat, aproape copilăresc pentru un om atît de înalt și de puternic, încît cei trei îl ascultară fără să mai protesteze. După ce băură, șoferul se aplecă și le mai umplu o dată paharele, ras, și

cum Chilian începu să spună ceva, vrînd să refuze, omul îl întrerupse şi se întoarse spre ai lui :

— Cînd om scoate noi, măi Văsălică, sticla noastră, atunci ş-or da dumnealor sama că asta e numai un fel de... Aici se opri şi se întoarse spre Chilian, speriat de impolitețea sa şi adăugă cu acelaşi zîmbet dezarmant, aproape feminin : la noi asta ce beţi dumneavoastră aici e mai mult o doctorie, se spală cu ea pe picioare cei care au dureri de reumatism... şi-i surîse iar, cu blîndeţe, cerîndu-şi scuze parcă de cele spuse.

Bătrînul rîse uşor şi ridică din nou paharul, ciocnind cu ceilalţi şi la fel făcură şi Chilian şi Francisca, încă stînjeniţi de felul direct, simplu, în care li se adresase acel om.

— E uimitor, spuse Francisca încet lui Chilian, felul brusc în care acest om s-a trezit, puterea lui de a ieşi din somnul acela animalic, adînc, în care se afla...

Ea continuă încă să vorbească, dar Chilian, amuzat de consecvenţa ei în a comenta orice, pe loc, n-o mai ascultă decît mecanic, mai atent acum la şoferul care-i vorbise şi care începuse la îndemnul adolescentului să mănînce friptura rece din faţa lui.

Funcţionarul bondoc nu spuse nimic, ciocni paharul său de vin cu toată lumea, cu blîndeţe şi bună dispoziţie înscrise pe faţă şi care de fapt nu se adresau nimănui.

— De unde sînteţi ? îl întrebă Chilian pe Mitru, şoferul ce continua să mănînce, cu gesturi rare, măsurate.

— De la Beiuş, răspunse însă adolescentul cu o voce neclară, răguşită, privindu-l pe Chilian cu atîta atenţie şi crispare, încît acesta bănui imediat că tînărul se stăpîneşte cu putere să nu se uite în direcţia Franciscăi.

— Cu nişte maşini, completă Mitru, după ce îşi înghiţi dumicatul.

Mitru termină de mîncat, şi cel de-al treilea şofer, căruia i se adresase cu numele de Văsălică, scoase dintr-un rucsac pe care îl aşezase jos pe podea o sticlă de un kilogram, de culoare neagră, aproape plină, şi o puse pe masă, surîzînd uşor.

Era ca şi Mitru un om la vreo patruzeci de ani, cu barba foarte deasă, cu ochii albaştri-intens, însă ascunşi de sprîncenele groase, foarte coborîte deasupra orbitelor, încît dădea impresia unei veşnice încruntări. Dintre cei trei, părea omul cel mai cumpătat, mai înţelept şi mai grav. Un nas mare, cărnos îi dezechilibra faţa, dîndu-i o puternică expresivitate, tragică aproape, susţinută de gura mică, clar desenată, strînsă uşor de parcă ar fi vrut să reţină mereu sunetul unei adînci dureri. Alături de acesta, ochii blînzi şi mereu surîzători ai lui Mitru strigau încrederea în oameni şi bucuria de a-i întîlni. Adolescentul, tot atît de înalt şi de puternic ca şi ceilalţi doi, era foarte urît, roşcovan, cu păr puţin şi cu faţa toată acoperită de pistrui.

— Acum, spuse Mitru după ce se şterse cuviincios cu palma la gură, gest pe care în prezenţa unor străini îl făcea aproape cu delicateţe, acum veţi închina cu noi din băutura noastră. Vă rugăm frumos să nu ne refuzaţi ! şi rîse, din politeţe, dar cu atîta inocentă, dezarmantă veselie, încît, cu un gest spontan, Francisca fu prima care-i întinse paharul. Toată lumea bău din nou băutură şi cîteva minute se schimbară fraze obişnuite, gravitînd mai ales în jurul călătoriei celor trei şi treburilor lor prin Bucureşti. Bătrînul era îndeosebi animatorul discuţiei şi Mitru îi răspundea prevenitor, cu aceeaşi politeţe, alergînd cîteodată cu ochii spre Chilian şi Francisca. Bondocul era, dintre ei, omul cel mai rezervat, cel mai tăcut. Ochii săi sătui şi indiferenţi alunecau în sală peste lumea îngrămădită la mese şi care vocifera, cînta şi bea, ori se urcau în silă pe pereţii vopsiţi în culori mohorîte, cu tencu-

iala căzută pe alocuri. Francisca îi observă rezerva, se întoarse spre el şi îşi aduse aminte de zîmbetul acela curat şi sfios pe care îl surprinsese pe figura lui grasă, sclipitoare, amorfă, care o intrigase o secundă şi căruia nu-i bănuise pricina. Ea îl fixă cu atenţie, dar el, deşi o simţise, nu se trădă în nici un fel, continuînd să-şi agaţe, în silă, privirile sale leneşe de oameni şi de obiecte lipsite de interes.

Dar cînd se apropie Emilia de masa lor să strîngă tacîmul lui Mitru — care acum povestea cu vervă blîndă şi cu ochii luminoşi o întîmplare de pe drum, ceva în legătură cu o pană şi nişte pasageri care în apropiere de Sighişoara săriseră din maşină, ca să nu trebuiască să mulţumească, accidentîndu-se destul de grav doi dintre ei —, atunci, cînd ospătăriţa se afla lîngă ei, figura lui luă deodată o expresie gravă, concentrată. Emilia, deşi părea rece şi grăbită, era încordată toată, ca un animal la pîndă, unul din animalele acelea elastice, blînde, ce aşteaptă tremurînd în tufiş trecerea marilor carnivore. Bondocul — care se numea Comşa — nu făcu însă nici o mişcare atîta timp cît Emilia strînse tacîmul şi mătură firimiturile. După ce plecă, o strigă şi cînd ea se întoarse el îi făcu semn să se apropie şi îi şopti ceva la ureche, ceva care o făcu cîteva secunde nemişcată, cu o expresie de stupoare şi spaimă pe faţă. Francisca observă intrigată acest lucru, Emilia se îndreptă, dar rămase fără nici o pricină în picioare lîngă Comşa, tremurînd uşor, abia simţit. Francisca nu-i simţea tremurul feţei şi al întregului corp, însă intuia printr-un al şaselea simţ pe care-l au femeile că Emiliei i se întîmplă ceva straniu şi neplăcut, dar era ceva atît de vag, încît o clipă i se păru falsă această intuiţie, şi zîmbi, încercînd să prindă privirea Emiliei, să se convingă că ea e într-adevăr liniştită şi nepăsătoare cum părea. Emilia însă n-o băga în seamă şi atunci Francisca

își alunecă ochii spre Comșa și, surprinsă, observă din nou acel surîs care o intrigase. Întreg trupul lui Comșa avea ceva neplăcut. Comșa făcea parte din acea categorie de oameni al căror corp, ori conformație a capului mai ales, declanșează în mintea tuturor celor de care se lovesc în viață, asociații animaliere, de multe ori atît de puternice, încît devin de-a dreptul stînjenitoare. Astfel, se întîlnesc destul de adesea oameni-vulpe, oameni-lei, oameni-girafe, oameni-șoareci, oameni-cîrtiță, oameni-cai, oameni-păsări etc. Aceste analogii se întîlnesc atît la bărbați, cît și la femei, deși se pare totuși că la femei într-un număr de cazuri mai numeros și mai acuzat. Bineînțeles că aceste asemănări sînt de cele mai multe ori pur fizice, întîmplătoare, fără nici o valoare pentru caracteristica morală a celui în cauză, și cine trage concluzii de această natură, încercînd să circumscrie unei fabule firea unui astfel de om, o face pe propria lui răspundere. O astfel de «nepotrivire» între conformația fizică-animalieră (dacă există o astfel de expresie) și conformația interioară, morală, se întîmpla și în cazul lui Comșa. Acest om era mic de statură, gras, dar cu rotunjimi «concentrice», bombate, roz. Capul mai ales îl avea mare, ușor disproporționat, ochii mici plutind parcă încolo și încoace pe fața lui, nasul mic, ca un nasture, gura mare, galbenă, urechile mari și late. Partea mai neplăcută a figurii lui, pometii obrazului și nasul, era colorată în mov, ca un mimetism natural, culoare ce nu era stabilă nici în intensitate, nici în suprafață, oscilînd adeseori după cauze necunoscute. Astfel, deși conformația întregului corp și mai ales a capului acuza flagrant analogia cu un animal respingător, indolent, cum ar fi de exemplu tapirul, porcul etc., cine s-ar fi grăbit să tragă de aici concluzii asupra firii sale s-ar fi înșelat total. Comșa era un om rece, foarte stăpîn pe el, energic, cu un accentuat simț al umorului.

Scanned with OKEN Scanner

În clipa cînd Francisca observă din nou pe figura sa apariţia acelui zîmbet firav, deosebit de gingaş, care o intrigase atît pentru nepotrivirea sa cu capul lui respingător, porcin, şi care era într-adevăr nepotrivit şi cu caracterul lui dur, energic, Comşa lăsase să-i cadă mîna jos, în lungul piciorului mesei şi o ridica acum încet, tiranic de încet, în lungul piciorului stîng al Emiliei. El atingea abia pielea albă, fierbinte, a Emiliei dar, cum bine simţise Francisca, ea tremura din tot corpul, încremenită de spaimă şi de nelinişte, şi zîmbetul acela angelic, trădător, înflorea tot mai mult pe faţa lui Comşa. Era singurul semn vizibil pentru ceea ce se întîmpla acolo, jos, deoarece crisparea şi neliniştea Emiliei nu se arătau pe faţa ei, nepăsătoare parcă, abia-abia concentrată. Pentru Comşa, acel surîs era într-adevăr trădător, nedorit, el însuşi nu era conştient de aceasta, dar Francisca observa doar zîmbetul, mişcarea înceată a buzelor şi a ochilor, pentru că natura, vrînd o dată mai mult să ascundă adevăratul caracter al lui Comşa, îi dăduse ca apărare, în ceasurile lui cele mai josnice, în loc de rîsul cinic, faunesc, un zîmbet candid, firav, ca o petală.

Faptul că Emilia, frumoasa Emilia, care se înroşise şi se fîstîcise sub mîngîierea curată a Franciscăi, suporta acum o puternică degradare, de la un om străin, era pentru ea însăşi ceva surprinzător, neaşteptat, paralizant. Acceptase într-adevăr, într-un moment de lăcomie, acel bacşiş mare, neobişnuit, dar nu asta o ţintuia acum lîngă scaunul lui Comşa, chiar şi cîteva minute doar, lăsîndu-se pipăită de mîna aceea mică, grasă, tremurătoare. Oricui, chiar numai pentru schiţa unui astfel de gest, i-ar fi aruncat banii în faţă. Primise într-adevăr banii după ce Comşa o mîngîiase o dată, dar atunci ea luase acest lucru cu nepăsarea unei femei care serveşte într-un local public, a unei femei frumoase de care în fiecare zi zeci de bărbaţi, beţi sau treji, încearcă să se apro-

pie. Emilia nu simţise la început, la prima lui mîngîiere pe care o primise cu nepăsare, aproape cu dispreţ, nu simţise fiara, pe cel care numai cu cîteva minute mai tîrziu avea s-o domine. După ce strînsese tacîmul şoferului care mîncase tîrziu, în urma tuturor, şi el se purtase atît de rece, de absent aproape, ea fu într-adevăr izbită cînd o chemase imediat înapoi — vrînd să-i dea să înţeleagă că el nu confundă o treabă cu alta — şi îi spusese cuvintele acelea la ureche. Ceea ce îi şoptise el nu se putea repeta şi Emilia rămase încremenită. El o mîngîie apoi, zîmbind dulce, vinovat, aşa cum vinovaţi sînt îngerii, şi Emilia îl suporta uluită, speriată mai ales nu de cele ce-i spusese şi de gestul lui, cît de reacţia ei sau mai bine zis de lipsa ei de reacţie. Corpul, nervii ei n-o mai ascultau, în mod straniu se supunea acelui ins mic, gras, străin, îl acceptau drept stăpîn, erau chiar atraşi de el, de la o clipă la alta, şi Emilia cădea împreună cu corpul ei încremenit, cu nervii fascinaţi, ispitită, atrasă puternic de mîngîierea acelei mîini mici şi moi, deşi resimţea în acelaşi timp o mare spaimă.

După cîteva minute, Emilia se rupe de mîna caldă, nesigură, ce-i atingea genunchiul într-o mişcare rotundă, spiralată, ca un şarpe fără dinţi, şi coborî cu energie treptele de lemn, trecînd grăbită printre mese, dar Comşa nu se mişcă, simţindu-se stăpîn pe acel corp frumos apărut atît de neaşteptat. Chiar şi zîmbetul nu-i muri deodată, el persistă încă mult timp, intrigînd-o pe Francisca, ce era departe de a-i bănui cauza. Emilia se întoarse nu peste mult timp, căci Chilian comandase la rîndu-i o sticlă de vin, vrînd să-i cinstească pe şoferii ardeleni, şi Francisca profită de ocazie să ciocnească un pahar cu Emilia, aşa cum fusese vorba. Emilia ciocni, bău, schimbă chiar cîteva fraze cu Francisca şi cu bătrînul — care încercă cîteva glume neizbutite —, dar Francisca simţi, deşi nu în mod prea deslușit, puternica

spaimă de care era cuprinsă femeia. De cîteva ori, Francisca vru să-i întîlnească privirea, dar ochii Emiliei erau şterşi şi reci şi, cînd îi prinse mîna, Francisca fu neplăcut izbită de asprimea ei. Emilia era de nepătruns, atît era de speriată, încît Francisca pînă la sfîrşit nu bănui nimic. Peste vreo jumătate de ceas, cei doi, Chilian şi Francisca, se ridicară să plece, o aşteptară pe ospătăriţă lîngă uşă — ea era tocmai ocupată cu facerea unei plăţi — îi făcură semn şi, cînd Emilia se apropie, Francisca o mîngîie o dată, repede, pe faţă şi, deşi Emilia rămase rece, cu o expresie aproape duşmănoasă, Francisca se învinse şi îi promise cu un aer cald şi deschis că va trece neapărat s-o vadă.

Se apropia de miezul nopţii şi, abia făcură cei doi cîţiva paşi pe strada cu caldarîmul încă fierbinte, că fură ajunşi din urmă de bătrînelul cu care stătuseră la masă. Deşi fuseseră alături şi între ei avusese loc acel ciudat schimb de vorbe şi apoi discutaseră îndelung împreună cu oamenii aceia extrem de obosiţi, şoferii ardeleni care vorbeau şi se mişcau cu greutate, aşa cum se mişcă scafandrii apăsaţi de marele bloc al oceanului, abia acum bătrînelul îşi spuse numele : îl chema Răteanu şi, cum locuia pe aproape, îi invită la o cafea, pentru o jumătate de ceas.

Chilian se simţea obosit, refuză, era tîrziu, mai avea ceva de lucru acasă, dar Francisca, după ce se gîndi o clipă, în momentul în care, la colţul pe care îl făcea bulevardul cu strada Brezoianu, Răteanu se înclină ceremonios, voind să se despartă de cei doi, îl luă de braţ şi declară rîzînd că va merge alături de domnul Răteanu pînă la capătul lumii, eventual chiar va sui pînă la etajul şase ca să bea o cafea..., iar Chilian e liber, dacă nu vrea să facă la fel, să se ducă la casa lui, cu aceeaşi mutră posomorîtă şi întunecată cu care are curajul să umble pe stradă la

ora asta clară, sub cerul care foşneşte ca un voal mov etc., etc.

Chilian se opri nedumerit şi amuzat, deşi faţa lui mare, expresivă, nu lăsa ca de obicei să se vadă nimic. Francisca însă continuă să meargă, agăţată graţios de braţul lui Răteanu, care în apropierea siluetei ei fragile, înalte, încercă să pară mai degajat, apăsînd elastic pe asfalt cu piciorul, de glezna căruia flutura stofa uzată a pantalonului. Chilian îi privi cum se depărtau înspre chei, o pereche bizară, alcătuită dintr-o siluetă feminină slabă şi dizgraţios de înaltă şi un bărbat mic şi uscat, cu părul rar, cenuşiu-murdar la ceafă, îmbrăcat într-un costum decolorat, fără vîrstă. Simţi un imbold puternic să se întoarcă spre casă — el locuia în apropiere, pe Schitu Măgureanu —, dar i se făcu deodată frică, un scurt, dar puternic fulger de spaimă îi trecu prin corp şi rămase mai mult din uluire, încercînd să-şi explice cauza acestui lucru. Apoi îşi dădu seama că perspectiva pierderii Franciscăi îi dăduse acea spaimă instinctivă şi mirat, grozav de mirat, porni încet în urma perechii care traversa, în depărtare, strada.

Răteanu stătea la etajul al şaselea al unui bloc din imediata apropiere a cheiului Dîmboviţei. Avea un fel de hol separat doar printr-o arcadă de o cameră mare, cu parchetul murdar, încărcată de perdele de catifea, cu multe mobile vechi, cu tapiţeria decolorată şi roasă. În cameră se respira un aer stătut, parcă de culoarea stofelor mobilei, un cafeniu-închis, ros, cu ape incerte ca nişte dîre nesigure ale scurgerii timpului. Ceea ce îl izbi neplăcut pe Chilian fură două perdele de stambă în stînga şi în dreapta, precum şi un paravan în fundul camerei, în colţul dinspre fereastră. Probabil că se ascundeau în acest fel lavaboul, lucrurile de prisos etc., dar Chilian, care era fiu de ţăran, nu se putea familiariza cu aceste «discreţii» ale unei încăperi. Cînd,

pentru prima dată intrase într-o astfel de cameră care avea o mică perdea despărțitoare, el, fără a cere voie gazdei, privise îndărătul ei, din pură și copilărească curiozitate, și zărise dintr-o dată atîtea vase murdare, resturi vechi de mîncare mucegăite, pantofi stricați, găuriți, îndoiți și strîmbați de căldură, încît se indispuse pentru totdeauna împotriva acestor «paravane». Cu atît mai prost se simți în camera lui Răteanu care poseda trei astfel de «locuri ipocrite», cum le denumea Chilian, înțelegînd prin asta «locuri ale rușinii, ale murdăriei, ale degradării și versatilității», peste care se așază un paravan grațios, cu chenare subțiri, ori se trage o cortină îngustă de catifea caldă, pastelată.

Pe fotolii, pe patul lung, imens, desfundat, peste tot se găseau aruncate obiecte vestimentare, cămăși întrebuințate, pantalonii de pijama, chiloți, ciorapi desperecheați etc., pe care Răteanu le strînse fără grabă, în timp ce Chilian îi urmărea mîinile mari, albe, cu unghii lungi, fine, neobișnuit de îngrijite, cum apucă cu o grabă înceată toate aceste lucruri în majoritate întrebuințate prea mult, întîrziate la spălat. Apoi fură invitați să ia loc și ei se așezară pe două fotolii, în timp ce Răteanu trecu în dosul unei perdele să pregătească cafelele. Pe patul de nuc, deosebit de mare — de formă pătrată aproape — și foarte jos, peste plapuma de mătase galbenă, turtită și subțire, atît de murdară încît pe alocuri nuanța de «tabac» a mătăsii nici nu se mai zărea decît ca printr-o sticlă aburită, se găsea o pereche de pantaloni de stofă foarte bună, însă uzați și cîrpiți grosolan, azvîrliți probabil în grabă peste pat. Poziția acestor pantaloni aruncați în latul patului, cu cracii desfăcuți în unghi ascuțit, cu dosul în sus, era atît de indecentă încît cei doi care așteptau în tăcere pe fotolii nu-și puteau desprinde privirile de la acel obiect și nu se puteau stăpîni, amîndoi în același timp, fără să-și fi spus un cuvînt, de a asocia

mereu și sîcîitor poziția pantalonului cu o alta, fantastic de indecentă și de respingătoare.

Francisca zîmbea sfidător, cu capul sus, cu privirea dreaptă și provocătoare, ceea ce la ea era un semn că se afla în încurcătură. Chilian privea în podea, jucîndu-se absent cu mîinile. Răteanu aduse cafelele, pe care le servea într-un serviciu foarte scump, și alături, într-o bombonieră de cristal nu prea mare, niște bomboane.

— Dacă vreți, spuse el zîmbind și avea în aceeași clipă o față deschisă, atrăgătoare, dacă vreți să fac niște sandvișuri cu șuncă... Poate preferați un ou fiert! Mie, cînd mă întorc tîrziu seara acasă, mi se face totdeauna foame. Nu chiar atît foame, cît un ușor apetit, un fel de memorie a foamei...

Chilian îl privi cu atenție, mirat. De cînd se găseau la Răteanu în casă, el observa cel puțin două lucruri surprinzătoare: în primul rînd Răteanu nu mai era de fel atît de bătrîn cum păruse la prima vedere la masa de la restaurant: era un bărbat care depășise doar cu puțin vîrsta de cincizeci de ani. La el în casă, corpul parcă îi devenise mai elastic și trăsăturile feței parcă îi săriră «la loc», așa cum se schimbă brusc fața unui tînăr actor care joacă un rol de compoziție după ce se demachiază. În al doilea rînd, Răteanu, care la restaurant le păruse celor doi un mic intelectual ieșit la pensie, funcționar, profesor, burlac, și care își consumă retribuția lunară sărăcăcioasă pentru anestezierea unui vag sentiment de neputință și ratare, deodată, acum, printre mobilele sale vechi, desperecheate, dar unele de o excelentă factură — avea pe unul din pereți chiar un fel de tapițerie flamandă în culori șterse, reprezentînd o vînătoare regală —, Răteanu devenise pe nesimțite, dar foarte rapid, unul din acei «intelectuali fini», înfrînți, miopi, care își poartă însă slăbiciunea ca pe o glorie. Acești oameni duc în centrul ființei lor o taină de nimeni cunoscută, o

durere nu prea mare, însă veşnic vie, veşnic ascunsă şi la care nimeni, cu oricîte străduinţe, nu poate ajunge şi pentru acest lucru aceşti oameni au foarte multe cunoştinţe, însă nici un prieten.

Indispusă de «interiorul" omului care o izbise la restaurant cu înţelegerea lui, e drept, de o clipă, dar foarte înaltă, Francisca sfidă — cum făcea de obicei — prima impresie şi, în loc de a se arăta contrariată şi grăbită de plecare, ea îi dădu lui Răteanu semne evidente aproape chiar prea evidente — de simpatie, privindu-l din cînd în cînd provocător pe Chilian. El, care începuse să o cunoască, deşi în cunoaşterea caracterului ei înainta cu o deosebită prudenţă, ferindu-se mai ales să tragă concluzii pripite, impunîndu-şi aproape să «uite» o vreme tot ce ştia în materie de cunoaştere a oamenilor, văzîndu-i acum privirile sfidătoare pe care i le arunca precum şi exageratele semne de simpatie ce i le dădea lui Răteanu, zîmbi în sineşi, neputînd însă alunga o uşoară senzaţie de spaimă, într-atît de voluntară şi de imprevizibilă era cîteodată firea ei.

— Trebuie să vă cer iertare ! spuse deodată, în mijlocul unei conversaţii liniştite, inerte, Răteanu, adresîndu-se lui Chilian.

Răteanu stătea în picioare în faţa sa, zîmbind uşor, respectuos, după ce exprimă această frază, şi Chilian îl privi neînţelegînd imediat de ce natură era zîmbetul lui, ce, deşi părea respectuos şi vinovat — o mimică corespunzătoare menită să întregească înţelesul frazei : — Trebuie să vă cer iertare ! — nu îl convinse deplin pe Chilian. Astfel, cîteva clipe lungi el examină aproape surîsul fin, umilit, al lui Răteanu, care intuind parcă ce voia Chilian, prelungi cît mai mult acest zîmbet, uitîndu-i-se neclintit şi fără obrăznicie în ochi, uşor aplecat în faţa lui. Stătea în picioare şi Chilian, convins de cinstea celuilalt, acum aştepta doar să audă despre ce era vorba, deşi întreaga lui experienţă îl făcea să stea

Scanned with OKEN Scanner

încă închis, inert, inexpresiv. Francisca, la auzul acestei fraze, pe care o înțelegea mai bine decît Chilian, tresări atît de puternic, încît sări în picioare, fără violență, iar ochii ei, sclipitori, îndreptați spre Răteanu, îl făcură o secundă fericit, intuind că el adresîndu-se lui Chilian spusese acea frază pentru ea. Ea nu se declară, nu spuse nici un cuvînt, așteptă ca el să continue, dar subit Francisca uită întregul interior al lui Răteanu care îi indispusese pe amîndoi, la sosire. Aștepta ca el să adauge încă ceva, ca totul să fie clar, ca înțelegerea ei și a lui să fie deplină, ca ea să poată eventual, ca și la restaurant, să-l prindă de mînă și să-l elogieze pentru curajul său veritabil. Ochii ei sclipitori și întreaga ei ființă încordată atestau că așteaptă încă doar foarte puțin, pentru a arde în mod total, chiar și pentru scurt timp, pentru a sluji chiar și numai o clipă acelui ins necunoscut, îmbătrînit înainte de vreme, contradictoriu, pe care îl cunoscuse doar cu cîteva ceasuri înainte la o oarecare masă de restaurant. Răteanu simți aceasta, deși nu o privea deloc, se clătină o secundă și fu într-adevăr neînsemnat și umilit. Chilian continuă să-l privească drept, atent, așteptînd o explicație.

— Sînt fericit, spuse Răteanu întorcîndu-se repede spre Francisca, vorbind mereu pentru ea, sînt fericit că ați acceptat să-mi faceți această vizită — și acum i se adresa lui Chilian, de astă dată grav, reținut —, vă mulțumesc că ați urcat pînă aici, la ora asta înaintată. Vă mulțumesc și vă asigur că nu ați greșit, eu doream într-adevăr să veniți aici și venind chiar și numai pentru cîteva minute mi-ați făcut mie un hatîr, deoarece eu trebuia să vă cer iertare, și o slăbiciune condamnabilă sau o mîndrie slabă m-au împiedicat s-o fac, acolo la restaurant sau pe stradă. Iată că în primul rînd — spuse Răteanu cu un zîmbet rapid, fin — eu trebuie să vă mulțumesc că ați venit pentru că, în acest fel, mi-ați dat

ocazia să repar greşeala pe care am făcut-o, mi-aţi dat prilejul să revin asupra acelei umilinţe de o clipă pe care am încercat-o. O clipă — adăugă el întorcîndu-se spre Francisca, cu ochii închişi —, dar foarte adînc.

Chilian aplecă încet capul, zîmbind în faţa unei politeţi atît de exagerate încît se transformă în umilinţă şi autoflagelare. Răteanu se mişcă uşor, contrariat şi dispreţuitor, căci el era într-adevăr sincer. Francisca continua să stea în picioare, rezemată de o mobilă, rigidă ca şi coarda întinsă a unui arc. Răteanu îi simţea crisparea — din cauza asta nu îndrăznea să o privească —, dar intim se apropia în grabă de ea, alunecînd cu repeziciune pe un drum strîmt pe parcursul căruia, undeva, îl aştepta ea, dreaptă şi frumoasă ca o Diană sălbatică.

— Cred că exagerezi... spuse Chilian cu simpatie spre Răteanu. Nu mi-ai greşit în nici un fel. Eşti prea amabil.

— Nu-nu ! se apăra Răteanu şi Franciscăi îi scăpă un gest de nerăbdare la adresa neînţelegerii lui Chilian, m-aţi înţeles greşit, domnule ! M-am exprimat poate nepotrivit, bombastic, dar am spus numai adevărul. V-am cerut să mă iertaţi, deşi sînt un om mîndru ! Am greşit grav şi iată de ce : ascultaţi-mă cîteva minute, permiteţi-mi să mă explic pentru că ceea ce s-a întîmplat e într-adevăr puţin complicat. Deşi, adăugă el, cred că duduia a intuit despre ce e vorba. Dînsa a înţeles imediat, de asta i-am cerut iertare pe loc şi dumneavoastră, pe bună dreptate, aţi priceput poate mai puţin, totul s-a petrecut atît de repede şi de neevident încît nu aveaţi de unde bănui...

Răteanu se plimbă de cîteva ori prin faţa lui Chilian, oarecum precipitat, şi rîse încet, politicos şi încurcat, scoţînd acelaşi sunet de la restaurant, ca un clinchet metalic.

— Iată despre ce e vorba — spuse Răteanu oprindu-se în faţa lui Chilian, ridicînd puternic sprîncenele, ceea ce îl făcea să semene cu o mască tragică —, e vorba de un lucru simplu, poate puţin neaşteptat, dar de fapt neînsemnat, duduia Francisca a şi explicat ceea ce se întîmplase. Scurt! ca între bărbaţi : cînd v-am văzut intrînd şi mai ales cînd v-am văzut aşezîndu-vă la masa mea, am remarcat-o imediat pe domnişoara. E un lucru banal, continuă el, domnişoara este mai mult decît reuşită ca reacţia mea să fie aproape banală. Din delicateţe faţă de domnişoara şi faţă de dumneavoastră nu-mi permit să insist asupra calităţilor dumneaei, care sînt într-adevăr extraordinare. Şi să ştiţi că eu sînt un om cunoscut ca zgîrcit în epitete, mai degrabă morocănos şi bănuitor. În fine ! Vă veţi întreba — continuă Răteanu vorbind grăbit, uneori neinteligibil, alarmat parcă de calmul lui Chilian şi de nemişcarea Franciscăi — de ce dau atîta amploare unui fapt neînsemnat, banal. Iată de ce : după ce v-aţi aşezat la masa mea, eu am fixat-o de cîteva ori pe domnişoara aşa cum un bărbat priveşte o femeie care-i place. Ştiu, sînt mult mai în vîrstă decît dînsa, de altfel am încercat să nu mă trădez prea tare, n-aş fi întîrziat prea mult, cred că aş fi plecat peste nici o jumătate de ceas, fără nici un gest sau silabă trădătoare, nedemnă. De altfel, după cum spuneam, acestea toate sînt neînsemnate... căci, deşi eu am cincizeci şi doi de ani, iar domnişoara e în jurul lui douăzeci abia, eu nu sînt atît de ipocrit şi de fariseu încît să neg o realitate, adică faptul că unui bărbat de vîrsta mea poate să-i placă şi chiar să se facă iubit de o fată mult mai tînără decît el, chiar de una «care ar putea să-i fie fiică», cum se spune în micile romane-foileton. Nu e nimic pervers aici, cei ce neagă aceasta sînt ei înşişi perverşi şi stricaţi. În

sfîrşit, nu vreau să mai adaug nimic, sîntem între oameni inteligenţi, dar vreau să subliniez că nu asta mă face să vă cer iertare, nu cele cîteva priviri trădătoare ale mele, pe care domnişoara Francisca le-a observat, deşi dînsa nu a înţeles tocmai bine reacţia mea de atunci. Aceasta nu impietează cu nimic afirmaţia mea de dinainte asupra neobişnuitelor calităţi cu care e dînsa înzestrată. Vă rog să mă iertaţi ! spuse Răteanu, aplecîndu-se din nou în faţa ei, solemn, cu mîna dreaptă pe piept, cu ochii închişi. Ea însă continuă să rămînă nemişcată, cu privirea pe care o aţintea în gol — tot mai intensă. Chilian continua să-l urmărească pe cel ce vorbea cu o atenţie şi gravitate sporită.

Răteanu dispăru din nou îndărătul uneia din perdele şi reveni cu un carton de prăjituri pe care se găsea doar o singură felie de tortă — se putea observa că fuseseră mai multe — şi o oferi Franciscăi.

— Vă rog să nu mă refuzaţi, îi spuse el zîmbind, acceptaţi asta ca un semn al simpatiei mele curate! Vă rog — insistă el, văzînd că Francisca rămîne nemişcată, parcă absentă —, voi aprecia totul ca o dovadă că nu-mi luaţi în nume de rău ceea ce spun, lucruri puţin nelalocul lor, puţin excentrice într-adevăr, dar asbolut necesare pentru mine în dorinţa mea de a nu rămîne cu cea mai mică pată în amintirea dumneavoastră ! Vă rog !

Francisca zîmbi politicos şi luă prăjitura, în timp ce Răteanu îi explica stînjenit lui Chilian :

— Din păcate mi-a rămas numai o felie, am primit înainte de a ieşi vizita unei nepoate de-ale mele, împreună cu fetiţa ei, cărora le-a plăcut atît de mult torta ce am luat-o de la o cofetărie de jos, încît nu mi-a rămas decît această felie. Eu nu mănînc dulciuri în general !

— Nici eu ! răspunse Chilian cu un semn care

arăta că e puțin stînjenit de politețea ceremonioasă a lui Răteanu.

Acesta ieși să aducă apă și strigă dindărătul perdelei :

— Domnule Chilian, pot să-ți ofer ca o compensație încă o cafea ? Voi bea și eu una...

— Te rog ! spuse Chilian prompt, deși nu mai avea chef de cafea, dar nevrînd să-l contrarieze pe amfitrionul atît de delicat.

Privi ceasul : se apropia de ora unu. Francisca se așezase și mînca prăjitura în tăcere, cu gesturi rare, meditative parcă. Răteanu aduse apa și cafelele, trecură cîteva minute de conversație ușoară, «de legătură» nesemnificativă și care nu e ținută minte de nimeni, niciodată. Apoi cei doi, Chilian și Francisca, tăcură, dîndu-i posibilitatea lui Răteanu să continue, și acesta, după ce așteptă un moment, tresări și spuse, lovindu-și încet palmele una de alta :

— Da ! Să termin ! După cum vă spuneam, nu m-aș fi formalizat pentru atîta lucru, se întîmplă și altora. Atunci însă s-a petrecut ceva neașteptat : domnișoara Francisca m-a privit țintă și mi-a spus acea frază pe care o știți și pe care eu am reținut-o cuvînt cu cuvînt : «Bea mult, dar nu e beat. Pare speriat, dar e numai viclean», mă rog, așa ceva. Dumneata, domnule Chilian, ai privit mirat atunci, te-am observat, crezînd că prietena dumitale a vrut să mă jignească și așteptai probabil, neliniștit, reacția mea. Eram, oricum, un om în vîrstă, un străin și păream rezervat și discret. Nu-i așa ? întrebă Răteanu și rîse încet, abia auzit. Da-da ! făcu el apoi, din nou serios, încruntat — așa păream ! Eu însumi am rămas surprins de această apostrofă neobișnuită, venită din partea unei fetițe aproape și eram cît p-aci să reacționez așa cum e firesc și așa cum te așteptai și dumneata probabil, adică să urc tonul, să mă ridic

şi să plec, să spun ceva înţelept ori tăios, mă rog, ceea ce se aşteaptă într-un asemenea caz. Dar, înainte de a deschide gura, am privit-o în faţă pe cea care mi s-a adresat într-un fel atît de direct şi neaşteptat şi mi-am dat seama că ea însăşi se aşteaptă ca eu să reacţionez ca un bătrîn cumsecade, înţelept şi sfătos, şi asta urma să fie chiar pedeapsa ce aveam să mi-o dau mie însumi, pentru privirile îndrăzneţe pe care i le aruncasem, complet nepotrivite cu tonul de bătrînel demn şi înţelept pe care era cît p-aci să-l iau, devenind astfel pe loc ridicol, prost şi ridicol. Am răspuns atunci cu o frază oarecare, nu mai ţin minte ce anume, în legătură cu acel bunic de la Blaj, de care amintise domnişoara Francisca, ceva ca să ies din încurcătură, dar în acelaşi timp mi-am dat seama de două lucruri : primul, că această fată care m-a apostrofat era perfect conştientă de privirile pe care mi le-a surprins, nepotrivite cu vîrsta şi cu locul, şi, în al doilea rînd, ceea ce e mai important, e că ea nu a considerat aceste priviri nici nefireşti, nici perverse, nici altfel — deşi ea era convinsă că eu le consider în acest fel, aşa cum le consideră de altfel majoritatea oamenilor — şi, ca să-mi arate asta, mi-a spus acea frază, provocîndu-mă. Într-adevăr, eram vinovat şi mi-am cerut pe loc iertare, deşi nu aşa cum ar fi trebuit şi într-un mod incomplet. Dar atunci nu-mi dădeam prea bine seama de ce fac, pentru că, vi-o mărturisesc, eram tulburat de ceea ce mi se întîmpla, de felul urît şi nedemn în care m-am purtat faţă de o fiinţă atît de curată, de nobilă, ca fata slabă, negricioasă, cu o aparenţă sfidătoare, care-mi stătea în faţă. Iată de ce atitudinea mea, reacţia mea nu e neînsemnată. E poate obişnuită, banală, dar foarte gravă, pentru că mă purtasem în acest fel, chiar şi un răstimp scurt, faţă de un om cinstit, foarte curat. Iată pentru ce v-am cerut iertare şi sînt fericit că mi-aţi dat prilejul să o fac !

Scanned with OKEN Scanner

Deşi se adresase lui Chilian, Răteanu se înclină în faţa Franciscăi cu adîncă admiraţie şi cu teamă. Chilian nu spuse nimic, ridică doar capul, privind-o pe Francisca. Ea simţi acest lucru şi spuse, fără să se mişte, cu simplitate :

— E adevărat, deşi domnul Răteanu şi-a exagerat cu mult vina !

— Daţi-mi voie, vă rog... spuse Răteanu, şi Francisca continuă cu acelaşi calm, ce contrasta cu crisparea puternică pe care o simţea (ea se stăpînea cu putere în acele clipe) :

— Nu, nici un cuvînt ! Dumneata ai făcut, de altfel... eşti un om curat şi curajos ! Te rog să mă ierţi ! şi, nemaiputînd suporta tensiunea în care o aduseseră cele spuse de Răteanu, se apropie repede de el şi-l sărută pe amîndoi obrajii. El rămase împietrit, Francisca îşi coborî ochii rămînînd însă dreaptă în faţa lui, dar cînd el se aplecă, vrînd cu un gest precipitat să-i sărute mîna, ea se întoarse şi alergă aproape de fereastră. Răteanu rămase pe loc, roşu tot pe faţă şi, ca un elev de şcoală în faţa unei mulţimi, nu ştiu ce să mai facă cu mîinile, pe care şi le simţea fierbinţi şi asudate.

Chilian nu scoase nici un cuvînt, deşi simţea la rîndu-i un puternic imbold de a se ridica în picioare şi a-i strînge puternic şi îndelung mîna acestui bătrînel, acestui Răteanu, care stătea acum uimit, roşu tot de emoţie, într-adevăr ca un şcolar. Dar nu se ridică, nu pentru că s-ar fi temut să nu cadă în ridicol, deşi în asemenea cazuri Chilian se pierdea şi se bîlbîia ca un copil, ci mai mult din cauza firii sale greoaie, lovită şi mutilată de viaţa grea prin care trecuse. Se frămînta pe fotoliul pe care era aşezat şi privea ţintă şi cu îndărătnicie în podele, de teamă parcă să nu i se citească pe faţă tot ceea ce simţea, uimit în acelaşi timp de faptul că nu face ce ar trebui făcut totuşi, adică să se scoale şi să strîngă mîna bărbăteşte, cu căldură, lui Răteanu. Deşi voia să

se ridice din clipă în clipă, el rămase ţintuit de scaun, şi în cele din urmă renunţă.

Dîndu-şi seama de încordarea de care erau cuprinşi cei doi musafiri ai săi — mai ales Francisca, un temperament mai deschis şi mai spontan —, stare pe care o provocase el, Răteanu făcu un efort să-şi învingă propria emoţie şi zăpăceală şi începu să vorbească, povestind tot felul de nimicuri, istorii adevărate sau inventate, toate însă uşoare, vesele. Le arătă colecţia lui de timbre şi cei doi se amuzară, căci Răteanu nu era un filatelist obişnuit. În clasorul său se găseau numai timbre cu capete de regi, avea serii şi genealogii cu toate coroanele lumii, sub care se găseau feţe ovale, rotunde, aspre sau numai trufaşe, cu mustaţă sau şi cu cioc, bărbi multicolore în toate formele geometrice etc. Chilian şi Francisca făcură un haz îndelung — la acea oră neobişnuită din noapte — de serii întregi de regi a căror valoare urca sau scădea cu 10 centi, 15 dinari, 2 franci, 150 de mărci, 25 de copeici etc. Răteanu se amuză împreună cu musafirii săi, recunoscînd astfel că îndeletnicirea sa ţinea de arta persiflajului şi asta îi aduse o stimă crescută din partea celor doi.

La un moment dat el dispăru şi se întoarse curînd, gîfîind însă şi cu obrajii roşii, în mînă cu o sticlă de vin. Sticla nu purta etichetă şi el explică musafirilor săi, care se pregăteau tocmai de plecare şi care trebuiră acum să-şi ocupe din nou locurile în fotolii, că ţinea la portar în pivniţa acestuia cîteva sticle de vin, pentru ocazii.

— Trebuie, oricum, să sărbătorim această seară minunată, neaşteptată ! încheie Răteanu, umplînd paharele, gîfîind, cu mîinile tremurînd uşor de efortul făcut pe scări.

— Aţi sculat şi portarul ? întrebă Chilian.

— Portarul cu întreaga lui familie ! Într-adevăr, accentuă Răteanu întorcîndu-se spre cei doi, portarul are o familie destul de numeroasă şi s-au trezit

cu toţii cînd am trecut în pivniţă — trecerea e chiar prin locuinţa lor. Cînd m-am întors, am luat o sticlă şi pentru ei, pe care le-am dăruit-o — vă rog să mă iertaţi, sînt foarte emoţionat şi fericit astă-seară ! A trebuit să beau şi eu cu ei, aproape două pahare, asta mi-a folosit însă la scări ! încheie el şi rîse, cu ochii sclipind acum mai puternic.

Băură apoi şi închinară pentru prietenie. Francisca bău aproape tot paharul şi, resimţindu-se procisca babil după aceea — vinul era tare, foarte bine păstrat —, făcu din nou cîţiva paşi spre fereastra mare a camerei, cu cercevele albe, cu ochiuri mici ce împărţeau ca un mare fagure întunericul de afară, în pătrate mici, egale, suportabile.

— Trebuie să bem cu atenţie acest vin... sugeră Răteanu zîmbind spatelui Franciscăi, ce, rezemată de perete, privea afară.

— E un vin bun, tare ! confirmă şi Chilian.

— Nu atît pentru că e tare, menţionă Răteanu, ridicînd un deget galben de nicotină, cît pentru structura noastră morală zdruncinată puţin de emoţiile trăite astă-seară, un inamic mai uşor de învins al acestui lichid gălbui, cu gust moldovenesc !

În acest fel, în cîteva cuvinte, Răteanu ajunse la originea sa moldovenească, mai precis tîrgul Paşcani, «dintr-o veche familie de ofiţeri, numărînd nu ştiu cîţi primari, chiar şi doi prefecţi de Iaşi» ! Le arătă şi un album de familie, un obiect nespus de interesant, cu fotografii executate în jurul anului 1900. Era o lume întreagă, ciudată, străină şi foarte familiară totodată. Se puteau vedea acolo, pe cartoane tari, groase, în clişee ovale, perechi de tineri însurăţei — femeile cu coafuri înalte şi cu ovalul feţei mic, purtînd rochii albe, înfoiate, iar bărbaţii tunşi, cu mustăţi imense «în furculiţă» sau răsucite la vîrf după moda ungurească. Erau apoi grupuri de cheflii, cinci-şase bărbaţi în haine albe, largi, aşezaţi în fotolii de nuiele, în faţa unei măsuţe tot

de nuiele, ţinînd ridicate paharele în faţa lor, toţi privind spre aparat de parcă ar fi ciocnit — în maniera lor stîngace, încremenită — cu acel urmaş îndepărtat şi anonim care privea în album. Era apoi printre altele o fotografie ce înfăţişa o plajă din jurul anului 1911. (Acesta era anul gravat cu aur pe fotografie, alături de firma atelierului fotografic.) Ca şi în imaginea «chefliilor», pe această plajă — după spusele lui Răteanu, undeva în Adriatica —, zeci de bărbaţi şi de femei, în costume lungi, pînă la genunchi (femeile aveau broderii şi volănaşe, bărbaţii, mari mustăţi răsucite pedant), priveau cu toţii spre aparat, într-o încremenită tăcere, aproape solemni în costumele lor bogate, colorate, atît de gravi de parcă nu s-ar fi aflat pe ţărmul mării, sub un soare puternic şi uriaş, ci undeva într-un atelier «academic» de luat imagini, iar nisipul şi valurile mării, verzui, mirosind a algă şi sălbăticiuni marine, ar fi fost desenate pe un paravan cenuşiu de pînză.

— Ce profesiune aveţi, tovarăşe Răteanu ? îl întrebă Chilian, în timp ce gazda întorcea încă filele albumului în care Francisca privea îndelung, scoţînd uneori exclamaţii puternice.

— Magistrat, fost consilier la Curtea de Apel unsprezece ani. Actualmente avocat, răspunse prompt, scurt, Răteanu.

Francisca aproape nu-l auzi. După ce terminară albumul, turnînd din nou în pahare, Răteanu începu să le povestească amintiri din călătoriile pe care le făcuse înainte de război prin Franţa şi Grecia. Prin Franţa călătorise aproape doi ani şi el le istorisi o serie de întîmplări într-un stil vioi, presărat cu expresii franţuzeşti, foarte spiritual adeseori, cu umor foarte stilizat, cu poante rapide, seci ori absurde uneori.

Chilian se interesă apoi de calitatea vinului pe care îl beau. Răteanu îi răspunse, explicîndu-i cu date asupra viei din care fusese cules, felul în care

fusese îmbuteliat și apoi făcînd chiar istoricul sortului vinului. La o întrebare a Franciscăi — întrebare superficială, căci ea redeschisese albumul și participa la discuție privind din nou procesiunea fotografiilor cenușii, ovale — despre modul de fabricare a coniacului, Răteanu îi explică îndelung, cu date surprinzător de precise și complexe. El descrise nu numai felul în care se obținea coniacul în general, prin tratarea și conservarea unor anumite sorturi de vinuri, dar, trecînd în revistă mărcile cele mai cunoscute, europene și americane, diferențiile procesele lor de fabricare în parte pentru fiecare, dînd de multe ori date care constituiau secrete de fabricație, deținute de foarte puțini. Apoi, în aceeași legătură de idei, trecu din nou la Franța, la viile și vinurile mai ales din regiunea Bordeaux și le vorbi aproape jumătate de oră despre specialitățile care se produc aici, despre sorturile principale și soiurile de viță, despre înrudirea lor cu alte soiuri aflate în Ungaria și România, vorbi pe larg de companiile care exploatează și industrializează aici vinurile și băuturile extrase, în cele din urmă aduse chiar și cărți franțuzești din care desfăcea mari hărți, arătîndu-le musafirilor săi, în timp ce le explica, amplasamentele diferitelor soiuri de viță și locurile unde se găseau mari pivnițe ori centre de valorificare. Erau hărți, în general la o scară foarte mică, ale regiunii orașului Bordeaux, urmărind fiecare în parte o altă latură a producției viticole. Pe scurt, Răteanu își impresionă musafirii cu erudiția sa în probleme viticole și mai ales cu amănunțitele-i cunoștințe asupra vinurilor franțuzești. Chilian, care la începutul expozeului ascultase cu nepăsare, fusese pînă la urmă atras de marea bogăție de date ce le poseda Răteanu în acest domeniu. El îi puse mai multe întrebări, la care Răteanu îi răspunse cu competență și din nou cu o mare precizie, ca un specialist de înaltă clasă, oferindu-se chiar să-i împrumute reviste franțuzești

de specialitate, pe care le arătă lui Chilian, în partea de jos a marii lui biblioteci de perete, reviste legate în teancuri mari cu sfoară groasă.

— Pentru cine arde candela aceea ? întrebă Francisca plictisită pînă în cele din urmă de discuţia bărbaţilor despre vinuri, arătînd cu o mişcare a capului o candelă din marmoră, într-un colţ mai ascuns al camerei, sub o icoană veche, întunecată, aproape neagră. E vreun colţ funerar ?

— Nu ! răspunse Răteanu şi, sculîndu-se, făcu cîţiva paşi spre candelă.

Era o candelă obişnuită, cu untdelemn, dînd o flacără subţire, înaltă, arzînd într-un pahar de sticlă, gros, roşu, transparent, ceea ce făcea ca aerul din jurul ei să ardă într-o aură întunecată, purpurie, ca un nimb sferic.

— Dumneata crezi în Dumnezeu ? îl întrebă Francisca pe Răteanu, care se afla încă în picioare, cu umărul întors spre ei, fumînd, privind în jos în stradă, prin geamul acela mare, cu cercevelele de-un alb vechi, murdar.

— Da, răspunse el încet, înăbuşit, apoi se întoarse cu o mişcare vioaie şi, privind-o, spuse răspicat, repede : Da, bineînţeles ! Eu cred !

— Cum se poate? întrebă Francisca, aproape rîzînd, şi în aceeaşi clipă se ridică, cu o singură mişcare de pe fotoliu, crezi în Dumnezeu, în Sfînta Treime, în miracolul transformării pîinii şi al vinului, în martiri şi aşa mai departe ?

— Da, răspunse Răteanu cu un zîmbet pe jumătate, dar vorbind cu seriozitate, cred în Dumnezeu, cred în sfînta cuminecătură, adică cred în calvarul şi în învierea lui Iisus Christos, cred în Sfînta Treime.

— Cum — continuă Francisca, tot mai uimită, atît de uimită încît nu se putu împiedica să nu zîmbească cu o nuanţă aproape jignitoare, lucru pe care Răteanu îl observă şi care îl făcu să se încrunte

ușor — crezi în crearea primului om de către o forță divină și în alungarea lui din paradis, crezi în păcatul originar ?

— Da, spuse cu gravitate Răteanu, cred în creațiunea divină !

— Bine, dar dumneata ești un om sensibil, inteligent, cult... spuse Francisca și se opri descumpănită, neștiind ce să mai răspundă, privind tot mai uimită spre Chilian și așteptînd ca acesta să intervină.

Chilian tăcea însă, ca de obicei, și se uita cu atenție spre Răteanu.

— Acestea nu exclud credința ! Aș putea spune chiar că o întăresc ! Dumneata ești încă foarte tînără, domnișoară, te rog să mă ierți ! Eu sînt un om cu o mare experiență și asta m-a ajutat foarte mult ! În secolul în care trăim numai cei cu o mare și profundă experiență pot ajunge să creadă cu adevărat, numai aceia, destui de puțini, pot ajunge profund religioși !

Francisca îl privi în tăcere cîteva minute pe Răteanu, care, mereu drept în fața ei, o fixa cu gravitate, liniștit și solemn, și, privindu-l astfel în tăcere, nu se putu împiedica de a nu izbucni de cîteva ori într-un rîs scurt, repede reprimat, un rîs uimit, foarte copilăresc.

Se instală apoi o tăcere destul de stînjenitoare, mai ales în urma atitudinii de permanentă uluire a Franciscăi, pe care ea nu încercă să o ascundă de fel. Chilian, dîndu-și seama de stînjeneala gazdei, îl întrebă, voind să abată discuția :

— Ați fost însurat, tovarășe Răteanu ?

— Da, răspunse Răteanu, în două rînduri. Cea de-a doua soție a mea a fost ardeleancă, din Sibiu. Dumneata, domnule Chilian, mi se pare că ești tot ardelean ?

— Da, confirmă Chilian.

— Din ce regiune ? Sibiu, Cluj ?

— Nu, spuse Chilian, mai sus, cam de prin Maramureș.

— Aha ! făcu Răteanu și vru să mai adauge ceva, cînd Francisca îl întrerupse :

— Te rog să mă ierți că insist, spuse ea vorbind repede, foarte distinct, poate nu am fost prea respectuoasă ! Poate te-am supărat !

— O, nu prea ! răspunse Răteanu, zîmbind politicos.

— Am însă noroc cu Chilian, continuă Francisca și rîse din nou, ușor batjocoritor, el e un bărbat cu mult tact. A schimbat discuția cu mult tact. Îi mulțumesc ! și se înclină batjocoritoare în fața lui Chilian.

Acesta zîmbi încurcat și îl privi pe Răteanu. Francisca se așeză din nou pe fotoliu și spuse cu o voce studiată, aproape dulceagă, în timp ce examina cu atenție un ciucure de catifea care atîrna la brațul fotoliului :

— Cum se împacă însă acest lucru cu darwinismul, domnule Răteanu ?

— Nu înțeleg ! răspunse acesta deodată cu îngăduință, ca unui copil.

— Vreau să spun — continuă Francisca, cu aceeași lenevie aparentă, cu aceeași voce răsfățată, dulceagă — că între credința dumitale și darwinism există o flagrantă contradicție...

— Ce înțelegi prin darwinism ?

Francisca îl privi cu ochii mari, rotunjiți, ca de păpușă.

— Prin darwinism ? Știe toată lumea ! Charles Darwin, biologul acela englez, autorul «Originii speciilor», apărută în 1859...

Răteanu nu răspunse, ascultînd-o pe Francisca, cu un zîmbet liniștit, îngăduitor, ca și cum s-ar fi aflat în fața unui copil la vîrsta «de ce»-ului și ale cărui întrebări sînt atît de naive, încît amuză, ca și un spirit foarte subtil.

Scanned with OKEN Scanner

— Ce vrei să spui, continuă Francisca, ușor contrariată de mina îngăduitoare a lui Răteanu, dumneata nu crezi în teoria evoluționistă ?

— Nu, spuse cu aceeași senină expresie Răteanu.

— Cum, dumneata nu l-ai citit pe Darwin ? întrebă ea privindu-l uimită din cale-afară, enervată mereu de îngăduința și aerul înțelegător al lui Răteanu.

Acesta nu răspunse.

— Bine..., începu ea, și o secundă parcă se sufocă în fața enormității pe care trebuia s-o combată, dumneata chiar crezi în creațiunea divină a omului?

— Da, întări el, devenind serios, v-am mai spus asta.

— Dar biserica însăși încearcă să-și împace dogmele și axiomele ei cu evidența științifică, a acceptat pînă în cele din urmă adevărul despre sistemul solar și, sînt convinsă, peste cîtva timp, poate chiar foarte curînd, se va pune de acord cu originea antropoidă a omului. Dumneata cum poți...

— Credința mea, o întrerupse el vorbind cu seriozitate, are o anumită autonomie chiar și față de biserică ! Eu sînt un om liber, un om profund religios! Biserica cu întregul ei aparat, imens, încărcat, nu poate atinge intensitatea și profunzimea pe care o poate trăi un singur om, puritatea de credință a unui singur om...

Spunînd acestea, Răteanu o privea cu gravitate, cu ochii lui mici sclipind de inteligență și spirit, și Francisca se ridică din nou de pe fotolîu, cu o mișcare înceată, greoaie, contemplînd aproape cu spaimă fața acestui om, atît de asemănătoare cu propria ei față, ochii, sprîncenele, fruntea înaltă, atît de asemănătoare cu fruntea ei, cu sprîncenele ei, și care ascundea o forță atît de sclipitoare, de adîncă și de nuanțată, aflată însă la antipodul convingerilor ei, la extrema cealaltă și absolută a întregii ei rațiuni.

— Bine, spuse ea după cîtva timp, încet, șoptit, cu

o voce şovăitoare (uimirea ei se transformase acum într-o teamă care se intensifica cu rapiditate), dumneata nu crezi nici în comunism ?

Răteanu reflectă un moment, cu sprîncenele ridicate, ceea ce îi dădea un aer tragic şi nedumerit totodată, apoi spuse nehotărît :

— În comunism ? Ştiu eu... ba da, cred că da !

După această ultimă frază a lui Răteanu, rămaseră amîndoi tăcuţi, nemişcaţi, privindu-se. Se uitau unul la celălalt cu o puternică şi nesfîrşită curiozitate, de parcă ar fi fost doi oameni singuratici care cutreierară întinderile albe, egale, pustii ale Antarcticei şi deodată se întîlnesc faţă în faţă, contemplîndu-se cu spaimă şi intensă curiozitate, neacoperită, animalică parcă.

— E ciudat, zise Francisca, rîzînd stingherită, întorcîndu-se spre Chilian şi apoi din nou spre Răteanu. Dumneata ştii uimitor de multe amănunte despre industria viticolă din jurul Bordeaux-ului şi în acelaşi timp..., da, în acelaşi timp, ignorezi darwinismul şi... te rog să mă ierţi, dar...

Ea dădu din umeri şi rîse din nou, extrem de nedumerită, privindu-l adeseori pe Chilian, care asculta totul stînd nemişcat în fotoliu, cu ochii pironiţi în podea.

— Iartă-mă, continuă Francisca, fixîndu-l cu insistenţă pe Răteanu, simt o pornire ciudată să mă apropii de dumneata, să te ating, dacă nu ar fi prea caraghios mi-aş apleca urechea, apropiind-o de gura dumitale, ca să-ţi ascult zgomotul respiraţiei... să mă conving că eşti viu !... Nu te supăra, domnule Răteanu, sînt poate lipsită de tact, brutală...

Răteanu zîmbi cu o expresie înţelegătoare, blîndă, şi făcu un semn prin care dădea să se înţeleagă că ea nu-l supăra cu nimic, cîtuşi de puţin. Ea rîse din nou, mişcîndu-şi umerii, privi iute spre Chilian şi se apropie cîţiva paşi de Răteanu.

— Dumneata eşti o fantomă ! spuse ea cu atîta

copilărească convingere, încît Răteanu izbucni în rîs. Francisca îl ascultă uimită și spuse, parcă întristată de rîsul lui : De ce rîzi, mă jignești ? ! Eu nu cred în realitatea dumitale !

— Aș vrea să te întreb — spuse Chilian ridicînd ochii spre Răteanu, care turnă din nou vin în pahare, golind sticla și servindu-i apoi pe fiecare —, aș vrea să te întreb în ce fel crezi dumneata în comunism ? Eu, făcu Chilian și tuși de cîteva ori scurt, eu sînt comunist și aș vrea să-mi spui părerea dumitale cu toată sinceritatea. Mă interesează acest lucru !

Răteanu ridică paharul, închină spre musafirii săi și bău ; ceilalți făcură la fel.

— Aș prefera, spuse Răteanu, plimbîndu-se gînditor prin fața ferestrei, aș prefera să nu discutăm acest subiect.

Apoi ochii îi sclipiră brusc și gesturile i se activară deodată de parcă abia acum ar fi resimțit efectul vinului.

— E prea tîrziu pentru această temă plicticoasă și posomorîtă. Eu nici măcar n-o neg... Nici n-o afirm, nici n-o neg ! zise el cu un ton triumfător și izbucni imediat într-un rîs subțire, foarte muzical.

Chilian vru să zică ceva, dar Răteanu făcu un semn și spuse repede, întorcîndu-se spre Francisca:

— Dumneata, domnișoară, dă-mi voie să-ți spun, ești o ființă cu adevărat excepțională și mai ales foarte curată ! Sînt fericit că am avut prilejul să te cunosc. Cel pe care îl vei alege, cel care va rămîne lîngă dumneata un timp, oricît de scurt, va fi un om norocos. Eu însumi, cu toate că par poate altfel astă-seară, deși sînt un caracter închis, taciturn, aproape mizantropic, aș fi capabil să-ți dăruiesc... În sfîrșit ! făcu Răteanu rîzînd ușurel, în semn de scuză și autoironie, astea sînt fantasmagorii ! În orice caz, dumneata m-ai făcut astă-seară să mă port într-un fel opus mie ! Da, și Răteanu îi privi pe cei doi cu

ochii sclipind de veselie răutăcioasă, astă-seară sînt un palavragiu amuzant, un sentimental, pornit chiar pe înşelătoarea pantă a generozităţii ! În sfîrşit ! În sfîrşit ! eu sînt de fapt un mizantrop destul de reuşit, un om căruia i-a mai rămas o porţie foarte jalnică de încredere în «semenii săi». Pentru acest lucru, felul în care învinge comunismul în lume, mai mult sau mai puţin, pe mine mă lasă aproape indiferent, mă lasă «în afară». Încrederea mea în oameni, marea încredere pe care am avut-o în oameni, s-a stins, a fost înăbuşită încetul cu încetul, şi în acest fel, pe nesimţite, am ajuns un om inutil ! Da ! spuse Răteanu, făcînd cîţiva paşi grăbiţi, precipitaţi, prin faţa celor doi şi frecîndu-şi cu o stranie satisfacţie mîinile — iată de ce voiam să nu discut problema aceea... eu sînt un om profund religios, bineînţeles, dar nu mai am încredere în nimeni... compasiune am pentru oameni, pentru semenii mei, pot să plîng cu lacrimi amare, grele, pentru neputinţa lor, pentru jalnica lor neputinţă, pentru lupta lor tragică !... Dar... Şi aici el schiţă cu braţele un gest de neputinţă, deşi gura lui rîdea cu un rîs stins, fără zgomot. Dumneata, domnişoară, continuă el, plimbîndu-se repede prin faţa lor, declarai că nu crezi în realitatea mea..., voiai să mă atingi, să te convingi că exist, că nu sînt o fantomă... O, dumneata, dă-mi voie să-ţi spun, eşti o fiinţă foarte curată ! Oameni ca dumneata sînt aproape un miracol, iartă-mă că spun asta atît de brutal ! Într-adevăr, poate că ai dreptate, poate că eu nu exist — nu-nu, nu glumesc ! Poate că nu sînt într-adevăr o realitate, foarte posibil, dar să nu credeţi că eu sînt un caz unic, un caz excepţional, izolat ! Nu, ca mine sînt încă foarte mulţi ! Vă asigur, eu nu sînt măcar un singuratic ! Există în această lume o armată întreagă de... cum să-i spunem ? Mă rog, «o armată de fantome», şi orice s-ar întîmpla, oricît de întortocheată ar fi istoria omenirii, oricît de neprevăzută sau de

catastrofică, această armată ciudată va continua să mărşăluiască ! Da-da, neapărat, pentru că asta nu e ceva care ţine de repartiţia bunurilor sau de dispariţia claselor, asta e ceva care ţine de natura umană, de eterna natură umană, care asociază mereu altfel aceleaşi elemente, dar mereu aceleaşi, aceleaşi elemente.

Eu sînt aproape de moarte — continuă Răteanu după cîteva clipe de gîndire, în care timp se oprise pe loc, nemişcat, cu capul în piept —, deşi nu sînt prea bătrîn, voi muri în curînd, simt asta ! Pentru acest lucru mă port firesc cu dumneavoastră, deşi nu vă cunosc prea binea... am încredere însă în dumneata, spuse el privind-o pe Francisca, în noblețea dumitale, în puterea şi în generozitatea dumitale ! Voi sînteţi tineri, încă tineri, veţi zice că eu sînt un tip înfrînt, un slăbănog... Nu-nu ! Să nu credeţi asta! Sau dacă e aşa, eu am fost înfrînt din clipa în care m-am născut ! Eu am fost ca un cal de curse care a alergat, a alergat cu toată puterea şi repeziciunea şi înainte de a ajunge la ţintă a căzut într-o prăpastie care-i tăia drumul, dar o forţă miraculoasă îl opreşte de la distrugere şi îl readuce la potou, nevătămat. Şi ce credeţi că face acest cal ? Foarte simplu : începe din nou să alerge spre aceeaşi ţintă ! Vi se pare puţin straniu acest exemplu ? îi întrebă Răteanu pe cei doi care îl ascultau, ridicîndu-şi sprîncenele şi rîzînd fără zgomot. Da, e într-adevăr puţin bizar ! Eu însumi cred că am întrecut măsura, am vorbit vrute şi nevrute !

Ultimele cuvinte le spuse foarte încet, aplecîndu-şi capul pe umăr, aproape întristat, ceea ce era neaşteptat pentru un omuleţ atît de viu, mereu în mişcare. Apoi, întorcînd capul spre Chilian şi Francisca ce îl ascultau cu atenţie, dar cu feţele albe, obosite, şi cu ochii sclipind de nesomn, el se scutură deodată de acea rapidă tristeţe şi, vrînd să-i înveselească, apucă sticla goală ce se afla pe masă, o

întoarse cu fundul în sus și, ținînd-o de gît și mișcînd-o asemenea unui tambur-major care dă tactul cu bastonul său gros, încărcat de flori metalice, fanfarei care-l urmează —, Răteanu defilă prin fața lor, de la un perete la celălalt al camerei, în toată lungimea ei, cu pasul rigid, înțepat, ca o păpușă fără viață, scandînd cu o voce ascuțită, metalică, inexpresivă, cu ochii lucind de rîs :

— *Bum-ba-ra-ta, bum-ba-ra-ta, bum-ba-ra-ta !*
Bum-ba-ra-ta, bum-ba-ra-ta, bum-ba-ra-ta !

Ajunși în stradă, Chilian și Francisca erau încă urmăriți de sunetele ascuțite cu care-și întovărășise bătrînul marșul.

— Va mărșălui în acest fel pînă la sfîrșitul lumii, spuse Francisca, încercînd să facă haz, cu întreaga lui armată de fantome ! Bum-ba-ra-ta, bum-ba-ra-ta, bum-ba-ra-ta !

Chilian însă nu rîse, și atunci, Francisca, speriată parcă de ecoul rîsului ei care răsuna pe strada largă, pustie, i se agăță de braț, prinzîndu-se cu degetele ei subțiri de mîneca largă a cămășii lui.

Scanned with OKEN Scanner

CAPITOLUL III

LA DOUĂ ZILE DUPĂ CE CHILIAN ÎL CUNOSCUSE pe muncitorul zilier Cupşa, cînd acesta se accidentase la munca de transportare a şinelor de fier în curtea uzinei, Cupşa îl aşteptă, în jurul orei nouă dimineaţa, în apropierea intrării biroului său. Chilian era singur, nu era prea grăbit, şi îl observase stînd mai într-o parte şi părînd că aşteaptă pe cineva. Figura lui i se păru chiar cunoscută şi ezită o clipă, fixîndu-l pe omul acela osos, îmbrăcat pe jumătate ţărăneşte, dar Cupşa, deşi îl observase pe Chilian, precum şi ezitarea acestuia, se întoarse cu umărul spre el, rezemîndu-se de zidul clădirii. Chilian îl privi destul de stăruitor, dar, nerecunoscîndu-l, urcă scările înguste de beton ale clădirii.

Ieşi peste vreun ceas şi jumătate, împreună cu cîţiva lucrători mai vîrstnici — maiştri de la sculărie şi mecanică uşoară — şi îl văzu aproape în acelaşi loc pe Cupşa. Era la începutul lunii septembrie, dar era o zi nemaipomenit de caldă, şi Chilian transpira puternic, respirînd cu oarecare greutate; şi a doua oară îl privise uimit pe omul acela îmbrăcat cu o cămaşă groasă, de in, de un alb-cenuşiu, cu două pulovere subţiri, trase unul peste altul, decolorate şi rupte, şi care mai avea pe deasupra şi un fel de scurtă, foarte purtată, confecţionată dintr-o stofă militară. În ciuda căldurii caniculare, omul stătea foarte liniştit, deşi în plin soare, atît cît putu observa Chilian în foarte rapida privire ce i-o arun-

case. În timpul zilei, Chilian mai ieşi şi mai intră de cîteva ori, singur sau însoţit, şi omul continua să stea acolo, la cinci metri de intrare, părînd a aştepta pe cineva care nu se mai arăta, cu o figură întunecată, încremenită, aproape dușmănoasă.

În jurul orei unu, unu şi un sfert, Chilian se apropie din nou, venind dinspre poarta a doua a uzinei, însoţit de doi bărbaţi, şi cînd cei trei vrură să treacă mai departe, în direcţia pavilionului unde se găseau administraţia şi conducerea uzinei, Cupşa se dezlipi de locul unde stătea şi se apropie fără să spună o vorbă. Chilian nu-l observă de la început. Cupşa se oprise lîngă bărbatul care mergea în dreapta lui, un om slab, negricios, cu nasul ascuţit, Toma Bică, instructor al raionului de partid. Chilian mai făcu încă doi paşi, atent la nişte foi de hîrtie pe care i le arăta în grabă, din mers, celălalt bărbat, un om mic, foarte gras, dar foarte iute în mişcări, Hornaru, unul din secretarii raionului. Cum Toma Bică rămase în urmă, cei doi se opriră şi ei instinctiv, fără să se uite.

— Dar cine e nea Gică ăsta ? întrebă secretarul comitetului, un bărbat foarte frumos, brunet, zîmbind, în timp ce ceilalţi de la masă rîdeau în voie, mai ales de felul nevinovat cum povestea Bozonc şi de ochii lui mari din care clipea ca un copil.

Cineva răspunse în locul lui Bozonc că nea Gică e paznicul vestiarelor de la vagoane, un ţigan cu o mustaţă mare cît a lui Franz-Iosif.

— Dar ce, întrebă secretarul, continuînd să zîmbească şi întorcîndu-se spre unul din activişti, Dumitrescu îşi ţine dulapul jos la vestiare, cu lucrătorii ? Eu ştiam că maiştrii...

— E democratic, îl întrerupse lucrătorul care intrase de cîteva minute, vorbind cu o voce piţigăiată, mănîncă macaroanele cu lingura...

— Dar cum se mănîncă macaroanele ? îl întrebă

secretarul cu aceeaşi lenevie aparentă, iar ceilalţi continuau să rîdă.

— Ce, nu ştiţi, răspunse lucrătorul cu vocea parcă tot mai piţigăiată şi mai vie, macaroanele nu se mănîncă ; se înghit direct şi apoi scuipi gaura !

— Ce e cu ăla ? întrebă deodată Chilian. N-a mai urcat ?

Cel «cu macaroanele» rîdea încă împreună cu ceilalţi şi atunci Chilian se ridică încet şi se apropie de fereastră. Jos îl zări din nou pe Cupşa, de care uitase, se întoarse, vru să spună ceva, dar apoi se răzgîndi şi coborî în curte.

— Pe cine aştepţi, tovarăşe, îl întrebă el pe Cupşa, pe mine ?

Cupşa se apropie mergînd încet, greoi, fără să scoată un cuvînt. Cînd ajunse lîngă Chilian se opri, se întoarse puţin cu umărul şi continuă să tacă, mişcîndu-şi uşor fălcile, cu acelaşi aer încruntat.

— Care ţi-e numele ? îl mai întrebă Chilian, fără să aştepte prea mult răspunsul, puţin nerăbdător, cu un picior pe trepte, gata de a sui înapoi scările.

— Cupşa, răspunse cel întrebat, ridicînd capul.

— Cupşa ? repetă Chilian, puţin uimit.

— A spus tovarăşul Voinescu că dumneavoastră...

— Care Voinescu ?

— Pontatorul de la hala cea nouă, de la...

— Aha ! făcu Chilian, amintindu-şi de cel pe care-l numise «mic zbir ţarist» şi amintindu-şi în acelaşi timp şi de Cupşa.

Acesta se oprise, dîndu-şi seama că Chilian îl recunoscuse şi îl examina cu atenţie acum, aşteptînd să vadă în ce fel va reacţiona. Chilian însă, după ce spuse : «aha !» dădu din umeri şi tăcu, plecîndu-şi privirea. Pe faţa lui nu se putea citi nimic şi asta îl uimi într-un fel pe Cupşa, ceea ce-l făcu să aibă un aer şi mai pornit, mai mohorît.

— Ei ! zise în cele din urmă Chilian nerăbdător, şi-acum ce doreşti de la mine ? Cu ce-ţi pot folosi ?

Scanned with OKEN Scanner

Tonul lui Chilian era sec, uşor agasat, dădea impresia că vrea să audă cît mai repede şi mai pe scurt ce avea celălalt de spus şi apoi să plece înapoi pe scările lui. Cupşa îl privi mirat, dîndu-se uşor pe spate, se mişcă în loc de parcă el ar fi fost cel care se grăbea şi spuse cu vocea spartă de bas răguşit :

— Tovarăşul Voinescu m-a oprit de la lucru. Zicea că dumneavoastră i-aţi poruncit...

— Da, recunoscu Chilian cu stupiditate, şi te-a trimis la mine ?

— Da, spuse Cupşa, uimit de faptul că Chilian ştiuse toate acestea şi se purta în felul în care se purta.

— Şi-acum ce vrei ? întrebă Chilian, mereu cu piciorul drept pe prima treaptă, uitîndu-se adesea plictisit în jur. În faţa acestei întrebări, Cupşa privi dezorientat într-o parte, îl examină o clipă cu atenţie pe Chilian, dar cum faţa acestuia continua să rămînă încremenită şi nepăsătoare, tuşi de vreo două ori, inutil, şi spuse, parcă mirîndu-se :

— Să-mi sloboadă banii pe care-i am de luat ; şapte zile pe luna asta şi cu trei din luna trecută, cînd a uitat să mi le treacă că am lucrat afară, la triaj, şi nu m-a pontat aici, la un loc cu...

— Bine-bine ! îl întrerupse Chilian nerăbdător, o să-ţi dăm banii !

Cupşa tăcu şi îl privi cu ochii mari.

— D-apoi cum ! spuse el tare, cu o voce neaşteptat de stridentă, încît o dactilografă a cărei maşină de scris se auzise mereu ţăcănind prin apropiere scoase capul la una din ferestrele apropiate, cu părul ciufulit şi cu o expresie aspră, răutăcioasă pe faţă, dar văzîndu-l pe Chilian se trase repede îndărăt.

Chilian o observă şi zîmbi, făcîndu-i celuilalt semn să continue, şi Cupşa zise, cu vocea mai coborîtă :

— D-apoi cum, de ce nu sînt eu bun, c-au venit

trei inşi acum de la Oltenița, nişte mucoşi, care nu-s în stare nici să...

— Nu vorbim de asta, îl întrerupse Chilian, dumneata îți iei bagajele şi eliberezi locul la dormitor...

Acestea Chilian le afirmă cu nepăsarea şi plictiseala de la început care îl uimeau grozav pe Cupşa şi îl făceau să se frămînte pe loc, să privească fără rost în jur, aşteptînd parcă din clipă în clipă ca Chilian să înceapă să rîdă, să-l bată pe umăr, etc. La un moment dat îşi închipui că totuşi Chilian nu-l recunoscuse (doar acum două zile intervenise în faţa oamenilor să poată pleca de la lucru cu toate orele pontate, pentru că se lovise la picior) şi adăugă :

— Eu am păţit accidentul acela la picior, cînd am fost de m-o bandajat la cabinet domnişoara-doctor cînd eraţi şi dumneavoastră...

— Bine-bine ! zise Chilian, parcă mai îmblînzit, deşi plictiseala nu-i dispăruse de pe faţă, acolo nu mai poţi lucra.

— Bine, dar nu pricep cum de... încercă Cupşa din nou să protesteze, dar Chilian spuse repede, suind treapta pe care ţinuse mereu piciorul :

— N-are rost să începem din nou toată povestea. Vii mîine, îţi iei banii şi...

— Pot dacă ziceţi — mai făcu Cupşa o încercare, tot mai mirat parcă de atitudinea lui Chilian, cu fruntea însă foarte încruntată, cu sprîncenele-i groase atît de coborîte, încît îi acopereau jumătate din ochi — pot lucra, dacă ziceţi, şi în altă parte, eu...

— Da ? se miră leneş Chilian, scoţînd o batistă cu care se şterse de transpiraţie pe gît şi pe faţă. Şi unde anume crezi că poţi lucra ?

— Unde ? repetă Cupşa. Unde s-a' putea, unde ziceţi dumneavoastră c-a' fi bine...

— Unde e bine ? întrebă Chilian zîmbind batjocoritor, ţintindu-l cu ochii mijiţi ironic. Unde e bine nu te duci să lucrezi !...

— Cum să nu, spuse Cupşa hotărît, urmărindu-l cu atenţie pe Chilian care continua să surîdă, încercînd să-şi explice purtarea celuilalt, dacă trebuie, oi munci şi la turnătorie, aud că...

— Ce-ai auzit ? îl întrerupse Chilian tot mai vesel, inexplicabil de vesel, cu aceeaşi nuanţă uşor batjocoritoare.

— Am auzit că se cîştigă mai binişor... afirmă Cupşa nesigur. E drept că şi lucru e destul de... şi aici se opri brusc, încercînd să citească pe faţa lui Chilian dacă se află pe drumul cel bun.

— Va să zică, spuse rar Chilian, nu ţi-e frică de lucru...

— De la nici un fel de lucru eu nu mă trag înapoi ! preciză Cupşa plecînd privirea şi, pentru prima dată uimirea îi dispăru de pe faţă şi adevărata sa expresie, aproape provocatoare şi întunecată, îi luă locul, chiar şi timbrul vocii i se înăspri, de parcă l-ar fi suduit pe celălalt pentru felul inconsecvent şi ciudat în care se purta.

Într-adevăr, pe tîmpla lui Cupşa apăruseră cîţiva stropi mărunţi de sudoare mai ales din pricina efortului la care îl solicita discuţia cu Chilian decît a căldurii mari de afară. Chilian parcă bănui concentrarea puternică, obositoare, pe care o făcea Cupşa încercînd să-şi păstreze locul în uzină, oriunde, şi spuse repede, vrînd să termine discuţia :

— Dar o meserie de ce nu vrei să înveţi ? Hai ?!

— O meserie ? întrebă Cupşa şi se uită mirat la Chilian, care îşi dădu seama, acum, că această mirare puternică a lui Cupşa e un fel de a se ascunde, de a cîştiga timp, de a încerca să nu-şi trădeze adevăratele reacţii.

Asta îl enervă din nou şi spuse aspru şi nerăbdător de astă dată :

— Ce te miri ! O meserie, să încerci să înveţi o meserie ! Să te califici undeva !

Scanned with OKEN Scanner

— De calificare, va să zică ! admise cu blîndeţe Cupşa, prefăcîndu-se că nu observă tonul enervat al celuilalt. Apoi adăugă, după cîteva clipe : Da' de ce aveţi nevoie tocmai de mine ? Sînt destui care ar vrea să meargă la calificare şi mai tineri şi...

— Ei uite — făcu Chilian şi, aproape în mod miraculos, îi apăru din nou acel zîmbet uşor, leneş, ironic, pe faţă — uite că n-avem din ăştia care să meargă la calificare. Nici tineri, nici... dar cîţi ani ai ?

— Eu ? repetă inutil, cu aceeaşi blîndeţe, Cupşa, dar apoi adăugă repede, temîndu-se că celălalt s-ar putea enerva, am bine către treizeci...

— Foarte bine ! spuse Chilian şi privi parcă încîntat de încurcătura lui Cupşa. Facem om din tine...

— La calificare — zise Cupşa după ce-l ascultase cîteva clipe cu atenţie pe Chilian şi îşi dăduse seama că, în ciuda zîmbetului, acesta nu glumeşte — apoi la calificare nu prea s-ar putea... nici vorbă nu poate fi !

— Nu se poate ? întrebă Chilian. De ce nu se poate ? Se cîştigă puţin ?

— Da, recunoscu Cupşa deodată abătut, sînt bani puţini...

— Sînt puţini, recunoscu Chilian dispreţuitor, stînjenit parcă de cele ce spunea, dar ai să mergi la şcoală şi în şase luni cel mult...

Cupşa însă stătea tăcut, întors cu umărul, cu capul plecat, încruntat şi posomorît, şi pentru prima oară părea înfrînt. Deşi tăcea, chipul îi deveni aproape ameninţător, furios ca un taur înţepat de lăncile picadorilor şi care, orbit de furie, se repede cu coarnele în scîndurile zidului rotund de lemn care îi stau în faţă.

— Eşti însurat ? îl întrebă Chilian. De unde eşti ?...

— Sînt însurat, răspunse Cupşa, am două fete şi socrii...

«Le trimite bani !» gîndi Chilian şi spuse imediat, fără să arate nici un fel de compătimire, mai degrabă

părea că stă și vorbește cu lucrătorul acela pe jumătate țăran doar din pricina marii călduri care te împiedică să întreprinzi ceva, chiar și numai să-ți schimbi starea în care te afli :

— Și ce cauți pe aici ? La voi în sat n-ai găsit de lucru ?

Cupșa nu-i răspunse nimic, vrînd să dea să se înțeleagă că, dacă celălalt nu-i poate ajuta în vreun fel, n-are nici un rost să stea amîndoi să pălăvrăgească.

— Unde stai, îl întrebă Chilian, la barăci ?

— La barăci, răspunse Cupșa și, deodată, fără să știe cum, ceva îl făcu să spere din nou și privindu-l drept în față pe Chilian îi spuse, pentru prima dată, cu vocea ușor jucăușă : Atunci, cred că de mîine voi putea lucra mai departe... Acum ne-au mutat, în spate, la vagoane și depozităm acolo fierul, în partea dinspre gardul de sîrmă. Așa că...

— Mîine dimineață te prezinți la casierie — știi unde-i casieria, lîngă contabilitate, în pavilionul administrativ — și-ți iei lichidarea. Am să dau telefon să-ți facă un ștat separat. Să trăiești !

După ce spuse acestea, rupt, cu vocea seacă, fără să-l privească, Chilian urcă repede scările.

A doua zi, înainte de ora șapte, Cupșa se afla pe coridorul etajului întîi al pavilionului administrativ, unde se găseau și contabilitatea, casieria, etc. Asistă la venirea funcționarilor, a cîtorva mașini ce aduceau conducerea uzinei — auzi uși trîntite, primele dialoguri de dimineață, pașii tuturor acestor oameni care ezitau să se așeze, să se izoleze în fața diferitelor birouri și ghișete, auzea parcă întregul uruit al mecanismului administrativ care se punea încet-încet în mișcare.

Abia pe la ora opt reuși să vorbească cu unul din casieri care, după ce îl mai lăsă să aștepte vreo jumătate de ceas, îl trimise la contabilitate, o sală

mare, cu multe birouri, în dosul cărora stăteau bărbaţi foarte impozanţi şi multe femei, de diferite vîrste, dar toate — i se păru lui Cupşa — foarte distinse, iar cele care aveau părul alb păreau machiate, într-atît aveau faţa de tînără şi de bine îngrijită. În cele din urmă, după ce intră în mai multe birouri, după ce aşteptă, insistă în faţa unor oameni care păreau atotştiutori şi foarte plictisiţi de acest lucru, Cupşa, pe la ora zece, se găsea din nou în faţa casieriei — unde se afla ştatul său de lichidare, întocmit şi aprobat— aşteptînd să i se plătească ce i se cuvenea. Cupşa stătea pe culoar, pe o bancă îngustă, brună, şi casierul, un om înalt şi foarte gras, cu apărători negre de mătase la mîini, se plimba încolo şi încoace pe culoar, lăsînd uşa biroului său — care era chiar în faţa lui Cupşa — mereu deschisă.

Se apropia de ora unsprezece cînd casierul termină cu veşnicele sale plimbări de la un birou la altul — uneori cu hîrtii mari, uriaşe, în mîini, respirînd rar şi puternic ca un urs domesticit — şi se închise la el în birou, în al cărui geam Cupşa bătu de vreo două ori, pînă cînd casierul, care ocupa singur încăperea, îi strigă dinlăuntru fără să ridice geamul ghişeului, cu o voce blîndă, să aibă răbdare. Apoi, într-un rînd, cînd intră cineva — tot un funcţionar — în birou, Cupşa, care se plimba nerăbdător pe culoar văzu prin crăpătura uşii, ce rămăsese cîteva clipe deschisă, pe grăsunul casier, cu un şervet, care-i atîrna ca un romb alb de gît, bînd dintr-o sticlă de o jumătate de kilogram cafea cu lapte. În faţa lui se mai găseau de-ale mîncării, dar Cupşa nu putu deosebi ce anume, deoarece uşa se închise.

Aici îl găsi, aşteptînd mereu, în jurul orei unsprezece, Chilian, pe care Cupşa îl zări urcînd treptele scărilor, nearătînd nici o surpriză că-l vede. Chilian era însoţit de un bărbat şi o femeie, de care se despărţi în faţa uşii casieriei, unde intră, după ce îi

aruncă o scurtă şi nepăsătoare privire lui Cupşa. Ieşi destul de repede, trecu de-a lungul coridorului, pe lîngă Cupşa, şi dispăru undeva, în dreapta. Cupşa nu se mai gîndea la el, cînd Chilian apăru iarăşi ieşind dintr-un birou ce se afla chiar lîngă el, opus casieriei, fără ca Cupşa să-l fi văzut intrînd acolo. Chilian se îndreptă apoi spre ieşire, fără să fi dat nici un semn pînă acum de recunoaştere spre Cupşa, cînd, din capul scărilor, parcă aducîndu-şi aminte de ceva, se opri şi întorcîndu-se fără prea mare grabă, în loc, îl întrebă pe Cupşa, fără să-l privească, cu o voce inexpresivă, nepăsătoare :

— Încă nu ţi-au dat banii ?

— Încă nu, răspunse Cupşa, ridicîndu-se încet de pe bancă. Cred că mi i-or da, încă astăzi...

Chilian nu răspunse nimic şi după o meditaţie leneşă, jucîndu-se cu un inel de chei pe care le privea din cînd în cînd cu o figură mirată, se mişcă încet, apropiindu-se de Cupşa.

— Mai ai de aşteptat, îi spuse el, contemplîndu-şi vîrfurile pantofilor cu aceeaşi expresie mirată cu care-şi jucase pînă acum cheile, cred că încă n-au venit de la bancă...

— Casierul e aici, spuse Cupşa, e în birou...

— Hai cu mine, spuse Chilian după ce-l privise cîteva clipe cu aceeaşi mirare de parcă n-ar fi putut să aprofundeze fraza simplă pe care o spusese Cupşa.

Vorbind, se mişcă spre ieşire, dar simţind că Cupşa nu-l urmează se opri şi îi spuse mereu plictisit :

— Poţi să fii liniştit, înainte de ora unu nu se fac plăţi. Nu mai sta aici să te încurci printre picioarele funcţionarilor ! Hai să-ţi arăt ceva !

Cupşa îl urmă cam în silă, neînţelegînd nimic, şi ajunseră astfel în curtea uzinei. Aici se îndreptară spre dreapta şi, trecînd pe lîngă halele de forjă, ajunseră în faţa sculăriei. (Făcură destul de greu drumul pînă aici, deoarece Chilian era mereu oprit de diferiţi oameni, lucrători, ba o dată, înainte de a

Scanned with OKEN Scanner

intra la sculăria de peste drum, fu chemat la telefon la secția de întreținere generală.)

Cînd intrară în hala de sculărie, Cupșa care cunoștea foarte puțin uzina — lucra doar de vreo patru luni aici și numai afară, în curte — rămase cîteva minute năucit de zgomotul ușor, fin, al mașinilor, de aerul cald, lipsit de mirosuri neplăcute, de parchetul de pe jos, de lucrătorii îmbrăcați în salopete albe — alții purtau halate albastre — de mașinile mari, foarte curate, de o mare precizie, care cereau doar o supraveghere atentă. De cum intrară, Chilian o luă spre stînga și după ce trecu de un strung mic, la care lucra un bătrînel cu ochelari, în pantaloni de stradă, care îl salută pe Chilian moțăind ușor din cap, se opriră lîngă un strung pentru piese mai mari ; era de altfel cel mai mare strung din toată hala. Aici se afla un bărbat înalt, cu părul negru, foarte des, cu fața prelungă și armonioasă, care de cum îl văzu pe Chilian opri strungul și, fără să-i mai pese de piesa la care lucra, ieși de după mașină și începu să vorbească cu Chilian. Un tînăr de vreo nouăsprezece ani, pe care Cupșa nu-l observase pînă acum, se apropie și, pornind mașina, continuă lucrul pe care îl întrerupsese strungarul, mînuind manetele comenzii cu o mare repeziciune și îndemînare. Lucrătorul, care continuă să vorbească și să rîdă cu Chilian — avea o gură frumoasă, cu dinți albi, sclipitori, ca a unui actor de film, începu să curețe cu un cîrlig de fier batiul mașinii de șpanul de oțel, ce se prindea și se încolăcea de paravanul de tablă în spirale lungi, regulate, de o aprinsă culoare violetă. Apoi scoase niște bumbac cu care își șterse încet, cu mișcări rare, mîinile sale albe, fine, puternice, după care, tot vorbind cu Chilian, începu să șteargă capacul cutiei de viteză, foarte curat de altfel, privind din cînd în cînd, nepăsător, cum lucra ucenicul. Bătrînelul de la strungul cel mic opri mașina și se apropie de cei doi cărora le

arătă o piesă, minusculă, ce o ținea în mînă și pe care, cu un gest reflex aproape, lucrătorul cel înalt o luă și o măsură cu șublerul. Apoi se răsuci și îi porunci băiatului care lucra, cu o voce moale, în treacăt :

— Du-te și adă cuțitele ! Vezi că bonurile sînt semnate.

Tînărul dădu din cap, fără să ridice ochii, și lucrătorul continuă să discute și să glumească cu ceilalți doi. Cupșa sta într-o parte, nebăgat în seamă de nimeni, Chilian însuși părea că uitase de el. Doar cînd trecu mai departe, lăsîndu-i pe cei doi care se întoarseră aproape în același timp la mașini, îi făcu un semn din cap și Cupșa îl urmă, îndreptîndu-se amîndoi spre fundul halei. Aici, în dosul unor paravane de metal se găsea o echipă — formată din trei oameni — de sudori de autogenă, care făceau un fel de muncă de întreținere (sudau piesele fisurate, rupte, lipeau plăcuțele widia pe suport etc.). Unul din ei, un bărbat mai corpolent, chel, șeful celorlalți, suda tocmai ceva jos pe pămînt, cu atenție, dar cînd îi auzi vocea lui Chilian se ridică și începu să strige la el, gesticulînd cu putere. Cupșa rămăsese mai în urmă, privind cu atenție o mașină mare, diferită de celelalte mașini-unelte din hală, pe care o păzea doar un bărbat înalt ce mînca un sandviș. Spre deosebire de alte mașini, aici piesa supusă prelucrării nu era vizibilă și Cupșa stătea uimit lîngă mașina masivă, sclipind de curățenie, care emitea un straniu fîșîit (era o mașină de rectificat), așa că numai într-un tîrziu îl observă pe lucrătorul acela care striga și își mișca brațele ca o caracatiță spre Chilian. Cupșa se apropie, curios de ce o să se întîmple, și cînd ajunse lîngă Chilian observă că acesta zîmbea, ba chiar începu să rîdă, ceea ce părea să convină sudorului, pentru că își înteți strigătele și gesturile.

Abia după cîteva minute Cupșa reuși să-și dea

Scanned with OKEN Scanner

seama că acesta se plîngea de unul Chiriacescu, şi Chilian după ce îl ascultă cu răbdare îi spuse două vorbe, neauzite de Cupşa, dar care, în mod neaşteptat, îl făcură pe cel ce strigase şi se frămîntase atît să izbucnească în rîs, şi cei cîţiva de alături, ce ascultau încruntaţi, făcură la fel. Apoi de Chilian se apropie un bărbat mic, cu burtă, cu o figură foarte gravă, îmbrăcat în halat albastru, îl duse într-un birou apropiat, despărţit de hală doar de nişte pereţi de sticlă, şi acolo, punîndu-l pe un funcţionar care scria la o masă să caute între nişte cartoteci, îi explica ceva, învîrtindu-se mereu după el, pentru că Chilian nu îl asculta cu atenţie, privind prin pereţii de sticlă în hală. Cupşa, rămas afară, îl văzu vorbind la telefon timp îndelungat, după care ieşi din birou destul de grăbit şi se îndreptă spre ieşire.

Cupşa, rămas singur, se învîrti cîtva timp printre maşini şi printre lucrătorii care nu-i dădeau nici o atenţie, cînd deodată îşi aminti de banii ce trebuia să-i primească şi se îndreptă cu paşi grăbiţi spre ieşirea din hală. Cînd să iasă îl întîlni pe Chilian ce tocmai intra şi care de cum îl văzu se înveseli fără motiv, încetinind pasul, pînă atunci umblase mai grăbit, şi luîndu-l prietenește de braţ îl duse încet-încet înapoi.

— Îţi place, îl întrebă el fără nici o tranziţie, părînd foarte bine dispus, ai vrea să lucrezi aici ? şi spunînd asta se apropie de o freză, fără a mai aştepta răspunsul lui Cupşa.

Lîngă maşină se afla un băiat tînăr de vreo optsprezece ani, cu furunculi pe faţă şi cu părul lung, castaniu, uns cu briantină din belşug, — care stătea grav, urmărind mişcarea înceată a suportului maşinii.

— Cîţi ani ai ? îl întrebă Chilian, zîmbind fără motiv.

— Eu ? întrebă frezorul, uitîndu-se atent la Chi-

lian pe care nu-l cunoștea, ezitînd, neștiind dacă se cuvenea să răspundă. Nouăsprezece și jumătate!

Tînărul spuse asta posomorît, ca o concesie, dar Chilian îi ascultă răspunsul cu o exagerată politeţe, apoi rîse, fără să spună nici un cuvînt și luîndu-l din nou de braț pe Cupșa îl duse pînă în apropierea unui banc de ajustaj de precizie. Aici muncea o echipă de vreo doisprezece lucrători și Cupșa îi asemănă în gînd în mod naiv, cu «niște bijutieri», deoarece lucrătorii, îmbrăcați în halate cenușii, stăteau în poziții relaxate în fața bancului și lucrau cu atîta nepăsare și lipsă de efort aparent, încît îl uimiră pe Cupșa, și în sinea sa îi situă deodată pe cea mai înaltă treaptă cunoscută de el, treapta de «bijutier». (De fapt, el prin «bijutier» înțelegea «ceasornicar», deoarece odată într-un orășel din Ardeal intrase în gangul unei case ce avea la ieșire o mică firmă scrisă cu litere de aur pe care scria «Bijutier și ceasornicar». Cupșa, intrînd în curte, trecu pe lîngă atelierul pe care-l anunța firma și fiindcă pentru prima dată văzu un ceasornicar la masa lui de lucru, cu lupa în ochi — Cupșa pe atunci era încă destul de tînăr — își închipui că acela era «bijutierul», nu mai citise și al doilea cuvînt de pe firmă. Mai tîrziu el auzise că acestor meseriași li se spune «ceasornicari», dar lui nu-i ieșise din cap mica firmă cu litere de aur, cu caractere gotice, care-și păstra neștirbit prestigiul, și-și închipui că «bijutier» e o denumire mai «domnească» a meseriei de ceasornicar, ce-o păstra pentru sine, necerînd lămuriri de la nimeni și nesimțind nevoia unor astfel de lămuriri.)

— Îți place — îl întrebă Chilian cu aceeași veselie pe care o avea cînd se reîntîlniseră la ieșirea din hală — ia zi, Cupșa? He? Cum e asta, mai greu sau mai ușor decît să cari șine pe umeri?

Dar nu mai așteptă răspunsul lui Cupșa, pentru că se întoarse și ieși încet din hală, făcîndu-i semn

să-l urmeze. Cupșa privea lucrurile din jur și mai ales bancul de ajustură de precizie, cu uimire și respect, dar nu cu o uimire și cu un respect prea mare, pentru că socotea totul ca pe o lume în afara sa, la care n-avea cum să ajungă, și de asta se minuna de ea, dar o și disprețuia puțin, cu un dispreț leneș, nepăsător.

...Peste vreun sfert de ceas se găseau amîndoi în hala a doua a secției de vagoane. În două rînduri, Cupșa încercase să se despartă de Chilian și să se ducă să-și ia banii de la casierie, dar Chilian, deși nu părea a face mare caz de el, nu-l lăsă să se ducă. (Dădu și un telefon la casierie interesîndu-se de banii lui Cupșa și îi comunică acestuia că poate să-i ridice pînă la ora trei.) Pe măsură ce treceau prin hale, pe măsură ce vedea tot mai multe mașini, agregate, oameni, locuri diferite de muncă, Cupșa era tot mai mirat de cîți îl cunoșteau pe Chilian, zeci, sute, oameni foarte diferiți, care îl interpelau în felul cel mai neașteptat — vreo doi strigară cu adevărat la el, o sudoriță de vreo patruzeci de ani și un lucrător mic, pipernicit, cu o voce puternică — dar toți îl întîmpinau într-un fel, ceea ce-l intimidă pe Cupșa. Chilian nu se purta așa cum se aștepta Cupșa să se poarte cu lucrătorii (și așa cum mai văzuse el în cîteva rînduri oameni cu o anumită putere care încercau să se apropie de lucrător, manifestînd o falsă familiaritate, bătîndu-l pe umăr, rîzînd cu el, atrăgîndu-l în intimități, tutuindu-l, etc.). Chilian trecea prin hale, pe lîngă mașini, ocolea grămezile de piese, ori asculta cele ce-i spuneau toți de la cel mai mărunt lucrător pînă la maiștri și ingineri, cu o anumită plictiseală, ba chiar posomorît și distrat. Adeseori lăsa omul în mijlocul frazei, ori îl întrerupea pentru a-l întreba cine știe ce nimicuri sau uneori la cîte o întrebare gravă, importantă, după ce părea că se gîndește adînc, nu dădea nici un răspuns, mărginindu-se să plece, ridi-

cînd din umeri. Cupşa se aştepta ca oamenii pe care Chilian îi trata în acest mod să reacţioneze într-un fel, să strige sau măcar să-l privească tăcuţi, mînioşi. O dată, cînd Chilian întoarse spatele unui lăcătuş uriaş, lăsîndu-l să vorbească şi depărtîndu-se în felul lui nepăsător, fără grabă, Cupşa surprinse într-adevăr pe faţa omului un rictus de mînie şi se temu că acesta îl va lovi pe Chilian cu o daltă pe care o ţinea în mînă. Pe Cupşa însuşi atitudinea lui Chilian faţă de lucrători îl uimi atît de mult, încît pînă la sfîrşit începu să resimtă o oarecare spaimă faţă de el. Pentru acest fapt, nici nu îndrăzni să-l contrazică prea tare şi, cînd Chilian îi spuse, cu tonul lui nepăsător, că poate să mai amîne drumul la casierie, el se supuse. Nici nu înţelegea ce are Chilian de gînd, nu pricepea de ce îi poruncise să-l însoţească şi acest lucru îi mărea într-un fel neliniştea. (Încercă în vreo două rînduri să aducă vorba despre rămînerea lui la lucru şi, văzînd că nu reuşeşte, vru măcar să-i smulgă lui Chilian permisiunea de a mai locui la barăcile uzinei pînă cînd îşi va găsi un alt loc. Chilian însă refuza scurt, ori trecea peste astfel de lucruri mărunte, pozitive, menţinîndu-se, parcă dintr-un fel de plictiseală, în zona lucrurilor generale.)

— Ţi-e foame? îl întrebă Chilian într-un rînd. (Erau la vagoane, între ramele mari ale vagoanelor de 50 de tone pe care echipele de sudori electrici îşi trăgeau cablurile lungi.)

Cupşa ridică ochii, încercînd să vadă dacă celălalt glumeşte, dar văzîndu-l pe Chilian serios, grav, spuse :

— Nu mi-i foame, dar poate c-ar trebui totuşi să vă las să vă vedeţi de treburi şi să mă duc şi eu...

— Îţi place meseria mea? îl întrerupse Chilian, căţărîndu-se peste nişte piese mari, rebutate, şi care aşteptau să fie duse înapoi la turnătorie.

Scanned with OKEN Scanner

— Dar nici nu mi-ați spus încă ce fel de meserie... ca să fiu drept, nu v-aș ști spune !... Și vrînd să se scuze parcă pentru răspunsul în doi peri pe care-l dăduse, Cupșa zîmbi, cu un zîmbet ciudat de copilăros pentru fața lui de obicei întunecată.

— Și mie îmi e cam foame ! făcu Chilian, parcă uitîndu-și întrebarea. Dacă mai ai puțină răbdare, o să mergem amîndoi... Hei, Stoian ! strigă el deodată spre un bărbat înalt, foarte slab, în halat albastru, care trecea pe lîngă peretele halei. Ce-i cu piesele astea aici ?

— N-au loc la turnătorie, spuse cel întrebat, oprindu-se afară. Nu ne lăsați să le mai depozităm !

— Scoate-le de aici ! zise Chilian, trecînd mai departe, fără să-l mai privească pe maistru, dar acesta, după ce-l urmări cu o anumită curiozitate pe Chilian trecînd plictisit, abia mișcînd picioarele, printre ramele de vagon, spuse încet, de parcă Chilian s-ar fi aflat lîngă el :

— Știți bine că numai săptămîna trecută a fost scandalul cu cei de dincolo și tovarășul Chiriacescu ne-a interzis...

— Scoate-le, scoate-le ! făcu Chilian cu blîndețe, apoi se opri în loc, se întoarse spre maistru și îl fixă o clipă cu atîta atenție, încît acesta se roși tot, părîndu-i-se că a spus o prostie. Dă-mi o țigară ! îi zise Chilian și după ce o aprinse întreabă : Unde e tovarășul Martin ?

— La minister, n-au venit încă...

— Cînd vine, să treacă pe la mine să mi le arate și mie. Sînt aici pînă diseară !

— Ar fi bine să le vedeți după ce... dar Chilian nu mai stătuse să asculte ce mai avea celălalt de spus, și maistrul, după ce privi în urma lui, plecă grăbit.

— Cîți bani crezi că ai să capeți ? îl întrebă Chilian pe Cupșa, cu un timbru neașteptat de familiar. Ai făcut socoteala ?

— Nu m-am gîndit, spuse Cupșa repede, d-apoi după zece zile lucrate la montaj, din care șapte le-am...

— Chilian ! strigă cineva din urmă și după cîteva secunde îl ajunse un bărbat de vreo cincizeci de ani, cu o față obosită, îmbrăcat într-un halat foarte curat, și înconjurat de o mică suită, probabil ingineri și maiștri.

Chilian se opri în loc, întoarse capul să vadă cine îl strigă și vru parcă să-și continue drumul, dar după cîțiva pași se opri totuși, așteptîndu-l pe celălalt să se apropie, cu aceeași expresie nepăsătoare pe față, jucîndu-se din nou cu veriga de chei, pe care o privea, descoperind-o în clipa aceea parcă.

— Ce faci, tovarășe ? îl întrebă personajul în halat, după ce cu pași mici și grăbiți ocoli un strung mare, la care nu lucra nimeni. Ce faci, ți-am dat un telefon la douăsprezece noaptea, dar cu toate că...

— Aseară ? se miră leneș Chilian. De ce aseară ? Trebuia să veniți luni abia...

— Mă întorc... ne întoarcem peste vreo zece zile ! Ți-am adus ceva, ți-am adus o cravată ! Dacă nu-ți place, poți s-o dăruiești cuiva !

Bărbatul cel mic rîse, dar nu de ceea ce spusese, ci parcă de bucuria că-l întîlnise pe Chilian, îl apuca mereu de braț, de nasturele hainei, întorcîndu-se din cînd în cînd să-i privească mulțumit pe cei care-l însoțeau și care se țineau respectuos la distanță.

— O cravată ? întrebă parcă disprețuitor Chilian, apoi răsucind capul în direcția unde se afla Cupșa, în spatele «suitei», spuse : O să aveți de furcă cu cei de la forjă ! Nici pînă acum nu li s-au plătit orele...

Omulețul se întoarse spre ai lui și rîse, parcă își adusese deodată aminte de ceva, și apoi îi spuse lui Chilian, luîndu-l de braț :

— Hai să ne mișcăm... Orele nu mă interesează pe mine, să reguleze Cambrea chestia asta cu ministerul ! Cînd îți iei concediu ?

Chilian dădu din umeri fără să răspundă.

— Vino la noi într-o seară ! O să auzi lucruri interesante... Am văzut că sînteţi pe terminate cu prototipul lui Friedlender. Comisia încă tot nu s-a întrunit...

— Rectifică mereu proiectul, spuse Chilian, ar trebui premiaţi cu toţii, tot colectivul ! Marţi au stat toată noaptea, toţi, ca să poată pleca dimineaţa în probă !

— Să-mi aduci aminte dimineaţă, la şedinţă ! Şi spune-mi, tovarăşe, cum o mai duci ? Văd că gîfîi, te-ai îngrăşat...

Chilian dădu din cap, parcă moţăind, aruncînd mereu ochiri indiferente în jur. Celălalt păşea repede, cu paşi mici pe lîngă el, atingîndu-i mereu braţul, ori doar stofa hainei, rîzînd fără rost, cu o mare vioiciune în mişcări. Chilian îl privea cîteodată dintr-o parte şi zîmbea mirat de revărsarea aceea de veselie, lipsită de vreo cauză aparentă şi încet-încet, alături de bucuria şi de vioiciunea celuilalt, nepăsarea lui obişnuită se înmuie parcă. Cupşa îi urmase la început umblînd într-o parte a grupului, dar apoi, închipuindu-şi că «şeful acela mare» care se bucurase atîta cînd îl văzuse pe Chilian şi care mergea acum alături de el, vorbind neîntrerupt, rîzînd fără rost de multe ori, îl duce undeva, se opri, lăsîndu-i să se îndepărteze.

La ieşirea din hală, Chilian se opri şi spuse mereu incomodat parcă de bucuria pe care o manifesta omuleţul de lîngă el întîlnindu-l :

— Eu mă întorc de-aici. Noroc ! Şi fără să mai aştepte răspunsul, o luă din loc.

— Hei, Chilian, Chilian ! strigă după el, rîzînd, cel pe care-l părăsise.

Chilian se întoarse greoi şi se uită posomorît în urmă. Celălalt însă nu mai spuse nimic, îl privea doar cu braţele în şolduri, cu o expresie a feţei atît de deosebită, de caldă, încît Chilian se înroşi, ex-

presia de nepăsare și de plictiseală dispăru și rîse cu spontaneitate.

— Vii cu mine, peste zece zile... răspunse Chiriacescu și, după ce îi făcu un semn cu mîna, se întoarse și plecă repede, urmat de inginerii săi înalți, gravi și distanți.

Chilian se întoarse, dar nu mai trecu prin hală, ci o luă la stînga, cu un pas mai grăbit acum, spre mecanica-grea. Abia după ce ajunse acolo își aduse aminte de Cupșa și se opri, privind fără rost în jur. Apoi plecă mai departe, dar în primul birou întîlnit în cale intră și telefonă casieriei să nu-i facă deocamdată plata lui Cupșa. I se spuse însă că acesta fusese deja, își luase banii și plecase.

În jurul orei șapte seara, Chilian intră în barăcile clădite în spatele cantinei și unde printre altele se aflau și dormitoarele zilierilor. Erau trei dormitoare, în total, mari, cu paturi de lemn suprapuse, avînd fiecare dormitor o capacitate de aproximativ 80—100 de oameni. Chilian îl căuta pe Cupșa, dar înainte de a întreba de el auzi rîsete și gălăgie venind dintr-unul din dormitoare, care avea ușa deschisă și unde intrau mereu oameni din celelalte încăperi, atrași de cele ce se întîmplau acolo. Chilian se luă după ceilalți și intră pe ușă, fără să fie băgat în seamă de nimeni. De altfel aici nu prea era cunoscut.

În paturile suprapuse se aflau oameni culcați, dormind, cîțiva jucînd cărți, cîrpind, aproape dezbrăcați, cu picioarele goale, etc. Lîngă zidul din fund se adunase un grup de oameni, la care se alipeau mereu cei care veneau din alte dormitoare, ascunzînd vederii cele ce se întîmplau acolo. Se auzeau — întrerupte de rîsete și încurajări batjocoritoare — un cîntec de muzicuță, un fel de sîrbă și tropotituri grele de bocanc. Din cînd în cînd se distingea o voce groasă, răgușită, care spunea ceva, după care

Scanned with OKEN Scanner

izbucneau rîsete în asistență, comentarii batjocoritoare, false încurajări, etc. Chilian se urcă pe unul din paturi, neocupat, și reuși să vadă, chiar lîngă perete, obiectul petrecerii. Se afla acolo un tinerel de 16—17 ani, blond, cu părul udat și pieptănat lins peste cap, care cînta la o muzicuță atît de mică încît nu putea fi decît ghicită, ascunsă de mîinile sale mari, groase, deformate de muncă. Mîinile acelea uriașe contrastau evident și cu fața sa mică, cu un oval regulat, gingaș, adolescentin, și cu încheieturile foarte subțiri, de femeie aproape. La sunetele ascuțite ale muzicuței, juca un bărbat de vreo treizeci de ani, un țigan, numai în cămașă și izmene, aplecat puternic de spate — aproape cocoșat — cu un cap mare, cu trăsăturile puternic expresive. Bărbatul acesta, care producea hazul celor ce-l priveau, încerca mișcările unui dans țigănesc, întrerupte uneori de versete pe care le striga cu vocea lui răgușită și adîncă și uneori de gesturi fără echivoc, care provocau rîsete și îndemnuri batjocoritoare printre cei care îl priveau. Iată felul în care juca țiganul : se învîrtea ușor în jurul lui, tropotind din călcîie (era încălțat cu bocanci mari, vechi, cu șireturile atîrnînd și care îi jucau pe picior), de la stînga la dreapta și înapoi, flexînd adeseori genunchii și cu mîinile închipuind deasupra capului vagi figuri geometrice. Era ceva de nedescris, un amestec de joc românesc cu improvizații șovăielnice și cu scurte fulgere de autentic dans țigănesc, care aducea, pentru o fracțiune de secundă, aerul tare, încărcat electric, al stepei pustii peste care lunecă un miros de bălării arse, de femei elastice, puternice, atîtarea aceea pe care o dă aerul unei lumi în care liberul arbitru se amestecă cu viclenia ascunsă și tenace, dusă pînă la simularea imbecilității. Cei care îl priveau dansînd pe țigan o făceau nu de dragul dansului, ci ca să-și bată joc de el, și țiganul însuși era conștient de asta și căuta să se miște în așa fel încît să provoace cît mai

mult hazul şi batjocura. Cînd dansa într-un fel apropiat unei sîrbe, de exemplu, vulgariza conştient mişcările, scălîmbăindu-le, îşi juca bocancii în picioare, ori juca caraghios pe tocuri, rîzînd cu gura mare, deschisă, cu gingiile proeminente şi cu dinţii puternici, galbeni şi laţi. Avea apoi perioade de trecere, de improvizaţie, cînd începea mişcări vagi pe care le părăsea imediat, ori se oprea pentru a cere o altă melodie sau pur şi simplu pentru a replica ceva unui privitor, pentru a cere o ţigară. Trecea apoi neaşteptat la mişcările iuţi unghiulare, bruşte, ale dansului ţigănesc, şi atunci toată masa aceea de oameni, zgomotoasă, batjocoritoare, se clătina ca izbită de ceva dur şi amorf în acelaşi timp. Ţiganul simţea puterea pe care o avea pentru cîteva clipe, dar, parcă speriat el însuşi de ea, se oprea şi declama cu vocea lui joasă trei versuri grosolane, făcînd de cele mai multe ori şi un gest ilustrativ, adeseori chiar fără nici o legătură cu textul. Atunci se dezlănţuiau strigătele şi apostrofele cele mai puternice, privitorii, eliberaţi de rapida apăsare a acelor momente fantastice, de neînţeles, izbucneau în hohote puternice, ca nişte lătrături, începeau să joace la rîndul lor, izbind podeaua cu bocancii, ori lipăind cu picioarele mari, asudate, pe scînduri, se loveau cu pumnii, se împingeau unii într-alţii, alţii îl trăgeau chiar de cămaşă pe ţigan, îl îmbrînceau, îi strigau vrute şi nevrute, îl înghesuiau spre perete, îl ameninţau că-l omoară, că-i bagă ţigări aprinse în gură sau după ceafă, îl înjurau şi îl plesneau dureros, rîzînd cu prietenie, cu labele lor mari, uriaşe, tăbăcite şi îngroşate de lucru.

Ţiganul stătea în mijlocul lor cu trupul lui subţire, osos, cocoşat, cu capul mare şi părul negru, aspru, care-i înconjura figura ca un nimb negru, grosolan, şi zîmbea vinovat, cu dinţii lui galbeni, înjosindu-se mereu, oferindu-se cu scurte fulgere de teamă în privire spre batjocură şi rîs. Cerea o ţi-

gară, i se dădea chiar și ceva de băut și el începea din nou, cu aceeași expresie de teamă și vinovăție pe față, atîtînd oamenii aceia copilăroși și grosolani, fericit de a fi luat în seamă și în acest fel. După vreo jumătate de ceas, deși țiganul continua să joace și tinerelul să cînte din muzicuța lui minusculă, oamenii se împrăștiară, plictisiți, și pînă la urmă nu rămaseră în jurul lui decît cîțiva inși, care îl priveau cu nepăsare. Ba, la un moment dat, cineva care se afla cocoțat pe pat îl înjură cu voce tare pe țigan și îi porunci să plece de acolo. Țiganul mai jucă ce jucă, apoi se opri deodată și un timp se auzi vocea lui groasă în timp ce se hărțuia cu cei ce mai rămaseră în jurul lui. Apoi cineva, în glumă, îi băgă sub cămașă un muc aprins de țigară și țiganul fugi afară într-un picior, rîzînd și schelălăind în același timp. Tinerelul cu muzicuța, după o scurtă pauză, se așeză pe marginea patului său și după cîteva încercări începu să cînte încet, parcă meditativ, melodii prelungi și triste. Nimeni nu îl mai băga însă în seamă sau îl ascultau acum într-alt fel.

Chilian, care asistase liniștit la toate acestea, fără să se grăbească, după ce se uită grăbit în jur după Cupșa, se dădu jos și trecu în celelalte două dormitoare, să-l caute. Nu-l găsi, deși căută cu atenție, și era destul de dificil să găsești pe cineva în furnicarul de trupuri pe jumătate goale, în fumul greu și iute care plutea în straturi dense, nemișcat, în ciuda ferestrelor deschise, în zgomotul și căldura aceea neobișnuită, în strigătele, rîsetele groase, dure, în toată acea atmosferă apăsătoare, înecăcioasă, cu mirosuri iuți. Cu vreo cincisprezece ani în urmă, Chilian însuși fusese unul din acești muncitori și trăise în astfel de barăci, uneori cu mult mai proaste decît aceasta prin care trecea acum și cu toate astea, deși nu se găsea acolo nici de o jumătate de ceas. albise la față și respira cu greutate, de parcă ar fi trecut printr-un aer mai rarefiat.

Scanned with OKEN Scanner

În cele din urmă, după multe căutări, negrăbindu-se însă şi trecînd neobservat, Chilian se întoarse în primul dormitor, acolo unde jucase ţiganul şi îl găsi pe Cupşa. Cupşa era întins sus, pe unul din paturi, nu prea departe de patul pe care se suise Chilian ca să poată privi ceea ce mulţimea celor adunaţi îl împiedicase să vadă. Probabil că acesta îl observase, netrădîndu-se însă, şi asta Chilian deduse şi după liniştea cu care îl privi cînd intră în vorbă cu el. Cupşa stătea lungit pe pat, odihnindu-se fără să doarmă, probabil că nu avea nimic de făcut şi atunci încerca să nu-şi cheltuiască fără folos energia. Chilian se apropie de el, îşi aprinse o ţigară şi după ce o fumă aproape pe jumătate, privind mai mult în dormitor, ori neprivind la nimic, se întoarse spre Cupşa, care era tot întins, uitîndu-se însă la Chilian printre pleoapele pe jumătate închise. Era îmbrăcat cu pantalonii lui de lucru şi într-o cămaşă în pătrăţele. Braţul drept îl ţinea îndoit sub cap, şi pe tîmple îi străluceau picături mari de sudoare.

— Nu vrei o ţigară ? îl întrebă Chilian şi, cum Cupşa nu răspundea, îi întinse una pe care celălalt o aprinse repede, după ce mai întîi o rupse în două, păstrînd cealaltă jumătate.

Tăcură apoi amîndoi. Cupşa aştepta probabil ca Chilian să-şi explice atitudinea, dar acesta tăcea, de parcă ar fi uitat deodată unde se găsea şi ce avusese de gînd. Într-un tîrziu, îi spuse lui Cupşa :

— Trage-ţi picioarele mai într-o parte ! şi în aceeaşi clipă se săltă, prinzîndu-se de stinghia patului, şi se aşeză sus pe pat, la picioarele lui Cupşa. În patul de dedesubt nu se afla nimeni, deşi patul era ocupat de cineva.

— Cupşa — strigă de alături un lungan, grozav de nebărbierit, care stătea în dreapta lui Cupşa, tot la «etaj» — dă şi mie o ţigară... Fumezi singur, nenorocitule !

Cupşa se uită la Chilian, dar acesta nu făcu nici un semn prin care ar fi arătat că voia să dea celuilalt o ţigară. Stătea pe pat, bălăbănindu-şi uşor picioarele, pe care şi le examina cu o anumită concentrare plictisită, uşor dispreţuitoare. (Poate că nici nu auzise nimic.) Lunganul însă nu puse la inimă refuzul lui Cupşa şi spuse după cîteva clipe :

— Ce, eşti bolnav, mă Moţule ? N-ai lucrat nici azi, nici ieri, am auzit că vrei să te faci artist ! (Lui Cupşa i se spunea aici «Moţule», deşi Cupşa nu era moţ.)

— N-ai lucrat, Nuţule ? se auzi o voce, venind de dedesubt şi din stînga, aparţinînd cuiva căruia, din locul unde stătea Chilian, nu i se vedea decît un picior atîrnînd în jos, pînă la pămînt, care era îmbrăcat într-un pantalon înfăşurat pe gleznă, legat jos cu un şiret, lăsînd să se vadă o labă enormă, murdară, cu unghiile lungi, galbene, întoarse şi ascuţite la vîrf.

— Lîncezeşti, Nuţule, continuă «vocea» de jos. N-ai mai primit, mă, scrisori d-acasă ? Cine ştie cu cine s-aţine nevastă-ta !...

— Nevastă-sa, bre ! făcu lunganul din stînga, scobindu-se plictisit în nas, ori lovind cu palma după muşte, pe care le omora în acest fel cu o uimitoare dibăcie. N-o cunoşti pe nevastă-sa ! Nevastă-sa e damă fină, bă, joacă pocher !

— Fugi, bă, de un' să joace pocher ! Ce, la ei se joacă pocher ? Să-ţi spun eu ce se joacă la ei...

«Vocea» tăcu, iar lunganul din dreapta, plictisit, nu mai întrebă nimic. Cîteva minute domni tăcere, în care timp Cupşa nu se mişcă, continuînd să privească printre pleoapele pe jumătate închise, ce le ţinea aşa nu din lene sau din precauţie, ci pentru că voia să facă cît mai puţine eforturi, o dată ce tot nu avea nici un fel de treabă. Chilian sta pe marginea patului, absent, prins de gînduri, de parcă ar fi venit în mod intenţionat acolo, în baraca aceea în-

cărcată de oameni, de miros de transpirație, de fum, de zgomote multiple și obositoare, de fluierături, tuse, bocanci tîrșiți pe podele, bîzîit infernal de muște, pentru a se putea concentra mai în voie asupra propriilor sale gînduri. După un timp destul de lung, se auzi din nou vocea celui de jos, sunînd agale, complet neexpresivă, probabil că omul vorbea dintr-o nemaipomenită plictiseală :

— Știi, mă, ce se joacă acolo, la ei ?

— Ce ? întrebă lunganul care resimțea probabil aceeași invincibilă plictiseală.

— La ei acolo — spuse celălalt rar, cu pauze mari, ca să dureze cît mai mult ceea ce avea de spus — la ei se joacă mai ales «halaripu». Asta e un fel de joc național acolo la ei.

— Ai, mă, că minți ! spuse lunganul, pocnind mușchii, contemplîndu-și cîteodată cu mirare membrele sale nemaipomenit de lungi pe care și le mișca de multe ori alandala.

— Să-ți spun eu cum e jocul ăsta, continuă imperturbabilă «vocea». Se adună mai mulți inși în piață, îmbrăcați frumos, cu ce-au ei mai bun, și se așază într-un fel de roată, cum e la noi cînd joacă sîrba, cum ar veni. Apoi, deodată, la o comandă, își bagă cîte un deget în cur și încep să joace din picioare și să chiuie. Stau așa și dau din picioare și chiuie pînă vine cineva de la primărie ori de la sfatul popular și îi gonește de acolo. Asta la ei se cheamă «halaripu» și o joacă în fiecare duminică după-amiază.

Lunganul nu răspunse nimic, continuînd cu o mină dispreţuitoare să pocnească muștele. Urmară apoi momente de tăcere aproape totală, în care se auzi distinct zgomotul pe care îl făcea laba piciorului celui de jos frecîndu-se de stinghia patului și, imediat, un căscat lung, interminabil și dinții care se loviră între ei cu putere și satisfacție.

Scanned with OKEN Scanner

— Mă Cupșa, spuse cel de jos, n-ai tu, mă, o poză de la nevastă-ta, să ne arăți și nouă ? Aud că aveți femei frumoase p-acolo.

— De ce să n-aibe — spuse sec lunganul, lăsînd mușchii în pace acum și scărpinîndu-se încet la talpă și printre degetele picioarelor — dacă se duc la piață și le cumpără cum ai cumpăra la noi verzele...

— Ai, mă, făcu celălalt cu o indignare leneșă. Cum o să le cumpere din piață ? Ce, ești prost ?...

— Un cumnat de-al meu, zicea lunganul, a asistat cu ochii lui la o daravelă de asta. E exact ca la un tîrg, da-n loc să cumperi porumb, cumperi o femeie-două !

— Da' arvună dai, mă ? întrebă celălalt.

— Arvună ? Arvună se dă normal.

— Da' probă, mă, probă nu se face ? insistă cel de jos, nevrînd să renunțe atît de ușor la o discuție gata pornită.

— Probă nu se face decît la văduve, făcu lunganul, vizibil plictisit de insistențele celuilalt.

Avea o barbă nerasă de cîteva zile, mare și rară, care-i acoperea aproape toată fața osoasă.

— He ! He ! rîse cel de jos, apoi după cîteva clipe, găsind probabil încă ceva de rîs, făcu : He ! He ! și-apoi, deodată : Hi ! Hi! trecînd la o tonalitate mai ridicată. Tăcu cîteva clipe și făcu din nou : Hi ! Hi !

— Ce rîzi, mă, așa... ca un *babtist !* spuse lunganul și zîmbi de plăcerea pe care și-o producea singur, frecîndu-se între degetele picioarelor.

— Tu ai fost, mă Mitule, făcu cel de jos, vreodată într-o biserică de *babtiști ?*

— Bă nenorocitule ! zise lunganul. Ce, *babtiștii* au biserică ? Babtiștii sînt ca țiganii, sînt fără biserică. Sînt două națiuni care resping biserica și pe popi...

Cupșa își aprinse a doua jumătate din țigara pe care o primise de la Chilian și, văzîndu-l, lunganul uită de explicațiile pe care le dădea asupra doctri-

nelor religioase și aplecîndu-se peste pat, cu o repeziciune neașteptată, îi luă țigara din mînă lui Cupșa. Pînă cînd acesta se ridică și i-o luă îndărăt, lunganul și trase cîteva fumuri, rîzînd apoi gros, de satisfacție. Chilian scoase atunci pachetul și îi oferi o țigară, pe care acesta o luă foarte manierat și după ce o aprinse se crezu obligat să întrebe :

— Ești ceva neam cu... ? și arătă cu capul spre Cupșa, care se culcase din nou, în vechea poziție.

Chilian clătină din cap, în semn că nu, și, cum celălalt continua să-l privească cu atenție și cu o anumită bunăvoință, adăugă :

— Nu sîntem neamuri ! Lucrez și eu aici în uzină!

— Aha ! făcu politicos lunganul și considerîndu-se achitat de obligațiile sale se răsturnă pe spate și fumă zgomotos, trimițînd fumul cu putere, în trîmbe verticale, spre tavan.

Apoi deodată tresări și spuse :

— Bă Fane, hai să iei și tu o țigară, muhaia nenorocită ce ești !

— Du-te-n măta — zise cel de jos nevrînd să se scoale din lene sau din jenă față de bărbatul necunoscut care avea țigările — dacă nu ești în stare să te miști pînă aici !

Și-apoi adăugă, mormăind abia distinct :

— Stai mai bine și încălzește-ți păduchii, italian vagabond ce ești.

— Bă nenorocitule ! zise lunganul cu nepăsare, dar se ridică imediat într-un cot și se adresă lui Chilian, zîmbind cu un zîmbet neașteptat de cald și de bărbătesc : Mai poți să mă servești cu o țigară să-i duc și ăluia de jos, că-l știu că moare după un fum, dar nu-și cumpără decît cîte cinci în fiecare zi ca să aibe nevastă-sa cu ce să-l îngroape !

Chilian scoase pachetul, îi oferi lunganului, și acesta coborî din pat, ducîndu-i celui de jos țigara. Se auziră imediat zgîlțîituri ale patului, cîteva plesnituri puternice, rîsul scurt și gros al lunganului,

după care lunganul însuși apăru și ridicîndu-și un picior se sui în patul destul de înalt, așa cum altul s-ar fi suit pe un scaun. În urma lui, cel de jos mai mîrîi ușor, un timp. Apoi spuse, după ce trase cîteva fumuri, potolindu-și astfel lăcomia de țigară.

— Da tu de ce nu-ți cumperi, că pe tine te-a lăsat nevastă-ta și s-a cărat după tulumba națională !

— Pe italian l-a lăsat nevastă-sa acum o lună, îi spuse Cupșa lui Chilian încet, deschizînd gura pentru prima dată. L-a lăsat și s-a dus după un plutonier de pompieri ! A înghițit-o broscarul.

Deși Cupșa spuse asta încercînd să pară nepăsător, vocea lui trădă o anumită satisfacție, reținută și înfrînată probabil în majoritatea cazurilor cînd devenea calul de bătaie al «broscarului».

— Ești italian ? îl întrebă Chilian pe lungan, care fuma întins pe spate, încercînd să pară nepăsător la faptul că se vorbea despre el.

— Eu sînt român, sînt de la Rîmnicu-Vîlcea, răspunse el, tatăl meu a venit din Italia și s-a însurat cu o româncă !

— Ta-su italian, mă-sa româncă de la Rîmnicu-Vîlcea și el a ieșit țigan borît ! spuse cel de sub pat, cu voce impasibilă. De care țară aparții tu acuma ? Trebuie să faci douăzeci de ani de București, bă, întîi și-ntîi, ca să ajungi cetățean român și-abia pe urmă...

Aici, cel de jos se opri neîntrerupt de nimeni, probabil din lene și nepăsare față de celălalt, iar lunganul, plictisit la rîndu-i, nu adăugă nimic.

În clipa cînd Chilian se hotărî să sară jos de pe pat și să plece afară, pe culoarul strîmt al barăcii se auzi un schimb violent de cuvinte, distingîndu-se mai ales două voci, una subțire, metalică, și cealaltă răgușită ce îi păru cunoscută lui Chilian. Apoi cearta încetă tot atît de brusc cum pornise, și în dormitor intră țiganul care jucase și care, după ce păși pra-

Scanned with OKEN Scanner

gul, mormăi cu vocea aceea groasă pe care o remarcase Chilian :

— Ia uite ! — spunea el privind posomorît, cu oarecare spaimă în acelaşi timp spre cineva care rămăsese afară — te-ai găsit tu mai cu pretenţii ! Ce, adică numai eu exist în toată baraca asta să mă înfig la jantilica ta nenorocită ! Asta să mi-o dai ca premiu şi n-o iau !

Se lăsă tăcere, apoi se auzi un bocănit greoi şi în dormitor intră un băiat tînăr, de vreo douăzeci şi cinci de ani, elastic şi neobişnuit de lat în umeri, cu o faţă colţuroasă, sclipitoare, pe care plutea ceva nedefinit, respingător. Făcu cîţiva paşi spre ţigan, cu mîinile în buzunare, mişcîndu-şi umerii, zîmbind uşor, insolent, şi, prinzîndu-l pe celălalt de reverul hainei vechi, ponosite, dintr-o singură mişcare îi smulse din cusături fîşia de stofă, lăsînd-o apoi să atîrne.

— Bă vărzarule ! făcu el, privind cu dispreţ şi placidă curiozitate locul descusut şi smuls, unde fusese reverul hainei.

În cadrul uşii stăteau rezemaţi vreo trei inşi, care priveau scena cu o leneşă curiozitate.

— Ce-mi tragi, bre, de haină ! O să-ţi rup şi eu reverili, să..., spuse ţiganul, privindu-l cu frică pe celălalt.

— Bă ţiganule, bă vărzarule ! făcea celălalt cu acelaşi zîmbet leneş, insolent, şi în spatele lui cineva rîse de faţa îngrozită şi neputincioasă a ţiganului, pe care tînărul îl împingea uşor cu mîna, privindu-l cercetător şi mirat din cap pînă-n picioare. Apoi deodată, cu o mişcare iute, îl împinse, şi cu piciorul îl lovi dintr-o parte peste gleznă. Ţiganul se clătină şi-ar fi căzut dacă în stînga lui nu s-ar fi găsit zidul, de care se izbi icnind. Văzîndu-i mişcarea bruscă, precipitată, cel care-l împinsese izbucni într-un rîs scurt, puternic, şi cei care se găseau în uşă rîseră şi ei.

Scanned with OKEN Scanner

— Pleacă, mă, de-aici ! spuse ţiganul, furios. N-am nimic comun cu tine, vezi-ţi de treburili tale...

— Tu n-ai nimic cu mine, spuse tînărul, rezemîndu-se cu o mînă de zid şi aplecîndu-se peste ţigan, care n-avea pe unde să treacă. Tu n-ei fi avînd nimic cu mine, dar am eu ceva cu tine ! Îmi placi, mă, vărzarule, îmi place dantura ta ca o... şi aici făcu o comparaţie înflorită, grosolană, care stîrni rîsul cîtorva din cei care se uitau de pe paturi.

Tînărul nu se întoarse, continua să-l privească pe ţigan cu atenţie şi milă ca pe un obiect jalnic, pe care avea să-şi reverse cruda plictiseală, făptură nedemnă să-şi sprijine măcar o secundă umbra de ea. Întinse mîna şi rîzînd uşor, fără zgomot, mîngîie încet stofa hainei celuilalt, cu o anumită gingăşie chiar.

— Al dracu' haină ai, ţigane, de unde ai furat-o ? Ia zi, mă...

— Pleacă, mă, de-aici ! zicea ţiganul furios, ferindu-se de mîngîierea celuilalt, încordat, pîndind cu teamă lovitura de care se temea, în timp ce rîsetele se înteţeau în spate.

O parte din cei care stăteau întinşi pe paturi se întorceau pe o rînă, contemplînd pe jumătate amuzaţi scena, comentînd cu voce tare, ori aruncînd false admonestări tînărului, care nu se întorcea nici o clipă spre cei din spate, sigur de el, atît de stăpîn pe propria-i forţă încît avea un fel de orgoliu blazat, veşted. Lunganul, «broscarul», vecinul de pat al lui Cupşa se dădu încet jos din pat şi se apropie de cei doi, privind curios cu mîinile în şolduri scena. Îşi muta ochii de la ţigan la celălalt şi înapoi şi rîse cu toată lumea în clipa cînd tînărul îl lovi în ceafă cu dunga palmei pe ţigan, nu prea tare. Deşi lovitura fusese slabă — tînărul nu voia decît să se amuze — ţiganul înfricat se aplecă cu exagerare scîncind ascuţit şi atît de caraghios încît toţi izbucniră în rîs. Tînărul însă nu rîse — zîmbea mereu plictisit şi dispreţuitor, pe faţă cu aceeaşi expresie respingă-

toare, cu nasul cîrn şi ochii uşor oblici, aducînd oarecum cu botul ascuţit, sclipitor, al unei vulpi. În clipa cînd ţiganul se îndreptă după acea uşoară lovitură, el se apleacă fulgerător şi îi trase dintr-o mişcare pantalonii jos. Erau nişte pantaloni obişnuiţi de salopetă, legaţi cu brăcinar şi, odată căzuţi, lăsară la iveală o pereche de izmene lungi, foarte nepotrivite cu toamna excesiv de călduroasă. Ţiganul rămase o clipă buimăcit şi apoi îşi ridică încet pantalonii. Tînărul rîse pentru întîia oară, se răsuci şi-l privi pe «italian», care rîdea la rîndu-i de păţania ţiganului. Apoi se întoarse la loc, vrînd să-i spună ceva celui pe care îl făcuse de rîs, dar, ca un trăsnet, lunganul îi aruncă un picior în spate, cu atîta forţă, încît celălalt se îndoi puternic, de parcă i-ar fi trecut un junghi nemaipomenit. Sări apoi imediat în loc şi-l privi pe lungan, furios şi buimăcit în acelaşi timp, şi «italianul», după ce se uită la el fără nici o expresie, cîteva clipe, se întoarse şi izbucni într-un hohot de rîs, păşind înapoi spre patul lui.

— Ce dracu, nea Titi — începu să strige furios tînărul, uitînd brusc de ţigan, semănînd într-adevăr cu o vulpe — ce dracu dai în mine, bre, ce dai în mine ?

Făcu cîţiva paşi în urma lunganului, ezitînd încă dacă să-l lovească sau să se mărginească să protesteze verbal («italianul» avea o faimă de mare bătăuş). Lunganul, ajungînd lîngă pat, se întoarse spre cel care continua să protesteze, privind iute în toate părţile, îi înţelese ezitarea (tînărul era la rîndu-i foarte puternic) şi îi spuse cu bonomie, ca un sfat amical :

— Ieşi afară ! Să-l laşi în pace pe ţigan, tu nu ştii să faci ce face el ! şi ridicînd piciorul se sui în pat cu o lejeritate nemaipomenită.

Văzîndu-l pe tînăr că stă încă încurcat în mijlocul dormitorului, îl privi cu o atenţie binevoitoare şi

apoi, amintindu-şi probabil de scena care abia se petrecuse, izbucni deodată într-un rîs zgomotos. Rîdea şi îi spunea prietenului său de jos, căruia îi dusese ţigara şi care nu se mişcase de pe patul lui :

— Nu te-ai uitat, Mitule, să fi văzut cum l-am îndreptat de spate, de ziceai că dansează foxtrot ! Ce foxtrot, «halaripu» ! E al dracu cu «halaripu» ăsta !

— Să vii mîine să mă cauţi, în jur de nouă ! spuse Chilian lui Cupşa şi sări jos de pe pat.

Salută cu un gest pe lungan şi ieşi din dormitor.

La ora nouă, Cupşa se înfiinţă în faţa biroului lui Chilian, sperînd că acesta se va răzgîndi şi-l va primi la lucru. (La şase şi jumătate fusese ca în fiecare dimineaţă în faţa cantinei unde se adunau muncitorii care lucrau la «exterior», dar Voinescu, şeful lor, nici nu-l băgase în seamă.) Aşteptă vreo jumătate de ceas şi în cele din urmă Chilian coborî treptele însoţit de doi inşi, unul mai în vîrstă, înalt şi uscat, îmbrăcat într-un halat albastru, un maistru probabil, şi celălalt, un lucrător foarte tînăr, nici de douăzeci de ani, blond, cu un cap foarte frumos şi atrăgător, însă deosebit de slab, de parcă ar fi fost ofticos.

— Aici erai ? spuse Chilian, văzîndu-l pe Cupşa, cu expresia lui de totdeauna, nepăsătoare şi distrată, abia privindu-l. De ce n-ai urcat ? Hai cu mine !

Şi plecă înainte, continuînd să asculte cele ce-i spunea maistrul.

Cupşa se luă după cei trei, cu un sentiment de zădărnicie şi de revoltă faţă de Chilian. Deşi simţea o tulbure furie împotriva lui Chilian, nu îndrăznea totuşi să se întoarcă şi să-l lase în plata Domnului. Mai puternic decît speranţa că celălalt se va răzgîndi şi va putea să-şi reia lucrul — speranţă care se mai «ţinea» dar foarte slab încă — pe

Cupşa îl uimea şi îl intimida oarecum felul de a fi al acestuia faţă de toată lumea din uzină, cît şi faţă de el, Cupşa. În primul rînd, Cupşa simţea că Chilian se poartă faţă de el exact cum se poartă faţă de oricine din uzină şi asta din prima clipă cînd l-a văzut, dîndu-şi în acelaşi timp seama că el, Chilian, s-ar purta cu oricine la fel, oricine ar fi şi orideunde ar veni — ceea ce îl intimida şi îl speria aproape pe Cupşa, pentru că însemna sau o mare şi nemaiîntîlnită nepăsare şi plictis, sau o forţă neobişnuită. În al doilea rînd, spre deosebire de toţi şefii mai mari sau mai mărunţi pe care-i întîlnise Cupşa în viaţă (el prin «şef» înţelegea un om care din pricini perfect necunoscute are o mai mare sau mai mică putere asupra celorlalţi oameni), deci spre deosebire de toţi aceştia, Chilian nu încerca să se apropie în vreun fel oarecare de cei pe care îi avea sub stăpînirea sa. «Ceilalţi», observase Cupşa, mai mult simţise el, din pricină că sînt aşezaţi mai sus decît alţi oameni, încearcă permanent să se înjosească în faţa lor, rîd la fiecare fleac, îşi scutură mîinile, se tutuiesc cu oamenii, îi bat pe umeri, ascultă cu mare atenţie toate prostiile, minciunile şi nimicurile pe care le înşiră de multe ori aceştia (ştiind foarte bine în sinea lor, şefii, că acestea sînt prostii, minciuni şi nimicuri), dar îi ascultă cu răbdare, ceea ce le atrage de multe ori desconsiderarea şi disprețul. Şi mai ales felul în care se «înjoseau» în modul cel mai evident era în împărţirea dreptăţii: aceşti «şefi» comiteau la un moment dat, duşi de furie sau chiar şi din neatenţie, o nedreptate, nu prea mare şi de care cîteodată nimeni nu se sinchisea prea mult. Dar în mod curios, cel mai atins de această «nedreptate» era chiar «şeful» care o făcuse şi ca s-o şteargă, se umilea apoi sau se înfuria, fără rost, creînd nedreptăţi şi mai mari şi mai evidente. Chilian se purta însă într-un mod neaşteptat: el nu avea frică de nimeni, nici măcar de cel mai neîn-

Scanned with OKEN Scanner

semnat lucrător, aflat cît de jos pe scara socială. El nu încerca să cîştige încrederea nimănui, ba, dimpotrivă, de multe ori sfida încrederea şi atenţia pe care i-o acordau ceilalţi. Chilian nu se înjosea nici o clipă, se purta firesc, atît de firesc de parcă s-ar fi aflat mereu singur, faţă în faţă doar cu scaunul şi cu patul său, şi pentru că Cupşa nu putea înţelege mai departe cauzele atitudinii lui Chilian, ea îl uimea atît de mult încît nici nu credea în trăinicia ei. Îl vedea pe Chilian mişcîndu-se cum se mişca prin toată acea uriaşă uzină ca prin faţa patului şi a pereţilor săi de acasă, resimţea asta ca pe un fapt uluitor, pe Chilian însuşi îl simţea tulbure ca pe un om de o forţă neobişnuită, dar tocmai pentru acest lucru se aştepta, din clipă în clipă, ca toate acestea să «sară în aer», să se spargă, şi Chilian cu felul lui neaşteptat de a fi să dispară fără urmă, aşa cum se topeşte un fulg de zăpadă căzut pe o piatră caldă sau cum dispare într-a mia parte dintr-o secundă o vedenie care, la rîndul ei, durase cam tot atîta vreme cît îi trebuise ca să dispară. Să rămînă doar uzina, pereţii, maşinile.

Cupşa îi urmărea pe cei trei în mijlocul cărora se afla Chilian, deşi îşi luase nădejdea că va mai putea să lucreze unde lucrase, că se va putea reîntoarce la vechea lui treabă.

Cei trei trecură de halele forjei şi o făcură imediat la dreapta, iar Cupşa se ţinu după ei, intrînd într-un atelier care se chema „Aparataj C. F.». Aici, pe partea dreaptă se aflau înşirate vreo opt strunguri şi Chilian împreună cu cei doi se opriră la ultimul dintre ele, unde Cupşa observă un grup de lucrători, ingineri etc., care îi aşteptau probabil. Cum ajunseră lîngă maşină, lucrătorul cel tînăr — cu chipul frumos, cu trupul acela nefiresc de slab — care îl însoţise pe Chilian, se apropie de strung şi, introducînd o piesă în universal, începu să lucreze. Ceilalţi îl priveau lucrînd, fără prea mare atenţie,

Scanned with OKEN Scanner

şi din cînd în cînd chiar şi tînărul se întorcea spre ei, spunînd cîte o vorbă. Cupşa observă totuşi că doi dintre cei care stăteau în jurul maşinii ţineau în mînă cronometre, pe care le priveau mereu, notînd apoi ceva pe nişte foi de hîrtie. Tînărul termină în acest fel două piese — păreau simple, în forma unei şaibe late cu vreo trei dimensiuni — apoi dădu jos universalul şi montă un dispozitiv peste care se aplecară cu toţii, examinîndu-l cu atenţie, pipăindu-l, schimbînd între ei păreri, uneori chiar rîzînd de ceva ce Cupşa nu înţelega prea bine. Apoi tînărul prinse în acel dispozitiv o nouă piesă şi începu să lucreze, iar ceilalţi îl urmăreau ca şi pînă atunci, privindu-l, vorbind între ei şi rîzînd, lovindu-se peste cap, ori împingîndu-se în glumă. Cupşa era în apropierea lor, îi privea şi asculta fără să înţeleagă nimic, de ce rîd, de ce se înghiontesc, de ce discută între ei şi ce anume urmăresc stînd lîngă tînărul cu faţa atrăgătoare. De altfel, încetă curînd să le dea atenţie, întorcîndu-se cu umărul spre maşină, cu nepăsare şi cu un uşor dispreţ, ca faţă de orice lucru pe care nu-l înţelegea prea bine şi care nu-i folosea cu nimic, cînd deodată tresări auzind strigăte şi agitaţie puternică şi văzu cum ceilalţi lucrători care munceau pe aproape — în apropierea strungurilor erau bancuri de ajustaj unde lucrau două echipe de ajustori — se îngrămădiră toţi în jurul maşinii tînărului. Cupşa urmărea cu atenţie grupul acela destul de mare care vorbea şi se agita lîngă maşină, îl căută din ochi pe Chilian şi, cum nu reuşi să-l vadă, se uită după tînărul acela blond, cu ochi albaştri şi blînzi. În locul lui, la strung, era maistrul cel înalt şi uscat, care lucra la rîndu-i o piesă, urmărit de ceilalţi, iar pe tînăr, după ce îl căută mult timp cu privirea, Cupşa îl zări stînd mai într-o parte şi vorbind cu o lucrătoare cam de vîrsta lui, negricioasă, care rîdea mereu arătînd nişte dinţi neregulaţi şi ţinînd în mînă o pisică mică, neagră. Tînărul cel blond

întinse apoi mîna, cu teamă parcă, luă pisica din braţele fetei şi neştiind ce să facă cu ea o ridică cu stîngăcie în sus. Apoi unul din cei care urmărise lucrul maistrului, un bărbat bine zidit, cu faţa distinsă şi părul cărunt, se îndreptă spre ei, îi spuse ceva şi tînărul se întoarse spre el şi îi vorbi cu respect, zîmbind uşor, cu un zîmbet mic, feminin. Pe Cupşa îl atinse cineva cu mîna pe spate şi cînd se întoarse îl văzu pe Chilian cu figura lui de totdeauna nepăsătoare.

— Ce zici, ai lucra aici ? îl întrebă Chilian, aprinzîndu-şi cu grabă o ţigară parcă speriat de ceva.

Se întoarse brusc apoi şi spunîndu-i lui Cupşa cu o voce destul de aspră : Vino după mine! ieşi din hală şi, traversînd curtea, se îndreptară amîndoi spre mecanica uşoară. Pe drum, Chilian îşi aduse aminte fără să vrea de o scenă asemănătoare, petrecută cu mai mult de două luni în urmă, la începutul verii, cînd o cunoscuse pe Francisca şi cînd urcaseră amîndoi, sus, la acel bătrînel pe care-l cunoscuseră la restaurant, la Răteanu. După ce i se păruse că Răteanu o înţelege întru toate, Francisca observase cu spaimă că acel om, care i se păruse deodată atît de apropiat, era de fapt fundamental opus şi deosebit şi asta o speriase într-atît încît îi spusese în faţă acea frază aparent ridicolă : Eu nu cred în realitatea dumitale! Atunci Francisca rămăsese uimită că un om atît de asemănător ei, cu ochii, gura, fruntea, o formă vie identică ei, poate să se deosebească atît de mult de ea, atît de hotărît şi de implacabil, mai evident decît o mobilă sau un animal, pentru că o mobilă, deşi nu te înţelege, poţi s-o aşezi unde vrei, iar pe un animal poţi să-l faci să servească unei cauze folositoare, chiar împotriva voinţei sale. Ceea ce observase Chilian atunci la Francisca fusese spaima ei în faţa lui Răteanu, care sta înaintea ei zîmbind şi cu ochii sclipind de inteligenţă — atît de asemănători cu ai ei — şi cu toate acestea nici un fel de punţi nu pu-

teau duce pînă la el ; frămîntarea Franciscăi era tot atît de inutilă, pe cît de inutile ar fi fost chinurile unui torturat, expresia feţei lui şi gîndurile lui ca nişte trombe în faţa ochilor rotunzi şi plaţi ai unui şoarece sau a unei păsări. Atunci, în acea seară spaima Franciscăi fusese atît de mare pentru că intuia ruptura adîncă şi definitivă dintre lumea convingerilor ei şi lumea încremenită pentru totdeauna a lui Răteanu. Chilian însă atunci nu văzuse decît spaima, şi aceeaşi spaimă o încercase şi el cu cîteva minute înainte faţă de Cupşa. Dar Chilian era un om care lupta şi Cupşa nu era Răteanu.

Intrară la mecanica uşoară şi aici Chilian se îndreptă spre un grup de strungari care prelucrau toţi o singură piesă, tripla valvă pentru frînă, o comandă a căilor ferate. Aici se opri lîngă un strungar de vreo patruzeci de ani, un om negricios, cu părul, faţa, ochii, nemaipomenit de negre, murdar de fontă, care îl salută pe Chilian cu un semn sec din cap, neîntrerupîndu-şi lucrul. Chilian se apropie de strung şi se rezemă de capacul cutiei de viteze cu o oarecare oboseală, nespunînd nici o vorbă. Strungarul însuşi, care se chema Petre Naum (pe o tăbliţă roşie de tinichea agăţată de strung scria : «Comunistul Petre Naum îşi depăşeşte norma cu 115%»), nu spunea nici un cuvînt, continuîndu-şi treaba de parcă ar fi fost singur. Chilian făcu semn lui Cupşa să se apropie şi îl întrebă cu o voce puţin obosită, care îl miră pe Cupşa :

— Dar aici ţi-ar plăcea să lucrezi ?

Văzîndu-l pe Cupşa cum se pregătea să răspundă, cam încurcat, Chilian făcu un semn scurt cu mîna şi continuă :

— Ştiu ce vrei să spui ! Trebuie să trimiţi bani acasă şi, dacă te apuci să înveţi o meserie, cîteva luni bune nu primeşti nici atît cît îţi trebuie ţie să trăieşti. Asta vrei să spui ?

Cupșa îl privi încruntat, întunecat, și dădu din umeri neputincios. Atunci Chilian strigă la el deodată :

— Dar de ce vrei să înveți meserie acum la treizeci de ani și n-ai învățat-o la vremea ei, cînd n-aveai casă, copii, nevastă, socrii pe cap ? Ia spune-mi mie, domnule Cupșa, de ce n-ai învățat-o atunci ? Ce-mi umbli acum, cînd începi să îmbătrînești, cu șinele pe spate și te lași înjurat de o lichea care se numește Voinescu și care cu un carnețel soios și cu un capăt de creion pe care îl morfolește prin gură te poartă cum vrea el, te duce și te-aduce, strigă și rîde cu tine cum ar striga și ar rîde cu un cîine ? Ia să-mi spui mie, Cupșa — și aici Chilian, furios, bătu cu palma lui mare și grea în capacul mașinii — ia să-mi spui mie de ce nu știi meserie, de ce ai rămas neom ? Știi să-mi spui sau dai din umeri și bolborosești cine știe ce ? Ia spune-mi, știi cine-i de vină pentru asta ? Vorbește, nu sta și te uita la mine cu ochii rotunzi ca un bou !

Cupșa vru să deschidă gura să spună ceva, apoi abia înțelese ultima frază a lui Chilian, se roși tot pînă la ceafă și avu un gest de mînie de parcă ar fi vrut să se repeadă la el, dar imediat se înfrînă, se întoarse și vru să plece. Chilian sări însă cu o iuțeală neașteptată de la locul unde se găsea, îl prinse de mînecă și îl trase cu putere, încît îl răsuci aproape pe loc. Cei doi se priviră fără să zică un cuvînt, încremeniți, crispați, cu fețele ca niște măști albe, dure ca piatra, și Cupșa fu primul care lăsă ochii în jos și spuse, frămîntînd în mînă o bucată de șpan, cu vocea sugrumată, înfrînată :

— Apoi, trăim niște vremuri care... trăim foarte greu și nu m-ați înțelege dacă voi spune că...

— Va să zică tot la mine îți sare mușțarul — îl întrerupse Chilian, întorcîndu-se spre Naum care tocmai scotea piesa din dispozitiv și-l privea lung, cu sprînceana dreaptă lăsată, pe Cupșa — va să zică

tot pe mine te înfurii, ai ? Dacă vrei să te iei de păr cu cineva, atunci, uite, îţi dau eu o ţeavă şi du-te şi-i dă în cap lui Voinescu ăla, care îţi pontează orele, care numai pentru o vorbă a mea sau a oricărui stăpîn al fabricii te-ar trimite şi la ocnă! Hai, ia ţeava şi du-te şi-i dă în cap ! spunea Chilian arătîndu-i lui Cupşa o ţeavă groasă pe care o ridicase de lîngă strung (ce îi servea lui Naum să strîngă cheia universalului). Chilian îi întindea lui Cupşa ţeava şi acesta se uita mirat la ea, atît de uimit de ceea ce-l îndemna celălalt să facă, încît cei doi izbucniră în rîs.

— Ia-o ! îi spuse cu blîndeţe Naum, vorbind cu o voce groasă, catifelată. Ia-o şi vezi cum e făcută deocamdată !

— Cum îi merge lu'ăla micu ? îl întrebă Chilian pe Naum, fără nici o tranziţie, întorcîndu-se spre el. S-a sculat din pat ?

— S-a sculat şi a umblat prin casă vreo două zile, dar Victoriţa i-a dat să mănînce prea devreme ce nu trebuia şi acum a prins fierbinţeală din nou. L-am culcat şi îi dau numai cartofi şi brînză. Cînd plec de aici aduc iar doctorul. Ăla pă care l-ai adus tu nu-mi place !

— Nu-ţi place ? întrebă Chilian şi rîse încet. Da ce, trebuie să-ţi placă ? Dacă-ţi aduceam una de douăzeci de ani, îţi plăcea ?

— Nu-mi plăcea — îşi continuă celălalt ideea, uitîndu-se mohorît peste piesa ce se învîrtea încet, lovind dur cu colţurile în cuţitul de oţel care vibra, aruncînd cu putere cojile sfărîmicioase de fontă —, nu-mi plăcea că stătea şi se uita în gît la ăla micu, de departe, aşa cum te uiţi la o muscă ce-ţi înoată în ciorbă sau cum trebuie că s-a uitat Miron în closet, după ce şi-a scăpat ceasul.

Cei doi prieteni se întoarseră mult spre celălalt şi izbucniră amîndoi în rîs, făcînd aluzie probabil la o întîmplare cunoscută de amîndoi.

Scanned with OKEN Scanner

— Ţi-ai adus damigeana acasă de la Ţugulea ? îl întrebă apoi Chilian pe Naum, scoţîndu-şi cheile şi zăngănindu-le în mînă.

— Nu, răspunse Naum aplecat peste piesă, o iau numai după ce o umple. Eu i-am dus-o plină.

— Păi el zice, spuse Chilian rîzînd din nou, zice că ţi-a umplut-o de două ori.

— Ce, ăla-i vin ? întrebă Naum, mereu încruntat.

— Dacă nu-ţi convenea, de ce l-ai băut ?

— L-am băut pentru că mi-a dat să beau !

— La Chiriacescu ai fost ? întreabă Chilian după o scurtă pauză.

Naum nu răspunse nimic, continuîndu-şi lucrul.

— Nu ţi-am spus să te duci azi dimineaţă, omule, e a treia oară cînd te-aşteaptă... Azi dimineaţă erau la el special pentru treaba aia şi Palade cu inginerul de secţie, mă albanezule, zise Chilian nemulţumit.

— Mă duc a patra oară ! spuse cu blîndeţe Naum şi ridicînd privirea zîmbi cald, puternic ; Chilian nu se putu stăpîni şi zîmbi la rîndu-i scurt, apoi, parcă înfuriat de asta, se sculă şi, după ce lovi cu piciorul în ţeava care se afla pe jos, se întoarse şi plecă fără o vorbă.

Naum opri maşina şi îndreptîndu-se de spate luă cu mîna stîngă, fără să se uite, bumbacul de pe dulăpiorul cu scule şi se şterse îndelung pe mîini, privind mereu în urma lui Chilian, cu acelaşi zîmbet blînd, cald, puternic. Se aplecă, scoase din dulăpior un cuţit, îl privi cu atenţie, gînditor, cîteva clipe, apoi se îndreptă spre ieşire, unde în stînga se afla o piatră de polizor. După mult timp, apăsînd cuţitul gata ascuţit pe piatra subţire, sură, în jurul gurii îi juca încă acel zîmbet blînd, de răspuns, ca un cerc de lumină reflectat pe oglinda unei ape neliniştite, modulîndu-şi abia simţit ovalul pe suprafaţa lucioasă.

...Peste vreo jumătate de ceas cei doi treceau prin hala de mecanică grea. Chilian umbla încet printre

mașini, ocolind piesele tăcut, îngîndurat, întovărășit de un bărbat de vreo cincizeci de ani, cu nasul coroiat, președintele comitetului sindical, pe nume Geambașu. Cupșa încerca la rîndu-i să pară nepăsător, dar nu se putea stăpîni să nu caște gura intimidat de uriașele raboteze și strunguri verticale alături de care stăteau pe pămînt piese colosale, flanșe imense, roți dințate cu un diametru de cîțiva metri, cremaliere uriașe etc. Chilian și Geambașu se opriră lîngă un bărbat foarte voinic care lucra la un strung mare, orizontal, un imens ax cotit. Cei trei începură să discute între ei de alegerile sindicale ce se apropiau — strungarul era șef de grupă sindicală — și-apoi, venind vorba de școlarizare, Geambașu le povesti cazul unuia Müller, electrician de la întreținere, băiat tînăr — n-avea nici douăzeci de ani — care chiulise în cîteva rînduri de la seral ca să se întoarcă în producție.

— Müller lucrează la automatizare, în grupa aceea de la întreținere, povestea Geambașu, în timp ce strungarul oprise mașina, iar Chilian cu vîrful pantofului încerca să pună în stare de echilibru o bară în formă de U, sudată la unul din capete, ce se afla pe jos.

— Müller ăsta (Geambașu spunea Miler), să vezi ce chestie, lucra la reglajul electric automat la automotorul ăsta care-i plecat în probă acu...

— Vezi, îl întrerupse Chilian, cu ochii mereu la fierul lui, azi dimineață Chiriacescu a semnat statele de premiere pentru ăștia de la automotor. Sînt două rînduri de state : unul din economii realizate din modificarea proiectului și altul, că n-ajungea, e din fond directorial. Să te duci la contabilitate și să vezi de ele, să nu se împotmolească pe acolo. În orice caz, ăla din fondul directorial să se plătească înainte de întîi, chiar dacă face state separate...

— Mă duc... spuse Geambașu. Stai să vezi ce chestie : Müller ăsta e un băiat mic, cam grăsuț așa, are

o pată roşie pe tîmplă şi pe ureche, trebuie să-l ştii, tovarăşe Chilian...

Chilian dădu din umeri, examinîndu-şi vîrful piciorului şi întrebă :

— Ce-i cu el ?

— Stai să vezi — spunea Geambaşu, explicînd cu gesturi multe, de prisos — băiatu ăsta a lucrat la tabloul de comandă al Dieselului şi în după-amiaza aceea — de fapt chestia s-a întîmplat trei zile la rînd — trebuia după ora trei să se ducă la şcoală. Tabloul ăsta de reglaje e ceva nemaipomenit, zeci dă mii dă fire şi, cum mi-a explicat chiar el, îţi trebuie cîteva ore ca să poţi să-ţi dai seama de legături, de cuplaje. El începea să lucreze pe la vreo şase şi jumătate şi abia pe la nouă-zece ajungea să fie clar cu tot tabloul, după ce făcea zeci şi sute de probe, contacte, aşa că abia în jur de zece reuşea să se apuce cu adevărat de treaba propriu-zisă. Şi, pentru că Dieselul trebuia neapărat să iasă alaltăieri la probă, băiatul a stat trei zile pînă noaptea tîrziu, iar marţi spre miercuri a stat toată noaptea şi nu s-a dus acasă ; de şcoală, bineînţeles, nici pomeneală. El mi-a explicat, să vedeţi ce chestie importantă, că are un fel de sensibilitate a tabloului ăsta electric, îl are în cap cu toate legăturile şi contactele lui, dar după o oră-două, dacă pleacă de lîngă el, i se şterge din cap şi îi trebuia apoi cîteva ore de lucru la verificarea firelor şi a contactelor ca să se poată iar apuca de lucru. Şi, ca să nu-i iasă din cap tabloul, numai cît fugea la masă şi se întorcea şi în felul ăsta, cu noaptea aia în care au stat toţi pe lîngă motor, au putut pleca alaltăieri în probă cum trebuia. Ăia de la şcoală însă l-au pus nemotivat şi, pentru că a avut trei zile nemotivate, a fost luat în discuţia organizaţiei U.T.M. pentru frecvenţă proastă la şcoală. Aseară a avut loc şedinţa asta a lor, eu n-am fost, dar mi-a spus tovarăşul Dumitru care a asistat întîmplător la sfîrşit, că l-au criticat pe Müller ăsta, şi

Müller a trebuit să se scoale, să-şi facă autocritica şi să-şi ia angajament că-şi îndreaptă frecvenţa... Ei, ce părere aveţi ?

Strungarul, care îşi pornise din nou maşina, o opri brusc şi privindu-l pe Chilian cu sprîncenele ridicate izbucni într-un hohot de rîs atît de puternic încît Chilian îşi feri instinctiv urechea, zîmbind.

— Şi-a luat angajament ? Ai, mă, şi-a luat angajament ? ! şi strungarul rîdea atît de tare, scuturîndu-şi cu violenţă trupul lui mare, încît acoperea cu rîsul lui, ca un bubuit, marele zgomot al halei.

— Să te duci la contabilitate, spuse Chilian, jucîndu-se mereu cu fierul lui, nepăsător. Vezi să nu încurce ăia banii p-acolo, ori să se apuce vreunul de la minister să facă p-al dracului ! Vezi că...

Cupşa care ascultase un timp ceea ce discutau cei trei, la un moment dat, neînţelegînd mare lucru, se depărtă şi apropiindu-se de unul din cele trei carusele privi îndelung, uimit, la o flanşă uriaşă ce se învîrtea încet, sclipitoare, la nivelul solului. Căută pînă descoperi cuţitul maşinii, care desprindea felii mari, moi, din piesă, apoi privi cu atenţie pe lucrătorul de la maşină, care mişca singur acest braţ uriaş şi care, aşezat la pămînt lîngă universalul ce se învîrtea lîngă el ca o farfurie imensă de aluminiu, mînca ceva dintr-o pungă mare, brună, privind posomorît în toate părţile. Văzîndu-l pe Cupşa că urmăreşte cu atîta atenţie mişcarea piesei şi chiar propriile sale mişcări, lucrătorul îl întrebă, zîmbind uşor, ceea ce aproape îl fîstîci pe Cupşa :

— Ţi-ar conveni să munceşti aici ?

— Apăi... — răspunse imediat Cupşa, ca să nu-şi trădeze încurcătura, mişcîndu-se de pe un picior pe altul — aici, în locul ăsta, trebuie o ştiinţă pe care eu n-am de unde...

— Ce ştiinţă ? întrebă lucrătorul, un bărbat negricios, bine făcut, cu picioarele lungi, mestecînd mereu. Ce ştiinţă ? Eşti însurat ?

Scanned with OKEN Scanner

— Da, sînt, cum să nu...

— Copii ai ?

— Am, răspunse Cupşa şi zîmbi stingherit, fără să ştie nici el, ca femeile, punînd mîna la gură.

— Bani ai ?

— Nu prea...

— Ei — spuse lucrătorul, dînd din umeri, amuzat de acest joc — cam atît îţi trebuie... Fumezi ? îl întrebă el apoi, terminînd de mîncat, împăturindu-şi punga şi punînd-o deoparte.

Îi întinse o ţigară şi-şi aprinse lui însuşi una.

— Asta e toată ştiinţa ! încheie lucrătorul şi prinzînd maneta de comandă opri maşina. Ţi-e frică de ăsta ? îl întrebă el apoi pe Cupşa, arătînd caruselul.

— De ce să-mi fie frică ! spuse Cupşa cu o îngîmfare tot atît de copilărească, încît strungarul izbucni în rîs şi în aceeaşi clipă Cupşa mai distinse un rîs în spatele lui.

Era o fetişcană înaltă, slabă, într-un halat albastru, stînd pe treptele unei scări metalice ce ducea sus la birourile dispecerilor şi care asistase la ultimele replici schimbate de cei doi. Cupşa se depărtă instinctiv cîţiva paşi de carusel, precum şi de dispecera care rîdea încă, şi se întoarse spre locul unde-l lăsase pe Chilian. Regăsi strungul lung, marele ax cotit ce se învîrtea încet, pe cei doi, şeful sindicatului şi strungarul cu care fusese Chilian, dar Chilian nu mai era. Cupşa îl căută în toate părţile, nu îl găsi, reveni la strungul unde erau cei doi şi, în sfîrşit, îl găsi. Era doar ceva mai încolo şi stătea într-o atitudine ciudată, pe care Cupşa n-o înţelegea. De altfel, şi cei doi oameni cu care fusese Chilian îl urmăriseră cu privirea şi erau uimiţi că acesta se oprise nu departe de ei, uitîndu-se nemişcat spre ceva. (Totul durase doar o secundă-două, Cupşa se uitase după el exact în clipa cînd Chilian făcuse acei paşi grăbiţi, oprindu-se deodată fără nici o pricină aparentă.)

Iată ce se întîmplase : Chilian sta liniştit de vorbă cu cei doi, cînd ridicînd ochii observă ceva ciudat: macaraua mare, transbordoare a halei, se opri la cîţiva metri de maşina lîngă care sta el, cu o uriaşă roată dinţată atîrnată de lanţuri, şi macaragiul, un bărbat mic, roşcovan, sări din cabina lui şi coborî precipitat cele cîteva trepte ale scăriţei de fier. Apoi se opri brusc înainte de a ajunge la pămînt şi privi, cu capul întors rigid într-o parte, cu ochii încremeniţi de spaimă sau de stupoare, undeva, într-un loc anume. Chilian, neliniştit, făcu cîţiva paşi, apropiindu-se de locul unde se oprise macaraua, cu ochii mereu la silueta încordată, nemişcată, a macaragiului care atîrna de scara de fier. (Privea ţintă pe macaragiu, umblînd tot mai intrigat de purtarea acestuia, încît de vreo două ori era să cadă, împiedicîndu-se de nişte fiare, aflate pe jos.) Totul durase foarte puţin, în cîteva sărituri — nesigure, pentru că Chilian era cu ochii mereu pe macaragiu — el fu lîngă marea roată dinţată care atîrna, înclinată, într-o parte, cînd Chilian îşi aruncă ochii în direcţia spre care privea fascinat macaragiul. La vreo opt-nouă metri mai încolo, lîngă peretele halei, se afla una din cele două raboteze uriaşe ale secţiei şi care deocamdată nu lucra. Chilian văzu raboteza nemişcată, observă macaragiul care stătea înţepenit pe scăriţa lui şi vru să-i strige ceva, dar cuvîntul îi muri în gîtlej, de parcă ar fi visat. Avu atunci o senzaţie nemaipomenită : *timpul începu să se mişte,* orele, încremenite în învelişul lor milenar, se urniră cu un zgomot fantastic, legănîndu-se halucinant ca nişte monştri uriaşi ai terţiarului, secundele pulsau cu viteza cu care se descarcă o bandă de mitralieră, în forme de coşmar, romboidale, pătrate, ovale şi apoi în poliedre neregulate şi dureroase parcă. Era în aer un ţiuit colosal, ca o cortină de trăsnete care tăia realitatea în mii de planuri succesive şi care se interferau toate la picioarele lui Chilian. Acesta, îne-

Scanned with OKEN Scanner

cat aproape de strigătul care refuzase să-i iasă din gît, se uită în sus cu o încordare puternică și dureroasă — asemănătoare acelei supraomenești încordări a celui ce doarme și vrea să se scuture, conștient, de reptila vreunei arătări onirice care-l asfixiază încet, turtindu-i trupul ca o placă — și, întorcînd din nou capul spre locul unde privea prostit, crispat, omul de pe scară, văzu suportul de cîteva tone al rabotezei alunecînd încet în jos, cu o mișcare atît de înceată încît părea doar o oboseală a ochiului.

«Cineva e sub suport ! gîndi Chilian ca un fulger și imediat — macaragiul ăsta, ticălosul, e în panică... e în panică, ticălosul, tu-i soarele care l-o făcut...» și un geamăt puternic, ca un val, îi lovi întreg corpul.

Chilian făcu cu o nemaipomenită greutate un pas, de parcă ar fi umblat printr-un aer mai puțin dens, și-l lovi pe macaragiu cu pumnul în șold strigînd :

— La suport, ticălosule... tu-ți soarele care... și-l mai lovi o dată în piciorul pe care-l simțea crispat, lemnos, cu atîta putere încît era să-l arunce pe celălalt jos de pe scară.

Macaragiul tresări, îl privi uimit pe Chilian, apoi urcă în goană scărița și coborî rapid roata dințată. La strigătele lui Chilian alergară imediat cîțiva oameni, dar roata trebui ridicată din nou, pentru că una din legături se prinsese dedesubt, și coborîtă pe un butuc.

Peste jumătate de minut, macaraua gonea cu doi lucrători prinși de lanțuri spre suportul rabotezei și în același timp se apropiară lucrători de la mașinile învecinate. Uruitul asurzitor, ascuțit, ca o sirenă, al macaralei, se desfăcea încă în aer, cînd, ca la o comandă ocultă, pe toate intrările halei năvăliră bărbați și femei, semănînd uimitor între ei, ca o turmă, mînați de la spate de atracția puternică a morții. Cîțiva lucrători, sub comanda unui maistru înalt și

energic, încercau să lege suportul uriaș al rabotezei. Chilian sta lîngă maistrul care comanda operația de salvare, cu capul în pămînt, aprobînd parcă purtarea lui rece și stăpînită.

«Acest Iordăchescu, gîndea fără voie Chilian despre maistrul de lîngă el, îmi place, este exact imaginea comandantului, a acelui om șters, de o blîndețe exagerată, moale... și deodată această voce seacă, precisă, necruțătoare ! Mă simt bine lîngă el !...»

Chilian sta gîrbovit cu capul în piept, dînd aparența unui om abătut, a unui om înfrînt, și gîndea: «Ce bine, ce puternic mă simt lîngă acest om ! Cum de nu l-am observat pînă acum ?»

Apoi se întoarse și chemă un lucrător din cei care înconjurau raboteza și-i porunci :

— Du-te la staționar și pregătește totul ! Cînd ieși, trimite o brancardă ! Fugi !

Pe cînd lucrătorul se îndepărta, se întoarse și spuse fără să se adreseze cuiva anume :

— Să alerge careva la un telefon și să cheme un doctor și infirmiere ! Pînă ajunge ăla...

Trei sau patru oameni porniră în același timp, executîndu-i ordinul. Iordăchescu, maistrul, neauzindu-l, se întoarse și spuse repede :

— Gică, telefonează după salvare !

«Am trimis eu !» gîndi rapid Chilian, dar nu mai spuse nimic pentru că omul se și repezise.

— Cine e ? întrebă Chilian.

— Petrescu... un băiat de la întreținere. E tînăr, 21 sau 22 de ani. Eu îl cunosc puțin, dar... și se întoarse, căutînd din ochi pe cineva.

— Lasă ! Lasă acum ! spuse Chilian, stînd mereu cu capul plecat.

În această sută de secunde care trecuse de la strigătul strident al macaralei gonind spre suport, zgomotele halei încetaseră brusc și în jurul mașinii oprite se mișca, mereu mai îngroșat, un inel viu omenesc. Strigăte limpezi, strigăte speriate, răgușite, con-

Scanned with OKEN Scanner

tradictorii, încurcate, interjecții ascuțite, femeiești, porunci inutile, iritate, se urcau ca un abur din acel inel, ca un abur asfixiant, material aproape. Încet-încet, fu ridicat suportul. Macaragiul se purta exemplar, deși Chilian se întorcea din cînd în cînd spre el, privind în sus spre cușca lui cu o aversiune nestăpînită.

Pe platforma mașinii era culcat un tînăr lucrător, îmbrăcat în salopetă, într-o poziție firească. Capul îi era înclinat pe partea stîngă, bascul îi căzuse de pe cap alături, dar păstra încă forma craniului, parcă ar fi fost umflat cu aer. Sub basc, în dreptul gîtului, pe oțelul mașinii se găsea o pată neînsemnată de sînge; sub presiunea suportului îi țîșnise din urechi. Fu ridicat în grabă și cu atenție și în aceeași clipă toată lumea tăcu. Chilian însuși trecu printr-o paralizie scurtă, fulgerătoare, un fel de îngheț al simțurilor și se simți singur, uluitor de singur.

«Aceasta nu-i decît spaima!» gîndi el și-l privi repede în față pe Iordăchescu. Acesta nu părea a observa nimic deosebit, dădea mereu ordine cu glasul lui înalt și sec, cu autoritatea aceea a lui necruțătoare, «de front», cum o definise în gînd Chilian și repetă de cîteva ori această expresie: de front, de front!... «E în partid?» se gîndi el apoi, imediat.

Moartea înghețase toate gurile și, în timp ce corpul tînărului lucrător fu așezat pe o brancardă, Chilian se mișcă, ieșind dintre cei care stăteau în jurul mașinii.

— S-a așezat, prostul, sub suport, fără să se asigure!... auzi Chilian în trecere o șoaptă grăbită, destul de apropiată de el, dar imediat, înainte de a putea să-l zărească pe cel care vorbise, se izbi de o femeie înaltă, slabă, căruntă — deși încă tînără — care își ținea mîna dreaptă, mare, în fața obrazului și plîngea. Fu izbit neplăcut, fără să-și dea seama de ce, de acel plîns tăcut și atunci își aduse aminte în mod ciudat de Cupșa.

«Cupşa ! gîndi aproape alarmat, uitîndu-se instinctiv în jur. Unde-i Cupşa ?»

Merse cîţiva paşi spre stînga, privind în toate părţile, făcîndu-şi loc grăbit printre oameni, cînd se împiedică şi căzu în faţă, agăţîndu-se de cineva aflat lîngă el, pe care-l îmbrînci şi-l clătină puternic, de era să cadă. Îşi reveni însă dintr-o mişcare şi cînd privi în jur, fu lovit aproape de expresia schimonosită, strîmbă, a cinci-şase chipuri omeneşti, cărora nu le deosebi imediat sexul, ce-l priveau toate cu o ură şi răutate formidabilă. Chilian tresări şi, mişcîndu-se din loc, gîndi cu rapiditate : «Nemaipomenit ! Şi eu arăt la fel ?» şi vru să întoarcă capul, să mai vadă o dată acele capete asimetrice, strîmbate de ură, reci, răsucite spre el, dar se stăpîni şi continuînd să-şi facă loc printre cei îngrămădiţi în jurul maşinii, înţepeniţi pe locurile lor, cu trupurile lemnoase, sonore, Chilian gîndi stereotip, căutînd mereu în jur: «Cupşa, unde dracu e Cupşa !».

Nu reuşea să ducă pînă la capăt nici un gînd, nici o judecată, din toată lumea pe care o cunoştea îi rămăsese, în mod ciudat, în memorie, doar silueta zilierului, cu faţa lui osoasă, întunecată, cu trupu-i mare, înţepenit de stîngăcie.

Lumea se dădu deoparte, împingîndu-l pe Chilian care nu era atent la cele ce se petreceau în spatele lui, lăsînd să treacă pe cei ce duceau pe accidentat, aflat în comă. Oamenii începură să vorbească din nou, în şoaptă, cu voci pripite, scurte, cu fraze întretăiate, fierbinţi parcă, ce se amestecau în urechile lui Chilian dînd zgomote inexplicabil de respingătoare, indecente aproape. Îşi impuse, într-o încordare de voinţă, să nu mai audă nimic şi trecu mai încolo, depărtîndu-se de locul accidentului, căutîndu-l mereu pe omul acela necunoscut.

CAPITOLUL IV

— DESPRE PENESCU N-AM SĂ-ȚI MAI VORbesc, spuse Francisca, continuîndu-şi povestirea.

Se afla pe stradă, împreună cu Chilian, în apropierea Arcului de Triumf, la două zile după ce acasă la el ea începuse acea «confesiune» pe care o găsea necesară. Plouase aproape toată ziua, o ploaie caldă de septembrie, şi acum asfaltul sclipea curat, răsfrîngînd umbrele celor doi care treceau încet sub becurile mişcătoare, umblînd fără ţintă pe străzile ce se întretaie între Şosea şi Calea Dorobanţilor. Chilian era mai tăcut şi mai greoi în mişcări ca de obicei ; cu o zi înainte avusese loc accidentul mortal din hala de mecanică grea şi, deşi nu se mai gîndea la asta, purta încă pe umeri aerul greu, de plumb, al acelor ore. Era parcă fericit să asculte istoria întortocheată a unei familii, cu toate amănuntele greoaie, revenirile, izolarea şi delimitarea artificioasă a unor fapte de altele, la fel de însemnate, cu întreg cortegiul (uneori obositor) de exclamaţii şi false mînii, de neocolit atunci cînd încerci să retrăieşti trecutul. Chiar şi plimbarea aceea fără rost pe tot felul de străzi, goana înceată pe suprafaţa lucioasă a trotuarului îi conveneau parcă lui Chilian, care încerca să ispăşească o vină închipuită.

— După întîmplarea aceea din parc, continuă Francisca, Penescu a mai locuit la noi cîteva luni, mi se pare pînă la începutul toamnei sau sfîrşitul verii, aşa ceva. În orice caz, acea scurtă, dar puter-

nică scenă la care fusesem martoră, stind ascunsă în chioşcul din parc, a fost pentru mine atît de brutală încît a acoperit în memorie tot restul timpului pe care acest străin şi înalt demnitar l-a mai petrecut în casa noastră. Da, lumina neaşteptată în care mi-a apărut deodată acel bărbat de care eram îndrăgostită (ţi-am spus că aveam doisprezece ani pe atunci), cinismul de care dăduse dovadă şi pe care în loc să-l ascundă îl îngroşa şi îl evidenţia cu o ciudată satisfacţie, ca pe o forţă sau ca pe o calitate, plînsul lui neaşteptat, în iarbă, la picioarele femeii aceleia rigide, inteligente, cu o viziune limitată însă, care era mama mea, şi-apoi fuga ei de acel om înspăimîntător, paşii ei egali, fermi, ce o duceau însă spre pieire... Acum, cînd spun aceste cuvinte, deşi au trecut mai bine de zece ani de atunci, aud încă scîrţîitul nisipului sub paşii ei, cum talpa pantofului ei, în grabă, împrăştia într-o parte pietricelele mici ale aleii, făcînd un zgomot neplăcut, ascuţit. Pe atunci eram doar şocată de spectaculosul scenei, de brutalitatea şi de ineditul ei, acum însă îmi dau seama că în acea lungă oră s-a întîmplat un adevărat eveniment. Sînt unele fapte care nu sînt înghiţite de timp, ci, dimpotrivă, parcă se hrănesc cu timpul, se îngroaşă, se umflă, devin dense şi de netrecut ca munţii, şi atunci îţi dai seama deodată că un fapt nici mai mic, nici mai mare decît altele era de fapt o cotitură, unul din marile evenimente care apar rar şi decisiv în viaţa unui om, a unei familii întregi. Cum îţi spuneam, nu mai reţin nimic din atitudinea lui Penescu după acea zi. Scena la care am asistat, deşi n-am înţeles-o decît în mică măsură, a fost atît de puternică încît mi-a acoperit pentru cîtva timp memoria, a acoperit pînă şi personalitatea formidabilă, excepţională în felul ei, a lui Penescu. El a plecat şi n-am mai auzit niciodată de el. Poate trăieşte chiar aici, în Bucureşti, poate a fugit în străinătate ca atîţi gemeni de-ai lui sau poate e mort.

Scanned with OKEN Scanner

Rolul lui însă, asemănător unui prolog dacă vrei, s-a încheiat şi-acum începe piesa cu adevărat.

Ţi-am început această povestire enumerîndu-ţi unele fapte, dacă-ţi aminteşti : cazul profesorului aceluia ticălos care mă ocrotea, Voinea, prietena mea care îmi apăruse atît de pură şi pe care am botezat-o «rîsul Marilenei» şi în cele din urmă «cazul Penescu», cum i-am spus. Acestea au fost primele sclipiri de luciditate în universul mincinos, absurd, în care trăiam, primele aşchii, primele fisuri adînci în lumea ireală, inventată de mine şi în care trebuiau să domnească adevărul şi dreptatea. Acum însă, după plecarea lui Penescu, falsitatea lumii în care trăiam n-o mai descopeream în mod fragmentar, izolat, nu mai erau simple fapte, unele aparent mărunte, fără legătură între ele. Acum lumea pe care o descopeream mă înconjura compact din toate părţile, aşa cum e înconjurată din toate părţile, zguduită, lovită ca de nişte berbeci de fier, o casă stingheră sau o colibă de bîrne, de apele umflate, galbene, sălbatice, mohorîte, ale unui rîu puternic, care se revarsă peste maluri.

Îţi aminteşti de Petraşcu, preotul acela ambiţios, cu fruntea albă, fascinantă, de nevasta lui, tanti Măriuţa, o femeie frumoasă, blîndă, şi de cei doi băieţi ai lor, care aveau aproximativ vîrsta mea. (Unul era mai mic cu un an, şi celălalt era mai mare cu un an ca mine.) Petraşcu cu mama mea, de cum s-au cunoscut, s-au simţit atraşi unul spre celălalt — după cum ştii — cu o forţă atît de mare încît i-a speriat chiar pe ei în primul rînd şi i-a «încremenit». Timp de mai bine de un an, Petraşcu şi mama şi-au ascuns sentimentele, s-au înfrînat în mod desăvîrşit, cheltuind probabil o mare încordare de voinţă. Tanti Măriuţa, ca şi tatăl meu observaseră atracţia lor neobişnuită — depăşind cu mult marginile unei simpatii adulterine oarecare — observaseră şi felul în care se stăpîneau cei doi soţi ai lor, dar fiecare

şi-o explica într-altfel ; tanti Măriuţa era convinsă că «cei doi» nu au curajul de a înfrunta morala ipocrită, dar rigidă, a lumii în care trăiam. Tatăl meu însă era mult mai pătrunzător şi şi-a dat seama că marea stăpînire de sine de care dădeau dovadă cei doi inaugura de fapt un echilibru nefiresc, încît cea mai măruntă cauză, chiar infimă, era suficientă pentru a-l sparge, aşa cum o singură vibraţie a aerului declanşează colosale mase de zăpadă aflate într-un echilibru foarte sensibil.

Această cauză, această imperceptibilă «vibraţie de aer» a fost, după cum îţi închipui şi singur, cred, Penescu, ceea ce am numit «cazul Penescu». Într-adevăr, în decursul acelui an de dinaintea venirii lui Penescu, «presiunea în acest cazan clocotitor» crescuse atît de mult şi nu era necesar un adaos prea mare pentru a face să plesnească «maşinăria». Dar adeseori m-am gîndit totuşi că fără venirea lui Penescu s-ar fi putut întîmpla ca lucrurile să rămînă în *statu quo ;* în lume există mii de astfel de «echilibre nefireşti» care dăinuie zeci şi zeci de ani, asemănătoare, dacă vrei, unui vehicul care atîrnă cu două roţi în prăpastie şi care ţi se pare că la cea mai mică adiere de vînt se va rostogoli în gol. Deşi aştepţi din clipă în clipă catastrofa, ea întîrzie însă neobişnuit de mult şi fiecare ceas în plus e o minune. Şi apoi trec zile, ani, vehiculul atîrnînd de marginea prăpastiei se încarcă de muşchi, se adînceşte în rocă şi ia forma naturii înconjurătoare. Şi iată că timpul «înghite» acea minune. (Poate în cazul cu vehiculul lucrul se întîmplă extrem de rar, poate nici nu se întîmplă ; în viaţă însă apare foarte des un astfel «de vehicul pe buza prăpastiei», ca un echilibru căutat şi foarte stabil în felul lui).

După plecarea lui Penescu, acest echilibru s-a spart şi «vehiculul s-a prăbuşit». (Nu pot să-ţi spun cu precizie data, poate lucrul s-a întîmplat chiar în timp ce Penescu se mai afla încă la noi. Ţi-am spus

că scena pe care am trăit-o în chioşc mi-a «turtit» într-un fel memoria făcînd-o parcă «să-i slujească» numai ei, «scenei din parc», pentru cîtva timp.) Mama s-a apropiat cu rapiditate de Petraşcu şi în curînd ei au format o singură fiinţă.

Legătura lor, «marea lor iubire», încă din primele ceasuri, nu s-a desfăşurat aşa cum «ar fi trebuit», aşa cum se aşteptau cei doi. Primele ore, zile de dragoste împărtăşită au coincis cu «punerea bazelor unei afaceri» şi astfel, de la început, «legătura» lor a avut un dublu aspect, a curs în două albii deodată. Pe vremea aceea nimeni nu făcea vreo legătură între aceste lucruri, cu atît mai puţin între Penescu şi tot ce a urmat plecării sale. În sfîrşit, să trecem la fapte.

Ţi-am amintit data trecută că Petraşcu era venit în orăşelul nostru dintr-altă parte, din altă dieceză, în urma unui scandal înăbuşit şi pe care el, cu o ambiţie şi îndemînare neobişnuită, l-a «deturnat» în folosul său. Familia Petraşcu locuia o casă destul de mare, însă veche, neîngrijită, care aparţinuse unui avocat bogat înainte vreme şi care era cunoscută în tot oraşul sub numele de «casa Kohány». Era situată chiar pe malul rîului N., lîngă o nu prea mare, dar foarte frumoasă biserică protestantă, avea o curte largă în care se aflau cîţiva brazi, jumătate din ei uscaţi, şi un chioşc de tablă în care erau depozitate mobilele unui chiriaş ce locuia într-o aripă mai dosnică. Între brazi se aflau stocuri mari de lemne de foc, aşezate în «metri de pădure», iar mai în spate se găsea o curte mică de găini şi un coteţ de porci, care, vara, exala mirosuri continue. Înspre curte, casa avea un coridor zidit cu sticlă, ce se încălzea iarna şi care împreună cu brazii pe jumătate oxidaţi şi cu chioşcul hexagonal, acoperit cu iederă, dădeau o veritabilă senzaţie de «declinul acelor frumoase vremuri !»

Am descris asta atît de amănunţit pentru că îmi sînt foarte bine cunoscute aceste locuri. De altfel,

Scanned with OKEN Scanner

peste cîţiva ani, propria noastră familie va veni să locuiască în această «casă Kohány». Pînă atunci însă, veneam foarte des în vizită aici, soţii Petraşcu fiind cei mai buni prieteni ai părinţilor mei.

În orăşelul O., de unde venise Petraşcu alungat de acel scandal, după cum îţi spuneam, îşi lăsase însă părinţii, o pereche de bătrîni paşnici (tatăl, învăţător pensionar) locuind singuri o mare casă, proprietate personală. Cam în timpul cît a stat Penescu la noi — deci cam spre sfîrşitul războiului — a murit mama lui Petraşcu, şi bătrînul, rămînînd singur, a propus fiului său să locuiască împreună. Fiul său, Petraşcu, împreună cu nora sa au acceptat ; bătrînul şi-a vîndut casa din O., şi «după ce a mai căzut o dată în genunchi la mormîntul tovarăşei sale de viaţă» — cum ar spune un romancier care se respectă — «a părăsit pentru totdeauna oraşul O., lăsîndu-şi acolo întreaga viaţă», nu-i aşa ? «Bătrînul tată» — era într-adevăr bătrîn, avea vreo şaptezeci şi cinci de ani — a depus în mîinile fiului său suma de vreo jumătate milion, cît luase pe casă. Şi renunţînd «la orice vanitate şi la orice proiect de viitor, cît de neînsemnat, s-a aşezat obosit să se odihnească în acel oraş străin, unde nu cunoştea pe nimeni, însă alături de «fiul său mult iubit», de nora sa drăgălaşă şi de nepoţei !. Pe bătrîn, căruia cu toţii în casă îi ziceau «Băciuicu», l-am cunoscut şi eu bine, deşi nu l-am văzut decît scurtă vreme. Mărunt, slab, cocoşat uşor de spate, avea o faţă mică, triunghiulară, ca a unui animal. Era un bătrînel clasic, cu ochii uşor exoftalmici, purtînd pe cap o veşnică scufie albă, croşetată în casă din resturi de lînă, pentru a nu răci. Era ceea ce se cheamă o «ruină de om». Senil, umbla toată ziua cu un vechi calendar bisericesc în mînă, care conţinea un fel de *summa summarum,* de la zodiac, boli şi dogme religioase pînă la un soi de «calendar meteorologic» care prevedea timpul pe o perioadă de o sută de ani. În primele

luni de la venirea sa, Băciuicu s-a simțit bine, umbla încolo și încoace cu mica lui figură de nevăstuică și cu cartea «meteorologică» la subțioară prin gangul de sticlă, ori dormita ceasuri întregi într-un fotoliu de nuiele, cu fața la soare. Noi, copiii, încercam adeseori să legăm conversații cu el, amuzîndu-ne de infantilismul lui, care se asocia cu o politețe exagerată față de noi. În general îl puneam să ne ghicească timpul, ori să ne calculeze «numele fiarei apocaliptice». Băciuicu ne privea cu ochișorii lui rotunzi ca niște ouă de ciocîrlie, ne prevedea timpul și, cînd noi rîdeam prea tare de simplitatea imaginației sale, se retrăgea în tăcere, putînd deveni chiar ușor brutal. De obicei îi aduceam bomboane, prăjituri, dulcețuri, lucruri pe care le lua și le mînca cu repeziciune, oricît de nerespectuoși și de cruzi am fi fost noi. Părinții noștri urmăreau arareori felul în care ne întrețineam cu Băciuicu și mai arareori ne făceau observații, cu o voce blîndă și nepăsătoare.

Apoi, la destul de puțin timp după venirea sa în orașul nostru, soarta lui se înrăutăți. La început dormea în aceeași cameră cu băiatul cel mai mic al lui Petrașcu, dar acesta plîngîndu-se odată de nu știu ce, patul bătrînului și puținele sale lucruri fură mutate într-o cameră, aflată la sfîrșitul coridorului, destul de mare și unde se găseau foarte multe obiecte vechi, uzate, aruncate claie peste grămadă. (Scaune rupte, o canapea desfundată, tablouri, o veche cadă de baie, teancuri de reviste și de cărți mucegăite, chiar și umbrele vechi, haine vechi, pantofi desperecheați, etc.) Bătrînul nu fu prea nefericit de această schimbare, se plîngea doar că nu prea putea dormi noaptea din pricina «șușotelilor mătăsoase ale șoarecilor !». Da, făcu Francisca și rîse scurt, îmi amintesc foarte precis cum ne privea pe noi, copiii, conspirativ în ochi și ne spunea că «șușotelile mătăsoase ale șoarecilor» îl împiedică să doarmă, «mai ales spre dimineață !» Noi îl aținam mereu să ne spună,

să ne repete mereu şi mereu despre felul în care dormea şi cînd el ajungea la fraza cu «şuşotelile şoarecilor» ridicam cu toţii cîte un deget şi privindu-ne unii pe alţii cu ochii mari, ficşi, spuneam gravi, în cor aproape : «Mai ales spre dimineaţă !».

Apoi, la scurt timp după ce fu mutat în «camera şoarecilor», Băciuicu nu mai fu admis la masă împreună cu toată familia şi, sub pretextul că trebuie să ţină dietă, i se făcea mîncare separat, la bucătărie, pe care o mînca singur pe coridor, la o masă de tablă verde, care era întrebuinţată foarte rar vara. I se da de mîncare prost şi puţin pentru că, mi-aduc aminte, dulciurile pe care le aduceam şi i le dădeam ca o recompensă pentru rîsul şi micile cruzimi copilăreşti la care îl supuneam erau încet-încet înlocuite cu felii de pîine, chiftele, resturi de friptură, etc., pentru care eram de multe ori pedepsiţi, deoarece ni se spunea că ne pătăm hainele şi îi facem rău Băciuicului. Eu, într-o vreme, am început să cred chiar că făceam rău în acest fel bătrînului şi nu i-am mai adus cîtăva vreme nimic şi astăzi încă, în mod ciudat, am puternice remuşcări şi strîngeri de inimă, amintindu-mi de feţişoara lui triunghiulară de sălbătăciune, cu ochii rotunzi, uşor injectaţi, purtîndu-şi în salturi mici, nesigure, corpul lui curbat, tot mai slăbit. Cea mai mare parte a timpului şi-o petrecea dormind, dar, la un moment dat, nora lui — blînda şi excepţional de frumoasa tanti Măriuţa — îi închise cu cheia camera, sub pretextul că Băciuicu, odihnindu-se în timpul zilei, îşi strică somnul de noapte. Cum familia Petraşcu lipsea o mare parte a zilei de acasă — dimineaţa şi-o petreceau la birou, la şcoală şi apoi mergeau cu toţii şi luau masa la o soră vitregă a doamnei Petraşcu, întorcîndu-se acasă, cu toţii, abia după-amiaza tîrziu, uneori chiar seara — Băciuicu era închis afară pe coridorul de sticlă, i se lăsa într-o cratiţă mîncare gătită pentru el cu o zi înainte şi bătrînelul sărea încolo şi încoace pe

lungul coridor de sticlă, ca o lăcustă bătrînă, suferind în felul animalelor, cu o placiditate intensă. Doar cînd noi, copiii, îl întrebam — lucru ce îl făceam adesea — de felul cum o duce, el privea repede în jur și răspundea, cu ochișorii bombați, cu gîtul lung și subțire, întins ca o coardă de contrabas : «Foarte rău !».

— Cum o duci, Băciuicule ? întrebam noi, țopăind în jurul lui și el răspundea invariabil, cu o mare gravitate : — «Foarte rău !».

Intensitatea privirii lui, gîtul lui întins care putea deveni fenomenal de lung, vocea șoptită, adîncă, ne amuzau nespus și cred că plăcea și celor mari, nu vorbesc bineînțeles de fiul și de nora sa. Într-adevăr, o dată l-am surprins și pe tatăl meu (cred că băuse puțin mai mult în ziua aceea). Era într-o duminică seara și ne aflam, ca de obicei, în vizită la familia Petrașcu și el se strecură afară din camera unde stătuse împreună cu «cei mari» și se apropie de noi, copiii, care ne jucam pe coridor și în curte. Ne întrebă cîteva nimicuri, privi cîteva minute nepăsător la jocurile noastre, apoi se apropie repede, furișat parcă, de Băciuicu, care stătea în colțul coridorului, în întuneric, așteptînd să i se deschidă ușa pentru a merge să se culce. După cîteva întrebări oarecare, se aplecă fulgerător spre el și-l întrebă :

— Cum o duci, Băciuicule ?

— Foarte rău ! sosi răspunsul cel așteptat și tatăl meu, satisfăcut, îl privi cu ochi avizi, sclipitori de curiozitate, aproape pofticioși, pe bătrîn, după care reintră în casă, cu pasul rar, prefăcut.

Această mică scenă m-a uimit, deoarece tatăl meu era un om blînd, adeseori pașnic, și ridicase de multe ori cuvîntul cînd se găsea numai cu mama acasă împotriva tratamentului la care era supus bătrînul. Cred că a fost o tentație de o clipă, o curiozitate crudă și copilărească !

După alte cîteva luni, la nici un an de la venirea Băciuicului, el fu trimis la azil, undeva pe lîngă Sibiu, și muri acolo după puțin timp. Întîmplarea în sine e ternă, dar am insistat asupra ei pentru următorul lucru : cu banii pe care i-a dat Băciuicu fiului său, acea jumătate de milion pe care îi luase de pe vînzarea casei sale din orașul O., a fost fundamentată alianța dintre mama mea și Petrașcu, care, după cum îți spuneam, avea un dublu aspect.

Nu pot să-ți istorisesc aproape nimic despre începutul poveștii de dragoste dintre mama și Petrașcu, nu știu cuvintele lor, gesturile lor, nici măcar felul în care se întîlneau, frazele cu care se despărțeau, privirea ochilor lor poate intensă și neliniștită. A fost, în orice caz, ceva deosebit de puternic, ceva care electriza pe cei ce se apropiau de scînteia dură și luminoasă a legăturii lor. Poate a fost într-adevăr o iubire «mare», deși prin această expresie se înțeleg de multe ori lucruri deosebite. Poate semăna cu oceanul care ridică în furtună pe linii verticale mase uriașe de apă urlătoare sau cu «panglica albastră a primăverii care flutură iarăși prin văzduh», cum spune Möricke ? O mare iubire ? ! Sînt poate nedreaptă că nu sînt în stare să redau «iubirea lor», lumea delicată și prețioasă a sentimentului lor, strîngerile de mînă, iuți, fierbinți, temătoare, sărutul lor orbitor, îmbrățișările scurte, ca niște fulgere, pulsația unică a trupului lor într-un marș lent, amplu și fragil în același timp, un marș istovitor, «dureros de dulce», grav și solemn ca scurgerea timpului. Ei doi au fost, poate, zidiți în acel unic sentiment ca doi primitivi, feciorelnici ca și copiii, neliniștiți și grațioși ca meduzele, temători și puri, puternici și iuți. Nu știu !... Nu știu !...

Eu pot să-ți povestesc doar cealaltă parte a dragostei lor, partea blestemată de la început, doar pe aceasta pot să ți-o spun cu exactitate. Cealaltă la-

Scanned with OKEN Scanner

tură ei au ascuns-o, pe aceasta însă au arătat-o tuturor și în felul acesta și mie.

Cu jumătatea de milion a lui Băciuicu — care trăia semiconștient, dezarmat ca un animal sau ca un copil undeva pe lîngă Sibiu, într-un azil — și cu aproape încă pe jumătate atîta, în total deci vreo trei sferturi de milion, a fost cumpărată o casă mare, cu etaj, o casă veche, însă solidă, cu prăvălii la parter, aflată pe una din străzile principale ale orașului. Și ca o sfidare parcă la adresa întregii morale în care crezuseră pînă atunci sau pur și simplu din inconștiență (sau cine știe ce mărunte calcule) ea a fost pusă pe numele celor doi care se iubeau : Mănescu Ana și Petrașcu Virgil. De fapt, sfertul de milion care completase banii lui Băciuicu fuseseră dați de către unchiul ei, episcopul, «unchiul bun», sub titlu de împrumut din casieria episcopiei. Era după sfîrșitul războiului, domneau haosul și dezorganizarea economică, acerbele lupte politice, fuga peste graniță, specula și toate celelalte calamități care sînt aduse în «coviltirele păcii». Și mai ales, tronînd peste toate, se profila la orizont umbra încă șovăitoare, dar «teribilă și rece» a inflației. Casa cu nr. 8, casa cu etaj, a fost vîndută și i-au urmat la scurt interval alte două, apoi două tractoare, o seră și 40 de hectare de pămînt arabil, «cl. I», undeva în apropierea orașului și apoi din nou, într-o furibundă neliniște, case, case ; la un moment dat un depozit întreg de mărfuri textile. Ca la un joc de noroc, firma «Mănescu-Petrașcu» a pierdut și a cîștigat în același timp, dusă de capricioasele valuri ale oceanului cu ape în fierbere ce se chema inflație. Și cea din urmă tranzacție : undeva la periferie, pe o stradă măruntă care purta pomposul titlu de «strada general Dragalina», la numărul 69, o casă joasă, nu prea mare, cu geamuri mici, cu pereții neregulați și cam putrezi, o casă în colț, ocolită de un șanț lat, în care vara se adunau ape stătătoare care prindeau un pla-

fon verde și mirositor de mătasea broaștei. Un gard de scînduri lung, o curte neregulată care avea într-o parte clădite niște magazii pentru lemne și... cam atît. Dar mai era ceva : într-una din cele cinci încăperi ale casei se găsea un fel de «roată infernală» : două pietre obișnuite de moară, care se învîrteau una deasupra celeilalte, prinzînd între ele ca într-o îmbrățișare dureroasă, nimicitoare, ultimă, boabe dure, sclipitoare, transparente...

Francisca se opri deodată, îl privi mirată, cu ochii rotunzi, pe Chilian, și rîse de cîteva ori rece, nefiresc. Ea tăcu un timp și îi ceru apoi, în mod neașteptat, o țigară pe care o fumă pînă la jumătate, făcînd vizibile eforturi de a nu tuși, de a nu se strîmba de dezgust. În cele din urmă o aruncă.

...Era ceea ce se cheamă o «moară țărănească», o moară simplă alcătuită dintr-o pereche de pietre, care fusese cumpărată, prin 1909, de la firma «Rániossy & Comp.» din Budapesta (o etichetă mare, lipită pe elevator, atesta acest lucru) și pe care fostul proprietar, un șvab pe nume Richter, o vînduse ca nerentabilă. Încăperea în care se afla moara era mică și destul de scundă, o fostă cameră de locuit, încît abia aveau loc pietrele, elevatorul cu coșul și un electromotor de 30 H.P. Era o moară veche, elementară, aproape romantică ! Trecea pe aici puțină lume : femei din cartier cu cîte un «bătăcui» de circa 8—10 kg de porumb pentru porcul casei și în zilele de tîrg — marțea și vinerea — cîte o căruță țărănească din satele din jur, care răsturna un sac-doi de porumb, transformîndu-l în «urlău» pentru porci. Pietrele măcinau încet, aproape tacticos, și învelișul lor de lemn vopsit în galben se clătina mereu de la stînga la dreapta, ca și scufia unui bătrînel care moțăie pe un scaun la soare. Cînd se golea coșul, suna un clopoțel, fericit că fusese eliberat de masa de grăunțe care apăsase asupra lui și emitea,

în clătinările ritmice ale coşului, sunete limpezi şi ascuţite ca şi ale îngerilor bucălaţi ce zboară printre trandafiri şi cornuri ale abundenţei pe pereţii laterali ai bisericilor catolice, sunînd din trîmbiţele lor lungi, ca nişte flori !

Aici au început să lucreze cei doi proprietari, mama şi cu Petraşcu, ca simpli muncitori, murdari de ulei şi de făină, ridicînd saci, discutînd de la egal la egal cu micii meseriaşi şi ţărani care le erau clienţi. Mama lucra de obicei dimineţile, iar Petraşcu venea în jurul orei trei, cînd ieşea de la birourile episcopiei. Adeseori pe mama o ajuta şi tatăl meu, care — deşi funcţionar, asemeni lui Petraşcu, la episcopie — «fugea dimineţile», mai ales în zilele de tîrg, pentru cîteva ore. (Soţia lui Petraşcu, tanti Măriuţa, timp de aproape doi ani, n-a călcat de loc pe la moară şi asta a fost singura formă de protest pe care a manifestat-o cineva, din întreaga lume în care trăiam, faţă de legătura ilicită dintre mama şi Petraşcu.)

Dar, în mod surprinzător, cei doi «tovarăşi» nu voiau să fie ajutaţi. Mama mea, transformată în mod uluitor, peste noapte, dintr-o rezervată şi rigidă nepoată de episcop într-o morăriţă măruntă, cu batic alb de făină pe cap, cu un halat grosolan de pînză, primea cu nepăsare, adeseori enervată, ajutorul pe care i-l aducea tatăl meu în zilele de «vîrf». (De fapt, el era, după cum îţi spuneam, un om comod, blajin, foarte blînd şi copilăros uneori, dar şi grozav de neîndemînatic. Pe mama, o femeie energică şi foarte iute în mişcări, o scoteau din sărite gesturile sale lente, lipsite de nerv, ca şi figura lui mare şi rotundă, cu ochii mici, vii, care descopereau mereu partea ridicolă a lucrurilor.) Aşa că, după cîtva timp, tatăl meu începu să-şi mai răărească «fugile» de la birou în zilele de tîrg şi, dimpotrivă, Petraşcu începu să vină şi dimineţile, neglijîndu-şi cariera eclezias-tică.

Astfel au lucrat cei doi, timp de aproape un an de zile, ca simpli lucrători, cîştigîndu-şi într-adevăr în acel timp pîinea cu sudoarea frunţii. Ei se purtau unul faţă de celălalt ca soţ şi soţie, eforturile pe care le făceau pentru a-şi ascunde marea dragoste care îi lega erau aproape nule. Uneori, cînd aveau de lucru, rămîneau pînă seara tîrziu la moară, venind împreună acasă apoi, umblînd singuratici prin oraşul pustiu. În primul an, cei doi nu stăteau tot timpul la moară, ci făcuseră convenţie cu un chiriaş care locuia în casa dărăpănată din spatele morii (proprietatea lor) să preia în primele ore ale dimineţii şi imediat după-amiază sacii celor care locuiau prin vecini, iar spre seară se pornea în acest fel moara, o sigură dată. (Doar în zilele de tîrg moara umbla mereu.) Aşa că în primul an, «perioada de acumulare a capitalului», se lucra mai mult seara. Pentru noi, copiii, (vorbesc de sora mea Anişoara şi de cei doi băieţi ai lui Petraşcu) aceste zile erau o adevărată încîntare. După ce ne terminam lecţiile, alergam la moară şi serile petrecute acolo erau adevărate evadări, pline «de neprevăzut şi mister».

În cea de-a doua curte a morii se găseau nişte tractoare vechi, cu piese lipsă, care aparţineau fostului stăpîn al morii, lui Richter. Noi ne urcam pe aceste maşini mari, greoaie, înfundate în noroiul din curte, ne aşezam la volan şi întreprindeam «fantastice călătorii». (Pe unul din aceste tractoare am primit eu primul sărut de la Gabriel, băiatul cel mai mare al lui Petraşcu.)

Ieşeam apoi pe stradă în orele serii, cînd se adunau în faţa morii băieţii şi fetele mahalalei, toţi cam de vîrsta noastră, între 14 şi 16 ani. Ne jucam împreună, cîntam ; aici, în aceste seri am învăţat noi să facem primele zmeie de hîrtie pe care le ridicam în lumina lunii peste casele strîmbe şi neregulate ale periferiei.

Se spuneau aici istorii, tot felul de istorii, se făcea comerț cu porumbei și cu cărți de aventuri, romane în fascicole și, într-un tîrziu, unul din cei mai mari, un cocoșat care era calfă de cizmar și căruia i se spunea Gigi-Gîbu, începea să cînte cu o voce subțiratică și plăcută, acompaniindu-se la o veche ghitară, romanțe dulcege și cîntece de dragoste de la începutul secolului. Mai țin minte : «Prin fumul de țigară», «Zaraza», «Călugărul din vechiul schit», «Urăsc bărbații !...» etc.

Uneori adormeam pe saci, cu ochii obosiți de marele bec care atîrna de un fir negru cauciucat, în aerul încărcat de făină și de zgomotele blînde și monotone ale coșului, ale clopoțelului, ale curelei ce aluneca, cu un mic fîșîit stins, pe cele două roți de oțel inegale.

Moara, străzile din jurul morii, chiar și cerul sau becurile palide din vîrful stîlpilor de telegraf erau un regat, un întreg regat deosebit de tot ce cunoscusem pînă atunci și alergam spre el, în fiecare seară, cu o emoție vie, care ne strangula cu putere făpturile noastre încă fragile și incerte. Mama cu Petrașcu erau cei doi stăpîni ai acestui regat, dar ei doi se iubeau atît de mult — trudind în sudoarea frunții — încît domneau peste noi vag și depărtat, parcă erau niște făpturi lungi și subțiri întrevăzute prin transparența unei ape clare, ușor neliniștite, care le mișca leneș contururile.

Nu știu, n-am înțeles niciodată (atunci) «armistițiul» pe care-l încheiaseră cei doi cu lumea. Dar ei doi se iubeau cu adevărat și aveau curajul s-o facă, sfidînd toate normele și axiomele morale, se iubeau chiar în fața noastră, a copiilor, și ce poate fi mai criminal sau mai curat decît asta ? Ca și serile noastre unice, atît de clare încît ele mă privesc parcă și acum cu ochii mari, colorați, fiecare distincte, atît de distincte încît par mereu începuturi a ceva ce nu e dus niciodată pînă la capăt.

Scanned with OKEN Scanner

Iubirea lor mi-a rămas în memorie, aproape în trup şi nervi, ca una din acele amintiri atît de unice şi de fermecătoare încît par mai mult o promisiune a unei fericiri viitoare decît un fapt consumat. Într-adevăr, cînd mă gîndesc la cuplul lor atît de ciudat, aproape adolescentin, tot trecutul meu se tulbură, devine neverosimil, netrăit, şi aştept să întîlnesc undeva în viitor feţele lor frumoase, şterse de aburul făinii, murmurul vocilor lor împreunate, aerul în care se mişcau şi care cînta, lovit de atingerea trupurilor lor.

Atunci nu ştiam, nu bănuiam de ce tace şi se preface că moţăie acel monstru, acel polipier sîngeros care se chema «judecata moralei burgheze», «sfînta opinie publică!». Mai tîrziu am crezut că văd explicaţia în faptul că cei doi se iubeau muncind, că între buzele lor, cînd le încleştau, se strecura pînza sărată a «sudorii frunţii», semnul distinctiv al iubirii primilor oameni biblici. Acum ştiu însă că «monstrul», «tribunalul societăţii» ale cărei norme ei le călcaseră atît de flagrant nu trebuia să se mişte, putea să «moţăie» liniştit lîngă fericirea celor doi pe care ei înşişi au avut curajul s-o inventeze şi s-o trăiască. Da, «monstrul» ştia că pedeapsa era implicată în chiar acea fericire, cei doi declanşaseră pedeapsa în clipa în care declanşaseră dragostea şi ea avea să devină mult mai teribilă decît tot ce-ar fi putut născoci chiar şi o întreagă colectivitate de oameni atît de exersată în organizarea strangulării şi linşajului.

Ţi-aduci aminte cînd îţi spuneam că moara fusese cumpărată de la un şvab, un oarecare Richter, care o vînduse ca nerentabilă. Ai putea să mă întrebi cum de s-au descurcat aceşti doi oameni atît de străini de astfel de preocupări, cînd Richter, care era un bogătaş cunoscut în cartier, locuia chiar lîngă moară la două străzi, cu o vastă experienţă în materie (avea încă două mori în comune apro-

piate de oraș, pămînt pe care îl lucra cu tractoare cumpărate din Germania, batoză, etc.) nu se descurcase ? Da, cei doi nu numai că s-au descurcat, dar localul morii însuși a fost lărgit, cumpărate încă două mașini cu o productivitate mult mărită și în cele din urmă însuși Richter a fost din nou cooptat ca asociat. Iar această moară, încă în primul an cînd își mișca romantic clopoțelul, coșul vopsit în galben și cupele mici, ca și cuiburile de rîndunică ale elevatorului adăpostind acea dragoste mare și acel regat al nostru, fantastic și tulburător, încă în acel an a primit numele de «moara popilor». Cum de a fost posibil acest lucru ?

În primul rînd, noii proprietari au început să lucreze cinstit, lucru vizibil în tot felul de fleacuri — la care omul mărunt și țăranul e deosebit de atent. De la felul corect cum cîntăreau marfa adusă pentru prelucrare, chiar de la o anumită larghețe la cîntărire (care la început le aducea doar pagube), pînă la calitatea mărfii și la felul de a vorbi, totul contrasta cu rutina mic-hrăpăreață a lui Richter, un neamț gros, cu obrajii roșii, plesnind de sănătate.

Și mai presus de toate, nu era faima «iubirii» care se rotea ca o pasăre deasupra clădirii coșcovite, mărunte, a morii ? Nu erau cu toții serviți de două făpturi regești, candide ? Și-apoi, oricum, în afara miracolului iubirii lor, pe care multă lume o ignora, crezîndu-i soț și soție (asta numai în primul an), nu era oare o curiozitate demnă de văzut de aproape ? Doi oameni despre care toată lumea știa ce sînt și-au părăsit poziția lor socială și s-au coborît la nivelul celei mai toante și mai îndărătnice babe din cartier sau al țăranului celui mai insolent și grosolan ?

Era, într-adevăr, demn de văzut și la început fiecare își umplea un săculeț de porumb și venea să vadă «popii» cum toarnă în coș. E curios, în loc ca

lumea să-i gonească cu pietre pînă la sfîrşitul lumii, «ei» veneau să-i vadă, rîdeau împreună cu ei, fiecare aducea cîte un client-doi cu el, părăseau alte mori la care măcinaseră credincioşi ani de zile şi mulţi rămîneau chiar după ce «curiozitatea» se stingea, satisfăcuţi de felul în care erau primiţi. Şi veneau nu numai locuitori săraci ai cartierului, mici meşteşugari, meseriaşi, ţărani. Au început să treacă pe lîngă moară şi apoi chiar să intre «oameni de condiţie» aparţinînd clasei din care făceau parte cei doi proprietari. Pînă în cele din urmă veni, într-o «dulce după-amiază», chiar şi episcopul, însoţit de vicarul său, cu manşetele sale violete şi cu surîsul său benign şi înţelept.

Nu cumva cuplul celor doi amintea tuturor de începuturile romantice şi virile ale ascensiunii lumii lor ? În mijlocul degringoladei, al haosului economic, al războaielor repetate, al descompunerii morale, al ridiculizării adevărului şi dragostei, nu era aceasta o insulă neaşteptată ? O insulă a dragostei curajoase şi mai ales a unui anumit fel de dragoste, care semăna foarte bine cu acele imagini patriarhale ale începutului burgheziei, cu acea «fata morgana» care aleargă mereu ireală şi aţîţătoare în faţa celor corupţi, aşa cum imaginile copilăriei aleargă în faţa noastră, a tuturor ? !

«Moara popilor» a început să meargă aşa de bine — după vreo şapte-opt luni de muncă asiduă a celor doi proprietari — încît se hotărî spargerea zidului din fund, lărgirea încăperii, cimentarea podelei şi schimbarea utilajului. Ideea a pornit de la mama, aproape în glumă, într-o seară în care ne găseam la Petraşcu cu toţii.

Cei mari stăteau în sufragerie, iar noi, copiii, într-unul din cele două dormitoare — cel mic — care se învecina cu camera de baie. Printr-o uşă deschisă, noi auzeam şi zăream tot ce se întîmpla dincolo, în sufragerie. Eram la masă. Anişoara, eu

și cei doi băieți ai lui Petrașcu : Mircea și Gabriel. Jucam tuspatru un joc nemțesc care se chema : *Mensch, ärgere dich nicht !*

Alături, în sufragerie se găseau părinții noștri și Cecilia, una din cele două surori ale mele, cea care în timpul vizitei lui Penescu, dintr-o răzbunare amestecată cu neputință, făcuse o lungă criză de bigotism. Se bea vin, se mîncau prăjiturile casei, se serveau gustări — friptură rece de gîscă cu gogoșari, pește și nu mai știu ce (din toate ni se aducea și nouă, în camera noastră) — și se discuta, se rîdea și se bîrfea ușor, în treacăt abia. Din cutia greoaie, mare, a aparatului de radio «Phillips» așezat între ferestre, pe o «măsuță cu dantelă», emanau melodii de dans, sacadate și dulcege, ale vreunui post necunoscut, european. Mama era așezată pe un larg studio și croșeta, ca de obicei, în permanentă activitate. Cînd vorbea, emitea sunetele liniștit și rar, cu vocea ei clară, egală, metalică, dar mîinile i se mișcau cu iuțeală și o îndemînare neobișnuită. Sora mea Cecilia, o fată înaltă, palidă, avidă de dragoste, dar mișcîndu-se cu o suavitate calculată, fu rugată, după masă, să cînte ceva la pian. Ea rezistă ușor, apoi se închise aparatul de radio și ea se așeză «ca o liană» la pianina familiei Petrașcu. Nu mai știu cu siguranță ce a cîntat, mi se pare «Cavaleria ușoară» de Souppé și o sonată de Beethoven. Țin însă perfect minte felul în care cînta : sta cîteva clipe în fața claviaturii, cu partitura în față (studiată în prealabil cu o perseverență neobișnuită la profesoara de pian la care lua lecții de vreo zece ani, doamna Ciorogaru) și apoi «ataca !». Deși avea brațe lungi, subțiri, albe, gîtul lung, delicat, ochi languroși, ușor somnolenți și mișcările încete, «feminine», felul în care cînta la pian o trăda iute și complet și ea nici măcar nu era destul de isteață pentru a refuza să cînte la pian. Astfel, imediat ce ataca primele măsuri, capul ei prindea ceva de

«pasăre de deltă», suficientă și hrăpăreață, brațele îi deveneau rigide, acționînd rapid și sec ca acele de croșetat ale mamei, și în mod ciudat ieșeau în evidență coatele, care se ascuțeau deodată nefiresc, ca printr-un trucaj cinematografic, împungînd răutăcios aerul. Totul devenea — în ciuda ochilor ei gălbui și somnolenți — uscat, rece, ascuțit. Despre felul în care interpreta, ce s-ar mai putea adăuga : parcă turuia o poezie la sfîrșitul unui an școlar ! De altfel, în orașul nostru, cam toate fetele de vîrsta ei — între 16 și 20 de ani — cîntau cam în același fel, aveau cam aceleași profesoare de pian (doamna Fiatovici și doamna Ciorogaru) și cam aceleași de franceză (doamna Atkáry și doamna Michaud). Toți, cu excepția noastră care ne continuam liniștiți jocul, o ascultau cu atenție reculeasă pe Cecilia, ceea ce era mai mult un respectuos omagiu adus cheltuielilor de ani de zile pe care le «riscaseră» părinții cu tot felul de «ore particulare» și care își dădeau acum rodul prin goana săltăreață și inexpresivă a mîinilor lungi, albe, pe claviatura pianinei. Știu, nu spun nimic nou, părinții noștri nu făceau decît să se supună unei tradiții de veacuri care obliga, ca o poruncă mută și teribilă, ca progeniturile lor să primească aceeași educație pentru a se deosebi atît de clasele inferioare, cît și de cele de deasupra ; ore de franceză și de pian ! Și atunci, cînd părinții noștri stăteau tăcuți cu capetele plecate, bărbații fumînd în tăcere, și o ascultau pe Cecilia, se încredințau că educația ei e terminată și asta mai ales nu din faptul că știa să cînte la pian, ci din felul în care cînta ! Într-adevăr, dacă printr-un miracol Cecilia ar fi interpretat chiar și numai cîteva măsuri din sonata de Beethoven în mod simțit, nuanțat, lăsînd la o parte maniera ei săltăreață și nivelatoare, în ei, cei care o ascultau, s-ar fi strecurat o vagă neliniște. Dar miracolul nu se întîmpla, asprul tăvălug al mîinilor albe și lungi

ale Ceciliei își continua «travaliul» pe claviatura pianinei și cei care o crescuseră și «riscaseră» bani «grei» pentru educația ei ascultau atenți și liniștiți. Totul era în ordine ; Cecilia primise, în sfîrșit, o educație solidă și caracteristică ! Felul în care nimicea arta în acele clipe era o dovadă sigură și liniștitoare că ea aparținea în întregime, «fără murmur și șovăire», frumoasei și mîndrei clase de mijloc !

După ce sora mea se ridică de la pian, tatăl meu trecu iarăși la aparatul de radio și în cîteva clipe răsunară din nou în cameră tangourile acelea sacadate și dulcege ale aceluiași post anonim, european. Și apoi, din nou se consumară prăjituri cu aspect urît, dar gustoase, de casă, șprițuri, noutățile săptămînii, cîteva fraze de «politică», repede înăbușite de doamnele care nu oboseau să declare de fiecare dată că «politica e murdară !», și mici calomnii, care se atingeau doar în treacăt.

Și, deodată, mama, într-o pauză a discuției, lucrînd mereu cu rapiditate la jerseul ei, cu ochii urmărindu-și jocul îndemînatic al mîinilor, zise :

— Mi-a spus cineva zilele trecute, mi se pare chiar doamna Cojocaru, pe cînd mă întorceam de la piață, că Mezinca vrea să-și vîndă cioclodarul ! (Mezinca era proprietarul unei mori din orașul nostru. Cioclodar e o mașină acționată de curent electric, care cu ajutorul unor «ciocane» — de fapt niște tije scurte de oțel, ce se mișcă circular pe un ax, cu o mare viteză — prelucrează porumbul, ovăzul, secara, etc., chiar și porumbul necurățat, cu cocean cu tot, cu o productivitate de cîteva zeci de ori mai mare decît greoaiele pietre. Coceanului de porumb i se zicea în acele părți și «cioclod» și de aici numele mașinii de «cioclodar». Cioclodarul prelucra porumbul în făină pentru mămăligă cu tot atîta finețe, dar toată lumea și mai ales țăranii preferau totuși «făina de la piatră» pentru un «gust al ei, specific», pe care cioclodarul nu-l dădea. Pen-

tru «urlăul» de porci, cioclodarul era însă preferat net.)

— Am vorbit şi eu cu Mezinca ! spuse Petraşcu umplînd paharele şi toată lumea aşteptă ca să adauge ceva, dar el tăcu. Soţia lui, tanti Măriuţa, era ocupată să împartă în felii o tortă lunguiaţă, cam amorfă, dar cu un strat gros de cremă de ciocolată deasupra.

— Serviţi, vă rog ! spuse tanti Măriuţa, ducînd fiecăruia torta în faţă. Bărbaţii să nu facă mofturi !

Şi zîmbind cu toată gura, arătîndu-şi dinţii regulaţi, începu să facă porţiile pentru copii.

— Eu nu cunosc ce-i asta ! făcu tatăl meu rîzînd uşurel, privind cu dispreţ felia din faţa lui şi pregătindu-se să-şi aprindă o ţigară.

— Nu fumează nimeni ! Mai ales tu n-ai voie să fumezi pînă nu-ţi termini porţia ! şi cu o mişcare dibace, frumoasa tanti Măriuţa îi luă ţigările tatălui meu din faţă, privindu-l în acelaşi timp cu un zîmbet blînd şi cald.

De cînd iubirea celor doi — mama şi Petraşcu — era un lucru evident, tanti Măriuţa, care la început fusese copleşită de personalitatea puternică a mamei şi o admirase neacoperit, imitînd-o şi respectîndu-i cu sfinţenie părerile, acum se purta uscat şi rece cu ea şi încerca să-i arate tatălui meu o faţă caldă şi prietenoasă, deşi în sinea ei îl dispreţuia.

Tatăl meu, rămas fără ţigări, zîmbi cu bunătate şi-i spuse nevestei lui Petraşcu :

— Mie prăjiturile îmi fac rău, ţucu-te, îmi ridică tensiunea !

— Îi îngroaşă limba ! completă mama de pe divanul ei, privindu-şi mereu mîinile şi zîmbind.

Ceilalţi izbucniră cu toţii într-un rîs zgomotos, amintindu-şi de o întîmplare cunoscută, pe care tatăl meu o povestise de nenumărate ori, stîrnind de fiecare dată hazul societăţii.

Scanned with OKEN Scanner

Cînd auzi că torta «îi îngroaşă limba», tatăl meu surîse cu zîmbetul lui vinovat, blajin, şi încercă să guste din prăjitură. Apoi mă chemă pe mine de dincolo şi mi-o dărui aproape întreagă, rugîndu-mă în schimb, la ureche, să-i fac rost de ţigările care îi fuseseră sechestrate.

— Nu capeţi ţigările, nici să nu te gîndeşti ! spuse tanti Măriuţa, bănuind ce vrea tatăl meu, cu ochii sclipind de o veselie prefăcută, ocolind mereu privirile mamei.

Tanti Măriuţa continuă să-i ţină ţigările, vrînd să-i dovedească astfel, tachinîndu-l, că îi dă atenţie. Din cînd în cînd îl privea cu ochii mari, sclipitori, zîmbindu-i prelung şi cald, nereuşind însă să înşele pe nimeni.

— Mezinca e nehotărît, cred, din pricina neveste-sii !... spuse mama, cu aceeaşi voce jucăuşă, mereu cu capul plecat, examinîndu-şi mîinile cu jumătate de zîmbet.

Petraşcu săltă capul, aruncîndu-i o privire rapidă şi tăcu, uitîndu-se concentrat în pahar. Nimeni nu adăugă nimic la aceste vorbe.

— De altfel, adăugă tot ea, ar trebui schimbat totul, nici sacii nu mai încap. Alaltăieri a plouat şi toţi sacii care erau în curte rezemaţi de zid...

— De ce nu-l cumpăraţi ? spuse într-o doară tatăl meu, cu chipul lui blajin, contemplîndu-şi în lumină paharul, cu un surîs neconsistent, de parcă s-ar fi sculat dimineaţa şi ar fi spus : Ce bine am dormit !

— Dacă-l luăm, cîştigăm mulţi din cei care trec mai departe şi care vin cu sacii întregi pentru porci. Toţi cei din Homorod, din Apa, din Belinţa-de-Sus mai ales, se duc la moara lui Toth numai pentru cele două cioclodare ale lui.

Tanti Măriuţa ridică fruntea o clipă şi o privi cu atenţie pe mama, încercînd să ghicească ce avea de gînd. Îi simţea superioritatea, în faţa căreia se

înclinase de la început, şi acum, cînd încerca să se revolte împotriva ei, chiar şi tacit, uneori se clătina şi privea scurt, intens, în faţa puternicei adversare, parcă cerîndu-i ajutorul în lupta pe care avea s-o ducă mai departe împotriva ei.

— Luaţi-l ! spuse tatăl meu. Bani aveţi !

El era cunoscut ca un om moale, neîndemînatic în lucrurile practice, mărunte, avea o gîndire înceată, putea fi uşor înrobit şi de aceea nimeni nu prea îi lua în seamă părerile. Ştia şi el acest lucru şi pentru aceasta se abţinuse, în majoritatea cazurilor de cînd se găsea lîngă mama, să încerce să-şi impună părerea. Mai mult, nici nu încerca să aibă o părerea a sa în toiul unei discuţii serioase de orice fel, se refugia în vin, plonja ca un scafandru în paharul subţire care conţinea un lichid palid, gălbui, sau se refugia la noi, copiii. Şi mama mea îl dispreţuia în adînc — sentiment foarte bine ascuns de toată lumea — nu atît pentru moliciunea de caracter şi evidenta lui neîndemînare, cît pentru resemnarea tatălui meu faţă de acest lucru. De cînd cei doi — mama şi Petraşcu — se constituiseră într-o firmă şi-şi începuseră modestele şi uneori proastele lor speculaţii cu capitalul pe care-l posedau, tata se ţinuse cu desăvîrşire retras. Chiar atunci cînd o hotărîre era gata luată, definitivată de cei doi asociaţi şi mama îl întreba doar într-o doară, pe tata, pur formal :

— Ce zici, să facem cutare ? Nu-i aşa că e bine să...

Tatăl meu, deşi ştia că hotărîrea fusese luată deja şi orice ar fi spus el ar fi fost distrus cu două scurte argumente şi lucrul s-ar fi înfăptuit aşa cum îl hotărîseră cei doi, nu se pronunţa în nici un fel.

— Ce ştiu eu, zicea el moale, ridicind umerii, tu ştii că eu...

— Bine, dar spune-ţi şi tu părerea ! făcea mama. Te priveşte şi pe tine !

Tatăl meu ridica din umeri, cu o figură nevinovată și neputincioasă care o scotea din fire pe mama.

— Ce înseamnă asta! spunea ea, cu ochii scînteind. De ce te eschivezi și dai din umeri? Zi și tu ceva!

Enervarea mamei creștea pentru că ea nu avea nevoie de un sfat sau de o părere, ci de un «da» pur formal și ea se înfuria văzînd că tatăl meu, perfect lucid de ce îi trebuia ei, evita chiar acel «da» care nu l-ar fi costat nimic. Din acest fleac creșteau adeseori certuri mari.

— Ce vrei, o întreba în cele din urmă tatăl meu, după discuții aprinse, ce vrei, să spun un simplu «da» așa, convențional?

— Da! spunea mama cu o voce egală, scoasă din răbdări (ea nu striga niciodată, în momentele de furie i se limpezea doar vocea, sunînd pur, curat, intens, ca un cristal lovit, și fața își pierdea pigmenții, devenind albă ca o coală de hîrtie). Da, făcea ea și vocea îi suna neobișnuit de muzicală, atîta vreau, un simplu «da!» formal, convențional! Spune-l odată!

Tatăl meu o privea uimit atunci, cu o uimire prelungă, ca și cum ar fi vrut să deschidă gura și să emită acel «da» buclucaș, dar renunța cu o frază în doi peri, cum ar fi: Tu știi că în astfel de chestii...! Sau: Ce nevoie aveți voi de părerea mea, cînd știți că... etc., etc.

Nu spunea însă acel «da» ca și cum ar fi vrut să arate că își acceptă în mod total neputința și nepriceperea și zîmbea în același timp blînd, vinovat, copilăresc, ca un om care se dă benevol într-o parte din calea celorlalți, se jertfește cu bună știință și face asta în mod desăvîrșit, chiar dacă uneori i s-ar fi întins de către ceilalți posibilitatea de a se afirma parțial, pe un lucru neînsemnat, dar oricum de a se afirma într-un fel.

— «Nu-nu ! — parcă spuneau umerii săi rotunzi şi faţa-i zîmbitoare, blajină — eu sînt un nepriceput, un molatic, un încurcă-lume ! Dar lăsaţi-mă să fiu măcar aşa — şi parcă era un început de aroganţă în perfecta sa umilinţă — nu mă jigniţi, dacă eu însumi mă dau la o parte, vreau să o fac măcar în mod desăvîrşit ! Lăsaţi-mi măcar această putere, măcar această desăvîrşire !»

Cîteodată, după ore de discuţii aprinse şi de jigniri, mama, enervată, aţîţată de opacitatea şi blîndeţea tatălui meu, împinse pînă la extrem, tresărea parcă şi îl privea cu bănuială, aproape cu spaimă. Dar el îi zîmbea într-un fel atît de blajin, de umilit, încît ea se înfuria din nou şi începea să vorbească şi să-l combată : «N-am nevoie de umilinţa ta dusă pînă la capăt — strigau ochii ei sclipitori, fixîndu-l pe celălalt atît de intens încît parcă emiteau lumină — nu am ce face, mă încurcă şi mă înfurie felul în care te negi pînă la limită ! Îmi convine să fii umil, neputincios, îmi convine să te negi şi să-ţi interzici orice părere personală, dar numai pînă acolo unde vreau eu ! Vreau să-mi servească în mod total autoanihilarea ta ! Nu neputinţa şi nepriceperea ta să fie totală, ci ascultarea faţă de mine ! Asta vreau !»

Ani de zile, această contradicţie ascunsă fu izvorul tuturor certurilor, chiar şi al măruntelor neînţelegeri, şi în acest conflict ascuns, dar esenţial, tatăl meu ieşea învingător. Neputinţa lui şi lipsa de personalitate continuau să fie desăvîrşite, şi nu ascultarea faţă de ea.

Pentru prima dată, în acea seară, aproape neîntrebat, tatăl meu îşi dădu consimţămîntul la ceea ce sugerase mama. Ea vorbise într-un fel ironic, parcă în glumă, dar cu toţii ştiau că aşa încep toate propunerile de mult definitivate în capul ei. Probabil că ea se înţelesese deja şi cu Petraşcu şi acum rămînea de făcut ceea ce era mai puţin important,

Scanned with OKEN Scanner

de a propune o idee spre aprobare celor care nu aveau decît un drept formal să o facă. De aceea toată lumea rămase uimită — mama în primul rînd, deşi nu arăta deloc — de aprobarea tatălui meu, venită aşa de nesilit şi de prematur aproape. Tatăl meu, la rîndu-i, simţea uimirea celorlalţi şi cînd spusese : — De ce nu-l cumpăraţi ! şi-apoi : — Luaţi-l ! el o făcuse cu aerul unui am care se joacă, ca un copil care se amestecă în discuţia celor mari, ştiind foarte bine că nu va fi luat în seamă, doar din simplă plictiseală sau răsfăţ. Tanti Măriuţa nu se amesteca, ea, îţi spusesem, era singura dintre toţi care nu călcase de fel pe la moară. Era singura ei împotrivire, ea ignora totul. Era o opoziţie neputincioasă, slabă, dar nu era capabilă de o alta. În felul ei însă era consecventă şi sub înfăţişarea-i frumoasă şi blîndă se închidea ca într-o cochilie, nelăsînd să pătrundă pînă la ea această formă «monstruoasă» a realităţii : dragostea soţului ei cu acea femeie mîndră şi foarte dotată.

— Nu avem destui bani ! spuse Petraşcu, neprivind pe nimeni, contrazicînd-o pe mama, fără ca nimeni să ştie de ce. Pe ultimele două trimestre nu e plătit impozitul pe clădire. Ai uitat, se întoarse el mohorît spre mama, ai uitat curentul electric ? Iar m-a oprit Răbăgia pe stradă !

Mama dădu din umeri, ca o şcolăriţă care proiectează o excursie cam fantezistă şi în faţa argumentelor întemeiate ce i se aduc nu le combate, ci tace, dînd din umeri dispreţuitoare faţă de calculele mici care distrug tot romantismul proiectului ei.

— Trebuie spart zidul din fund — continuă implacabil Petraşcu, vorbind însă cu blîndeţe, ca să n-o irite prea tare — trebuie cimentat pe jos, trebuie aprobări, o mulţime de bani. Chiar dacă se hotărăşte Mezinca, nu ni-l dă sub cincizeci de mii. Să lăsăm pe mai încolo, peste jumătate de an...

Scanned with OKEN Scanner

— De ce să amînăm — îl întrerupse mama, puţin înciudată, dar păstrîndu-şi aerul acela jucăuş, cu colţul drept al buzelor ei fine uşor tras în sus, parcă amuzată de galopul mărunt al mîinilor ei — Mezinca o să vîndă cioclodarul şi, cînd o să avem bani, n-o să găsim altul sau nu aşa de bun ca ăsta. Am fost la Kadar, mecanicul acela ungur care e asociat cu Richter, şi l-am întrebat dacă ştie cioclodarul lui Mezinca. Mi-a spus că l-a reparat chiar el, acum vreo lună, şi că e cel mai bun din oraş. E nou aproape. Mezinca îl are numai de doi ani. De ce vrei să spargi acum zidul ? Îl cumpărăm şi îl depozităm deocamdată în fund, în magazie.

Toţi aşteptau răspunsul lui Petraşcu, dar acesta întîrzia. El stătea în balansoarul care se afla în colţul din dreapta al sufrageriei lor, între cea de-a treia fereastră a camerei ce dădea spre stradă şi un ghiveci mare în care se găsea un lămîi. Petraşcu se balansa tăcut şi fruntea lui imensă, albă, sclipitoare, se mişca uşor, ieşind şi reintrînd în lumină.

— Am să vorbesc eu cu Mezinca, eventual, continuă mama. El îmi poartă o veche admiraţie. Dintre toţi bărbaţii — afară de Dimitrievici, bineînţeles — el mă salută cel mai respectuos. Îşi scoate pălăria cu mult înainte de a ne apropia unul de celălalt, înclină capul şi e atît de respectuos încît nici nu îndrăzneşte să mă privească. L-am privit mai atent în ultimul timp : în afara unei uşoare înroşiri a feţei şi a gîtului, pe care nu şi-o poate stăpîni, nimic nu tresare pe faţa lui. Ai crede că-şi salută un superior !

— Mezinca nu are superiori ! spuse Petraşcu cu oarecare răceală.

— Mezinca salută într-adevăr frumos ! spuse tanti Măriuţa, profitînd de faptul că discuţia luase o turnură «neutră», în afara problemei morii. Sînt foarte puţini bărbaţi care ştiu să salute, într-adevăr. Virgil m-a impresionat la început prin felul lui de a saluta ! Ţi-am spus, se întoarse ea spre soţul ei, tu

salutai foarte asemănător cu Simu, un fost profesor al meu de liceu, pe care îl admiram de mică atît de mult, încît, cînd trecea pe strada principală și saluta în stînga și în dreapta cunoștințele, mă opream și mă uitam după el. Tu mă salutai atunci, la început, întocmai ca Simu !

— L-am cunoscut și eu pe Simu — spuse Petrașcu, cu ochii plecați — dar nu-mi amintesc cum saluta !

Tanti Măriuța întoarse capul spre el și-l privi cîteva secunde, cu o dragoste neacoperită, maternă aproape. Simțea că el, soțul ei, aștepta ca ea să-i descrie salutul lui Simu numai pentru a-i măguli în acest fel inofensiv orgoliul. (Una din primele cauze care o făcuse să se îndrăgostească de Petrașcu a fost descoperirea orgoliului lui, de un anumit tip, ce provocase în ea un resort matern, o nevoie de a-l alinta și de a-i exagera calitățile. Încet-încet însă, conturul «mărit» astfel al lui Petrașcu deveni real în ochii ei și ea se îndrăgosti de acest «contur». E un exemplu, din multe altele, pentru ceea ce numim potrivire, pentru că în orice altă femeie mîndria lui Petrașcu ar fi provocat o cu totul altă reacție.)

— Vrei să-ți arăt cum saluta «domnul profesor Simu ?» îl întrebă ea pe soțul ei, zîmbind ușor, cu o expresie însă pe care n-o dăruia decît lui. Iată, am să vă arăt !

Și sprintenă, înainte de a aștepta răspunsul lui, dădu un scaun la o parte și trecu de două ori prin fața celorlalți, imitînd un salut. Apoi se opri deodată, cu obrajii împurpurați de propriul ei curaj.

Toți o urmăreau, ușor înveseliți, dar pentru Petrașcu era prea puțin. El se legănă încă de cîteva ori, examinîndu-și leneș vîrfurile pantofilor, cu buza de jos răsfrîntă și spuse apoi :

— Îți mulțumim, ai fost foarte îndrăzneață... Dar n-am înțeles nimic. Nu vrei acum să ne explici ce-ți plăcea din salutul profesorului tău ? Și-apoi, după

o scurtă ezitare : Sînt curios să știu în ce fel te-am cucerit anume ? și Petrașcu o privi cald, cu prietenie.

— E mai greu de explicat ! spuse tanti Măriuța și rîse, cu un rîs întrerupt, de fetiță. Simu era un om foarte înalt și lat în spate, iar pe stradă mergea într-un fel rigid ca un militar. Era de altfel un profesor foarte sever, foarte bine pregătit și avea întru totul pecetea școlilor nemțești prin care trecuse. Cînd saluta însă, devenea elastic, fără a-și pierde din rigiditate ; nu știu cum să explic... și mai ales cînd saluta doamne, am observat, nu se mărginea la o formulă seacă, oarecare, convențională, ci totdeauna mai adăuga ceva, ca un început de conversație, uneori chiar fără să se oprească din mers. Avea o voce gravă baritonală și... știu eu...

Tanti Măriuța se opri și rîse încurcată, dînd din umeri.

— Ca și din demonstrația ta de adineaori, n-am înțeles nimic, Măriucă ! zise Petrașcu, zîmbind cu finețe, încîntat parcă de insuccesul soției sale.

— E ceva ce nu pot să exprim ! spuse ea cu naivitate și Petrașcu dădu ușor din cap, aprobînd-o, în timp ce fruntea lui albă ieșea și intra în lumină.

— În orice caz — zise tanti Măriuța cu o anumită vioiciune, vrînd parcă să-și scuze neîndemînarea — astăzi, cel puțin în acest oraș, puțini bărbați știu să salute așa cum trebuie !

— Bine, făcu tatăl meu, învîrtind absent paharul pe masă, voi nici nu știți ce vreți.

— Nu știm — spuse Măriuța, încercînd din nou să cocheteze cu el, deși o făcea într-un fel exterior, parcă din obligație — nu știm, e adevărat, dar vrem să fim salutate într-un anumit fel !

— O să ne petrecem jumătate din viață ca să știm ce vreți voi, femeile, cînd de fapt...

— De fapt, ce ? făcu Măriuța, încercînd să pară superficială, sfidîndu-l.

— Ce? întrebă moale tatăl meu, ridicînd din umeri. Nici voi nu știți ce vreți. Cînd e vorba să știți ce vreți, tucu-te, te bîlbîi, te roșești, dai din umeri; chiar te și înfurii! Așa-i? se întoarse el rîzînd spre Petrașcu.

— Așa-i! Așa-i! exclamă Măriuța și făcînd cîțiva pași repezi îl izbi cu amîndoi pumnii între umeri: Așa-i! Așa-i!

— Și-atunci ce mai vreți? întrebă tatăl meu, zîmbind de plăcerea pe care i-o produceau izbiturile pumnilor ei mici.

— Ce vrem? Nu știm ce vrem! făcu Măriuța, răsfățîndu-se. Dar dacă sînt salutată într-un anumit fel, care-mi place, atunci știu imediat ce vreau! Eu nu pot să exprim ceea ce-mi place, dar recunosc imediat ce-mi place. Pentru asta trebuie fler, domnule, și asta dumneata care ești comod ca o pisică n-o să ai niciodată!

— Comod ca o pisică, ha, ha! făcu tatăl meu, rîzînd cu blîndețe.

Aproape un sfert de ceas n-am mai auzit nimic, preocupată de jocul la care începusem să cîștig. (Pînă atunci pierdusem neîntrerupt, ceea ce-mi dăduse o descurajare totală, vecină cu indiferența. Acum însă începeam să cîștig și mă concentram asupra dreptunghiului de carton colorat și asupra figurilor care înaintau în lungul unei linii sinuoase, întreruptă de neprevăzute obstacole, unele de-a dreptul «fatale!». Tîrziu, cînd s-a terminat jocul, în care nu am învins, alături discuția revenise, după multe întortocheri probabil, din nou la prima temă.)

— ...Am să-l opresc odată pe Mezinca pe stradă! spunea tocmai mama mea.

— Vrei să-l pui să repete «încîntătorul» său salut? întrebă ironic Petrașcu, mereu pe balansoarul lui.

— Îmi place ca bărbaţii să mă salute într-un anumit fel. Sînt femeie — spunea mama, privindu-şi mereu mîinile — şi-mi place să simt asta !

— E aşa de greu acest lucru ? întrebă Petraşcu serios. (De altfel era totdeauna serios.)

Mama ridică ochii, poate pentru prima dată în acea seară, şi-l privi cu atîta intensitate şi dăruire — puternică dăruire — încît Măriuţa întoarse brusc capul, roşie toată, de parcă ar fi surprins un gest indecent. Petraşcu se opri din imperceptibilul său clătinat şi o privi la rîndu-i pe mama, cu ochii lui mici, întunecaţi, cărora fruntea albă, sclipitoare, le dădea o putere magnetică. După cîteva minute de tăcere, mama spuse :

— Voi vorbi cu el despre cioclodar. Sînt curioasă să văd dacă m-am înşelat !

— Mezinca ăsta e o mare cutră ! spuse tatăl meu. Te va saluta ca Ramon Novaro şi-apoi îţi va cere un preţ scîrbos pe cioclodarul lui !

— Nu-mi place expresia pe care ai întrebuinţat-o! zise mama, încruntîndu-se abia simţit. Mezinca e un domn. Chiar dacă nu e, va deveni în prezenţa mea !

— Da-da, se grăbi tatăl meu să fie de acord, am să trec şi eu pe la el. Lucrează la prefectură, la sistematizări.

— De cînd e acolo ? întrebă Petraşcu.

— De vreo trei săptămîni. El a lucrat şi înainte în Administraţie, pînă prin '40, cînd şi-a făcut moara. Acum lichidează.

— Ai să treci tu pe la el ? întrebă mama.

— Da, am să trec mîine sau poimîine pe la el. E în acelaşi birou cu Tavi Bacău şi cu Borlovan. Ştiţi ce i s-a întîmplat lui Tavi Bacău cînd a fost la inaugurare, la...

— Şi de ce vrei să treci pe la el, pe la Mezinca ? îl întrerupse mama, croşetînd liniştită.

— De ce ? întrebă tatăl meu, examinîndu-şi zîmbind paharul pe care-l învîrtea cu atenţie pe faţa

albă de masă. Să pun o vorbă bună pentru voi. Am băut de cîteva ori cu el, cu Mezinca; el ține în arendă via evreului ăluia, lui Schneider...

— Va să zică ești de acord cu...? întrebă mama, oprindu-se din lucru.

Tatăl meu rîse încurcat, dînd leneș din umeri.

— De acord? Tu știi că în astfel de treburi eu sînt un...

— Știu-știu, îl întrerupse cu nerăbdare mama, dar de ce vrei să te amesteci în treaba asta? Nu te-a rugat nimeni!

Ea vorbea cu o anumită condescendență, așa cum întrebi un copil unde anume vrea să zboare cu avionul lui mare, din lemn, cu aripile vopsite în albastru.

— Ei, am să trec pe la el pur și simplu, am să urc să văd ce mai face!

— Dar, printre altele, ai să aduci vorba și de vînzarea cioclodarului?

— Ei, dacă va veni vorba, bineînțeles că... Eu știu cînd l-a cumpărat, întîmplător l-am cunoscut pe Șuta, care avea o moară la Scăiuș și care l-a vîndut acu nici doi ani. Șuta nu l-a întrebuințat, nici nu-l montase, îl avea încă în ceară...

— Deci, continuă mama, dacă va veni vorba, chiar și întîmplător, ai să discuți despre vînzarea cioclodarului? De ce anume?

— Ei, tucu-te! spuse tatăl meu, rîzînd ușor și întorcîndu-se spre ea. Dacă tu vrei, lăsăm pustie tătă treaba! Și așa aveți destulă bătaie de cap!...

— Vor fi cheltuieli prea mari! adăugă Petrașcu liniștit. La anul putem cumpăra o mașină nouă!

Mama nu răspunse, continuîndu-și lucrul. După cîteva clipe, tatăl meu începu o istorie plină de haz în care era vorba de o festă ce i se jucase lui Tavi Bacău, ce lucra la secția de sistematizare a prefecturii, de către țăranii unui sat de prin împrejurimi, cărora le aprobase planurile pentru o «Casă cultu-

rală» construită de un arhitect prieten și care înlocuise materialele. Mama se prefăcu că ascultă, apoi, în mijlocul povestirii, ea spuse cu vocea ei rece, articulînd repede și distinct cuvintele :

— Va trebui să vorbim și cu un arhitect pentru schiță !

— Ce schiță ? întrebă Petrașcu, mereu imperturbabil.

— Trebuie dărîmat peretele din fund. Sînt de părere să lăsăm spațiu pentru două mașini. Una ar putea veni în locul motorului.

— O să mai trebuiască încă un motor ! răspunse Petrașcu.

— Cumpărăm încă un motor ! făcu mama din nou cu vocea ei jucăușă, de fetiță care pune la cale planuri pe jumătate irealizabile.

Tatăl meu, întrerupt aproape de finalul istoriei lui cu haz, se roșise ușor, contrariat, dar adăugă acum cu o voce nepăsătoare :

— La cioclodar, e suficient un motor de cincisprezece cai. Putem să-l întrebăm pe Iojika, la el prin atelier stă mereu cîte un motor vechi, rebobinat și cumpărat de el ! O să-l dea și în rate.

Mama se opri brusc din lucru, ridică din nou capul și-l fixă pe tatăl meu cu o uimire puternică, prelungă. El îi întîlni privirea, dar aplecă ochii, rîzînd încet, fîstîcit, de parcă ar fi făcut o gafă. Toată lumea remarcă uimirea mamei, neacoperită. Doar Petrașcu nu se sinchisi prea mult ; după ce aruncă o privire scurtă celor doi soți, spuse cu vocea lui liniștită, rece :

— Sînt fantezii ! Spargerea zidului, ciment, cioclodar, motor de cincisprezece cai ! Să termine mai bine Cornel istoria lui cu Tavi Bacău !

Mama însă continua să-l fixeze cu uimire pe tatăl meu și, sub privirea ei, el se roși de cîteva ori consecutiv, rîzînd ușurel, fără zgomot, ca un vinovat. Și tot sub privirea ei neclintită, intensă, el adăugă,

murmurînd aproape ininteligibil, dînd din umeri de parcă s-ar fi ironizat în acelaşi timp :

— Se poate face un împrumut eventual, bineînţeles nu pentru toată suma. Unchiul e în bune relaţii cu Voichiţa, directorul «Albinei». (Unchiul era episcopul, iar «Albina» era o filială a băncii «Albina» în oraşul nostru.)

— Nu facem nici un fel de împrumut. Mai avem unul scadent ! replică sec, Petraşcu. (El se referea la sfertul de milion pe care episcopia îl împrumutase nepoatei episcopului.)

Mama nu-l contrazise ; renunţă să mai lucreze, strînse ghemul, acele, jerseul şi le împachetă într-un ziar, aşezîndu-le alături. Se rezemă de spătarul studioului, îşi aşeză picioarele ei lungi, frumoase, unul peste altul, şi-l privi pe tatăl meu. Acesta continua să se joace mecanic cu paharul şi să adune în mici grămăjoare egale firimiturile de pe masă. Îi răspunse totuşi lui Petraşcu, parcă fîstîcit de îndrăzneala pe care şi-o lua de a se amesteca în discuţie, cînd toată lumea îi cunoştea nepriceperea şi completa nepăsare faţă de astfel de treburi :

— Se poate şi fără împrumut ! mormăi el.

Petraşcu tăcu la rîndu-i, îl privi o clipă pe tatăl meu, mirat, ridicîndu-şi uşor sprîncenele, ceea ce îi dădea un aer de severitate. Tăcu însă şi nu mai adăugă nimic, continuînd să se legene pe balansoar.

Deşi mama nu-l întrebă pe tatăl meu în ce fel s-ar putea rezolva ceea ce discutau ei «şi fără împrumut», toată lumea avea aerul că aşteaptă ca tatăl meu să se explice. El tăcea însă, intimidat parcă şi de ceea ce spusese pînă acum. Se lăsă cîteva minute tăcere, Cecilia se ridică şi se duse lîngă geam, privind afară. Petraşcu coborî din balansoar şi începu să se plimbe pe lîngă peretele camerei, trecînd prin spatele tatălui meu, care era mereu preocupat de grămăjoarele sale de pîine, ce le organiza cu un zîmbet absent pe buze.

Scanned with OKEN Scanner

Noi terminasem de cîtva timp jocul şi pentru că nu mai aveam ce face — Băciuicul, cu care obişnuiam să ne trecem în casa lui Petraşcu mare parte din timp, era trimis de cîteva luni deja la azil — intrarăm cu toţii în sufragerie.

— Nu ţi-e somn, Francisca? mă întrebă mama, lîngă care mă aşezasem.

Eu am clătinat din cap, negînd, fericită că stau între cei mari, nescoţînd o vorbă de teamă că, auzindu-mi vocea, cei mari să nu-şi dea seama că e tîrziu şi că s-ar cădea să plecăm acasă. Mama însă, care dădea de obicei semnalul de plecare, uitase parcă de ceea ce mă temeam eu; îl privea cu o ciudată atenţie pe tatăl meu, care continua să tacă.

— Mai duceţi-vă dincolo! spuse tanti Măriuţa, împingînd uşor de spate pe Gabriel, băiatul ei cel mai mare. Anişoara! — adăugă ea zîmbind prietenos surorii mele, care clămpănea cu un deget la pianină — du-te şi tu cu ei! Gabriel, arată-le planorul tău!

Gabriel construia din pînză şi placaj un aeromodel, pe care îl văzusem de vreo trei ori pînă acum. În afară de aceasta nici nu era terminat, aşa că nu mă interesa deloc să-l văd. Cei trei «copii» au ieşit încet, eu însă nu m-am mişcat şi am rămas. Mă strînsesem în colţul meu şi respiram cu teamă, mişcîndu-mă cu precauţie, încercînd să trec neobservată. Eram totuşi destul de intrigată de lipsa de vigilenţă a mamei, care uitase aproape de mine.

— Am să-ţi arăt ceva! spuse tanti Măriuţa deodată mamei mele şi scoase din dulapul de haine, de jos, un pachet lunguieţ de hîrtie roz, pe care-l desfăcu pe studio, dînd la iveală un material de rochiţă de vară. Cele două femei examinară materialul, cu lungi comentarii, iar bărbaţii tăcură aproape tot timpul. Peste o jumătate de ceas plecarăm spre casă şi în tot timpul drumului mama fu neobişnuit de afectuoasă cu tatăl meu. Îl luă de braţ, pe noi ne trimise înainte, Cecilia şi Anişoara o ascultară de îndată, înce-

pînd să alerge și să joace un joc inventat pe loc de ele și care primi numele de «Tana». Pe mine însă mă distra mai puțin și după cîteva minute de alergătură pe trotuarele pustii, uscate, și de ascuns îndărătul salcîmilor ce mărgineau strada lungă pe care umblam, eu am rămas mai în urmă, apropiindu-mă de părinții mei. Era aproape de miezul nopții și aerul era limpede și clar ca un bloc transparent.

— ...Orice ai spune... o auzii pe mama spunînd, potrivindu-și pașii după ai tatălui, mergînd lipită de el și privindu-l mereu, ceea ce li se întîmpla lor foarte rar.

Păreau aproape o pereche de îndrăgostiți mai tomnatici, care-și supraveghează gesturile și-și caută îngrijorați ochii. Tatăl meu era uimit și încurcat de dovezile neașteptate de simpatie ale mamei, se ferea să o privească, ori pleca imediat ochii, rîzînd ca de obicei cu rîsul lui stins, vinovat.

— ...Orice ai spune, zise mama, astă-seară, Cornel, ai fost uimitor ! Nu te recunoșteam, pur și simplu !

— Ce-i uimitor, aici ? protestă tatăl meu, încercînd să facă pașii mai mici pentru a fi în ritm cu mama.

— Încep să cred că ești îndrăgostit !

— Îndrăgostit ? întrebă tatăl meu și se opri în loc. De cine m-aș putea îndrăgosti, țucu-te ?

— De mine, de mine ! răspunse mama cu glas rece, încruntîndu-se o clipă, dar făcu un mic efort și spuse cu un «glas șăgalnic» : Te-ai purtat uimitor, ca un îndrăgostit ! Nici pe vremea cînd îmi făceai curte nu se întîmpla asta...

— Ce anume ? întrebă tatăl meu, privind mereu în jos trotuarul pe care călca, dînd ușor din umeri. Ce a fost uluitor în...

— O, ai fost minunat ! Ai fost minunat ! spuse mama și săltă într-un picior, ca fetițele.

Tatăl meu rîse, o privi uimit și blajin, din nou dădu din umeri, continuînd să meargă în ciuda smu-

citurilor uşoare cu care mama, săltînd din mers şi ţinîndu-l totuşi de braţ, îi clătina făptura mare, rotundă, asemănătoare unui om uriaş de zăpadă. Tăcură amîndoi, mama încetînd să mai ţopăie, privind acum cerul, cu capul dat pe spate puternic, lăsîndu-se dusă de tatăl meu ca o oarbă. Străzile erau pustii, ferestrele caselor întunecate, sus becurile se legănau uşor, mişcate de o adiere pe care noi n-o simţeam. Într-adevăr, era ciudat de pustiu totul, parcă treceam printr-un oraş de carton ale cărui ziduri la cea mai mică atingere a noastră s-ar fi prăbuşit, lăsîndu-ne pe noi, familia Mănescu, pe un imens platou, sub cerul cald, coborît, mergînd la nesfîrşit în felul în care mergeam : Cecilia, înalta şi subţiratica Cecilia, care îşi dăduse de puţin timp bacalaureatul, jucîndu-se cu Anişoara, alergînd una după alta, rîzînd şi dîndu-şi pletele pe spate, învîrtindu-se în jurul copacilor subţiri, eu, mergînd cu paşi mici pe lîngă zid, urmărind cu un capăt de creion relieful zidurilor, şi lîngă mine, puţin mai în spate, el, un bărbat greoi, cu capul mare, rotund, aproape chel, şi lîngă el, ţinîndu-l strîns de braţ, ea, înaltă, depăşindu-l aproape cu o jumătate de cap, subţire, cu faţa prelungă şi severă, cu ochii mari, intenşi, sclipind cu o putere irezistibilă.

— Oricum, spuse el după un timp tuşind scurt, e bine să vorbim cu Mezinca, e bine de ştiut ce...

— Vrei s-o faci tu asta, mîine ? îl întrerupse mama, alintîndu-se şi răsfăţîndu-se mereu, părînd foarte fericită alături de el, lucru care îl încurca şi îl fîstîcea în mod vizibil pe tatăl meu.

— Dacă vrei tu, ţucu-te, mîine avem şedinţă de consistor şi se poate termina tîrziu...

— Sau miercuri... spuse mama, cu un ton visător, atît de nepotrivit, încît eu aproape am izbucnit în rîs.

— Nu, nu — afirmă tata, păşind cu gravitate, cu bărbia în piept — mă duc marţi şi în drum trec şi...

— Nici marți, nici miercuri ! — făcu mama cu un ton de parcă se jucau între ei, un joc nou, inventat ad-hoc, așa cum făceau și Cecilia și Anișoara — nici marți, nici miercuri ! repetă ea alintîndu-se. Și mai ales nici joi !

Tatăl meu o privi fără să-i răspundă, cu sprîncenele ușor ridicate, cu o expresie amuzată.

— Nici joi, dar nici vineri ! adăugă mama în continuare, sîsîind ușor, așa cum i se întîmpla cînd încerca să pară mică și neajutorată.

— Și nici sîmbătă ! izbucni ea apoi, deodată, oprindu-se și prinzîndu-l puternic pe tatăl meu de braț îl învîrti încet în jurul propriei sale axe.

— Nu înțeleg nimic ! făcu el, cu aceeași expresie amuzată pe față. Voiai să cumperi cioclodarul lui Mezinca ! Eu...

— Nu mai vreau să cumpăr cioclodarul lui Mezinca !

— Vrei să vorbești tu cu el ? întrebă tata cu seriozitate.

— Da de unde, spuse mama, nici nu vreau să-l mai văd vreodată în fața ochilor !

— Dar te salută în mod desăvîrșit ?!

— Renunț la totul ! spuse mama, cu un gest de regină.

— Nu mai pricep nimic, zise tatăl meu, amuzat parcă de neînțelegerea sa. Ce te-ai apucat să vorbești de spartul peretelui...

— M-am jucat, zise mama, îți mulțumesc că te-ai jucat și tu cu mine ! Ai fost minunat că nu m-ai contrazis, nici măcar nu ai tăcut cum faci de obicei, ca un urs înconjurat de albine. Ai fost uimitor, de nerecunoscut astă-seară ! Îți mulțumesc !

Tatăl meu tăcu uimit și dădu din umeri încet, cu lenevie. Apoi mormăi, ca pentru el, zîmbind :

— Frumos trebuie că arătam : ca un urs fugărit de albine !

— Nu-nu, spuse mama, asta a fost, a fost în «vechime» !

— Ursul nu-i greu de ghicit, ţucu-te, făcu el, dar albinele, cine sînt albinele ?

— Tu eşti ursul, spuse mama tacticoasă, rar, iar albinele sînt eu, eu sînt o albină în parte şi în acelaşi timp sînt un nor întreg de albine !

— Ha, ha ! rîse tatăl meu. Frumoasă căsnicie, n-am ce zice, un urs fugărit de un nor viu de albine ! Şi încă ce albine iuţi şi crude !

— Nesuferitule ! făcu mama şi îl împinse cu cotul. Dacă tu te prefaci în urs, eu mă prefac, fără să vreau, în albine... şi-ţi bîzîi la ureche ! Astă-seară a fost însă cu totul altceva, nu mai mormăiai tot timpul ca un urs...

— Ha, ha ! rîse din nou tatăl meu. Şi dacă am să mă prefac iarăşi într-un urs şi-am să mormăi şi-am să...

— Atunci şi eu am să bîzîi şi-am să... şi deodată am auzit-o pe mama bîzîind ascuţit şi-apoi un scurt şi uşor strigăt al tatălui meu care se opri în loc.

— Anişoara ! ! strigă el cu reproş (pe mama o chema, ca pe sora mea, mai mică, Anişoara).

N-am întors capul să văd ce se întîmpla. Intimidată oarecum de felul copilăresc în care discutau părinţii mei, am grăbit pasul, depărtîndu-mă de ei.

Ne-am culcat şi am adormit. Eu, vara, nu mai dormeam în micul dormitor, cu ferestre spre curte — camera în care ne făceam şi lecţiile, unde dormea şi Anişoara — ci în marele salon ce se afla lîngă dormitorul părinţilor mei. După cîtva timp m-am trezit la auzul unor paşi îndesaţi, greoi, care treceau pe dinaintea uşii, de partea cealaltă, şi-apoi, încă în starea de semitrezie, am auzit murmur de voci care deveneau tot mai distincte pe măsură ce mă trezeam. Părinţii mei se certau.

— Ce înseamnă atunci toată comedia pe care ai jucat-o ? întrebă iritat tatăl meu, oprindu-se după fiecare întrebare și apoi continuîndu-și plimbarea prin fața ușii.

— Ce fel de comedie ? am auzit-o răspunzînd pe mama, cu vocea ei de totdeauna, egală și stăpînă. Comedia tu ai jucat-o, pentru prima dată de cînd te știu !

— Știi foarte bine, spuse tatăl meu repede, enervat, că eu nu mă amestec niciodată în astfel de treburi, mai ales...

— Știu-știu ! am auzit vocea mamei, ușor disprețuitoare. De aceea am și rămas atît de uimită, toată lumea a fost deosebit de uimită. Am crezut chiar cîtva timp că vrei să-mi faci voia..., deși știam că tot proiectul meu era absurd, irealizabil, te-ai declarat imediat de părerea mea, ba ai și născocit unele soluții practice, tocmai ca să mă ajuți ! Credeam că m-ai înțeles, că vrei să fii amabil cu mine și am fost fericită ! Ai văzut, tot drumul spre casă te-am iubit !

Pașii se opriră și fu cîteva clipe tăcere ; probabil el o privea cu ochii mari, năucit.

— Pentru ce toată comedia asta ? i-am auzit apoi vocea, stinsă, dezorientată.

— Mi-e somn ! spuse ea. Îți faci mereu o idee mecanică despre mine... Dacă sînt toată ziua gravă și încruntată, vreau cîteodată să mă alint, prostule ! E prima dată de cînd sîntem împreună că ai înțeles asta, chiar și instinctual ! Și-acum ce mai vrei ? De ce nu stingi lumina ?

— Ce fel de alintare e asta ? întrebă el cu aceeași voce stinsă, prostească aproape. Dar nu era nimic absurd în ceea ce făceai... murmură el, cu voce joasă, dar pentru că stătea chiar în spatele ușii am auzit aproape fiecare cuvînt.

— Și ce-ți pasă dacă nu era nimic absurd în toate absurdițățile mele ? !...

Mama se opri în mijlocul frazei şi rîse cu putere, probabil de ceea ce spusese sau poate de felul în care o privea. El îşi reluă plimbarea încoace şi încolo, în timp ce ea mai rîdea încă.

— Tu eşti mai inteligentă decît toate femeile pe care le ştiu şi uite ce fel de lucruri eşti în stare... Dar nu e nimic absurd ! strigă el deodată, atît de tare încît am tresărit. Tot ceea ce ai spus e raţional şi chibzuit ! Credeam că...

— Şi ce-ţi pasă dacă e aşa ! spuse ea cu o voce glacială — probabil o jignise strigătul lui.

— Atunci nu mai înţeleg ! De ce nu vrei să mă duc să vorbesc cu Mezinca ?

— Nu vreau, pur şi simplu ! spuse ea sec. E foarte ciudat interesul acesta al tău pentru moară, după ce de mai bine de un an te eschivezi de la orice fel de discuţii şi răspunderi !

— Dar totul e la îndemînă ! continuă el, cu o voce plîngăreaţă, de copil care e pus în faţa unei interdicţii absurde. Mezinca îşi vinde cioclodarul...

— Asta încă nu se ştie ! vorbi mama rece, cu o voce răutăcioasă.

— Ce, asta e ? întrebă el. Îţi găsesc eu mîine cel puţin cinci cioclodare în oraş ! Dacă nu, mă sui pe tren şi-ţi aduc unul de la T. (T. era un oraş mare, un important centru comercial.)

— Nu e nevoie să-mi aduci nimic ! spuse ea.

— Şi motor, cu atît mai uşor cu cît...

— Cioclodar, motor, spargerea încăperii, cimentare, o nouă instalaţie electrică, aprobări ! enumeră mama cu aceeaşi voce plată, nepăsătoare. De unde iei banii ?

— Simt că-mi stă mintea în loc ! zise tatăl meu cu o voce deznădăjduită, plîngăreaţă. Cîteodată nu te mai pricep de fel, parcă sînt un idiot, parcă nu te-am văzut în viaţa mea !

Se lăsă o scurtă pauză, după care se auziră din nou paşii, mai rari de astă dată.

Scanned with OKEN Scanner

— Voichița... începu el, cu o voce blîndă, așezată, dar ea îl întrerupse imediat :

— Nu vreau să aud de nici un fel de împrumut la bănci ! Sînt categorică în asta !

— Să vorbim cu *el* atunci ?... spuse tatăl meu și am bănuit imediat că e vorba de episcop.

— Nu ! Nu vreau nici un fel de bîrfe !

— Nu vreau, nu vreau ! o imită el, încercînd să rîdă.

Dar rîse singur.

— Mai există o modalitate ! spuse el și după o scurtă pauză, în care așteptă ca ea să spună ceva, continuă :

— Să vorbim cu Richter ! Richter are bani !

— Richter ? întrebă ea, disprețuitoare. Ăla e bucuros că a scăpat de belea !

— Nu, nu-i chiar așa, am vorbit eu cu el acum vreo lună... aici se opri și am bănuit că ea îl examina într-un anumit fel. Niciodată tatăl meu nu rezistase privirilor ei reci, disprețuitoare, puternice. Dar ea nu spuse nici un cuvînt și el continuă după cîtva timp, șovăitor : Richter e un bun mecanic, e un om foarte cunoscut, are bani, mi-a spus că și-a vîndut o batoză, avea două și și-a păstrat-o pe cea mai veche, și-acum umblă să-și vîndă bibolul. E un fel de motor fix, pe butuci, pe care îl transporți cu căruța la arie ! încerca el un fel de *captatio benevolentiae,* dispus probabil să-i explice mai în amănunt cum arată «bibolul» lui Richter, dar, cum ea nu spunea nimic, el nu mai continuă.

— ...Dacă l-ați lua pe Richter companist, începu el după cîtva timp, v-ar fi și vouă mai ușor !

— Nu vreau să ne fie mai ușor ! spuse ea deodată, cu același ton sec, disprețuitor.

— Ești o nebună ! strigă el, de se auzi în toată casa. Ea însă nu răspunse nimic și cîteva clipe fu o tăcere adîncă. Apoi se auziră din nou pașii lui și deodată pașii se apropiară de pat și i-am auzit vocea

din nou plîngăreață, imploratoare: Anișoara, Anicuța, Anuța, iubita mea, regina mea, îngeraș ! Ce-i cu tine ? De ce întorci capul, ce vrei de fapt ? Am strigat, tucu-te, am strigat, dar tu mă scoți din minți, simt că-mi plesnește capul ! Iartă-mă, iartă-mă, pentru numele lui Dumnezeu ! Ce mai vrei să încep, tu știi că eu te ascult pe tine, de cînd te cunosc, pînă cînd mă disprețuiesc eu însumi, pînă cînd mi se face mie silă ? ! Ce-ți tragi mîinile ? Și asta te jignește — că ți le sărut ? ! Dacă te jignește asta — continuă el și rîse ușurel, lipicios — pot să ți le ling ca un cîine ! Anicuța, îngeraș dulce, de ce te ferești, dă-mi, dă-mi mîinile, am să...

Îngrozită, mi-am astupat urechile, nevrînd să mai aud nimic. Nu pricepeam nimic, eram singură în întunericul acela total din jurul meu, cu linia de lumină din josul ușii dormitorului din fața mea doar și cu vocile dindărătul ușii. Vocile acelea aparțineau celor doi oameni care mă apărau de viață, de acea amenințare uriașă, monstruoasă — cu forme colosale, amorfe și reci, teribil de reci — ce se chema viață și în fața căreia eram încă atît de dezarmată și de neputincioasă. Și deodată acele voci mă părăsiră, se înstrăinară cu o viteză formidabilă și în cîteva secunde în spatele ușii dormitorului nu mai erau ei doi, cei ale căror trăsături și inflexiuni de voce îmi intraseră în nervi și în sînge, cu mult înainte de a putea articula un cuvînt, ci, dincolo de tăblia albă de lemn, fu o pereche oarecare, ce se umilea și se ura reciproc, în forme triviale, nemaipomenit de triviale.

Am stat cu mîinile presate pe urechi mult, mult timp după ce s-a stins linia albă din josul ușii. Stăteam ridicată în capul oaselor, cu cămașa de noapte desfăcută pe un umăr, aproape goală, strivindu-mi urechile, temîndu-mă mereu că voi auzi cu ochii, pe care o putere străină mi-i dilata cu putere.

Scanned with OKEN Scanner

Mi-am coborît mîinile şi cîteva clipe liniştea zăngăni şi vibră în cercuri mari. M-am întins obosită, încercînd să mă culc, dar în pacea care se lăsă, înainte de a adormi, am distins un zgomot mărunt, ca de şoarece. Am ridicat capul şi am ascultat crispată toată. Eram deosebit de surescitată, slăbisem parcă brusc, şi îmi simţeam oasele capului ca nişte proeminenţe mari, puternice. Zgomotul acela de şoarece s-a amplificat şi s-a depărtat şi cu toată distanţa la care se afla patul meu de uşă şi în ciuda uşii închise, am distins, cu o nemaipomenită acuitate, şoapte iuţi, precipitate, întrerupte de scurte şi neregulate pauze. Am înţeles brusc şi întreg corpul mi s-a crispat de violenţă, ca lovit de un şoc dureros, şi m-am simţit uscată şi plată ca o bălărie lemnoasă : cei de dincolo, perechea aceea trivială, se iubeau !

De data aceasta, în mod inexplicabil, nu am încercat să mă feresc, să-mi astup urechile sau să-mi trag plapuma peste cap. Auzeam pentru prima oară aşa ceva şi trăiam o stare ciudată, mă mişcam încet între teroare şi o anumită neobişnuită aţîţare. Deodată am auzit-o ţipînd, pe ea, dar nu era, am simţit asta precis, un strigăt de voluptate, ci era un semn al spaimei şi al silei. La o scurtă pauză, ea mai ţipă o dată, mai tare, speriată şi tînguitoare în acelaşi timp, şi, în mod ciudat, spaima şi oroarea care răzbăteau din strigătul ei mă făceau să respir cu putere, agitată, în timp ce mîinile mi le simţeam fierbinţi şi uscate. Aş fi dat orice să fi fost atunci la sute de kilometri distanţă, moartă, adormită, inconştientă, sau undeva, pe o stradă oarecare, sub un cer deschis, albastru, leşios, negru, fără simţuri, oriunde, dar cît mai departe de uşa aceea al cărei ulei alb sclipea stins în prăpastia adîncă din jur.

Am stat aşa, cred, ore în şir, pînă s-a stins totul. Tăcerea care a urmat a fost atît de totală, încît simţurile mele încordate refăceau fragmente din scenele la care asistasem, vocea blajină, moale a tatălui meu,

Scanned with OKEN Scanner

paşii lui, şi-apoi, o dată, chiar şi timbrul limpede, distinct, al vocii mamei mele, care sună o fracţiune de secundă atît de real şi de aproape încît am tresărit ca în faţa unei halucinaţii.

Eram obosită, surescitată, aţiţată, atît de aţiţată încît întunericul amorf din jurul meu începu să prindă forme mari, schimbătoare, ce se apropiau şovăind de patul meu. Totul mă înspăimînta, chiar şi atingerea propriilor mele mîini şi, ca de obicei cînd eram foarte speriată, am încercat să ascult dacă nu disting zgomotul pe care îl face un şarpe tîrîndu-se sau să aud sîsîitul lui. Aveam o mare spaimă de şerpi, o teroare ce mă făcea să încremenesc, şi, ca de fiecare dată cînd trăiam o frică adîncă, din pricini puternice şi nelămurite, priveam ţintă într-un punct anume, în parchetul de lîngă pat sau pe pătura cu care eram învelită, aşteptînd din clipă în clipă să simt alunecarea unei reptile lungi, reci, mişcîndu-se în ondule regulate, mecanice.

Priveam atît de fascinată într-un punct nevăzut, aşteptînd îngrozită, încît mă scuturam cu greu din acea teroare crescîndă — ca o cascadă ce cade, urcînd muntele — de spaimă să nu inventez eu însămi acea reptilă de care mă temeam. Am avut adeseori o teamă absurdă că aş putea crea reptila numai cu spaima mea concentrată şi fascinată.

Acum îmi dau seama că acea reptilă exista şi se mişca peste patul meu şi peste pătura care mă acoperea, şi numai atingerea solzilor ei reci, sclipitori, putea să mă ucidă.

CAPITOLUL V

DUPĂ SEARA PETRECUTĂ SUS ÎN LOCUINȚA lui Răteanu, și după-amiaza aceea lungă împreună, Chilian și Francisca începură să se vadă destul de des. Cînd se cunoscuseră era vară, început de iulie, și acum, la nici două săptămîni de la prima lor seară — de la balul dat în sala cantinei, și în care Francisca servise dulciuri la bufet — între ei se creaseră cu o mare repeziciune legături profunde și trainice. Natura acestor legături era un lucru incert; se cunoșteau de prea puțin timp, erau prea diferiți ca să fie adevărați prieteni, iar de iubit nu se iubeau încă, din mai multe pricini.

În după-amiaza aceea în care Chilian venise s-o ia de acasă, printre altele Francisca îi mărturisise lui Chilian că «vorbește» cu un băiat cu care intenționează să se mărite. Felul în care ea o spusese era pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios, așa că Chilian nu putu să-și dea seama dacă ea afirmă acel lucru important «în glumă», pentru a nu-l jigni sau pentru a nu-l alunga pe el ca prieten, sau era o pură invenție, un mijloc de apărare împotriva unor eventuale insistențe din partea lui. Oricum ar fi fost, născocit sau adevărat, Chilian o lău drept bună și o rugă, la a doua sau la a treia lor întîlnire, să i-l prezinte pe logodnicul ei.

Francisca rîse și după cîteva fraze în doi peri, cum Chilian insista în mod serios, ea refuză. Cînd la o altă întîlnire a lor reveni asupra dorinței lui de a-l

cunoaşte pe logodnicul ei, ea refuză, dar începu să-i relateze scene care se petreceau între ei, adică între ea şi alesul ei. Cîtva timp Chilian fu într-adevăr convins că ea are un logodnic, dar după o anumită vreme observă că amănuntele din scenele pe care i le povestea Francisca erau într-adevăr plauzibile, adeseori foarte concrete, însă puteau fi şi stricte invenţii, «viziuni» asupra unei dragoste posibile.

Atunci Chilian se nelinişti uşor şi începu să se poarte mai cu atenţie cu ea. Luînd drept bună afirmaţia ei că are un logodnic cu care se vede şi cu care are de gînd să se mărite, Chilian, timp de vreo zece zile, se purtase cu ea degajat, ca şi cu un prieten mai tînăr, care îţi seamănă foarte puţin, ce vine dintr-o altă lume, de o inteligenţă obositoare şi întortocheată adeseori, dar, mai presus de orice, un om viu şi cinstit. Pentru acest motiv continua să o vadă, o căuta el de cele mai multe ori, asculta cu atenţie ceea ce îi povestea ea despre firea şi ciudăţeniile logodnicului ei, despre neînţelegerile lor sau despre marea lor iubire. În acest fel, apropierea dintre ei făcea paşi uriaşi, în foarte scurt timp ei ar fi devenit prieteni foarte buni, simţind tot mai mult nevoia unul de celălalt. Deşi, şi asta mai ales la început, Francisca avea mult mai multă nevoie de Chilian decît el de Francisca, Chilian fu acela care o căuta mai des. Chiar refuzat, el revenea, insista, ocupîndu-şi mult timp cu ea, sacrificîndu-şi odihna, lectura şi mai ales timpul pe care îl petrecea înainte cu prietenii lui vechi, foşti lucrători, oameni de aceeaşi vîrstă cu el, cu care nu trebuia să folosească prea multă vervă ca să se facă înţeles. Chilian era căsătorit, dar trăiau de şapte ani despărţiţi legal. Ea îl aşteptă pînă cînd el se întoarse de pe front, credincioasă, dar cînd el reveni, ea îl părăsi. Chilian o vizita uneori, destul de rar, ea îl primea bucuroasă, ca pe un foarte preţios prieten, dar nu

Scanned with OKEN Scanner

manifesta nici un fel de dorință de a-și reface căminul.

Cînd însă, după cîtva timp, Chilian bănui în dosul scenelor pe care i le relata Francisca nu un logodnic, ci doar părerea ei, viziunea ei asupra unui logodnic, setea ei de dragoste, rămase impresionat de curajul ei. Era, într-adevăr, o dovadă de curaj să rîvnești puternic un lucru, să tinzi adînc și grav spre el și să te porți în așa fel, ca și cum ai fi în stăpînirea acelui lucru, echilibrată și fericită, și nu-ți rămîne decît de a ferici și pe altcineva, un prieten oarecare să zicem, cu firimiturile care cădeau de la masa din care tu te împărtășești deplin.

Dacă era într-adevăr, așa cum bănuia Chilian — el încă nu era chiar sigur că ea născocește și că acel logodnic nu există în adevăr — atunci relațiile lor se complicau deodată. Pe Chilian, Francisca nu îl atrăgea ca femeie deosebit de mult, iar pe Francisca, Chilian cu atît mai puțin. (Poate de asta și inventase — dacă inventase — povestea cu logodnicul și o întreținea mereu, pentru a se feri de o complicație amoroasă cu un om pe care îl prețuia din «cu totul alte motive». Acesta e, în orice caz, felul ei de a se exprima : ea îl «prețuia» pe Chilian din «cu totul alte motive !». I-o și spuse de vreo două ori și el înclinase capul, serios, tăcut, cum era de obicei, și ea rămase convinsă că fusese înțeleasă.)

Și Chilian o prețuia pe Francisca «din cu totul alte motive».

Deși, la începutul prieteniei lor, Francisca era destul de rezervată asupra trecutului ei și a lumii în care crescuse, Chilian intuise în ea un om prețios. Și, după ce o văzu de cîteva ori, convingerea lui se întări și se amplifică, încît, după nici două săptămîni, el se simțea foarte legat de Francisca și de destinul ei.

Francisca, la rîndul ei, se «descurcă» mult mai greu în «intuirea» valorii lui Chilian. Ea locuia singură în Bucureşti, primise o educaţie rigidă, formală, şi, înainte de orice, avea o reacţie de apărare faţă de orice element necunoscut cu care venea în atingere. De Chilian o îndepărta şi «simţul ei de clasă», pecetea puternică pe care o purta Chilian asupra sa şi care atesta, fără greş, originea sa muncitorească. (Deşi Chilian nu mai era un «om primitiv», războiul prin care trecuse, lecturile sale, profesiunea sa şi contactul neîntrerupt cu oamenii cei mai diferiţi îl schimbaseră şi îl înălţaseră, şlefuindu-i fondul său puternic.) Cu toate acestea, Francisca nu ar fi rămas alături de Chilian dacă el, cu buna sa cunoaştere de oameni, nu ar fi preţuit-o destul de repede şi de exact şi nu ar fi căutat-o cu insistenţă şi fără prea mari susceptibilităţi.

Ceea ce o mai îndepărta pe Francisca de Chilian erau şi elemente fireşti, cum ar fi fost diferenţa de ani dintre ei («vreo zece ani buni !») şi, mai ales, înfăţişarea sa. Chilian era mai degrabă scund, cu un trup gros, braţe scurte, se îmbrăca fără prea multă alegere şi, în general, cu lucruri practice, comode. Or, Francisca, deşi de o inteligenţă foarte nuanţată, păstra unele puerilităţi sau erau poate chiar aspiraţiile fireşti ale vîrstei ei. Şi Chilian putea să simtă asta după felul în care-şi descria logodnicul, pe care îl chema Adrian şi a cărui înfăţişare, vîrstă şi îmbrăcăminte contrastau destul de evident cu «ceea ce arăta» Chilian.

Francisca îl accepta totuşi pe Chilian pentru forţa neobişnuită pe care o emana şi pe care o simţea instinctiv, o nega uneori, alteori rîdea de ea, dar mereu intimidată, «lovită» de ea. Francisca avea uimirea că, aspirînd toată viaţa spre ceva, întîlneşte deodată acel lucru într-o formă şi în nişte împrejurări cu totul neaşteptate, aproape nedorite. Toată fiinţa ei îl respingea pe Chilian, dar el i se impunea

cu o putere invincibilă, pentru că el întruchipa aspiraţiile ei fundamentale. Lupta Franciscăi împotriva lui Chilian era o luptă de dinainte pierdută, pentru că ea lupta fără să ştie, împotriva ei însăşi. Şi, în acest fel de luptă, oamenii învinq numai atunci cînd sînt sfîrşiţi, cînd sînt morţi, deşi mai rîd, beau, se culcă cu femei, fac nedreptăţi sau chiar fapte bune, dar care nu-i reprezintă. Chilian era puternic în faţa Franciscăi pentru că ea tindea spre el, chiar dacă nu-l recunoscuse din prima clipă ; din ceasul cînd descoperise prima nepotrivire dintre felul în care îşi reprezenta ea noţiunea de adevăr şi realitate, ea se îndreptă spre comunism şi Chilian era un comunist.

El stătea la capătul drumului ei, la capătul primei părţi a drumului ei şi ea încerca să-l dea la o parte, dar acest lucru nu era posibil, aşa cum nu îi e posibil marinarului care soseşte la ţărm să dea la o parte însuşi ţărmul.

Chilian şi Francisca, într-un fel sau altul, mai mult sau mai puţin conştienţi, se atrăgeau unul pe celălalt. Francisca îşi spunea ei însăşi că îl apreciază pe Chilian «din anumite motive», gîndindu-se de fapt la esenţa, la adevărul relaţiilor dintre ei doi, simţind forţa mare a lui Chilian care emana chiar din ea. Chilian, la rîndu-i, admitea şi el că o apreciază pe Francisca «din anumite motive», excluzînd adică tot ce era sentiment erotic. Ea însăşi, ca femeie, îl atrăgea mai puţin şi în seara cînd fuseseră la Bufetul Facultăţii, unde îl cunoscuseră pe Răteanu, Francisca avusese dreptate spunîndu-i că ospătăriţa, Emilia, îi place mai mult. Chilian însă mai ştia ce «mişcătoare» sînt sentimentele, cît de repede şi de nesimţit se transformă şi se amplifică sau slăbesc, se ramifică sau se subţiază ca o lamă de cuţit.

Atît timp cît el, Chilian, era convins că Francisca are un logodnic, care o iubeşte şi cu care se va căsători, el se purta cu ea într-un mod definit, ca şi

cu un prieten mai tînăr, preţios prin anumite calităţi. Din clipa însă cînd începu să pună la îndoială adevărul asupra «scenelor» care se petreceau între Francisca şi «logodnicul» ei, Chilian se nelinişti. Relaţiile lor se complicau deodată şi Chilian începu să se observe el însuşi, cu un ochi rece, aproape duşmănos.

Francisca era un tip de «om deschis», îi «plăcea», cum spuneau unii în glumă sau cu răutate, să «pălăvrăgească», fără ca aceştia să facă elementara diferenţă dintre un om care vorbeşte mereu nespunînd nimic şi cel care emite mereu idei, stări, unele neaşteptate şi adînc umane, care mişcă şi «presează» în adîncul multor oameni, dar numai la unii găsesc o pojghiţă mai subţire, irupînd mereu în afară. Relatările pe care i le făcea Francisca lui Chilian despre «scenele care se întîmplau între ea şi logodnicul ei» erau uneori destul de întinse, putînd acoperi ele însele spaţiul unui roman. Nu putem să le redăm aici, ele ar obosi inutil şi ar complica, poate, fără rost acţiunea. Chilian însă le asculta cu o mare plăcere şi el fu primul care regretă totul, în momentul cînd începu să pună la îndoială existenţa eroului principal, adică a «logodnicului». De altfel, el nu reuşi niciodată să afle dacă acesta existase cu adevărat sau nu. Era foarte posibil ca totul să nu fi fost decît o «născocire curajoasă a Franciscăi», cum o numea în sinea lui Chilian, şi nu un logodnic adevărat pe care apariţia lui Chilian să-l fi înlăturat, fără ca el să fi făcut nimic pentru asta. Din purtarea şi din vorbele Franciscăi nu se putea deduce nimic sau se putea deduce orice. (Odată, după mulţi ani, cînd Francisca era de mult căsătorită şi Chilian lucra în altă parte, ei se întîlniră şi, printre altele, Chilian o întrebă despre «existenţa reală» a «logodnicului ei» în perioada cînd se cunoscuseră ei doi şi se împrieteniseră. Francisca ridică privirea, uimită, se gîndi cîteva clipe şi răspunse cu sinceritate : — Nu ştiu !

și continuă să-l privească cu mirare pe Chilian pentru întrebarea pe care i-o pusese.)

Francisca, prin lunga confesiune pe care i-o făcea lui Chilian retrăia o realitate atît de puternică, de concretă și de dramatică, încît poate simțea nevoia firească de a compensa cu ceva, chiar și născocit, viziunea acelei lumi hîde și amare. Poate era un mijloc de apărare, poate era un fel de a atinge mai repede fericirea, imaginînd-o, poate era chiar adevărul sau doar o manifestare caracteristică a firii ei mîndre de a ascunde o neputință, o slăbiciune : slăbiciunea de a nu iubi ! În orice caz, orice ar fi fost, era ceva foarte real și pentru acest motiv, cînd Chilian o va întreba în viitorul îndepărtat despre «realitatea persoanei» acelui logodnic, ea îl va privi uimită și îi va răspunde : — Nu știu !

Ei își petreceau destul de monoton timpul cînd se întîlneau. Se duceau adesea în parcul Arenele Libertății, unde-și aveau locul lor, pe insuliță, la picioarele turnului geamiei, chiar pe malul lacului. Pe partea cealaltă, peste apă, se afla restaurantul care avea o terasă, un ring de dans și felinare electrice, în formă de stîlpi, care înconjurau tot restaurantul aflat pe un promontoriu. Felinarele se oglindeau în apă și-și trimiteau lumina pînă la picioarele celor doi de pe insulă, tăind apa lacului ca niște cuțite mari, sclipitoare. Pe apă treceau adeseori lebede, care-și aveau «castelul» lor în apropierea geamiei și în prima lor seară pe care o petrecuseră în parc și descoperiseră locul, asistară la un spectacol tulburător, la un fel de nuntă a lebedelor. Cupluri de cîte două păsări, îmbrățișate, zburau, alergînd parcă pe apă, cu aripile mari, desfăcute, țipînd straniu, ascuțit. Treceau uneori în apropierea țărmului, foarte aproape de cei doi, și Francisca tresărea speriată de țipetele lor puternice și de zgomotul aripilor lor uriașe. În aerul cenușiu și nemișcat care presa lacul, lebedele, înlănțuite în fuga lor dublă, trecînd une-

ori atît de aproape încît pe Francisca o izbeau în faţă stropii de apă şi curentul de aer pe care îl dislocau, zburînd atît de repede încît parcă treceau prin tunele nevăzute, păreau nişte păsări mari, sălbatice, primitive.

De dincolo se auzea muzica restaurantului în «rafale» neregulate, pulsînd, de parcă ar fi venit de la mari depărtări, înceată, dulceagă, tristă. Şi cîteodată se zăreau siluete dansînd pe ring, în atitudini ţepene, mecanice, ca nişte păpuşi ori ca nişte umbre micşorate, deformate, şi cei doi trăiau o ciudată senzaţie de infern, de parcă ar fi stat la marginea pămîntului, privind la zgomotele şi mişcarea vieţii rămase în depărtare, deformată, ajungînd greu pînă la ei, în pulsaţii lungi, neregulate, cu apa neagră, nemişcată, de la picioarele lor peste care zburau, alergînd aproape, umbrele acelea uriaşe, ţipînd sălbatic şi strident. În prima seară, spectacolul acesta fu atît de neaşteptat şi de trist încît Francisca începu să plîngă, fără să se mişte, stînd ghemuită, cu bărbia rezemată de genunchi, cu ochii fixaţi pe malul celălalt.

Chiar de la început, cei doi făcuseră o convenţie ca în zilele cînd va ploua să lase orice preocupare deoparte şi să se întîlnească. Şi, într-adevăr, luna iulie, dar mai ales prima jumătate a lui august, fu neobişnuit de ploioasă şi ei se întîlneau şi plecau pe jos cînd cădea noaptea, pe străzile sclipitoare care răsfrîngeau copacii, clădirile, umbrele lor mişcîndu-se pe suprafaţa lor ca şi arătătoarele unor ceasuri solare nocturne. Erau fericiţi totuşi cînd ploaia nu se oprea la venirea serii, deşi asta se întîmpla mai rar. Să umbli prin ploaie, pe străzile pustii, îmbrăcat în macferlane uriaşe, ţepene, ca în nişte fantastice păstăi, pe străzi necunoscute, întortocheate, triste, ce poate fi mai odihnitor?

Apoi, în apropierea orei cînd «se nasc fantomele», ei se refugiau în vreun birt de periferie, în care coborai cîteva trepte de la nivelul străzii şi deschideai

Scanned with OKEN Scanner

o ușă de lemn, vopsită în galben, cu geamurile aburite de ploaie. Toate aceste «birturi» periferice, în apropierea miezului nopții, pe timp de ploaie, seamănă între ele : fețe de masă în carouri mari, albastre, un ospătar care stă lîngă perete, așezat pe un scaun și-și face socotelile, o bufetieră surprinzător de tînără, slabă, cu ochii mari, cu o paloare bolnăvicioasă a feței, cocoțată pe o masă de serviciu și pălăvrăgind cu o femeie din cartier, cu paltonul pe umeri, care a venit să dea un telefon. Birtul însă nu e complet pustiu: la o masă, chiar lîngă ușă, se află un bătrîn lung și osos, cu șapcă pe cap, stînd picior peste picior și bînd țuică din țoiuri mici. Alături, pe un scaun, are o servietă veche de piele în care-și ține cîteva scule de lăcătușerie, cu care face mici reparații «particulare» prin cartier. Bătrînul locuiește la doi pași, în fundul unei curți, într-o cămăruță care a fost magazie de lemne, iar afară pe perete, lîngă ușă, are atîrnate de un cui, un caiet mototolit, murdar de fontă, un creion și rugămintea de a «nota adresa, pentru orice fel de reparație». Acum însă stă pe scaun, privind falnic în jur ca un cocostîrnc, scrutînd cu atenție figura mobilă a bufetierei sau cea unsuroasă, plictisită, a ospătarului, vecina cu paltonul pe umeri, care pare mereu gata de plecare, dar stă și ascultă ceea ce-i spune fata aceea cu ochi mari, anemică. În fund la o masă mai e cineva, dar nu e un client, ci un lăutar, unul din acei lăutari vagabonzi care colindă localurile și care a fost surprins de ploaie în acest birt mărunt. Lăutarul — de care nu are nimeni nevoie — e îmbrăcat de obicei, uneori și în timpul verii, într-un pardesiu lung și larg, încheiat pînă sus, ca un anteriu cenușiu și vechi, care îl ascunde foarte bine. Stă la masă cu capul în piept, fără să consume nimic, nemișcat, ca o ploșniță, ascultînd ceva parcă înăuntrul ființei lui, ceva confuz și sîcîitor ca un bîzîit de muscă.

Scanned with OKEN Scanner

Uneori însă, şi asta mai ales prin apropierea marilor uzine, a fabricilor de pîine, a depourilor de tramvaie, a pieţelor, cei doi intră, udaţi pînă la piele de ploaia măcinătoare de afară, în cîrciumi nu mai mari decît cea descrisă mai sus, dar atît de pline de zgomote, de oameni şi de fum înecăcios, încît par toate, luate laolaltă, o anticameră pestriţă şi stranie la un infern gălăgios, anarhic şi vesel. Cei doi se strecoară intimidaţi înăuntru, se aşază la un colţ de masă alături de o familie întreagă sau de un grup mare de lucrători care beau vin roşu, vărsat, se fac mici-mici de tot, vorbesc în şoaptă, rîd fără motiv, fericiţi de a fi neînsemnaţi şi pierduţi în acea mare masă de oameni, în zgomotul şi fumăraia aceea orbitoare. Aici totul e atît de divers şi de aglomerat încît nu se poate percepe în ansamblu, şi cei doi se mărginesc să observe doar pe cei cu care se învecinează. În astfel de clipe au senzaţia de a se fi urcat într-un vagon de tren fără compartimente, supraaglomerat, şi în timp ce trenul se mişcă, nesfîrşit şi greoi peste cîmpii nesfîrşite, ori trecînd în apropierea unor lacuri cu vegetaţie monotonă şi apăsătoare, «te cuibăreşti» fericit în acel furnicar în care ai căzut întîmplător, priveşti cu simpatie toate figurile ciudate, neaşteptate, din jur, asculţi cu o jumătate de zîmbet şi după un timp începi să vorbeşti şi tu, povesteşti, întrebi, rîzi şi devii repede unul de-ai lor. După nici un ceas, toate feţele ciudate din jur devin familiare, hainele lor, rîsul unuia, dinţii neregulaţi ai celuilalt, timbrul vocii lor îţi devin nemaipomenit de apropiate şi se şterg, oamenii pe care îi iubeşti se înstrăinează, rămîn undeva îngheţaţi, într-o poziţie silită, nefirească, şi viaţa, viaţa puternică trăieşte în jurul tău, bolborosind şi agitîndu-se ca un cazan mare aşezat peste foc.

În acest fel se simţeau cei doi în cîrciumile aglomerate din apropierea fabricilor şi a pieţelor: ca într-un vagon, ca într-un tren care se mişcă fără

grabă spre un scop pe jumătate necunoscut. Nu scopul are vreo importanță aici, nu locul de destinație, ci însuși drumul e evenimentul principal și cu toții se bucură de acest «eveniment», privindu-se de aproape, atît de aproape încît fețele li se măresc și linia ochilor și a gurii se deformează și se strîmbă, frecîndu-se unii de alții, vorbind, vorbind mult, ascultînd și vorbind în același timp, fericiți că-și amestecă destinul — chiar numai pentru cîtva timp — cu al celorlalți.

De cîteva ori, cei doi intrară și în restaurantul din parc, dar totul fu atît de anost încît ei fugiră repede pe insulița de la picioarele geamiei, refăcînd iluzia care îi făcea fericiți, uimiți de zborul puternic al lebedelor, de apa grea, nemișcată din jur, de muzica ce ajungea cu greu pînă la ei, în rafale lungi.

Într-una din seri, aflîndu-se prin apropierea Halei Traian, Francisca îl conduse pe Chilian prin niște străzi scurte, într-un cartier liniștit, curat, fără să-i spună unde-l duce și, ajungînd în cele din urmă lîngă o casă mare de piatră, înaltă de șase etaje, cei doi urcară pe scara de servici pînă la mansardă și acolo Francisca bătu la una din multele uși brune care se întindeau de o parte și de alta a unui culoar. În fața pragului se afla un preș din stofă, zdrențuit, și o pereche de papuci de casă, din pîslă. În fundul coridorului, acolo unde se vedea o ușă întredeschisă care ducea probabil la baie, se auzea un zgomot de voci femeiești și un abia simțit miros de mîncare răzbătea pe culoar. Francisca mai bătu o dată și atunci se deschise o ușă de alături și apăru capul unei fete de vreo paisprezece ani, ciufulită, îmbrăcată într-o rochie subțire, atît de ruptă încît fata o ținea cu o mînă, nedeschizînd prea tare, în același timp, ușa și îi întrebă cu o voce posomorîtă ce doresc.

— Cu doamna Militaru! — spuse Francisca.

— E dusă pînă jos, trebuie să revie ! — răspunse fata şi închise uşa la loc. În fundul culoarului, se deschise o uşă — pe care cei doi nu o puteau zări din pricina unui cot al zidului — şi se auzi deslușit una din vocile de femeie, spunînd :

— Ai crăpat fundul ligheanului, proasto ! L-ai lăsat pînă a fiert toată apa !

— Ce vrei — îi răspunse o voce uşoară, melodioasă — am schimbat copilul ! Odată şi odată tot crăpa el !...

— Ţi-a dat Vasilică toţi banii ?

— Ce mai întrebi, nu i-ai luat matale ? Orezul ăsta e pisat de zici că...

— Dacă n-are bani — se auzi cealaltă voce, mai groasă şi mai aspră — pe unde dracu stă ? E cu golanul ăla de Fane şi iar vine p-aici nevast'sa lu' Fane să-l caute cu mutra aia de mîţă fătată !

— Zicea că-mi aduce o pereche de pantofi, ce-i vinde ! — spuse vocea aceea veselă, melodioasă — ea are piciorul mai mic da'...

— Ce pantofi ? — întrebă vocea cea aspră — te vede ăla şi-ţi dă tot în cap cu ei !

— Da' ce, parcă îi spune cineva ! Îi iau şi habar n-are ! Împinge matale geamul că vine pe copil...

— Ce să vie, e mai cald afară ! Cînd o veni acasă, să-i încălzeşti macaroanele alea de ieri ! Să sugă la macaroane pînă îi sar ochii !

— Iar numără cîrciumile din cartier cu tîrfele şi bagabonţii ! — se auzi vocea cealaltă, săltînd veselă, şi-apoi se auzi un rîs scurt, întrerupt, deosebit de limpede.

— Ţi-ai găsit ! spuse vocea cea aspră, după o scurtă pauză — mai bine întoarce copilul, că se înnecă !

— Cearceafurile le iau întîi..., apoi se auzi un zgomot de uşă trîntită şi vocile se auziră ca şi pînă atunci, nedistinct. În aceeaşi clipă cei doi, care stăteau încă în faţa uşii, simţiră un val puternic de

miros de mîncare ; în spatele uneia din uşile din stînga, un aparat de radio începu să cînte deodată, cu tărie. Apoi uşa de alături se deschise şi apăru din nou capul de fată, ciufulit şi spuse :

— Puteţi să intraţi, uşa e deschisă ! Trebuie să se întoarcă dintr-un moment în altul !

Francisca deschise uşa şi intrară.

Camera era îngustă şi lungă, deosebit de curată. În dreapta se afla un pat larg, acoperit de un covor, lîngă fereastră era o măsuţă cu un scaun, o perdea neagră de pînză acoperea un cuier de perete pe care se găseau agăţate haine. La capul patului, pe un taburet acoperit cu hîrtie albă se afla un radio mic, tip «Pionier».

Cei doi se aşezară pe marginea patului, dar Francisca se sculă imediat, merse la geam, privi afară, apoi descoperi pe o policioară care se afla lîngă perete, un raft de cărţi. În faţa cărţilor se găseau cîteva bibelouri ieftine, o pereche de mănuşi şi un ceas mare, deşteptător. Francisca cercetă titlurile cărţilor, alese una şi se aşeză pe pat, lîngă Chilian. Era un roman de duzină englezesc, din acelea traduse în serie între cele două războaie şi după ce îl deschise în vreo două locuri, Francisca îl puse înapoi şi luă altul.

— Ce-i asta ? — întrebă Chilian, privind dintr-o parte coperta.

— Vitaminele în alimentaţie ! — spuse rîzînd Francisca — dacă vrei, îţi dau şi ţie o carte de bucate. Mai sînt vreo trei acolo !

— Mai aşteptăm mult ?

— Încearcă să adormi ! — spuse Francisca şi rîse din nou. Chilian însă se întinse pe spate, pe pat, căscă şi spuse :

— Asta e un pat făcut pe lăzi. Am avut şi eu unul din ăsta. În lăzi îmi ţineam lemnele. Asta e însă cu saltea, al meu era făcut din pături de cal. Îmi plăcea patul ăla ! Pe cine aşteptăm noi aici ?

Francisca nu răspunse, citind atent în carte. Stătură așa, în tăcere, cîtva timp. Pe culoar se auzeau din cînd în cînd uși trîntite, un fluierat, cîte o jumătate de frază, pași umblînd încoace și încolo. Se înserа încet și Chilian, după ce se uită cu atenție în jur, descoperi atîrnînd pe perete, la capul patului, o veioză cu un braț de bronz oxidat, care avea un abajur confecționat în grabă, dintr-o hîrtie albă. Chilian răsuci becul și o lumină stinsă, caldă, se împrăștie timid peste lucruri. Francisca mai citi cîteva minute, apoi închise cartea.

— Vezi că mai e și un roman polițist ! — spuse Chilian, care cerceta de departe, cu atenție, policioara etajerei.

— Degeaba ești ironic ! — spuse Francisca — mie îmi plac romanele polițiste !

— Îmi plac și mie ! — spuse Chilian dînd din umeri — dar rareori găsesc cîte unul întreg.

— Femeia asta o fi stînd undeva la vreo coadă, poate la pește !

— De unde știi că e o femeie ? — întrebă inutil Francisca deoarece erau risipite peste tot mici semne care indicau prezența unei femei.

— E curios — spuse Chilian — nu văd nici un fel de tablouri pe pereți !

— E o femeie necăjită — spuse Francisca — o femeie fără trecut !

— Nu poți să spui o jumătate de frază fără să uiți ce-ai citit ?

— Să uit ? — întrebă Francisca — de ce să uit ? Nu e nici o glorie în asta. Te sîcîi cîteodată, nu-i așa ? Nu prea sînt o femeie odihnitoare ?!

— Nici nu ești femeie — spuse Chilian, stînd mereu întins pe spate.

— Ce sînt atunci ? — întrebă Francisca, rîzînd — poate un drac !

Scanned with OKEN Scanner

— Eşti un drac ! — spuse cu seriozitate Chilian. Apoi, după un timp : — De unde ştii că femeia asta nu are trecut ?

— După pereţi — spuse Francisca cu nepăsare — cine trăieşte între astfel de pereţi, înseamnă că e un om «cu trecutul sfărîmat !» Mai ales o femeie ! Pereţii ăştia sînt foarte trişti, parcă rîd, fac cu ochiul şi spun : — Ponosită mai e şi viaţa asta ! Aştepţi şi tot aştepţi pînă cînd te hotărăşti într-o zi să dai ortul popii, din plictiseală ! Asta, bineînţeles, dacă eşti un om norocos !

— Aşa zic pereţii ăştia ? — întrebă Chilian, privind-o printre pleoapele întredeschise. — Poate e zidul putred şi nu ţin cuiele ! Ori poate a fost măritată şi i-a luat bărbat-su toate pozele.

— E puţin probabil — spuse Francisca, dispreţuitoare, cu o seriozitate jucată — o femeie nu lasă să i se ia astfel de lucruri ! Mai bine rămîne desculţă, dar îşi ţine unele lucruri, fleacuri cum ziceţi voi, dar care îi dau dreptul asupra unui timp oarecare, fericit. Un ciob de sticlă, un plic mototolit, o ţigară scuturată, o fotografie prost expusă, astea sînt drepturi de proprietate !

— Ai lucruri din astea — o întrebă Chilian, amuzat uşor de această pălăvrăgeală — «drepturi» din astea ?

— Nu — spuse Francisca — am fost totdeauna prea rigidă ! De altfel, mi s-a părut totdeauna că scurtele fericiri pe care le-am trăit nu pot fi importante, memorabile ! Mi se părea mereu că trebuie să apară alte «semne» cu totul nemaipomenite !

— Ce vrei — spuse Chilian — poate să apară.

— Da — admise Francisca, batjocoritoare — pot să apară încă. În fiecare clipă pot să apară şi să mă facă fericită !

— Da — spuse Chilian — pot să apară şi să te facă fericită ! Nu e nimic ruşinos în asta !

— Şi asta cînd ? — începu Francisca, dar în aceeaşi clipă se auziră paşi în faţa uşii şi Chilian se ridică, dintr-o mişcare. Uşa se deschise şi în cameră intră Emilia, ospătăriţa, «frumuseţea slavă». Într-o mînă avea o jumătate de pîine neagră şi în cealaltă o plasă cu două pungi şi zarzavat. Cînd îi zări, le zîmbi încurcată, roşindu-se brusc şi ieşi imediat. Reveni în curînd, fără plasă, zîmbind mereu, şi Chilian îi întinse mîna.

— Nu mă aşteptam — spuse Emilia, luînd o pereche de pantofi care stăteau pe jos, lîngă pat şi punîndu-i în dosul perdelei — nu mă aşteptam să veniţi chiar astăzi !

— Ţi-am spus — făcu Francisca, urmîrind-o zîmbind pe cealaltă care încerca, cu mişcări iuţi, mecanice, să înlăture lucrurile inutile — ţi-am spus că voi veni astăzi !

— Da — spuse Emilia, zîmbind mereu, cu un aer de vinovăţie, intimidată — dar nu ştiam că o să veniţi...

— Împreună ? — făcu Francisca — cred că te bucuri, nu-i aşa ? Vine astă-seară ?...

— Da, — zise Emilia, oprindu-se deodată, lîngă fereastră — era întoarsă cu spatele — şi îşi mişcă doar capul, înroşindu-se din nou, cu putere.

— Foarte bine ! — spuse Francisca — să vie ! N-am să-i ascund părerea mea ! De altfel, îl cunoşti şi tu ! — adăugă ea, întorcîndu-se spre Chilian, care rămase în picioare.

Emilia îşi plecă capul, stingherită ; cînd se înroşea, faţa ei plină, frumoasă, ca un oval mic, se urîţea. Apoi, tot cu privirea într-o parte, îl rugă pe Chilian să se aşeze, mişcînd scaunul pe spătarul căruia se găsea un halat, pe care ea îl luă şi-l ţinu cîteva minute în mînă, neştiind în grabă unde să-l aşeze. Chilian mulţumi şi se aşeză pe pat. După cîteva fraze, oarecari, Emilia vru să iasă din nou, dar Francisca sări în picioare şi o prinse de mînă.

Scanned with OKEN Scanner

— Vrei să ne tratezi cu ceva ? — o întrebă ea rîzînd.

— E prima dată cînd... — începu Emilia, mereu intimidată de Francisca, dar aceasta o răsuci aproape cu sila şi o aşeză pe pat.

— Ai să ne tratezi mai tîrziu ! Să vorbim acum cît sîntem singuri, pînă nu apare Făt-Frumos din Tei ! Dacă vrei, cînd vine, ies eu şi vorbesc cu el ! Ce spui, nu vrei ? Nu-mi trebuie mai mult de două fraze şi... ia uită-te la mine, ce te pierzi aşa ? Pentru ce ? Bine, să vorbim altceva, să vorbim despre vreme... a stat ploaia afară ?

Emilia înălţă capul, zîmbi din nou — era neobişnuit de sfioasă sau felul direct de a se purta al Franciscăi o intimida — şi spuse :

— Mai plouă. Plouă, dar a mai slăbit... lăsaţi-mă să ies, vreau numai să...

— Ştiu-ştiu ! — făcu Francisca — vrei numai să ne dai nişte dulceaţă de nuci ! Mai ai dulceaţă de nuci ? Şi de ce îmi spui mereu «dumneavoastră» ? Am să-ţi spun şi eu ! Îţi place dulceaţa de nuci ? — se întoarse ea spre Chilian.

— Îmi place ! — spuse Chilian, zîmbindu-i prietenos Emiliei.

— Atunci — zise Francisca dîndu-se la o parte — nu mai am nici o părere ! Fă cu noi ce vrei ! Să nu stai mult, te rog, vreau să te întreb ceva ! Şi nu te jena prea mult de dînsul, el e prietenul meu. Este într-adevăr prietenul meu, deşi voi doi v-aţi potrivi mai bine...

— Într-adevăr — spuse Chilian, zîmbind uşor — ne-am potrivi mai bine pentru că mai şi tăcem cîteodată !...

— O, domnişoara Francisca... — începu Emilia, vrînd s-o apere, dar Francisca o împinse de spate afară, zicînd :

— Nu e nevoie să mai spui nimic bun despre mine, e prea tîrziu pentru așa ceva. Du-te și adă dulceața ! Dacă nu vii în trei minute să știi că am plecat !

Emilia ieși și Francisca se așeză din nou pe pat.

— Să-mi faci și mie un pat de ăsta, Chilian, îmi place foarte mult ! — spuse ea, răsfățîndu-se.

— De cine vorbeați că vine ?

— Cineva, îl cunoști și tu. Nu-ți spun însă cine e. Ai să-ți dai seama și singur. E iubitul Emiliei. De altfel, e al doilea, cel mai nou.

— Și cu celălalt ?...

— Celălalt, săracul, a fost îndepărtat înainte de a deveni un iubit «legitim». A fost doar un timid aspirant !

— Îl știi ?

— Pe cel timid ? L-am văzut o singură dată, foarte scurt timp. Era unul din acei bărbați care au un aer atît de neputincios și dezorientat încît cerșesc parcă mereu un tratament brutal. Sînt bărbați care imploră umilința ! — încheie, ridicînd brațul drept în sus, solemnă, rîzînd de propria ei frază.

— Vorbești foarte frumos ! — spuse Chilian, rezemîndu-se de perete cu lene — vorbești ca-n revistele alea pentru femei, care apăreau înainte de război cu o actriță urîtă de cinema pe copertă ! Și cel nou ?

— A, cel nou e un bărbat simpatic ! Singurul său defect, de altfel fără importanță, e că seamănă cu un păianjen !

— Și nu-ți plac bărbații-păianjeni ?

— Nu — spuse nehotărîtă Francisca, înclinînd capul într-o parte — deși asta e o chestie de gust !...

— Emiliei îi plac însă ! Și ce voiai să-i spui dacă Emilia îți permitea să ieși în fața ușii și să-i vorbești ?

Scanned with OKEN Scanner

— Ce să-i spun ? Ceva destul de simplu, să încerce să-mi facă mie curte ! — spuse Francisca cu un aer dulce.

— Ai mai fost pe-aici ?

— De vreo două ori. Ţii minte că i-am promis atunci la restaurant că am s-o caut. La început am făcut-o numai pentru că...

— Ei ! — o îmbie Chilian cu un zîmbet leneş pe buze, cu ochii întredeschişi — numai pentru că ?

— Voiam să ştiu ce fel de femei pot să-ţi placă ţie !...

— Emilia e o astfel de femeie ?

— Emilia îţi place, nu trebuie să negi asta !

— Şi ai aflat ? — spuse Chilian mereu cu acel aer somnolent, uşor persiflator, care nu o tulbura însă pe Francisca.

— În parte. E mai interesantă decît am bănuit-o. Ştii că seara în care am cunoscut-o noi, în seara în care am urcat la acel Răteanu, a fost o seară neobişnuită şi pentru ea.

— Ce fel de seară ?

— O seară fatală, o seară nefericită !

— La fel spune şi ea ?

— Ea nu spune nimic. Ai văzut vreodată o pasăre încremenită pe ram, înlemnită de privirea unui şarpe care o priveşte cu capul ridicat ? Nici eu n-am văzut, dar Emilia e acum o astfel de pasăre de lemn ! Îţi place Emilia ?

Chilian dădu din umeri şi-şi aprinse o ţigară. După cîteva clipe de tăcere, deodată, Francisca izbucni în rîs. Chilian îşi mişcă capul şi o privi întrebător.

— Cîteodată — spuse ea după ce îl privi îndelung cu un fel de admiraţie veselă — cîteodată eşti nemaipomenit ! Pari atît de plictisit, chiar grosolan şi nesimţitor, şi deodată observi un lucru atît de adevărat încît aproape mă sperie ! Eşti un om puternic !

Scanned with OKEN Scanner

— Sînt un om care luptă ! — spuse Chilian cu aceeaşi plictiseală.

— Mi-ai mai spus-o odată ! — făcu ea. — Ştii că ai avut dreptate, Emilia e o femeie nefericită.

— Asta ai spus-o tu ! — afirmă el.

— Nu, pe mine nu mă înşeli ! De altfel, ai avut dreptate pînă la amănunt : Emilia a fost căsătorită şi a plecat de acasă numai cu ce a avut pe ea.

— Ce te miri ? Dramele oamenilor în mijlocul cărora stăm, sînt mult mai puţin diverse decît cred unii.

Emilia se întoarse, aducînd pe o tavă mai multe farfurioare cu chenar roz în care se găseau ouă-jumări, zacuscă şi castraveţi.

— Poftim ! — spuse Francisca lovindu-şi încîntată mîinile — aşa a făcut de fiecare dată cînd am venit ! Vom fi hrăniţi acum ! — şi-l privi pe Chilian, cu un zîmbet mirat.

— Numai o clipă, vă rog ! — spuse Emilia cu veşnicul ei zîmbet nehotărît, vinovat, şi ieşi aducînd apoi pîine şi un borcan cu dulceaţă.

— Vreţi să vă fac şi un ceai ? — întrebă ea.

— Dar de ce toate pregătirile astea ? — întrebă Chilian, rîzînd încurcat.

— Nu e nimic ! răspunse Emilia, aşezînd totul pe măsuţa nu prea mare de lîngă fereastră — vedeţi ce masă am ? Cineva trebuie să stea pe pat ! Vă rog serviţi, eu mă duc să stau lîngă ceai !

— Lasă ceaiul, stai cu noi ! — spuse Francisca.

— M-am dus ! — spuse Emilia şi se strecură afară, privind-o o clipă pe Francisca cu ochii ei blînzi şi limpezi.

— Ar fi caraghios să începem cu mofturi ! — spuse Francisca. — Te rog lasă ţigările ! — îi porunci ea lui Chilian, văzînd că acesta, încurcat, voia să aprindă o ţigară. — Data viitoare cînd mai venim pe aici, îi aducem o broşă !

— O broşă ? — întrebă Chilian şi rîse — ce fel de broşă ? Voiam să te întreb adineaori ceva : ce ocupaţie avea bărbatul ei ?

— Zidar, mi se pare, maistru zidar cred. Treci mai aproape de masă !

Cei doi începură să mănînce, vorbind mereu şi rîzînd, uimiţi de ceea ce li se întîmpla, şi în cele din urmă Emilia le turnă ceaiul. În acea clipă se auziră paşi greoi afară şi în cameră intră un bărbat pe care Chilian îl recunoscu imediat ; era funcţionarul mic şi îndesat, care purta o servietă mare, galbenă şi care se aşezase la masă, în bufetul unde servea Emilia, împreună cu şoferii ardeleni. Chilian îşi aduse aminte şi de numele lui : îl chema Comşa.

Comşa nu se miră de fel cînd îi zări, de parcă ar fi ştiut că îi găseşte acolo. Deşi mic şi gras, se purta extrem de grav şi de stăpînit şi emana o autoritate surprinzătoare cîteodată.

— Să vă prezint ! — spuse Emilia, încercînd să se stăpînească, dar Francisca se ridică şi spuse cu o voce amabilă, deosebit de amabilă :

— Se cunosc ! Vă cunoaşteţi, vă cunoaşteţi ! — adăugă ea pentru Chilian care făcuse o mişcare de a se scula de pe scaun ca să dea mîna cu noul venit. În acelaşi timp, Francisca îl apăsă cu o mînă, obligîndu-l să se aşeze înapoi pe scaun.

— Bei cu noi un ceai ? — îl întrebă ea apoi, repede, pe Comşa şi îi turnă chiar ea o ceaşcă de ceai. Stai pe pat ! — adăugă ea, dîndu-i ceaşca — uite, stai lîngă mine !

Comşa se înclină politicos, murmură distinct : — Cu plăcere ! — cînd luă ceaşca din mîna Franciscăi, şi se aşeză pe pat.

— Zacuscă, ouă, doreşti ? — îl întrebă Francisca, în timp ce Emilia rămăsese în picioare, lîngă perete, intimidată, de parcă ar fi fost o străină care a picat de cinci minute în cameră — uite ! — zise Francisca, cu un zîmbet deschis, cald — noi am şi mîncat deja.

La Emilia e imposibil să refuzi ceva, tocmai prin felul ei de a-ţi oferit totul. Vrei ?

Comşa surîse şi-şi ridică ochii spre Emilia care îl privi o clipă, rapid.

— Du-te, Emilia, serveşte-l, ştiu că abia aştepţi asta ! — o îndemnă Francisca şi o privi zîmbind pînă ce Emilia ieşi.

La nici un minut, clanţa uşii fu apăsată încet, apoi uşa se mişcă uşor şi în deschizătură apăru o fetiţă roşcovană care îi privi pe rînd şi cu atenţie pe cei aflaţi în cameră.

— Tanti Emilia e la bucătărie ! — spuse după cîteva clipe, Francisca, fetiţei, vorbindu-i foarte serios. Fetiţa plecă, lăsînd uşa deschisă.

— Ce mai faci, domnule Comşa ? — întrebă Francisca, stînd lîngă el pe pat, netezindu-şi cu amîndouă mîinile pliurile fustei, cu ochii aplecaţi, cu un zîmbet mic, satisfăcut, în colţul buzei.

— Mulţumesc, mulţumesc ! — răspunse Comşa, cu o voce plăcută, baritonală — sînt uimit de buna dumneavoastră dispoziţie. Data trecută păreaţi mult mai rezervată şi eram îngrijorat, credeam că e din pricina mea.

— Iartă-mă ! — spuse Francisca, privindu-l — eu nu pot să mă prefac ! Data trecută eram chiar supărată, acum nu mai sînt ! Acum aş vrea chiar să-ţi plac !

— Nu cred nici un cuvînt ! — spuse Comşa, zîmbind politicos — dumneavoastră într-adevăr nu vă puteţi preface.

— Da ? — răspunse Francisca liniştită, aproape mulţumită. — Mai doreşti o ceaşcă ? — şi îi turnă încă o ceaşcă, înainte de a aştepta răspunsul. În acelaşi timp Chilian se foi pe scaun şi înainte de a apuca să spună ceva, Francisca se ridică spunînd : — Mă iertaţi o clipă, mă duc pînă afară, la Emilia ! — îi părăsi.

Scanned with OKEN Scanner

Francisca întîrzie destul de mult afară, aproape un sfert de ceas, și cînd reveni se duse drept la Chilian, care stătea deja în picioare, pregătindu-se de plecare, îi spuse cîteva cuvinte la ureche, după care Chilian se așeză înapoi, cam nedumerit.

Comșa abia se atinse de mîncare, scuzîndu-se că e după masă, propuse să coboare împreună la un local. Francisca se grăbi să refuze, spunînd că i-e lene să coboare, că se simte grozav de bine pe patul larg al Emiliei, că în local va fi fum și o orchestră proastă. Emilia se așezase pe un scaun, cu capul ușor aplecat, neprivind pe nimeni. După timiditatea și fîstîceala ei de la început, părea acum ciudat de liniștită.

La nici zece minute însă după declarația ei că i-e lene și că preferă patul Emiliei, Francisca își manifestă dorința să plece, se aplecă pe fereastră și scoase cîteva exclamații, bucurîndu-se dinainte de «aerul curat după ploaie, de străzile goale, de plăcerea de a umbla pe jos, etc.». Chilian se ridică la rîndu-i pregătindu-se de plecare, Comșa și Emilia se ridicară politicoși ca să-și ia rămas bun. Francisca dădu mîna cu Emilia, se îndreptă spre ușă și se opri, nehotărîtă, întorcîndu-se spre ea :

— Nu vrei să cobori ? Hai să te dezmorțești puțin, vrei ?

Emilia o privi cîteva clipe mirată, apoi refuză.

— Nu vrei ? — spuse Francisca cu o dezamăgire nu prea mare și se întoarse din nou să plece. Chilian era lîngă ea.

— Haide, totuși ! — insistă Francisca, răsucindu-se din nou pe călcîie. Emilia o privi din nou mirată de aerul nehotărît, jucăuș, al Franciscăi și refuză din nou, cu o frază întortocheată. Comșa stătea alături de ea și zîmbea.

— Vino ! — spuse Francisca de parcă nici n-ar fi auzit refuzul Emiliei, rezemată de canatul ușii, zîmbind, de parcă totul ar fi fost un joc și în momentul

cînd Emilia ar fi acceptat, ar fi renunțat brusc la invitație, plecînd satisfăcută. Ca de obicei, Chilian asista tăcut, fără s-o contrazică.

— Vino ! — mai spuse o dată Francisca, privind-o pe Emilia cu un zîmbet leneș, copilăresc, de parcă i-ar fi spus : — De ce nu înțelegi, prostuțo ! E un joc ăsta, eu te chem și tu mă refuzi și pe urmă te chem și tu nu mă mai refuzi. Nu trebuie să vii cu adevărat !

Emilia nu mai scoase nici un cuvînt, privind-o cu atenție, zîmbind încurcată, încercînd să înțeleagă dacă Francisca se joacă într-adevăr sau nu.

— Vino ! — spuse Francisca cu aceeași moliciune de parcă i-ar fi sugerat Emiliei să refuze, dar insistînd mereu, totuși vrei să te schimbi ?

— Nu e nevoie — răspunse Emilia — dar...

— Bine, atunci să mergem ! O să mergem pînă la linia lui 17 !

Coborîră în cele din urmă și jos, în stradă, Francisca se întoarse spre Comșa spunîndu-i, parcă cochetînd cu el :

— Vii și dumneata cu noi ?

— Da — răspunse Comșa — am să fac și eu cîțiva pași...

Francisca merse cîțiva pași pe stradă și ceilalți se mișcară împreună cu ea.

— Ești foarte grijuliu ! — continuă Francisca, adresîndu-se lui Comșa, fără să-l privească — mi se pare că ții puțin la Emilia ! Emilia e o fată minunată, într-adevăr !

Și după încă cîțiva pași :

— Nu-ți face nici o plăcere, te rog să recunoști, domnule Comșa, această plimbare și acum ești furios că te iei după toanele unei fetișcane ! Spune drept ! — și Francisca se întoarse din nou spre el, dintr-o singură mișcare.

— De ce... — începu Comșa privind-o drept în față, dar Francisca îl întrerupse, vorbind tot timpul cu un aer răsfățat, muzical, cochetînd :

— Să nu ne mai înșelăm ! Îți promit că n-o s-o las singură, du-te și așteapt-o sus, dacă vrei ! O conducem noi înapoi în foarte scurt timp. La revedere ! — și ea îi întinse mîna, privindu-l cu ochii limpezi și zîmbitori. Comșa îi strînse mîna, apoi, scuzîndu-se, îi spuse cîteva cuvinte Emiliei, mai într-o parte. Plecă apoi, salutînd din nou.

— Te așteaptă ? o întrebă Francisca pe Emilia, luînd-o de braț și pornind mai departe.

— Nu — răspunse cealaltă — se duce acasă, e obosit, a umblat toată ziua pe teren.

— Domnul Comșa e un bărbat amabil și e funcționar în Ministerul Construcțiilor ! — îl informă ea pe Chilian, adăugînd :

— Nu vrei să chemi o mașină ? — și-apoi, spre Emilia :

— Nu vrei să-ți arăt unde stau ? Ți se pare tîrziu ? Poți să dormi la mine.

— Nu-nu ! se împotrivi Emilia, categoric de astă dată, în timp ce Chilian se apropie de o stație de mașini. Cele două femei rămaseră pe loc, în așteptare.

— Nu vrei, într-adevăr ? — spuse Francisca cu aceeași lene și nepăsare aparentă cu care o chemase și sus, stînd rezemată de lemnul ușii.

— Nu, astă seară în nici un caz ! Îți mulțumesc — spunea Emilia, hotărîtă — viu chiar mîine, dacă vrei. Mîine dimineață, la șase trebuie să...

Francisca o privea zîmbind, fără s-o întrerupă. În timp ce Emilia vorbea încă, îi prinse mîna și i-o întoarse cu podul palmei în sus.

— Ce mînă aspră ai ! — spuse Francisca, de parcă n-ar mai fi interesat-o invitația făcută Emiliei — știi că mi-e rușine, la început mîna asta care muncește din greu, nu mi-a plăcut. Nu te sîciie de fel

prietenia mea, nu te obosesc în nici un fel ? Te porţi prea frumos cu mine, ar trebui să mi-o mai retezi cîteodată ! Uneori merit şi ceva mai mult !

Toate acestea, Francisca le spuse zîmbind, jucîndu-se parcă, ţinînd-o mereu de mînă pe Emilia. Apoi, se aplecă repede la urechea ei şi îi şopti, de parcă ar fi putut s-o audă cineva :

— Să ştii că nu te-am crezut cînd ai spus că Făt-Frumos s-a dus acasă !

Emilia vru să deschidă gura, dar văzînd privirea Franciscăi, ironică şi sigură de sine, renunţă s-o mai contrazică.

În maşină, îndreptîndu-se spre cartierul unde locuia Francisca, aceasta se aplecă spre Chilian şi îi spuse, arătînd-o pe Emilia care stătea între ei :

— Ştii ce făcea duduia asta cînd am ieşit după ea în bucătărie ? Plîngea ! Plîngea şi în acelaşi timp încerca să mă convingă că nu plînge, că e fericită şi îl iubeşte !

— Se poate şi una şi alta ! — spuse Chilian.

— Vreau să mă ajuţi să mă port frumos cu ea ! — continuă Francisca, luînd-o de braţ, parcă înfrigurată, pe Emilia — de multe ori sînt neîndemînatecă şi-mi descopăr eu însămi un aer de filantroapă, un aer foarte jalnic ! De altfel, şi eu trebuie să fiu ajutată ! Emilia, îţi place Chilian ? Poţi să-l priveşti liniştită, nu e dintre bărbaţii care se pierd uşor! Mie nu-mi place de fel ! Inima ta e liberă, Chilian ?

Şi înainte ca Chilian să poată răspunde, ea izbucni într-un rîs limpede şi le povesti o scenă, dintr-un film, văzut în copilărie.

— Cred că e primul film de care-mi amintesc — spuse ea — de altfel nu-mi amintesc decît scurta scenă care m-a făcut să rîd adineaori. Ţiu minte o scară de marmură, în spirală, pe care aleargă în jos sau în sus, un tînăr, totul e destul de confuz, o voce de femeie care strigă : — Filip ! Şi cam atît. Atunci am auzit pentru prima dată acest nume şi el a ră-

Scanned with OKEN Scanner

mas pentru mine încărcat cu o putere magică, misterioasă. De altfel, pînă acum, n-am mai întîlnit pe nimeni cu acest nume. Şi acum să vă spun scena : undeva într-un mare salon — e un film de epocă, bineînţeles — o masă lungă, dreptunghiulară, acoperită cu cristale, poame, etc. Lîngă masă, în picioare, stă un tînăr palid şi o femeie îmbrăcată într-o rochie de mătasă, cu crinolină.

— Contesă, inima voastră e liberă ? — întrebă tînărul.

— Mai mult — răspunse femeia, întoarsă uşor cu umărul spre el — e goală !

Cei doi începură să rîdă şi Francisca observă cu surprindere că Emilia care era o femeie în toată firea, cu un corp statuar, de zeiţă antică, în mod obişnuit foarte sigură pe ea, acum, cînd rîdea, îşi vîra capul mic şi frumos între umeri, aplecîndu-l puţin într-o parte, cu un gest care sugera el singur, o întreagă copilărie hărţuită şi nefericită. Vru să-i spună ceva, dar se stăpîni, îl luă pe Chilian de braţ şi în timp ce se aplecau toţi trei într-o parte, la un viraj al maşinii, îl întrebă :

— Viconte, inima voastră este liberă ?

În noaptea aceea, Emilia rămase să doarmă la Francisca, iar a doua noapte Francisca se invită singură să doarmă în patul larg, clădit pe lăzi al Emiliei, care, pretexta Francisca, o atrage prin «sălbătăcia şi grandoarea lui primitivă !» În ziua aceea Emilia fu de servici toată ziua şi Francisca plecă la lucru de dimineaţă, dar îi lăsă un bilet Emiliei s-o viziteze după-amiază. Emilia veni într-adevăr în jurul orei cinci, dar numai în trecere, pentru un ceas. Rămase însă aproape o săptămînă, în care timp Comşa o căută de cîteva ori, ultima oară părînd foarte întunecat şi duşmănos.

Cu el, Emilia se purta într-un mod foarte ciudat, cu o docilitate ciudată, aproape hipnotică. Îi mărturisi Franciscăi că apropierea lui o umple de o silă

adîncă, dar ceva puternic, de neexprimat, o imobilizează, o forță obscură și puternică în același timp care o face docilă și moale în fața voinței acelui om. Uneori ajungea să simtă chiar bucurie cînd îl vedea, iar îmbrățișările lui erau adeseori de o voluptate neobișnuită. După toate acestea, a doua zi, Emilia resimțea o silă adîncă față de ea, o senzație de continuă degradare, deși ea însăși nu-și putea explica de ce anume. Totul era încîlcit, confuz și contradictoriu.

Francisca asculta cu o tăcere nefirească și nu-i spunea nimic din toate acestea lui Chilian deși acesta o întrebase o dată ce se întîmplă cu Emilia. Francisca tăcea mereu, dar încerca să n-o lase singură pe Emilia, neînțelegînd nimic, prinsă la rîndu-i de o spaimă ciudată de toată această istorie. Parcă trecea cu o barcă peste apa unui lac aflat în mijlocul unei păduri uriașe și în timp ce se apleca peste marginea bărcii, încercînd să se oglindească în apa neagră, încremenită, de undeva, din fundul lacului și din pădurea întunecată din jur, creștea un zgomot surd, metalic, inexplicabil, care se intensifica mereu, sunînd tot mai amplu și mai strident și ea trăia un început de panică ce se amplifica la rîndu-i, tot mai mult, pînă cînd totul părea că zăngăne și doare în aer și apoi se întrerupea brusc. Dacă se apleca peste marginea bărcii, zgomotul metalic începea din nou și ea se zbătea în inelul lui de fier așa cum te zbați în inelul rigid al unui coșmar cu atîta disperată putere, încît el se sparge deodată, în mod neașteptat.

Acest sentiment de spaimă, de panică îl trăia Francisca cînd încerca să înțeleagă istoria stranie a Emiliei, încît pînă la urmă îi interzise acesteia să-i mai spună ceva în legătură cu Comșa și cu «iubirea» lor. Chiar și înfățișarea lui respingătoare, mic, rotund, cu pielea trandafirie și capul rotund, animalic, atît de puțin potrivită cu atitudinea lui stăpînită și gravă, energică chiar, o neliniștea și o speria în același timp. O liniște și o autoritate neobișnuite ema-

nau din acest om respingător care la prima vedere te făcea să rîzi aproape, dar cu timpul, cunoscîndu-l, chiar şi văzîndu-l numai, o plasă moale şi catifelată se ţesea în jurul tău ca un cuib ciudat, sclipitor şi neliniştitor. Şi într-adevăr, acest om, după cîtva timp, ajungea să exercite o stranie atracţie asupra unei fiinţe reci şi echilibrate. Francisca însăşi începu să resimtă această neliniştе în apropierea lui deşi el veni doar de cîteva ori pe la ea, căutînd-o pe Emilia pe care nu o mai vedea din pricina Franciscăi şi în ciuda faptului, că la început, ea rîse de înfăţişarea şi de gravitatea lui.

În sinea ei, Francisca îi spunea «personajul demonic» încercînd să-l alăture galeriei eroilor din romanele de duzină citite de ea şi care aveau cu toţii un «mecanism rece şi acaparator» făcut — în acele romane — cu atîta nedibăcie încît Francisca era cu regularitate amuzată de aceşti «vampiri». N-ar fi crezut c-ar putea întîlni vreodată un astfel de «demon» şi avea într-adevăr dreptate, astfel de personaje nu există. Ea simţea acest lucru şi titulatura pe care i-o dase lui Comşa de «personaj demonic» n-o mulţumea cu toată inclaritatea şi generalitatea lui. Totuşi, acest om exista şi Francisca însăşi — tulburată şi de «istoria» Emiliei — începea să-i simtă puterea, deşi în mod vag şi periferic doar. Uneori — atunci cînd se găsea în apropierea Emiliei într-una din vizitele pe care i le făcea şi cînd Francisca îl privea cu ironie şi nepăsare, rîzînd în sinea ei de teroarea Emiliei şi de neliniştea sa — pe faţa lui lată, trandafirie, porcină, apărea surîsul acela diafan, abia simţit, de o candoare şi puritate nepămîntească, şi atunci, pentru o clipă toată dezinvoltura şi nepăsarea Franciscăi se risipeau. De altfel, toată această istorie o plictisea şi o aţîţa inutil, şi în cîteva rînduri o lăsă pe Emilia să se înapoieze acasă, făcîndu-şi reproşuri că se amestecase într-o astfel de istorie. Văzînd-o însă din nou peste cîteva zile, ea fu impresio-

nată de suferința și adînca neliniște care se puteau citi pe fața acelei femei. Ulterior, toată povestea se complică în mod neprevăzut.

Francisca locuia într-o casă naționalizată și stătea într-o cameră în apartamentul ocupat încă de fostul proprietar al clădirii, bătrînul uriaș cu mers de lup, Alecu Lelescu, pe care îl întîlnise Chilian cînd o căutase pentru întîia oară pe Francisca. Bătrînul era văduv, a doua nevastă îi murise de cancer, și el însuși avea cancer la urechea stîngă. Locuia împreună cu trei copii ai săi, doi băieți și o fată.

Alecu Lelescu, un țăran îmbogățit, era de prin Argeș și începuse prin arendarea pămîntului și prin creșterea cîtorva mii de oi, la care avea ciobani tocmiți. Apoi își zidi chiar în sat o moară «cu valțuri», care îi dublă și chiar îi întrei capitalul. Începu să cumpere și să vîndă cereale și vite mari, cornute, luînd legătură cu oamenii de branșă din București. Strînse legăturile mai mult cu un cămătar paralitic ce se chema Theodor Theodorescu și cu un evreu, Leon Șmilovici, agentul și omul de încredere al unui mare exportator de vite. În nici zece ani, Lelescu își vîndu pămîntul, turmele de oi, stînele, moara, și se stabili în București, unde-și cumpără o casă veche, nu prea mare, pe strada Logofătul Tăutu, care avea însă o curte lungă și în spate o grădină uriașă. Aici, în această grădină, el zidi staule și se ocupă exclusiv de comerțul de vite, lucrînd mînă în mînă cu Șmilovici și, în prima perioadă mai ales, cu cămătarul Theodor Theodorescu. Peste vreo cinci ani, își adună material și își construi în curtea lungă, neîngrijită, o vilă cu două etaje, posomorîtă, ferestre cu arcade și avînd grilaje, balcoane cu stîlpi de lemn, într-un amestec grosolan de stil brîncovenesc cu împrumuturi străine, aduse de zidarii și antreprenorii italieni care năpădiseră în București la sfîrșitul secolului trecut. «Vila» lui Lelescu avea și demisol și, pînă la

ferestrele parterului înălțat, zidul era acoperit cu un brîu țipător de plăci de faianță albastră, de culoarea cerului. Camerele erau însă mari, luminoase, cu holuri largi, cu oglinzi cît peretele, și pe jos cu parchet din stejar. Lelescu intenționa să dărîme clădirea veche din față, să niveleze curtea și să amenajeze un rondou mare din tufe de tuie, și el, cu întreaga familie, să se mute în vilă. Naționalizarea îl prinse în casa veche de la stradă, și într-o săptămînă vila fu ocupată de sus și pînă jos de familii străine ; și chiar în vechea casă, Lelescu împreună cu ai săi, era asediat periodic de inspectorii spațiului locativ pentru spațiu excedentar. Francisca ocupa o cameră din acest apartament, pe care bătrînul Lelescu o cedase pentru filodormă unui doctor burlac, mai în vîrstă, și care, cunoscînd la o stațiune climaterică o văduvă din orașul T., în care locuia familia Franciscăi, se căsători subit cu ea. În acest fel — prin alte cîteva legături și complicații, care nu-și mai au locul aici — ajunse Francisca în stăpînirea camerei, pentru care însă părinții ei mai trebuiră să plătească încă o dată filodormă lui Lelescu.

Cei trei copii ai lui Lelescu erau toți cam în jurul vîrstei de 30 de ani : cel mai mare, Gigi, avea treizeci și trei, fata, Melania, avea douăzeci și nouă, iar celălalt băiat, Paul, avea douăzeci și șapte. Cel mai mare nu avea o ocupație bine stabilită : se împrietenise cu fostul asociat al tatălui său, cu Șmilovici, și învîrteau amîndoi afaceri, tranzacții dubioase, călătorii lungi în provincie etc. Fata, Melania, era funcționară la întreprinderea Athénée Palace, iar băiatul cel mai mic, Paul, contabil la Spitalul Colentina.

Cei trei copii ai lui Lelescu semănau surprinzător de puțin cu tatăl lor. Bătrînul Lelescu, deși la șaptezeci de ani, era un om puternic, activ, în ciuda bolii grave de care suferea, se întreținea singur și întreținea cu casă și masă și pe cei trei copii, mai ales

pe cei doi mai mici, care, deşi aveau salarii, erau mereu fără bani. Se ducea în fiecare dimineaţă la Obor, unde întîlnea anumiţi ţărani cu care avea relaţii, şi aducea acasă tot felul de alimente, de la ouă şi brînză pînă la viţei întregi, pe care îi tăia în curtea din dosul vilei. Aducea cîteodată saci întregi de pîine — avea legături şi printre responsabilii centrelor de pîine din cartier — pîine pe care o specula la rîndu-i, vînzînd-o ţăranilor care-i procurau alimente. Aproape întreaga familie trăia din specula alimentară pe care o făcea bătrînul Lelescu, şi Francisca fu impresionată, de la început, de statura lui mare, de capul osos, expresiv, purtînd mereu un bandaj aplicat pe urechea stîngă măcinată de boală, de mersul tîrîit, dar păstrînd încă urme puternice din trecuta lui forţă şi grosolănie. În afară de oamenii din cartier care găseau totdeauna la «nea Alecu» ouă şi carne, pe un preţ ridicat, bineînţeles, se vînturau pe acolo tot felul de inşi ciudaţi şi străini, de la ţăranii zarzavagii din jurul Bucureştiului pînă la telali, ţigani, misiţi, vagabonzi minori de 16—18 ani. Unii dintre ei apăreau doar o singură dată şi dispăreau cu desăvîrşire, alţii erau vizitatori frecvenţi şi ajutoare ale bătrînului. Dintre aceştia, se remarcau îndeosebi două figuri care săreau în ochi prin ciudata lor înfăţişare : un bătrîn înalt, scheletic, cu nasul imens, coroiat, cu ochii mari şi strălucitori, semănînd întru totul cu un sfînt bizantin, care fu arestat peste vreo doi ani ca tăinuitor de lucruri furate, şi nu omuleţ care semăna uimitor de bine cu o broască şi despre care nu ştia nimeni ce învîrtea. Pe acesta din urmă îl chema Chirilă şi avea într-adevăr o înfăţişare monstruoasă : corpul mic şi plat, cu umerii nefiresc de înguşti, cu braţele scurte, cu un cap uriaş, turtit lateral, cu urechile mari, subţiri şi clăpăuge, cu faţa diformă. Cînd trecea pe stradă lumea se întorcea după el, uluită de asemănarea nemaipomenită a acestui om cu o broască uriaşă. El

însă nu dădea atenție acestor priviri, gura lui veșnic deschisă și băloasă părea că rîde mereu, și într-o zi fu văzut chiar cu o femeie.

Copiii lui Lelescu nu semănau deloc cu tatăl lor, nu aveau nimic din vitalitatea lui. Gigi, cel mai mare, care stătea puțină vreme pe acasă, moștenise statura înaltă a bătrînului, dar avea părul rar și înclina spre obezitate. Făcea, ca și bătrînul, speculă alimentară, dar într-un fel mai periculos. Călătorea prin țară în diverse orașe, cumpărînd acolo, de la piper și boia pînă la făină și untdelemn, cu prețuri scăzute, mărfuri pe care le revindea în București. În ultima vreme se «specializase» în untdelemn, care în provincie putea fi găsit la o diferență de preț de mai bine de o treime față de costul lui în București. La început călătorea cu valize de lemn căptușite cu bidoane speciale, împreună cu un grup de alți zece-cincisprezece bucureșteni, undeva prin Oltenia sau Banat, unde cumpărau uleiul direct de la vreo presă de ulei particulară. (După naționalizare, rămăseseră în toată țara multe prese, așa-zise țărănești, «teascuri de ulei» care prin productivitatea lor scăzută nu atinseră limita de jos prevăzută de decretul naționalizării. Adevărul era că aceste «teascuri țărănești» erau uneori prese de ulei cu mașini de ultimul tip, cu o productivitate adeseori camuflată. În genere, erau totuși mici întreprinderi și cele care au «scăpat» la naționalizare s-au dizolvat încet, cîte una, dispărînd, nesimțit, sub marele tăvălug al istoriei.)

Gigi Lelescu și cu Șmilovici, fostul asociat al tatălui său cu care lucra acum, observară că drumurile cu astfel de «valize mascate» nu sînt deloc economicoase și sînt chiar riscante. (În cîteva rînduri, Gigi Lelescu împreună cu cîțiva tovarăși de afaceri fură obligați să sară din tren, lăsînd valizele pline, în urma unor raiduri fulger pe care le făcea miliția economică, mai ales în Gara de Nord.) Gigi Lelescu sfîrși prin a se stabili într-un orășel din

Banat, comandă lădiţe din lemn ce ascundeau bidoane de tablă ermetice, intră în legătură cu magazionerul staţiei în care se afla şi cu însoţitorul vagonului de coletărie şi trimitea cam de trei ori pe săptămînă lădiţele de ulei lui Şmilovici, la Bucureşti, care le plasa. Era prin anii '50—'52, cînd industria de stat nu acoperea cerinţele de untdelemn, cînd la prăvălii se făceau lungi cozi ce durau ore întregi, începînd de la miezul nopţii. La început, Gigi Lelescu se stabili la un hotel, apoi, lucrînd mereu cu aceeaşi firmă, fu invitat să locuiască la unul din proprietarii ei, astfel că dădu tot mai rar pe acasă. Era un om moale în mişcări, cu ochii frumoşi, albaştri, foarte impresionabil şi ascunzînd, sub o înfăţişare gravă şi blîndă, o mare şi permanentă frică. Era singurul membru al familiei Lelescu ce se purta cu oarecare politeţe cu Francisca, şi de cîte ori venea în Bucureşti — tot mai rar în ultima vreme — o invita pe Francisca la spectacole sau la plimbare şi, deşi era mereu refuzat, o invita mereu, cu aerul lui blînd şi dezarmat, încercînd să mimeze manierele unui om de lume, ceea ce îi reuşea uneori. Deşi, dintre copiii săi, Gigi era cel mai potolit şi unicul care îşi cîştiga singur existenţa, bătrînul nu îl putea suferi. Adeseori, cînd Gigi venea pentru cîteva zile în Bucureşti, îl certa şi îl apostrofa cu grosolănie, în cîteva rînduri îl şi lovi. (Bătrînul poseda o neobişnuită forţă fizică.) Gigi nu reacţiona niciodată, aproape nu răspundea, şi acest fel de a fi îi atrase ura şi dispreţul fratelui şi al surorii sale, care intuiau în el lipsa de vlagă. De altfel, după cîţiva ani de «afaceri liniştite, destul de prospere», el rămase în provincie, însurîndu-se cu soţia unuia din proprietarii presei de ulei, cu care lucrase, şi care, după ce presa fu închisă din cauza impozitelor, îşi părăsi bărbatul.

Melania era o femeie în jur de treizeci de ani, nemăritată, înaltă, cu forme pline, bine proporţio-

nate, cu trăsăturile feței regulate, aproape frumoasă, cu o oarecare asprime în privire însă. Era funcționară la Athénée Palace, își avea camera ei în apartamentul pe care îl ocupa familia Lelescu și trăia cu un grec ce locuia în vila din curte, bărbat însurat cu trei copii, care avea o piele neobișnuit de albă și de moale și părul negru și cîrlionțat. Legătura lor era notorie și «firească» și cei doi erau chiar mîndri unul de celălalt, creînd unul din acele cupluri bine închegate într-o senzualitate puternică, aproape sfidătoare și în care ambii parteneri arată o mulțumire și o satisfacție atît de evidentă încît toată lumea îi acceptă și îi încurajează chiar. Singurul om care suferea din pricina acestui fapt era soția grecului, o femeie mică, uscățivă, lipsită de personalitate, care trecea prin curte mereu însoțită de unul din copii, cu pași mărunți, precipitați, și cu o ciudată figură tragică. Avea ochii mari, spălăciți, mereu plînși, și stătea uneori ceasuri întregi la poartă așteptîndu-și soțul. Legătura grecului cu Melania dură cîțiva ani, dar soția grecului nu se resemnă și purtă pînă în ultima zi aceeași față ștească și plînsă, care însă nu inspira compătimirea nimănui într-atît era ea de ștearsă față de «statuara» și indolenta Melania. În cele din urmă, Melania se mărită cu un inginer blond și pistruiat, găsit la repezeală, probabil, pe care familia Lelescu, chiar și grecul, care stătea mai tot timpul pe la ei, îl tratară cu condescendență și o ironie neacoperită. Melania plecă, mișcîndu-și în ultima clipă șoldurile cu aceeași feminitate coaptă și satisfăcută, și toată lumea privi la soția grecului, așteptîndu-se la o oarecare mișcare facială. Femeia însă continua să treacă prin fața tuturor cu făptura ei uscată și mică, cu gura crispată și ochii mari și plînși. În curînd se află că soțul ei întreține relații cu o puștoaică, elevă de liceu, și la auzul acestei vești toată lumea rîse de soția grecului. Era atît de uscată și de neputincioasă încît părea că își provoacă

destinul, şi grecul, cu pielea lui albă şi moale şi cu părul sclipitor, fu privit în continuare ca un campion al potenţei masculine.

Pe Francisca, Melania o evita de la început, temîndu-se parcă de virginitatea şi intelectualismul ei, ca de un pericol care ar fi putut dăuna senzualităţii ei generoase şi triumfătoare. De altfel, Melania, în afara acestei senzualităţi, era complet apatică la celelalte laturi ale vieţii, bineînţeles cu excepţia banilor, domeniu în care întreaga familie Lelescu se orienta cu o siguranţă înnăscută.

Cel de-al treilea copil al lui Lelescu, Paul, cel mai mic, era cel care preluase instinctele şi calităţile paterne în cel mai înalt grad, dezvoltîndu-le însă pe o linie cu totul deosebită. Era un tînăr de vreo douăzeci şi şapte de ani, nu lipsit de o oarecare atracţie fizică, cu faţa expresivă, cu nişte ochi mari şi reci, cu fruntea înaltă, boltită. Era funcţionar, dar era greu de spus unde lucra anume, pentru că îşi schimba foarte des locul de muncă. (În perioada cînd se mutase Francisca în apartamentul familiei Lelescu, Paul lucra la administraţia Spitalului Colentina.)

Purta costume din material foarte bun, cusute la mari croitori, ce păreau însă toate, într-un fel, soioase chiar din prima zi în care le îmbrăca. (De altfel, Paul, ca şi întreaga sa familie, era neglijent şi murdar. Dormea, ca şi ceilalţi, în paturi cu lenjerie care întîrzia la spălat, pe perne roşii, neînfăţate, se acoperea cu o plapumă de mătase pătată de grăsime, neînfăţată, soioasă, peste care se trîntea de obicei după-amiezile îmbrăcat şi cu pantofii în picioare.)

Avea succes la femei şi îşi ocupa cea mai mare parte din timp cu această îndeletnicire. Cele pe care le recruta pentru «fulgerătoarele sale pasiuni» nu depăşeau o anumită categorie socială, care oscilează destul de distinct între infirmiere, vînză-

toare mai răsărite și dactilografe, funcționare mărunte de minister sau chiar profesoare. Deși legăturile sale erau de scurtă durată, dublate uneori, lui Paul îi plăcea să le exploateze într-un anumit fel, îmbinînd astfel «utilul cu plăcutul». Nu primea niciodată bani, dar făcea în așa fel încît să provoace cadourile cele mai diverse, începînd de la cravate și bilete de spectacol pînă la stilouri scumpe, agrafe de păr din metal nobil sau ceasuri de mînă. Partea curioasă era că primea aceste «daruri» de la iubitele sale totdeauna cu «chitanță acoperitoare», în care era specificat că primește respectivele obiecte drept gaj contra unor sume de bani împrumutate (bineînțeles, fictive). Aceste măsuri de precauție nu erau inutile, căci se perindau adesea pe la el tot felul de femei, mărunte, înalte, blonde, oxigenate, cu un cap frumos, dar cu niște picioare drepte, țepene, sau cu un corp armonios, însă cu o față oarecare, ce reclamau pe diverse tonuri tot felul de mici obiecte. Uneori se făceau auzite și pretenții care aveau comicul lor : așa, de exemplu, Francisca asistă o dată la o scenă în care o femeie înaltă și elegantă îi pretindea cu o voce uscată lui Paul o garnitură de nasturi, iar altă dată o infirmieră, mărunțică, sclipind de sănătate, plînse o după-amiază întreagă, în micul antreu, cerînd înapoi două kilograme de lînă merinos.

Deși depășise șaptezeci de ani, bătrînul Lelescu nu renunțase la iubire, mînca în fiecare zi cu regularitate cîte un kilogram de mușchi de porc, pe care îl făcea fleici pe aragaz, și bea cîte un kilogram, un kilogram jumătate de vin roșu pe care i-l aducea cineva de la țară, după care se instala seara în fața porții și privea muncitoarele care ieșeau din schimb de la cele două întreprinderi din apropiere, o fabrică de tricotaje și o vopsitorie chimică. Aducea uneori femei sărmane pe care le punea să spele rufe și să frece pe jos, după care le răsturna în marele și ve-

Scanned with OKEN Scanner

chiul pat nupțial, care stătea desfăcut toată ziua. Avea însă și o amantă, o țigancă opulentă, bine îmbrăcată, care-și dădea aere, venea în fiecare zi la bătrîn, puțin timp după ce plecau copiii la serviciu, și stătea pînă seara, mînca acolo și-și ducea de mîncare și acasă și care îi «topi» bătrînului ultimele sale rezerve. Femeia se chema Ilinca, dar își zicea Lulu și trăia ignorată de cei doi copii mai mari ai lui Lelescu. Paul însă, din primele zile, avu conflicte violente cu ea, alungînd-o adeseori, certîndu-se cu tatăl său, căruia îi adresa, cu vocea stăpînită, rece, cu un timbru plăcut, lucruri abominabile. În cele din urmă, Lulu, după nenumărate scene în care Paul rămase pînă la urmă învingător, admise să-i cedeze o parte din lucrurile pe care i le dădea bătrînul. Francisca, a cărei cameră corespundea cu camera bătrînului printr-o ușă mascată, asista adeseori la reproșurile pe care le făcea Paul țigăncii pe temele cele mai diferite, învinuind-o de lucrurile cele mai fantastice, cu vocea lui rece și nepăsătoare. Paul se plictisea și atunci își exersa cruzimea pe țigancă și pe bătrîn. (Pe Francisca o ura și încerca s-a jignească cu orice prilej, deoarece, după prima lună în care el încercă s-o atragă și s-o intimideze, ea îl reclamă în scris la Procuratură.)

Deși fiul său cel mai mic îl incomoda, îl umilea, îl bîrfea cu voce tare și batjocoritoare prin vecini, îi umilea și îi exaspera amanta pe care o reținea lîngă el cu mare greutate, bătrînul Lelescu ținea la el, îl prefera net celorlalți și era în ascuns satisfăcut de el. Paul și țiganca Lulu desăvîrșiră în cîțiva ani ruina financiară și fizică a bătrînului Lelescu, care, deși în putere și speculînd orice posibilitate de cîștig, cît se lăsa parcă în mod voit dominat de cei doi, îi amenința, îi înjura și bombănea toată ziua împotriva lor, dar nu trecea efectiv la nici un fel de măsuri de apărare.

Scanned with OKEN Scanner

În mijlocul acestei familii își petrecu Francisca primii ani în București și trebui să facă mari și susținute încordări de voință pentru a nu se lăsa înăbușită ori mutilată de nenumăratele jigniri directe, indirecte sau numai întîmplătoare la care era expusă prin faptul doar că trăia atît de aproape de ei. Cu excepția lui Paul, ceilalți membri ai familiei Lelescu, ca și cei care veneau în contact cu ea, n-o prea băgau în seamă, dar asta agrava oarecum lucrurile, deoarece Francisca avea tot timpul senzația că stă în dosul unei uși subțiri și transparente și asistă fără nici o posibilitate de refugiu la un spectacol continuu, asurzitor, trivial, indecent, care înjosește orice atingere. Și asta era cu atît mai chinuitor cu cît ea, Francisca, sta deoparte, aflîndu-se chiar în mijlocul lor, de parcă cineva, o forță ocultă, ar fi avut grijă să-i amplifice «acest spectacol», dîndu-i posibilitatea să-l contemple rece și lucidă la cele mai neînsemnate nuanțe. Numai nepăsarea cu care acești oameni își descopereau viața față de ea, ca față de o mobilă sau de un perete, era ea însăși degradantă și greu de îndurat.

După ce Emilia locui la Francisca aproape o săptămînă și Comșa o căutase de cîteva ori, Francisca observă deodată la ea o ciudată lipsă de rezistență. Emilia acceptase să locuiască la Francisca, acceptase și amestecul Franciscăi în treburile ei, dar, cu toate că părea intimidată de personalitatea Franciscăi, aceasta simțea la ea, tot timpul, o împotrivire puternică, ascunsă, neexprimată. Emilia era o femeie formată, cu o amplă experiență de viață și deși se purta în prezența Franciscăi atît de moale, ea era de fapt un caracter ferm, încăpățînat și nepăsător în general la alte opinii, o dată ce și-o formase pe a sa. Pentru acest lucru fugise și de la bărbat-su, care era într-adevăr maistru zidar și lucra la sfatul popular al unui raion din București. Se măritase de tînără

cu el, aproape necunoscîndu-l. Dar după un an se îndrăgosti de bărbatul ei cu atîta putere încît acesta începu s-o dispreţuiască uşor pentru sentimentul ei neacoperit. Situaţia se agravă însă prin faptul că Emilia nu rămînea însărcinată, lucru pentru care el o batjocorea fără brutalitate, dar în mod susţinut, cu o lene amuzată şi dispreţuitoare. Şi după cîtva timp, zidarul îşi găsi pe altcineva. Se întîmpla ceva ciudat: Emilia era o femeie neobişnuit de frumoasă, o gospodină harnică şi foarte pedantă şi îşi iubea bărbatul din cale-afară. Soţul ei, zidarul, pe care îl chema Manole Petrescu, se îndrăgostise de ea de cum o văzuse şi o iubea încă. Amîndoi erau mulţumiţi unul cu celălalt şi dintre ei doi, în mod surprinzător, cel mai conştient de norocul întîlnit era Manole, deşi firea sa greoaie, precum şi diferenţa de vîrstă între el şi nevastă-sa îl împiedicau s-o arate. (Avea vreo cincisprezece ani mai mult decît ea.) Cînd după un an, Emilia se îndrăgosti de el şi îi arătă acest lucru cu putere şi în sute de forme, el se sperie puţin, ca şi cum s-ar fi întîmplat un lucru nedorit, deşi el dorea acest lucru. Fu aproape fericit cînd descoperi «hiba» Emiliei, «sterilitatea» ei, nu încercă să o ducă la doctor şi ea nu îndrăzni să o facă fără el. Manole era atît de uimit şi de speriat de norocul pe care-l avusese de a întîlni o femeie ca Emilia, încît încercă să ascundă aceasta ca şi cum totul nu s-ar fi datorat decît unei neînţelegeri, care, o dată descoperită, i-ar fi spart căsnicia. Dragostea Emiliei, neaşteptată, îl sperie de-a binelea, deoarece i se părea că accentuează calităţile ei, făcînd şi mai evidentă nepotrivirea dintre ei doi. Fericirea lui, Manole nu o atribuia meritelor lui, aşa cum era de fapt, ci i se părea că e un rezultat al abilităţii sale, al puterii lui de a se stăpîni şi de a se preface, şi al naivităţii Emiliei, pe de altă parte. Manole era de fapt un om fericit, speriat de propria lui fericire, de puterea şi adîncimea ei şi încerca s-o

ascundă chiar și față de omul cu care împărtășea această fericire. De aici venea bucuria lui, aparent răutăcioasă, de a descoperi și îngroșa micile ei defecte și mai ales de a o necăji mereu pentru «neputința» sa. La rîndul ei, Emilia, iubindu-l, se simțea umilită de această «neputință» și cînd el începu să trăiască cu altă femeie, ea găsi asta firesc, deși o tulbură adînc, simțind în același timp și satisfacție în această suferință. Totul se întîmplase în așa fel de parcă «ea» și cu Manole ar fi vorbit împreună ca s-o pedepsească pe «Emilia cea neputincioasă» care merita acest lucru și cum «ea» se bucura împreună cu Manole că «Emilia e pedepsită și suferă». Manole trăia cu o femeie care lucra în echipa lui, o femeie nearătoasă, morocănoasă și care îl interesa foarte puțin, dar o făcea ca să-și demonstreze că «iubirea» lui față de Emilia e o iubire «firească» și căsnicia lui, o căsnicie ca toate căsniciile, unde bărbatul își tratează soția cu o amuzată nepăsare și poate să-și ia, cînd vrea, și o amantă. Sau poate făcuse acest lucru tot din teamă, din aceeași teamă de fericire, ca față de un lucru uriaș, spre care năzuise mereu, dar care venise într-adevăr, deodată și cu atîta putere, încît el se sperie și încercă instinctiv să-l respingă sau să-l micșoreze. Totul dură în acest fel mai bine de doi ani și Manole nu mai trăia de mult cu zidărița, lucru însă pe care Emilia nu-l știa. Și-apoi, ruptura veni dintr-un «nimic»: părîndu-i-se că e o povară pentru soțul ei, Emilia îi propuse să intre și ea în serviciu și-și găsi, după scurt timp, printr-unul din frații lui Manole, care era responsabilul unui mic restaurant, un loc de casieriță. Manole se opuse, la început glumind cu nepăsare, dar apoi cu toată puterea și deveni în cîteva rînduri chiar brutal cu ea, închipuindu-și că ei i se «deschiseră ochii» și că vrea să-l părăsească, acesta nefiind decît primul pas. Pe de altă parte, el își închipuia că Emilia îl iubește numai din «naivitate» și

«inconştienţă», şi în decursul întregii lui căsnicii, încerca să o ferească de orice atingere, şi timp de aproape opt ani, Emilia nu cunoscu şi nu văzu mai de aproape decît rudele soţului ei. După cîteva luni de ezitare, părîndu-i-se că decade tot mai mult în ochii lui şi a ei însăşi, Emilia *fugi* de acasă, de fapt se mută în camera unei prietene, şi-şi găsi de lucru, ca femeie de serviciu într-o cîrciumă de periferie. Ei se iubeau încă, Manole ca şi întreaga lui familie, care ţineau în mod deosebit la Emilia, încercară să o facă să se întoarcă. Ea îl primea pe bărbat-su cu bucurie, roşindu-se, ca o logodnică, şi admise să se întoarcă, cu condiţia să intre să lucreze. Manole, deşi vedea că o pierde, se încăpăţîna prosteşte şi devenea tot mai brutal cu ea, lucru de care se indignară chiar şi rudele sale. O dată, de altfel, o vizită pe Emilia fratele lui Manole, cel care era responsabil de restaurant, şi îi propuse să intre totuşi în postul de casieriţă pe care i-l oferise, chiar dacă nu se întoarce la bărbat-su. Emilia refuză, deşi cumnatul ei îi făcuse această propunere cu cele mai bune intenţii, şi rămase femeie de serviciu la acea cîrciumă pierdută prin cartierul Colentina şi unde făcea o muncă grea, prost plătită şi mult sub capacităţile ei. Apoi, într-o bună zi, Manole, crezînd c-o intimidează, intentă procesul de divorţ, la care ea se împotrivi în faţa instanţei. Acţiunea se respinse, dar, peste trei luni, Manole, care îşi găsise o nouă femeie şi începu să bea, o intentă din nou, şi de data aceasta Emilia nu se mai împotrivi. Manole se căsători imediat cu femeia pe care o găsise, una mică, slabă şi uşuratecă, care îi trînti un copil la şase luni şi jumătate şi de care el, în mod aparent, era foarte mîndru, convins că era copilul lui. (Cu mult înainte de termenul normal, femeia se duse la părinţi, la ţară, undeva în Moldova, şi născu acolo cu aproape trei luni înainte de soroc, spunînd peste tot că i se întîmplase asta pentru că o «scuturase căruţa».) Ma-

nole continuă însă să bea și își schimbă caracterul cu desăvîrșire.

Emilia după nici jumătate de an fu angajată la acel «Bufet al Facultății», unde o cunoscură Chilian și Francisca, și lucra acolo, în timpul cînd îi cunoscu pe cei doi, de mai bine de un an. Între timp, prietena la care se mutase se măritase, și ea rămase în cameră, singură, în aceeași cameră de pe lîngă Hala Traian, în care o vizitase Francisca. (Cînd Emilia îi povestise toate aceste lucruri Franciscăi — bineînțeles atît cît pricepuse ea din propria ei căsnicie — prima reacție a Franciscăi fu că izbucni în rîs, într-atît de întortocheată și de neverosimilă i se păru toată această întîmplare.)

Multă vreme Emilia trăi singuratecă, ferindu-se de avansurile bărbaților, pe care îi repezea categoric, uneori chiar cu brutalitate, ceea ce era o nouă trăsătură la ea. Dar, fie din pricina neobișnuitei ei frumuseți, fie pentru că «situația ei» de femeie singuratecă, «părăsită de soț», incita, atențiile clienților și a tuturor bărbaților cu care venea ea în contact se intensificară, devenind de nesuportat. Atunci, după un an de zile de cînd își părăsise bărbatul, Emilia acceptă «curtea» unuia dintre «ei», dar în mod cu totul formal, totul mărginindu-se la cîteva plimbări și la unul sau două spectacole. Ea îl iubea cu putere încă pe Manole, și dragostea ei zdruncinată și înfrîntă într-un mod atît de miraculos și de inexplicabil o îngheță pentru multă vreme. Pentru acest lucru, cînd socoti că trebuie să accepte prezența formală a unui bărbat, ca să se apere de ceilalți, avu grijă să aleagă unul care i se păru ei inofensiv. Și într-adevăr, cel cu care făcea cîteodată plimbări împreună pe Cheiul Dîmboviței sau la Șosea era un bărbat timid, lipsit de succes la femei și care era aproape paralizat de frumusețea Emiliei. Se numea Costin Belizarie și era contabil la trustul de care aparținea unitatea în care lucra Emilia și o cunos-

Scanned with OKEN Scanner

cuse, în timpul inspecţiilor sale bilunare, verificînd scriptele bufetului. (Despre acest bărbat îi spuse Francisca lui Chilian, rîzînd, că era un «timid aspirant», făcînd parte din acei bărbaţi care «imploră umilinţa !»)

Costin Belizarie era căsătorit şi avea şi două fetiţe, dar în curînd se îndrăgosti atît de total de Emilia, încît îi propuse în repetate rînduri să divorţeze şi s-o ia de nevastă. Emilia îl refuză, dar nu-l îndepărtă de lîngă ea, ieşind uneori împreună cu el, dar nelăsîndu-l s-o atingă nici măcar »întîmplător». Ieşirile ei cu un bărbat căsătorit îi atraseră, bineînţeles, vorbe, dar ea se prefăcu nepăsătoare, tot aşa cum îi păsa prea puţin dacă îl chinuia sau nu pe Belizarie cu atitudinea ei rezervată. Ea se folosea de el ca de un paravan, îndărătul căruia putea fi nenorocită în voie, singură şi neîmblînzită.

Şi-apoi, veni lovitura aceea de trăsnet: cunoştinţa cu Comşa, care, în seara cînd se aşezase împreună cu şoferii aceia veniţi din provincie şi pe care îi ducea să-i cazeze, venise pentru a treia oară în acel bufet, atras de ea. În nici o lună, deşi Comşa i se părea de-a dreptul respingător şi se apără de el în toate felurile, Emilia deveni amanta lui şi de atunci începu pentru ea o perioadă sălbatecă şi întunecată. Căderea ei se întîmplă la două zile după ce o cunoscuse pe Francisca, şi Emilia, această femeie curată şi mîndră, îşi pierdu capul cu desăvîrşire.

Emilia avea o ciudată spaimă faţă de gîndacii de bucătărie, insectele acelea mari, negre, care aleargă zăpăcite de lumină de sub o mobilă trasă la o parte, şi care, turtite, produc un sunet sec şi nesuferit. Privea ca şi hipnotizată aceşti gîndaci, în ochii ei luau forme monstruoase şi dacă vreunul i s-ar fi urcat pe picior sau pe mînă ar fi rămas înţepenită de teroare, incapabilă să se mişte şi să se apere. Aceeaşi senzaţie, aceeaşi înţepenire hipnotică o simţi şi faţă de Comşa, din primele ceasuri cînd îl cunoscu. Sila

și repulsia față de acest om erau atît de mari, încît, într-un fel, se simțea atrasă de trupul lui mic, bombat, de capul lui mare, porcin, și de surîsul lui candid, care apărea atît de neașteptat și era atît de ciudat și de nepotrivit, încît o speria nemaipomenit de parcă ar fi văzut deodată o nălucă. Teroarea pe care el o exercita asupra ei, repulsia ei față de înfățișarea lui și de gesturile sale reci, controlate, erau atît de mari, încît, printr-un fenomen ciudat, în timpul cînd nu era cu el, i se păreau ei însăși neverosimile, exagerate, chiar inventate. Ajungea în astfel de momente să rîdă de propria ei spaimă și o ciudată ațîțare o cuprindea voind să verifice, din nou, totul. Căuta să-l întîlnească cît mai curînd, ironizîndu-se mereu pentru lașitatea și prostia ei, i se părea că în clipa cînd îl va întîlni toată puterea lui se va risipi brusc ca un fum sau ca o părere și ea îi va rîde în nas, respingîndu-l pentru totdeauna. În același timp însă, voind să-l întîlnească pe Comșa și să verifice încă o dată toată teroarea și sila pe care o resimțea văzîndu-l, Emilia trăia și o puternică emoție, care i se urca din stomac și îi strangula gîtul și care nu era decît spaimă. Aceeași senzație încearcă un om fricos și slab față de un altul puternic și care e atît de liniștit și de nepăsător, încît celălalt simte o stranie pornire de a-l lovi în față, fără motiv, numai pentru a-și curma frica puternică pe care o trăiește în fața forței. Senzația Emiliei era asemănătoare, dar lucrurile erau aici cu mult mai încîlcite și «misterioase«, uneori chiar întoarse pe dos.

Cînd Francisca o vizită acasă — la vreo zece zile după ce o cunoscuse la bufet — Emilia, împotriva felului ei de a fi, nu se ascunse, și chiar la a doua ei vizită, Francisca știa deja destul de multe din trecutul Emiliei. Era o încredere instinctivă cea pe care o avea în această tînără fată, care arăta un ciudat amestec de mîndrie și puerilitate și uneori arătîndu-și lipsa de prejudecăți într-un fel destul de ne-

îndemînatec. Emilia se descoperi în fața Franciscăi, dîndu-și repede seama de diferențele mari dintre ele două și fiind convinsă că o astfel de prietenie nu poate dura mult. Prietenia lor se declanșă brusc, deci, ca și prieteniile din tren, cînd întîlnești un om sau o femeie, de care, dintr-o pricină sau alta — adeseori îi urma un imbold instinctiv — te apropii cu toată puterea, prinzînd mereu din aer toate punțile pe care ți le aruncă celălalt. Și chiar dacă descoperi posibilitatea unei adevărate prietenii reacționezi la fel, deoarece încerci o ciudată atîțare și nepăsare în același timp, o dată ce totul va sfîrși brusc, la încheierea călătoriei. Și într-adevăr, aceste legături, chiar și adînc revelatoare, sfîrșesc de obicei în același fel în care au început.

Emilia aștepta, fără să-și dea seama, un astfel de prilej, singurătatea și eforturile permanente făcute pentru a se apăra o înăspriseră și o uscaseră oarecum, lucru ce nu stătea în firea ei, și pentru asta, rezervele ei căzură ca o haină prea largă, cînd mîinile repezi și cinstite ale Franciscăi o atinseră. Oroarea instinctivă pe care o resimțea Francisca împotriva lui Comșa grăbi, la rîndu-i, încrederea Emiliei.

Cu toate acestea, deși admisese într-un fel amestecul Franciscăi, Emilia nu-și pierduse cu totul rezistența și instinctul de a se opune și Francisca simți asta. Deși locui la ea cîteva zile, împiedecîndu-l astfel pe Comșa să o vadă, la un moment dat ea plecă și reveni apoi, după care iarăși plecă. Francisca, la rîndul ei, nu-și făcu prea mult sînge rău din asta, deoarece avea momente de oboseală și o plictisiseră și neliniștiseră unele stări ale Emiliei care i se păreau stridente, de un senzaționalism ieftin. Voința Franciscăi încă nu curgea compact și continuu, semăna cu acele linii de forță în care vectorul e întortocheat și întrerupt chiar, pe o porțiune.

Dar, deodată, Francisca constată surprinsă că Emilia se înmuiase într-adevăr, făcea tot ceea ce-i cerea ea, manifesta o anumită placiditate chiar și față de Comșa, cînd acesta venea s-o vadă. (La cererea Franciscăi, Emilia nu mai dormea acasă și nici nu mai alerga ca înainte, măcar pentru un ceas, două.) Această bruscă resemnare a Emiliei o surprinse pe Francisca, ea încercă s-o chestioneze de cauzele acestei stări, dar cealaltă răspunse într-un fel confuz, de cele mai multe ori, rîzînd de îngrijorarea Franciscăi. Emilia începu din nou să se ascundă, ea se depărta în fiecare zi simțitor de Francisca și în același timp starea ei de apatie și nepăsare creștea. Acest lucru se simți cel mai pregnant în amănunte, în felul cum făcea curat în camera Franciscăi, în felul cum își cosea un nasture, sau răsfoia o revistă. Emilia era o femeie deosebit de pedantă și aceasta o entuziasmă de la început pe Francisca, în mod exagerat chiar, ea avînd mereu o nerăbdare și un dezinteres față de treburile mărunte și monotone. Și pierderea acestei pedanterii a Emiliei o sperie cel mai mult pe Francisca, mai mult, aproape, decît tot ce-i spusese ea, mai mult decît întreg destinul ei încîlcit.

Trecu astfel aproape o lună, înstrăinarea și apatia Emiliei se accentuară atît de mult, încît Francisca pierdu sensibilitatea nuanțelor și aproape se obișnui cu ea. Cu atît mai mult, cu cît Emilia în această perioadă deveni neobișnuit de veselă și de degajată de orice atingea, chiar și de amintirea propriului ei trecut. Comșa venea uneori să o vadă, adeseori cuviincios, încercînd să o recîștige, dar chiar și față de el Emilia se purta cu mult mai liberă și chiar nepăsătoare, uneori. Nu îl mai găsea atît de respingător, îi scurta vizitele, dar o făcea într-un fel de parcă aceste vizite ar fi amuzat-o chiar.

După cîtva timp, Francisca se trezi din «amorțeala aceea a sensibilității față de Emilia», ridică capul și

ascultă cu atenție : în jurul Emiliei totul suna fals ca niște unde dizarmonice de aer care îi înconjurau făptura, deformînd-o, înstrăinînd-o. Atunci, după o scurtă ezitare, Francisca apelă la Chilian, căruia nu-i spusese pînă atunci aproape nimic din toată istoria Emiliei. Acesta încercă să vorbească cu ea, dar nereușind să obțină mai mult decît Francisca, îi propuse să părăsească bufetul în care lucra, oferindu-i un post la cantina uzinei. Emilia acceptă totul destul de repede, cu același aer vesel, nepăsător, uneori aspru, pe care îl adoptase în ultima vreme și care îi sunase Franciscăi atît de strident, deodată.

Ea începu să lucreze la cantina uzinei și după nu prea mult timp, își părăsi camera singuratecă de la mansarda blocului de piatră, masiv, din apropierea Halei Traian, și se mută într-unul din blocurile uzinei pentru muncitori. Chilian îi comunică numai Franciscăi, la cîtva timp după aceste mici evenimente, că va încerca s-o trimită pe Emilia în producție, eventual chiar în uzină. Emilia, locuind în blocurile muncitorești, din apropierea uzinei, începu să vină tot mai rar în oraș și chiar relațiile ei cu Francisca se mărgineau la scurte întîlniri, în incinta uzinei. După cîtva timp, destul de mult de astă dată, ea își pierdu încet-încet veselia și nepăsarea aceea falsă și redeveni Emilia, cea pe care o cunoscuseră la început Chilian și Francisca. Și-apoi, ea se schimbă din nou, deveni din nou de nerecunoscut pentru cei doi, semănînd acum cu Emilia din primii ani de căsătorie și apoi chiar cu o Emilie veche, veche de tot, jucăușă, hipersensibilă și lipsită de contur. Parcă urca înapoi, ca un arc care se desface brusc, în susul vieții ei trecute, trăind o amintire bruscă și rapidă a devenirii. Era ca un om care se deșteaptă dintr-o puternică amnezie și-și retrăiește, deodată, toate ipostazele caracterului său, vrînd să se încredințeze în acest fel de individualitatea sa.

Scanned with OKEN Scanner

Sau poate era altceva, ceva cu totul neobișnuit și inexplicabil.

Ea urca, urca însă cu o putere și cu o patimă dezlănțuită în susul propriei sale vieți, și în acel timp ea se însingură de puținii ei prieteni, căutînd spațiu larg, parcă, pentru propria ei mișcare. Și acel spațiu se populă tîrziu, mult mai tîrziu, cu arbori, cu case, cu atingeri noi.

Francisca încercă încă multă vreme să înțeleagă ce o făcuse pe Emilia să se schimbe atît de repede în ultima lună, înainte de a intra să lucreze în uzină, la propunerea lui Chilian. Nu reuși să înțeleagă de ce, dar atunci, cînd avu acea «deșteptare« și-l anunță pe Chilian că după puternica neliniște și teroare pe care o trăia Emilia, starea aceea neașteptată de veselie și de nepăsare i se părea stridentă, falsă, și chiar după ce Emilia intră în uzină — da, mai ales după asta, cînd o vedea mai rar — ea se sperie de-a binelea.

«O astfel de stare trebuie că au oamenii, unii oameni, înainte de moarte, înainte de a se distruge! — gîndea Francisca, tot mai neliniștită, pe măsură ce retrăia lucidă acea ultimă lună în care ea însăși se acomodase aproape cu starea nouă, nefirească, a Emiliei. — Da-da ! — gîndea ea — Emilia n-ar mai fi rezistat acelei tensiuni, acelei hăituieli continui, nu și-ar mai fi rezistat, nici suportat noul fel de a fi, superficial, nepăsător, izvorît dintr-o oboseală și sleire a vechilor ei reacții în fața unor continue și derutante presiuni... da-da, ar fi putut chiar să se... să se omoare !» — și rîzînd în același timp de presupunerea ei, Francisca simțea o fierbințeală și o panică ciudată numai la acest gînd, pe care îl arunca mereu, cu ușurință, dar care țopăia în jurul ei ca un gnom puternic și răutăcios din legendele nordice.

Scanned with OKEN Scanner

Peste cîtva timp, Francisca, stînd de vorbă cu Chilian, îi spuse că surprinsese o discuţie purtată între bătrînul Lelescu, Paul şi Melania, în care revenea des numele Emiliei, cu referiri la unele date necunoscute Franciscăi şi între care nu reuşea să facă nici o legătură.

— Eh ! — făcu Chilian, cu un gest scurt, părînd ca de obicei plictisit şi nepăsător — or fi fost intrigaţi că a locuit atîta vreme aici, la tine ! Ce puteau să ştie ei ? !

— Nu ştiu !... — făcu Francisca, îngîndurată — de atunci am încercat să trag într-adevăr cu urechea la ce-şi spuneau, dar n-au mai adus vorba despre asta.

— Comşa, cînd venea pe aici, a stat de vorbă vreodată cu unul din familie ? — întrebă Chilian.

— Nu, n-am observat niciodată asta. De altfel, Comşa, în felul lui, era un om rigid, reţinut, uneori chiar mizantropic.

— Ce-şi spuneau ? — întrebă Chilian.

— Aproape că nu-mi aduc aminte ce anume. Se refereau la lucruri atît de necunoscute, am ascultat atît de puţin, scăpînd atîtea amănunte, încît am uitat pe loc ce-am auzit. Bătrînul parcă îi reproşa ceva lui Paul, dar el vorbeşte atît de hîrîit, amestecînd începutul şi sfîrşitul oricărui cuvînt, încît am înţeles foarte puţin. Ceea ce mi-a atras atenţia a fost rîsul Melaniei, la un moment dat, şi următoarea frază pe care a şi repetat-o, singura pe care am reţinut-o...

Francisca tăcu încruntată şi Chilian aşteptă ca ea să continue. În cele din urmă o întrebă :

— Ce fel de frază ?

— Nu ştiu ! — făcu Francisca şi, ridicînd capul, îl privi şi rîse — e curios, am uitat-o chiar în această clipă, cînd voiam să ţi-o spun !

— Poate ţi s-a părut şi vorbeau tot de...

— Nu-nu ! — îl întrerupse ea — știu foarte precis că în fraza Melaniei era un fel de imputare... și chiar de admirație ! Ea se adresa lui Paul și apoi a rîs din nou, dar și Paul a rîs cu ea împreună... Și totuși, ei se refereau cu toții la un fapt precis, ceva ce mie îmi scăpa... ceva ce...

Chilian o privi mirat, peste umăr, pe Francisca, ce făcea eforturi aproape fizice de a se concentra și de a-și aminti scena la care se referea.

— Ce fel de om e Paul ăsta ? — o întrebă, în cele din urmă, Chilian.

— E cel mai stricat dintre ei toți ! E crud, fantastic de crud, și e veșnic plictisit ! Dacă ar fi după mine, eu...

— Ăștia — spuse Chilian cu aceeași lene aparentă — au un instinct foarte sigur în a detecta victimele posibile. Și Emilia...

— Da-da ! — tresări deodată Francisca — Emilia... și îl privi cu ochii mari pe Chilian.

— Ce-i cu Emilia ? — o întrebă el, văzînd că tace.

— Nimic, nu voiam să spun nimic ! spuse Francisca, încurcată, privindu-l însă fix pe Chilian — continuă, continuă ! Ce voiai să spui, ai început foarte bine ceea ce...

— N-aveam nici o descoperire de făcut ! — spuse Chilian cu aceeași placiditate — dar Emilia era o femeie singuratecă, frumoasă, ieșită din formele acelea convenționale, care apără într-un fel orice femeie... era curajoasă, dar și slabă în același timp și asta simt toți, mai ales...

— Da-da ! — făcu Francisca, întrerupîndu-l cu o neobișnuită violență — ea era o femeie hăituită ! Și Comșa...

— Comșa e un lup îndemînatec ! — spuse Chilian rîzînd — o lupoaică bătrînă ! Dar să nu-l nedreptățim, eu cred că și funcționarul acela... îmi scapă numele...

— Costin Belizarie! — răspunse Francisca, repede, privindu-l pe Chilian încordată, cu ochii aprinşi.

— Şi ăsta — continuă Chilian, amuzat parcă de această pălăvrăgeală — şi ăsta, dacă îl căutai mai bine sub blana lui de mieluşel, dădeai de o coadă de lup! Cunosc asta, în faţa unei femei frumoase, care pare vinovată de ceva din punct de vedere moral, la unii se naşte un fel de îndrăzneală şi o cruzime neaşteptată! Dar poate că bat cîmpii şi vecinii ăştia ai tăi comentau pur şi simplu...

— Nu-nu! — îl contrazise Francisca, din nou, cu atîta vehemenţă încît el zîmbi — era ceva... ceva precis, care îi reproşau lui Paul şi îl admirau în acelaşi timp! Nu-i cunoşti, nu ştii ce haită de lupi sînt! Cine ştie ce-o fi îndrăznit ticălosul ăsta cinic faţă de Emilia şi cînd te gîndeşti că aici... sub ochii mei! Dacă mai stau mult aici, între ei, cred că i-aş putea ucide liniştită! Aud în fiecare zi lucruri atît de...

— Lasă astea! — o întrerupse Chilian, văzînd că Francisca începe să se monteze, epuizîndu-se, cum făcea adeseori în mod nepotrivit cu importanţa faptelor pentru care se cheltuia.

După cîtva timp, Chilian adăugă:

— Oricum, Emilia nu s-a mai întors. A învins, în felul ei! Şi asta, deocamdată, nu le reuşeşte la prea multe...

— N-a învins singură! — spuse Francisca — tu ai ajutat-o!

— Nu învinge nimeni singur! Nici nu e ceva uman asta! Cum, să înving singur? — se uimi Chilian şi se întoarse spre Francisca.

CAPITOLUL VI

DUPĂ ACCIDENTUL MORTAL DIN HALA DE mecanică grea, se făcură ample cercetări pentru a se stabili cauzele acestei întîmplări ; se verifică fișa de instructaj a tînărului lucrător de la întreținere, Petrescu Ion, care lucrînd la o reparație electrică a marii raboteze fusese ucis prin alunecarea suportului peste el, se verificară fișele de instructaj ale tuturor lucrătorilor de la întreținere, se verificară cursurile școlii de instructaj, frecvența, materialele predate etc. Totul era însă în regulă, fișa celui accidentat era la zi și în cele din urmă se dădură pedepse ușoare celor doi maiștri care răspundeau direct de accident (unul dintre ei era chiar Iordăchescu, pe care îl admirase Chilian pentru felul în care se purtase în timpul operației de salvare. După ce fu pedepsit pe linie administrativă, Chilian propuse organizației de bază a secției să-i facă dosarul și să fie propus candidat.) Mai fu pedepsit macaragiul pentru lipsă de operativitate, lucrătorul de la raboteza aflată în reparație și care nu controlase dacă Petrescu își asigurase suportul etc.

Două urmări directe și imediate avu această moarte : una, propunerea lui Iordăchescu ca membru de partid, pentru că, în afară de faptul că lucra conștiincios în producție, dăduse dovadă de stăpînire de sine și de promptitudine într-o situație neobișnuită ; a doua urmare a acestui fapt fu un eveniment neînsemnat, curent în viața marii uzine, de nimeni observat aproape : lucrătorul zilier Cupșa

Ion, proletar agricol, venit în București de la mare depărtare să găsească de lucru și să-și întrețină familia rămasă acasă, fu primit într-o echipă care lucra în hala a doua a secției de vagoane, calificîndu-se în meseria de sudor electric.

Nimeni n-ar putea să explice de ce Cupșa, după ce refuzase de atîtea ori propunerea lui Chilian de a intra să se califice (avînd motive întemeiate s-o facă, deoarece pe tot timpul calificării lucrătorilor nu li se plătea decît o sumă care acoperea doar masa și cazarea), se hotărîse deodată, după ce asistase împreună cu sutele de bărbați și femei care veniseră alergînd, împinși de la spate de atracția morții, la acel sfîrșit fulgerător. Chiar și Chilian rămase uimit de această reacție neașteptată a lui Cupșa, dar tăcu, după obiceiul lui, neîntrebîndu-l nimic, așteptînd să priceapă singur, dacă era ceva de priceput.

După primele două zile de lucru, Chilian trecu să-l vadă.

Aproape toată suprafața halei a doua a secției de vagoane era ocupată de rame mari, ridicate pe capre de fier care serveau ca planșeu vagoanelor de 50 de tone, fabricate în secție. Pe fiecare astfel de ramă lucra cîte o echipă de sudori ; echipa unde se califica Cupșa lucra pe o ramă chiar lîngă intrarea în hală, la peretele din dreapta. Lîngă prizele mari din perete se aflau două transformatoare de curent, de la care duceau cabluri lungi, cauciucate, sus pe ramă, în locurile unde lucrau cei opt membri ai echipei. Al optulea sudor, șeful de echipă, nu se afla acolo. În afară de lucrători, se mai găseau pe lîngă ramă încă patru oameni care învățau meseria, purtînd numele de «elevi-sudori» și printre care era și Cupșa.

Văzînd interesul pe care i-l poartă Chilian, Cupșa, care purta acum peste puloverele sale subțiri, roșietice, decolorate de soare, un șorț lung de piele, în-

cercă să-l convingă să «dea un ordin» să nu i se retragă banii de masă și de cazare sau, dacă nu, să i se retragă abia mai tîrziu, cînd va deveni lucrător calificat, cu leafă.

— Păi cum așa, cui să dau eu ordin ? îl întrebă Chilian, privindu-l pe celălalt cu ochii întredeschiși, batjocoritori, cine vrei să plătească în locul tău ?

— Dacă îmi retrage casa și masa, răspunse Cupșa, nu-mi mai rămîne nici treizeci de lei care să... pe cînd dacă mi-i impută pe urmă, după ce...

— Da' ceilalți cum fac ? îl întrebă Chilian, lor nu le *impută* banii de casă și masă ?

Cupșa ridică ochii și îl privi cu oarecare veselie pe Chilian, parcă vrînd să-i dea să înțeleagă că el pricepuse că celălalt vorbise în doi peri, de formă, că el, Cupșa, nu e «ca ceilalți», că de el se ocupa, pentru cine știe ce motive, chiar el, Chilian, care avea o putere mare în uzină. Chilian cam ghici ce se întîmplă în capul lui Cupșa și spuse cu lene, știind cît de inutilă era fraza :

— Da' înainte cine îți plătea ție, mă, Cupșa Ion, ca să înveți meserie, să umbli la școală unde se învîrt tot felul de profesori pe lîngă tine și să înveți fizică și tehnologie ? Ai, mă, cine ? Înainte sărăntocii ca tine erau trimiși...

Aici Chilian se opri, văzînd că Cupșa îl urmărește cu același zîmbet ironic și se blestemă în gînd pentru prostia și lipsa sa de răbdare.

— Dacă dați un ordin se aranjează toate, spuse Cupșa, să mai trimit și acasă ceva, barem cît să...

— Ce să trimiți acasă ! făcu Chilian, încercînd să se stăpînească, enervat din nou de propria sa neghiobie, că sta și încerca să-i toarne «fraze» pe care Cupșa nu avea cum să le priceapă și de care se ferea instinctiv, ca de orice venea de la o autoritate administrativă.

— Și cui vrei să dau eu ordin ? continuă Chilian, contemplîndu-și vîrful pantofilor. De ăștia ca tine

sînt aici o armată întreagă, pentru toți vrei să dau ordin ? Cui să dau eu ordin, ha, mă ?!

Cupșa nu răspunse, privindu-l pe Chilian cu aceeași veselie ironică, neascultînd nimic din cele ce spunea celălalt, convins că Chilian se eschiva să dea acel «ordin» pentru cine știe ce motive ascunse, de neînțeles, așa cum tot de neînțeles fusese și faptul că îl oprise să mai lucreze afară în curte. Față de Chilian, Cupșa nu mai era întunecat și bănuitor, ci adoptase un fel de atitudine veselă și înțelegătoare, care spunea parcă : «Între noi doi e un fel de legătură pe care nu o pricep bine și care nu-mi strică. Dacă ți se năzare să mă împingi de la spate, eu nu sînt atît de prost să nu mă las împins și, pînă cînd ai să te dezmeticești, eu am să trag foloasele ! De ce să fiu prost, cînd...»

În această atitudine față de Chilian era și o oarecare neliniște față de motivele care îl făceau să se poarte în acest fel neașteptat pe acel care era «unul din stăpînii fabricii», dar această neliniște dispăru destul de repede după ce Cupșa începu să lucreze în hală și rămase doar un fel de batjocură binevoitoare și ascunsă. În cele din urmă Chilian plecă, enervat de veselia batjocoritoare a celuilalt, pe care în sinea sa era convins că o merită.

Cupșa se apropie de lucrătorul pe lîngă care fusese dat în săptămîna aceea. (La sudura ramelor se lucra în două schimburi și fiecare «elev-sudor» își avea lucrătorul său, care-l instruia în fiecare schimb.)

În afară de Cupșa, în echipa lui Scarlat (așa se numea șeful echipei de sudori) mai erau încă trei necalificați : doi bărbați și o femeie. Femeia era o fostă măturătoare în hală, avea vreo douăzeci și nouă de ani, era lungă și uscată, cu niște sprîncene negre, foarte groase, și tăcea aproape tot timpul. Ceilalți doi erau un băiat de vreo optsprezece ani, care terminase de curînd liceul și nu reușise să intre la facultate, și un bărbat mai în vîrstă decît Cupșa,

Scanned with OKEN Scanner

de 32—33 de ani, fost judecător, care se recalifica. Pe licean îl chema Filipescu și era mic, gras, inteligent și foarte vorbăreț; fostul judecător, pe nume Sarmeș, nu era nici el prea înalt, era însă foarte slab, avea niște mîini mari, albe, foarte expresive, și o expresie de pasăre veșnic speriată. Liceanul și cu fostul judecător erau mereu împreună, iar măturătoarea se ținea deoparte tăcută și ursuză, așa că Cupșa nu prea avea cu cine se înțelege dintre «colegii» săi. De trei ori pe săptămînă, cu puțin înainte de ora zece, cei patru necalificați coborau la vestiare, se spălau, se schimbau și plecau la școala de calificare, ale cărei cursuri se țineau într-o baracă aflată lîngă cantina uzinei, nu prea departe de barăcile unde locuiau zilierii. Aici veneau, la fel cu cei patru, sute de elevi, împărțiți în clase de strungari, turnători, forjori, ajustori, sudori electrici și de autogenă, frezori etc., primeau caiete, creioane, cărți și li se preda aritmetică, fizică, tehnologia metalelor, un așa-zis curs de «constituție» în care li se vorbea de «istoria omenirii» cu date elementare despre marxism, cîteva ore de limba română etc. Compoziția socială și nivelul de pregătire al elevilor era foarte pestriț, alături de muncitori cu gradul întîi sau doi de alfabetizare se găseau, e drept, mult mai puțini absolvenți de liceu, licențiați, în clasa lui Cupșa se afla chiar și un doctor în drept internațional. Se aflau acolo în majoritate țărani de prin împrejurimile Bucureștiului, femei venite direct de la plită, vînzători din comerțul alimentar de stat, prăvăliași, misiți, mici funcționari, profesori, avocați, foști pușcăriași, țigani, femei de serviciu, liceeni.

În producție, treaba lor, a «elevilor», nu era prea mare; trebuiau să stea pe lîngă lucrătorii la care fuseseră repartizați și să «fure» meseria. În general, ei erau puși să facă treburile mărunte, să aducă electrozii de sudură de la magazie, să aducă laptele pentru lucrători la zece și cîteodată, cînd controlul

tehnic refuza vreo ramă, «elevii» plecau în fundul halei la rama refuzată și curățau zgura de pe sudură. Fosta măturătoare, care se chema Anica, era pusă în continuare la muncile cele mai simple, să mături dedesubtul ramei, să adune capetele de electrozi... De altfel ea prinse repede meseria, fusese dată pe lîngă o fetișcană de nici douăzeci de ani, care pleca adeseori de la ramă, umblînd cine știe pe unde prin uzină, și o lăsase încă din prima lună pe Anica să «tragă» cu aparatul. Chiar după ce ieși lucrătoare, Anica continuă să mături, să aducă laptele, să vină cea dintîi la lucru, toate făcîndu-le cu aceeași posomorîtă tăcere, privind scurt și dușmănos pe sub sprîncenele-i negre, groase, de parcă cineva i-ar fi poruncit să facă toate aceste lucruri.

Liceanul și fostul judecător, care se țineau mereu unul de celălalt, în toată perioada de școală, învățară foarte puține lucruri, stînd rareori pe lîngă lucrători ca să privească prin măștile de protecție, ce li se dăduseră, cum se suda ; chiar cînd erau trimiși la curățat de zgură la ramele refuzate, în fundul halei, ei dădeau cu ciocanul și apoi cu peria de sîrmă cu mișcări încete, descompuse, de parcă mîinile le-ar fi plutit în apă, discutînd mereu între ei lucruri pe care Cupșa, ca și ceilalți lucrători nu le puteau înțelege. Toți lucrătorii aveau un respect definit față de cei doi, față de cultura și originea lor socială deosebită, îi puneau prea rar să facă ceva, le vorbeau cu «dumneata», nu-i înjurau, de multe ori se abțineau ei înșiși să înjure în prezența lor. De altfel, din cei doi «intelectuali» care învățau meserie în echipa lui Scarlat, numai Sarmeș, fostul judecător, se califică și își termină școala ; celălalt, Filipescu, liceanul, după vreo patru luni, fu numit să lucreze la laborator, tot în cadrul uzinei.

Cupșa nu prea avu mare noroc cu lucrătorii pe lîngă care fusese repartizat ; într-un schimb stătea pe lîngă un sudor pe nume Sava, un lungan osos,

Scanned with OKEN Scanner

care cam bea și venea de obicei mahmur și somnoros la lucru. Era unul din cei mai buni sudori ai echipei, dar cu Cupșa se purta prost, îl înjura, îl trimitea încolo și de cele mai multe ori se făcea că nu-l bagă în seamă. În al doilea schimb, lucrurile stăteau și mai rău : în această echipă (șef era tot Scarlat, ce lucra însă numai de dimineață, întîrziind uneori pînă la 5—6 după amiază, aranjînd foile de lucru, materialele și celelalte pentru echipa de după amiază) lucrau doi frați, țigani, foarte tineri amîndoi, avînd între 20 și 23 de ani, și care semănau uimitor între ei. Îi chema Popescu, pe unul Gigi, cel mare, și pe celălalt Fane. Cupșa fusese dat pe lîngă cel mic, Fane, care îl trata ca pe un servitor. O dată încercă chiar să-l lovească, dar felul în care numai îl privi Cupșa îl făcu să-i treacă cheful. Cei doi frați locuiau în Pantelimon, se îmbrăcau fistichiu, cu pantofi bombați, cu tălpi groase, cu cămăși colorate, își ungeau părul cu soluție și-l buclau în față, umblau joile, sîmbetele și duminicile prin saloane, la dans, erau cuțitari iscusiți și, împreună, nu se temeau de nimeni.

În mod instinctiv, după prima săptămînă, Cupșa se apropie de șeful echipei, de Scarlat, un om de vreo treizeci de ani, nu prea înalt, însă foarte puternic, cu o figură energică, aproape frumoasă. Scarlat alerga jumătate de zi prin hală după treburi, în interesul celor două echipe pe care le comanda, avea și o sarcină pe linie de sindicat, astfel că ajungea foarte rar să «tragă» la ramă. Cupșa începu să stea pe lîngă el, alerga să îndeplinească poruncile pe care Scarlat abia le discutase cu ceilalați, fugea după el prin hală sau pe la birouri cînd îl căuta cineva și în curînd Scarlat ajunse să-l trimită prin tot felul de locuri, cu misiuni mărunte ; de cîteva ori îl trimise și acasă la el, după cîte ceva. Scarlat era un bun șef de echipă, se lupta pentru comenzile lor, adeseori rămînea pînă seara tîrziu,

Scanned with OKEN Scanner

trăgînd la ramă cu cealaltă echipă, cînd erau în urmă şi trebuise dimineaţa să alerge prea mult, şi se bucura în ochii tuturor, lucrători şi maiştri de hală, de o simpatie şi autoritate de nezdruncinat. Acceptă serviciile lui Cupşa, dar fără să se intereseze prea mult de soarta lui, astfel că acesta se trezi că nu era de fel înlesnit de faptul că alerga încolo şi încoace cu treburile lui Scarlat, ba, dimpotrivă, aceste sarcini picau în plus faţă de ce-i dădeau de făcut fraţii Popescu. Deşi lucra numai pe lîngă cel mic, ei considerau, ca orice lucru care aparţinea unuia, că trebuie să-i servească pe amîndoi.

După aproape o lună, Cupşa ajunse să nu mai aibă aproape nici o clipă liberă, deşi în mod obişnuit un «elev-sudor» nu avea prea multe de făcut, el fiind aproape tot timpul un spectator, muncind doar trei zile întregi pe săptămînă, şi atunci «munceau» era un fel de a spune, deoarece stăteau pe lîngă lucrători, privind prin măştile de protecţie cum lucrează aceştia. Pentru Cupşa însă toată treaba pe care o făcea i se părea o joacă faţă de munca grea, de zece ore, pe care o făcuse afară, în curte, şi cu felul în care lucrase acasă la cîmp, zilier, «nopsamoş», la unul sau la altul, iar cele trei zile pe săptămînă cînd mergea la şcoală i se păreau furate, un chiul şi o odihnă inutilă, de care însă se folosea din plin. Cît priveşte luarea de notiţe la cursuri, Cupşa nu prea reuşea, deoarece scria foarte greu şi se ferea de scris, căutînd să folosească cît mai bine acele ore de odihnă şi refacere, care se puteau întrerupe oricînd. Avu noroc însă că liceanul, Filipescu, care se plictisea la cursuri, deoarece materia se preda la un nivel foarte elementar, văzînd că într-o săptămînă Cupşa umpluse abia o jumătate de pagină de caiet cu notiţe amestecate de la toate materiile, se oferi să ia notiţe în locul lui, lucru cu care Cupşa fu de acord. Astfel că la sfîrşitul perioadei de

calificare (care dura șase luni) Cupșa avea caiete cu notițe complete, exemplar făcute. Pentru acest lucru nu-i fu deloc recunoscător lui Filipescu, deoarece își închipuia că, dîndu-i celuilalt caietele și creioanele sale să le folosească, îi face o îndemînă tot așa cum lui îi convenea să stea degeaba, cu coatele pe bancă, cu ochii pe jumătate închiși, făcînd cît mai puține mișcări, căutînd să se cheltuiască cît mai puțin. Fiind scos Cupșa de cîteva ori la tablă și neștiind nimic, Filipescu, din plictiseală sau pentru că îl intimida perfecta tăcere și reținere a acelui țăran posomorît și puternic, începu să repete cu el lecțiile, cu voce tare, și Cupșa îi răspundea și îl asculta cu o blîndețe mirată, așa cum vorbești cu un copil, privind nepăsător printre pleoapele întredeschise la băiatul mic, vioi și vorbăreț de lîngă el, care se agita ca un mierloi să-i bage în cap lucrurile pe care el le putea citi foarte bine și din caiet. Nu le citea însă niciodată și lui Filipescu îi făcea o vădită plăcere să explice, să scrie și să deseneze lecțiile uneori la un nivel de la care Cupșa nu mai înțelegea nimic și Cupșa îl lăsa să facă ce voia, căutînd să se miște, să vorbească și să gîndească cît mai puțin.

De gîndit se gîndea el totuși, dar se gîndea de obicei acasă, la ai lui, la cele două fete care alergau de colo-colo în rochițele lor colorate și murdare, la socru-său, care era pe jumătate paralizat, stînd toată ziua pe tindă, înjurînd găinile, la soacră-sa, o femeie încă tînără, care avea o deosebită pică pe fata cea mai mică, pe Lenuța, ce semăna cu el, cu Cupșa, și pe care o nedreptățea unde putea, la mîncare, la haine, la felul în care-i vorbea, încercînd s-o atingă cînd putea, ori la nevastă-sa, ce lucra toată ziua, cu veșnicii ei ochi rotunzi, speriați, acră la vorbă, mereu grăbită, ciufulită și nemîncată ca lumea.

În timpul primei luni, Chilian mai trecu de cîteva ori pe la rama lui Scarlat, uneori fără să-i adreseze nici un cuvînt lui Cupșa, neprivindu-l măcar. Cînd

îi adresă o dată cuvîntul, la mai bine de trei săptămîni de cînd își începuse Cupșa calificarea, Chilian avu surpriza să găsească un Cupșa vesel, ușor batjocoritor, care încercă din nou să-i stoarcă «ordinul» acela, ca să nu i se mai rețină cazarea și masa din îndemnizația de școlarizare. Chilian îl refuză și de astă dată, încercînd să-l convingă că nu putea da un astfel de ordin și mai ales de faptul că el nu dădea ordine, dar din nou Cupșa îl privi ironic și neîncrezător ; asta îl înfurie pe Chilian — el care era atît de stăpînit și de nepăsător de obicei — și îl întrebă pe celălalt, bănuind ce-i trecea prin cap :

— Bine, mă, dar de ce crezi tu că ar trebui să am mai multă grijă de tine ? Ce, ești cumnat cu mine, mi-ai botezat copiii ?

— De ce să-ți botez copiii ? întrebă Cupșa și rîse. Dar dacă vrei dumneata tot poți să...

— Bine-bine, să zicem că aș putea ! îl întrerupse Chilian enervat nu de veselia batjocoritoare a celuilalt, ci de faptul că el, Chilian, stă și îi «toarnă din nou fraze», dar oricît știa el că o face fără rost, își dădea totuși drumul, blestemîndu-se mai tîrziu — să zicem că aș putea, dar de ce s-o fac pentru tine ? Ce am eu cu tine în mod special, în uzina asta există anumite legi la care toată lumea...

Cupșa însă continuă să-l privească cu capul ușor plecat, cu ochii sclipind într-un anumit fel de parcă ar fi spus : «Știu-știu, așa e cu legile, dar tu te-ai trădat că ai ce ai cu mine, nu m-ai lăsat să-mi văd de treabă, m-ai băgat aici, nu știu ce anume ai cu mine, dar *ceva* tot ai, așa că măcar dă-mi bonuri la cantină și lasă-mă să dorm în baracă, să ajung să mai trimit și acasă ceva, că ăia acolo umblă cu ochii împrăștiați de foame...»

Privirea lui Cupșa era atît de clară, încît Chilian se întrebă el însuși, mirat : «Într-adevăr, ce am eu cu ăsta, ce mă tot învîrt pe lîngă el ?» Și încercă să-și aducă aminte în ce fel îl cunoscuse pe Cupșa ;

își aminti de după-amiaza aceea din cabinetul Franciscăi, de rana de la picior a lui Cupșa, de felul în care-l văzuse apoi în colțul halei în construcție cărînd șinele de fier, își aminti de pontator, căruia îi poruncise să-l scutească pe Cupșa în ziua aceea de lucru, apoi dăduse ordin să nu mai fie primit la lucru și cum încercase să-l găsească în ziua cînd își lua banii ca să... Bine-bine, dar de ce interesul ăsta, undeva trebuie să se fi strecurat vreun fapt mărunt, ceva care să fi schimbat într-un fel lucrurile ?

Chilian se întoarse, concentrat, lăsîndu-l pe Cupșa fără nici o vorbă, încercînd mereu să-și aducă aminte de ce omul ăsta necunoscut... Rememoră de cîteva ori la rînd aceleași fapte, cabinetul Franciscăi, intrarea lui Cupșa, încercă să-și aducă aminte ce spusese, apoi cum îl găsise cărînd șinele, pontatorul... Încercă să amplifice și să nuanțeze aceste cîteva date ca să prindă de undeva, din vreun colț stingher, obscur, uitat, impulsul acela care-l făcuse să se intereseze în mod special de Cupșa, un zilier oarecare, cum se găseau cu sutele în uzină. Nu reuși însă oricît se încordă, și cîteva ore în șir, în mijlocul celor mai diferite treburi, reveni mereu la același lucru, scormonind prin aceleași date, puține, cabinetul, intrarea lui Cupșa, cum cără șinele, pontatorul, cum intervenise... De ce intervenise ? Și mai ales de ce dăduse ordinul acela ca omul să nu mai fie primit la lucru ? Cupșa era ardelean ca și el, venise ca și el cu cincisprezece ani în urmă de peste munți, sărac, hăituit, îndobitocit, să caute de lucru, dar de ăștia se mai găsesc în uzină și chiar dacă ar vrea el n-ar putea să... Da-da, nu trebuia să refacă mereu acea jumătate de ceas cînd îl întîlnise pe Cupșa și cînd în mod precis nu se întîmplase nimic, trebuia să încerce să urmărească verigile propriilor sale gînduri, din clipa în care-l văzuse pe zilier intrînd în cabinetul medical, schiopătînd ușor, acolo trebuie că

se află acea «aşchie», acel impuls neobişnuit, revelaţia... da-da ! Revelaţie ! Revelaţie, revelaţie, revelaţie ! Şi Chilian repetă în gînd, mecanic, acest cuvînt, pînă cînd îi pierdu sensul, şi silabele începură să sune străin şi caraghios ca un cuvînt dintr-o limbă de care nu auzise niciodată.

Se găsea în biroul inginerului-şef al uzinei şi asista la o şedinţă de producţie împreună cu toţi şefii de sectoare şi încercă să fie atent la cele ce se spuneau acolo. Simţea o uşoară fierbinţeală la tîmple şi o crispare în tot corpul, o emoţie de un anumit tip, pe care o trăia totdeauna cînd «gîndea», încercînd să «analizeze», să spargă faptele într-un mod «nefiresc», să le combine într-alt fel, nepotrivit, caraghios chiar, ca apoi deodată să ţîşnească din toată acea «fantasmagorie» un adevăr, o concluzie neaşteptată, proaspătă ca pielea unui prunc, atît de simplă şi de firească încît îl făcea să rîdă. La Chilian, care era de fapt un lucrător «cu braţele», în ultimii ani, de cînd făcea alte munci, începînd să «gîndească pe contul lui», trăia un tip de emoţie specială, de nedefinit, dar cu un sunet specific, ce îi anunţa, ca o sirenă ce se aude de departe sau ca o rază dreaptă de soare care îl loveşte pe frunte, acea stare nouă, acea descoperire a lui.

Pe Chilian, în acele clipe, un pictor cu simţul fantasticului l-ar fi putut desena stînd pe ţărmul oceanului, privind cu o mare forţă şi intensitate înspre apă, atît de puternic şi de liniştit, încît ar fi zărit, deodată, ridicîndu-se din apele tulburi şi agitate uşor ale oceanului, un continent întreg, cu un mare zgomot şi uruit de apa care cad înapoi, şi fiecare pisc de munte, fiecare fisură a ţărmului era legată prin asociaţii invizibile de puterea şi voinţa sa, într-atît, încît sub ochii săi ţărmul uriaş se mişca de parcă ar fi fost un nesfîrşit şarpe viu, iar munţii pulsau încet, ridicaţi şi coborîţi de propria sa încordare.

Scanned with OKEN Scanner

Astfel, gîndind, Chilian simţea o «emoţie specială», un fel de încordare, teamă şi presimţire a unei nemaipomenite bucurii.

Bucuria aceea era *libertatea,* puterea de a fi liber, de a trăi în mijlocul celorlalţi, dar de a oglindi deodată, chiar şi numai pentru un ceas sau o fracţiune de secundă, lumea, lumea veche, roasă şi cunoscută, monotonă şi cenuşie, într-un fel atît de nou, atît de uluitor şi de înfricoşător, încît întreg corpul să ţi se transforme într-un fulger sau într-un ţipăt, de spaimă şi victorie în acelaşi timp. Chilian încerca în acele secunde *emoţia existenţei* sale, care era tot atît de puternică şi de nesuportat ca şi aceea pe care o trăieşte un condamnat la moarte în ultimele clipe cînd e viu.

În aceeaşi zi, încă în timpul şedinţei cu şefii de sector la care asista, în timp ce toată lumea examina macheta unei locomotive Diesel pentru transporturi forestiere, Chilian îşi aminti ceea ce îl făcuse să se intereseze în mod special de Cupşa : cînd responsabilul lor venise în mijlocul zilierilor să facă pontajul pe ziua în curs, Chilian, care sta deoparte, văzînd oamenii aceia adunaţi în jurul pontatorului ce se uita în carnet, asociase tot acel grup cu o scenă pe care o trăise în copilărie : un grup de ţărani, la marginea unei păduri, toamna, adunaţi în jurul administratorului pădurii, care ţinea nişte foi în mînă, pe care le mişca uşor vîntul. Cupşa şi ceilalţi erau «aceiaşi ţărani din toamna veche, umedă, cu lut cleios pe jos, adunîndu-se în jurul omului care îl reprezenta pe stăpînul pădurii», dar de astă dată ei făceau asta, *trăiau* asta în mijlocul unei uzine. Ei trăiau, cum îi trecuse lui Chilian atunci prin cap, o *realitate în altă realitate* şi, dacă le-ar fi explicat cineva acest lucru, ar fi întors capul, ar fi privit miraţi, poate chiar batjocoritori, şi n-ar fi înţeles nimic. Ei trebuiau făcuţi să trăiască această nouă realitate, s-o înţeleagă, şi asta era o sarcină neîn-

chipuit de grea. Chilian însă își luase această sarcină, părîndu-i-se că ar fi chiar esența profesiunii sale. Așa credea el și acționase în consecință.

Cupșa era unul singur din cei mulți care se apropiau în acei ani de partid, și Chilian îl urmărea numai pe el, pentru un timp, ca să priceapă mai bine forța clasei sale și a timpului în care trăia.

Într-una din cele două echipe ale lui Scarlat se găsea printre alții un sudor mărunțel, cu ochii spălăciți, cu părul rar, puțin, pe care Cupșa nu prea îl băga în seamă, socotindu-l palavragiu și afemeiat. Sudorul acesta se chema Caramihu și toată lumea îl iubea pentru felul lui copilăros de a fi. Deși pe aproape de patruzeci și întreținînd o familie numeroasă — avea patru copii, dintre care trei fete —, Caramihu se purta de parcă n-ar fi împlinit încă nici douăzeci și ar fi fost singur pe lume ca o pasăre pe ram. Capul lui mic, cu ochii fără culoare, cu gura mereu mobilă, cu un veșnic surîs mic, copilăresc, în colțul stîng al buzelor (surîs atît de perpetuu încît în partea stîngă obrazul său avea un rid creat de acest surîs, o cută a pielii, care nu se găsea și pe partea dreaptă), îl arătau atît de dezarmat și de deschis în fața oricui, încît de cum îl vedeai simțeai o senzație de iubire amuzată și protectoare totodată. Caramihu era un om dezordonat, purta mereu haine boțite, cămășile le avea în carouri, colorate și vechi, cu gulere subțiri, stîngace, dar și un om de o cinste și bunătate rar întîlnite. Pe Caramihu nu-l văzuse nimeni încruntat sau posomorît, nici măcar plictisit, de cum începeai să-i vorbești, el întorcea repede capul, te privea cu ochii lui mici și zîmbetul din colțul buzelor apărea imediat, dîndu-i o înfățișare dezarmată și caraghioasă, ca un băiețel de cinci ani, cu pantaloni lungi, albaștri, peticiți, care-și pune pe cap cu gravitate un chipiu de general. Chiar cînd făcea vreo treabă serioasă, trecînd grăbit prin hală,

căutîndu-l pe inginer sau pe maistru, sau cînd se ridica în vreo ședință, toți din jur îl priveau și îl ascultau cu o îngăduință protectoare. Cei din echipă aveau grijă de el, îi luau pantofii, care erau veșnic scîlciați, și îi dădeau la reparat, dacă stătea cineva la coadă la carne îi cumpăra și lui Caramihu un kilogram-două, să ducă acasă, uneori Scarlat îi lua banii, pe care Caramihu îi purta alandala, împrăștiați prin buzunare, îi aranja și îi împăturea frumos și îi punea în portofel, pe care el îl băga în buzunar cu un gest grăbit și cu veșnicul lui zîmbet mic și mirat, de parcă ar fi spus : Dacă vreți voi !...

Chiar și nevastă-sa, o femeie mărunțică, neagră, avea grijă de el ca de un copil, îi lega fularul la gît cînd pleca iarna de acasă, nu-i făcea niciodată vreun reproș cînd Caramihu pierdea sau împrumuta cuiva din bani, îi spunea să-și șteargă nasul, să-și taie unghiile și, tot iarna, îi potrivea umerii hainei sub palton, de cum îl vedea, căci se îmbrăca în grabă și atît de neatent la înfățișarea sa, încît hainele pe el stăteau strîmbe și descheiate, parcă zîmbeau mereu împreună cu toată lumea de stăpînul lor, iar paltonul pe care Caramihu îl îmbrăca totdeauna «pe trei sferturi» stătea ridicol pe el, bombat în piept și cu umerii ascuțiți, ca o platoșă medievală.

De cum îl văzu, Cupșa rămase mirat la început de felul deschis, dezarmat, aproape caraghios, de a se purta al acestui om destul de în vîrstă, apoi, cînd își dădu seama că aceasta era chiar firea lui și că toți ceilalți îl iubeau și îl ocroteau tocmai pentru acest lucru, Cupșa începu să-l disprețuiască, nedîndu-i nici un fel de importanță. Cînd îl mai văzu și stînd de vorbă uneori cu Victorița, o sudoriță din aceeași echipă cu Caramihu, convingerea lui Cupșa se formă o dată pentru totdeauna. (Victorița era o fetișcană nemăritată, pe lîngă care fusese dată fosta măturătoare, femeia aceea lungă, uscată și mohorîtă și care începuse în prima lună să tragă la ramă,

spre deosebire de ceilalţi «elevi», deoarece Victoriţei îi cam plăcea să umble prin uzină în timpul lucrului. Faptul că Victoriţa nu prea lucra, aducînd prejudicii întregii echipe care lucra în acord, în comun, împărţind egal banii, precum şi unele zvonuri despre «imoralitatea» ei, făcea ca ceilalţi membri ai echipei să manifeste aproape o continuă răceală şi distanţă faţă de ea. Singur Caramihu se apropia de femeie şi discuta cu ea, cum discuta şi cu ceilalţi, cu figura lui caraghioasă şi copilărească, ignorînd total că Victoriţa lipsea zilnic cîte un ceas-două de la ramă sau că umbla zvonul că nu vrea să se mărite, numai ca să-şi facă cît mai mult de cap. Şi tocmai faptul că el se purta cu Victoriţa în mod firesc, ca şi cu oricare alt membru al echipei, făcea ca lucrătorii, în frunte cu Scarlat, s-o mai bage oarecum în seamă şi chiar s-o rabde în continuare în echipa lor.)

Victoriţa, deşi era o fire cam superficială, veşnic veselă şi împrăştiată, prea puţin simţitoare la ceilalţi, avînd o nepăsare care atingea uneori cruzimea, aşa cum se întîmplă de obicei cu oamenii veseli şi nu prea deştepţi, înţelese destul de repede ce servicii îi face Caramihu, fără să ştie, şi începu în mod sincer să ţină la el. Uneori ajungea pînă acolo că îi cîrpea cămăşile, ori se răţoia la vreun lucrător care, din nevoie ori doar pentru că Caramihu nu refuza pe nimeni, îi cerea bani cu împrumut.

Cupşa însă, care de la început îşi dădu seama de firea Victoriţei, precum şi de atmosfera ostilă de care era înconjurată în echipă, şi închipuindu-şi că toată lumea îl disprețuieşte pe Caramihu, nu-i mai dădu nici un fel de importanţă.

Cam în timpul cînd Cupşa avu ultima discuţie cu Chilian şi cînd acesta îl părăsise deodată, plecînd îngîndurat, într-o dimineaţă, în jurul pauzei de zece, sudorul se apropie de Cupşa şi încercă să intre în vorbă cu el. (Cupşa era obosit, tocmai adusese lap-

tele pentru întreaga echipă, însoțit de Fane Popescu, lucrătorul pe lîngă care stătea în săptămîna aceea, unul din cei doi frați țigani.)

Caramihu, în mînă cu sticla de lapte, din care trăgea cîte o înghițitură, se apropie de Cupșa, care ședea pe o cărămidă lîngă un transformator, și așteptă îngîndurat, privind în pămînt în fața lui, să treacă pauza.

— Hei, Cupșa ! îl strigă Caramihu cu vocea lui subțirică, stridentă cîteodată. Ce mai faci, mă ! Ți-au mai scris ai tăi de acasă, hai, mă ?

Sudorul vorbea cu Cupșa de parcă s-ar fi cunoscut de cînd lumea, cu ochii mici și sclipitori și cu zîmbetul lui copilăresc și dezarmat.

Cupșa ridică capul, îl privi și nu spuse nimic.

— Hai, ia ! continuă Caramihu, întinzîndu-i sticla cu lapte.

Văzîndu-l posomorît, crezuse că e din pricină că-i e foame. Cupșa îl privi din nou, vru să-l refuze, dar se răzgîndi, luă sticla și trase o înghițitură bună. Cînd îi întinse sticla înapoi lui Caramihu, acesta îi împinse ușurel mîna în care ținea sticla, îndemnîndu-l :

— Ia, ia, mai bea ! Mie îmi stă în gît, îmi umblă toată ziua în sus și în jos ca o găinușă ! Îți place laptele ? Cum îi zice pe la voi, «berea mîțului», ha ?

Sudorul vorbea și îl privea pe Cupșa cu o bucurie și un neastîmpăr copilăresc, în timp ce Cupșa trăgea din cînd în cînd din sticlă, fără o vorbă. Doar cînd Caramihu aminti de «berea mîțului», Cupșa deschise gura să spună ceva, se răzgîndi însă, zîmbi scurt, aprobator, și continuă să bea.

— Gata-gata, mă ! strigă deodată Caramihu, rîzînd, mișcîndu-și picioarele, încălțate în niște bocanci caraghioși și mici, gata, că-l bei tot !

Cupșa îi întinse sticla, celălalt bău ce mai rămăsese pe fund și Cupșa îl examina liniștit de jos în

sus, fixîndu-i cu un dispreș leneș bărbia, pe care în grabă sudorul și-o stropise cu lapte.

Caramihu se duse și își lăsă sticla și întorcîndu-se la Cupșa îi oferi o țigară, pe care i-o aprinse, celălalt neridicîndu-se nici o clipă de jos. Apoi, în timp ce amîndoi fumau, sudorul începu să cînte, încet, pe nas, ca un cîntăreț bisericesc, un cîntec pe care și-l închipuia a fi ardelenesc și la care se repetau versurile (asta, după ce în prealabil îl întrebase pe Cupșa cu un aer șiret «cum se spune pe la ei la tutun» și celălalt îi răspunse «dohan»).

Foaie verde de dohan,
N-am mai iubit de alt-an...

Caramihu continua să cînte, uitînd de țigară, care i se stînse în mînă, urmărindu-l mereu cu o șiretenie copilărească pe Cupșa, așteptînd din clipă în clipă ca acesta să se minuneze de cunoștințele sale în materie de «ardelenism». Cupșa însă continua să-l privească liniștit, dînd mai multă atenție țigării pe care o ținea în mînă și încercînd să recunoască cîntecul pe care-l cînta celălalt, dar nu reuși, căci în afară de cuvîntul «dohan» totul arăta mai degrabă a fi de proveniență oltenească. Pe deasupra, Caramihu mai cînta și nemaipomenit de fals, lucru de care era vădit că nu-și dădea seama.

— Da' meserie, ceva, ai învățat, mă Cupșa? Ți-au dat să tragi cu aparatul? îl întrebă apoi, după un timp, sudorul, știind bine că Cupșa încă nu pusese mîna pe aparatul de sudură. (Într-unul din schimburi îl avea pe Sava, sudorul care bea aproape zilnic și venea apoi mahmur la lucru, nelăsîndu-l pe Cupșa nici să se apropie; iar în celălalt schimb Cupșa era pe lîngă frații Popescu, care, cînd erau bine dispuși, îi strigau în batjocură: «Moțule», «Nuțule», îi ascundeau masca, îi puseseră o dată în bocanc un șarpe de apă adus de cine știe unde, i-au

luat pantalonii din vestiar și i-au băgat în ciment, îi vopsiseră cu pensula și cu vopsea roșie un caiet de notițe de la școală, caiet completat cu multă grijă de Filipescu, îi furară izmenele în cîteva rînduri și le atîrnară ca un steag pe ramă, îl induceau în eroare prin diverse comenzi inutile și caraghioase, care îl făceau pe Cupșa de rîsul întregii echipe etc., etc. Cînd erau «supărați» pe el, frații Gigi și Fane Popescu nu-i aruncau nici o privire, îl înjurau, făcîndu-l «sas, săcui, bozgor, ungur, țăran nenorocit, încuiat, bîlbîit, uscătură, tîrlă etc.» și îl priveau cu dispreț, scuipîndu-l cu abilitate pe vîrful bocancilor ori între picioare.)

Cupșa răspundea la toate acestea în mod obișnuit lui, se închidea în el, se așeza deoparte, devenind ursuz și bănuitor și în general nu le dădea prea mare importanță celor doi frați țigani. Îi privea la rîndu-i cu un dispreț mohorît și cu o ascunsă satisfacție că, în ciuda tuturor înjurăturilor și festelor pe care i le jucau, ei nu-l puteau alunga de acolo, unde el nu voise de fel să lucreze, unde totul i se părea încîlcit, caraghios uneori. În general, Cupșa era uimit că toată reacția acelor oameni străini în mijlocul cărora picase se reducea la indiferență, renghiuri prostești, înjurături, alergătură de colo-colo, în loc să-l alunge înapoi la treaba greoaie, monotonă și prost plătită de afară. Nu-și dădeau *ei* seama, cu toții, că peste nici jumătate de an el va avea dreptul să pună mîna pe aparat și să împartă cu ei banii — destul de mulți, cum observase Cupșa că luau ei lunar, plus primele, depășirile de plan etc. Dintre atîția oameni nu vedea nimeni atît de departe ? Îi *puneau* doar pe cei doi frați să-l sîcîie cu niște *lucruri* care erau de-a dreptul copilăroase și inofensive față de cîte întîlnise și îndurase el, numai la tăiatul de lemne prin pădurile de lîngă Băița, ori și mai înainte, la Baia-Sprie ? Oare numai atîta știau ei să-i facă ? Erau proști ?

Erau «proşti de-anume!» se încredinţa tot mai uimit Cupşa, erau «muţi, mutalăi» şi Chilian era şi el un prost şi un mutalău! El se jucase cu Cupşa, îşi făcuse cine ştie ce «snagă», dar uite că vremea trecea — nimeni din jur nu observa că vremea trecea — şi fiecare ceas era numai în folosul lui, pînă cînd o să vină vremea cînd n-o să mai aibă ce-i face. Atunci o să rîdă el bine în pumni de toţi, şi pînă atunci el s-a ţinea deoparte, nu va răspunde cu nimic şi nici nu va băga în seamă toate *lucrurile* acelea copilăreşti cu care vor să-l «zăhaie».

Cupşa nu putea să-şi stăpînească un fel de uimire batjocoritoare, ascunsă, faţă de felul prostesc şi neîndemînatic în care încercau să-l alunge, dar se purta închis şi posomorît ca nimeni să nu-i observe această uimire şi să-şi dea seama de cauzele ei.

Numai cu Chilian, cînd trecea foarte rar pe la ramă şi cînd îi adresa, şi mai rar, cuvîntul, Cupşa era mai deschis şi mai vorbăreţ. Dar şi asta o făcea tot ca să «ascundă adevărata stare a lucrurilor, pe care o vedea numai el» şi uimirea lui mare, să creadă celălalt, Chilian, văzîndu-l vesel şi nepăsător, că toate merg cum trebuie şi sînt la locul lor. Chiar şi ironia aceea veselă pe care Chilian o citea în ochii lui Cupşa şi care îl enerva, ca o pedeapsă meritată pentru neputinţa sa de a ajunge la înţelegerea celuilalt, era un fel al lui Cupşa de a ascunde. Cupşa simţea că pentru un motiv oarecare, necunoscut de el şi care nici nu-l interesa prea mult, Chilian era într-un anumit fel *legat* de el, deşi toate astea puteau să se rupă oricînd. Dar atît timp cît Chilian, «stăpînul», era legat de el, el, Cupşa, ar fi fost prost să nu încerce să-i smulgă tot ce se putea, căci poate mîine-poimîine celălalt o să se facă că nici nu-l cunoaşte, aşa cum era şi firesc.

Da, acest lucru îl arăta Cupşa în faţa lui Chilian, veselia lui şi faptul că acum se purta mai deschis, mai vorbăreţ voiau să arate că «el, Cupşa, ştie de

legătura lor și o să se folosească de ea, ca să-i arate lui Chilian că nu-i el mai prost decît ceilalți», dar asta o arăta el, ascunzînd de ce se temea mai mult, *uimirea* că ceilalți erau prea proști și neîndemînatici încît să-l poată alunga de acolo, iar Chilian nu-și dădea seama ce făcea, nu-și dădea seama că *vremea trecea pentru el* și că odată și odată n-o să-i mai poată face nimic.

— Ei, te-au învățat meseria? întrebă Caramihu, cu un gest al capului spre grupul de lucrători din spatele lor, care fumau și își beau laptele și între care se găseau și cei doi frați Popescu. Ți-au dat să tragi cu aparatul?

Sudorul știa prea bine că lui Cupșa nu-i dăduseră cei doi frați aparatul pe mînă, cu atît mai puțin Sava, din cealaltă echipă, care lucra bine și foarte repede, dar nu suporta pe nimeni lîngă el.

— Ce să trag? răspunse Cupșa cu un oarecare dispreț. N-am încă nici o lună. Aș găuri rama...

— De ce să găurești rama? răspunse Caramihu rîzînd ușurel, lovind încet cu bocancul drept în piciorul unuia din suporții ramei. Ce, trebuie să începi cu rama? Caută-ți niște fiare, ia aparatul și lipește. Crezi că dacă duci laptele și te ții după Scarlat ai să înveți meseria?

Cupșa se uită o clipă cu atenție la omulețul vioi, care îl privea cu sprîncenele ridicate, cu veșnicul lui zîmbet incert, copilăresc, apoi ridică din umeri și se uită din nou în pămînt fără să răspundă nimic. Lui Cupșa îi era cam ciudă pe Caramihu pentru că îl zădăra fără rost, o dată ce știa prea bine că nici unul din cei doi frați nu i-ar fi dat aparatul, ba l-ar fi luat și peste picior.

— Ia aparatul meu! spuse sudorul, înveselit parcă mereu de figura posomorîtă și nepăsătoare a lui Cupșa. Uite, e acolo, în stînga. Trage încet cauciucul, vezi că e petrecut pe după ramă!...

Scanned with OKEN Scanner

Cupșa păru că ezită, apoi se ridică greoi, parcă fără chef, și se duse în locul unde lucra Caramihu, luă aparatul și căută niște fiare pe jos, în timp ce sudorul dădu drumul la transformator și apoi se duse lîngă grupul de lucrători. Imediat după ce Caramihu ajunse lîngă ei, începură să se scoale unul cîte unul, de pe jos, ori de pe vreo ladă întoarsă pe care stătuseră, își trăgeau mănușa mare de piele pe mîna dreaptă și se apropiară încet, trăgînd încă din țigară, de locurile unde lucrau pe ramă.

Unul din cei doi frați, Gigi, cel mai mare, văzîndu-l pe Cupșa aplecat la pămînt și lovind neîndemînatic cu aparatul în două fiare puse cap la cap, întoarse leneș capul spre perete, unde se găsea frate-su cu încă cîțiva lucrători, șuieră scurt și ascuțit, și cînd Fane, cel mic, ridică ochii, celălalt îi arătă cu capul în locul unde, sub ramă, Cupșa stătea cocoșat și scotea scurte și puternice scîntei din fierul care i se lipea de aparat. Fane privi cu atenție, rîse încet, apoi își luă bascul soios de pe cap, se aplecă și, găsind lîngă picioare un colț dintr-o cărămidă, o înfășură în basc și lovi cu el în Cupșa, nimerindu-l în picior.

— Ce faci, Moțule ! strigă el apoi, nedezlipindu-se de peretele de care stătea rezemat. Te caci sub ramă ?!

— Lasă-l în pace ! îi spuse Caramihu lui Fane și se încruntă, dar fețișoara lui mică era atît de caraghioasă acum cînd încerca să fie gravă și amenințătoare, încît Fane izbucni în rîs, plesnindu-se de două ori cu palma pe pulpa piciorului drept, pe care îl ținea sus, pe un transformator.

Cei cîțiva lucrători care mai rămăseseră pe lîngă ei începură și ei să rîdă, văzîndu-l încruntat pe Caramihu. Alături, șezînd pe un scăunel scund de lemn, Scarlat completa încet niște formulare, oprindu-se uneori și rozîndu-și capătul creionului. Celă-

lalt Popescu, Gigi, se apropie încet de Caramihu și îi spuse :

— L-ai înfiat, nea Ticule ? (Pe Caramihu îl chema Dumitru, dar i se spunea Ticu pe numele cel mic.) Poate îl prezinți și doamnei Caramihu să-i servească o cafea ?!

Cineva rîse, Caramihu întoarse repede capul, privindu-l mirat, apoi rîse și el.

— Da' ce, mă ! spuse cu dispreț prefăcut frate-su, ai văzut-o tu pe doamna Caramihu că bea cafea cumva ?!

— Bea, bea și joacă și cărți ! zise celălalt, da' nea Ticu pentru cine trage aici, mă, la ramă, ca un hamal ?

— Pentru cine ? îl întrebă Fane pe frate-su, uitîndu-se însă la Caramihu, care continua să surîdă, cu un dispreț leneș.

— Pentru doamna Caramihu ! replică Gigi cu o anumită naivitate, trebuie bani, doamna joacă pocher !

Apoi se întoarse iute, dintr-o mișcare, și scoțînd un șuierat ascuțit, care răsună în toată hala, strigă aplecîndu-se ușor pe vine, ca să-l vadă mai bine pe Cupșa :

— Bă Moțule, frumosule, mînca-mi-ai..., treci aici să-ți dau o comandă ! Fane, se întoarse el apoi spre frate-su, dă-mi cinci lei să-l trimit după două pachete ! Tu mai ai țigări în haine ?

— Lasă-l, mă, în pace ! spuse Caramihu, de data aceasta fără să se încrunte.

— Fugi, bre, nea Ticule, zise Gigi aprinzîndu-și o țigară, așa cum făcea de fiecare dată cînd începea lucrul, nu-i cunoști pe ăștia !

— Care «ăștia» ? întrebă Caramihu surîzînd mereu, așteptînd ca Gigi să spună din nou ceva hazliu.

— Pe ăștia, pe săcuii ăștia, pe moții ăștia ! spuse Gigi, neprivindu-l, inspirînd adînc fumul. Nu trebuie scăpați din ochi ! Lasă-l pe mine, că scot om

din el ! Cînd o să dea examen de lucrător îl fac să spună *Tatăl nostru* pe trei limbi : românește, franțuzește și țigănește !

Cupșa se apropie încet de ei. Caramihu se întoarse, îl privi mirat și-apoi îi spuse lui Gigi :

— Dă-mi mie banii, mă duc să v-aduc eu țigările!

— Treceți la lucru ! porunci Scarlat cu vocea lui blîndă și plăcută, fără să ridice ochii de pe formularele pe care le ținea pe genunchi. Cupșa, stai lîngă mine, c-am să te trimit la personal după ceva!

Cei doi frați se duseră la locul lor. În trecere, Gigi apucă șapca de piele subțire pe care o purta Cupșa și o aruncă pe unul din cele două dulapuri de lemn care se aflau lîngă perete, spunîndu-i :

— Ai să chelești, Moțule, dacă umbli cu șapcă din piele de broască !

Caramihu rîse, urmărindu-l cu admirație pe Gigi, care se urca pe ramă ; Cupșa se duse mohorît și își luă șapca de pe dulap, o scutură și și-o puse pe cap.

— Hai să-ți arăt ceva ! îi spuse sudorul prinzîndu-l cu mîna de braț, deasupra cotului. Hai cu mine!

Cupșa nu se mișcă, privindu-l îngîndurat pe omulețul din fața lui ; Scarlat ridică privirea, absent, apoi și-o coborî pe scripte, mișcîndu-și încet buzele. Era încruntat, fața lui frumoasă și energică arăta o încordare neobișnuită, mare și instabilă, ca fața unui copil care desenează.

— Haide ! mai spuse Caramihu o dată și se urcă pe ramă cu Cupșa. Acesta îl urma parcă în silă, privindu-l cu o anumită mirare și nepăsare.

Caramihu începu să sudeze, oprindu-se din cînd în cînd, curățind zgura și explicînd lui Cupșa, care stătea alături de el, cu masca în mînă, felul în care lucra. Acum sudorul încerca să pară serios, își încrunta cu putere fruntea lui puțină, dar Cupșa îl privea zeflemisitor, neîncrezător în gravitatea celuilalt, punîndu-i la îndoială și priceperea în meserie. Din cînd în cînd, arunca o privire scurtă, neliniștită,

Scanned with OKEN Scanner

spre locul unde lucrau cei doi Popescu, care vorbeau mereu sau fluierau în timpul lucrului. Deşi părea nepăsător şi relaxat, Cupşa aştepta în fiecare clipă să fie chemat de Scarlat şi pentru acest lucru nici nu era prea atent la cele ce-i spunea şi arăta Caramihu. Acesta suda şi îi arăta lui Cupşa cum să ţină aparatul, cum să mişte în zigzag capătul electrodului, umplînd astfel cu sudură muchea fierului, şi în cele din urmă îi declară, zîmbind mereu fistîcit, şcolăreşte, că se plictiseşte singur şi dacă vrea el, Cupşa, să stea vreo două săptămîni cu el o să ştie atît cît să poată trage la ramă.

— Asta e treabă de hamal ! spuse sudorul. Mîine sau poimîine or să mă cheme să sudez nişte uşi subţiri din tablă şi acolo ai să vezi de-abia adevărata meserie ! Acolo cum scapi aparatul un milimetru ai dat gaură şi pe urmă poţi s-o «coşi» ! Vii cu mine dacă vrei.

Înainte ca Cupşa să poată răspunde, se auzi strigat de Scarlat şi se ridică deodată în picioare. Caramihu însă îl trase de nădragi, ca pe un şcolar, şi îi şopti :

— Stai jos, stai jos, mă ! Las' să vină el să te caute ! Ia uite aici ! şi continuă să sudeze.

Scarlat mai strigă o dată, apoi veni să vadă ce e cu el. Cînd ajunse în locul unde stăteau cei doi, îi întinse lui Cupşa formularele şi acesta le luă şi plecă cu ele. Scarlat rămase să privească la felul în care lucra Caramihu.

— Tragi cam gros ! îi spuse după un timp.

Caramihu se opri din lucru, lovi cu aparatul în ramă ca să sară capătul de electrod întrebuinţat, apoi ridică ochii spre celălalt şi rîse în felul lui.

— Mîine seară la şase, la laborator, mai spuse Scarlat, şedinţă de confirmare. Şi mai lasă-l în pace pe Cupşa, că are şi aşa destule pe cap. El e dat la fraţii Popescu.

— Mi-e urît singur ! răspunse sudorul şi rîse imediat cu rîsul lui şcolăresc, vrînd să-l facă şi pe Scarlat să rîdă.

Acesta însă îl privi tăcut şi apoi plecă, făcîndu-i în grabă un scurt semn de salut cu mîna.

A doua zi, Cupşa avea şcoală şi pînă la zece aduse electrozi, cără laptele şi fu trimis încoace şi încolo. A treia zi însă, dimineaţa, înainte de a se aduna toată lumea la lucru, Caramihu de cum sosi se apropie de el şi îi spuse aproape pe şoptite, de parcă l-ar fi îmbiat să facă cine ştie ce poznă :

— Eu lucrez de astăzi cîteva zile în fund la uşi, hai cu mine ! Ai să înveţi adevărata meserie !

— Nu viu, spuse Cupşa, privindu-l neîncrezător pe celălalt, au să caute după mine. Eu sînt dat la Fane Popescu...

— Şi o să te caute şi tovarăşul Scarlat, nu-i aşa ? îl întrebă Caramihu, şi faţa lui mică luă o expresie de naivă şiretenie, privindu-l pe celălalt cu capul aplecat pe un umăr şi cu un ochi întredeschis.

— Absolut ! răspunse Cupşa cu un cuvînt învăţat de la cei doi fraţi, adăugînd, m-a căuta şi nu m-a găsi ! Mi-o spus să cam stau pe lîngă el, să nu mă mişc de lîngă ramă.

— Cu Scarlat am vorbit eu ! minţi sudorul. Haidem, nu trebuie să stai cît mine, stai cît vrei ! Hai, că singur mi-e urît ! şi Caramihu rîse din nou spunînd această frază, care, probabil, pentru el avea un înţeles foarte hazliu.

În cele din urmă Cupşa acceptă şi cei doi se duseră împreună spre capătul halei. Cupşa îl asculta pe Caramihu pentru că nu avea frică de el. Fiindu-i mereu teamă că «va fi descoperit» şi alungat din hală, Cupşa îi slujea fără să crîcnească pe cei doi fraţi şi pe Scarlat şi pe oricine dintre lucrători care aveau să-i dea vreo poruncă. Pe Chilian nu mai voia să-l vadă şi, de cîte ori îl zărea trecînd pe aproape, făcea în aşa fel încît să iasă din vederea

lui ; îi era teamă că în orice clipă Chilian s-ar fi putut apropia de el, spunîndu-i :

— Ei, gata, s-a terminat cu gluma, pleacă de aici. du-te afară și cară cărămizi, șine, orice vrei, sau mai bine pleacă de tot, avem destui de-alde ăștia ca tine, du-te acasă la tine și crăpi de foame împreună cu ai tăi ! Ți-ar conveni să te înfigi aici, între noi, și pînă cînd să băgăm noi bine de seamă să ieși lucrător și să împarți banii cu noi !

Lui Cupșa, om atît de grav, de mohorît și încercat de viață, îi treceau uneori prin cap și gînduri curat copilărești ; i se părea că toți sînt vorbiți împotriva lui, că îl urmăresc fără să știe el cînd, și rîd cu toții pe ascuns de credința lui naivă că acum nu mai e zilier care e trimis la muncile cele mai grosolane și mai prost plătite, că acum e în fabrică, între lucrători adevărați, și învață meserie. De multe ori, întorcea capul repede peste umăr, încercînd să surprindă pe fața unuia sau a altuia din jurul său acel rîs răutăcios față de «părerea» lui prostească că acum se înalță și intră în rîndul celorlalți. Răbda poruncile lui Scarlat și mai ales cruzimile și batjocura celor doi frați cu o anumită mulțumire, chiar uimit în același timp că i se cere o plată atît de puțină și de ușoară pentru ceea ce i se dă în schimb. Era mirat că toți acești oameni la un loc nu reușeau să-l alunge de acolo, cînd era învederat că peste cîtva timp el le va fura tot ce știu ei și va împărți banii cu ei.

Caramihu dintre toți i se păru cel mai naiv și mai copilăros și pentru acest lucru îl și disprețuia în taină. Dar nu se temea de el și îi convenea să stea cu el, pentru că în acest fel se găsea cît mai puțin în ochii celorlalți. Pentru că sudorul se purta cu el în felul în care se purta, deosebit de al celorlalți, Cupșa nu avea prea mare încredere nici în priceperea sa ca meseriaș, fiind convins că un om care rîde pentru orice fleac, e prieten cu Victorița, sudo-

rița ocolită de toată lumea și care încearcă să se apropie de el, de Cupșa, căruia toată lumea îi poruncește și-l «poartă», un astfel de om trebuie că nu prea plătește cine știe ce ca lucrător. Și cu toate acestea, Caramihu era unul din cei mai buni sudori.

Caramihu îl duse pe Cupșa în fundul halei, unde se găsea o grămadă de uși din tablă, puse una peste alta. În stînga, prinsă pe un ax montat pe două capre înalte, metalice, se afla «o cutie» mare, de fier, vopsită în roșu, plină cu apă. În loc de capac, doi lăcătuși care se aflau acolo luau cîte o ușă de tablă și o montau pe cutie, după care o întorceau cu dosul în sus, răsucind-o pe ax, încercînd astfel etanșeitatea ușilor. Apa din cutie presa asupra ușii, străbătînd prin anumite locuri, pe care cei doi lucrători le ciocăneau și le îndreptau. Ușile aveau un schelet subțire de fier, pe care era prinsă tabla prin cîteva «puncte» de sudură. După ce erau verificate și îndreptate — li se prindea și o margine de cauciuc — Caramihu completa sudura.

Lucrară pînă la zece, adică sudorul trăgea cu aparatul și Cupșa se uita, ori îl ajuta la uși cînd le așeza și le ridica, iar pe la zece se așezară cu toții și Caramihu împărți mîncarea cu el. Raporturile între cei doi erau oarecum inversate, sudorul se purta cu Cupșa fîstîcit, rîzînd mereu, fără rost, iar Cupșa era tăcut, încruntat, bănuitor, de parcă el ar fi fost meșterul. Cei doi lăcătuși care manipulau ușile rîseră fără răutate de «nea Ticu, care își luase un urmaș», și sudorul îi asculta cu admirație și rîdea cu ei împreună. Cupșa era uimit de «lipsa de autoritate și prestanță» a lui Caramihu, nu-i dădea prea multă importanță, căci nu îl asculta ce zice, dar se hotărî să rămînă cît mai mult în apropierea lui, pentru că, i se părea lui, Caramihu, chiar dacă ar fi «ghicit neînțelegerea» în urma căreia se găsea Cupșa în uzină, n-ar fi avut puterea să-l alunge, așa cum

Scanned with OKEN Scanner

ar fi putut s-o facă cei doi frați Popescu, Chilian sau Scarlat.

Lucrară cu toții pînă în jurul orei douăsprezece cînd apăru Fane Popescu, împreună cu ceilalți elevi-sudori, Filipescu, Sarmeș și fosta măturătoare, și îi porunci lui Cupșa să meargă cu ei să curețe de sudură o ramă refuzată la control. Cupșa se ridică imediat să plece, dar Caramihu îi comandă pentru prima dată cu o voce surprinzător de seacă și de hotărîtă :

— Stai jos, nu te duci nicăieri ! Sînt destui patru oameni la curățatul ramei !

Fane Popescu privi o clipă uimit fața gravă, încruntată, caraghioasă, a lui Caramihu, izbucni apoi într-un rîs scurt, batjocoritor, neacoperit, și plecă urmat de ceilalți, fluierînd cu putere și pricepere o sîrbă muntenească. Cupșa rămase pe loc, nedumerit de faptul că Fane nu-i ripostase lui Caramihu într-altfel, mai dur, și își închipui pînă la urmă că n-o făcuse din plictiseală și dispreț față de făptura neînsemnată, de nimeni temută, a acestuia. În aceeași zi, aproape de sfîrșitul lucrului, veni și Scarlat să-l vadă pe Caramihu cum lucrează, dar nu-i porunci nimic lui Cupșa, aproape se făcu că nici nu-l bagă în seamă.

A doua zi, Caramihu îl luă din nou cu el pe Cupșa la uși și se ocupă mult de el, netulburați de nimeni. Îi arătă ce înseamnă sudură cu diferite feluri de electrozi, pe diferite materiale, îi arătă greutatea sudurii metalelor subțiri pe care tocmai lucra, îi arătă felul în care se îndreaptă o sudură greșită, cum se «coase o gaură», îi promise că îl va învăța și sudura autogenă, pe care lui Cupșa nu i-o cerea nimeni ca să se califice lucrător la rame, dar Caramihu îi spuse că un sudor e «obligat» să poată suda oricînd și orice și că nu poate să se limiteze la ceea ce știa un simplu lucrător într-o mare uzină, care

lucrează zece ani în acelaşi loc, la aceeaşi piesă, devenind pînă la urmă o maşină.

— Dacă lucrezi prea multă vreme într-un loc, în fabrică, îi spunea sudorul lui Cupşa, cu figura lui atît de neîndemînatică şi de caraghioasă cînd încerca să pară gravă, dacă faci zece ani în şir numai flanşe cu două dimensiuni, atunci ceartă-te cu inginerul-şef, bate-te cu meşterul, dă cu ţeava în cap la vreo doi care lucrează pe lîngă tine, fă orişice numai să te mute în altă parte, chiar să te dea afară, dar să mai înveţi şi altceva. Dacă zece ani tragi numai la ramă cu electrozi de 5 mm, cînd îţi vine altceva, deodată, ceva «mai gingaş, mai mignon», spunea Caramihu, atunci de-abia vezi că ai uitat totul, ori că nu ştiai niciodată nimic şi începi să tragi cu aparatul ca şi cu o mătură. Într-o fabrică mare, nu trebuie să stai prea mult într-un loc, orice meserie ai face, altfel e moartea pe tine. Laşi bani, laşi prieteni şi te mişti, îţi laşi meseria dacă nu se poate altfel. Mie îmi place sudura, mai ales cînd nu trebuie să trag la grămadă, ca acum la ramele astea, dar pot să lucrez şi ca frezor, ca strungar, ca ajustor. Dacă mai vin ăştia cu ramele lor, îi las baltă şi mă mut în altă secţie, ca orice.

La pauza de zece mîncară şi fumară împreună cu cei doi care încercau uşile, sudorul îl puse pe Cupşa să-i spună cîte ceva despre familia sa şi-apoi, ca să-i facă plăcere, începu să-i cînte un cîntec ardelenesc, pe care-l învăţase la Sibiu, unde făcuse armata. Ca şi data trecută, Cupşa nu recunoscu cîntecul, însă rămase uimit de vocea subţiratică, nesigură şi de lipsa de ureche a lui Caramihu, care se înroşea tot cînd cînta şi îi privea pe toţi trei cu ochii săi mici, sclipitori şi victorioşi. Cînd sudorul termină de cîntat, Cupşa nu zise nimic, se ridică şi se duse într-o parte, dar ceilalţi doi îl aplaudară zgomotos pe «nea Ticu», încît micul şi neastîmpăratul lucrător se fîstîci tot de plăcere, iar Cupşa, în-

tors cu spatele, zîmbi scurt și disprețuitor la adresa celor doi lăcătuși care se arătau atît de proști cunoscători.

Apoi, unul din ei, nerugat de nimeni, un băiat înalt și foarte puternic, cu o figură blajină, care avea un nume ciudat, îl chema Rafail, începu să fluiere «pe degete» doine și sîrbe oltenești cu atîta pricepere și simț muzical, de Cupșa rămase uluit, privindu-l încruntat și îndelung pe cîntăreț, ce ținea parcă un instrument minuscul în palmă. Cînd Rafail termină, Cupșa se ridică și vru să spună ceva cu privire la măiestria cu care cîntase, dar observă mirat că nimeni nu-i dădu prea multă importanță, de parcă nu făcuse nimic deosebit, ba Caramihu îl bătu de vreo două ori pe braț — la umeri nu ajungea — cu un aer condescendent și înțelegător, așa cum te porți cu un copil stîngaci ca să-l încurajezi. Și în mod ciudat, Rafail, care se arătase un adevărat maestru și ar fi putut să cînte oriunde, în fața unei săli întregi, se înroși și se bîlbîi aproape în fața acestui gest al lui Caramihu, ce venea din partea unui om atît de nepriceput și de ridicol, mai ales cînd încerca să cînte cu vocea sa zgîriată și nazală, ca un țîrcovnic care cîntă într-o strană mică, undeva, într-un sat prăpădit de munte, pentru un moș aiurit și trei fete bătrîne.

În aceeași zi, după ce lucră pînă la cinci după amiază ca să termine un lot de uși ce trebuiau sudate pînă a doua zi, Caramihu îl chemă pe Cupșa să vină cu el, fără să-i spună unde, și Cupșa fu de acord crezînd că sudorul vrea să-i dea ceva de băut într-o cîrciumă din apropierea uzinei. Caramihu mai chemă încă pe cineva, un om înalt și foarte sfios care stătea de vorbă într-un grup mai mare în biroul meșterului-șef al halei, și îi duse pe amîndoi la el acasă.

Cînd află că sudorul îi duce acasă la el și o să-i cunoască familia, Cupșa avu o reacție de nerăbdare

și dispreț. În ochii lui, Caramihu era un omuleț neînsemnat și caraghios, pe care îl asculta deocamdată numai pentru că el, Cupșa, era un ucenic și dintre toți lucrătorii din echipele lui Scarlat era singurul de care nu se temea și care nu putea să-i facă vreun rău. Îl disprețuia însă pentru lipsa lui de demnitate, chiar și pentru felul deosebit, plin de considerație, cu care se purta față de el, atunci cînd aproape toți nu-l băgau în seamă sau «îl purtau», rîzînd de el cînd se plictiseau. Cupșa hotărî să se folosească de atenția ce i-o acorda sudorul ca să-și ajungă scopul, dar nu-i era în nici un fel recunoscător acestuia pentru ceea ce făcea. Ca și în cazul lui Chilian, Cupșa își închipui că cine știe ce «interese» tainice, pe care el încă nu le poate descoperi, îl fac pe micul lucrător să se poarte față de el în felul în care se purta, nici nu încerca să afle cu tot dinadinsul despre ce era vorba, se grăbea însă să tragă foloasele din acest lucru, din acest interes «neînțeles» al celor doi, printre altele și pentru pricina destul de copilărească : «ca să nu-și închipuie ei că el e un prost ! Dacă „ei“ îl batjocoresc și îl poartă, apoi le-a arăta el că nu-s mai „ocoși“ ca el !»

În același timp, era uimit că, dintre atîția oameni cărora el se pregătește să le învețe meseria și să împartă banii cu ei, nu se găsește nici unul să-l poată alunga. Și vremea trecea și nimeni nu bănuia că *timpul trece numai pentru el.*

Față de ceilalți sudori din echipele lui Scarlat, oameni diferiți, însă asemănători într-un fel prin ținuta mai mult sau mai puțin rigidă la lucru — și mai ales față de «elevi» — Caramihu era un tip singular, care se deosebea atît de mult de ceilalți prin permanenta și copilărească sa voioșie și calda spontaneitate față de toată lumea, încît, într-adevăr, părea uneori caraghios și lipsit de autoritate. Pentru acest lucru, Cupșa, în mod instinctiv, se purta față de el, deși era doar un ucenic și Cara-

mihu unul din cei mai pricepuți lucrători, cu o anumită condescendență mohorîtă, pe care nu încerca să o ascundă și pe care sudorul probabil nici nu o observase, atît de egală era purtarea lui față de el.

Cînd Caramihu îl anunță deci că îl invită la el, Cupșa se așteptă să cunoască o familie întreagă de «omuleți mici și caraghioși, neastîmpărați și fără nici un fel de prestigiu în ochii cuiva», semănînd cu toții lui Caramihu, dar rămase uimit cînd, după ce intră la acesta în casă, observă că locuia într-o casă mare, frumos și scump mobilată, și că atît nevastă-sa, cît și cei patru copii ai săi, mai ales cele trei fete care erau toate mari, foarte grave și frumoase, nu numai că erau «oameni plini de demnitate» și se potriveau foarte puțin cu Caramihu, dar, ceea ce era mai uimitor, îi acordau cu toții un respect ieșit din comun. Această constatare nu-l clinti însă pe Cupșa din părerea ce și-o formase asupra sudorului; dimpotrivă, se închise și mai mult în el, fiind convins că el e acel care nu greșește.

Nevasta lui Caramihu, pe care o chema Natalița, era o femeie mică, delicată, cu ochi atît de mari încit dădea mereu senzația că e nedormită. Deși mică și puțină, avea o demnitate atît de accentuată, încît îl impresionă grozav pe Cupșa, care, de cum o văzu, rămase ca izbit de farmecul ei, hotărînd în sinea lui, nici el n-ar fi putut spune de ce, că nu mai văzuse o femeie atît de frumoasă. Cele trei fete ale lui Caramihu erau însă într-adevăr frumoase, dar felul lor rigid de a se purta îl intimidă și se simți față de ele încremenit de un respect neînțeles, ca față de niște odrasle de «grof».

Cea mai mică dintre cele trei fete împlinea în curînd patrusprezece ani, dar sudorul mai avea un băiat, Aurel, care nu împlinise încă nici un an. Această disproporție între primii trei copii, fata cea mai mare era deja logodită, și cel de-al patrulea, care abia învățase să umble și se rostogolea de colo pînă

colo, de la o mobilă la alta, îl uimi din nou pe Cupșa; îi venea aproape să rîdă cînd se gîndea că un om trecut bine de patruzeci poate să aibă un copil atît de mic și acest amănunt iarăși nu se știe de ce îl hotărî și mai mult în convingerea pe care și-o făcuse față de Caramihu.

Bărbatul acela înalt și sfios care venise împreună cu ei se numea Palade, era maistru la mecanică ușoară și, după cîte părea, era un cunoscut vechi și prieten al casei, căci pînă și Aurel-cel-mic, întrebat de mama sa cine venise la ei, încercase să-și înalțe ochii de-a lungul staturii deșirate a maistrului și spuse, clătinîndu-se ușor, ținîndu-se crispat de brațul mamei, care se aplecase lîngă el : Nenea Diță... (Pe Palade îl chema și Gheorghe și în casă i se spunea Ghiță sau nea Ghiță.)

Caramihu coborî și aduse niște vin și pe la șase se așezară cu toții la masă. (Numai fata cea mai mare, Liana, plecă să se întîlnească cu logodnicul ei, cu care mergea la un spectacol de operă. Rochia strălucitoare de tafta ce-o îmbrăcase înainte de a pleca, cu ajutorul întregii familii aproape, îl uimi și intimidă definitiv pe Cupșa.)

— Ei, și-acum să mîncăm, să ne hrănim cu toții! spuse sudorul cu vocea lui subțiratică, strigînd aproape, după ce își văzu fata cea mai mare ieșită pe ușă. Fiecare să mănînce cît poate, noi nu îmbiem niciodată pe nimeni cu nimic; îi dăm totul dintr-o dată ! adăugă el și rîse, așezîndu-se primul la masă.

Natalița, nevastă-sa, se înroși și îl pofti ceremonios pe Cupșa să ia loc, cu o gingășie tot atît de exagerată parcă, pe cît de exagerată părea vocea ascuțită a bărbatului ei. Cupșa se așează, mereu cu ochii atenți la soția lui Caramihu, care îl impresiona prin farmecul ei nedeslușit. Palade, maistrul, se așează lîngă cele două fete, ridicîndu-l pe genunchi pe Aurel-cel-mic (așa-i spunea taică-su), dar acesta

se sperie atît de puternic de interminabilul și sfiosul «nenea Diță», încît mama, care era mereu atentă la el, se repezi și-l luă în brațe. Caramihu prezida masa și era atît de scund, încît capul lui mic, cu expresia mereu schimbătoare, abia se ridica deasupra marginii mesei ; ca de obicei, era însă de o veselie și vioiciune deosebite și trona la masa aceea destul de mare la care se mai găseau încă cinci oameni gravi și încruntați, rîzînd și vorbind, făcînd gesturi mari și nepotrivite, lăsîndu-se servit de nevastă-sa și de fiicele sale, ca un copil năstrușnic.

Nevasta lui se mișca și vorbea foarte puțin ; stătea de vorbă cu Aurel în brațe și privea cu un zîmbet sfios și delicat pe toată lumea, de parcă ar fi fost un musafir. La masă serveau mai mult cele două fete și mai ales cea mijlocie, Lenuța, frumoasă și statuară ca o zeiță greacă, atît de gravă încît nu zîmbi nici măcar o dată în toată seara.

La mijlocul mesei, Caramihu se sculă deodată de parcă ar fi uitat un lucru foarte important și dădu drumul la aparatul de radio, pe care îl ținea sus pe un dulap destul de înalt, astfel că măruntul om trebuia să se ridice pe vîrfuri ca să-l poată manipula. Găsi la unul din posturi muzică populară sîrbească și grecească, pe care o puse la maximum, după care se întoarse la masă, continuînd să vorbească și să rîdă cu toată lumea, mîncînd și gesticulînd parcă din tot corpul, netulburat de fel de vacarmul ce se producea astfel.

Cupșa rămase uimit în primele minute de această hărmălaie, privi pe toată lumea cu atenție, așteptînd ca cineva să se ridice și să protesteze, dar cum nimeni nu părea că observă nimic neobișnuit, își băgă încruntat nasul în farfurie și în curînd se simți la rîndu-i atît de bine și de odihnit, de parcă ar fi stat la masă cu familia aceea necunoscută și cudată de cînd e lumea.

Caramihu tocmai povestea cu gura plină o istorie petrecută cu cîteva zile în urmă, din care reieșea că «îl pusese la punct pe șeful de sector, un mucos dintr-ăia care umblă cu batista prinsă cu bold la buzunar», și toată lumea rîse în cor, fără răutate, de șeful de sector.

«După toate alea, mai e și lăudăros !» gîndi Cupșa, dar rîse și el, nu atît de ceea ce spusese sudorul, ci de faptul că simțea trecîndu-i prin tot corpul un fior de mulțumire de parcă ar fi fost chiar acasă, sătul, lîngă ai săi. Era într-adevăr mulțumit : se afla într-o casă curată, mînca pe săturate și numai lucruri bune, bea și spunea ce-i trecea prin cap, și în fața lui, ca o icoană, se găsea nevasta lui Caramihu, care îi zîmbea de fiecare dată cînd o privea cu atîta uimire și gingășie, ținîndu-și pruncul dolofan în brațe, încît uneori Cupșa tresărea și privea în jur, cu un gest scurt, bănuitor, de parcă cineva, o forță nevăzută și atotputernică, încerca să-i joace o farsă.

Caramihu destupă a treia sticlă de vin și îl obligă, în ciuda protestelor mamei, și pe Aurel-cel-mic să bea aproape jumătate de pahar.

— Să bea ! spuse sudorul cu vocea lui subțiratică și țipătoare. Să ajungă ca tat-su ! Nu-mi place să-mi stea la masă, să-și umple gura cu griș și să se uite la mine cu ochi bănuitori !

— Cu ce ochi bănuitori poate el să se uite la tine ? !... zise nevastă-sa cu o voce blîndă, sfioasă, parcă șoptea ceva, și toată lumea rîse de naivitatea mamei și de neobișnuita ei delicatețe.

— Ghiță ! îi spunea Caramihu lui Palade, maistrul, care se roși ușor în jurul urechilor în timp ce ridică capul — tu nu-ți înveți copiii să bea ! O să înceapă să bea cînd o să fie prea tîrziu...

— Nu le dau, răspunse Palade, privind intimidat fața de masă de dinaintea lui, nu le dau, de frică să nu mă obișnuiesc și eu cu...

— Cu ce, cu ce ? îl întrerupse sudorul, din capul mesei, strigînd aproape.

— Cu vodca... spuse Palade încet, ca o fecioară, și Cupșa izbucni într-un rîs scurt și gros, dar tăcu imediat ce observă că toți îl privesc mirați și amuzați, deoarece pînă acum mai mult mîncase și tăcuse, aruncînd priviri în toate părțile.

— La mine în casă — zise Caramihu după o scurtă pauză, în timp ce la radio un cor de femei interpreta un cîntec trist și interminabil — la mine toți beau, chiar și nevastă-mea, care se uită la voi ca și Născătoarea de Dumnezeu, cînd e numai cu mine bea la drojdie și la vinars pînă cade jos de pe scaun...

— Taci, Ticule, ce-o să creadă, că... protestă încet Natalița, surîzînd ușor și albindu-se la față de rușine, și Palade, care cînd era vorba de el părea atît de fîstîcit, acum rîse primul, cu un rîs sonor și larg, surprinzător pentru făptura lui uscată și neîndemînatică.

— Numai Lianei nu-i dau — continuă sudorul, ridicîndu-și un picior pe brațul scaunului și fumînd grăbit, ca un școlar —, deși mă roagă în fiecare zi lăsată de Dumnezeu s-o las numai să-și umezească buzele...

— Taci, taci ! îl întrerupse nevastă-sa, rîzînd fără zgomot, parcă numai mimînd rîsul și luînd o pernă pe care o ținea pe genunchi — Aurel-cel-mic se dăduse jos și umbla acum de-a bușilea pe lîngă dulap — îi dădu cu ea în cap bărbatului ei.

— Nu-i dau, ca să n-o miroasă Stelu ! spuse sudorul, dînd la o parte perna și aranjîndu-și cu atenție cele cîteva fire subțiri și decolorate care-i mai rămăseseră. (Se referea la logodnicul fetei celei mai mari.)

— Gata-gata cu secretele familiei ! strigă apoi imediat sudorul, fluturînd mîna să se facă tăcere,

deşi el era acela care întreţinea gălăgia şi dezordinea. Cupşa, te-ai săturat ?

— M-am săturat, mulţămesc frumos ! răspunse Cupşa după o scurtă ezitare, adunînd cu o mişcare mecanică firimiturile din faţa lui şi apoi ridicînd deodată capul şi privind-o cu recunoştinţă şi respect pe Nataliţa, care stătea în faţa lui. (Între timp, Lenuţa, cea mijlocie, curăţa masa şi ducea afară tacîmurile şi resturile de mîncare.)

— Atunci fă o cruce — continuă gazda, făcînd cu ochiul la Palade, dar atît de neîndemînatic, încît observă toată masa — fă-ţi o cruce şi cîntă-ne ceva, de la tine de-acolo !...

— Lasă omul în pace, interveni nevastă-sa, îl iei aşa după ce a mîncat cu nazurile tale... Lasă-l să răsufle de două ori...

— Nimic ! striga subţiratic şi pe nas sudorul şi, deşi striga, vocea lui de-abia se auzea dintr-un cor de balalaici ce se tînguiau sus pe dulap. Nimic, să cînte ! Pe urmă cîntă şi Lenuţa «Dor, dor, dor» şi «O cărare la mormînt !». Cupşa, zi-le ăla care ţi l-am cîntat eu... şi Caramihu începu cîteva măsuri, privindu-l semnificativ în ochi pe Cupşa, aşteptînd ca acesta să-şi aducă aminte de cîntec şi să înceapă să-l cînte. Cupşa însă îl privea încruntat drept în ochi, nu recunoştea de fel cîntecul şi tăcea, neavînd nici un chef de cîntat.

— Nu-l ştie pe ăsta ! se amestecă în discuţie deodată fata cea mai mică, ce pînă atunci vorbise mai mult cu Palade, ce stătea lîngă ea ; Nataliţa se sculase între timp şi îl luase pe cel mic din nou pe genunchi şi, în timp ce îl ţinea mereu să nu se întindă după toate lucrurile de pe masă, spuse, apărîndu-l pe Cupşa :

— Lăsaţi-l, cîntă el mai tîrziu, ce v-aţi repezit aşa...

— Nimic, nimic ! striga Caramihu din capul mesei, mişcîndu-şi mîna dreaptă prin aer de parcă

Scanned with OKEN Scanner

ar fi vrut să oprească un accelerat, şi Cupşa întoarse încet capul spre el, năucit de muzica tare de la radio, de strigătele lui, de vocile celor de lîngă el, care se amestecau şi se încurcau într-un mod neobişnuit pentru el, care era de atîţia ani mai mult singuratic, precum şi de ceea ce cereau cu toţii de la el. Caramihu îi porunci cu atîta putere şi insistenţă «că trebuie neapărat să cînte», încît nici Nataliţa nu mai adăugă nimic ca să-l apere, continuînd să-l privească cu ochii aceia neobişnuit de mari, aproape cît jumătate din faţă. Pînă în cele din urmă, chiar şi Lenuţa, care părea adevărata stăpînă a casei şi care pînă atunci umblase cu treburi încoace şi încolo, gravă şi autoritară, deşi nu avea mai mult de şaisprezece ani, declară cu o voce plăcută, catifelată, însă mereu serioasă, că «ar auzi şi ea cu plăcere un cîntec din Ardeal».

Lui Cupşa i se turnă un pahar cu vin pînă sus, pe care trebui să-l bea urmărit cu atenţie de ochii tuturor, şi apoi nu mai avu încotro şi trebui să cînte. Cîntă într-adevăr, fără să se uite la nimeni, înciudat şi furios, cu o voce subţire, cîntată, ce se frîngea uneori, o «cîntare» care părea că nu are nici cap, nici coadă şi la care «versurile» se adăugau la nesfîrşit, începînd în felul acesta :

— Măi Gheorghiţă de la hii,
Peste cîte dealuri hii
Cu trenuţul cel de trii...

O unică frază melodică se repeta mereu, fără variaţie, creînd astfel o monotonie care se învîrtea în cerc parcă, ameţitor şi cu ascunse, abia simţite, accente sălbatice.

Cînd termină, lui Cupşa i se umplu un pahar cu vin pînă sus, pe care el îl bău cu aceeaşi încruntare şi ciudă cu care cîntase tot timpul, dar simţi deodată cu mirare că îi păruse bine că cîntase şi că,

dacă ar mai fi fost rugat, ar mai fi cîntat. Stătea încă încruntat, privind cîteodată pe ceilalţi scurt şi dintr-o parte, dar se simţea încălzit pe dinăuntru şi destins, relaxat, de parcă ar fi stat întins undeva, pe iarbă, la poalele unui deal acoperit cu vii şi ar fi auzit pe cineva, nelămurit, bătînd toaca, cu îndemînarea şi variaţia neobişnuită de ritmuri cu care se bate toaca la culesul de vie, la «sureti», prin părţile lui.

În cele din urmă fu pusă să cînte şi Lenuţa, care se execută imediat, fără să se lase rugată, şi cîntă, stînd în picioare lîngă masă, un şir de cîntece pe care ceilalţi păreau că le cunosc prea bine, deoarece adeseori interveneau în cîntec, lungind cîte o frază, sau, cum făcea Caramihu, încercînd să acompanieze în cvinte sau terţe, aşa că de multe ori Lenuţa se oprea, întreruptă de rîsul celorlalţi, cînd se lăsa auzită vocea behăită şi falsă a şefului familiei. (De cînd începuse Cupşa să cînte, aparatul de radio fu oprit.)

Cam pe cînd cei doi musafiri se pregăteau să plece, apăru Liana cu logodnicul ei, Stelu, un băiat scund, blond, cu o privire ageră, pe care sudorul îl trimise să mai aducă vin. Se dădu din nou drumul aparatului de radio, de data aceasta pe muzică populară românească, şi Caramihu sări în picioare şi începu să joace în faţa tuturor. Nu ştia de fel să joace, sărea în toate părţile şi dădea inutil din mîini, pocnindu-şi degetele cu atît foc încît adeseori îşi pierdea echilibrul şi se oprea, se îndrepta şi-i privea pe toţi, o clipă, rîzînd cu gura pînă la urechi de el însuşi. Apoi se pornea iarăşi, chiuind, şi toţi se adunară în jurul său, rîzînd de dansul lui nemaivăzut, inventat ad-hoc, dar executat cu atîta ardoare, cu atîta cheltuială de energie, încît toţi rîdeau, chiar şi Aurel-cel-mic, care, atras de neobişnuita ţopăială a picioarelor tătîne-su, se repezea mereu spre ele, ţipînd de fiecare dată cînd era împiedicat de cineva.

Cupşa rămase uimit cum de rîd toţi de Caramihu şi de felul cum sare acesta în sus, cu faţa toată roşie şi asudată, dar apoi sudorul se opri şi începu el însuşi să rîdă.

Erau o gălăgie şi un rîs atît de neobişnuite, încît un vecin curios bătu la uşa apartamentului, să vadă ce se întîmplă.

Mai mîncară o dată, şi Cupşa şi Palade trebuiră să se aşeze a treia oară şi să-şi amîne plecarea. În timpul mesei, Cupşa observă că nu era nimeni ameţit de vin, deşi se băuseră vreo cinci sticle, şi cel mai puţin era ameţit stăpînul casei, care îl privea cîteodată cu ochişorii lui mici, lucioşi şi pătrunzători, întrebîndu-l :

— Îţi place la noi, Cupşa ? La noi, în *vechiul regat ?* adăugă el, şi de fiecare dată această frază a lui Caramihu stîrnea rîsul celorlalţi, fără ca Cupşa să-şi explice de ce. Pentru prima dată, în acea seară, la sfîrşit, stînd între oamenii aceia gălăgioşi, neastîmpăraţi şi veseli, Cupşa nu mai avu senzaţia că sudorul e un om «original», caraghios şi demn de compătimit. Acum, toţi din jurul lui semănau cu el, parcă încercau să-l imite, nu se ruşinau deloc de asta, ba chiar părea că le face o plăcere să semene cu omuleţul acela veşnic copilăros, vorbăreţ şi niciodată preocupat de propria sa persoană. Numai faţă de viitorul său ginere, de Stelu, Caramihu devenea uneori serios şi tăcut, ascultîndu-l ori întrerupîndu-l cu cîte o frază scurtă şi limpede. Dar asta se întîmpla prea arareori şi în toată casa, pînă seara tîrziu, acoperind zgomotul pe care îl făcea aparatul de radio, se auzea vocea subţiratică şi ţipătoare, înecată de rîs, a lui Caramihu. Parcă era comandantul unui vas mic şi caraghios, atît de mic încît se apleca uneori sub propria sa greutate, dar el îşi lua în serios rolul de comandant şi îşi striga în toate cele patru vînturi ale oceanului poruncile sale. Şi toţi rîdeau de el, şi împreună cu el, şi se lăsau conduşi

de el, şi toată acea zarvă şi mişcare nu puteau ascunde legătura strînsă ce îi unea pe acei oameni.

Mergînd pe stradă, alături de Palade, care umbla tăcut, Cupşa era încă nedumerit de familia sudorului, de felul ciudat de a petrece al acestor oameni, de acea neobişnuită risipă de energie. Deodată îşi dădu seama că sudorul Caramihu avea un fel de putere a lui, cel puţin între ai săi, în mijlocul familiei sale, o putere ce se manifesta în mod cu totul deosebit de felurile în care ştiuse Cupşa că îşi manifestă oamenii puterea, după cîte văzuse şi auzise el. În mijlocul alor săi, Caramihu avea autoritate, el declanşa un fel de legătură puternică între toţi, şi Cupşa nu-şi putea explica lămurit în ce constă această putere, această legătură strînsă a oamenilor care trăiau în jurul lui, dar el o simţea, mai mult instinctiv, aşa ca o *furnicătură,* ori ca o senzaţie nedesluşită, dar sîcîitoare, de sete. El nu puse deloc în relaţie felul de a se purta acasă şi la fabrică al sudorului, fel foarte asemănător, dar simţi în felul lui, aproape fiziologic, că sudorul acasă la el nu e un «omuleţ caraghios şi nedemn de luat în seamă». Nu, mai era *ceva,* ceva oarecum inexplicabil, şi Cupşa nu stătu mult să se întrebe ce putea să fie asta. Era doar nedumerit şi în cele din urmă îşi spuse, dînd încet din umeri : «Eh, sînt şi ei nebuni ca şi el ! Cu toţii sînt nişte ştrulubatici şi nişte zăhăiţi la cap !»...

Dar nu-l mulţumi această constatare şi, deşi mergea mai departe, alături de Palade, pe străzile largi, uscate, încă pline de lume, fără să se mai gîndească la după-amiaza şi seara dindărătul său, el era mereu stingherit de acel lucru pe care nu şi-l putea explica în legătură cu Caramihu, al cărui chip nu-l mai putea aduce cu limpezime în faţa ochilor, un element necunoscut strica mereu puritatea imaginii, un element mărunt, însă atît de sîcîitor încît ajungea dureros, şi pînă în cele din urmă Cupşa simţi că

i se înfierbîntă tîmpla și se umple de sudoare, într-atît de descoperit era el în fața unui lucru apărut deodată și pe care nu-l putea *înghiți* numai cu viața sa trăită, cu experiența sa trăită.

— Eh, sînt niște zăhăiți de cap ! Sînt niște zăhăiți de cap ! repeta el mereu, cu atîta putere, încît începu să-și miște mîinile și să dea din buze. Dar era ceva ce nu putea fi în întregime alungat și care nu putea fi nici înțeles și în clipele acelea, din neputința de a înțelege și de a analiza ceea ce îl nedumerea atît de puternic, Cupșa *se purta ca o femeie* : pentru că mintea lui primitivă, neexersată, nu era în stare să lămurească ceea ce îl stingherea, ceea ce nu reușea nici să înțeleagă, nici să îndepărteze de la el, instinctul său se umfla, se sensibiliza, ca o curioasă compensație a puterii lui reduse de a înțelege cu capul. Cupșa începu să gîndească cu întreg corpul său devenit nemaipomenit de sensibil, de nuanțat, de complex, de activ, chemînd în ajutor toate calitățile sale native pe care le vărsaseră în el cortegii întregi de înaintași ; și Cupșa *gîndea,* gîndea cu pielea cefei, cu umerii, cu mușchii stomacului, așa cum gîndesc uneori femeile atîțate ori speriate de ceva, sau creatorii de artă, care sînt puși, împinși de o forță puternică să gîndească și să cuprindă un adevăr ce depășește cu mult puterea lor de circumscriere și înțelegere.

Era un fel de luptă această încordare intelectuală a lui, un șir lung de oameni necunoscuți lui și care își vărsaseră sămînța în el îi trimiteau acum ajutoare ce erau mai slabe decît i-ar fi fost puterea minții lui șlefuite și învățate și, într-un fel, mai tari.

Pe Cupșa această luptă pe care o ducea acum, mergînd încet spre linia tramvaiului să se întoarcă la baracă, nu-l uimea, așa cum nici femeile nu sînt uimite cînd «ghicesc» de la depărtare boala celui pe care îl iubesc, moartea lui sau apariția vreunei rivale. Ele luptă în mod obișnuit cu «pielea cefei,

cu umerii, sau cu muşchii stomacului» pentru că de-a lungul miilor de ani ele au trebuit să se încordeze, să lupte în acest fel, resimţind adeseori senzaţii acut animalice, de inferioritate şi durere.

Cupşa lupta, resimţind în acelaşi timp şi durerea şi oboseala luptei, mereu liniştit însă, pentru că nu se gîndea nici o clipă la el şi la ceea ce se întîmplă cu el. Chipul lui Caramihu îi apărea des în faţa ochilor şi parcă rînjea, spunîndu-i : Ei, uite-mă, prinde-mă dacă poţi ! Hai, prinde-mă, prinde-mă !...

Şi ţopăia mereu prin faţa ochilor întunecaţi, acoperiţi pe jumătate aproape de sprîncenele lui negre şi sclipitoare, şi Cupşa simţea cum i se înfierbîntă tîmpla şi pielea de pe gît şi cum îi sare sudoarea prin pori. Mergea acum mai greoi, de parcă l-ar fi turtit cineva, îşi bălăbănea încet braţele, îşi mişca buzele şi cîteodată începea chiar să gîfîie, ceea ce îl făcu pe deşiratul şi sfiosul Palade, care mergea lîngă el, să întoarcă de cîteva ori capul.

— E cald, e al dracului de cald şi la miezul nopţii ! zise Palade.

— E cald ! spuse Cupşa, parcă uşurat. Şi «pflasterul» ăsta te frige la tălpi de parcă ai umbla pe foc!

— Da, da, zise Palade, dînd încet din cap, neînţelegînd cuvîntul «pflaster«. E cald ! mai spuse el o dată, ştergîndu-şi gîtul şi fruntea cu palma.

Cupşa îl privi scurt, dădu din cap şi nu mai adăugă nimic o dată ce omul spusese şi ceea ce avusese el de gînd să spună.

CAPITOLUL VII

...ȘI ATUNCI ÎNCEPU CU ADEVĂRAT LUPTA, marea luptă ! După ce s-au iubit un an de zile, «cîștigîndu-și pîinea cu sudoarea frunții», la o propunere făcută aproape în glumă de mama de a mări localul morii și de a instala acolo un «cioclodar», tatăl meu, despre care îți spuneam că era un om blajin și lipsit de personalitate, începu deodată să manifeste un interes neașteptat față de această propunere. Mama, uimită, apoi speriată, încercă la început să-și bagatelizeze propria-i idee, apoi, observînd cu stupoare ciudata și periculoasa îndărătnicie a tatălui meu, începu să lupte cu adevărat împotriva lui. Căci ea intuia — și asta o știuse prea bine Petrașcu, în seara cînd mama făcuse acea propunere, cînd el tăcuse și o privea doar mirat — că, în clipa cînd propunerea mamei ar fi luat ființă, ei doi n-ar mai fi putut stăpîni singuri acel «regat al iubirii» și moara aceea romantică, cu lemnul galben, cu cupele elevatorului ca și cuiburile de rîndunică urcînd spre cerul scund și prăfuit, cu clopoțelul cu sunet argintiu, care exploda la intervale neregulate, eliberat de apăsarea boabelor acelea dure, transparente, sticloase, totul, totul, ar fi fost împins în urmă și turtit de o mașină mohorîtă, de înalt randament, care ar fi spart în scurt timp acea minunată inerție a dragostei.

După scena zguduitoare din noaptea aceea — cînd am fost fără să vreau martorul începutului josniciei și spaimei lor —, tatăl meu parcă a uitat de la o zi

la alta propunerea mamei de a cumpăra cioclodarul lui Mezinca şi planul de mărire al morii. Nu numai propunerea ei părea c-ar fi uitat-o, dar chiar şi propriul său interes în privinţa afacerilor morii, interes apărut atît de brusc şi de inexplicabil şi care o uimise şi derutase atît pe mama. Nimeni nu se miră prea mult că tatăl meu revenise, în privinţa afacerilor morii, la vechea sa indolenţă ; era firesc de altfel, ani de zile el ignorase sau păruse că ignoră micile şi variatele investiţii de capital ale «firmei Petraşcu — Ana Mănescu», interesîndu-se doar de moşia şi automobilul episcopului şi, uneori, de vinurile din pivniţele episcopiei... Mama îl suspectă încă cîteva zile, apoi îl uită, muncind la moară şi iubindu-l pe Petraşcu.

Trecu o lună aproape, şi tatăl meu fu mai nepăsător şi mai copilăros ca oricînd. Bea aproape în fiecare zi şi urca din pivniţă de fiecare dată mai vesel, mai îmbujorat la faţă şi ne căuta, jucîndu-se cu noi, admiţîndu-ne chiar superioritatea uneori, deoarece în postură de copil el era cu mult mai neîndemînatic decît noi. Şi, după cîtva timp, el reuşi chiar să se transforme într-un copil uriaş, dolofan, greoi, care prin lipsa lui de fantezie şi prin neîndemînarea lui semăna cu acei copii de «familie bună», graşi, nătîngi şi bine îmbrăcaţi care se amestecă printre vioii copii ai mahalalelor. El era însă în acea scurtă perioadă fericit; se «împărtăşea» zilnic din vinurile bune ale episcopiei, mama mea îl ignora total — aşa cum nu făcuse niciodată cînd el şovăise prin pivniţele cu butoaie uriaşe, tăcute, semănînd cu nişte caravele scufundate, nave scurte, rotunde, odihnindu-se pe fundurile nisipoase, în apele melodioase, stranii, ale oceanului —, şi se juca cu noi apoi, lepădîndu-şi «demnitatea şi gravitatea sa de om mare şi şef al familiei», lucruri impuse lui şi care îi stăteau atît de rău.

De ce oare nu a durat această situaţie veşnic? Mama împreună cu Petraşcu să fi «tronat» peste acea mică moară, leneşă, romantică, iar tatăl meu să fi coborît în fiecare zi «în fundurile acelui ocean unde îl aşteptau navele tăcute, încărcate cu lichidul de culoarea aurie a luminii din picturile lui Vermeer», de unde să fi urcat apoi spre noi, copiii, limpede şi pur, înveselit mereu de simplitatea lumii noastre. Acum înţeleg că el îşi trăia ultimele zile, ultimele săptămîni ale trecutei sale vieţi, înfruptîndu-se lacom în scurtul răgaz care îi mai rămăsese din bucuriile ce-i stăteau la îndemînă, semănînd cu acei elevi speriaţi de prin vechile internate sau cu soldaţii deşteptaţi de vreo alarmă în toiul nopţii care, în loc să sară din pat la sunetul ascuţit al trîmbiţei, îşi trag pătura peste cap, cuibărindu-se în aşternutul întunecat şi cald, într-o disperată şi copilărească încercare de a ignora realitatea acelui ceas.

Înainte vreme, cînd mama îl supraveghea atentă şi necruţătoare, încercările vinului de cuminecătură erau pentru tatăl meu adevărate evadări într-o lume promisă, evadări care îi reuşeau destul de rar şi pe care le plătea apoi cu umilinţă şi cu trufia rece şi prelungită a mamei. Acum însă, cînd putea să coboare zilnic şi nestingherit spre acel «rai subteran», după vreo trei săptămîni începu să-şi rărească «evadările», care încetaseră de fapt să fie nişte «evadări», nesupraveghindu-l nimeni acum. Şi cu noi începu să se joace mai rar şi deveni parcă indispus şi morocănos. Îl supăra parcă faptul că «viciul» său nu mai interesa pe nimeni, prin aceasta pierzîndu-şi pentru el însuşi, parcă, atracţiozitatea. Dar tatăl meu, după cum ţi-am mai spus, nu era dintre acei oameni a căror apariţie să impună; pentru acest motiv gravitatea pe care i-o cereau postura lui şi mai ales mama, care era neînduplecată în această privinţă, nu i se potrivea deloc, şi el ştia asta şi o purta ca pe o haină incomodă, abia aşteptînd un prilej

cît de mic ca s-o arunce. La el şi veselia era într-un fel caraghioasă, «neimpunătoare», şi adeseori, cînd se juca cu noi şi încerca să fie vesel şi să ne înveselească şi pe noi, cu toţii rîdeam de veselia lui, de felul lui ciudat şi caraghios de a fi vesel, şi pentru acest lucru noi aveam în mod tulbure conştiinţa că facem un lucru nepermis cînd rîdem împreună cu el de ceva sau de ceea ce spunea el. (Cred că şi mama ghicise acest lucru şi pentru acest motiv nu vedea cu ochi buni, cînd el ni se alătura nouă.)

Cînd, la sfîrşitul acestei luni de care vorbeam, el avu starea aceea de indispoziţie — parcă supărat că nu-i mai interzice nimeni să bea şi să se coboare la nivelul nostru, al copiilor, cele două «vicii» ale sale —, nouă, mohoreala sa ni se păru foarte caraghioasă şi rîserăm de el. Eu în primul rînd, imaginîndu-mi că, după atîtea săptămîni în care îl acceptasem printre noi, eliberaţi de «tirania» mamei, puteam să-l considerăm un prieten, rîdeam de el şi o dată, cînd eram cu toţii împreună, i-am făcut la repezeală pe o foaie mare de desen o caricatură, imaginîndu-l cu pantaloni scurţi, cu un cap uriaş şi dolofan. Dedesubt am scris : «Huszár-Pufy». («Huszár-Pufy» era un celebru comic de film maghiar, un om mărunt şi caraghios.) Spre surprinderea mea şi a noastră, a tuturor, tatăl meu a reacţionat într-un mod neaşteptat : m-a lovit cu brutalitate şi apoi m-a pedepsit să nu mai ies două săptămîni din casă. Am rămas înspăimîntată de această reacţie a lui; nu lovise niciodată pe nimeni, ocolise, de cînd îl ştiam, chiar şi expresiile mai dure sau situaţiile stînjenitoare. E adevărat că după vreo trei zile mi-a suspendat pedeapsa, dar eu am rămas mai mult uimită decît speriată de această «greşeală« a lui. (Cînd mi-a ridicat «arestul de casă» mi-a cerut într-un fel scuze, vorbind despre gestul lui neaşteptat ca despre o «greşeală».) L-am crezut, de altfel, din prima clipă, eu mi-am dat seama că acel gest neaşteptat era o

Scanned with OKEN Scanner

«greşeală», dar faptul că el a putut să facă totuşi un astfel de gest m-a uimit, cum spuneam, şi, mai ales, mi-a incitat curiozitatea. Îl priveam acum pe tatăl meu dintr-un unghi uşor diferit şi ţinuta lui caraghioasă, precum şi calda lui bonomie nu mă mai făceau să rîd, nu mă mai învăluiau în aripa aceea călduţă şi binefăcătoare de «cloşcă paternă». Acum îl priveam cu o atenţie puţin mai rece, voind să observ dacă ieşirea lui neaşteptată faţă de mine era un fapt disparat şi întîmplător sau semnifica cu adevărat ceva, un lucru ascuns şi neliniştitor. Pentru acest motiv eu am fost printre primii care au prins de veste ce se întîmpla în casa noastră. Într-un fel, apoi, am fost recunoscătoare acelei palme dureroase a tatălui meu, care m-a învăţat să-l observ pe el, mai întîi, şi apoi pe ceilalţi, pe rînd. Ce ciudat : palma aceea a lui, prima dată cînd m-a lovit cineva, mai mult m-a uimit decît m-a speriat şi mai mult mi-a incitat curiozitatea decît m-a uimit ! Binecuvîntată palmă ! rîse Francisca.

Cîtva timp, nu prea mult, umbla încolo şi-ncoace, mohorît, morocănos, încruntat, ceea ce nu-i stătea de fel în fire. Dar ca şi cu cîtăva vreme înainte, cînd nimeni nu-i mai cenzura «coborîrile» în pivniţele episcopiei şi «degradarea» lui pînă la nivelul nostru, al copiilor, nici de data aceasta nimeni nu-i observa ciudata dispoziţie. (Trebuie să ştii că eu, acum, comprim şi schematizez într-un fel evenimentele, precum şi stările sufleteşti ale celor de care vorbesc ; acest lucru se întîmplă dintr-o grabă firească a mea de a ajunge cît mai repede la sfîrşitul acestei «destăinuiri», şi aşa destul de lungi : pentru că eu, acum cînd povestesc, cunosc deja evenimentele şi organizez, fără să vreau, faptele în vederea finalităţii lor, şi ele îţi vor părea, poate, ca şi nervurile unei frunze sau ca desenul liniilor de forţă ale unui magnet ; şi, în sfîrşit, pentru că, de obicei, memoria comprimă şi schematizează, lăsînd la o

parte unele amănunte uitate şi mai puţin semnificative şi îngroşînd sau pur şi simplu inventînd altele, care să facă firească şi limpede istoria pe care ea o retrăieşte cu o intensitate dureroasă uneori. Vreau să spun deci că nu toată acea lună de care ţi-am vorbit tatăl meu s-a purtat atît de degajat şi de simplu, bînd vin şi jucîndu-se cu noi, împiedicat adeseori în regăsirea aerului nostru comun doar de corpul său mare şi greoi ; nici apoi, după ce m-a lovit, el nu a avut o perioadă precisă de indispoziţie şi întunecare ostentativă. Lucrurile se amestecau, bineînţeles, dar ţi-am explicat adineauri de ce ţi le «predau» în felul acesta.)

Apoi, deodată, a făcut ceva ce nu mai făcuse demult: s-a dus la moară. La început mai rar, apoi zilnic. Dezinteresul lui în decursul anilor pentru afaceri şi mai ales pentru afacerile soţiei sale şi ale prietenului său, Petraşcu Virgil, era atît de cunoscut şi părea atît de definitiv instalat, încît cei doi, care se iubeau şi ridicau zilnic saci cu făină galbenă de porumb, i-au interpretat vizitele, pînă în cele din urmă, ca o declanşare tîrzie a unei legitime gelozii. El intra în moară, cu acelaşi aer de totdeauna, greoi şi de o veselie uşor nătăfleaţă, îşi cerea de obicei iertare că-i tulbură de la treabă, dar nu-i ajuta, nici măcar cînd o vedea pe nevastă-sa, o femeie pînă nu de mult «atît de subţire, distinsă şi spirituală», ridicînd saci, alergînd în sus şi în jos pe scăriţa de lemn care ducea la coşul de sus al morii, ori angajată în vreun dialog inegal cu ţărani vicleni şi grosolani. Stătea într-o parte, rezemat de perete, vorbind sau privind în jur, cu un aer aproape visător. Nu ştiu de ce li se păruse celor doi că el ar fi gelos. Dar ei trebuiau să-şi explice într-un fel atitudinea lui, vizitele la moară tot mai regulate.

Abătîndu-se zilnic aproape pe la moară, parcă se simţea cu conştiinţa împăcată de om care şi-a făcut datoria sa de «soţ gelos» şi cît timp zăbovea acolo

nu se apropia de cei doi, nici nu se amesteca în treburile morii. Părea de pe altă lume şi, în afară de faptul că surîdea uneori în felul său, cam nătîng, cerîndu-şi iertare că «se bagă printre picioarele unor oameni cu treburi», nu mai făcea nimic altceva. Petraşcu se purta cu el ca de obicei, cu o deschisă şi prietenească francheţă, iar mama cu obişnuitul ei dispreţ, prea puţin ascuns acum cînd era doar Petraşcu de faţă şi totuşi ascuns, dintr-o veche obişnuinţă, sub o mască rece şi impersonală. Cu vremea, începură să se obişnuiască cu el, părîndu-li-se firească placiditatea şi lipsa lui de personalitate. Tatăl meu vorbea puţin, ieşea prin curte, apoi trecea în curtea «a doua» din spatele casei (acolo unde se găseau tractoarele vechi, stricate, ale lui Richter, pe care «călătoream» noi, copiii), se rezema de gardul putred, instabil, care da spre strada strîmtă de mahala, stînd astfel ore întregi la soare, fără să facă nimic, aproape fără să gîndească. Moara umbla, clopoţelul se clătina, cei doi munceau, se iubeau, uitînd aproape de tot ce îi înconjura, noi alergam prin acel «regat al iubirii» cum l-am numit, fericiţi de armistiţiul straniu şi miraculos pe care îl încheiase lumea aceea «mare, crudă şi răutăcioasă» cu «noi», cei curaţi şi veseli.

Trecură în acest fel cîteva săptămîni. Tatăl meu umblînd de colo pînă colo prin «regatul» nostru, cu care nu avea nimic comun, dispreţuit şi uitat aproape de cei doi «frumoşi stăpîni», parcă reedita, într-un fel, destinul Băciuicului. Părea tot atît de dezarmat şi de impersonal ca şi bătrînul tată al lui Petraşcu pe care slăbiciunea şi energia uscată a norei sale îl alungase să moară într-un azil depărtat. Îl priveam cu milă, uimită de subita lui melancolie, lipsită de vreo cauză aparentă, şi în acelaşi timp cu oarecare curiozitate rece, pe care mi-o deşteptase palma aceea a lui, neaşteptată şi nepotrivită. Părea că se simte străin, dar nu era niciodată trist; uneori,

mai ales cînd era întrebat cîte ceva de vreunul din cei doi, «se apăra» cu surîsul său blînd şi nătăfleţ. Era un urs greoi, moale, cu capul bălăbănindu-se încoace şi încolo, rătăcind uimit printr-un anotimp necunoscut. Odată, într-o zi ploioasă, cînd ne găseam cu toţii în moară şi cînd mama aştepta să se adune o oarecare cantitate de «uium» ca să poată porni «piatra», tatăl meu, aproape în glumă, măsură în paşi încăperea în care se găsea (o fostă cameră de locuit), mare de vreo 35—40 m², şi, după ce repetă de vreo cîteva ori operaţia, spuse în felul lui blajin, surîzînd prosteşte :

— Am măsurat şi în spatele zidului, în curte, s-ar putea «împinge» zidul cu patru, chiar cu cinci metri...

El spusese asta pentru «cei doi», dar ei erau ocupaţi şi îl auzirăm mai clar doar noi, copiii. Eram împreună cu sora mea mai mică, Anişoara, şi cu doi băieţi ai unui plutonier din fanfara militară, care locuia în apropiere. Mama era aşezată la măsuţa de lîngă cîntar, controlînd registrul şi bonierele, iar Petraşcu, care pînă atunci se tîrîse pe burtă ca să ungă cele două roţi de transmisie, stătea pe un scaun, în halatul său alb şi prăfuit, şi citea în franţuzeşte o carte de exegeză. Dîndu-mi seama că cei doi «mari» ori nu-l auziseră pe tatăl meu, ori nu-i dădeau prea mare importanţă, m-am silit să-i arăt eu o atenţie cît mai mare şi mai «vizibilă», în aşa fel ca el să nu se simtă jignit. El însă nu păru lezat de indiferenţa celor cărora li se adresase şi continuă, după ce mai măsură o dată în înălţime încăperea :

— M-am gîndit şi la altceva... cioclodarul şi electromotorul nu încap alături ; s-ar putea însă situa electromotorul pe o platformă la o oarecare înălţime, în aşa fel...

Scanned with OKEN Scanner

— Ideea asta cine ţi-a dat-o ? întrebă mama, care dovedea în acest fel că îl ascultase tot timpul, deşi privea în registru.

— Ideea cu platforma ? întrebă el, zîmbind incert, copilăros, inexpresiv.

— Da-da, cu platforma ! replică ea, apăsînd pe fiecare cuvînt, enervată că el ezită să răspundă. Ai fost cumva iarăşi pe la Richter ?

Tatăl meu zîmbi din nou, dar îşi reveni deodată, dîndu-şi seama că trebuie să fie grav şi serios, tuşi şi se pregăti să răspundă : mama îi aruncă o privire scurtă şi seacă şi se aplecă peste registru. El renunţă să mai răspundă, îi privi cercetător şi pe rînd pe cei doi şi, văzîndu-i pe fiecare absorbiţi de altceva, vru să plece dar în aceeaşi clipă Petraşcu ridicînd capul îi spuse cu vocea lui clară, prietenoasă şi decisă :

— Cornel, aş vrea să-ţi spun că noi n-am dori să mărim moara... e un lucru riscant, sînt cheltuieli mari, noi abia ne-am pus pe picioare şi...

Petraşcu îi vorbea ca unui egal, dar eu simţeam că i se adresează ca unui copil şi mai mult ca să îndulcească răceala şi dispreţul mamei. Eu însă, ca şi cu cîteva minute înainte cînd ei nu-l ascultaseră, m-am crispat toată şi, de teamă ca el să nu observe asta — că e tratat în acest fel de Petraşcu —, m-am ridicat deodată în picioare şi am rîs tare, fără motiv. A fost ceva foarte stîngaci. Petraşcu a zîmbit subţire de parcă ar fi înţeles totul, deşi cine ştie la ce se gîndise.

— Eh, răspunse tatăl meu, zîmbind din nou, parcă scuzîndu-se, eu nu mă amestec, ţucu-te, în treburile voastre. Ştiţi voi mai bine decît mine ce aveţi de făcut ! Azi dimineaţă am vorbit cu Tavi Bacău. L-am întîlnit la administraţia financiară tocmai cînd ieşea... Şi începu să vorbească de altceva.

Timp de cîteva zile el umblă din nou de colo pînă colo prin moară, prin curte, tăcînd, surîzînd blajin,

fără rost, tuturor, dar cînd vreunul dintre noi, cei mici, încerca să intre în vorbă cu el răspundea scurt, morocănos, aproape cu brutalitate. Mă întrebam de ce continuă să vină totuşi zilnic pe la moară, într-atît părea de desprins de realitatea din jur, de străin, de nepotrivit.

Într-o dimineaţă — eram în vacanţa mare — am surprins o discuţie între mama şi Petraşcu, dusă la un ton obişnuit, prin nimic deosebit de felul lor obişnuit de a sta de vorbă, dar undeva «suna» ceva ciudat, neobişnuit, însă ei păreau atît de liniştiţi şi de relaxaţi, încît mi-am spus imediat că acel ceva «ciudat» era o simplă închipuire a mea. Am uitat imediat acest lucru după ce am ieşit afară, în stradă, unde pe treapta de beton a morii se găseau cîţiva prieteni de-ai noştri, din cartier. Peste o oră am trecut cu toţii în curtea «din faţă», unde se găseau nişte magazii vechi, nişte «lemnării» dărăpănate, pline cu tot felul de lucruri de o diversitate greu de imaginat. Aici obişnuiam noi, în semiîntunericul atracţios al acestor «grote de lemn», să ne croim «galerii» şi «vizuini ascunse», fugind de lumina egală şi puternică a zilei, forţîndu-ne să creăm un univers întortocheat, cît mai întortocheat, mai confuz şi mai izolat. Deşi cunoşteam acele magazii putrede pe de rost, din pricină însă că stăteau acolo părăsite şi încărcate cu tot felul de calabalîcuri nefolositoare, disparate, uneori în foarte stranii asocieri, ne imaginam mereu că «undeva», în vreun colţ nedescoperit încă, se găseşte «ceva», un obiect cu totul neaşteptat şi miraculos şi, deşi răscoliserm «lemnăriile» de sus şi pînă jos de mai multe ori, neaflînd nimic deosebit, credinţa noastră în acel «obiect miraculos» rămînea neclintită. Ne treceam vremea acolo, închipuind tot felul de jocuri, strecurîndu-ne prin «galerii» ascunse, creîndu-ne, după cum îţi spuneam, «vizuini» ascunse cît mai inaccesibile. În timpul tuturor acestor jocuri banale, existenţa acelui

Scanned with OKEN Scanner

«obiect minunat», încă nedescoperit, dar care trebuia să existe undeva, în acea împărăție a inutilului și a abracadabrantului (și noi nu ne îndoiam nici o clipă de existența lui, chiar și «aerul» de acolo ne întărea această convingere), făcea ca fiecare gest al nostru, trăit în acea semiobscuritate traversată de prăfoase dungi de lumină, să aibă ceva ațițător.

Dimineața, ieșind eu la un moment dat să-mi umplu o strachină veche cu apă, pe care urma s-o așez în «vizuina» mea, l-am văzut pe tatăl meu stînd de vorbă cu un bărbat, un fel de meseriaș, purtînd șapcă și pantaloni albaștri, de doc, lîngă zidul din spatele morii. Tatăl meu stătea rezemat de trunchiul unuia din cei trei caiși tineri ai curții, iar celălalt, meseriașul, stătea jos în fața lui pe un scăunel mărunt de lemn și se juca cu un băț în nisip, în fața lui. Am mai ieșit o dată, nu peste multă vreme, și i-am găsit pe amîndoi preocupați să măsoare cu un metru de tîmplărie, un zollstock, zidul din spate al morii. În timpul acesta, din moară, în veșnicul său halat alb, prăfuit, ieși Petrașcu și cei trei începură să discute între ei. Din cînd în cînd se auzeau hohotele clare, stăpînite, de rîs ale lui Petrașcu, un om afectat în tot ce făcea, dar atît de inteligent și de plin de tact, încît această «afectare» devenea o calitate, un fel de «farmec» al său. Ceea ce era mai izbitor în înfățișarea fizică a acestui om, în afară de fruntea sa limpede, albă, fascinantă, de care-ți aminteam, erau mîinile sale neobișnuit de frumoase, mîini de «prelat catolic», cum le spuneam eu, și pe care Petrașcu le îngrijea cu o pedanterie excesivă. Cînd predica, rareori, în catedrala unde slujea cîteodată și episcopul, mîinile sale deveneau un fel de «morișcă sclipitoare» și el le mișca și le ținea înaintea sa ca pe niște obiecte străine, prețioase, făcute dintr-un material fragil, casabil.

Cînd am intrat mai tîrziu în moară, meseriașul plecase, și mama, tata și Petrașcu se aflau într-o

discuție neobișnuită. Un străin nu ar fi observat nimic deosebit în felul în care stăteau cei trei de vorbă, dar mie mi-a sărit de la început în ochi faptul că cei trei «discutau», adică dezbăteau într-un proces logic un anumit subiect. Tatăl meu, îți spuneam, părea mereu, în ultimele săptămîni în care trecuse aproape zilnic pe la moară (dintr-o pornire inexplicabilă), un străin, un inadaptat, un inoportun, ignorat mereu de cei doi «stăpîni» ai morii. Părea suferind și vrednic de disprețul unor persoane «ocupate» și «mature». Moara umblase vreo două ceasuri și acum Petrașcu o oprise pînă seara, așteptînd să se adune sacii.

— E păcat, scumpa mea — spunea tatăl meu, adresîndu-se mamei cu veșnicul său zîmbet blajin, lătăreț, — păcat de atît amar de vreme pe care voi o irosiți aici ! Toată cheltuiala cu spartul și împinsul peretelui dacă...

— Cine ți-a spus ție că noi irosim vremea aici ? îl întrerupse ea, ridicînd brusc capul, cu ochii sclipind de mîndrie. Petrașcu se întoarse încet spre ea (stătea în picioare, rezemat de elevator), aplecîndu-se scurt, cu blîndețe, în fața ei, și ea înțelese și își schimbă expresia, chiar și întreaga stare de spirit. Dovadă că începu încet să rîdă, privindu-l pe tatăl meu cu un fel de duioșie condescendentă, de parcă abia atunci l-ar fi observat în apropierea ei. Rîdea încet, aproape neauzit, și îl privea de parcă ar fi observat ceva caraghios și înduioșător în același timp la el.

— Bine, Corneluș, vorbi ea, cu aceeași veselie blîndă, condescendentă, tocmai tu vrei să faci aici transformări, tu care ești atît de zăpăcit, de absent, tu care ani de zile n-ai vrut să auzi de...

— Nu te înțeleg, spuse tatăl meu, surîzînd mereu ca și cum s-ar fi scuzat că îndrăznește să discute în contradictoriu cu ea, e doar propunerea ta, e pur și simplu ideea ta. De altfel, se întoarse el spre Pe-

trașcu, privindu-i pe amîndoi o clipă cercetător, cred că voi, amîndoi, rîdeți de neștiința ori de neîndemînarea mea. Sînt convins că după ce o să mă convingeți că aveți dreptate și după ce am să mă împac cu ideea că tot e mai bine să rămîie lucrurile cum sînt, voi o să schimbați, deodată, totul... și el îi fixă din nou pe amîndoi cercetător.

Mama și Petrașcu se priviră o clipă, uimiți, apoi mama dădu din umeri, contrariată. Ea trăia o evidentă stupoare în fața interesului neașteptat al tatălui meu față de treburile morii și mai ales de felul în care propria ei propunere — făcută într-un moment de joacă ori de inconștiență — găsise un teren atît de neașteptat și de fertil în conștiința pînă atunci mediocră și lîncedă a soțului ei. Discuția continuă încă aproape o oră, degenerînd pînă la sfîrșit într-un schimb de păreri destul de violent. Alături de mirarea uriașă a mamei în fața insistențelor și a ciudatei încăpățînări a tatălui meu în sprijinirea proiectului său de mărire a morii, trăia uimirea infinită a tatălui, mult mai vizibilă și manifestată într-o formă mai copilărească și mai deschisă, în fața atitudinii soției sale care își respingea propriul ei proiect și, mai ales, un proiect cu multe șanse de izbîndă. El nu înțelegea rezistența lor ; Petrașcu nu scotea aproape nici o vorbă, dar participa la discuția celor doi soți evident de partea mamei, dar cu tactul înalt care-l caracteriza, o făcea doar cu scurte priviri, un gest pe jumătate al mîinii, o aplecare scurtă, zîmbete mici, ambigue, reci și foarte controlate. Tatălui meu i se părea totuși că în această controversă Petrașcu reprezenta partea neutră și îl lua deseori drept martor sau judecător, înșelat de tăcerea și de figura lui netulburată. Din cînd în cînd însă, printre răspunsurile reci, disprețuitoare ori violente ale mamei se strecura cîte un zîmbet sau de cîteva ori ea se pomenea rîzînd de-a binelea, într-atît de ciudată, de caraghioasă și de inofensivă i se părea

toată această discuție și atitudinea nouă, neașteptată, a tatălui meu. Rîsetele ei în astfel de momente erau atît de clare și de spontane, încît mi se făcea și mie poftă de rîs și întorceam capul, să nu fiu surprinsă că urmăresc discuția lor. (Eu în tot acest timp stăteam cocoțată pe un sac de făină, cu nasul într-o carte, și poziția mea era atît de familiară tuturor, încît aproape îmi ignorau prezența.) Chiar și Petrașcu se asocia acestor rîsete ale ei, contaminat ca și mine de puritatea și spontaneitatea lor ; doar el nu rîdea, îi privea pe amîndoi mirat, surîzînd ca de obicei blajin și inexpresiv și am avut impresia — cred că și ceilalți doi o aveau la fel — că el continuă să-și apere punctul său de vedere doar dintr-o uimire prelungită, și asta părea verosimil, pentru că el nu avea de unde să bănuiască ce însemna pentru cei doi moara în starea în care se afla ea acum, singurătatea și detașarea pe care le-o oferea ea. Dacă s-ar fi dat urmare proiectului pe care mama îl formulase într-o clipă nechibzuită (nedîndu-și seama de urmările sale) și s-ar fi mărit localul morii, instalîndu-se astfel cioclodarul lui Mezinca, randamentul morii s-ar fi mărit de cîteva ori, cei doi n-ar mai fi putut face față singuri lucrului, ar fi trebuit ajutoare, importanța întreprinderii lor ar fi crescut, evoluînd într-o direcție care le-ar fi «spart» autonomia și puterea cuplului lor. Era ciudat că tocmai acest argument principal nu i se putea servi tatălui meu, care în acest mod poate ar fi înțeles totul dintr-o dată și ar fi lăsat baltă proiectul pe care îl apăra și care i se potrivea atît de puțin. Poate.

Doar noi, copiii, și mai ales eu, înțelegeam de ce mama, sprijinită tacit, dar ferm, de Petrașcu, își apăra cu atîta duritate poziția. Doar noi știam de existența acelui «regat al iubirii», de acel »armistițiu miraculos» al nostru, cei puri, cei care iubeam, noi cei lipsiți de prejudecăți și de ură, cu lumea urîașă, cinică și rea din jurul nostru, armistițiu ivit în

viața noastră, a copiilor și a celor doi, ca un naufragiu pe o insulă cu palmieri și ape limpezi, cu animale blînde și păsări colorate, atît de neașteptat apărută și de grea în frumusețe, încît părea inventată. Și în acest «regat«, pe această »insulă», apăruse deodată el, tocmai el, și încerca cu zîmbetul lui veșnic vinovat, blajin, prostesc, să strice totul din tembelism, din prostie sau pur și simplu din uimire că un proiect atît de evident bun și folositor, formulat pentru prima dată chiar de cea care acum îl respingea cu îndîrjire, e lăsat deoparte, negat din niște pricini neînțelese, copilăroase. Încă un lucru era ciudat : deși, de cînd îl știam, tatăl meu fusese în fața mamei un om mult mai puțin lucid și matur, copilăros de multe ori și neîndemînatic în raport cu echilibrul ei rece și rigid, acum lui i se părea, printr-o bruscă și neașteptată răsturnare de valori, că el este, în acea împrejurare, cel matur și lucid, iar mama cea infantilă și lipsită de pătrundere. Și, într-un fel, avea dreptate : în ordinea gîndirii burgheze, mama, renunțînd să folosească ocazia de a mări randamentul morii și de a dubla sau tripla cîștigul, devenise brusc, dintr-o femeie «lucidă» și «echilibrată» o «irațională» și o «infantilă». Căci, la urma urmelor, pentru ce voia ea să păstreze acel *statu quo,* acea stagnare în afaceri ? Pentru a-și apăra iubirea ! Doar atît, pentru a-și apăra iubirea !

Îți spuneam mai adineauri că tatăl meu prelungea acea discuție (de fapt au fost mai multe, cîteva zile la rînd) poate și dintr-o uimire prelungită, din neînțelegerea motivelor care o făceau pe mama atît de schimbată. Și îți mai spuneam că tocmai acest argument atît de puternic și de primordial, cei doi, dat fiind natura împrejurărilor (adică pentru faptul că cei doi se opuneau tocmai «soțului înșelat»), nu i-l puteau declara, deși acest argument ar fi rezolvat, poate, într-o clipă diferendul, și tatăl meu, înțelegînd de fapt ce apără cei doi, ar fi renunțat la

proiectul de lărgire a întreprinderii. Asta, presupunînd că cei doi ar fi trecut peste ipocrizia lumii în care trăiau şi în care ei înşişi fuseseră crescuţi, şi, în al doilea rînd, că tatăl meu, într-un efort de înţelegere şi de umanitate, ar fi trecut peste prejudecăţile şi normele rigide în care credea toată lumea.

Zile întregi au durat discuţiile începute între Petraşcu şi mama, pe de o parte, şi tatăl meu, pe de altă parte, discuţii care ajungeau uneori pînă la forme destul de dramatice, şi eu, ascultîndu-le, mă frămîntam neştiut, la fel ca şi cei trei. De cîteva ori a trebuit cu greutate să mă înfrînez ca să alerg la mama şi, prinzînd-o în braţe, să-i strig :

— De ce nu-i spui adevărata cauză a împotrivirii voastre, de ce nu-i spuneţi că vă iubiţi, tu iubeşti acum pentru întîia oară în viaţă, şi dragostea voastră e un sentiment atît de firesc şi de puternic, încît el va înţelege şi se va bucura împreună cu voi !

Aşa aş fi vrut să-i spun, chinuită de certurile lor ce porneau toate de la această neînţelegere care mie îmi părea grozav de simplă. Evident, eu nu gîndeam chiar atît de naiv, adică îmi închipuiam că tatăl meu nu putea fi atît de larg şi generos, încît să treacă peste «onoarea lui de familist», dar eu ştiam că el e un om slab şi concesiv şi nu-mi imaginam cum mama, care îl cunoştea atît de bine, care îl dominase şi dispreţuise de cînd îl luase, nu îndrăznea să-i spună adevărul. Spune-i ! îmi venea să-i şoptesc la ureche, şi dacă nu va înţelege, ei bine, va trebui să înţeleagă ! Tu ştii că el nu are ce să facă, tu eşti nepoata episcopului, atotputernică în toată dieceza, şi el nu-i decît un umil protopop, lipsit de valoare personală şi socială ! De ce eziţi ?

În felul ăsta îmi închipuiam că judec logic, dar şi conform realului în acelaşi timp, şi îmi venea să mă aplaud singură pentru duplicitatea şi cinismul de care puteam da dovadă. Imaginam zeci de dialoguri care trebuiau să se petreacă între mine şi mama,

construiam în cap replicile, fiecare din ele cu cîte o variantă, două, trei, așa cum își construiesc, poate, dramaturgii scenele, îmi imaginam pînă și indignarea mamei cînd ar fi aflat că eu îndrăznesc să mă amestec într-o problemă atît de gravă și de inaccesibilă mie și apoi, după o scurtă discuție, uimirea și bucuria ei cînd eu i-aș fi sugerat, într-un mod nejignitor, rezolvarea. Toți copiii judecă la fel și îmi amintesc că în aceeași perioadă eu găseam pentru o serie de întîmplări grave de care auzeam soluții uimitor de simple și la îndemînă. Odată, la masă, cînd cineva povestea de un țăran ale cărui oseminte fuseseră găsite în nu știu care pădure, într-o iarnă, eu am lansat ideea că poți foarte ușor scăpa de lupi dacă prinzi în mîini un ciomag și-l învîrtești în jurul tău cu o mare repeziciune. Am rămas indignată atunci că soluția mea fusese primită cu zîmbete, ba cineva, cred că «unchiul bun», m-a mîngîiat cu blîndețe, gest care m-a făcut să încep să tremur de enervare. Apoi, tot în aceeași vreme, eu rămîneam uimită cum de se întîmplă ca oamenii care cad de la mare înălțime să se turtească de pavaj, să se mutileze, ori să moară, cînd era atît de simplu — îmi imaginam eu — ca în căderea lor, înainte de a atinge solul cu cîțiva metri, cel care cădea să facă o mică săritură, de felul aceleia pe care o faci sărind de pe o treaptă înaltă de beton sau chiar de pe craca mai joasă a unui copac. Totul, îmi ziceam eu uimită, s-ar fi redus astfel la o simplă săritură. Zîmbești ! spuse Francisca către Chilian, zîmbind la rîndu-i, acum într-adevăr acestea par puerilități înduioșătoare, dar pe vremea aceea eu credeam în aceste raționamente și aveam cîteva mii de acest fel.

Cearta lor a continuat o săptămînă, cred, și în cele din urmă cuplul Petrașcu-mama a ieșit învingător. Tatăl meu a renunțat la proiectul de a lărgi întreprinderea lor și cu o uimire nespusă a coborît, după multe săptămîni de abstinență dăunătoare, din nou

în pivniţele episcopiei (unde se găsea vin de masă şi de cuminecătură pe care îl aducea chiar el însuşi, în fiecare an, de prin regiunea Tîrnavelor), şi cînd a revenit la suprafaţă chipul lui semăna din nou cu cel de totdeauna : era acelaşi urs greoi, blajin, lipsit de prestanţă, care aştepta să-l admitem printre noi. Lucrurile s-au liniştit, totul a reintrat în firesc. Observam însă în aceeaşi vreme ceva ce trecea drept un fapt lipsit de importanţă : episcopul, «unchiul bun», care de obicei nu făcea caz de tatăl meu, admiţîndu-l ca pe o prezenţă fatală şi nesemnificativă, lăsîndu-se servit de el — tatăl meu conducea Fordul episcopiei în vizitaţiile canonice şi era secretarul consistorial în şedinţele canonicilor —, acum fu văzut de cîteva ori intrînd în garaj, unde tatăl meu trebăluia pe lîngă maşină, ori plimbîndu-se cu el pe aleile parcului, în trei. (Împreună cu vicarul.) În acelaşi timp, episcopul, care obişnuia cam de două ori pe săptămînă să facă lungi plimbări prin împrejurimile oraşului, indiferent de starea timpului, intră de vreo două ori pe la moară, întreţinîndu-se îndelung cu Petraşcu, pe care se părea că îl apreciază în mod deosebit. Vicarul mai reveni o dată, singur, şi se interesă cu o curiozitate copilărească de maşini, costul curentului electric, impozitul pe clădiri etc. Vicarul — cel cu care Penescu avusese lungi discuţii — era un bărbat potrivit de stat, cu părul blond, cu o bărbiţă aurie şi cu ochii limpezi şi albaştri. Foarte instruit, avea două licenţe ale unor universităţi din străinătate, era celibatar şi exercita o mare fascinaţie asupra femeilor din oraşul nostru, pe care le impresiona prin blîndeţea sa isusiacă, prin figura sa dezarmată, feminină, şi prin predicile sale exaltate. Avusese chiar cîteva legături erotice cu unele din admiratoarele sale, care, în acest timp, treceau cu toate prin crize de înaltă şi veritabilă transportare religioasă, dar vicarul întrerupea brusc aceste istorii şi, înainte ca faptele să devină de in-

sistentă notorietate, intra într-o penitență voluntară și excesiv de dură. Îl chema Tiut, dr. Tiut, și era candidatul cel mai serios la postul de episcop din întreaga dieceză. În timpul seminarului și apoi în primii ani de preoție, Tiut, care era de aceeași vîrstă cu tatăl meu, fusese bun prieten cu el și se pare că era un om deschis, vesel, un rafinat admirator al femeilor și un om de societate. Dar, așa cum făcea și cu iubitele sale, rupse brusc prietenia cu tatăl meu la un moment dat și se dedică exclusiv carierei, ocolind prilejurile de desfătare lumească. După cîțiva ani de viață reculeasă și de profunde meditații spirituale, frumosul său păr blond-auriu se rări și apoi îi căzu, persistînd doar în jurul tîmplelor sale subțiri, sub forma unei jumătăți de coroană, care, în lumină, părea că îi nimbează creștetul, ca o radiație discretă, aurie. Pentru că avea într-adevăr înalte calități, Tiut, ca orice om superior dotat, începu să creadă, parțial, în ceea ce făcea și asta îl ajută să pară mai puțin ostentativ și mai inspirat. (Pentru că orice om rafinat cînd crede într-un lucru îl afișează cu mai puțină violență, fiind atît de sigur de credința sa, încît uneori își permite să se îndoiască de ea. Dr. Tiut ducea o viață atît de exemplară de episcopabil, încît o afișare în plus a credinței sale ar fi părut deplasată.) Făcea uneori, am observat, o curte discretă mamei mele, dar asta numai după ce se încredințase de trăinicia sentimentelor ei față de Petrașcu și de durabilitatea legăturii lor. Acest lucru, făcut cu o rară imaginație și delicatețe, era ca o ofrandă adusă nepoatei episcopului și o dovadă de prețuire față de Petrașcu, unul din puținii săi egali în dieceză.

După nu multă vreme, vicarul făcu cunoscut perechii «Petrașcu-mama» faptul că îl interesa întreprinderea pe care o conduceau și își dădea seama că numai lipsa mijloacelor frîna dezvoltarea ei «normală», ieșirea ei din categoria de întreprindere

măruntă şi periferică. Şi adăugă că însuşi episcopul observase cu tristeţe cum uneori unul sau două zerouri, în plus sau în minus, la coada unei sume pot opri elanul şi inventivitatea creatoare a unor oameni activi şi bine intenţionaţi. Şi cum mama şi Petraşcu încercară să-i tempereze mărinimia şi «înţelegerea», voind să-l convingă că moara pe care o conduceau o luaseră în stare falimentară de la un specialist şi că nu avea nici un fel de şanse de dezvoltare, orice ban investit în ea fiind de dinainte pierdut, vicarul încheie brusc discuţia, amintindu-le de proiectul tatălui meu, de fapt de proiectul mamei pe care îl preluase tatăl meu şi îl apărase cu atîta ciudată încăpăţînare. Atunci cei doi îşi dădură deodată seama că vicarul nu putea vorbi astfel decît în numele episcopului. Tiut urma cu mult prea multă luciditate şi insistenţă ideea sa de a urma episcopului la conducerea diecezei ca să facă greşeala — pe care o făcuse în parte Petraşcu — de a-şi împărţi ambiţia cu urmărirea unor scopuri evident materiale. Ceea ce îi uimi şi îi sperie mai ales pe cei doi «companişti» fu mai ales faptul că episcopul, unchiul bun al mamei şi protectorul ei direct, care de atîţia ani părea a nu mai avea secrete faţă de ea, un om atît de blînd şi de abstras de reflexii generale — lucra printre altele de vreo douăzeci de ani la o versiune nouă, în româneşte, a *Bibliei,* cu note şi comentarii vaste —, un om deci care era atît de uşor de manipulat în cîmpul activităţii practice şi diurne, nu le vorbise direct lor, nu îi spuse un cuvînt mamei, nepoatei sale, de intenţiile lui. Faptul că îl alesese pe vicar drept purtătorul său de cuvînt însemna că era dinainte hotărît la o luptă vicleană, rece. Al doilea lucru uimitor era faptul că pe episcop îl interesa întreprinderea lor şi felul în care ea putea să evolueze sau nu şi mai ales faptul că prinsese de veste, în atît de scurt timp, despre existenţa unui proiect într-adevăr inspirat şi care dacă era urmat

putea să dea satisfacţii materiale aproape cu certitudine. Şi apoi, cum de episcopul îl ascultase atît de grăbit în această chestiune pe tatăl meu, el care în atîţia ani de zile nu-i prea dăduse mare importanţă, ghidîndu-se exclusiv după părerea nepoatei sale în toate treburile administrative, mici şi mari ?

Cei doi nu stătură să discute în contradictoriu cu Tiut ; îl cunoşteau mult prea bine ca să nu ştie cît era de flexibil şi de nezdruncinat. Primul lucru pe care îl întreprinse mama fu să atace din nou problema în faţa tatălui meu. Nu ştiu prin ce mijloace cîştigaseră cei doi cu nici o săptămînă în urmă «poziţia» în faţa lui, dar de astă dată îl găsiră din nou «în picioare», dispus să-şi apere proiectul, de parcă nu fusese doborît o dată. Această «recrudescenţă» ciudată a lui, dacă ţinem seama că tatăl meu era cunoscut ca un om lînced, şters, lipsit de energie, o uimi pe mama şi o înfurie din cale-afară, pentru că vedea cum se complică lucrurile din pricina unui om pe care îşi închipuise că-l domină şi că-l cunoaşte o dată pentru totdeauna.

Într-adevăr, ceea ce o iritase pe mama de la început, din seara aceea în care fusesem în vizită la Petraşcu, cînd ea dăduse glas pentru prima oară ideii de mărire a morii prin cumpărarea cioclodarului lui Mezinca, fusese faptul că tocmai tatăl meu şi soţul ei, un om atît de desconsiderat de ea şi pe care îl luase tocmai pentru că, prin firea sa, promitea a fi un ins uşor de mînuit, îndrăznea să i se opună. Şi pînă la ultima clipă, atunci cînd corpul ei se va înfiora de răceala şi profunzimea prăpastiei care o aştepta la un pas, cînd piciorul ei va începe să şovăie, prins de pietrişul ce aluneca încet, atras de propria sa rostogolire, de adîncurile acelea întunecate, uriaşe şi calme, chiar şi atunci, în ultimul ei ceas, ea va păstra din toată acea luptă o mirare nespusă că cel care a început lupta şi i-a

declanşat înfrîngerea a fost tocmai el, ignorantul, dispreţuitul, lîncedul, umbra ei deodată răzvrătită.

De ce s-au luptat, totuşi, cei doi ? Nu au greşit deloc, căci instinctul lor, mărit de dragostea puternică pe care o trăiau, i-a împins să se opună, i-a împins să lupte, şi instinctul lor nu a greşit de fel.

Discuţia cu tatăl meu a fost mai scurtă, însă cu mult mai aprinsă şi mai necruţătoare. În cele din urmă, tatăl meu a fost din nou înfrînt, dar de data aceasta numai cu preţul adevărului : mama i-a mărturisit un lucru, pe care el îl ştia de fapt, dragostea ce o lega de Petraşcu şi adevăratul mobil al întovărăşirii lor. A fost o jertfă destul de mare umilirea ei în faţa lui ; a fost o adevărată înjosire, deoarece ea îşi păstra fericirea cu ajutorul înţelegerii şi milei unui om pe care îl socotea drept un mărginit şi vrednic de dispreţ. Apoi ea a pornit atacul împotriva episcopului, bineînţeles în cu totul alt mod, dar chiar de la început a avut cîştig de cauză : episcopul îi declară că interesul lui se contopea cu propriul ei interes şi, o dată ce ea, pentru motive ale căror raţiuni el nu le analizează, doreşte ca lucrurile «să rămînă pe loc», el nu va întreprinde nimic împotrivă-i. În sfîrşit, cei doi puteau fi liniştiţi, deşi renunţarea atît de uşoară şi de generoasă a episcopului îi nelinişti încă cîtva timp.

Urmă o perioadă de linişte şi cei doi folosiră acest timp cu o febrilitate şi aviditate mărită ; deşi în perioada aceea nu prea era de lucru la moară (totul se întîmpla la începutul verii anului 1947, la aproape trei ani de la plecarea lui Penescu), deci toată lumea era la sfîrşitul rezervelor aşteptînd recolta cea nouă, mama şi Petraşcu veneau zilnic la moară, plecînd seara tîrziu. Mama începu să şi gătească acolo — ea care de ani de zile avea două bucătărese —, şi noi, cu toţii, eram fericiţi, luam masa într-un fost atelier al lui Richter (unde de altfel se şi gătea) şi, deşi ceea ce mîncam era mult mai sumar pregătit şi

mai neizbutit decît bogatele mese de la episcopie, noi le preferam pentru senzația ce ne-o dădeau de provizorat și de ceva ilicit, permis numai pe jumătate. Eram cu toții într-o campanie și trăiam atît de profund acea nouă realitate, încît ea deveni cea firească și reală, iar cealaltă, cea veritabilă, ni se înstrăină încet-încet, devenind o falsă realitate. (Trebuie să menționez că, de la ultima discuție avută cu mama, atunci cînd ea i-a mărturisit tot «crudul adevăr», tatăl meu nu a mai călcat deloc pe la moară. Căzuse din nou în taciturnismul său de dinainte și se ocupa cu o grijă mărită și posomorîtă de mașină, de moșia episcopiei care se afla în apropierea orășelului, la vreo 15 km, și unde pleca săptămînal, întîrziind cîte două-trei zile de fiecare dată. Noi îl uitasem aproape cu totul; cînd îl întîlneam — țin bine minte —, eu trăiam senzația întîlnirii cu un om oarecare, subordonat, senzația de familiar și inferior pe care o ai — să zicem — cînd întîlnești o slugă. Nici măcar milă nu puteam să încerc față de el, deoarece amintirea gestului grosolan, cînd mă pălmuise, era încă prea vie în mine. Nu numai atît, dar amintirea acelei palme și resentimentul meu față de el creșteau parcă pe zi ce trecea și asta se adăuga desconsiderării ce i-o purtau toți, în primul rînd cei doi, care își cumpăraseră liniștea cu prețul umilirii în fața lui și al generozității sale, ce ne jignea pe toți, deoarece nimic nu e mai stînjenitor și mai înjositor decît să suporți generozitatea unui om pe care îl consideri lipsit de caracter. Poate îți voi părea excesiv de aspră față de propriul meu tată, dar adevărul era că ne angajasem într-o adevărată luptă, care pe zi ce trecea, devenea tot mai evidentă și mai necruțătoare.)

Trăiam din nou o perioadă liniștită, dar aveam să plătim în curînd o mică greșeală pe care o făcuse mama, o scăpare din vedere, care însă întoarse totul peste cap. Și anume, ea, după ce vorbise cu episco-

pul, uitase să-i comunice hotărîrea acestuia şi vicarului, sau neglijase s-o facă, şi vicarul, la nici două săptămîni după ce mama discutase cu unchiul ei, ridică problema morii în şedinţa consistoriului. În acea zi nu se hotărî nimic în această problemă, dar ea rămase în suspensie, urmînd a fi discutată şi hotărîtă peste alte două săptămîni. (Consistoriul îşi ţinea şedinţele sale ordinare bilunar.)

Mama se opuse şi vorbi din nou, pe rînd, cu soţul ei, cu episcopul, cu vicarul, cu directorul băncii «Caraşana». Era o femeie atît de inteligentă şi de autoritară, încît din mai toate aceste intervenţii ieşea biruitoare, pierzînd mereu însă, căci, deşi înfrînţi astăzi, cînd ea se întorcea de la ei, ridicau din nou capetele. Era ca un fel de joc, ca un fel de luptă cu năluci, şi în cele din urmă ea se sperie, pentru că toţi aceşti oameni, care făceau parte din lumea ei, care se purtau cu ea atît de deferent şi înţelegător, sinceri deferenţi şi cu adevărat generoşi — faţă de ea —, erau de fapt de neclintit şi cruzi. O speria mai ales atitudinea tatălui meu şi, într-o oarecare măsură, a unchiului ei, a episcopului. Aceşti oameni se lăsaseră mereu conduşi de ea, îi acceptaseră prin liberă voinţă suveranitatea, mărturisindu-i prin aceasta recunoaşterea calităţilor ei deosebite, cu care îi întrecea. Şi acum făceau la fel, în discuţiile avute, ei i se supuneau, rîdeau, i se aplecau slugarnic în faţă, se pierdeau, se fîstîceau în faţa ei, dar cînd îi regăsea se aflau din nou pe vechea poziţie, pe care o părăseau după nici un sfert de ceas, copleşiţi din nou de puternica ei personalitate. Tot acel joc, toată acea luptă semăna cu prietenia care se iscă cîteodată între doi băieţi, dintre care unul e cu mult mai în vîrstă decît celălalt, cu mult mai puternic şi mai matur: cel mic însă se ţine după el, atras de farmecul celuilalt şi de bărbăţia lui, şi e admis, iar cîteodată ei se joacă împreună, mai bine zis cel mare se joacă cu cel mic într-un fel destul de straniu: îi

prinde încheietura lui cea mică și fragilă în palma sa mare, bătătorită de lucru, se joacă cu ea, cu mîna celuilalt, subțire, transparentă. Și cel mic rîde, fericit că e lîngă zeul său, fericit că stăpînul său se coboară să-i dea atenție și să se joace cu el. Apoi, cel mare, atras de frumusețea și fragilitatea mîinii celui mic, pe care o ține între degetele sale uriașe, începe s-o strîngă și s-o răsucească ușor în toate părțile. Cel mic rîde mereu, neatent la cele ce se petrec cu mîna sa, urmărind doar cu ochii ridicați expresia feței celui mai mare, fericit cînd îl vede zîmbind și privindu-l cu prietenie. Și-apoi, deodată, cel mare începe să-i răsucească cu putere și brutalitate încheietura subțire a mîinii și chiar întregul braț, cu atîta violență încît celălalt se răsucește și se întoarce în jurul axei corpului său, urmărind însă mereu expresia feței celui mare, neîndrăznind să strige, de teamă că «stăpînul» să nu se indispună, chiar și trecător. Totuși, strigă că îl doare, strigă tare, deodată, și fața i se înroșește și în ochi îi explodează lacrimile, dar zîmbește mereu, de teamă să nu-l contrarieze nici o fracțiune de secundă pe celălalt. «Stăpînul», «zeul» zîmbește și el, continuînd să-i răsucească brațele, și celălalt strigă cu putere acum, și cel mare zîmbește mereu, cu ochii sclipitori și reci, continuînd, și totul pare un joc ca oricare altul, care se termină doar atunci cînd cel mic e aproape de leșin.

Sau, altădată, vara, cînd merg amîndoi să se scalde în afara orașului, acolo unde rîul e limpede și adînc. (Cel mare are de obicei și o undiță cu el, cu care prinde pești în mod clandestin, pe care îi așază apoi pe o farfurie curată și îi vinde prin vecini pentru că e sărac). Înainte de a pleca spre casă, cu puțin înainte de amiază, se dezbracă și se scaldă, și cel mic e mereu fericit că e în apropierea zeului său, în apropierea celui care personifică într-un grad înalt farmecul bărbătesc și forța. Cel mare înoată prin apro-

Scanned with OKEN Scanner

pierea sălciilor, acolo unde apa e adîncă şi cu vîrtejuri şi unde numai cu un an înainte s-au înecat o femeie şi un student, şi cel mic rîde cînd vede cît de neputincioase sînt faţă de el vîrtejurile acelea mari, în formă de pîlnie şi, privind mereu la prietenul său cel mare, uită să se mai joace în apa de lîngă ţărm, într-atît de fericit e de forţa celuilalt. Apoi, cel mare îl cheamă să vină la el, în apa aceea tulbure şi duşmănoasă, care în fiecare an îşi are victimele sale omeneşti, şi el ezită şi cum celălalt insistă zîmbitor, dar şi ferm totodată, cel mic înaintează şovăitor, îngheţat de spaimă, dar nevrînd să-l indispună pe celălalt. Şi iată-l deodată alături de prietenul său, în apa aceea puternică şi faimoasă şi la început totul e bine, cel mare îl susţine cu un singur braţ şi cel mic rîde, îşi uită deodată toată spaima, priveşte cu dispreţ coamele tulburi ale valurilor care lunecă mohorît pe lîngă el şi de care se teme tot oraşul. Şi apoi, deodată, cel mare îl scapă, din neatenţie, dar îl scoase aproape în aceeaşi clipă la suprafaţă, şi cel mic, deşi are gura plină de apă şi ochii speriaţi, îi zîmbeşte totuşi, de parcă ar vrea să se scuze că e atît de slab şi de neîndemînatic. Apoi, cel mare îl scapă din nou şi încă o dată şi încă o dată şi, deşi cel mic observase de mult că celălalt o face cu bună ştiinţă, nu se încruntă şi prin capul lui nu adie nici cel mai mic gînd de revoltă, dacă ar muri în clipa aceea ar muri doar uimit şi uimirea sa ar fi ca un soare imens, arzînd intens în mijlocul unei bolte care s-ar îngusta fulgerător pînă la dispariţie, şi moartea lui nu ar fi decît căderea acelui soare, nesusţinut de nimic.

Dar celălalt nu-l lasă să dispară cu totul, îl readuce mereu la suprafaţă, tot mai obosit parcă, deşi e o oboseală jucată, şi cel mic începe să strige, rîzînd mereu însă, pentru că nu vrea să-l supere pe celălalt, care îi dă totuşi atîta importanţă şi îl admite în apropierea sa şi dacă s-ar indispune poate

Scanned with OKEN Scanner

l-ar alunga pentru totdeauna. Cel mic strigă de cîte ori e readus la suprafața apei aceleia repezi și posomorîte și înghite apa în spasme scurte, cu atîta repeziciune încît își pierde respirația și ochii i se bombează în orbite și pielea i se face toată violetă și simte deodată cum obosește de moarte. Și strigă, strigă mere, și celălalt care se joacă cu el zîmbește, și totul, totul, în acea clipă, chiar și moartea devine o mare neînțelegere, o mare uimire.

Cam astfel, dintr-un anumit punct de vedere, se petreceau lucrurile între mama, care-și apăra cu eforturi mărite, impresionante, acea schiță de fericire, acel «regat» construit de ea însăși, și cei ce voiau să-l distrugă. Ea striga, striga după ajutor, și ei, tatăl meu, vicarul, episcopul și ceilalți o ascultau fîstîciți, îi zîmbeau, se ploconeau umiliți în fața ei, în timp ce o împingeau fără șovăire spre distrugere. Era o luptă care semăna cu un joc, toți păreau atît de calzi, de înțelegători, de apropiați, de copilărești uneori, încît mama, cînd simți pînă în cele din urmă apropierea morții, i se făcu spaimă de ei, de oamenii aceia atît de cunoscuți ei, pe care îi disprețuise și manevrase vreme atît de lungă. I se făcu spaimă și nu atît de ei, de vicar, episcop sau tatăl meu, pentru că ea simțea, ei n-ar fi putut să i se opună, nici s-o învingă. Și ei știau că nu i se pot opune și pentru asta nici nu i se împotriveau, cedau de fiecare dată în fața ei și cu toate acestea ei continuau să rămînă învingători pentru că era ceva, crescuse ceva în spatele lor, o forță care îi făcea peste noapte puternici și flexibili ca oțelul și ei încercau să nege acea forță pe care nici ei n-o înțelegeau bine, încercau să se nege pe ei înșiși, dar în fața acelei forțe crescute în spatele lor și care îi împingea implacabil înainte, peste orice obstacole, erau prea slabi și trebuiau să cedeze și primul semn al acestei înfrîngeri a fost prima lor victimă : ea, mama mea, ea care declanșase totul din clipa cînd

își închipuise că poate fi fericită desfidînd normele lumii în care trăia.

La cîteva săptămîni după venirea lui Penescu, după scena aceea din dormitor cînd Penescu se manifestase pentru prima oară franc și brutal, mama, după cum ți-am povestit, crezuse că-l pusese la locul lui pe acel «mare domn» atît de puternic și de viclean. Mai mult decît atît, Penescu însuși o ajută în această credință a ei și, prefăcîndu-se că a renunțat la scopurile sale josnice, «inventînd» pentru ea o prietenie ieșită din comun, o ajută el însuși să se apropie de Petrașcu. Astfel că, la mai bine de un an de zile după ce mama îl cunoscuse pe Petrașcu, după ce amîndoi se simțiseră atrași cu o putere nefirească unul spre celălalt, cu o putere atît de mare încît îi paraliză aproape, deci după un an de zile de cînd cei doi se «adorau în taină», netrădîndu-se nici măcar față de ei înșiși, acest om, acest «străin» a împins-o pe mama încet-încet, cu o nemaipomenită dibăcie, în brațele lui Petrașcu, înfrîngînd astfel rezistența instinctivă a celor doi și dîndu-i ei, în cel mai înalt grad, iluzia renunțării sale. Cei doi au început de atunci să-și arate unul față de celălalt primele semne ale marii lor dragoste, deși, abia după plecarea lui Penescu, ea a început să existe *de facto*. Și atunci a început acel timp al unei fericiri neobișnuite, neașteptate, neverosimile aproape încît chiar și noi, copiii, care trăiam alături de cei doi «frumoși iubiți», chiar și noi, în naivitatea și nepăsarea noastră, ne întrebam cum de e posibilă o astfel de dragoste, un astfel de «armistițiu» încheiat cu lumea uriașă, cinică și rea și împreună cu cei doi așteptam să cadă trăsnetul de pedeapsă al acelei societăți atît de obișnuite cu linșajul și exterminarea morală pentru lucruri cu mult mai inofensive. Dar lovitura, pedeapsa, întîrzia și pînă la urmă am uitat de pedeapsă, chiar de întreaga societate, de acel polipier uriaș care, printr-un miracol, părea ațipit,

Scanned with OKEN Scanner

absent. Încet-încet au uitat și cei mari și au început să creadă în acel lucru absurd care era «iertarea societății», «atipirea» acelui polipier înfricoșător. «Societatea» nu a pedepsit, nu și-a aruncat trăsnetul ei nimicitor pentru că nu era necesar acest lucru, pentru că pedeapsa era cuprinsă în chiar ființa acelei iubiri! «Monstrul cinic și uriaș», «polipierul teribil» putea să doarmă liniștit, deoarece «el știa» că în sînul său nu putea să se nască «o fericire» care să nu conțină în ea, chiar de la început, germenele propriei ei distrugeri. «Cei doi» așteptau pedeapsa dinafară, dar ea avea să vie din cu totul altă parte, avea să crească ca și omida monstruoasă și distrugătoare din crisalida fluturelui alb și sclipitor.

În cele din urmă cei doi au cedat, după ce au înțeles că nu se luptă cu vicarul sau cu tatăl meu, ci cu acea forță crescută în spatele vicarului și a tatălui, forță care era chiar rațiunea de a fi a lumii în care trăiau ei, principiul suprem care striga: — Îmbogățiți-vă! Îmbogățiți-vă! Vicarul, tatăl meu și ceilalți reacționau instinctiv la acest ordin, așa cum, după cincizeci de generații de șoareci cărora li se dă de mîncare în zgomotul unei sonerii sau aprinzîndu-se un bec, generația a cincizeci și una ascultă de sonerie sau de semnalul becului fără ca ea să fi trăit vreodată această asociere. Cei doi nu luptau deci cu niște ființe vii, ci cu acel instinct uriaș și vicarul cu bărbița sa blondă și ochi isusiaci, albaștri, tatăl meu cu capul lui mare, blajin, cu surîsul lui vinovat, prostesc, episcopul cu fălcile sale puternice de țăran și cu barba-i mare, frumoasă, ori directorul «Carașanei», singurul om din oraș care purta monoclu, nu erau decît capete deosebite ale aceluiași trup, erau cu toate sprijinite de aceeași coloană vertebrală... Îmbogățiți-vă! Îmbogățiți-vă! strigau toate aceste capete pe gîturile lor lungi, șuierînd și încovoindu-se în jurul trupurilor subțiri ale celor doi, pe buze jucîndu-le surîsul acela straniu și încreme-

nit, în ochi purtînd însă sclipirea neomenească a fascinației metalului, instinctul tiranic și invincibil pe care l-au învățat înainte de a descoperi lumina și sunetele, ori moartea, cu multiplele ei fețe.

Astfel că a fost cumpărat motorul lui Mezinca, ce fusese acontat pe ascuns de către tatăl meu din prima zi de cînd aflase de proiectul mamei și cînd ea era încă liniștită și fermă, peretele fu spart și totul se întîmplă conform dorinței ei, exprimată în joacă, într-o clipă de inconștiență, într-o clipă de pripeală și de uitare. În același an fu evacuată familia care locuia cele două camere mari aflate lîngă încăperea morii; inițial fuseseră trei camere de locuit, dintre care, una cea din colțul clădirii, fusese transformată de Richter în moară. După evacuarea familiei, zidul despărțitor dintre cele două încăperi fu demolat, podelele fură scoase și înlocuite cu planșeu de beton și în nici un an, în primăvara lui 1948, funcționa acolo o instalație de presă de ulei. Era o instalație nouă, comandată special la uzina metalurgică «Schediwetz & Co.» din orașul A. Fusese comandată și plătită chiar în timpul instalării cioclodarului din banii avansați de către banca episcopiei și de Richter, fostul proprietar al morii ce intrase din nou în «combinație». În fruntea presei de ulei — care era cea mai modernă și cea mai productivă instalație de acest fel în oraș — fu pus tatăl meu, reprezentînd astfel interesele băncii episcopiei. Astfel că proprietari erau acum patru inși : Petrașcu Virgil, Mănescu Ana, Mănescu Cornel și Richter Adalbert. Dintre aceștia, ultimii doi, Mănescu Cornel și Richter, posedau mai mult de 60% din capital și, ca atare, ei împărțeau între ei două treimi din cîștig. Lumea vorbea că toate acestea nu sînt decît o înscenare și că Mănescu Ana, nepoata episcopului, are de fapt comanda reală a întreprinderii nou-create și ea încasează astfel și cîștigul cel mare, bărbatul ei nefuncționînd decît ca o păpușă, ca o stîngace escamotare

a afacerilor episcopului. Adevărul însă era că episcopul, prin interpușii săi, plasese efectiv capitalul băncii pe numele lui Mănescu Cornel, căruia îi dase și mînă liberă, avînd astfel, în mod ciudat, mai multă încredere în acest om cunoscut ca incapabil și lipsit de personalitate decît în energica și sclipitoarea sa nepoată. Pînă în cele din urmă, cele două pietre arhaice, cu toată instalația aceea construită din lemn galben, cu cupele elevatorului ca niște cuiburi de rîndunică și clopoțelul care suna veșnic cînd scăpa de presiunea boabelor transparente și sticloase, fură scoase definitiv și în locul ei fură instalate două mașini ce lucrau cu cîteva mii de turații pe minut.

Aproape un an întreg însă, pînă la comandarea și instalarea presei de ulei, cei doi lucrară mai departe la vechea moară.

Moara «umbla» acum, însă, toată ziua, începînd de dimineață de la șase, și cei doi trebuiră să facă, într-adevăr, eforturi mari ca să «facă față» lucrului. Începură să plătească «cu monedă sunătoare și grea» fericirea de a rămîne în doi, dar ei făceau bucuros asta, ținînd cu disperare de unica lor posibilitate de a fi liberi și singuri. De aici, o violentă opoziție a mamei la o propunere a noilor asociați de a se angaja un om pentru cioclodarul cel nou; tatăl meu, care începea tot mai mult să devină reprezentantul capitalului bancar investit în moară, cedă imediat, cum am mai spus, și oarecum mirat, deoarece el știa prea bine — și asta nu era un lucru greu de prevăzut, acum, în această perioadă, cînd proiectul comandării și instalării unei prese de ulei alături fusese deja formulat — că cei doi, oricît s-ar fi străduit, nu-și vor putea păstra multă vreme singurătatea și independența. Astfel că «rezistența violentă» a mamei păru puțin ridicolă, deoarece propunerea să fie angajat un salariat la noua mașină nu era dintre acelea la care noii asociați să țină în mod expres; mama ar fi putut obține ca ei doi să

rămînă în continuare singuri în moară şi fără o cheltuire de energie şi de prestigiu atît de mare. Gestul ei fusese disproporţionat şi ridicol şi ea nu cîştigase decît un lucru de secundară importanţă, provizoriu, şi tatăl meu cedase atît de repede şi de uimit în acelaşi timp, neînchipuindu-şi cum de ea nu-şi dă seama că luptă pentru ceva dinainte pierdut. Mama fusese de totdeauna o clarvăzătoare, dar acum, în această bătălie inegală şi deosebită, orizontul ei se îngustase şi, văzîndu-şi poziţia pierdută, încerca să cîştige şi să păstreze ceea ce se putea păstra. Oamenii puternici nu duc niciodată false bătălii şi sînt fericiţi atunci cînd, cerînd adversarului jertfe uriaşe, îi mai cedează ceva, oricît, de minimă importanţă, în aşa fel încît să se creeze măcar iluzia unui echilibru şi a unei echităţi. Tatăl meu, vicarul şi ceilalţi, pentru că ei deveneau acum «cei tari», fură deci aproape încîntaţi să renunţe la proiectul de angajare a unui om străin pentru cioclodar, cu atît mai mult cu cît se făcea în acest fel economia unei cheltuieli în plus.

Deci cei doi continuară să rămînă la moară singuri, lucrînd însă întreit, împătrit, şi Petraşcu, care altădată «fugea» de la birou doar cîteva ore zilnic, acum se văzu nevoit să stea alături de mama întreaga zi aproape. Acest fapt fu într-adevăr o cotitură în cariera sa ecleziastică şi el trebui să se hotărască într-un fel «pe care drum apucă», deoarece, în condiţiile nou ivite, o a treia cale era exclusă. Aceasta a fost o mare jertfă din partea lui Petraşcu, cînd el s-a decis să rămînă la moară, lîngă mama, care era adevărata lui femeie. Spun că era poate cea mai mare jertfă a lui, pentru că era un individ foarte dotat, era egalul lui Tiut în posibilităţile de «urcare», ba îl şi întrecea, pentru că, în afara pregătirii egale şi a înaltelor sale calităţi înnăscute, Petraşcu era dotat cu o mare putere de muncă, lucru pe care Tiut încerca să-l suplinească prin farmecul

Scanned with OKEN Scanner

său personal și viața sa retrasă, de o «blîndă exaltare».

În vara lui 47 se mări localul morii și se instală acolo marele cioclodar al lui Mezinca. În vară se comandă la firma «Schediwetz & Co.» instalația presei de ulei și una din loviturile băncii episcopiei — reprezentată prin tatăl meu — fu că achită mai mult de două treimi din costul instalației înainte, în ziua comenzii, așa că, după terminarea fabricației, chiar și vinderea mai departe a instalației, în monedă nouă, stabilizată, ar fi fost o afacere excelentă. La mijlocul anului viitor, instalația se găsea deja depozitată într-un mare hambar din curtea a doua a episcopiei, întrucît planșeul de beton și suporții cimentați ai mașinilor nu fuseseră încă turnați.

Actul istoric al naționalizării de la 11 iunie 1948 găsi întreprinderea «Petrașcu-Mănescu-Richter» în această situație ; efectiv, erau în funcție doar pietrele arhaice, greoaie, «romantice» și cioclodarul lui Mezinca. Se făcu controlul randamentului morii și ea fu trecută în categoria întreprinderilor mici care nu intrau în dispozițiile legii de naționalizare. Alături de zidul despărțitor al acestei «mici întreprinderi» aștepta marea sală cu cimentul încă umed pe jos, iar la distanță de nici doi kilometri, într-o magazie înaltă, din scînduri, alături de un tractor «Lanz-Bulldog» și două batoze de treierat, în lăzi de un galben-murdar, mohorîte, enorme, așteptau presele, valțurile, decojitoarele, pompele hidraulice, prăjitoarele, elevatoarele, roțile de transmisie. În ziua aceea începea cu adevărat, în întreaga țară, o eră nouă, dar undeva, în orășelul C., în neînsemnatul, urîtul și prăfuitul orășel C., «o mînă de oameni» încercau, în clipa cînd burghezia era nimicită ca o forță reală, ca forță economică, încercau, din chiar acea clipă, să refacă întreg drumul și destinul burgheziei, ca o memorie a clasei lor, ori ca o inerție a impulsului ce venea din profundul mileniilor spre distrugere și

asimetrie. Aşa cum cineva trece peste aerul unei prăpăstii, aşa au pornit cei cîţiva oameni, tîrînd după ei copiii, femeile şi bătrînii încredinţaţi lor.

La nici o lună după 11 iunie 1948, maşinile presei erau instalate, după o muncă de zi şi noapte a unei echipe întregi sub directa conducere a lui Richter, a cărui meserie de bază era cea de mecanic. La începutul toamnei, presa era în funcţiune, după ce, în prealabil, tatăl meu făcuse o călătorie la Bucureşti şi obţinuse o autorizaţie de funcţionare a unei prese de ulei, deşi exista în acel timp o lege specială care interzicea eliberarea unei astfel de autorizaţii şi deschiderea unei astfel de întreprinderi. A fost primul triumf al lui, primul semn al forţei care începea să se ridice din acel caracter cunoscut ca lînced şi fără relief. Căci, într-adevăr, problema autorizaţiei pusese serios pe gînduri cîteva luni în şir pe «noii asociaţi», precum şi pe cei care îi susţineau şi, în cazul unei imposibilităţi a obţinerii ei, maşinile ar fi trebuit vîndute, şi totul ar fi căzut baltă. După trei săptămîni însă de stat în capitala ţării, utilizînd o sumă mare de relaţii şi de bani mai ales, ştersul şi neînsemnatul protopop Mănescu Cornel se întoarse cu hîrtia şi, fapt semnificativ, autorizaţia era eliberată doar pe numele Mănescu Cornel, care avea dreptul să deschidă în oraşul C. o presă mecanică de produs ulei vegetal, «respectînd normele şi legile în vigoare».

La începutul toamnei presa începu să funcţioneze; opt muncitori lucrau aici, în două schimburi, iar la cîntar stăteau tatăl meu, Richter şi nevasta acestuia, Mary-neni, o femeie uriaşă, avînd dimensiunile unui pătrat, cu o coroană de dinţi albi şi frumoşi, atît de egali şi de sănătoşi, de parcă ar fi fost falşi, şi cu ochii roşii şi tulburi de poftă de cîştig. Mary-neni dicta de fapt în casă şi bărbatul ei i se supunea fără murmur. (El, Richter, fusese un băiat sărac care învăţase meseria de lăcătuş-mecanic în atelie-

rul tatălui lui Mary-neni; fiind îndemînatic și silitor, o primi de soție pe fiica proprietarului, cu atelier, cu două case, cu tractor, batoză și cîteva zeci de hectare de pămînt pe deasupra, astfel că Richter rămase pe veci o slugă la propria lui femeie, după ce muri socrul său.) De cum veni în moară, Maryneni intră în conflict cu mama mea și între cele două femei, atît de deosebite, se instală o puternică și egală dușmănie care dură atît timp cît se văzură. Pentru că mama împreună cu Petrașcu continuară să lucreze în moară, deși după ce presa își începu lucrul, la cioclodarul lui Mezinca fu angajat un lucrător, morar de meserie, și-apoi, după încă un an, fură demontate cele două pietre și, în locul lor, fu adus un «valț» pentru făină de grîu și secară.

Acum era atîta de lucru, țăranii care veneau la presă aduceau de obicei și saci cu porumb pentru urlău sau pentru făină de mălai, încît cei doi nu mai putură face față singuri. Cu toate că singurătatea și puterea lor, acolo, pe domeniul lor, luară sfîrșit, cu toate că acel «regat» al iubirii, acel «paradis cu palmieri, păsări colorate și ape limpezi» încetă să mai existe, cei doi rămaseră și lucrară mai departe, degradîndu-se astfel, tot mai mult. Cu timpul însă nici nu mai lucrară — erau doar proprietarii unei întreprinderi ce devenea tot mai mare și mai bănoasă — și locul lor îl luară un morar și un ucenic de vreo cincisprezece ani.

În oraș se mai găseau încă trei astfel de instalații care prelucrau semințele de floarea-soarelui și de dovleac, obținînd untdelemn nerafinat. Din cele trei, doar două funcționau, cea de-a treia era deocamdată în reparație generală. Cele două aparțineau una lui Sfîrlea Vasile, un țăran îmbogățit care mai avea în jurul orașului niște sere uriașe de flori și pomi exotici, iar cealaltă lui Cibian Teofil, cămătar, speculator de capitaluri, cerealist etc. Cealaltă presă, care în timpul cînd «își deschise porțile» «moara po-

Scanned with OKEN Scanner

pilor» (deşi acum era şi presă, nu numai moară, lumea continua să-i zică «moara popilor») nu era particulară, era instalată pe lîngă cea mai mare «moară cu valţuri» din oraş (adică moară pentru făină de grîu).

În prima lună de la deschidere, presa funcţionă aproape neîntrerupt, deoarece toată lumea vine să încerce ceea ce e nou. Apoi lucrul începu să scadă tot mai mult şi în nici două luni presa ajunse să nu mai fie pornită decît de două ori pe săptămînă. Deşi era cea mai nouă instalaţie din oraş şi din «judeţ», celelalte două prese, a lui Sfîrlea şi a lui Cibian, aflate amîndouă pe artere importante de intrare în oraş, aveau o veche şi solidă tradiţie, precum şi clienţii lor credincioşi. «Moara popilor» era însă plasată într-o mahala mărginaşă, în apropierea cartierului ţiganilor-unguri (negustori de pene, vase, păr de porc etc.), neaflîndu-se în vecinătatea nici uneia din cele trei sau patru drumuri mari de pătrundere în oraş. Cea mai tare însă din cele trei prese care concurau «moara popilor» era indiscutabil cea a lui Cibian. Aflată într-o clădire mare, roşie, cu curţi mari interioare, cu două grajduri spaţioase, cu o instalaţie de pietre şi cioclodar pentru urlău şi făină de porumb, plasată chiar la marginea drumului pe care intrau vreo douăzeci de sate, din vest, era condusă de un om îndemînatic, rutinat şi «fără prejudecăţi».

Cibian era un om înalt, şi ceea ce îl făcea şi mai lung era trupul său subţire, fără forme, şi capul alungit, cu craniul sclipitor, cu desăvîrşire lipsit de păr. Avea mîinile monstruos de lungi şi, dîndu-şi seama de acest defect, le ţinea totdeauna în buzunarele de la haină. Rareori, cînd era furios sau îngîndurat, şi le scotea afară, şi atunci palmele lui mari, cu unghii lungi, frumoase, îi atîrnau pînă mai jos de genunchi, lucru care îi speria pe cei ce nu-i cunoşteau această particularitate. Era «foarte popular»,

deşi «putred de bogat», umbla mereu în acelaşi costum din stofă grosolană, de culoare cenuşie, cu dungi late, posomorîte, de un alb-murdar, aşa cum poartă ţăranii unguri şi nemţi din vestul ţării. Duminica purta acelaşi costum, numai că era unul mai curat şi mai îngrijit, dar din aceeaşi stofă mohorîtă. În viaţa lui — avea cincizeci de ani — îi trecuse prin mînă atîţia bani, afaceri şi întreprinderi mari şi mici, încît nu le mai putea ţine nimeni socoteală. Ruinase şi lichidase multe firme şi chiar faptul că în oraş se aflau la deschiderea «morii popilor» doar trei prese i se datora tot lui, care desfiinţase — cumpărînd ori ducînd la ruină — alte trei prese, iar în ultimii zece ani «se dăduse peste cap» şi împiedicase deschiderea unor prese noi. Mijloacele lui erau variate, de la «încuscrire» pînă la «punerea focului», de la intrarea ca «părtaş» cu scopul de a submina întreprinderea pînă la plătirea cu prime grase a diverşi inspectori şi funcţionari din aparatul de control, asmuţindu-i asupra adversarului. Era un om retras, lipsit de familie ; avea doar o singură fiică, pe care o măritase cu mulţi ani înainte cu fiul celui mai de vază fabricant de ulei din regiune, a cărui presă o lichidă în nici doi ani. (Pe fiica sa şi pe gineri-su, cu copiii lor, îi mută într-o comună destul de depărtată, unde Cibian avea o moară, lăsîndu-le-o în administrare, cu jumătate de cîştig.) Cibian ţinea de comunitatea baptistă, al cărei susţinător de bază era şi unde poruncea ca un stăpîn. Cu toate că vărsa sume de bani destul de mari în fondul acestei comunităţi şi frecventa regulat casa de rugăciune, era un mare admirator al episcopului, al «unchiului bun», şi rar lipsea de la vreo slujbă pe care o oficia acesta în catedrala oraşului. La recepţiile ce le dădea episcopul de cîteva ori pe an, alături de notabilităţile oraşului, era văzut regulat Cibian, în costumul său întunecat, fără formă, cu craniul său alungit, de un alb sclipitor, depunîndu-şi

omagiile la picioarele «marelui om». Episcopul nu prea îl băga în seamă, dar bogăţia lui Cibian, precum şi viaţa sa retrasă, singuratică, «fără pată», îl situau printre «puterile» oraşului, alături de primar, de şeful garnizoanei, de doi măcelari-milionari şi de un general în retragere, complet senilizat, dar care purta numele unei veritabile familii de domnitori români.

După primele două-trei luni, la presă începu să scadă simţitor afluxul, oamenii se orientară spre vechile vaduri şi în curînd nu mai era atît de lucru, să merite a fi pornită instalaţia în fiecare zi. Faptul acesta era alarmant, pentru că toate acestea se întîmplau aproape de începutul iernii, în plin sezon deci, şi o serie de «voci» care preziseseră «de dinainte» nerentabilitatea deschiderii unei a patra prese în oraş, intrînd mai ales în concurenţă cu puternicul şi abilul Cibian, se făcură acum mai îndrăzneţe. Richter chiar, care era un fricos, intră într-o uşoară panică şi veni cu propunerea de a se lua legătura cu Cibian, uzînd eventual de influenţa episcopului, ori cedîndu-i o parte din cîştig. Adevărul era că Cibian purta o mare parte din vina acestei stări de lucruri; pentru a abate ţăranii de la presa nou înfiinţată folosea metode diverse, începînd cu cea mai la îndemînă, care consta în aceea că se scula dis-de-dimineaţă şi, împreună cu un om de încredere al său pe nume Horvath (un mut care purta chiar şi vara, în toiul celor mai năprasnice călduri, un pardesiu închis la toţi nasturii, fără să dea semne de căldură), ieşea la bariera dinspre vest a oraşului — de altfel nu prea îndepărtată de presa sa — şi aţinea drumul carelor ce veneau încărcate în oraş, îmbiindu-le să vină la el. Duminicile după-amiază, Cibian se urca pe o motocicletă, la spate cu «mutul», căruia îi fluturau poalele pardesiului, şi trecea prin sate, oprindu-se pe la cunoştinţe, pe la oamenii mai înstăriţi, intra prin case, bea şi rîdea împreună cu ei şi or-

ganiza transporturi de căruțe pentru săptămîna ce urma. (Cumpăra în același timp și cantități însemnate de «floare», pe care o prelucra și o vindea pe piață, la preț de speculă.)

«Moara popilor» nu era cunoscută, adăpostită într-o fostă casă particulară, deloc arătoasă, nu avea grajduri în care să se poată adăposti peste noapte vitele celor ce veneau la măciniș, iar cei care o conduceau — cu excepția lui Richter — nu se pricepeau în afaceri de acest fel, și Richter însuși, deși unul din cei mai buni mecanici ai orașului, era un individ tutelat și fricos. În primele săptămîni nu era prea limpede cine e de fapt adevăratul stăpîn al întreprinderii; tatăl meu, pe numele căruia era autorizația și care deținea cea mai mare cotă-parte a capitalului, era un om lipsit de inițiativă, după cum îl știi și după cum îl cunoșteau toți. Mama și Petrașcu, care ani de zile se zbătuseră să pună bazele acestei întreprinderi, pe care ei n-o visaseră, n-o doreau și care le contrazicea sentimentul ce-i unea cu o forță indestructibilă, ei, atît de activi, de energici, de plini de inițiativă, de neînfrînți, acum apăreau deodată șterși și moi, instalîndu-se de bunăvoie pe un plan secundar. Adevărul era că ei «nu mai aveau nici un interes» în tot ce se făcea acum, ba chiar dimpotrivă. Continuau să fie energici și plini de inițiativă doar în cîmpul țelului lor suprem, dragostea lor. Cît timp pentru existența iubirii lor avuseseră nevoie de speculă de case, pămînturi, mărfuri, conducerea unei mori, ei apăruseră tuturor ca activi și energici, pentru că activitatea și energia cu care căutau să fie împreună și cu care se iubeau luau forme «vizibile», «concrete», forme proprii, specifice pentru optica unor oameni pentru care energia, viața chiar, însemnau rularea capitalului cu «cîștig», cu plusvaloare. Cînd «rularea capitalului cu obținerea de plusvaloare» contraveni dragostei lor, adică din momentul cînd întreprinderea tindea să se

mărească, amenințînd izolarea lor, liberul lor arbitru, chiar locul însuși unde erau în sfîrșit singuri și liniștiți, din acea clipă deci, cînd se simțiră amenințați de societate și chiar de propria lor fericire, ce se transforma acum în altceva, cei doi lăsară pe un plan cu totul secundar interesele întreprinderii, folosindu-și vigilența și energia pentru păstrarea «pozițiilor» care mai puteau fi păstrate. Astfel, după instalarea cioclodarului, după cum ți-am mai spus, ei se luptară să rămînă singuri în continuare și reușiră, cîtva timp, cu prețul muncii îndoite și întreite pe care trebuiau să o depună acum. Apoi, cînd presa începu să funcționeze, cînd pietrele fură demontate și cînd cei doi nu mai putură face singuri față lucrului în moară, cînd deci fură angajați doi lucrători morari împreună cu un ucenic, cei doi continuară lupta, în forme mai ascunse, mai diferențiate, pe care mi-e greu și ar fi inutil să ți le înșir. În orice caz, țelul lor suprem era să fie alături, să se vadă, să se atingă, să se simtă unul pe celălalt, și acest scop îl atingeau, deși, cu cît trecea timpul, acest lucru devenea tot mai dificil. În acest sens, ei cheltuiau și mai multă energie și inițiativă decît înainte, cînd erau singuri, dar cum nu foloseau această activitate în forme specifice, «concrete», în afaceri deci, «deveniră» niște oameni mai șterși, mai neîndemînatici, cu o personalitate mai puțin distinctă și încet-încet căzură pe un plan secundar.

Astfel că, din cei patru proprietari ai morii și ai presei, nici unul nu era «apt» să le conducă, și atunci, în primele luni, apăru un al «cincilea», care o și conduse de fapt, în persoana nevestei lui Richter, Mary-neni.

Mary-neni era, după expresia tatălui meu, o femeie «hîltavă», adică o femeie uriașă și amorfă. Deosebit de lacomă — avea lăcomia aceea «caldă, grosolană» a țăranului înstărit, a chiaburului — și pentru că în fiecare clipă a vieții ei căuta ceva care

putea fi «luat, însușit» cu o tenacitate egală, acest lucru apăru celorlalți drept «energie» și «inițiativă» sau poate chiar autoritate și spirit conducător și Mary-neni se instală din prima zi la cîntar și își impuse punctul de vedere în presă și în moară, și mai ales la presă. Erau cu toții derutați, după cum ți-am mai arătat, de această nouă situație, și singurul om care nu-și «pierduse capul» a fost și cel care a condus, la început. Mary-neni nu avea cum să-și piardă capul, adică firea, deoarece instinctul ei vulgar de posesiune (lipsit de viziune și necontrolat) era bine implîntat în carnea ei grasă și jucăușă de cîteva generații succesive de chiaburi. Strămoșii acestei femei își transmiseseră unul altuia instinctul acela de lăcomie vulgară, «caldă și glosolană», deloc alterat, fără fluctuații sensibile, astfel că, într-un lung șir de opt sau zece urmași, cu toții folosiră această armă, lăcomia vulgară, în același fel, «din același unghi» chiar, dacă pot să mă exprim astfel, și astfel această nuanță a lăcomiei, această «subspecie» pe care am denumit-o lăcomie vulgară, se conservă perfect în șirul lor lung de reprezentanți ca în niște sarcofage vii. Și această «calitate» deveni călită, puternică, invincibilă, deși inflexibilă, și cei din familia Kadar — era numele de fată a lui Mary-neni — reușiră să-și păstreze averea mereu cam în aceeași cifră valorică, fără cîștiguri, dar și fără pierderi.

E de înțeles deci că această femeie nu se «tulbură» în fața noii situații și, acționînd rece și egal, se impuse printre ceilalți și conduse destul de multișor întreprinderea, aproape jumătate de an. Dar, la un moment dat, conducerea acestei femei făcu ca lucrurile să meargă din ce în ce mai prost ; era și firesc pentru că ea nu avea viziune de ansamblu și spirit speculativ ; în primele luni, veni lume de pretutindeni, atrasă de curiozitate, și în acest timp presa lucră ziua și noaptea. În loc însă ca cei din conducerea întreprinderii nou înființate să încerce să

atragă clienţii, ei — de fapt Mary-neni — «traseră» pe cît se putea de mult în aceste luni de început, şi ţăranii, care formau majoritatea clienţilor unei astfel de întreprinderi, neaflînd nici un avantaj de nici un fel, reveniră la «locurile lor vechi», adică în oraş, la presele lui Sfîrlea şi Cibian. Era şi firesc să se întîmple astfel, atît timp cît conducea totul o femeie ca Mary-neni. După nici trei luni, presa nu mai lucră decît cu un singur schimb de lucrători, şi apoi, în foarte scurt timp, nu mai fu nici măcar atîta de lucru încît «să se merite» a porni instalaţia zilnic şi se lucră de două ori pe săptămînă, în zilele de tîrg, marţea şi vinerea, aşa cum lucraseră mai bine de un an la moara aceea «romantică» primii stăpîni, Petraşcu şi mama. În mod inevitabil, o dată cu împuţinarea lucrului la presă, se întîmplă acelaşi lucru şi cu moara — pe vremea aceea mai erau încă pietrele — şi marele cioclodar cumpărat de la Mezinca era pornit nu în fiecare zi.

În acele săptămîni şi chiar luni de zile, cînd presa şi moara începeau să lucreze în deficit, datorită în primul rînd felului de a lucra al femeii aceleia de o lăcomie vulgară şi nechibzuită, singurii care nu simţeau îngrijorarea şi neliniştea, fireşti în astfel de împrejurări, erau cei doi care se opuseră de la început proiectului de lărgire a morii şi de înfiinţare a presei, Petraşcu şi mama. Ei nu-şi făceau totuşi prea mari iluzii, dîndu-şi seama că acele forţe puternice care investiseră majoritatea capitalului, episcopul şi banca «Caraşana», nu vor părăsi, cu una, cu două, banii investiţi şi posibilitatea aceea de cîştig mare şi rapid care era o astfel de întreprindere, într-o regiune în care se cultiva intens floarea-soarelui. Şi, într-adevăr, considerînd că motivul principal al împuţinării tot mai mari a lucrului, al răririi tot mai accentuate a clienţilor se datora concurenţei celorlalte două prese din localitate (cea de-a treia, a statului, după cum îţi spuneam, era în reparaţie în

Scanned with OKEN Scanner

acest timp) și mai ales celei mai puternice care era a lui Cibian, «conducerea» morii și presei hotărî luarea «legăturii» cu «dușmanul nr. 1», cu Cibian. Contîndu-se pe admirația pe care o manifesta acesta atît de susținut față de persoana episcopului, se încercă o «îmblînzire» a lui sau, dacă lucrul nu era posibil, trebuia să se încerce o «cooptare» a interesului lui în afacere, cedîndu-i-se o parte din beneficii, chiar dacă numai pentru o perioadă limitată, pînă ce «totul s-ar fi pus pe picioare» și proprietarii ar fi cîștigat mai multă experiență. În acest sens fură indicați vicarul și tatăl meu, care ar fi trebuit să intre în tratative cu Cibian, tratative pe care, se părea, acesta le aștepta. Dar se întîmplă ceva neprevăzut : tatăl meu, fără să se sfătuiască cu nimeni în prealabil, se împotrivi acestui plan. De la reîntoarcerea sa din București, de unde adusese autorizația aceea greu de obținut, toată lumea uitase de el și fusese desemnat să meargă împreună cu vicarul la Cibian numai pentru că numele lui figura printre proprietari și, alături de vicar — care ar fi trebuit de fapt să conducă tratativele —, el ar fi reprezentat «proprietarii». Cînd se întorsese cu autorizația de funcționare, toată lumea rămăsese într-un fel uimită, îl felicitaseră cu toții și erau convinși că în această performanță tatăl meu concentrase atîta energie și îndemînare — neașteptată pentru firea lui binecunoscută —, încît era probabil să se epuizeze pentru mulți ani de aci înainte.

Și acum, la nici jumătate de an după ce se întorsese cu acea autorizație, cînd îl uitaseră cu toții, căci era un om care merita să trăiască mereu în zone de umbră și penumbră, ignorat și folosit la treburi la care nu se cereau decît docilitate și un zel temperat, el ridică deodată capul și se opuse tratativelor cu Cibian. Întrebat, nu dădu explicații prea detaliate, nici nu reuși să-și motiveze bine poziția, și atunci vicarul zîmbi și-l întrebă, cu tonul

cu care copiii discută între ei probleme «enorme», angajînd destinul galaxiilor sau existența unei forțe supranaturale :

— Și atunci, vrei dumneata, Cornel, să salvezi lucrurile ? Vezi vreo ieșire, alta decît cea la care am ajuns noi ? Crezi că Cibian nu e demn de încredere ?

Toți cei care erau de față la această discuție îl priveau cu îngăduință pe tatăl meu, așteptîndu-l pe vicar să-i răspundă cu acea curiozitate amuzată, reținută nu cu prea multă osteneală, pe care o ai cînd vorbești cu bătrînii trecuți de vîrsta cînd mai au vreo eficiență în treburile lumii imediate și plutesc pe o orbită a lor, intangibilă și neinvidiată de nimeni.

— Cibian ? întrebă tatăl meu, ridicînd din umeri, ușor fîstîcit mai ales de blînda ironie a lui Tiut și de albastrul ochilor săi limpezi. Cibian este un om serios, cred și eu. Încă mai mult : sînt convins că toate manevrele lui nu țînteau altceva decît să ajungem la înțelegere...

— Da ? întrebă Tiut, pentru că trebuia să spună ceva, în inerția aceleiași expresii de blîndă compasiune, ușor surprins însă de observația tatălui meu.

El gîndea la fel în ceea ce-l privea pe Cibian, dar nu-și putea imagina că tatăl meu putea ajunge la aceeași concluzie. De altfel, expresia tatălui meu cînd pronunță această frază fu atît de nehotărîtă, însoțită de veșnicul său zîmbet nesemnificativ care spunea parcă mereu : «Nu face nimic, tucu-te, iartă-mă, am spus și eu așa»..., încît Tiut, după o clipă de ușoară și ascunsă mirare, își închipui că el nu era decît pe jumătate conștient de cele ce spunea.

— Chiar dacă știe, îi răspunse vicarul imediat, asta nu schimbă situația. N-avem de ales. Eu nu văd nimic mai bun afară de...

— Lucrurile pot fi îmbunătățite cît de cît și fără ajutorul lui Cibian, îl întrerupse tatăl meu, cu o privire umilă, nesigură, rapidă.

— Da ? întrebă iarăși vicarul. Și cum crezi că ar fi...

— Nu el e cel căruia trebuie să-i mulțumim, spuse tatăl meu, întrerupîndu-l a doua oară, dar nimeni nu observă această impolitețe a sa, nici măcar vicarul însuși, într-atît de lipsit de prestigiu era tatăl meu. Dacă pornim mașinile numai în zilele de tîrg, nu trebuie să-i mulțumim în primul rînd lui, deși el a făcut tot ce-i era în puteri pentru asta, continuă el.

— Știi — spuse vicarul, lungind cuvîntul, parcă din lene — vrei să încerci să cercetezi care e totuși adevărata cauză a faptului că... și aici Tiut se opri singur, privindu-și mîinile cu atîta atenție, încît părea că a uitat pur și simplu că se găsea tocmai în mijlocul unei fraze.

Tiut era atît de sigur de propria sa inteligență și pătrundere și atît de convins că motivele lucrului în deficit ale noii întreprinderi nu puteau fi decît inexperiența proprietarilor ajutată de manevrele lui Cibian, încît discuta cu tatăl meu cu acea plictiseală ascunsă de obișnuita sa blîndețe pe care o ai atunci cînd încerci să convingi de ceva evident, ridicol de evident, pe un om care la urma urmei nu prezintă cine știe ce interes.

— Nu mi-ar fi trecut prin cap să cercetez... spuse tatăl meu și zîmbi din nou, nesigur, iar vicarul ridică ochii și îl privi o clipă cu simpatie și recunoștință pentru că fraza spusă de tatăl meu corespundea perfect cu opinia pe care și-o formase toată lumea despre el, inclusiv Tiut. Cred însă, continuă tatăl meu, și vocea lui sună ciudat de ferm, cred că, dacă ar fi îndepărtată o clipă nevasta lui Richter, lucrurile s-ar putea totuși îndrepta... Și cum vicarul îl privea cu ochii rotunzi și limpezi, refu-

zînd să înțeleagă, el continuă. Instalația noastră e cea mai modernă din oraș, noi ar trebui să dăm un procent mai mare de ulei la suta de kilograme de floare. De asta i-am și pierdut noi pe cei care au venit în primele luni și care, cred eu, s-au așteptat ca niște mașini noi să dea mai mult ulei decît cele vechi, ca ale lui Sfîrlea și Cibian.

— Păi, după cîte știu, răspunse Tiut, la presa lui Sfîrlea, chiar și la domnul Cibian, se obține între șaptesprezece și nouăsprezece, uneori douăzeci la sută, pe cînd la noi procentul rămîne constant la douăzeci și doi la sută uneori...

— Prea mică diferența! făcu tatăl meu, întrerupîndu-l din nou, și de astă dată vicarul își încordă o clipă sprîncenele sale subțiri și arcuite, feminine. Da, repetă tatăl meu, dar de astă dată părea mai puțin sigur, fixîndu-l însă cu stăruință pe Tiut, încercînd să-i prindă privirea pe care acesta și-o muta, distrat și indiferent, de la mîinile sale mici, albe, triunghiulare, la vegetația care atîrna de zid. (Se găseau la masa de lîngă fereastra camerei noastre, a copiilor, și unde obișnuia mama, cu ani în urmă, să stea așezată în după-amiezile de vară și să croșeteze, alături de una din surorile mele mai mari.) E prea mică diferența, totuși, pentru că țăranul, dacă nu are un argument clar, substanțial, nu-și părăsește locul său obișnuit în care... Mai ales, făcu tatăl meu deodată, schimbîndu-și neașteptat timbrul vocii și începînd să gesticuleze, mai ales cînd are de-a face cu un om atît de experimentat ca Cibian. Pentru unul sau două kilograme în plus la sută, el nu-l părăsește pe Cibian, la care lucrează de atîta vreme...

— Cu atît mai mult... spuse rar vicarul și făcu o pauză, dar tatăl meu nu aștepta să audă cele ce avea celălalt de spus și adăugă :

— Mai ales că în ultima vreme nici măcar acele două sau trei kilograme în plus la suta de floare el

nu le mai capătă de la noi. În ultima lună la noi se fac doar optsprezece sau nouăsprezece la sută, exact ca la Cibian, ba a început să scadă şi sub asta. Un ţăran din Honoriş a venit la mine alaltăieri şi mi s-a plîns că nu i-a ieşit nici atît cît îi iese de obicei la presa lui Sfîrlea, care are maşinile cele mai vechi şi mai uzate din judeţ...

Vicarul îl privi mirat, uitînd să se supere pe întreruperea de adineauri. La începutul discuţiei — dată fiind desconsiderarea pe care o avea faţă de priceperea şi competenţa tatălui meu — imprimase schimbului lor de opinii o importanţă pur formală, care se rezolva printr-un timbru uşor schimbat, printr-o privire a sa limpede şi blîndă, de o insistenţă ironică, prin lungirea cuvintelor sau, mai ales, prin ceva caracteristic vicarului, prin pauze lungi în mijlocul vreunei fraze pe care o debita cu indiferenţă, fraze sfîrşite logic atunci cînd toată lumea era convinsă că el renunţase de mult la ea. O astfel de pauză făcuse Tiut adineauri şi cînd toată lumea, care se obişnuise acum cu acest fel de a vorbi al lui, aştepta răbdătoare ca vicarul să continue, tatăl meu se repezise şi-i stricase tot efectul. Şi-o făcuse mai ales în felul lui caracteristic, fără nici o prestanţă, pripit şi nesigur, contrastînd evident cu vorba blajină a vicarului. Tiut uită însă să se impacienteze din aceasta, simţind că discuţia începe să-i scape, dintr-o simplă discuţie formală pe care el o conducea cu o subtilă artă, spre satisfacţia tacită a celor de faţă se ajungea acum — şi fără voia lui — la o discuţie veritabilă, de fond, pe care n-o mai stăpînea.

— Imposibil! spuse el cu o siguranţă exagerată, încercînd să reintre în vechiul făgaş. Maşinile noastre sînt de ultimul tip. În orice caz, douăzeci şi doi la sută se realizează, chiar ieri am vorbit cu domnul Richter...

Scanned with OKEN Scanner

— Şi eu eram convins de asta — îl întrerupse tatăl meu, de astă dată calm, privind din nou, grăbit, spre ceilalţi — şi dacă nu urcam ieri, cu totul întîmplător, în pod pentru demontarea vechilor tuburi de reţea electrică, cu Păcuraru, de la uzină... Şi aici el se opri, neîntrerupt de nimeni, şi îl privi pe Tiut în faţă cu un zîmbet vinovat şi indecis, cu o expresie insinuantă şi neplăcută, care îl făcu pe vicar să se foiască nemulţumit pe scaun, deşi nu bănuia deloc ce voia tatăl meu să spună. Cum toată lumea tăcea, tatăl meu continuă, cu o veselie neaşteptată şi tot atît de neplăcută ca şi zîmbetul lui insistent de adineauri :

— Umblînd la vechile conducte, am observat că elevatorul are o mică spărtură prin care se scurge neîncetat o mică, o foarte mică cantitate de floare decorticată, dar se scurge mereu totuşi. I-am ordonat lui Pişta (e vorba de unul din lucrători) să astupe crăpătura, dar am întîlnit la el o ciudată rezistenţă... tot ieri am observat că muncitorii vorbesc între ei oarecum agitaţi şi în cele din urmă am aflat că spărtura aceea fusese făcută de ei la ordinul doamnei Richter...

— Bine, şi de aici crezi că... spuse vicarul, uşor neliniştit, privindu-l cu severitate pe tatăl meu, deoarece acesta începea să-i releve lucruri pe care el nu le bănuia.

Văzînd că tatăl meu se pregăteşte de răspuns, Tiut spuse repede, necedîndu-i iniţiativa discuţiei, care-i scăpa totuşi cu fiecare clipă ce trecea :

— E un obicei, la toate presele, după cîte ştiu, ca muncitorii să-şi oprească, într-un fel oarecare, o cantitate nu prea mare de floare, pe care au dreptul s-o prelucreze şi care se adaugă la salariul lor bănesc sub formă de ulei şi turte.

Tiut spuse acestea pentru prima oară cu gravitate, vrînd să dea de înţeles că, pe această pantă, discuţia nu numai că nu descoperă lucruri noi, dar are

și darul să-l indispună, prin lipsa ei de eficiență. (Era lucru ușor de înțeles, eficiența nu putea veni decît din partea lui, ca și soluția ce trebuia să rezolve situația.)

Zîmbetele tatălui meu pînă atunci avuseseră darul să-l stinghereasc pe vicar prin ambiguitatea și insistența lor lipicioasă ; acum însă tatăl meu așteptă liniștit ca Tiut să-și termine fraza, zîmbind din nou, dar de astă dată sigur pe el, aproape obraznic — deși el nu era conștient de asta —, încît vicarul, care-l observa, se enervă brusc și ultimele cuvinte le pronunță aproape oficios, cu o asprime neobișnuită. Se putea observa că dintr-o clipă în alta Tiut era gata să se ridice și să pună astfel capăt acestui schimb de cuvinte care i se părea inutil.

— E adevărat, spuse tatăl meu, e adevărat că la toate presele de ulei e obiceiul ca muncitorii să-și însușească — în afară de vama care se percepe oficial — o parte din floarea-soarelui sub formă de sămînță decorticată sau chiar sub formă de făină. E adevărat că ei își însușesc o parte, accentuă tatăl meu, dar la presa noastră ei își însușesc două părți.

— Cum așa, două părți ? ! repetă inutil Tiut și timp de o fracțiune de secundă figura lui avu expresia imbecilă.

— Două părți, repetă tatăl meu, neputîndu-se stăpîni să nu zîmbească, ba chiar să rîdă de-a dreptul copilărește, cu acel rîs direct, crud și definitiv al copiilor victorioși în jocurile lor la fel de directe, crude și definitive.

Apoi fu un timp de tăcere în care nici unul din cei doi preopinenți nu vru sau nu putu să ia cuvîntul ; și în acest scurt timp «balanța discuției» se aplecă net în favoarea tatălui meu și asta o simți aproape toată lumea, într-atît de evidente sînt nuanțele.

— Ei îşi însuşesc două părţi ! repetă tatăl meu, de astă dată leneş şi plictisit — şi pentru acest «amănunt» instalaţia noastră, care este cea mai nouă din judeţ, dă acelaşi procent de ulei la suta de kilograme de floare prelucrată ca şi instalaţia lui Sfîrlea, care e veche şi uzată. De fapt — adăugă tatăl meu, zîmbind, şi de astă dată zîmbetul lui fu neaşteptat de plăcut şi de bărbătesc pentru mine, obişnuită cu expresia lui uniformă şi lîncedă —, de fapt muncitorii îşi însuşesc doar o parte, aşa cum se obişnuieşte, cealaltă «parte», adică ceea ce curge în pod, prin acea crăpătură neînsemnată, şi-o însuşeşte conducerea întreprinderii, din care fac şi eu parte. În consecinţă deci şi madam Richter ! Iată ce e mai puternic decît manevrele ingenioase ale lui Cibian : lăcomia proprietarilor noii prese, mai bine zis lăcomia doamnei Richter, care stă efectiv, zi de zi, la cîntar şi care comandă muncitorii !

Vicarul se ridică, cu o figură care exprima clar ideea că e tîrît, fără voia sa, într-un «joc» nedemn şi pe care nu-l mai putea stăpîni. Era ultima lui lovitură şi cei din jurul mesei îl admirară şi îl considerară victorios în această înfruntare, aproape numai pentru că erau obişnuiţi ca Ţiut să învingă. Vicarul era însă mult prea inteligent ca să nu-şi dea seama că în ciuda aparenţei imediate, pe care el o forţase puţin, era dacă nu «cel învins», oricum, cel care avea sorţi de înfrîngere. De aceea se ridică şi plecă apoi — murmurînd cîteva cuvinte de convenienţă oarecare — arogant, dar şi uimit în acelaşi timp, privindu-l pe tatăl meu cu o insistenţă puţin neobişnuită. Tatăl meu, la rîndu-i, era deosebit de emoţionat şi, încercînd să ascundă acest lucru, mima o afectare plictisită şi dispreţuitoare, care însă nu înşela pe nimeni, iar în ochii mei mai ales îl făcea foarte ridicol. Cu toate acestea el era cel victorios

și, în timp ce Tiut se depărta pe alee, tatăl meu spuse, deși vicarul nu mai putea să-l audă :

— Iată de ce cred eu că nu are rost să intrăm în tratative cu Cibian...

Urmă o discuție aprinsă de cîteva zile, și în cele din urmă tatăl meu cîștigă : «fisura» aceea a elevatorului, din porțiunea lui din pod, fu astupată și în acest fel se observă un lucru uimitor : instalația de presă dădu nu optsprezece sau douăzeci de procente, cum dădeau toate presele cunoscute din județ, ci douăzeci și opt, chiar treizeci la sută. Astfel, în numai cîteva luni de zile, tatăl meu ajunse dușmanul declarat și cel mai dăunător al perechii Petrașcu-mama, el fiind cel care salvase de la derută și poate de lichidare noua întreprindere, care, cu fiecare zi de existență în plus, circumscria și strangula «teritoriul liber și fericit» al dragostei celor doi. Mai mult decît atît, lichidînd micile și neînțeleptele abuzuri, el făcu ca presa să ajungă pînă la un procentaj de prelucrare de treizeci la sută, lucru nemaiîntîlnit pînă atunci, care se lăți cu repeziciune și aduse în foarte scurt timp o afluență neobișnuită de clienți. În acest fel însă lucrul se intensifica, era nevoie de tot mai mulți muncitori, moara însăși, care era un fel de întreprindere anexă a presei, trebuia să sufere schimbări radicale, care o transformară pînă la nerecunoaștere.

Mă vei întreba : de ce au continuat să rămînă cei doi care se iubeau în aceste condiții într-un loc unde erau tot mai mult incomodați de oameni, mașini și de acel vuiet nimicitor al unei afaceri în plină prosperitate ? De ce nu au părăsit ei locul lor, inventat de ei, care acum le devenise dușmănos, printr-o evoluție neașteptată, de ce nu au «plecat de acolo» din prima clipă, cînd devenise cert că terenul le scăpase din mînă, cînd devenise clar că acel om lălîu, lipsit de idei proprii, purtător al ace-

lui veşnic zîmbet dezarmat şi prostesc pe buze, care era soţul ei, începea să prindă chipul unei forţe obscure şi teribile ?

N-aş putea să răspund cu precizie la această întrebare... De altfel, după cum îţi spuneam, ei au căzut definitiv pe un al doilea plan, ba, în ultima vreme, au încercat să se strecoare cît mai şterşi «printre lucruri şi evenimente», dorind să «întîrzie» parcă destinul pe care-l declanşaseră. Acum, cînd a mai rămas atît de puţin de spus, nu mai vreau să amintesc de «cei doi», de foştii «stăpîni» ai acelui «regat fericit, primitiv, aproape patriarhal» ; cel care urcă acum este tatăl meu, chipul lui acoperă cu brutalitate primul plan şi vreau, în cîteva vorbe, să-i urmăresc evoluţia.

Pus deodată într-o postură de conducător şi, printre altele, de stăpîn asupra destinului foştilor săi stăpîni (mama mea, vicarul etc.), Mănescu (căci aşa i-am spus de aici înainte tatălui meu) se «rupse» de vechiul său caracter, pe care-l continuă, dar cu un salt atît de puternic şi într-un unghi atît de neaşteptat, încît părea că se schimbase mai profund decît i-ar fi permis posibilităţile de transformare, de adaptare a propriei sale firi, şi atunci ar fi «lunecat» peste graniţele speciei sale, peste graniţele umanităţii sale. Poate ţi se va părea o hiperbolă banală ceea ce-ţi spun, dar sînt convinsă că se întîmplă la unii oameni să apară — în nişte împrejurări deosebit de favorabile — o manifestare, «o urcare la suprafaţă» a unei forţe atît de puternice şi de formidabile, încît nu numai că le «zdruncină» caracterul din toate încheieturile, dar îl «sparg» definitiv, trecîndu-l într-o altă formă.

Mănescu îşi păstra încă figura sa mare, moale, albă, blajină, capul acela disproporţionat, aproape uriaş, surîsul dezarmat, fraza întretăiată, umorul său fad şi defensiv. Din acest contur însă, începu încet-

încet să iasă — așa cum iese fătul din burta mamei — o altă personalitate, care crescu și se împlini sub aceeași aparență de incert, nătîng și defensiv. Dar, spre deosebire de «celălalt» Mănescu, la care aceste trăsături exterioare arătau tot atîtea dimensiuni ale caracterului, de data aceasta surîsul blajin și prostesc sau capul său mare și alb rămaseră o simplă aparență fără nici o corespondență cu interiorul, ci avînd doar o legătură cu trecutul acelui caracter.

Acest lucru semăna, să zicem, cu un copil neastîmpărat și jucăuș, care, alergînd o dată prin curtea școlii, cu gura deschisă, își lovește un dinte de stîlpul roșu, din cărămizi, ce susține o scară. Dintele acela știrb în acea epocă a copilului arată foarte bine caracterul său, așa cum îl arată și genunchii veșnic însîngerați, hainele rupte, mototolite, și mica viclenie din priviri. Dar peste treizeci de ani, să zicem, cînd fostul copil devine un bărbat puternic, stăpîn pe forța sa, conducîndu-și lucid soarta sa și pe a multor altora, cînd propria sa înfățișare și propriul său chip reflectă cu fidelitate caracterul său, dintele acela știrb, rămas neschimbat, din ceasul acela trăit rapid și semiconștient, nu mai are nici o legătură cu profundul caracterului său, ci doar cu trecutul acelui caracter.

Astfel, Mănescu continua să surîdă blajin și dezarmat, dar, acum, acest surîs inspira nedumerire și teamă ; continua să-și emită frazele sale intretăiate, dar acum aceste fraze, lipsite ca și înainte de un sens memorabil, derutau ; continua să fie slugarnic, dar cei în fața cărora se apleca acum se înfiorau văzîndu-i craniul mare și pleșuv. Mănescu continua să pară un om neînsemnat, vrednic de dispreț, dar el nu mai era astfel, și această nepotrivire flagrantă, cu atît mai uluitoare cu cît el nu se născuse astfel, ci se transformase brusc și brutal, sub ochii tuturor, intimida și înspăimînta într-un grad

destul de mare. Pe scurt, Mănescu era ceea ce se cheamă în mod obişnuit o «unealtă a împrejurărilor», o forţă declanşată în nişte circumstanţe sincronizate brusc, creînd un fel de fenomen invincibil.

Această nouă instalaţie pentru fabricat uleiul, deschisă alături de o moară mică, primitivă, romantică (ce nu avea nevoie pentru funcţionare de muncă salariată şi de plusvaloare), în chiar timpul, în chiar anotimpul revoluţiei, începutul acesta de evoluţie vertiginoasă a «capitalului» în clipa înfrîngerii lui fundamentale nu era un lucru neobişnuit, şi fenomenul era întîlnit peste tot în ţară, apăruse oriunde, «expropriatorii fuseseră expropriaţi», dar ceea ce era particular, chiar unic, în dezvoltarea formidabilă a întreprinderii «Mănescu & Co.» era amploarea cu care ea se mişca şi se umfla, ca o ciupercă uriaşă, ca un trucaj cinematografic. Cotată la naţionalizare ca «mică întreprindere», iar proprietarii ca «mici industriaşi», ea nu rămase pe loc, îngrădită de noile legi care ţineau în frîu încă cele cîteva sute de astfel de «mici întreprinderi» din toată ţara, ci prinse o «firească dezvoltare», care nu numai că nu era stînjenită de noile legi, dar parcă era şi stimulată în mod ciudat de ele. Era, într-adevăr, un caz unic în toată ţara şi asta se observă abia după cîţiva ani, cînd începură să curgă inspecţiile de la minister şi de mai sus. Deci nu existenţa firmei «Mănescu & Co.» era unică, ci evoluţia neobişnuită, vertiginoasă, ca o grabă halucinantă, ca o inerţie a nemaipomenitei puteri milenare, care fusese oprită şi sfărîmată brusc. Era ca o virtualitate a tuturor acelor «mici întreprinderi» şi «mici proprietari» de peste tot, ca un simbol viu al latenţei lor neputincioase, ca un strigăt înăbuşit al ameninţărilor lor viitoare, ca nişte paşi care calcă peste aerul unei prăpăstii.

Scanned with OKEN Scanner

Din momentul în care încercaseră să instalez alături de moară mașinile presei nou cumpărat atunci încă, la începutul lui 48, «proprietarii» s loviră de o serie de greutăți și de rezistențe di partea aparatului administrativ, în ciuda autoriza ției pe care o obținuse atît de spectaculos Mănescu Fiindcă păruse în acea vreme o îndeletnicire se cundară și pentru că tot el fusese cel care obținus autorizația de la București (făcînd prima mare do vadă a unei calități care avea să fie una din pîrghiil sale de bază), tot Mănescu fu însărcinat, pe vreme aceea încă șters și neînsemnat, să pertracteze c oficialitățile. Mănescu rezolvă atunci repede însărci narea ce i se dăduse și presa putu fi instalată, ia toată lumea, observînd rapiditatea și aparenta se ninătate cu care decurseră «intervențiile» lui Mă nescu, rămase convinsă că piedicile pe care el l rezolvase erau, într-adevăr, de o gravitate cu totu secundară și că se potriviseră perfect pentru «doza de îndemînare și personalitate a lui Mănescu. Nu bănui însă nimeni, în acel timp, că acele piedic erau dintre cele mai mari și nu numai că nu se po triveau cu un caracter lînced și șters cum credeau cu toții că ar avea Mănescu — și cum avea, într-a devăr, pînă cînd forța aceea ascunsă, teribilă, din el, nu ajunse în cîmpul extraordinar de fertil, pen tru ea, al «marilor afaceri» —, dar ele, aceste pie dici, necesitau o minte pătrunzătoare și o «orien tare» specifică, rece, rapidă. Toate acestea le avea Mănescu și încă multe altele, dar nu le bănuise ni meni pentru că pînă atunci el nu avusese unde le folosi ; el era tipul marelui întreprinzător, tipul afaceristului cu o viziune mare și rece, mai mult de cît atît, el era un supradotat în această direcție, un vîrf rar în cîmpul valorilor cîștigului burghez, unul din acele vîrfuri cu care se mîndrește apoi o clasă întreagă, un vîrf întîrziat istoric însă, absurd, ca un pisc ascuțit, uriaș, cres-

Scanned with OKEN Scanner

Din momentul în care încercaseră să instaleze alături de moară mașinile presei nou cumpărate, atunci încă, la începutul lui 48, «proprietarii» se loviră de o serie de greutăți și de rezistențe din partea aparatului administrativ, în ciuda autorizației pe care o obținuse atît de spectaculos Mănescu. Fiindcă păruse în acea vreme o îndeletnicire secundară și pentru că tot el fusese cel care obținuse autorizația de la București (făcînd prima mare dovadă a unei calități care avea să fie una din pîrghiile sale de bază), tot Mănescu fu însărcinat, pe vremea aceea încă șters și neînsemnat, să pertracteze cu oficialitățile. Mănescu rezolvă atunci repede însărcinarea ce i se dăduse și presa putu fi instalată, iar toată lumea, observînd rapiditatea și aparenta seninătate cu care decurseră «intervențiile» lui Mănescu, rămase convinsă că piedicile pe care el le rezolvase erau, într-adevăr, de o gravitate cu totul secundară și că se potriviseră perfect pentru «doza» de îndemînare și personalitate a lui Mănescu. Nu bănui însă nimeni, în acel timp, că acele piedici erau dintre cele mai mari și nu numai că nu se potriveau cu un caracter lînced și șters cum credeau cu toții că ar avea Mănescu — și cum avea, într-adevăr, pînă cînd forța aceea ascunsă, teribilă, din el, nu ajunse în cîmpul extraordinar de fertil, pentru ea, al «marilor afaceri» —, dar ele, aceste piedici, necesitau o minte pătrunzătoare și o «orientare» specifică, rece, rapidă. Toate acestea le avea Mănescu și încă multe altele, dar nu le bănuise nimeni pentru că pînă atunci el nu avusese unde le folosi ; el era tipul marelui întreprinzător, tipul afaceristului cu o viziune mare și rece, mai mult decît atît, el era un supradotat în această direcție, un vîrf rar în cîmpul valorilor cîștigului burghez, unul din acele vîrfuri cu care se mîndrește apoi o clasă întreagă, un vîrf întîrziat istoric însă, absurd, ca un pisc ascuțit, uriaș, cres-

cut în acea pată neagră de cerneală cu care cei vechi desemnau pe hărţile lor cu sirene caravele şi roza vînturilor, teritoriul înspăimîntător de după marginea lumii.

Născut cu această «uriaşă calitate» într-o familie săracă de învăţători, urmînd un destin şters de licean, seminarist, şi apoi soţ al unei femei frumoase şi energice — care îl luase tocmai pentru că firea ei neobişnuit de personală avea nevoie şi simţea dorinţa unui veşnic, unui născut subaltern cum părea a fi Mănescu —, el îşi dezvoltă o personalitate ştearsă, lîncedă, intermitentă chiar. Ce ciudat ! făcu Francisca şi rîse scurt — în acel om, la naştere, acea viitoare «mare calitate» ocupase atîta «loc», «reţinuse» atîta din energia latentă a întregii dezvoltări ulterioare (aşteptînd o sincronizare a împrejurărilor propice unei răbufniri), încît, pentru partea lui «anonimă», ştearsă, trăită alături de marea sa însuşire, Mănescu nu avea nici măcar atîta «combustibil» păstrării în mişcare a «motorului» unei personalităţi chiar şi lîncede şi şterse. De asta am vorbit adineauri de personalitatea lui ştearsă, chiar intermitentă !

Dacă mama nu l-ar fi întîlnit pe Petraşcu, mai mult, dacă amîndoi nu l-ar fi întîlnit pe Penescu şi dacă ei nu ar fi fost obligaţi, după nenumărate căutări, să-şi «inventeze» acel refugiu posibil în lumea în care trăiau, cu obligaţiile sociale şi matrimoniale pe care le aveau, sub forma unei mori mici, primitive, aducînd astfel pînă «sub nasul» lui Mănescu propriul şi adevăratul său destin (aşa cum aduci «sub nasul» unor uriaşe depozite de benzină flacăra măruntă şi jucăuşă a unui chibrit), poate că acea «mare calitate înnăscută», poate că acel «mare talent de a înzeci capitalurile cu ajutorul plusvalorii» nu s-ar fi manifestat niciodată, nu ar fi «sărit» niciodată din acea coajă lîncedă, amorfă, respingătoare, provizorie. Acum cînd «sărise» însă, cînd

începea să se «realizeze» cu o forță neobișnuită, acum cînd acele mari, cilindrice, uriașe depozite de benzină începeau să explodeze pe rînd, și flăcările nebune ale incendiului anunțau alte flăcări și mai rapide și mai grandioase, acum însă Mănescu își păstrase, cum ți-am mai spus, unele semne ale vechiului său «caracter», risul incert, privirea temătoare, încurcată, gesturile moi, care se contraziceau mereu, toate ascunse de capul său neobișnuit de mare, de alb și de lipsit de formă, și silueta sa de urs greoi. Da, își păstra pînă și aceste lucruri mărunte și asta îi ascundea mai bine ca orice altceva profilul său adevărat, de uriaș rechin care alunecă nesimțit și tot mai rapid, mai invincibil, după pradă.

Încet-încet, pe măsură ce treceau lunile și forța lui socială creștea, Mănescu se schimba, și acest fenomen, deși se întindea pe parcursul a cîtorva zeci, chiar sute de zile, era evident și, cum aminteam mai înainte, era, cel puțin pentru mine, «forțat», rupt de toată dezvoltarea anterioară a caracterului său — care, oricît de șters, lînced, intermitent chiar, avea totuși o evoluție a lui, chiar încetinită —, într-atît de puternic «explodase» în el atingerea teritoriului pentru care era «construit», terenul marilor speculații. Astfel, din omul pe care acum îl cunoști destul de bine ieși deodată, fără ostentație și totuși rupt, chiar brutal, un alt om, atît de diferit, încît transformarea lui profundă părea mai profundă decît orice transformare umană posibilă, părea că se răsucise atît de brusc în drumul său încît lunecase peste granițele speciei noastre și a lui, numai astfel explicîndu-se, cred eu, faptul că eu nu-l mai simțeam, nu-l mai trăiam ca părinte, nu-i mai recunoșteam sîngele și aerul ; făcea parte din altă faună, o dată ce chiar progenitura sa nu-l mai recunoștea ca pe creatorul ei.

Păstrîndu-și toate caracterele care înainte îl ajutau să pară blajin și lînced, încet-încet fondul său

adevărat ieși la iveală, așa cum se arată fundul de piatră al unui rîu cînd seacă apele sau scorburile și vizuinile complicate în care colcăie și mișună șerpii și răpitoarele de noapte ale unui trunchi uriaș spintecat în două de un fulger. Mănescu devenise în nici un an așa cum arată evoluția rapidă, ce amintește pe cea a cancerului, a întreprinderii pe care începuse să o conducă : iute, curajos, prudent și rapace. Păstra toate «însemnele» vechiului său caracter, pe care le exersa mai ales în fața organelor oficiale și de control, reușind performanțe de-a dreptul uluitoare în materie de mituire și corupere. Un singur lucru părăsise din viața sa «anterioară» : plăcerea de a coborî în pivnițele episcopiei, lucru pe care acum nimeni nu ar mai fi îndrăznit să-l observe, necum să-l contrazică. Voia atît de mult să învingă pe drumul pe care-l descoperise în sfîrșit, încît arăta exemplul rar al unei încordări formidabile a tuturor calităților sale, cele mai mărunte, unele abia schițate cu mulți ani în urmă, altele înecate în copilărie, altele de-a dreptul inventate. Mănescu fusese totdeauna în societate șters și secundar, femeile îndeobște se apropiaseră fără sfială de el, îl sărutau și îl invitau la dans sau îi făceau în mod public avansuri, deoarece părea tuturor, pînă la evidență, prin figura sa greoaie, aproape obeză și prin aerul său mereu deconcertat și hilar, un fel de paznic al haremurilor ipocrite burgheze, un eunuc întîrziat, inofensiv prin vocație ereditară. N-avusese memorie, n-avusese nici măcar vreun «semitalent», fusese posac, băuse mult — ceea ce e dizgrațios la un om plictisitor — și fusese atît de inutil încît «strălucise» printre mediocrițile obișnuite ale orășelului.

Destinul meu și al familiei mele — din anul cînd eu trebui să trec în cursul superior — se deosebiră, pentru motivul că eu doream să urmez o școală tehnică sanitară de patru ani, înființată cam în timpul

Scanned with OKEN Scanner

cînd eu terminasem cursul inferior al liceului, dar care se găsea în alt oraș decît acela în care locuia familia mea. Despărțirea avu loc nu fără lungi certuri și discuții interminabile, pe care, în mod ciudat, le purtam acum cu el, nu cu mama. Mănescu era obișnuit ca totul să i se supună și simpla mea contrazicere îl stimula spre o cheltuire prodigioasă a autorității, veritabilă acum, pe care începuse să o simtă sute de inși, întreg orașul. Atunci, cu acea ocazie, m-a lovit a doua oară, de data aceasta cu mult mai puternic, încît am leșinat. Mi-am revenit însă aproape în același timp, așa că el nu observă decît o șovăire puternică, însoțită cred de o paloare totală. L-am văzut schimbîndu-și expresia, dar nu într-una de atenție sau de milă, ci de batjocură și dispreț pentru slăbiciunea mea probabil. Acest lucru cred că m-a făcut să-mi revin, alungîndu-mi tot răul acela care semăna cu un văl gros și greoi de aer otrăvit ce-ți înmoaie voința și îndepărtează încet echilibrul real al lucrurilor. Văzîndu-i zîmbetul său inegal, șovăitor, ascunzînd dispreț, aproape bucurie, m-a prins un uriaș gust de sfidare, o superbie capabilă de crimă.

În acele cîteva secunde de cînd m-a lovit și pînă i-am observat zîmbetul acela care-i irupea atît de puternic încît nu și-l putea ascunde, a explodat întreaga mea revoltă adunată ani de zile împotriva lui și a lumii în care mă obliga să trăiesc. L-am privit atunci în față cu ură — fără exaltare însă — și asta l-a atins cred, această ură rece, neadolescentă, o ură matură și durabilă. Îl priveam și gîndeam mereu aceeași frază — nu știu de ce am ales chiar această frază — ca o mică mașină stereotipă : «Asta e pentru plicurile tale murdare ! Asta e pentru plicurile tale murdare !»

Asta — adică ura —, și această frază care mi se rotea mereu în cap și sub ochi parcă, îndărătul orbitelor, dădea un suport solid acestui sentiment nou

pentru mine în intensitatea și maturitatea cu care îl trăiam față de el. Erau plicurile cu care se obișnuise în ultimul an să mă trimită pe la diverși funcționari și inspectori, oameni pe care îi mituia. Și eu care avusesem lașitatea și inconștiența să-i servesc ca slugă, deși știam prea bine ce conțin aceste plicuri ieftine! Mă obligase la un lucru atît de opus mie și de grav, încît chiar în clipa cînd îl făceam — cînd sunam la acele uși înguste sau nu, din lemn prăfuit sau din fier forjat în motive urîte, greoaie, cu plicul acela care nu purta nici un nume, nici o adresă, în mînă — devenea ireversibil. Cînd i-am văzut zîmbetul de bucurie în fața slăbiciunii mele, pe care el o provocase, l-am urît fără căldură, fără patimă, inuman aproape, și asta pentru că mă obligase la un act pe care nu-l puteam recupera niciodată, cu nici un fel de jertfe. Atunci mă gîndeam doar la plicuri, probabil pentru că orice sentiment brusc, puternic, trebuie să se sprijine pe o idee anume, bine definită și individualizată, pe ceva concret. Deși eu mă gîndeam numai la plicuri și el se bucura doar de fulgerătorul meu leșin, de scurta mea neputință, amîndoi am simțit în aceeași clipă că sîntem născuți dușmani pe viață și pe moarte și vom muri astfel. Această senzație — căci nu era un gînd —, acest instinct de o clipă ne-a orbit și, printr-o reacție firească, l-am renegat fiecare în fața conștiinței, am simțit-o și pe asta, amîndoi. Pentru această senzație rapidă, însă cutremurătoare, incidentul s-a terminat mai bine decît se putea aștepta, deși, pînă în cele din urmă, eu mi-am impus voința și am plecat de acasă în orașul O., la școala aceea sanitară. Amîndoi am rămas însă mult timp sub impresia acelui scurt «cutremur», de parcă am fi prins fiecare în mînă, pentru o fracțiune de secundă, capetele aceleiași conducte electrice și am fi fost șocați de fluxul puternic care ne-a respins și aruncat unul din fața celuilalt; mult timp după acea scenă

am încercat amîndoi instinctiv să bagatelizăm pe cît posibil scena trăită, punînd sub semnul accidentului acea «scurt-circuitare». Încercam amîndoi să luptăm împotriva acelei revelații fulgurante, teribile, și chemam în ajutor tot ce ne lega, particularitățile fizice care ne atrăgeau la celălalt, amintirile unor ceasuri convenabile, un gest spontan, o jumătate de surîs într-o crepusculare de primăvară, o frază caldă, neașteptat de potrivită etc. Pentru acest lucru, cîtăva vreme, deși despărțiți, a existat între noi o perioadă de apropiere și simpatie, atît de tare ne speriasem amîndoi de ce am întrevăzut o clipă. Dar această alianță era slabă și în curînd, mai repede decît am fi bănuit, adevărul întrevăzut atunci, în acea fracțiune de timp, ieși la suprafață, masiv, uriaș, firesc, de neînvins. Pînă în cele din urmă, ura fundamentală care ne lega ajunsese atît de evidentă, încît nu mai încercam nici unul din noi să o ascundem și ea sfîrși prin a deveni un fapt cunoscut și acceptat și de ceilalți, din imediata noastră apropiere. De către mama, care deveni o acționară, ca și ceilalți, a unei întreprinderi *sui generis,* transformîndu-se rapid într-un om inferior și hrăpăreț (chiar și dragostea, marea ei dragoste, declina repede, surpîndu-se în mijlocul unei bălți de aur), de către surorile mele mai mari, Maria și Cecilia, niște fantome, fără farmec și inteligență proprie, care mă condamnau pentru ceea ce ele numeau «lipsă de respect față de tata», neînțelegînd nimic, de Anișoara, cea de vîrsta mea, o fire expansivă și ușuratică, și de toți ceilalți, din lumea «noastră», care se întîlneau cu toții în antipatia sau doar indiferența pe care mi-o purtau. Eram socotit un copil precoce, în sensul rău al cuvîntului, chiar și ateismul meu, «teribilism» cu care conformismul burghez e oarecum aclimatizat, irita și respingea, neputîndu-mi-se ierta ochiul pătrunzător și gesturile ferme cu care dădeam la o parte paravanele fățărniciei lor.

Scanned with OKEN Scanner

Întreprinderea Mănescu & Co. creştea şi în mijlocul întregii ţări, în mijlocul unei treimi a lumii care distrusese capitalul, în jurul ei se adunau o mînă de inşi — ca din inerţia acelui drum milenar, formidabil, rupt — care încercau să refacă, absurd, în afară, ceea ce trăia încă în ei. Era un firesc acesta, al lor, un firesc al absurdului însă.

...Şi, acum, ultima scenă.

După mai bine de trei ani de la acea scurtă ceartă, cînd tatăl meu m-a lovit pentru a doua oară şi cînd am intuit amîndoi, în acelaşi timp, că singurul lucru care ne lega nu era decît ura a două organisme antagonice de la începuturile lumii, mă găseam într-un mic cimitir, prin apropierea oraşului în care mă născusem cu douăzeci de ani înainte, şi admiram crucile acelea blînde, învinse, liniştitoare, familiare oricărui cimitir mărunt, cruci de lemn, fidele, pentru că viaţa lor nu durează mai mult decît cea a mormîntului. Era o zi frumoasă de septembrie, prin crengile a vreo două sălcii tinere trecu un vînt nu prea înalt care trăi o scurtă viaţă şi m-am aşezat pe o bancă neagră de lemn, care odată trebuie să fi fost pusă în lungul unui mormînt, dar acum nu se înrudea cu nimic din obiectele din jur. Era cald, neaşteptat de cald şi mă încerca un moment de enervare că nu aveam o batistă curată cu care să-mi şterg palmele transpirate.

Alături, în dreapta mea, se găsea capela cimitirului, în care se afla depus pe catafalc, de două zile, corpul tumefiat, distrus, deformat, al lui Mănescu, tatăl meu. În uşa capelei, mama mea şi cu cele două surori mai mari, împreună cu unul din cumnaţii mei — soţul Ceciliei, un doctor de ţară, mult mai în vîrstă decît ea —, stăteau de vorbă cu două ţărănci. Cele două femei pe care nu le cunoşteam erau îmbrăcate cu nişte fuste largi, multiple, în formă de clopot, confecţionate din stambe întunecate, oscilînd între violet şi negru, caracteristice pentru ţinuta-

rile din nordul țării, și aveau amîndouă în mînă cîte un buchet de flori de cîmp. Florile pe care le țineau țărăncile acelea în mînă contrastau flagrant cu tot universul mărunt și șters și arhicunoscut din jur, prin culorile lor violente, trufașe, barbare. În cimitir intrau mereu țărani și țărănci — mulți purtau în mînă astfel de buchete de flori de cîmp, pe care, în satele de pe acolo, oamenii le sădesc în jurul casei —, din cînd în cînd silueta vreunei rude, grupul intimidat și neliniștit al vreunor cunoștințe de familie, iar în spatele meu, în jurul unei gropi mari, care avea pe fund bălți mici de apă, se strînseseră cîțiva unchi și veri — și vreo două femei, rude apropiate — care priveau cu toții, speriați, în jos, ascultînd superficial la cele ce tocmai spunea groparul, un băiat tînăr, cu ochi albaștri, a cărui nevastă și doi copii, încă foarte mici, așteptau în apropiere.

Prin iarba înaltă, neîngrijită, a cimitirului, trăia acel zgomot familiar al zilelor de vară, acel zumzet continuu, subțire și liniștitor, și sub ea toată acea armată învinsă de trupuri, suprapuse în etaje care se atingeau și se mutilau, călătorea nesimțit și egal înspre rocă dură și apă tulbure, sub acel zgomot, sub acel bîzîit multiplu și ascuțit. În apropierea mea, sosise nu de multă vreme o femeie, cu un buchet destul de mare de flori în mînă, cu un hîrleț și cu o ulcică primitivă de lut, în care purta jeratic aprins. Am privit cîtva timp la felul în care îngrijea un mormînt vechi de nici jumătate de an, deoarece pe el se mai puteau vedea urmele unei coroane mari, făcute din crengi de brad și crizanteme mari, de ceară, apoi am întors privirea, deoarece mă plictiseau ușor mișcările ei pedante, monotone. Cu ea venise împreună și o fetiță de vreo cinci ani, care avea părul roșu și tenul pistruiat și roșiatic și era foarte neplăcută la privit. De cum ajunse, fetița — pe care maică-sa o striga din cînd în cînd : — Adi-

na ! — începu să alerge încolo şi încoace pe alei şi peste morminte, ţipînd ascuţit, strident, ca un liliac monstruos.

Între timp se adunase destul de multă lume în capelă, iar cei care rămăseseră afară formară un grup destul de compact pe scări şi în faţa scărilor. Cineva veni şi mă anunţă că începe slujba şi m-am sculat de pe bancă cu oarecare greutate, făcînd primii paşi cu precauţie şi stîngăcie, cu picioarele înlemnite de scîndura dură a băncii şi de poziţia în care stătusem.

În capelă era o îngrămădeală atît de mare, încît pe la jumătate, slujba fu întreruptă şi continuată afară, deoarece aerul devenise irespirabil. Transportul sicriului, al crucii, al lumînărilor uriaşe, al cărţilor şi instrumentelor bisericeşti se făcu cu atîta greutate şi dădu loc la atîtea mici incidente, încît, în cîteva minute, toată lumea avea o stare crescută de nervozitate.

Cu mulţi ani înainte, Mănescu, tatăl meu, fusese preot într-unul din satele din apropiere, destul de puţină vreme, însă ţăranii din acel sat nu-l uitaseră încă şi ei erau aceia care formaseră majoritatea adunării de acolo, din cimitir. Veniseră aproape cu toţii de la o depărtare de cîţiva kilometri, îmbrăcaţi în hainele lor de sărbătoare, femeile cu rochiile acelea înfoiate, triple, mohorîte, şi bărbaţii cu cioareci albi, groşi, ţepeni şi cămăşi albe, din pînză groasă, cu broderii albe, grosolane. Sus, cămăşile se închideau pe gît cu un guler mic, înalt, pe care erau cusuţi doi bumbi mărunţi, albi. Aproape toţi aduseseră flori de cîmp şi le puseseră pe marginea sicriului, formînd un dreptunghi rigid, violent colorat. Dreptunghiul acela de flori era atît de exact şi de înţepenit, încît parcă atingea o limită a rigidităţii, dincolo de care nu putea începe, din nou, decît mişcarea ; pentru acest lucru, figura pămîntie pe care acel dreptunghi împietrit o încadra cu atîta rigidă

neîndurare părea din nou aproape vie. Eu mă aflam chiar lîngă sicriu și la un moment dat m-am aplecat și am sărutat mîna cadavrului, a cărui piele foșni, la atingerea buzelor mele, ca o mătase.

Pentru că Mănescu fusese preot, slujba o oficia un sobor de preoți, îmbrăcați ca de obicei în odăjdii greoaie, de catifea neagră ; cei zece sau unsprezece oficianți erau prezidați de un bărbat înalt, foarte bătrîn, cu părul alb, spectaculos, care era rudă cu mortul. Slujba dură mult, cîteva ore lungi — era o slujbă specială — și fiecare preot citea cîte o evanghelie, în cădelnițările scurte, metalice, ale diaconului, un tînăr înalt, foarte slab, cu niște ochi enormi, ciudați, care, nu știu de ce, fără să-l cunosc, se purta foarte prevenitor față de mine, atrăgîndu-mi mereu atenția asupra celor ce trebuia să fac, atunci cînd aerul pur de sus și după-amiaza aceea uriașă și blîndă ce luneca încet spre asfințit mă distrăgeau. Cîteva femei plîngeau în jurul meu, iar mama — care se transformase mult în ultimii ani — stătea rezemată ușor de sicriu, nu plîngea, se stăpînea destul de bine, doar în cîteva rînduri alunecă în jos, spre pămînt, și fu susținută în ultima clipă. În spatele semicercului de preoți, care stăteau țepeni în fluturările catifelelor lor negre și violete, se afla un grup destul de numeros de cantori. Alături de cei cîțiva cantori ai catedralei din oraș și ai capelei cimitirului, se alăturaseră și trei cantori care veniseră împreună cu mulțimea aceea de țărani și care cîntaseră în strană, cu mulți ani înainte, la slujbele tatălui meu. Între ei stătea și badea Ianoș Hauși, care fusese primcuratorul mortului; era un bătrîn de vreo optzeci de ani, cu o mustață groasă, albă, ușor îngălbenită, ce stătea tăcut, încremenit, cu o față de os, inexpresivă. Unul din cantorii care venise din sat — cîntăreț care, după cum auzisem, fusese făcut cantor de către Mănescu — cînta :

— Mîinile tale, care m-au făcut
și m-au zidit...

Și cum acel om, nu prea înalt, cu păr puțin, blond, cu un ochi încremenit, de sticlă, avea mereu fața plină de lacrimi, m-am apropiat din nou, într-un impuls, și am sărutat mîinile tatălui meu. De data aceasta am simțit răceala și uscăciunea pielii.

După ce un preot bătrîn și foarte gras, care transpira neîntrerupt și dureros aproape, repetă, cădelnițînd pripit în jurul sicriului, isonul : «...Și odihnește, Doamne, sufletul servului tău acolo unde drepții odihnesc... acolo unde nu e nici durere, nici întristare... în loc de verdeață, în loc de odihnă, mila lui Dumnezeu, împărăția cerurilor și viața cea fără de sfîrșit...», se porni un altul dintre cantori, un bărbat înalt, cu gîtul subțire și cu un cap de pasăre, cîntînd cu un timbru stins :

O, cît de greu se luptă sufletul cu trupul...
O, cîtă luptă are sufletul, cînd se desparte
de trup...
O,cît plînge atuncea și nu este nimeni care
să-l ajute
Către îngeri ridicîndu-și ochii, în
zadar se roagă
Către oameni, mîinile întinzîndu-și,
nu are cine să-l mîntuiască...

încît am simțit un nou impuls să mă aplec și să sărut mîinile acelea lungi, expresive, suprapuse, și ca să mă pot stăpîni, m-am întors cu spatele spre toată acea primitivă și grandioasă înscenare, sforțîndu-mă să privesc liniștită aerul colorat al serii și clădirile strîmbe care se zăreau peste gardul scund, din lemn, al cimitirului.

Slujba și toate cîte i se adăugaseră duraseră mult, prea mult, și cu toții resimțeau oboseala fizică, amestecată cu o crescută atîțare nervoasă. Bărbații

suportau totul din ce în ce mai țepeni și mai inexpresivi, iar pe fețele femeilor cursese fardul în straturi groase, atrăgînd în jos colțurile orificiilor, strîcînd repede simetriile acelea simple. Cu toții trăiau o plictiseală și extenuare atît de accentuate, încît se încărcau de un fel de disperare surdă, neputincioasă, și atunci cînd preoții dădură semne de încheiere a litaniilor se mișcară deodată, în masă, nerăbdători de a duce trupul spre groapă. Un om se apropie de sicriu și vru să îndepărteze florile de pe marginea lui, înainte de a prinde în cuie capacul, dar eu i-am făcut un semn și cum nu mă înțelegea i-am prins mîna cu putere, împiedicîndu-l să atingă florile. Cineva, nu știu cine, se aplecă lîngă urechea mea și-mi șopti, încălzindu-mă neplăcut cu respirația, că florile vor grăbi putrefacția. Întorsei capul deoarece eram privită cu insistență și un fel de uimire și abia atunci îmi dădui seama că zîmbeam. Era într-adevăr ridicolă toată acea teamă de flori și de o putrefacție rapidă.

Cineva ridică capacul din lemn greu, de stejar și un altul întinse mîna și rupse în dreptul feței mortului pînza rară, sclipitoare, din mătase țeapănă, care-l acoperea, și în timpul cînd lumea începuse să se miște și cînd grupul de cîntăreți, cîte unul, cîte doi, cîte patru, strigau aproape cu vocile lor gîtuite, sălbatice, pornind în urma preoților, am întins din nou mîna și am așezat-o — prin ruptura făcută de acel om — mortului pe frunte. Cineva atinse sicriul, întreg cadavrul vibră ușor și am mișcat la stînga și la dreapta capul acela nefiresc de ușor și de neputincios. Sub palma mea simțeam pielea frunții lui mare, netedă, aproape caldă de razele acelei după-amiezi și, deodată, prin brațul meu din întreg corpul lui se urcă fulgerător un strigăt uriaș de neputință și de spaimă pentru golul care-l aștepta. Lumea în jurul meu se mișca încet, cantorii și preoții cîntau și cădelniță în semicercuri

în jurul lui şi, cîntînd şi mişcîndu-se, îl împingeau spre groapă şi prin braţul meu, pe care încă îl ţineam lipit de fruntea lui mare, familiară, urca mereu strigătul acela dur, de neputinţă, de teamă grozavă în faţa golului care-l aştepta, ca un vid monstruos, ca un magnetism uluitor, care mutilează orice atingere. Era ultimul lui semn de viaţă care mai urca prin braţul meu şi atunci mi l-am tras deodată, destul de hotărîtă, şi el a alunecat în acel gol care deformează şi care trecu prin el cu viteza unui uragan.

M-am întors cîteva clipe cu spatele, în timp ce se cînta mereu şi se închidea sicriul, şi nu m-am putut stăpîni să nu-mi amintesc cu dispreţ de acele fraze lungi care vorbesc de «împăcarea cu moartea», de «reintrarea în armonia firii», de acei «muribunzi senini şi înţelepţi» şi celelalte. În dreapta mea mergea diaconul acela înalt, cu ochii ciudaţi, care printr-o intuiţie neaşteptată mi-a zîmbit şi eu i-am răspuns. Zîmbetul meu l-a deconcertat şi fîstîcindu-se, se încruntă puternic, aproape se crispă şi-mi întinse deodată o cărticică mică de rugăciune, legată în piele, pe care o ţinea în mînă. Eu am întins mîna, dar, în clipa în care mă pregăteam să o primesc, cineva, venit grăbit din urmă, ne despărţi trecînd printre noi şi atunci el zîmbi, recules, şi introduse un mic buchet de busuioc, umezit de căldură, printre filele cărţii. Am luat cartea bucurîndu-mă pentru acea floare verde, aţîţătoare, pe care văzusem că o primise de la o ţărancă bătrînă, în timpul cînd ieşisem din biserică din cauza fumului şi a căldurii insuportabile a corpurilor omeneşti. El îmi zîmbi din nou, aplecîndu-se încet spre mine, cu acea neîndemînatică graţie a bărbaţilor înalţi şi slabi şi în acea clipă, dacă am fi fost singuri şi în altă parte, m-ar fi sărutat. Mergînd spre groapa aceea galbenă în jurul căreia se strînsese deja aproape întreaga lume şi preoţii se pregăteau de ultimul salut, întîrziam

cu gîndul asupra acelui sărut pe care-l trăiam și mi-l imaginam cu încetinitorul, simțind cea mai mărunță mișcare a brațelor și torsului lui, cea mai ușoară alunecare de lumină pe fața lui prelungă, cu riduri adînci, paralele. Trebuia să fi fost un sărut scurt și stins, cu un gust funebru și dulceag, de nerepetat.

Tot ce urmă apoi decurse monoton și banal. Ceea ce-mi amintesc a fost ușoara mea curiozitate cu care mă urmăream atunci cînd m-am aplecat să ridic un bulgăr mare de lut, pentru a-l arunca, împreună cu ceilalți, peste sicriul lui. Era prima oară că făceam acest gest, dar sunetul lemnului la atingerea pămîntului fu oarecare și am rămas decepționată. Am mai observat graba mare a tuturor de a pleca de acolo, propria mea grabă și importanța caraghioasă a rudelor mele cu care primeau condoleanțele ca pe niște felicitări. Apoi, m-am trezit înconjurată de un grup de țărani și de țărănci, care îmi strîngeau mîinile și mă pipăiau cu neîncredere, rîzînd aproape de fața mea în așa fel încît nu mă puteam retrage nicăieri și trebuia să ascult frazele lor calde. Printre ei era și o femeie care «mă purtase în circă» în prima mea copilărie și am început să uit dezgustul față de fețele lor atît de apropiate, în încercările destul de stupide pe care le făceam apoi ca să semăn într-un fel cu ființa pe care o dusese «în circă» femeia aceea bătrînă, cu șuvițe rare de păr și cu un neg mare deasupra sprîncenei stîngi.

Se înserase cînd am rămas din nou singură și împreună cu întreaga și uriașa noastră familie am pornit încet spre masa care se pregătise. Fu o petrecere fadă, dezlînată, la care se discută mai tot timpul și pe toate fețele evenimentul datorită căruia încetase atît de brusc tatăl meu din viață.

Toată lumea se întorcea înapoi cu două, trei, patru zile, cu o săptămînă, cînd avusese loc accidentul ; ni-

meni nu urca mai sus, cu o jumătate de an înainte, cînd el avusese loc de fapt, atunci cînd deodată — aparent fără nici o pricină gravă — întreprinderea Mănescu îngheţă. Cele două prese care funcţionau zi şi noapte fără nici o concurenţă (Cibian fusese distrus şi lichidat cu mult înainte), moara cu valţuri, îngrăşătoria de porci, maşinile pentru fabrica de mezeluri cumpărate şi depozitate deja într-un hambar provizoriu, totul îngheţă, fără nici un decret-lege, fără ordine speciale de sus, în urma unui mecanism care nu putea fi înţeles de Mănescu, «mecanismul» unei industrii şi legităţi de tip superior, comunist.

Oprită brusc şi total, la începutul dezvoltării ei vertiginoase, acea mare energie, acea uriaşă forţă de a stoarce plusvaloare, care era Mănescu, de către o forţă atît de generală încît devenea inatacabilă, ca şi ceaţa sau lumina, aşa de puţin evidentă şi care se îngusta mereu implacabil şi se strîngea în jurul lui, se surpă brusc. El începu din nou să bea, dar de data aceasta cu amploare ; bea mereu, zile întregi, şi în acele lumi şi viziuni pe care i le dădea alcoolul el vedea mereu, nu se putea opri să nu vadă, ceea ce ar fi putut deveni dacă nu ar fi fost împiedicat de acele relaţii inedite ale unei noi societăţi şi aceste viziuni ale unui paradis atît de la îndemînă îl aţîţau, îl scoteau din fire, îl turbau şi Mănescu începu să aibă accese grave de furie şi ură faţă de tot ce se găsea în jurul său. În el se declanşase o forţă mult prea mare ca să poată fi oprită şi cînd această monstruoasă forţă care începuse să se dezvolte vertiginos împotriva celorlalţi fu totuşi oprită, ea se întoarse şi se îndreptă împotriva ei înseşi.

O dată, într-o noapte, Mănescu, împreună cu un grup de prieteni cu care ieşise dintr-un restaurant, intră la o cunoştinţă a sa, o femeie respectabilă — văduva unui doctor cu care Mănescu fusese prie-

Scanned with OKEN Scanner

ten —, și după ce folosi locuința femeii pentru continuarea chefului, combinat cu un joc de pocher, spre dimineață, cînd se pregăteau de plecare și cînd gazda îndrăzni să le facă reproșuri, o loviră și abuzară, pe rînd, de ea. În altă seară, tot la restaurant, unde bea adeseori cu ușile închise după ora închiderii, Mănescu, într-unul din accesele sale devenite tot mai frecvente, începu să înjure cu putere pe unul din prietenii cu care sta la masă — ce tăcuse mereu și tăcea chiar în timpul cînd era astfel insultat —, după care îl lovi și, sărind asupra lui, se rostogoli cu el pe jos prin tot localul, printre mese, printre picioarele țiganilor, dar nimeni nu îndrăzni să se apropie deoarece era cunoscută cruzimea lui în astfel de momente. Aceste crize culminară într-o noapte cînd, nereușind să adoarmă din cauza marii cantități de alcool îngurgitat, montîndu-se singur, încercă să lovească cu un cuțit mare de bucătărie pe soția sa. Și aceste dezlănțuiri se întoarseră, o dată, împotriva sursei lor chiar : după un chef început de dimineață, Mănescu sosi în toiul nopții acasă, își scoase mașina din garaj și porni cu ea, singur, pe drumul care ducea spre marele oraș din apropiere, capitală de regiune. Spre dimineață, mașina fu aflată însă departe de șosea, într-o pădure, răsturnată lîngă un pod care trecea în unghi drept peste o vale destul de abruptă, iar Mănescu fu găsit, pe cînd încerca să suie valea în care se rostogolise, agățîndu-se de pietre și de rădăcini, mutilat îngrozitor, orb — cu lentilele ochelarilor intrate adînc în obraz —, cu toate sinusurile feței sparte. Era ca o broască uriașă care încerca într-o dezvoltare nemaipomenită de forță, respirînd în spasmuri puternice, să se cațere oarbă înapoi, spre locurile de unde căzuse. Era o atracție de neînvins spre acel relief trufaș și sălbatic, cu stînci cioplite în

formă de ciocane mari, cu rădăcini care priveau ca niște măști colosale, grotești. Era o inerție formidabilă spre desenul frînt al orizontului acela înalt și mohorît, era o fixație mortală înspre forța fără echilibru.

Mănescu fu adus de o ambulanță la spital și muri după patru zile.

Scanned with OKEN Scanner

CAPITOLUL VIII

DUPĂ CE EMILIA ÎNCEPU SĂ LUCREZE LA cantina uzinei, dedicîndu-se tot mai mult noului mediu în care trăia, întîlnind-o pe Francisca tot mai rar, felcerița începu să-l vadă pe Chilian cu o regularitate și frecvență tot mai mare. După o scurtă «oboseală» în prietenia lor — mai bine zis, în schița lor de prietenie — perioadă care coincise, într-o parte a ei, cu «cazul Emiliei», cum îl numea Chilian, ei reveniră din nou, cu un interes sporit față de ceea ce îi lega. Ce îi lega de fapt, pe acești doi oameni destul de diferiți, de vîrste sensibil diferite? Era un lucru care, la aproape o lună și jumătate de cînd se cunoșteau, nu le era nici lor încă prea clar. Era *ceva* care îi atrăgea și ei nu se opuneau acelui *ceva*, intrigați și curioși, cu atît mai mult cu cît acel ceva nu părea să fie de natură erotică. Pe Francisca nu o interesa, în mod cert, Chilian, sub acest aspect; de cum îl văzuse i se păruse caraghios, așa cum arăta, scund, corpolent, cu brațele scurte, mereu greoi în mișcări. Lui nu-i displăcuse ea, în prima seară, dar, în curînd, cunoscînd-o mai bine, fu respins de *intelectualitatea* ei uneori manifestă și uscată, omniprezentă și care, în ochii lui, făcea să-i scadă din feminitate. Pentru acest motiv, Francisca intuise bine atunci cînd afirmase că el o preferă pe blonda și sfioasa Emilie ei, și tot pentru acest motiv Chilian nu mințise cînd confirmase aceasta. Într-adevăr o prefera pe Emilia, «frumusețea slavă», și

cu toate acestea nu încercă să se apropie de ea, ci continuă să se vadă cu Francisca. În același timp, Francisca, cu toate că prefera, ca expresie fizică cel puțin, un «tip» aproape opus lui Chilian, înalt, elastic, cu figură lungă și expresivă, «de atlet american» cum o ricana el, cu toate acestea accepta, la rîndu-i, să-l vadă pe Chilian ; mai mult decît atît, după abia două luni de cînd luase cunoștință de existența lui, la începutul toamnei aceluiași an, ea îi va da acea supremă, într-adevăr, dovadă de încredere, vorbindu-i cu claritate, lui, primului, despre întortocheata și greaua luptă care fusese copilăria și adolescența ei. La început, în primele săptămîni, ea, dintr-un reflex de apărare pe care îl au probabil toate femeile care știu că «plac», își inventă sau trăi chiar o «legătură» cu un bărbat de vîrsta și de aspectul pe care și-l dorea și cu care era probabil obișnuită. De acest lucru îl înștiință chiar de la început pe Chilian probabil pentru a-i sugera acestuia rezerva cuvenită. Chilian nu se simți prost însă în fața acestui avertisment care delimita de la început natura relațiilor lor și luă drept bună istoria cu logodnicul. Și cum Francisca îi povestea cu regularitate episoade variate și amănunțite care se petreceau între ea și «logodnicul» ei, cu amănunte vii și cu o spontaneitate veritabilă, el nu se îndoi o clipă de spusele ei. Cînd însă începu să o cunoască mai bine, începu să suspecteze, la început parțial, apoi, deodată, în totalitatea lor, cele relatate de ea despre «tînărul» cu care ea «vorbea» și cu care ar fi vrut să se căsătorească. Atunci, în clipele în care punea la îndoială sinceritatea ei, el se uimi și o aprecie pentru marele ei curaj; într-adevăr, gîndea el, numai un om cu mult curaj poate suplini o anumită carență a realizării sale, o anume neîmplinire a sa — cum era în cazul Franciscăi nevoia de dragoste, nesatisfăcută — nu cu lamentații, nici măcar cu o tăcere obscură și obstinată, ci chiar cu imaginarea vie, reală aproape, a acelei împliniri

Aceasta a fost, pentru Chilian, una din primele dovezi ale caracterului ei activ, înzestrat cu o mare doză de vitalitate. (Mai tîrziu, peste cîteva săptămîni, cînd ea își va începe în fața lui «confesiunea ei», cum o numea ea, descriind niște întîmplări, idei și viziuni reale, trăite, el își va putea da seama că toate acele episoade ale relațiilor cu «logodnicul» ei, relatate de Francisca, se deosebeau prin ceva pe care Chilian nu-l putea defini cu precizie, dar totuși prin *ceva* de acele întîmplări și *idei*, trăite de ea.) Cu toate acestea, el trebui să recunoască că acele scurte dar frecvente «relatări», acele «scene» care se întîmplau între ea și «omul visurilor ei» aveau, la rîndul lor, atîta relief uneori, o asemenea culoare și concretețe, încît Chilian ezita dacă trebuie să le admită sau nu doar ca pe simple născociri. De altfel, el nu va afla niciodată adevărul deplin asupra acestui subiect.

La jumătatea lui august, deci, la o lună și jumătate de cînd se cunoscuseră și la aproximativ o jumătate de lună înainte de a-și începe ea «confesiunea», relațiile lor cunoscură o nouă înviorare. Trebuie amintit totuși că pînă la această dată ei nu numai că nu avuseseră nici un fel de relații de tip erotico-sentimental (Francisca, printr-o rigiditate poate exagerată, nu-i admisese nici măcar să-i ia mîna), dar nici nu se gîndiseră cu o prea mare insistență la această latură posibilă a relațiilor lor. (Cu toate acestea, deși Francisca respinsese de la început ideea unei «idile erotice» cu Chilian, undeva, într-un compartiment mai puțin explicit al ființei ei, admitea că insistența lui Chilian de a o vedea precum și adeseori răbdarea și timpul pe care și-l cheltuia cu ea, veneau poate și dintr-un interes erotic. Atît era cam tot ce admitea și acest lucru nu îi displăcea cu desăvîrșire, așa cum e și firesc pentru o femeie la vîrsta ei. Cu atît mai mult, ea se credea obligată de a conduce «trează și neabătută» acțiunea pentru neutrali-

Scanned with OKEN Scanner

zarea relațiilor lor. Ar fi rămas poate puțin uimită dacă ar fi aflat că sarcina ei era de fapt mai ușoară decît și-o închipuia mereu.)

Era vară și ei hoinăreau împreună, intrau în cîte un restaurant, nu pentru multă vreme, și întîrziau pînă spre miezul nopții, uneori și mai mult. El începu să se resimtă de pe urma lipsei de odihnă, a puținelor ore pe care le dormea pe noapte — uneori ajungea acasă atît de tîrziu și de aţîţat de gînduri încît nu mai dormea de fel, citind sau fumînd pe întuneric. Începu chiar să dea semne de slăbire fizică, fața lui mare, pînă atunci plină și echilibrată începu să se subțieze, osul frontal se reliefă împrumutînd chipului o aparență de anemie dar și de noblețe care îl desfigura într-un fel pe vechiul Chilian dar care o încînta pe Francisca. Deși drumurile lor lungi mușcau și din habitudinile și orele ei de somn, ea însă nu se resimți de fel. Nu arăta nici mai rău, nici mai bine ca înainte de a-l fi cunoscut, și el începu să aprecieze trupul ei înalt, fusoidal, cu forme abia perceptibile și alungite mult.

Ea avea o foame, un nesaț neobișnuit, o lăcomie aproape bolnăvicioasă după fiecare ceas și îl tîra după ea în această alergare extenuantă. Tot corpul ei, mișcările, trăirea unui fapt mărunt, oarecare, aveau aviditatea ochilor încordați și seci ai unui muribund și Chilian nu numai că o admitea astfel, dar se lăsa antrenat, și ea, la rîndul ei, îl aprecia pentru rezistența sa. Dar, mai presus de orice, erau intimidați, aproape *vrăjiți* de ceea ce construiau împreună, de acel tip de relație atît de neobișnuit pentru amîndoi. Li se întîmpla într-adevăr un lucru neașteptat și rar : ei doi se căutau, se atrăgeau numai prin idei iar aviditatea Franciscăi de a trăi cît mai intens fiecare clipă venea de acolo că ea intuia că o astfel de legătură nu putea să dureze. După aproape două luni de cînd îl cunoștea, ea nu-și putea reveni din uimirea de a găsi în persoana unui mun-

citor, oricum, a unui fost muncitor, partenerul cel mai convenabil, în ciuda atîtor amănunte peste care trecea cu greu, dar trecea totuși, biruind mereu. Chiar și profesiunea sa de activist de partid o incomoda într-un fel, într-atît de implantată era totuși în ea educația și nașterea, în ciuda judecății ei excepțional de limpezi. Chilian era mai puțin uimit decît ea de această «potrivire», dar era conștient de valoarea ei și de rostul lui alături de ea. În același timp, deși încurcat uneori de intelectualitatea, de talentul ei de «a-mpărți firul în patru», simțea uneori, cu exactitate, felul ei adesea original și prețios de a aborda unele fenomene, mai ales cele în care se pricepea din «trăite», cele care țineau de problematica viziunii burgheze asupra lucrurilor. El adeseori tăcea, în felul lui mohorît, greoi, dar «recepta» cu o putere neobișnuită tot ce era manifestare înaltă, umană și îndrăzneață din suma ei de manifestări. Ea simți de cîteva ori acest lucru, această «pîndă» a lui pentru ce era valoros în ea și i-o spuse odată, numindu-le «exerciții galvanizatoare», reproșîndu-i într-un fel această atitudine, numind-o, în rîs, mic-burgheză, acaparatoare, opunîndu-i propria ei comportare, firească, de existență «simplă» alături de el, fără eforturi lucide și preconcepute. Deși ea rîdea cînd spunea aceste lucruri, el luă lucrurile în serios și mărturisi, fără ca ea să i-o ceară, că el o consideră o specialistă în probleme de «moravuri burgheze și mic-burgheze» și, în acest sens, prietenia lui e perfect motivată.

— Și acum, numai atît ? ! — întrebă ea, rîzînd, convinsă că el va reveni și va îndulci expresia. — Numai atît, o «specialistă», și gata ?

— Numai atît ! — făcu el — dar pentru mine ești prețioasă, deosebit de prețioasă, pentru că mă înveți destul de multe nu atît din moravurile burgheziei luate în mare, lucruri deja cunoscute acum, dar tu reușești să pătrunzi în țesăturile mai intime... mai

ascunse, mai puțin evidente, mai durabile pentru că bat mai puțin la ochi și poate pentru că nu sînt numai ale burgheziei... ei, ce zici, am început să vorbesc ca tine, am ajuns un teoretician !

— Și numai atît, numai atît — insistă ea cu o cochetărie neacoperită — numai o «specialistă» ? !

— Da, numai atît ! — spunea el neabătut și cu admirație și începu să-și dezvolte, în felul lui greoi, cu ezitări, cu pauze în care pielea feței i se înroșea ușor de efort și foarte adesea, sfîrșind cu o persiflare, de nevindecat, asupra celor spuse cu puțin timp înainte.

Altădată ea se plîngea de «scurtimea verii» și făcea pronosticuri pesimiste asupra viitorului prieteniei lor (pronosticuri în care nu credea de fel) încercînd să-l «atîțe», să-l împingă poate la declarații clare, angajatoare, pe care ea era deja pregătită să le respingă. El însă nu se declara în nici un fel, continua să o caute și să-și petreacă majoritatea timpului liber alături de ea.

Într-o seară însă el o sărută și ea, deși nu se împotrivi de fel, acceptînd doar uimită și curioasă, se plînse apoi de «degenerescența» prieteniei lor «pure» și făcu în așa fel ca el să nu mai poată repeta gestul. (Se găseau într-un mic scuar din apropierea casei ei, pe o bancă, frînți de oboseală deoarece sosiseră înainte cu nici o oră de la gară, unde fuseseră, împreună cu un grup mai mare din uzină, într-o excursie colectivă, de două zile, în Bucegi. Era duminică și excesiv de cald, cu toate că luna sclipea de mult pe cer și seara era bine înaintată.) Stăteau pe unica bancă din acel scuar, murdari, plini de praf, extenuați, încărcați de miile de amănunte ale celor două zile de peisaj schimbat și mai ales Francisca își manifestase o dorință imediată și acută de a se spăla «grandios», cum spunea ea, adică total și insistent, dar nu făcu nici o mișcare spre acest scop. Stătea lîngă el pe bancă, incomod, deoarece banca avea o

scîndură lipsă, amorțită și lucru destul de rar la ea, aproape tăcută. Se complăcea parcă în acea stare de «nesuportat» cum spunea, privea cerul uimitor de clar și de alb cu un fel de indiferență, aproape cu bănuială, scoțînd rar cîte o exclamație, atît de obosită încît chiar cînd trebuia să rîdă sau să zîmbească, o făcea, dar după o lungă pauză, cînd totul se topise și dispăruse deja. Atunci el o sărută și ea nu reacționă, dar apoi, imediat, începu să se lamenteze, maimuțărindu-se, dar neglumind, sărbătorind, cum zicea ea pe jumătate supărată, intrarea lor «în gloata comună».

— Ce-i așa de rău în «gloata comună» ? — spuse el, ascultînd-o numai pe jumătate.

Ea nu răspunse la întrebarea lui dar îi interzise «categoric» să mai facă vreo «tentativă» în acest sens, și el tăcu destul de încurcat, pentru că trebui să-și mărturisească că buzele ei subțiri, reci și inerte și întreg «sărutul ei», senzația bustului ei lipit o clipă de-al lui, brațele ei subțiri care-l atinseră, nu-i produse o impresie extraordinară și încerca să facă în așa fel ca să nu se observe acest lucru. Ea însă păruse atît de inertă și apoi începuse imediat, pe un ton atît de precis și de înalt, să deplîngă «puritatea lor» pierdută, interzicîndu-i cu expresii grave, solemne, repetarea gestului, încît el se întrebă o clipă, reflex, neliniștit : — E virgină ?... dar constată, cu surprindere că acest lucru îl interesează mai puțin decît își închipuia.

— Mi se pare că ești cam fățarnică ! — ripostă el, zîmbind, privind-o dintr-o parte, începînd parcă să regrete, el însuși, gestul.

Francisca nu răspunse însă se înroși brusc, aproape jignită, și el nu putu să se oprească să nu rîdă, să-i atingă gîtul și părul și s-o facă «puștoaică și copilăroasă». Ea nu se mișcă cînd mîna lui o atinse, dar stătea acum atît de rigidă, încît îl intimidă pentru o clipă.

— Nu cred că e atît de grav, cum vrei să o iei — încercă el să o împace oarecum — am făcut-o pentru că... pentru că...

— Haide să bem ceva ! — spuse ea şi se ridică în picioare şi porniră într-adevăr să caute un local. Acolo însă, ea nu luă nimic şi deveni deodată vorbăreaţă pînă în clipa cînd observă că el o ascultă cu eforturi susţinute, şi-l trimise la culcare, pretinzînd că simte nevoia să se «plimbe» încă. El o ascultă, o luă spre casă, mereu uimit de marea ei stîngăcie erotică, uimit şi pe jumătate amuzat de construcţiile ei ciudate şi complicate, ridicate doar în scopul atenuării unui sfîrşit de frază stîngaci, a lui. Şi ea, după ce se despărţi de el, se plimbă încă aproape o jumătate de oră, deşi se simţea murdară, acoperită de praf, amorţită de oboseală.

Se întîlniră chiar a doua zi şi apoi, zilnic, dar mai bine de o săptămînă ei suferiră urmările acelui «sărut» şi orice încercare a lui Chilian de a-l atenua şi bagateliza chiar găsea prompta ei ripostă temîndu-se ca, pînă la urmă, dintr-un gest poate nu esenţial, el putea deveni unul, chiar obiect de pasageră, dar destul de gravă confuzie între ei doi. Şi asta tocmai într-o perioadă cînd erau, din nou, mereu împreună şi cînd simţeau într-adevăr, tot mai mult şi mai de neînlăturat, nevoia unuia de celălalt. Francisca îşi aduse parcă aminte, brusc, de felul cum arăta el — atît de străin şi de opus preferinţelor ei — precum şi de prima ei impresie, atunci cînd îl comparase cu un răţoi de lemn, tras pe rotile, şi cînd se amuzase pe socoteala lui cu acea femeie străină cu care servea împreună la bufetul improvizat al balului.

Chilian, un om cu experienţă şi echilibru, în faţa atitudinii ei care exagera atît de mult un sărut, chiar şi un prim sărut, se fîstîci de-a binelea pînă în cele din urmă. Căci Francisca nu-şi permitea ei înseşi «să uite», şi atunci cînd amintirea acelui gest

scurt și deloc memorabil se stingea în mod firesc în memoria ei sau a lor, ea îl redeștepta în mod artificios, speriată că ar putea neglija, trata cu ușurință, un lucru grav, crucial. În cele din urmă, Chilian nemaiștiind cum să iasă din acest cerc închis, în care se chinuiau amîndoi, deopotrivă, pentru a-i diversifica gîndurile, o luă o dată cu el, în săptămîna care urmă excursiei colective în Bucegi, în vizită la soția sa. El îi amintise în treacăt că era încă — în fața legii formale — căsătorit, deși locuia de mai bine de șapte ani despărțit de ea. (Ea îl așteptase credincioasă pînă cînd se reîntoarse din război, dar în prima zi îl obligă să se mute în altă parte, fără să încerce să divorțeze. Chilian, el însuși, nu dori sau neglijă să facă aceasta și o vizita rar, dar cu o anumită regularitate.) Acum însă, pentru întîia dată, nu veni singur și ea îl primi mirată, neplăcut surprinsă, aproape nepoliticoasă.

O chema Eva și cum își păstrase numele soțului ei, o chema Chilian Eva. Era o femeie mai mult scundă, cu forme pline, cu capul mic, de păpușă, atît de frumos încît uluia de-a dreptul, în primele clipe, prin armonia desăvîrșită a liniilor, prin pielea întinsă, prin unghiul mic și delicat al ovalului feței, prin fruntea mică, bombată, sub care sclipeau egal doi ochi cu irisul mare, de-un albastru deschis, sticlos, transparent. Locuia într-un apartament de trei camere — fosta locuință în care locuise și Chilian — nu prea mari și, după plecarea lui — atunci în a doua zi după reîntoarcerea sa din război — Eva își adusese la ea pe părinții ei, care ocupau și acum una din camere. Pe mama ei o cunoscu Francisca din primele minute — semăna atît de mult cu fiică-sa, cu Eva (căreia de altfel Chilian îi spunea Titu), încît Francisca, în prima clipă, nici nu observă diferența de vîrstă dintre mamă și fiică. Era, într-adevăr, bine conservată, și singura, abia perceptibila diferență între cele două, erau liniile feței mamei, în-

groşate uşor, oscilînd spre o abia simţită vulgaritate; se vedea bine că mama, în tinereţe, nu avusese un cap atît de desăvîrşit ca fiica ei. Încolo, totul era la fel, chiar şi talia şi culoarea părului. (Erau amîndouă blonde, şi mama, la o cercetare mai atentă, avea în jurul urechilor nişte şuviţe subţiri, albe, dar nu puteau fi observate decît atunci cînd stătea într-un anumit unghi în lumină.) Francisca, cunoscîndu-i soacra şi privind cu atenţie — ostentativă, aproape — chipul atît de armonios şi de desăvîrşit încît devenea inexpresiv al soţiei lui, îi intui caracterul şi-l ghici, pe jumătate. Pe tatăl ei, socrul lui Chilian, nu-l văzu şi nici nu întrebă de el deoarece Chilian îi explicase de dinainte, printre altele, că socrul său, mai bine zis fostul lui socru, nu e arătat niciodată deoarece e scrîntit, într-un fel paşnic, de neobservat pentru nişte străini, cu toate acestea cele două femei nu-l arătau nimănui. (Una din maniile sale era că-şi cumpăra, în ziua cînd încasa pensia, de toţi banii, dulciuri şi prăjituri, pe care le mînca singur şi pe ascuns, cîteva zile, intoxicîndu-se aproape. Un alt obicei, mai puţin nevinovat, era acesta : se apropia de copiii care locuiau prin împrejurimi, şi, atunci cînd nu se credea observat de nimeni, îi lovea cu palma, destul de tare, sau le răsucea părul de la tîmple. Adevărul e, totuşi, că bătrînul nu făcu niciodată un prea mare rău acelor copii pe care-i lovea, fie din pricina emoţiei, fie că, agili, copiii se fereau. Dar reuşi totuşi să-i înspăimînte, nu atît prin aceea că-i lovea, ci prin *aerul* său în clipa cînd făcea aceasta, prin faţa sa, care devenea deodată neobişnuit de stranie şi crispată. De altfel, în acele clipe, el devenea grozav de neîndemînatic, fistîcit aproape, şi-şi mişca mîinile şi picioarele alandala, ca un paralitic — în dorinţa aceea neînfrînată, instinctuală, de a lovi — aşa că cei mici scăpau uşor, înveseliţi chiar, de acel bătrîn, care prindea deodată un aer de paiaţă. Faţa lui lividă, fanatică, îi speria totuşi şi se fereau de el.)

Deşi evident indispusă că fostul ei soţ venea la ea împreună cu o foarte tînără fată, Eva — sau Ţiţu, cum îi spuneau Chilian şi maică-sa — nici nu încercă măcar să-şi ascundă dezamăgirea şi aversiunea faţă de acest fapt şi faţă de Francisca. Asta prin expresia şi mai ales prin frazele ei jignitor de scurte şi de reci. Însă în felul în care îi primi şi îi tratâ pe cei doi, părea că încearcă să arate că nu e o femeie inospitalieră şi lipsită de tact, ba chiar dimpotrivă, aşa că îi copleşi pe cei doi cu mîncăruri şi dulciuri, nepierzîndu-şi nici o clipă aerul nemulţumit, ostentativ nemulţumit. Mama ei se purtă însă ireproşabil şi mai ales faţă de Francisca, ceea ce arăta că ţinuse şi ţinea încă mult la fostul ei ginere. De altfel părea să fie şi o femeie mai deschisă, mai emotivă, decît fiica sa care avea un caracter egal şi limpede. Eva Chilian era maistru într-o mare întreprindere textilă.

Bătrîna crezu aproape tot timpul cît dură vizita lui Chilian şi a Franciscăi că cei doi nutreau gînduri maritale, probabil în felul acesta îşi şi explica vizita lor. Fiica ei, Eva, îşi dădu însă seama destul de repede de raporturile dintre cei doi şi asta, în chip surprinzător, îi mări aversiunea faţă de tînăra fată în loc să i-o scadă. Şi parcă dîndu-şi seama că se trădează, o încărca pe Francisca cu toate atenţiile, o îmbia de o mie de ori să mănînce — pînă în cele din urmă, vizita prelungindu-se, cinară în toată regula, şi Francisca, de obicei o fire pătrunzătoare şi intuitivă, se lăsa înşelată de aparenţa lucrurilor şi, simţindu-se excelent, o consideră pe soţia lui Chilian, aproape, ca pe o nouă prietenă cîştigată. Cînd ieşiră, ea îi vorbi cu oarecare însufleţire lui Chilian despre fosta lui soţie, arătîndu-se încîntată de felul în care fuseseră primiţi, şi el, care evident observase lămurit adevărul, nu încercă s-o contrazică, fericit de confuzia ei, simţind o mare senzaţie de uşurare. (În tot timpul acestei lungi vizite, el se

temu din clipă în clipă că Francisca își va da seama în sfîrșit de puternica aversiune pe care i-o arăta atît de deslușit fosta lui soție, irupînd — în felul ei franc și impulsiv, într-un gest sau un cuvînt catastrofal.)

Ceea ce complică apoi lucrurile fu dorința Franciscăi de a o revedea pe Eva Chilian și Chilian trebui să dea dovadă de o anumită abilitate — care în general îi displăcea — pentru a o face să renunțe. Cu toate acestea, scopul principal al acestei vizite — dorința lui de a o deturna de la veșnica amintire a acelui unic și grăbit sărut — nu fu atinsă. Francisca începu să se simtă acum vinovată și față de Eva Chilian, ceea ce era într-adevăr exagerat. Cum Chilian i-o și spuse, ea replică imediat, cerindu-i scurt explicația faptului că e încă căsătorit cu o femeie de care trăiește despărțit de șapte ani de zile. Acest lucru îl încurcă din nou pe Chilian și îl împinse la o acțiune inabilă — așa cum inabilă fusese și vizita la fosta lui soție împreună cu Francisca. Și anume, hotărî să divorțeze.

Acest lucru provocă o adevărată furtună în relațiile sale cu Francisca, care-l amenință, literalmente, că rupe orice legătură de prietenie cu el dacă persistă în hotărîrea pe care o luase. Chilian însă nu cedă și în scurtă vreme formele fură atît de avansate încît Francisca, alarmată, crezu că e bine să facă, singură și fără de știrea lui Chilian, o vizită celei care era încă, formal, soția sa. Nu o găsi însă acasă și, așteptînd-o, stătu de vorbă cu mama ei, care îi arătă, ca și prima dată, o simpatie autentică. În cele din urmă, surescitată sau doar din nerăbdare, Francisca o puse la curent cu ceea ce o aducea acolo și atunci bătrîna — care semăna atît de neobișnuit cu propria-i fiică, încît păreau de-o seamă — se arătă aproape speriată și o sfătui pe Francisca să plece și să renunțe de a o vedea pe Eva Chilian. Francisca, oarecum stupefiată, încercă să reziste dar

cealaltă arăta atîta spaimă și îngrijorare încît, pînă în cele din urmă, Francisca se neliniști și considerîndu-se pe jumătate achitată de obligația ei, plecă înainte de întoarcerea Evei Chilian acasă. Era însă dezorientată pentru că ghici, din cîteva frînturi de fraze ale bătrînei, că în inima fostei soții a lui Chilian ea nu ocupa un loc chiar atît de ales, dar cum nu era totuși convinsă de antipatia celeilalte, continuă totuși, cu o nemărturisită ezitare, să-și mențină impresia pe care o avusese în seara vizitei. (În sinea ei, Francisca, față de Eva Chilian, nu se simțea întru nimic vinovată și apoi ea avea un caracter atît de deschis încît anevoie putea fi convinsă de existența unor caractere dure și închise implacabil în jurul unor scopuri de dinainte concepute. În plus, fosta soție a lui Chilian nu mai putea formula, de fapt, nici un drept la fidelitatea bărbatului și cum, totuși, în ciuda celor șapte ani, Francisca îi acorda acest drept, ea nu-și putea închipui că ar fi putut fi prost primită de Eva Chilian. Cu toate acestea, spaima bătrînei la gîndul reacției posibile a fiicei ei la auzul ideii că o străină îndrăznea să-i apere poziția în fața soțului ei era veritabilă și atît de accentuată încît îi ascunse cu desăvîrșire Evei Chilian faptul că Francisca o căutase.)

Chilian însă își continuă acțiunea, grăbind lucrurile și în curînd starea de fapt deveni și cea de drept. În mod curios poate, abia după ce se terminară formalitățile, el se întrebă de ce nu le întreprinsese mai de mult, rămînînd uimit cînd constată că, de fapt, toate aceste lucruri se întîmplaseră din pricina acelui sărut neînsemnat, din seara aceea cînd erau amîndoi încărcați de senzațiile unui drum cu mult prea variat și atît de amorțiți de oboseală, încît resimțeau mărunțele impulsuri ale lumii exterioare ca printr-o pînză de apă, care surdina și deforma abia observat totul. Și nu din cauza acelei îmbrățișări pe jumătate, ci din cauza stării în care o împinse pe Fran-

cisca, nu gestul ca atare, ci conştiinţa acelui gest. În acest incident, complicat, confuz şi cu o urmare atît de neaşteptată, se vădi foarte mare unul din defectele ei : intensificarea şi trăirea adîncă a unor lucruri nu totdeauna demne de a fi trăite astfel. Bineînţeles că procesul de divorţ nu schimbă cu nimic natura relaţiilor lui Chilian cu fosta lui soţie şi el continuă să o viziteze în acelaşi fel ca pînă acum. *Natura* acestor relaţii, însă, o intrigară într-o mare măsură pe Francisca şi ea insistă ca Chilian să o pună în temă, simţindu-şi şi un oarecare drept de a afla adevărul, atunci cînd ea, îşi închipuia, se purtase ireproşabil într-o asemenea împrejurare. Chilian nu o contrazise — de fapt impresiile lui erau încă confuze — dar nu-i satisfăcu de fel curiozitatea. Aceasta, bineînţeles, strică perfecta armonie a prieteniei lor, dar, în ciuda acestor toate, ei continuară să se vadă aproape zilnic, rupîndu-şi din orele de somn, de odihnă, de instrucţie, epuizîndu-se amîndoi fizic, trăind însă cu aviditate, fiecare în felul lui, zilele şi săptămînile acelui sentiment unic pe care-l încercau, care le era încă într-o oarecare măsură incert şi pe care Francisca îl definise cel mai exact, odată, încă chiar la început, nebănuind nici unul cît de adevărată era acea frază şi cît de solidă avea ea să rămînă în înfruntarea timpului.

— Ceea ce se întîmplă între noi — spusese Francisca în timp ce stăteau la picioarele minaretului, la marginea lacului, odată, în prima lor lună — nu e decît preambulul unei iubiri ! Ceea ce ne leagă pe noi nu e decît schiţa grăbită a unei veritabile legături, a unei legături posibile ! E puţin trist, nu-i aşa? — continuă ea apoi, întorcînd încet capul spre el şi ridicînd colţul buzei, ceea ce îi dădea un aer de amuzantă mirare. Chilian se mărginise atunci să ridice din umeri, puţin enervat de propria sa răceală.

De atunci, Francisca își făcea o plăcere de a repeta această expresie : «preambulul unei iubiri», bănuind că-l șicanează pe Chilian. Ea însăși nu credea în propria-i frază, dar era încîntată într-un sens pur formal și o spunea mereu cu un aer de tristețe uimită, pozînd. Căci Francisca poza adeseori, conștient, și acest lucru fu printre primele părți negative pe care le observă Chilian și printre puținele care îl scoteau realmente din sărite. Căci ea nu numai că nu încerca să-și reprime acest defect, de care era conștientă, dar și-l cultiva, perfecționîndu-l, crezîndu-se obligată la aceasta și așteptînd chiar recunoștință din partea celor cărora le arăta, de multe ori, atitudini și reacții ale ei, *frumoase*. Căci plină de idei și de teorii cum era, în această privință avea o întreagă argumentație care se referea, exprimată foarte pe scurt, la *spațiile albe*, insipide, fade, dintr-o relație sau chiar din propria existență, spații de trecere care trebuie umplute cu ceva frumos — chiar dacă e vorba de un frumos creat în mod artificial — dar ceva stilizat pînă în ultimele sale consecințe, și își compara pozele sale (pe care ea nu le numea astfel) cu arta desenului, aproape caligrafic, la popoarele orientale.

Chilian rămase oarecum dezamăgit de sărutul unic pe care-l dase Franciscăi și nu ar fi simțit — dacă ea nu ar fi făcut un asemenea caz de el — nici o dorință expresă de a-l repeta. Și atunci o sărutase nu atît dintr-un impuls erotic de nestăpînit, ci cedînd unui minut de amorțeală, *alunecase* spre ea doar, într-o schiță de îmbrățișare, o atingere tandră, nepătimașă. Ea nu resimți acest gest cu o intensitate mai mare, dar și simțurile ei, ca și ale lui, înregistrară faptul cu o ușoară uimire abia. Dar în conștiința fetei acest gest — ce merita o foarte scurtă amintire doar — declanșă un proces tot atît de puternic ca și unul veritabil, puternic și împlinit. Și aceasta arăta o latură semnificativă a caracterului

ei ce rula adeseori asincronic și disproporționat cu lumea reală din jur, un fel de nepotrivire între cauză și efect. E adevărat, și aceasta era una din calitățile ei pregnante, că unele cauze primordiale, esențiale, găseau în conștiința ei un ecou pe măsură, adînc și revelator. Dar e tot atît de adevărat că și unele cauze mici, neînsemnate, provocau, cine știe prin ce mecanism, un efect asemănător. De aceea, acel sărut fu mobilul atîtor discuții și confuzii între ei, cauza destul de evidentă a divorțului întîrziat al lui Chilian și, în cele din urmă, provocă un fapt cu totul neașteptat : dorința lui Chilian de a-l repeta.

Acum însă, a doua oară cînd se întîmplă acest fapt — care prin obsesia și comentariile ample ale Franciscăi devenea un adevărat eveniment — el semăna cu mult mai mult cu ceea ce părea. Chilian, în orice caz, cînd el o atrase de data aceasta pe Francisca, cu o singură mișcare, și îi stăpîni gura, simți cu adevărat o senzație unică, puternică. În acea clipă, trecu peste toate deosebirile și barierele dintre ei — numeroase, variate, și fu fericit, cu atît mai mult cînd pentru prima dată el o realiza pe Francisca sub ipostaza unei femei capabilă de a-l ferici. Și atunci, cu adevărat prietenia lor «pură», de «idei», fenomen într-adevăr rar și lipsit de durabilitate, în majoritatea cazurilor, s-ar fi putut modifica — așa cum se plîngea Francisca — dar nu degenerînd, ci urcînd spre altceva, nedefinit. Francisca însă, în momentul cînd Chilian o sărută a doua oară, rămase atît de uimită încît nu reacționă deloc, dar revenindu-și aproape imediat, se smulse din îmbrățișare și de furie și de spaimă, mai ales de furie, plînse. Pe Chilian însă îl paraliza plînsul unei femei și așa se întîmplă și de astă dată. Îl prinse un fel de panică puternică care îl crispă și îl imobiliză în fața acestui semn extrem de umilință și neputință a unei ființe pînă mai adineauri echilibrată și puternică, în fața unei brutale aplecări, căderi, a unui organism

provocată de el. Ea însă interpretă cum e mai rău această crispare neobișnuită a lui, și își închipui cîteva minute lungi — abandonîndu-se unei fantezii neînfrînate — că el e la începutul unui declin. Alături de o femeie obișnuită, fără calitățile și superbia Franciscăi, care făcea din ea, oricum, un individ puternic, Chilian ar fi reacționat firesc la plînsul ei neașteptat; adică s-ar fi apropiat de ea și cu un glas nestrident, cu vorbe puține, pline de tact, mîngîind-o chiar, ar fi încercat s-o împace. Și Chilian greși sau fu slab în acea clipă pentru că, după ce o sărută a doua oară și ea începu să plîngă, dintr-o dată, nu mai avea lîngă el *o fată teribilă,* de-o precoce maturitate în judecățile ei, ci doar o fetișcană oarecare, dezechilibrată puternic pentru un minut, neajutorată și speriată, absolut confuză. Și poate — dacă în acea clipă Chilian ar fi procedat altfel decît procedase — ea s-ar fi atașat lui, i-ar fi acceptat, în acea clipă grea, insuportabilă, mîngîierile și ar fi început să-l iubească, atunci, în acel minut, cînd și el simțise atingerea acelei aripi stranii. Atunci ei s-ar fi întîlnit *a doua oară* și s-ar fi recunoscut mai profund, cu o uimire și bucurie mai durabilă și mai intensă.

Plînsul ei nu dură mult — se găseau pe o stradă periferică, pustie, într-o seară înaintată, dar din spate se apropiau pașii sonori ai unui trecător și asta făcu ca ea să se încordeze și să-și rețină spasmele. Ea mergea la marginea trotuarului, chiar pe bordură, iar el aproape se atingea cu umerii cămășii de tencuiala caselor și, ca în copilărie, freca — dintr-o puternică distracție — capătul unui creion, lăsîndu-l nepăsător să salte, pe relieful zidurilor. Astfel pășeau amîndoi distanțați și timp de cîteva clipe urmăriră amîndoi acei pași fermi și egali care se apropiau, așteptînd — într-o teroare măruntă însă de neînvins — să fie depășiți. Acest lucru nu se întîmplă, pașii se opriră deodată, undeva, nu departe,

în spatele lor și, după puțin timp, se auzi scîrțiind o ușă. Astfel că fură din nou singuri, dar continuară să meargă distanțați și Francisca trăi deodată o bruscă senzație de singurătate care i se ridică în gît, ca un nou spasm. Cînd el își reveni după un timp și încercă să se apropie de ea, era deja tîrziu ; ea își regăsise armele și armura și i le așeză în față.

Ei continuară să se vadă zilnic, toată luna lui august și la începutul lui septembrie. După ultimul gest al lui Chilian, Francisca intrase într-o perioadă de mutenie înspăimîntată și totală — în ceea ce privește acest subiect — rezervă cu atît mai ciudată cu cît ea argumentase și deformase cu atîta pasiune acel prim sărut, provocînd prin fixația ei o adevărată legendă neagră în jurul lui. Chilian însă, de la această dată, ieșise din neutralitatea sa sentimentală față de Francisca — lucru care părea atît de durabil și pe care ea îl număra între «calitățile» lui — și începuse, spre spaima tot mai accentuată — mută, însă — a Franciscăi, să înceapă să o trateze ca pe o femeie vrednică de iubit. Francisca nu era o «prăpăstioasă» în dragoste, ea avusese pînă la acea vîrstă cel puțin o experiență profundă sentimentală, iar în genere se atașa fără complicații de neocolit de un bărbat care o atrăgea temeinic. Cu toată comportarea ei pe jumătate absurdă — începînd din clipa acelui sărut nerealizat — ea nu era, așa cum se întrebase Chilian, o clipă, virginală. I se întîmplase acest accident — în cazul ei fusese într-adevăr un accident — cu vreun an și jumătate înainte de a-l întîlni pe Chilian. (Deși era capabilă de pasiune și arătase acest lucru cel puțin o dată, în jurul vîrstei de șaptesprezece ani, cu o putere care uimi și sperie chiar pe cei ce-i erau apropiați, înainte de a împlini douăzeci de ani, consideră — cu un raționament care-i era caracteristic — că nu poate depăși limita

la care marea majoritate a femeilor lumii procrează, fără a îndeplini această obligație elementară, chiar și formal, și o făcu cu o răceală care putea părea enormă. Cel ales pentru acest lucru nu era același pe care-l iubise în jurul celor șaptesprezece ani; era un individ obscur, inferior ei și toată această «poveste» avea o latură neplăcută tocmai prin marea inegalitate dintre parteneri, inegalitate de care Francisca era conștientă, pe care nu o provocase, dar pe care nici nu o ocoli. Totul avusese un aer de «experiment» și îi dădu ei senzația unei treceri pe un culoar lung, îngust, de-o rece curățenie, a unui spital vechi de provincie unde întîlnești deodată, rezemat de-un perete, un muribund cu o față antipatică, aproape respingătoare. Și-acea față ți se gravează în memorie și o regăsești în ceasurile cele mai nepotrivite și, după o perioadă relativ lungă în care fusese amestecată cu alte «mărunțișuri», într-un «cotlon» periferic al memoriei, începe să se lumineze, să prindă relief, culoare chiar, uneori — acea față străină văzută o clipă — și te contemplă în tăcere, cu aceeași expresie antipatică, aproape respingătoare, cîștigînd în timp, astfel conservată, o răceală înspăimîntătoare, așa cum o au fețele unor cadavre cînd moartea a survenit atît de brusc încît nu a reușit să șteargă de pe obraz semnul ultimului gînd. Cu un asemenea aer retrăia totdeauna Francisca acel «accident» pe care ea îl provocase în jurul celor douăzeci de ani și care fusese totuși, în acel caracter atît de izbutit și de liber, un semn de concesie acordată unui anumit tip de prejudecăți.)

Astfel că, oricum și în orice împrejurări, Francisca era totuși o femeie și iubise cu adevărat cel puțin o dată, așa că primul sărut al lui Chilian, atît de superficial și de timid, nu trebuia totuși s-o irite, iar al doilea — care era un adevărat sărut — s-o înspăimînte chiar. Ea a reacționat totuși în acest fel și acum, cînd simțea că ochii lui Chilian — primul

ei mare prieten — o căutau cu căldură și intensitate de neconfundat, o prindea o alarmă crescîndă, inexplicabilă. Cu toate acestea ea nu se putea împiedica de a-l vedea zilnic, de a răspunde la chemările sale, chiar la încercările sale de a o îmbrățișa. Din vina ei însă aceste îmbrățișări rămîneau ratate, chiar numai mîna, cînd i-o atingea el, întîlnea o răceală și o spaimă închisă în epidermă așa cum în unele cutii de lemn, tapisate cu mătase stinsă, viorie, se închide lumina rece și stranie a unui șirag de perle. Deodată — în fața sentimentului născînd a lui Chilian — Francisca arătă o față cu totul neașteptată, atît de străină, de brusc străină caracterului ei, încît nu putea fi decît o eclipsă, bineînțeles, dar Chilian, care se apropia firesc de ea, nu observă nimic. Toate succesele sale pe jumătate, de fapt toate insuccesele sale, el le punea în seama neîndemînării și el avea dreptate, dar nu în sensul în care-l credea, ci într-unul mai profund pe care nu-l bănuia. Chiar și faptul că ignora teama crescîndă, mută, a Franciscăi, care-l admisese ca partener de idei, dar care-l respingea speriată, atingîndu-i «învelișul viu și fierbinte», punînd insuccesele sale nu în seama acestei spaime a ei, ci în seama unei neîndemînări a sale, inexistentă, era o dovadă de neîndemînare. Chilian era deci, atunci cînd încerca să se apropie de Francisca, uneori îndemînatic, mereu însă neîndemînatic. De altfel el nu mai reuși să atingă decît niște buze reci, subțiri, ca cicatricea mare a unei răni, și să strîngă — uneori cu duritate inconștientă — niște brațe care aveau o veșnică și stinsă mișcare de apărare, ca acele plante subacvatice care se mișcă perpetuu, ușor, în curenții apei. Iar trupul începu să și-l ferească cu o îndărătnicie rece pe care o dă numai spaima ; începu să poarte în acele zile toride rochii închise pînă sus, cu mîneci lungi, și lui îi întindea uneori brațele doar pentru a i se refuza în întregime, iar cînd mîna sa mare,

puternică, îi atingea — chiar și involuntar — umărul, gîtul, șoldul — ea vibra acut, cu aceeași repulsie scurtă pe care o ai iarna, cînd ieși din casă pe o stradă înghețată, uscată, de pe care vîntul ridică praful.

În acea vreme ei se întîlneau mai ades la Francisca acasă și asta mai ales la dorința ei. (El voia să o menajeze de mărunta ferocitate a vecinilor, acea familie Lelescu.) De altfel totul pornise de la o plimbare a lor, într-una din mahalalele în care locuise Chilian cînd venise în București și lucrase ca muncitor necalificat mereu în alte locuri, începînd de la munca prost plătită de săpător de terasamente de cale ferată, pînă la aceea de zilier în diverse uzine — așa cum lucra acum Cupșa. El o duse și îi arătă o curte în care locuise — un fel de locuință în formă de stup, cu uși înguste de o parte și de alta a unui canal lung de scurgere. Era spre seară și amîndoi înaintară furișîndu-se, cu un ciudat sentiment de culpabilitate — erau cam pe la marginea orașului, acolo unde străzile sînt sparte de grădini uriașe și unde adie spre seară, mai ales vara, noaptea, vîntul, aducînd un miros pătrunzător de iarbă, de fum, de spații rotunde, nesfîrșite. Chilian voia să-i arate camera în care locuise și înaintară mult timp de-a lungul acelui canal — format dintr-o albie măruntă din pietre mărunte, în care vegeta veșnic o apă tulbure, albicioasă — dar Chilian se opri deodată și se reîntoarseră, fără ca Francisca să poată atinge cu mîna pereții aceia ușor înclinați, colorați țipător, coșcoviți, unde va fi stat el. De altfel toate semănau acolo și Chilian se răzgîndise brusc, enervat deodată că acolo, după atîta timp, totul semăna cu ceea ce fusese în anii de dinainte de război. Francisca îi simți iritarea și în timp ce atingea cu mîna tencuiala, geamurile, într-un gest aproape superstițios, mînjindu-se de var și de vopsea roșie, îl întrebă de motivul stării sale.

— Pe dracu... — începu Chilian, abținîndu-se să nu înjure în prezența ei și ea îl privi uimită, obișnuită cu calmul său solid — se află pe lumea asta cîte un pom nenorocit, strîmb, cu frunzele ca rîia sau cîte un zid de cocioabă pe care le regăsești mereu, în același loc, mai grozave ca stînca, ca o piază rea !... Uite aici — și el atinse cu mîna un gard de lemn pe lîngă care treceau, putrezit pe jumătate — ăsta era și atunci, abia îl făcuse un grădinar de pe aici, la care am lucrat și eu. Nu era un om prea rău, dar am plecat de la el pentru un fleac : scuipa mereu într-un fel care-ți întorcea stomacul pe dos și de fiecare dată, toată treaba dura atît de mult, încît eu mă întorceam și cu mine și ceilalți care lucrau la el. Îi zicea Guia, nu știu dacă era numele lui sau o poreclă și uite că gardul pe care-l făcuse el, omul ăsta scîrbos, mai stă și-acum aici ; abia se ține rîia, gunoiul, păduchele — și Chilian lovi o dată, furios, cu piciorul într-o scîndură, care se sparse, găunoasă — dumnezeul lui de scuipat putred.

Francisca, mergînd repede alături de el, îl privi dintr-o parte, uimită, și, deodată, furia lui îi păru atît de copilărească și de caraghioasă, încît își mușcă buzele să nu izbucnească în rîs. El observă vesela ei crispare și dus de întărîtarea lui — și de aerul ei de o clipă, infantil și dezarmat — se aplecă repede spre ea, o prinse atît de puternic în brațe încît o ridică de la pămînt și o sărută pe buze și-apoi pe păr, înfundîndu-și fața în el și aspirîndu-i cu atîta lăcomie particularul lui miros, încît aproape tăia cu dinții firele lungi care-i alunecau ușor, mătăsos, sub buze. Ea nu se zbătu, nici nu se împotrivi — avea oroare de gesturile rupte, neelegante — dar se răsuci atît de brusc și începu să meargă atît de repede, cu capul aplecat, încît, Chilian, jignit aproape, de permanenta ei împotrivire, rămase pe loc. O urmă apoi, încet, dar după cîteva străzi n-o mai zări. Atunci o căută acasă, în aceeași seară și ea îl primi

fără nici o urmă de supărare, aproape afectuoasă, dar el nu era mulțumit de atitudinea ei, nici acum, deoarece își închipui că era dictată de motive de ospitalitate și tact. (Fusese rar pe la ea și de fiecare dată fu primit cu atîta ceremonie, încît întuneca aproape sentimentul sincer pe care ea i-l purta, iar pe Chilian îl scoteau din sărite orice fel de formalități.)

Francisca locuia o cameră mare, cu mobile multe, uzate, amestecate, sărăcăcioase. Ceea ce unifica interiorul erau cărțile multe, împrăștiate peste tot, îngrămădite în piramide mari pe dulapul vechi și pe o etajeră mare, din lemn de nuc, stins și crăpat de vreme. Nu se întîlneau acolo nici un fel de obiecte de artizanat obișnuite în interioare femeiești, nici măcar o panglică, vreo fotografie sau urma unei flori; totul era rigid și sărăcăcios. La început, austeritatea interiorului ei îl mulțumea pe Chilian, îl făcea să se simtă bine, îl odihnea chiar lipsa inutilului. Dar, în ultima vreme îl sîcîia abia simțit lipsa desăvîrșită a acelor amănunte care trădează simțul mărunt și delicat de ornamentație feminin și îi aduse, într-o zi, un pinguin uriaș, confecționat din pîslă. Francisca îl primi, surîzînd mirată, apoi, peste cîteva zile, îi povesti cu lux de amănunte cum îl dăruise cuiva ; era vorba de fetița unui vecin care avea sechele de poliomielită și, montîndu-se, după obiceiul ei, intră într-o altă ordine de idei, uitînd de pinguin și de intenția lui Chilian de a-i «feminiza» interiorul. Într-un colț avea o vioară și un vraf de note — dintre care majoritatea erau caiete de exerciții, Krysler, Kreutzer etc. din care cînta cu mare regularitate și la un surprinzător de înalt nivel de virtuozitate. (Cu toate acestea nu manifesta nici un fel de dorință de a-și continua studiile.) Lui Chilian îi cîntă la început cîteva din bucățile concertistice pe care le avea printre caietele de exerciții (un fragment din opera «Cocoșul de aur» de Rimsky-Korsakov, fragmente din «Peer-Gynt» de Grieg, cunoscutul menuet de

Boccherini etc.), dar el, surprinzînd-o odată pe cînd exersa, o rugă să continue și îl mulțumiră neașteptat de mult sunetele acelea egale, clare, care se repetau cîteodată cu o monotonie odihnitoare — atunci cînd Francisca studia vreun pasaj — și numai cînd, după destul de multă vreme, ea cîntă din Bach, fără să-l avertizeze, în mijlocul studiilor ei, ca o continuare firească, el tresări și o rugă să repete, și de atunci acel «exercițiu» deveni preferat. (Francisca îi ascunsese numele compozitorului, oferindu-i-l de fiecare dată ca un simplu exercițiu, dar începu să-l stimeze și mai mult de cînd el începu să-l deosebească și să-l prefere, deși nu avea deloc ceea ce se cheamă cultură muzicală.)

În cameră se găseau două canapele vechi, desfundate, acoperite cu saltele și cu pături subțiri, uzate, — saltelele, păturile și o reproducere mare a madonei sixtine (care atîrna pe un perete) erau din partea unei mătuși bătrîne a Franciscăi care continuase să o ajute și să întrețină cu ea relații afectuoase, familiare, după plecarea ei de acasă și după ce părinții ei și rudele mai apropiate încercară să o «pedepsească» pentru trufia și revolta ei.

După ce intră, el nu se așeză, ci o invită să iasă undeva în apropiere să cineze, dar ea refuză. Cînd ea însă se pregăti să prepare ceva pe reșoul pe care îl ținea mascat de o perdea, la picioarele uneia dintre canapele, el se ridică dintr-un salt de unde stătea și reveni după puțin timp încărcat de pachete, printre care și o sticlă de vin. Ceru apoi o sacoșă și aduse pînă și gheață pe care o sparse apoi într-un lighean unde fură apoi introduse roșiile și vinul.

Mai tîrziu el o rugă să cînte ceva, dar ea refuză ; în schimb alese niște fragmente din «Suflete moarte» pe care i le citi într-o ordine anumită și îl făcu să rîdă și să înțeleagă dintr-o dată spiritul cărții. Apoi, în jurul orei zece, cînd începură să se simtă apropiați și ușori de lestul inevitabil care umple mereu spa-

ţiul dintre două gesticulaţii — şi Francisca începuse abia să-şi revină din răceala şi manierele «politicoase» în care o împinsese sărutul lui din acea seară (într-atît de durabilă era chiar cea mai măruntă din indispoziţiile ei) — se auziră nişte ciocănituri în geam şi în cameră intră o prietenă însoţită de logodnicul ei.

Era o femeie în jur de treizeci de ani, slabă, negricioasă, cu orbitele şi fruntea osoasă, cu nişte ochi mari, negri, sclipitori, nefeminini. Era vorba de acea bibliotecară, fiică de ceferist, de care Francisca îi povestise spontan, în tramvai, lui Chilian la început, acea fiinţă foarte instruită, dar care crescuse cu atîtea privaţiuni încît, după cum îi declarase Francisca lui Chilian, resimţea mereu o «foame organică». Prietenul ei era fiul unui profesor universitar, el însuşi, însă, un individ impersonal în idei şi afectînd o distincţie intelectuală neautentică. Cei doi erau logodiţi de mai bine de şase ani şi continuau acest provizorat care încetase să mai intrige pe cunoscuţi, senini, de parcă uitaseră, cu timpul, amîndoi, care era scopul unei logodne, cum denumeau ei, făţiş, prietenia lor. Deşi fiică de muncitor, Mihaela, cum o chema pe bibliotecară (care era licenţiată în drept şi litere), nu se putea desprinde de un anumit «snobism intelectual» ce o făcea să rămînă lîngă Ghiţescu, logodnicul ei. Părinţii acestuia însă nu erau prea încîntaţi de originea Mihaelei, ca şi de o anumită spontaneitate şi originalitate în vederi — lucru care explica prietenia celor două femei — iar fiul lor nu îndrăznea să li se împotrivească prea făţiş. În acelaşi timp, simţea superioritatea logodnicei sale, n-o părăsea — deşi uneori putea deveni de-a dreptul brutal şi nesuferit — şi voia sincer să-şi convingă părinţii de dreptatea cauzei sale, dar lupta cu arma înţelepţilor şi a celor slabi, cu timpul.

Mihaela era prima prietenă în Bucureşti a Franciscăi şi felcerita continua să o vadă şi să o aprecieze,

în bună măsură, pentru acest lucru. (Se cunoscuseră la biblioteca Capitalei, unde Mihaela era metodolog şi unde Francisca obişnuia să vină în primele luni, cînd încă nu lucra în uzină. Aici se împrieteni destul de repede cu Mihaela care o ajută şi băneşte în acea perioadă pe acea tînără provincială slabă, înaltă, de o feminitate aparte, surprinzător de inteligentă şi pătrunzătoare. Deşi cu zece ani mai în vîrstă, din primele zile, Mihaela îi admise, fără luptă, superioritatea, fascinată aproape de personalitatea ascuţită a celeilalte, şi astfel se constitui un grup aparte format din Ghiţescu, Mihaela şi Francisca, grup stînd sub «ordinele» celui mai tînăr, sub ordinele unei adolescente, încă. Francisca admise ajutorul materialicesc al Mihaelei — părinţii ei, deşi oameni bogaţi, voiau s-o silească să cedeze punctului lor de vedere în privinţa alegerii carierei, prin constrîngeri băneşti — şi fu fericită de a avea pe cineva curat şi aproape, în acea capitală uriaşă şi indiferentă.) Curios, părinţii Franciscăi nu erau în mod expres împotriva carierei de medic pe care voia să şi-o aleagă cea de a patra fiică a lor, poate ar fi cedat în cele din urmă de la poziţia lor — ei îi recomandau literele sau o altă carieră mai «feminină» — dar opoziţia aceasta a Franciscăi venea în urma atîtor opoziţii mult mai grave şi mai de neconciliat, într-o atmosferă atît de încordată — adeseori la un pas de ruperea definitivă a relaţiilor — încît ei nu mai cedară de data aceasta, o ameninţară cu «dezmoştenirea», întreruperea ajutoarelor de acasă etc., lucru la care Francisca, bineînţeles, rîse. Ei însă nu glumiră, încetară să-i mai trimită bani — voind, cum ziceau ei, «s-o îmblînzească la şcoala aspră a vieţii» — şi rămase doar bătrîna mătuşă care-i mai trimitea trimestrial cîte un pachet cu alimente durabile şi nişte bani, cu totul insuficienţi, alături de o scrisoare plină de bun-simţ. Bineînţeles, Francisca se grăbi să trimită acasă o misivă în care să mul-

ţumească «sincer» pentru «dezmoştenire», înţelegînd, cum spunea ea, acest lucru, ca pe o deposedare a ei de toate acele «bunuri» care făceau odioasă o faţă burgheză, precum ipocrizia şi lipsa de noblеţe sub toate formele ei, îngîmfarea stearpă şi mai ales *setea de cîştig, setea de aur*, pe care ea o numea cea mai gravă mutilare de care suferea familia ei. Cît privea însă «îmblînzirea ei la şcoala aspră a vieţii» ea amintea, în aceeaşi scrisoare, că ea trecuse deja prin ea, fără ca nimeni să bănuiască acest lucru, că această «şcoală» fusese mult mai grea şi mai necruţătoare decît un întreg martiriu, un «infern real», cum îl denumea ea, dar această «şcoală» nu numai că nu o îmblînzise, dar trezise în ea resorturi neaşteptate şi formidabile de luptă. Francisca nu scrisese toate astea cu duşmănie sau vindicativitate, ci cu un ton înalt, ca unui prieten generos şi înţelegător, pe care vrei să-l convingi de un adevăr evident pentru o minte luminată. Părinţii însă rîseră de ea şi se necăjiră mai ales de expresia de «infern real», cum îşi categorisise ea copilăria şi tinereţea, tot restul calificîndu-l drept un teribilism al vîrstei, ceva mai accentuat, trecător însă. Nu rupseră relaţiile, dar sistară ajutorul bănesc, mărginindu-se să-i trimită din cînd în cînd cîte o scrisoare scurtă şi rece sau cîte un pachet cu prăjituri de casă, pe care Francisca le mînca cu un umor nealterat. Pînă îşi găsi o slujbă, singură şi neajutată de nimeni, neobişnuită să se descurce, trecură însă vreo şase luni, un timp arid, greoi, de lipsuri grave. Pentru acest lucru, prezenţa Mihaelei fu şi mai luminoasă şi sentimentul de recunoştinţă al Franciscăi, adînc, în ciuda multor deosebiri de vederi. Mai ales după ce îl cunoscu pe Chilian şi îşi însuşi sensul şi exemplul unei veritabile prietenii, Mihaela rămase să ocupe în atenţia ei un loc mai mărunt. Găsi însă totdeauna la Francisca ceea ce investise în ea, completat de personali-

Scanned with OKEN Scanner

tatea ei sclipitoare, generoasă, care i se dăruia în continuare.

Noii veniți fură cam șocați de a-l găsi pe Chilian acolo — nu-l cunoșteau decît din spusele Franciscăi — și cea care își ascunse cel mai puțin rezerva și dezaprobarea fu Mihaela. Chilian vru să plece, dar Francisca îl rugă din ochi, aproape îi porunci să rămînă și el o ascultă, neînțelegînd ce o face să dorească asta. (Îi cunoștea, la rîndu-i, pe cei doi, din spusele Franciscăi și avînd încredere în ochiul și în părerea ei, găsi că nu avea prea mult rost să-i cunoască îndeaproape.) De aceea, cînd după vreo zece minute, atmosfera nu se dezgheță — Mihaela stătea aproape cu umărul întors spre el, ignorîndu-l mereu din discuție — Chilian crezu că își dăduse și Francisca seama că prezența sa e inutilă și se sculă a doua oară, hotărît de data asta să plece. Ea îl conduse pînă afară, unde îl opri și îi spuse, aproape tăios :

— E ca și cum mi-ai trage o palmă ! — spuse ea fără nici o trecere, vibrînd ușor de enervare — e a doua oară astăzi cînd...

— Nu înțeleg ! — spuse Chilian și o privi uimit — credeam că ți-e pe plac să te las împreună cu...

— Sînt prietena ta ! — îl întrerupse ea și-l privi drept în ochi — și trebuie să rămîi cu mine cînd...

— Bine-bine ! — făcu el, zîmbind, recunoscîndu-i din nou temperamentul impulsiv, total, care-i plăcea și îl apropia deodată de ea, și pe care, odată, în glumă, îl desenase ca un vector-forță, ca o săgeată cu un singur vîrf, scriind dedesubt: «caracterul Franciscăi».

— Ceea ce-mi aparține mie, îți aparține și ție, indiferent dacă accepți sau nu, indiferent dacă din comoditate sau...

— Bine-bine ! — făcu el din nou, cu blîndețe, uimit că această fată poate trece atît de brusc de la o stare matură, de judecată aproape bătrînească, la

o impulsivitate atît de pură, de puerilă, uneori chiar nesocotită, încît el se simţea deodată un apărător chemat să o protejeze şi să-i mîngîie ovalul ei prelung, nobil, care ardea parcă sub explozia acelui unic sentiment. Era ca o iacobină exaltată în astfel de clipe şi el îi şi spuse în cîteva rînduri : «Domnişoara Saint-Just». În cele din urmă el ceru doar îngăduinţa să lipsească un timp scurt, promiţînd că va reveni şi într-adevăr reveni, aducînd însă votcă şi lămîi, gîndindu-se că în acest fel spiritele vor fi mai puţin rigide. După ce votca fu preparată cu zahăr şi lămii, Mihaela vru să se eschiveze — în semn ostentativ faţă de Chilian care adusese băutura, dar Francisca instaură o scurtă teroare, în care timp toată lumea ciocni şi bău, cu expresii şi zîmbete convenabile. Mai rămăseseră roşii şi Francisca le stoarse şi turnă sucul lor în băutură, după care ciocniră din nou şi băură.

— Piper, piper ! — strigă Ghiţescu, care, spre deosebire de logodnica sa, încerca să găsească o cale de apropiere faţă de Chilian, pe care îl privea din cînd în cînd, pe furiş, cu o expresie de şiretenie simplă care îl amuza pe Chilian. Se turnă şi piper în ceea ce fusese odată votcă şi se bău din nou, cu oarecare amuzament, această mixtură, născută ad-hoc.

După aceste repetate ciocniri şi după nici o jumătate de oră, Mihaela însăşi avea pometii obrazului şi fruntea ei bombată, osoasă, înroşită uşor, iar în concavitatea accentuată a tîmplelor — care arătau anemie — se colorase o arteră superficială. Pe Francisca o privea rar, dar atunci cu atîta aviditate şi teamă, rău ascunsă, încît Chilian — care surprinse una sau două astfel de priviri — îi înţelese deodată aversiunea împotriva sa, ca o gelozie aproape, atît de mult era ea apropiată şi aservită Franciscăi. Din acea clipă, se simţi mai liber şi încercă să neutralizeze atitudinea încă rigidă a Mihaelei faţă de el şi reuşi cu ajutorul lui Ghiţescu, care încerca cu tot

mai multă insistență să se apropie de activist, să-l facă să vorbească, să-și «deschidă sufletul», studiindu-l ca pe o specie curioasă, cu o neliniște prudentă, dar și atîțată. În eforturile pe care le făcea de a fi abil și insinuant, fața lui Ghițescu lua adeseori expresia aceea de «viclenie simplă» care-l amuza pe Chilian și îi trăda, în bună măsură, intențiile celuilalt. Mihaela ieșise din rezerva ei, dar era încă ironică și ascuțită în replicile pe care le dădea «intrusului» în prietenia ei cu Francisca și observînd asta, Chilian nu încercă să-i răspundă, dar făcu în așa fel, ca Ghițescu — care încerca să-i intre în voie — să preia această sarcină și reuși în scurtă vreme să-i vadă pe cei doi logodnici contrazicîndu-se într-o dispută care își pierduse de fapt obiectul. După un timp însă, Mihaela observă inutilitatea controversei și încercă din nou să-l atragă pe Chilian în discuție, de data aceasta încercînd să-l umilească, prin demascarea carențelor sale culturale. Încercă să-l facă să-și spună părerea despre un lucru elementar, cum era fenomenul Renașterii în artă, în general, complicînd brusc discuția prin discutarea declanșării fenomenului în literatură, vorbind despre petrarchism, Francisc d'Asissi, despre ideea și viziunea de gotic etc. Francisca o întrerupse însă, scoțîndu-și vioara din cutie și începînd să cînte, în fața geamului deschis spre stradă, un scurt fragment din Partita a treia de Bach. Mihaela exclamă de la primele măsuri : Bach ! — și abia atunci află Chilian că ceea ce auzise mereu nu era un simplu exercițiu. Ghițescu luase în mod neașteptat o atitudine de copil supărat, gata-gata să plîngă, ceea ce voia să exprime reculegere gravă ; el înțelegea muzica și pe Bach, într-o destul de mare măsură, dar neavînd încredere în sine și în reacțiile sale, prefera să imite o atitudine văzută la cineva, crispare care făcea de multe ori să-i înjumătățească puterea de concentrare. (Îl «spiona» în același timp, cu evidenta sa «abili-

tate» și pe Chilian, dornic să observe cum ascultă și reacționează un «roșu» față de Bach ; rămase însă dezamăgit de expresia mohorîtă și închisă a lui Chilian care nu trăda nimic.) Mihaela o urmărea pe Francisca pentru prima dată cu o admirație neacoperită, totală, punînd — pentru ceilalți — în seama lui Bach, ceea ce era de fapt dedicat numai interpretei. Francisca cînta rece, aproape cu pedanterie, ceea ce știrbea puțin interpretării, apoi, părîndu-i-se prea gravă și prea lungă bucata, trecu brusc la al doilea dans slav de Dvořak pe care, din nou, nerăbdătoare, nu-l termină și începu săltăreața Humoresca, de același, pentru a destinde aerul. Înainte de finalul bucății se auzi însă o tuse scurtă afară, în fața geamului deschis și Francisca se opri și se aplecă pe fereastră. În același timp se apropie și Chilian și privi peste umărul ei. În fața geamului, în umbra unui subțire oțetar plantat cu cîțiva ani înainte chiar de bătrînul Lelescu se aflau trei femei, îmbrăcate simplu, probabil trei muncitoare de la o fabrică de tricotaje din apropiere, care întîrziaseră peste ora schimbului de seară. La umbra pomului tînăr, cele trei fețe ale femeilor purtau o singură expresie, simplă și oarecum aspră, ca și figurile donatorilor din pînzele primitivilor Renașterii. Văzîndu-le, Francisca se zăpăci o clipă și cele trei, la rîndul lor, rămaseră o clipă inerte. Apoi, cea mai tînără, o fată de nici șaptesprezece ani, cu un păr lung, roșcat, care ținea o sacoșă umflată în mîna dreaptă, pufni în rîs, speriată și atunci se mișcară toate trei, văzîndu-și grăbite de drum. Francisca se reculese repede și începu să cînte din nou, însoțindu-le cu Humoresca aceea veselă și nepăsătoare, ca un marș burlesc. Cei din cameră se ridicară să plece.

A doua zi ei doi trebuiau să se întîlnească și să meargă împreună la un spectacol. În general programul întîlnirilor era foarte puțin variat, aproape monoton și ei nici nu încercau să schimbe ceva din

această uniformitate, să aglomereze cu «întîmplări» prietenia lor, mulțumiți că nimic nu-i distrage și nu se interpune între ei. Chilian o așteptă aproape un ceas apoi, neliniștit, deoarece ea era de o infailibilă punctualitate, o căută acasă. O găsi în pat, bolnavă, suferind de-o faringită, cu gîtul înfășurat în fulare, însă zîmbind, cu aceeași mobilitate în mișcări. Era fericită că putea sta în pat și citi și îi arătă un vraf de cărți, care stăteau clădite chiar jos, pe parchet, vreo douăzeci, aduse de Mihaela, și Francisca, adăugă, cu seriozitate, că nu intenționează să se trateze prea drastic, putînd astfel «specula» această boală — cum spunea ea «binecuvîntată», cît mai mult pentru lectură. Faringita însă nu dură mai mult de trei zile și în curînd, ea începu din nou să lucreze.

Se apropia începutul lui septembrie, ei începură să se întîlnească tot mai des la «Arenele libertății», la picioarele minaretului și, într-una din seri, atunci cînd Francisca declară cu obișnuita ei sentențiozitate că prietenia lor «stă» — asemănător verdeții și arborilor din parc — «între vară și toamnă», începu acea lungă confesiune, prima de acest fel pe care o făcea cuiva. Cu aceasta, într-adevăr, prietenia lor «pură», de idei, atingea un punct culminant. În timpul lungilor seri în care povestea, Francisca retrăia întreaga teroare a celor povestite, zguduită puternic de acea «întoarcere prin infern» cum o numise odată, în același timp însă, trăia bucuria de a sta și de a vorbi — despre un lucru care o privea fundamental — lîngă unul din acei oameni spre care chiar aspirase întreaga ei existență. Copilăria ei, începută atît de confuz și de contradictoriu, începu să se limpezească cu greutate și apoi explodă în luciditate și cunoaștere, ea însăși, cum spunea, «salvîndu-se din acel uriaș incendiu care-i îngropase *semenii*, întreaga lume burgheză» și atingînd, cu adevărat, lumea visată. Și Chilian era unul din semnele reale ale apro-

pierii ei de această lume și, pentru acest lucru, confesiunea făcută lui echilibra prin bucuria realizării, *a regăsirii*, senzațiile acelea felurite ale durerii trecutului.

Spre mijlocul lui septembrie, Francisca fu din nou bolnavă, de astă dată de o durere și anchilozare ciudată a genunchiului stîng și trebui să stea mai bine de o săptămînă în pat. Medicul de cartier nu prescrise nimic deosebit, recomandînd «odihnă» și ea fu hiperfericită, de această săptămînă «nesperată», cu zeci de ceasuri de citit. O vizitau Mihaela și Ghițescu, mai rar în acest interval Chilian, ocupat aproape tot timpul cu uzina și cu o conferință raională. (În acea perioadă mai fu văzut de vreo două ori pe la ea un tînăr de vreo douăzeci și cinci de ani, scund, cu părul spălăcit, care părea să fie o cunoștință mai veche, dar despre care ea nu dădu nimănui nici un fel de amănunte. De altfel, după ce acea anchilozare trecu aproape de la sine și ea reuși din nou să umble, tînărul blond, cu expresia ștearsă, în general tăcut — aproape sfios — nu mai fu văzut pe acolo.)

Chiar la cîteva zile după însănătoșirea ei, Chilian fu trimis cu un activ de partid într-o țară de democrație populară, într-un schimb de experiență și astfel au trecut mai bine de trei săptămîni pînă se văzură din nou. Era o vară lungă și ei preconizară — într-o sîmbătă din acel octombrie palid și îmbietor — o scurtă excursie de două-trei zile, pe litoral. Excursia, amînată cu o săptămînă, avu loc chiar la sfîrșitul lunii și ei se felicitară de o mie de ori pentru ideea avută. În tot timpul acestei scurte conviețuiri atît de apropiate, relațiile dintre ei nu se schimbară în nici un fel, spaima Franciscăi se declanșa tot atît de brusc cînd simțea că el o urmărește cu o altfel de expresie decît cea pe care o dorea ea și ocolea, inflexibilă și îndemînatică, orice prilej, cît de mic, de apropiere fizică. Iar Chilian era ca și înainte uimit de neobișnuita ei rigiditate, ca și de propria

sa neîndemînare şi se tulbura, fără să vrea, atunci cînd ajungea prea aproape cu faţa de părul ei înalt, ca un coif, sau îi atingea o clipă braţul.

Parcurseră întreg litoralul, aproape pustiu şi se integrară, mulţumiţi, puţinilor vizitatori, în majoritate femei bătrîne, pensionari, chiar şi copii, care amestecaţi printre acele fiinţe obosite şi amabile, care treceau încet de colo pînă colo, aveau pînă şi ei reacţii intimidate, şterse. Acum, cînd ţărmul devenise mai liber şi mai aspru, marea parcă crescu şi se sălbătici, urletele ei, noaptea, părînd uneori de neîndurat. Era încă cald şi senin, pe plajă se mai tîra încă o amintire vie, colorată strident, a verii, dar undeva, parcă, o fiinţă colosală şi invizibilă se pregătea să tulbure acel scurt armistiţiu armonic, împingînd cu umerii armatele sale să lovească şi să zguduie ţărmul. Ceva ameninţător se lega de spiralele celor cîtorva pescăruşi care se roteau acum mai înalt şi cei doi, Chilian şi Francisca, avură senzaţiile unui timp întors deodată îndărăt, mai aspru şi mai grandios şi corpurile lor, chiar, tresăriră, simţind atingerea acelui timp mai elementar, mai dur. Într-una din zile făcură baie în mare şi înotară spre larg, aţîţaţi de valurile ei albe, călătoare, uruind înăbuşit, pînă cînd se treziră înconjuraţi de o masă colosală de apă cenuşie, rece, duşmănoasă. Era spre seară, deodată ţărmul nu se mai zări — confundîndu-se în umbrele mari, mişcătoare, ale apei — şi Francisca resimţi atît de neaşteptat teroarea acelei mase vii, cu sclipiri iuţi, indiferente, reptiliene — încît ţipă şi rîse apoi imediat, de propria ei spaimă, dar rîsul ei chiar o sperie. Se întoarseră încet la ţărm, cu mişcări lente, descompuse, ca şi cum s-ar fi temut să nu trezească din amorţire acel monstru terţiar care uruia surd, agitat, cu o ciudată sonoritate subterană. Fugeau încet din faţa acelei lave reci, neliniştite, teribile şi ameninţătoare în nemişcarea

Scanned with OKEN Scanner

ei vie, ca suprafața plată, colosală, a unei petale carnivore.

La nici zece zile însă de la întoarcerea lor de pe litoral, Franciscăi îi reveni puseul acela de faringită, mai puternic de astă dată, combinat cu febră și transpirații abundente. Se consultă la staționarul uzinei, i se recomandă sulfamide, salicilat — în doză mică — și vitamine. Apoi, într-o dimineață se trezi cu aproape toate articulațiile înțepenite și tumefiate, resimțind dureri insuportabile la fiecare mișcare. Fu internată la spital, unde se constată cu întîrziere că suferă de un reumatism acut, cardio-articular, Sokolski-Bouillaud. Chilian își făcu aspre și exagerate reproșuri pentru baia aceea în mare, ea însă suporta admirabil totul, inclusiv transpirațiile abundente, durerile articulare care ajungeau uneori pînă la delir, doza mare, insuportabilă aproape, de salicilat, piramidoane, vitamine etc. Luna decembrie și ajunul Anului nou ea le petrecu în spital, aproape singură, deoarece interzise să-i fie anunțată familia. În cele din urmă sosi totuși mama ei și una din surorile mai mari, Maria, la timp ca s-o asiste la o criză cardiacă, aproape mortală. Fu o experiență unică, fulgerătoare, aproape de limită, din care Francisca își reveni cu greu, mult după ce însănătoșirea ei fizică era un fapt consumat. Ieși din spital spre sfîrșitul lunii ianuarie — după o endocardită vindecată miraculos, cu urme de suflu sistolic însă — dar refuză să-și petreacă convalescența acasă, în orașul unde locuiau mama și surorile ei. Acest refuz intratabil necăji toată familia și scăzu mult din căldura și grija pe care o trezise boala ei. În cele din urmă mama ei se întoarse în Ardeal și la cîteva zile, doar, Francisca o însoți pe Mihaela, vizitînd-o acasă la ea, într-un orășel din Moldova, unde fu primită atît de bine, încît rămase o lună întreagă.

Familia Mihaelei era numeroasă și toată lumea făcu atît de puțin caz de boala și de convalescența

ei, încît Francisca avu sentimentul unei vilegiaturi. Începutul primăverii o surprinse în scurte plimbări prin vegetația domoală și foarte variată, care înconjura orășelul, în lungi lecturi, uneori stînd la taifas cu un moș al Mihaelei, un bătrîn octogenar, orb, însă excelent păstrat, cu trupul frumos, cu părul alb, bogat, cu expresia feței lipsită de acea neliniște temătoare pe care o au cei cu orbitele stinse ; dimpotrivă, chipul său avea o îndrăzneală sclipitoare parcă, fruntea lui mare, bombată, *vedea,* chiar și mișcările sale erau bruște și finite. De acest om, Francisca se atașă în foarte scurt timp și îl stimulă la conversații lungi, cu dese incursiuni în trecutul destul de neliniștit și de aventuros al bătrînului — fusese de două ori și în America și revenise de fiecare dată, adus de dragostea pentru aceeași femeie. În cele din urmă rămase singur — unica femeie pe care o iubise, părăsindu-l după cea de a doua întoarcere în țară și nea Paulică, cum îi spunea toată lumea, se însură, într-un tîrziu, cu o femeie ștearsă, bolnăvicioasă, care trăi neașteptat de mult și care fu sora bunicii Mihaelei.

Spre sfîrșitul lui martie, Francisca reveni în București, dar nu-l întîlni pe Chilian, acesta fiind din nou plecat, în țară, într-un mare centru metalurgic și pentru o perioadă mai lungă, de astă dată. Se întoarse la începutul lunii mai, găsind-o pe Francisca din nou în cabinetul ei din uzină, de la intrarea secției de boghiuri, complet restabilită fiziceşte, cu o abia simțită paloare a feței, ca o urmă a morții de o clipă, care se resorbea greu în culorile puternice și diverse, din jur.

La prima vizită pe care o făcu Francisca lui Chilian, acasă, se apropie de el și vru să i se dăruie. El însă ocoli cu mult tact acel minut, tratînd-o pe Francisca tot ca pe un copil, înspăimîntat de o boală aspră și neașteptată, dar încă multă vreme, cînd

vorbea deja despre lucruri depărtate, fără nici o legătură cu ei doi, nu-şi reveni din uimirea cauzată de refuzul lui, pe care el încercase să-l deturneze spre aparenţa unei temporizări, glumind abundent asupra noului rol de prieten mai înţelept şi mai stăpînit, refuz însă care sta evident şi real în faţa ei. Cînd ea încercă, în alte ocazii, să readucă în discuţie acest subiect, mai mult uimită de schimbarea lui, de pierderea acelui impuls al său de a se apropia de ea fizic, tendinţă care o speriase pe ea atît de puternic şi de nemotivat, Chilian ocoli şi de astă dată cu îndemînare şi umor acest subiect, invocînd de vreo două ori, chiar expresia favorită a Franciscăi, pe care ea o uitase : — «Preambulul unei iubiri». Ea rîse, bineînţeles, dar ei însăşi, expresia i se păru palidă şi pretenţioasă. «Preambulul unei iubiri», «Schiţa unei iubiri», repetă ea de cîteva ori în gînd, vrînd să regăsească cît mai cald sensul exact pe care aceste cuvinte le aveau încă în toamna trecută, dar în curînd, nereuşind, le înlătură cu o oarecare plictiseală.

La începutul verii făcură din nou cîteva plimbări la locul lor favorit, în parcul acela cu alei largi, greoaie şi cu o vegetaţie îmbietoare, nedomesticită şi se aşezară — trecînd peste aceeaşi tăbliţă care indica trecerea oprită — la picioarele turnului subţire şi nu prea înalt, al minaretului turcesc. De data aceasta nu mai vorbiră de ei doi şi spre deosebire de altă dată, Chilian fu mai vorbăreţ şi mai viu. Chiar şi lucrurile din jur — micul castel al lebedelor, lebedele, apa nemişcată din faţă, restaurantul de pe malul celălalt, muzica care se auzea în impulsuri neregulate — ei doi le trăiau cu mai puţină intensitate. Francisca însăşi, care îşi aduse aminte că plînsese aici, zguduită de retrăirea copilăriei ei şi de tabloul aproape înfricoşător, al zborului lebedelor împerecheate peste apa aceea neagră, ca o oglindă masivă de antracit — privi în jur, cu o atenţie incertă, recu-

noscînd locurile, dar ceea ce legase ea de ele, emoţiile acelea unice şi adînci, le şlefuise parcă, şi ochiul ei trecea acum mai neted şi mai superficial peste suprafaţa lor familiară. Totul se închidea acum, implacabil şi fără ostentaţie, înaintea unor viitoare evenimente, apărînd astfel viitorul care se deschidea din fiecare clipă, de propria lui memorie.

Scanned with OKEN Scanner

CAPITOLUL IX

LA VREO DOUĂ ZILE DUPĂ CE CUPȘA FUsese invitat la Caramihu acasă, în echipa lui Scarlat, în schimbul de dimineață, se întîmplă un incident care luă proporții chiar din pricina lui.

Era într-o vineri, deci zi de școală pentru elevii-sudori, și în astfel de zile ei părăseau locul de muncă în jur de ora nouă și jumătate, se spălau, se îmbrăcau, pentru ca înainte de zece să poată fi la baraca unde se afla școala de calificare. În acea zi de vineri, cînd ceilalți elevi lăsară lucrul și cînd și Cupșa se pregătea să se îndrepte spre vestiar, Fane Popescu, cel mai mic dintre cei doi frați sudori, în grija căruia fusese dat Cupșa în acel schimb, îi porunci să vie cu el să care niște electrozi. Cupșa avu o scurtă ezitare, pe care celălalt o băgă în seamă, dar pe urmă acceptă și îl însoți pe Fane Popescu, cărînd, bineînțeles, el singur electrozii, în timp ce sudorul mergea agale pe lîngă el, fumînd și strigînd, în trecere, la vreun lucrător sau altul din sala de boghiuri prin care umblau, venind de la magazie. Cînd Cupșa își termină treaba, ceilalți elevi plecaseră de mult și el se grăbi să-i ajungă din urmă.

— Ați întîrziat ? ! îl întrebă Fane Popescu, așezat pe o capră de fier, fumînd în continuare.

Era pauza de ora zece și toată echipa se cobora de pe ramă, își aduna cablurile, doi lucrători aduseră laptele și Scarlat, șeful, profitînd de timp începu din nou să alerge la dispeceri, la magazii, etc. Cupșa nu răspunse, ocupat să se dezechipeze, dar în

clipa cînd voi să se îndepărteze, Fane Popescu repetă întrebarea, cu o insistență care cerea un răspuns. Cupșa se opri în loc, cu mănușa mare de piele și cu șorțul uriaș, peticit, într-o mînă și, ferindu-se de a se arăta mirat de această întrebare inutilă și răutăcioasă, dădu tăcut din cap, aproape cu omenie, de parcă nu tinerelul acela negricios, cu părul bogat, ondulat și sciipitor și cu coșuri pe partea stîngă a obrazului, l-ar fi făcut să întîrzie.

— Ai să rămîi pe dinafară... începu din nou Fane Popescu, dar îl strigă frate-su, care stătea jos, lîngă transformatoare :

— Bă, Fane, bă, nasolule, striga Gigi Popescu, du-te și curăță rama respinsă, a zis șefu pînă la două jumătate să fie gata, s-o ia dimineața la recepție, c-altfel nu mai intră pe chenzina asta... Auzi bă, ia-ți și ordonanța, mai încolo trec și eu în control...

— Du-te-n mă-ta... spuse încet Fane Popescu rîzînd către frate-su, apoi sări de pe capră, își luă ciocanul și peria de jos, de lîngă aparatul său, și îi aruncă lui Cupșa, fără să-l privească : Trage aparatul și vino după mine să lustruim rama... și plecă fără să mai aștepte vreun răspuns.

Nu era pentru prima oară cînd Fane Popescu îl oprea de la școală, dar de data aceasta Cupșa șovăi să-l asculte. Nici pe el nu-l interesau prea mult cursurile și în privința aceasta împărtășea disprețul celor doi frați pentru ele, dar acolo se putea odihni, chiar moțăi cîteodată, și, ceea ce era mai important, nu stătea în ochii celor din echipă. Pentru că propria sa calificare Cupșa o înțelegea încă o păcăleală a lui Chilian — care se lăsase «înșelat», pentru niște motive necunoscute lui, care însă nici nu-l prea interesau — și apoi a întregii echipe cu Scarlat în frunte.

Despre echipa de sudori unde învăța meseria, Cupșa își închipuia mai puțin că se lăsa păcălită, ci mai mult că nu era atît de tare ca să-l dea pe el

afară, deşi ştiau cu toţii că în scurtă vreme vor fi obligaţi să împartă banii cu el. E drept, îşi spunea Cupşa, că i-au asmuţit pe cei doi fraţi împotriva lui, de asta l-au şi dat pe mîna lor, ei care erau cei mai afurisiţi şi mai recalcitranţi din toată hala, dar toate astea se dovedeau a fi prea slabe ca să-l facă pe el să renunţe. După o destul de lungă perioadă de uimire şi de pîndă — cînd aştepta dintr-o clipă în alta ca cei din echipă să se întoarcă toţi deodată spre el, să rîdă bine de credinţa sa naivă că ar putea ajunge vreodată egalul lor şi să-l arunce, cu o singură mişcare, în curtea uzinei de unde venise, mai mult încă, drept afară în stradă — Cupşa trecu la politica de fereală, de strecurare, fiind atît de activ şi de ascultător, încît să poată trece neobservat. Mai ales se ferea de a contraria pe cineva — pentru a nu se evidenţia în nici un fel — şi asculta pînă şi de ordinele colegilor săi, ceilalţi elevi-sudori, Filipescu şi Sarmeş, cu care de altfel nici o clipă nu se compara.

Cupşa avea bine implantată în carnea sa senzaţia de singurătate şi el ştia că nimeni nu putea fi egalul său decît aceia care îi erau inferiori, dar aici, unde se afla acum, nu îi era nimeni inferior. (Vrînd să nu-l contrarieze, admisese de fapt şi invitaţia măruntului şi caraghiosului de Caramihu şi pentru acest lucru el nu-i păstra nici un sentiment de recunoştinţă pentru afecţiunea pe care celălalt i-o arăta şi pentru buna primire ce i-o făcuse întreaga sa familie ; din toată acea seară, Cupşa nu rămase decît cu amintirea că urmase bine drumul său, adică nu-l refuzase, nu-l contrariase pe unul din echipă atunci cînd acesta îi ceruse ceva.)

Cînd Fane Popescu, după ce-l făcuse să întîrzie de la prima oră, îi ceruse să renunţe definitiv la şcoală în ziua aceea, primul impuls al lui Cupşa fu bineînţeles, să-l asculte. Dar de data asta ceva îl făcu să şovăie, ca şi cu cîteva minute înainte cînd

Fane Popescu îi ceruse să aducă electrozii, în clipa cînd ceilalți elevi coborau deja la vestiare. În cele din urmă, Cupșa trase aparatul și cablul lucrătorului său de sub ramă, aranjîndu-l colac lîngă transformator, dar în loc să se îndrepte spre fundul halei, unde se găsea rama care trebuia «reparată», coborî la vestiar.

Pe cînd cobora treptele, el era emoționat și speriat de ceea ce făcea, deși se găsea formal în dreptul său; Cupșa nu se lăsa nici o clipă înșelat de drepturile sale «formale», știind foarte bine, din proprie experiență, că aceste «drepturi formale» nu numai că nu concordă niciodată, în nici un punct, cît de mărunt, cu drepturile «reale» pe care le avea, dar mai aveau și neajunsul că te puteau deruta, induce în eroare, dacă nu erai destul de atent și cădeai pentru o clipă «în plasa lor», crezîndu-le. Cupșa îndrăzni, pentru prima dată, să nu se supună unui ordin, nu pentru că acel ordin era «nedrept» — pentru Cupșa, orice om care avea puterea dădea ordine «drepte» — ci pentru că în acea clipă licări în conștiința lui bănuiala că cei din echipă sînt mai slabi decît își închipuise el. Oricît ar părea de copilăros faptul, în prima lună cînd fusese admis să lucreze și să învețe meseria de sudor în echipa lui Scarlat, Cupșa își închipui că toți, în frunte cu Chilian, se vorbiseră să-și rîdă de el, dîndu-i pentru cîtva timp iluzia unei posibile egalități cu ei. Și el îi ascultă — oferindu-se deci conștient de a fi jucăria lor și obiectul lor de amuzament — zdruncinat de acea moarte bruscă a lăcătușului de la întreținere, accident care îl impresionase pe Cupșa prin aceea că-i arăta colosala putere de distrugere a uzinei, venind cu un avertisment teribil, adresat lui, în primul rînd; și-apoi, își mai închipuise că după ce «aceia» își vor fi făcut cheful și vor fi rîs bine de el, mulțumiți de buna lui purtare și de ascultarea sa oarbă, îl vor răsplăti cu ceva, poate lăsîndu-l să lucreze în continuare afară

în curte, unde, în ciuda muncii grele, lui i se părea că era mulțumit. După cîtva timp însă, lui Cupșa i se păru că se «dezmeticește de cap» și că ceea ce luase drept o farsă colectivă împotriva lui nu era decît slăbiciunea tuturor în fața puterii sale și se hotărî să se convingă de acest lucru în acea dimineață de vineri, cînd cobora în vestiar să se îmbrace, deși Fane Popescu îi poruncise să-l însoțească la curățatul ramei.

Pentru acest lucru se simțea emoționat și speriat, dar, în același timp, înăuntrul ființei sale răsuna cîteodată un mărunt chicotit, cînd se gîndea că s-ar putea să învingă. După ce deci el fu multă vreme uimit și bănuitor, după ce apoi începu să se ferească, devenind cît mai șters și mai inexistent, Cupșa trecu brusc, instinctiv, la opoziție, și încă contrariindu-l conștient pe unul din cei mai periculoși reprezentanți ai «dușmanilor» săi.

În mintea și în toată ființa sa, în clipele cînd cobora scările înguste, văruite, de ciment, ale vestiarului, și apoi cînd cu mișcări încete se dezbrăca și se băga sub dușul fierbinte, apăreau pentru prima oară liniile — încă tremurătoare, nesigure, mișcîndu-se incert în căutarea viitorului echilibru — liniile care trebuiau să-i deseneze în conștiință noțiunea de «propria sa forță, putere».

Această noțiune se găsea gata născută undeva în subsolurile conștiinței sale, așa cum se găsise în toți înaintașii săi, dar ea vegeta acolo generații întregi, zeci și sute de ani, și nu izbucnea decît accidental, după niște legi necunoscute și care nu stăteau sub controlul celor care posedau această «forță latentă», și, în acele cazuri, ea, această forță îndelung comprimată, izbucnea cu atîta putere, încît de cele mai multe ori își distrugea chiar propriul ei înveliș. Cupșa era deci conștient că în ființa sa, undeva în adînc, nezărit de nimeni, nici chiar de el însuși, se găsește un vulcan, construit la fel cu acei vulcani

legendari care făcuseră revoluțiile, răscoalele clasei sale; dar el nu privise niciodată în «jos» spre acea forță «amorțită», deoarece ea nu avusese niciodată în istorie valoare atunci cînd acționase singuratică și în al doilea rînd numai conștiința că ea «exista» undeva, acolo «jos» în niște straturi ascunse și tulburi, pînă unde voința lui ajungea numai pe jumătate, îl speria destul și el se purtase mereu așa, ca și cum n-ar fi existat și el nu i-ar fi bănuit niciodată existența.

Iată însă că, deodată, ea începu să se ridice într-o formă neașteptată, nemaiîntîlnită, singuratică, ruptă de cei cu care ea devenea uneori, la cîteva sute de ani o dată, o mare putere. Ea se ridica într-adevăr, ea făcuse ca, deodată, el să-și uite toată prudența, să-și piardă «toată socoata», să se dezbrace încet, să stea îndelung sub duș, prelungindu-și spălatul — în clipele și minutele acelea care parcă zbîrnîiau de atîta intensitate. Ea era cea care, născîndu-se, producea acel scurt și ascuțit chicotit care răsuna în ființa lui Cupșa, segmentînd la intervale neregulate emoția și teama de care era cuprins, la gîndul nesupunerii și al pedepsei care-l aștepta.

Și, lucru destul de ciudat, în clipele cînd toată ființa lui chicotea scurt, bătîndu-și joc nu numai de Fane Popescu și de întreaga echipă a lui Scarlat, ci de chiar emoția și teama de care era el cuprins, Cupșa se gîndi instinctiv la Chilian, speriat la gîndul că el, care într-un fel prilejuise toate acestea, i-ar fi cunoscut secretul. Dar ceea ce se întîmpla cu el acum i se părea atît de nefiresc, atît de puțin durabil și de înfricoșător, atît de intim și de neobișnuit, încît alungă imaginea lui Chilian, mai mult decît atît, nu se putu stăpîni să nu zîmbească — de fapt Cupșa nu zîmbea, doar ochii îi luceau într-un anumit fel — disprețuitor la adresa acelui om, la adresa lui Chilian, care, jucîndu-se, ori pentru cine știe ce motive, îl lăsate pe el să ajungă pînă într-a-

colo, încît o echipă întreagă de muncitori să nu-i poată veni de hac.

Hotărî totuşi, pentru orice eventualitate, să-l ocolească de acum încolo cît putea mai mult pe activist, în aşa fel ca acesta să nu bănuiască niciodată ce anume făcuse.

Cînd Cupşa, gata îmbrăcat, trecu prin hală vrînd să iasă în curte, se lovi aproape de cei doi fraţi care ajutau şefului, lui Scarlat, să rostogolească un tub de oxigen. Deşi uimit că-l vede pe Fane Popescu acolo, la intrarea în hală, cînd îl credea în fund, la rama respinsă, Cupşa nu arătă acest lucru şi, ferind cu grijă grupul care transporta tubul, vru să-şi continue drumul.

— Hă, ia uite-l ! spuse în spatele său vocea flegmatică a lui Gigi, cel mai mare şi, în acelaşi timp, Fane îl întrebă cu acelaşi zîmbet liniştit şi răutăcios cu care îl întrebase : «Aţi întîrziat ?» adineaori:

— Vă duceţi totuşi la şcoală ? şi-l privi cu o mirare senină, dezarmată.

— Mă duc la şcoală, spuse Cupşa, netrădînd spaima de care fu deodată cuprins văzîndu-i împreună pe cei doi, atît de liniştiţi şi de o leneşă, aproape nepăsătoare răutate, faţă de nesupunerea sa.

— De ce să vă mai obosiţi, continuă Fane cu aceeaşi bună dispoziţie, ce să vă mai înveţe acolo, pe dumneavoastră, care sînteţi profesor de cultură generală ? !

— Ai mă, ce, dînsul e profesor ? întrebă Gigi, cu o uimire lungă, lungă. Dînsul e domnul profesor Cupşa Ion ? !

— Da ! confirmă frate-su, grav, apoi îşi coborî încet privirea şi şi-o aţinti asupra bocancilor lui Cupşa cu atîta insistenţă şi uimire, încît Cupşa îşi aplecă şi el ochii, intrigat.

Atunci Fane se aplecă puţin şi scuipă între picioarele celuilalt cu grijă şi precizie, astfel încît scuipatul nu atinse de loc picioarele lui Cupşa, lipin-

du-se exact în mijlocul unghiului pe care-l făceau bocancii lui.

— E profesor, zise Fane apoi, serios, aproape cu admirație, dar acum se află tocmai în practică !

— Treceți și curățați rama din fund ! spuse chiar atunci Scarlat care trecea pe lîngă ei. Du-te și tu, Cupșa, lasă școala azi ! Dați bătaie !

Cînd Scarlat le întoarse spatele, Fane se întinse și-l lovi pe Cupșa cu palma peste obraz, atît de iute și de neașteptat, încît celălalt rămase împietrit.

Gigi, frate-su, îl urmărea cu o uimire jucată cum își șterge mîna de docul pantalonilor și îl întrebă, cu un fel de candoare :

— Ce-ai, mă, domnul profesor te-a umplut de muci ?

— Da, recunoscu Fane, rîzînd ușor, mi-a umplut mîna... și-l privi pe Cupșa cu atîta deschisă simpatie, drept în față, încît acesta se clătină o secundă.

Se uită posomorît cînd la unul, cînd la celălalt, și citi în ochii lor care îl priveau cu o veselie nestingherită siguranța aceea piezișă a celui care se bizuie pe iuțeală și îndemînare și își dădu seama că cei doi frați purtau mereu cuțitele la ei. I se făcu frică, dar nu de cuplul lor care funcționa atît de simetric, ci de propria sa îndrăzneală și își aminti, într-o fracțiune infimă de timp, că doar cu cîteva minute înainte el îndrăznise să se opună lor și i se păru acum atitudinea lui copilărească și caraghioasă, atît erau de evidente puterea și echilibrul celor doi.

Lovitura lucrătorului n-o simți prea tare — dar ea îl făcu să se sperie de ceea ce simțise cu puțin timp înainte — și se întoarse, vrînd mecanic să-i asculte pe cei doi și să meargă să se îmbrace, dar în aceeași clipă îl zări pe Caramihu cum îl privea și își dădu seama că acesta urmărise totul. Asta îl făcu să se roșească — în mod inexplicabil — și se auzi spunînd, nu prea distinct, aproape bolborosind:

— Ce, gîndiți că-s sac, să dați în mine care cum veniți ! Nu mă duc la nici un fel de ramă, ar fi trebuit de mult să fi fost la școală, nu să... și făcu doi pași.

În mod curios însă, Cupșa nu se gîndea să se ducă la școală și toată acea frază o spusese pentru Caramihu, deși acesta nu putea să o audă. În clipa cînd amenințase că nu se duce la ramă, el de fapt pornise spre vestiar ca să se dezbrace din nou și să se întoarcă în hală, dar Fane Popescu se lăsă înșelat de acea moale protestare a lui Cupșa și crezu de-a binelea că ucenicul lui nu i se supune.

Atunci, fără să-și piardă calmul și licărul vesel din ochi, îl prinse de mîneca hainei, fără brutalitate, aproape cu delicatețe, privindu-l mereu cu zîmbetul său lătăreț și deschis, aproape cu simpatie. Cupșa, care se simțea urmărit de Caramihu, se înfurie că omulețul acela neastîmpărat, la care fusese în casă și pe care îl disprețuia pentru aceea ce considera el lipsă de demnitate, e martor cum cei doi frați îl umilesc și se joacă cu el, încît își smuci mîneca din degetele lui Fane Popescu.

Acesta însă, zîmbind mereu, parcă și mai amuzat, fără să scoată o vorbă, i-o prinse din nou cu degetele, ca într-un joc absurd, nevinovat, ca o sîcîială copilărească, dar Cupșa, care simțea mereu privirea lui Caramihu, ridică brațul, încet, și-l turti pe țigan de rama de fier din spatele său.

Gigi băgă reflex mîna în buzunar și dintr-o mișcare sări într-o parte, mișcîndu-și cu rapiditate ochii pe tot trupul lui Cupșa. Interveni însă Scarlat, care era încă în apropiere și care, întinzînd brațul, îl luă pe Cupșa de piept.

— Ce-i, Cupșa — spuse Scarlat cu liniște și fața lui frumoasă, bărbătească, se înăspri ușor — dai din copite ? Poate vrei să dai și în mine ?

Îl ținea strîns cu mîna stîngă de piepții hainei și ai cămășii și îl împinse, enervat, peste un morman

de fiare care se aflau în spatele lui, făcîndu-l aproape să cadă.

Cupșa, brusc dezmeticit, îl fixa speriat pe Scarlat, și, intimidat de furia reținută a celuilalt, nu încercă nici o schiță de împotrivire, uitîndu-se spre șeful de echipă și spre cei din jurul său cu atîta stupefacție încît cineva, o voce de femeie din grupul lucrătorilor care erau încă în pauza de zece, rîse ascuțit, cu o ciudată veselie.

Lui Caramihu însuși, observînd ochii holbați și uimirea caraghioasă a celui care era înșfăcat de piept și împins de Scarlat în spate, spre perete, îi veni să rîdă, dar apoi acest impuls al lui îl înfurie deodată împotriva sa însuși și apropiindu-se de Fane Popescu, care era încă lipit de ramă, îi scoase fără rost bascul din cap și îi dădu două după ceafă. Fane îl privea stupefiat și Caramihu îi dădea mereu palme peste cap, răvășindu-i părul, și abia cînd cel lovit își reveni și aplecîndu-se, ca un școlar, se feri de mîna celuilalt și se îndepărtă cîțiva pași, bolborosind speriat : «Ai bre, nea Ticule, ce te-a apucat, bre, ce-ai căpiat, ce dai, bre ? !...» — Caramihu își regăsi glasul și strigă cu voce limpede și ascuțită, tremurînd de furie :

— Derbedeule nenorocit ! Te învăț eu minte, să dispari din fața mea, ticălosule, să nu te mai prind p-acilea, că-ți umflu capul !...

Apoi, văzînd că rămăsese cu basca celuilalt în mînă, o aruncă cu ciudă de pămînt, dîndu-i apoi cu piciorul cu un gest scurt, stîngaci, care aproape îl dezechilibră.

Scarlat dădu drumul lui Cupșa și se răsuci mirat spre Caramihu, dar acesta nu-i aruncă nici o privire și se întoarse mereu furios spre locul unde lucra. Șeful de echipă rămase o clipă nehotărît, se mișcă spre Cupșa ca și cum ar fi vrut să-i spună ceva, dar tăcu, mărginindu-se să-i arunce o căutătură mohorîtă și plecă, ieșind din hală.

Scanned with OKEN Scanner

Incidentul se încheie destul de repede și Cupșa era — ca și în clipa cînd fusese lovit de Fane Popescu și apoi luat de piept de Scarlat — mereu speriat, dar nu de ceea ce se petrecea cu el, ci de ceea ce îndrăznise să simtă și să gîndească cu cîteva minute înainte în vestiar, cînd crezuse că el se poate opune acelor oameni.

A doua zi însă, cînd băgă de seamă că Fane Popescu nu mai lucra în echipa lui Scarlat și că el însuși fu dat în seama altui lucrător, își dădu seama că învinsese și deodată, cu o forță neașteptată, izbucni în el, din nou, acel chicotit, acel semnal al puterii sale care urca spre suprafață.

Emoția și spaima păleau acum și rîsul acela scurt, inegal și răutăcios, care-l bucura și încălzea tot, deveni deodată neașteptatul său prieten și tovarăș, cu care se bucura împreună și pe ascuns, de puterea sa și de prostia și slăbiciunea celorlalți.

Din ziua aceea, deși fusese dat pe lîngă alt lucrător, Cupșa nu se mai dezlipi de Caramihu. În felul lui de a judeca, oamenii nu se diferențiau prea mult, și Cupșa, în toată viața lui, observase doar cîteva categorii, nu mai mult de patru-cinci, de oameni care se deosebeau net, «din altă plămadă», și nu făcea apoi altceva decît să ordoneze pe toți cei pe care îi întîlnea și îi cunoștea în aceste patru sau cinci categorii distincte. Și Cupșa nu era deloc mirat că atîția oameni, zeci și sute, cîți întîlnise el, încap bine în acele categorii, nici nu avea vreo șovăire sau nesiguranță cînd trebuia să-l clasifice. Pentru că trebuia într-adevăr, asta ținea de lupta sa veșnică și de siguranța sa personală și el era chiar satisfăcut cînd pe vreunul nou — mai ales unul din aceia care îl batjocoreau și îi făceau zile fripte — putea să-l ia bine de moț și să-l bage în tiparul acela care îl aștepta în capul lui Cupșa și în care, vrea, nu vrea acela, trebuia să se înghesuie, să se strîmtoreze și să încapă, căci «altă formă nu era decît aceea».

Scanned with OKEN Scanner

Dimpotrivă, Cupșa era neliniștit cînd întîlnea pe cineva care prezenta unele deosebiri puternice față de cele patru-cinci tipuri reprezentative umane pe care și le făurise îndelung și cu multă trudă în capul lui și atunci el rămînea cîtva timp pe gînduri, șovăind.

Uneori, acești originali rămîneau neclasificați, mai ales dacă «nu-i încurcau mult drumul» lui Cupșa, dar în majoritatea cazurilor ei erau deodată trîntiți undeva, într-unul din tipare, și, pentru că în astfel de cazuri Cupșa era nehotărît și enervat, aceștia ajungeau de multe ori într-o categorie cu totul nepotrivită și opusă caracterului lor, iar Cupșa, care își da seama de greșeala evidentă ce o făcuse, îi lăsa acolo, «nu-i mai muta», cu satisfacția măruntă și cinică de despot, chiar și într-un domeniu atît de iluzoriu și de neștiut de nimeni. (Acest mod de a raționa, de a împărți oamenii, nu era deloc o particularitate a lui Cupșa; toți țăranii judecă, în mare, cam în acest fel, mai ales cînd se hazardează în «lume», ieșind din universul închis al satului lor.)

De cum îl cunoscu pe Chilian, Cupșa își dădu seama că acesta nu se potrivea în nici una din «formele» sale și avu tendința de a-l lăsa pe dinafară, «de banii lui», dar în curînd simți că acest lucru e imposibil, Chilian făcînd parte din acei oameni care nici nu încap într-o «formă» și, în același timp, nici nu pot fi ignorați.

Atunci, ca să «scape» de el, îl alătură unei fel de mătuși a lui care murise încă în timpul primei lui copilării și căreia tot satul și el inclusiv îi spusese Chițoroanca. Fusese o femeie nespus de frumoasă, care îl părăsise la un moment dat pe un frate de-al lui taică-su și fugise după un jandarm care făcea serviciul în comună. Plecase, Chițoroanca, împreună cu acel jandarm, dar se întorsese nici peste un an, singură, părăsită și dezonorată. Pentru că nu voi să se întoarcă la bărbatul ei, care o primea înapoi

— și care, o dată, furios că e refuzat de o «lepădătură», o prinse într-o seară și o bătu mai-mai s-o omoare — și pentru că nu vru nici să se mai mărite sau să trăiască cu altcineva din sat, începu să fie atît de rău vorbită și de calomniată de tot satul, jignit de puterea ei de a înfrunta singurătatea și castitatea, încît copiii, auzindu-i pe cei mari vorbind cu atîta ură despre «Chițoroanca», începură chiar să se sperie de ea.

Cupșa, încă mic pe vremea aceea, era înspăimîntat de renumele acelei mătuși, dar o dată, pe cînd el se apropiase neprevăzător, într-o dimineață, prea mult, de geamul casei în care locuia ea cu încă două surori mai tinere, Chițoroanca ieși deodată, și înainte ca el să fi avut vremea să fugă, îl prinse de mînă, îi vorbi cu blîndețe și îl duse încet-încet, în casă. Acolo, toate cele trei femei sărutară și mîngîiară pe băiatul cel speriat, complet confuz, îl tratară cu mere și cu miere de albine și îl lăsară apoi să plece, după ce îi smulseră promisiunea că se va mai întoarce. Cînd Cupșa-cel-mic scăpă pe ușa Chițoroancei, se duse ca din pușcă, fericit că scăpase teafăr, uitîndu-se speriat în jur dacă nu-l zărise careva, hotărît să nu mai calce prin apropiere măcar cît o trăi. Peste două zile, se înființă iarăși în casa acelor «fețe frumoase», care îl tratau cu «mere și cu miere», și pentru că el însuși era foarte uimit de nepotrivirea dintre judecata sa, care o condamna și repugna pe Chițoroancă împreună cu «cei mari», și faptele sale, care mărturiseau o atracție invincibilă spre acea femeie frumoasă, cu gesturi rare, mari, de o distincție ciudată, hotărî în sinea sa, pentru a împăca acest diferend, că Chițoroanca e nebună.

Pentru el, această noțiune cuprindea tot ce era straniu și ieșit din comun — inclusiv dezechilibrații mintali, care însă nu erau decît o parte din ceea ce el înțelegea prin nebuni — și, cum el nu putea înțelege misterul acelei femei care îl atrăgea puternic

prin frumusețea și blîndețea ei nobilă și care provocase atîta ură și dispreț, hotărî că Chițoroanca nu e o dezmățată, o rea și închipuită, urînd tot ce poartă chip omenesc, cum spunea satul, ci e de fapt o nebună, lucru care îi permitea lui, personal, să o viziteze în continuare.

Trecuseră ani mulți de atunci, Cupșa aproape o uitase pe Chițoroancă — ce murise de tînără, cît el era încă copil — dar cînd îl întîlni pe Chilian și cînd, vrînd-nevrînd, trebui să-l așeze undeva, și cum Chilian nu se potrivea nicicum cu «felurile» de oameni pe care îi cunoscuse Cupșa, el îl așeză pe activist alături de umbra acelei mătuși, al cărei chip nici nu și-l mai amintea și care, la rîndu-i, nu putuse fi «înghesuită» în nici un fel de tipar, nici măcar cu sila. Cupșa nu făcea asta pentru că ar fi remarcat vreo asemănare, cît de mică și de întîmplătoare, între Chilian, pe care îl știa puțin, și femeia aceea pe care o uitase aproape de tot; de cînd era copil însă, Cupșa se schimbase puțin și așa cum, atunci, o categorisise pe Chițoroancă cu un cuvînt care, în înțelegerea sa, era foarte elastic și încăpător, numind-o nebună, tot astfel îl alătură pe Chilian Chițoroancei, pentru că era singurul loc din ființa sa — loc care, cu amintirea copilăriei, se resorbea încetul cu încetul — unde domneau vagul și fantasticul.

Deși trebuise să treacă un interval de mai bine de un sfert de secol ca în conștiința lui Cupșa, chipului Chițoroancei să-i urmeze cel al lui Chilian, la nici cîteva săptămîni după ce-l categorisise astfel pe activist, îl așeză alături și pe omulețul neîndemînatic și lipsit de «demnitate», pe Caramihu, astfel că imaginea Chițoroancei fu împinsă în umbră și locul ei, în ființa lui Cupșa, îl luară definitiv cei doi bărbați atît de puțin asemănători. Cu toate acestea îi puse alături, instinctiv, deoarece ei semănau totuși prin aceea că față de el, de Cupșa, se purtaseră

— spre deosebire de restul oamenilor — în mod ciudat, «prostesc», neprevizibil.

Astfel că, după îndepărtarea din echipă a lui Fane Popescu, Cupșa, deși fusese dat pe lîngă un alt lucrător, continuă să nu se dezlipească de locul unde lucra la ramă Caramihu, nimeni nu-i mai spuse nimic și el rămase definitiv «elevul» acestuia. Lîngă el, Cupșa se simțea cel mai bine, se simțea în siguranță și își explica lui însuși acest sentiment prin faptul că sudorul era un om slab și lipsit de autoritate. În lupta pe care el o ducea cu întreaga echipă a lui Scarlat, Cupșa fusese ajutat împotriva celui mai pornit și mai periculos dintre dușmanii săi de către cel mai «slab» și mai «zăpăcit», de către Caramihu, care astfel și-i «trădase» pe ai săi în favoarea unui venetic și a unui impostor, care era el, Cupșa.

Cam astfel gîndea fostul țăran sărac care era acum elev-sudor și cînd ajungea acolo încît să-și explice de ce îi «trădase» Caramihu pe ai săi, Cupșa dădea din umeri și îl categorisea pe celălalt drept «zăhăit», mutalău și prost, căci, altfel, de ce ar fi făcut-o ?

După cîteva săptămîni de lucru alături de Caramihu, încet-încet, din caracterul lui Cupșa dispărură teama și senzația de slăbiciune, nesiguranță și inferioritate și urcă la suprafață, cu tot mai multă consecvență și durabilitate, acel chicotit răutăcios, triumfător, care în curînd se transformă într-un sentiment al «puterii», resimțit tot mai limpede și mai precis.

În relațiile sale cu Caramihu, Cupșa se purta ca și cu un egal și resimțea asta ca o victorie personală față de timpul, nu prea depărtat, cînd era ca și sluga fraților Popescu. Caramihu, la rîndul lui, se purta cu ucenicul lui la fel ca și cu un egal, dar acest lucru Cupșa îl resimțea ca pe o slăbiciune a celuilalt, ca un «gol» de voință și pentru acest motiv el se aciuise lîngă Caramihu, pentru ca «puterea, personalitatea» lui încă fragedă, născîndă, să se poată împlini în acel «gol» al celuilalt, să se nutrească din

consistența fragilă de caracter a celuilalt și s-o devore.

Cupșa se arăta deci față de «meșterul său» plin de bunăvoință și de atenție, dar în sinea lui, într-un strat nici măcar prea ascuns, el îl disprețuia și se «folosea» de el.

După o lună de cînd lucra pe lîngă Caramihu, fiindcă era iscusit și harnic, Cupșa învăță să tragă cu aparatul de sudură, la ramă, tot atît de bine ca și oricare alt lucrător calificat și în urma intervențiilor lui Caramihu, deși urma încă cursurile școlii de calificare, Cupșa fu primit să lucreze în rînd cu ceilalți, fiind plătit după munca lui.

Acest lucru se întîmplă cam pe la jumătatea perioadei sale de școlarizare — la începutul lui octombrie — și Cupșa se schimbase atît de mult în acest timp, încît Chilian, care vorbi cu el spre sfîrșitul aceleiași luni în care începuse să lucreze ca lucrător, rămase surprins într-un fel.

Cum însă lui Cupșa îi era vădit neplăcut să stea de vorbă cu el și încerca pe cît putea să curme discuția, Chilian nu mai insistă și luînd unele scurte relații de la Caramihu, care era membru în biroul secției vagoane, plecă în treaba lui.

Cupșa era de obicei printre primii la lucru, dacă nu chiar primul, împreună cu Anica, fosta măturătoare, care era, ca și el, elevă, dar nu lucra încă la ramă și muncea în tot timpul zilei cu atîta mohorîtă rîvnă și remarcabilă rezistență, încît își creă în curînd autoritate în echipă. Uneori stătea și după-amiază, atunci cînd lipsea cineva sau bolea din schimbul doi al lui Scarlat și «trăgea» pînă către șapte-opt, spălîndu-se și îmbrăcîndu-se împreună cu «șeful», care întîrzia pînă la aceeași oră, adeseori reținut de treburile sale administrative și pe linie de sindicat. La început, cei din echipă priviră cu ochi bănuitori această «hărnicie» ieșită din comun a lucrătorului încă elev care fusese admis să tragă la

ramă prin bunăvoința tuturor și care începuse deja, după nici o lună de lucru, să ridice tot atîția bani, aproape, cît Scarlat, care era șeful ambelor echipe.

Cum însă Cupșa muncea în tăcere, neintrînd în cîrdășie cu nimeni, și dădea lucru de bună calitate (Caramihu își făcea mereu timp și trecea lîngă el, observîndu-l și îndrumîndu-l) și mai ales cînd aflară de familia grea pe care Cupșa o avea în cîrcă, departe, peste munți, la cîteva sute de kilometri, îl lăsară în pace să lucreze și să cîștige cît putea, ba unii din lucrători, printre care și șeful, Scarlat, se apropiară cu simpatie de el.

Scarlat era unul dintre acei șefi mărunți care sînt simpatizați pentru lipsa lor de personalitate; în echipe conduse de oameni ca Scarlat, se menține un anumit democratism prielnic întregii echipe și în care conducerea se află de fapt în mîna a doi-trei muncitori mai în vîrstă și cu autoritate, care se folosesc cu blîndețe și iscusință de șeful echipei, ales dintre cei mai tineri și mai puțin «bătăioși», astfel încît să nu fie prea greu de manipulat. Acest fel de echipe — cum era și aceea în care lucra Cupșa — nu ajung niciodată fruntașe sau celebre, dar nici nu rămîn de rușine, în coadă; ele constituie «grosul cuminte», mediocritatea de aur a unei uzine.

Scarlat, un bărbat potrivit de stat, cu o față prelungă și energică, expresivă și frumoasă ca a unui actor de film american, era de fapt un om blajin, moale, dar, pentru că fusese obișnuit de mic cu ascultarea și ritmicitatea muncii, el dădea o aparență de energie, pe jumătate sugerată și de obrazul lui ferm, cu linii dure, armonice. Cei care, în echipa lui, erau de fapt oamenii de influență, lăsară încet-încet în grija lui toată treaba administrativă, și, cum el avea și o sarcină pe linie de sindicat, Scarlat aproape că nu ajungea să lucreze decît vreo două-trei ore pe zi, afară de cazul unei comenzi urgente sau cînd lipseau deodată mai mulți lucrători. După

Scanned with OKEN Scanner

ce ieşea din pielea sa de «şef», Scarlat devenea deodată un ins neaşteptat de şters şi de oarecare, extenuat parcă de efortul făcut de «a conduce» şi de «a fi energic».

Lucrînd adeseori pînă tîrziu seara, Cupşa avu de multe ori ocazia să se întîlnească cu el la vestiar şi în baie şi apoi chiar de a pleca împreună şi observă în curînd, cu oarecare uimire, că acel om care i se păruse la început veşnic agitat şi plin de autoritate, căruia îi servise şi el cu multă ardoare şi necaz adeseori, nu era decît un lucrător ca oricare altul, cînd îşi arunca salopeta. Ba mai mult decît atît, Cupşa observă cu neplăcere şi dispreţ că Scarlat — în minutele cînd se schimbau sau se spălau — avea obiceiul să rîdă des şi mult, la orice fleac ; descoperindu-i această «slăbiciune», Cupşa i-o stimulă, reuşind foarte bine, cu atît mai mult cu cît el opunea expresiei instabile, rîzătoare, a lui Scarlat, chipul său veşnic posomorît şi bănuitor. Aflînd care-i era situaţia şi că dormea încă în baraca celor necalificaţi, Scarlat îl propuse pentru locuinţă într-unul din blocurile uzinei şi, în curînd, Cupşa dormea într-o cameră curată, albă, geometrică, cu apă caldă, împreună cu încă trei burlaci, lucrători tot în uzină, toţi trei băieţi cu mult mai tineri decît el.

În echipă lucrau doar două femei : Anica, fostă măturătoare, şi Victoriţa, cu care nu prea vorbea nimeni, cu excepţia lui Caramihu, pentru că era privită ca o uşuratică. Anica, încă elevă-sudor, era o femeie înaltă, cu un corp dreptunghiular ca o scîndură verticală, cu o faţă mare, osoasă, şi cu nişte sprîncene groase, negre, strălucitoare. În ciuda înfăţişării ei, era iubită pentru taciturnismul ei neostentativ şi pentru aerul ei umil, deprins în aproape cincisprezece ani (era în jur de treizeci) de slugărit prin diverse case, de spălătoreasă şi în sfîrşit de măturătoare în uzină, aer pe care nu şi-l putea dezvăţa. Anica măturase hala a doua a secţiei de vagoane

Scanned with OKEN Scanner

cîțiva ani în șir pînă ajunsese să se califice ca sudoriță (era și membră de partid), dar nu se apropiase de nici unul dintre lucrători. Era privită de unii, în ciuda corectitudinii duse la perfecțiune sau tocmai pentru asta, ca puțin ciudată și într-un fel ocolită, lucru care se pare că-i convenea. Dar, spre surpriza tuturor, de cum începu să lucreze cu Cupșa în echipă, Anica se atașă de el într-un fel atît de direct și de neechivoc, încît abia atunci deveni limpede izolarea ei de pînă atunci. Dar ea își păstră caracterul de sălbăticită și timidă fundamental pînă la crispare și în această împrejurare, deoarece nu se apropie de Cupșa în mod firesc, de la egal la egal, mai ales că ei doi erau colegi, ci sub semnul unei aserviri mohorîte și tăcute, evidentă însă din prima clipă.

Cupșa la început fu oarecum încurcat de zecile de dovezi mărunte și sigure prin care Anica își arăta prietenia ei ciudată pentru el, dar apoi, văzînd că e un lucru serios și că toată lumea îl observase, se înfurie de-a binelea și o repezi în cîteva rînduri, cu brutalitate, pe biata femeie.

Anica însă nu se resimți de acest tratament — se pare că îl aștepta sau că era de mult obișnuită cu așa ceva — și continuă să-i arate lui Cupșa afecțiunea ei, răsărită atît de inexplicabil, dar într-o formă mai ferită, în așa fel încît să nu-i mai dea lui ocazia de a o bruftului. Această încăpățînare a ei îl miră pe Cupșa și i se păru cu atît mai de neînțeles cu cît în această manifestare de caracter Anica avea multe asemănări cu el însuși, poate doar într-o formă mai ostentativă. Dovadă că așa era, e faptul că reacția lui Cupșa, brutală, față de dovezile ei de prietenie, ea nu o găsi nepotrivită, ba chiar o aștepta, găsind-o «firească», deoarece prietenia ei nu-i aducea lui Cupșa nici un folos imediat, ba mai atrăgea și atenția oamenilor asupra lui.

Cealaltă femeie, ușuratica și mereu vesela Victorița, nu remarcă în vreun fel deosebit prezența lui

Scanned with OKEN Scanner

Cupşa în echipă. Avea şi ea în jur de treizeci, şi corpul, faţa, părul, braţele, rîsul, frazele, privirile, mersul şi celelalte se găseau mereu într-un echilibru stabil între nici gras — nici slab, nici înalt — nici scund, nici brunet — nici blond, nici repezit — nici lînced şi aşa mai departe. Fizicul şi personalitatea Victoriţei se găseau într-un punct unde se întretăiau atîtea direcţii posibile, încît ea strălucea tocmai prin lipsa absolută a vreunui sens, a unei calităţi sau a unui defect marcat. Singurul ei fel de a se remarca era prin limbaj, şi anume prin debit, impresionînd într-adevăr printr-o vorbărie care, ca o cascadă abundentă, te îneca. Dar şi aici intervenea compensaţia neutralizatoare, deoarece Victoriţa cu cît vorbea mai mult şi mai uluitor, cu atît frazele ei îşi pierdeau înţelesul, ajungînd pînă în cele din urmă ca, atunci cînd buzele şi limba percutau ca o mitralieră, cuvintele ei să fie lipsite complet de sens, de parcă ar fi vorbit într-o limbă necunoscută, iar silabele să ajungă să se lege între ele — acum, cînd asociaţia lor nu mai însemna nimic — în nişte grupe şi tonalităţi cu totul ciudate, aproape muzicale. Victoriţa era însă prost privită în echipă, deoarece în afară de norma ei nu mai făcea nimic (or, trebuiau acoperite lipsurile aproape permanente ale lui Scarlat şi apoi, uneori, urgenţele, absenţele) şi, cum echipa nu se putea baza în astfel de cazuri niciodată pe ea, o ocoleau, numind-o uşuratică.

E adevărat că Victoriţa, neavînd simţul colectivului, după ce-şi termina treaba, pe care o făcea mai repede decît mulţi alţii, începea să umble încolo şi încoace prin ateliere, vorbind fără alegere cu băieţi şi fete şi, cum nu era măritată, avea unele «istorii sentimentale», dar uşuratică nu era, pentru că nu era capabilă de aşa ceva, cum nu ar fi fost în stare nici de reţinere şi castitate.

Scanned with OKEN Scanner

Caramihu nu o ocolea, neavînd nimic grav să-i reproşeze şi nelăsîndu-se tîrît în judecata sa de un automatism gregar.

Cupşa îşi dădu însă seama de la început de lipsa de consideraţie de care se bucura Victoriţa în echipă şi se conformă imediat, prin obişnuitele sale reacţii de apărare, spiritului echipei, neîncercînd să-l analizeze. Pentru acest motiv i se păru lui la început — şi rămase în această convingere — că el, Caramihu era un ins lipsit de «demnitate» o dată ce accepta să se întreţină cu Victoriţa şi apoi convingerea lui asupra lui Caramihu se întări cînd observă că acesta şi faţă de el se purta în mod diferit de majoritatea sudorilor. (Faptul că sudorul se purta bine cu el nu-l impresiona pe Cupşa de fel, deoarece, în ochii lui, a te purta «bine» sau «rău», a fi «prost» sau «deştept» depindea strict de felul în care-ţi foloseai forţa socială de care dispuneai în folosul tău. Aşa procedau «cu toţii», aşa proceda şi el, Cupşa, ca să se apere şi să supravieţuiască, iar cei care nu procedau aşa din cine ştie ce motive, Cupşa ştia prea bine că sînt sortiţi pieirii, după o experienţă milenară, şi deci nu meritau nici o consideraţie. Cel mult puteau fi folosiţi, aşa cum îl «folosea» el pe Chilian şi apoi pe Caramihu, fără să-şi facă multă bătaie de cap.)

În consecinţă, deci, Cupşa adoptă de la început faţă de Victoriţa aceeaşi atitudine ca cea pe care o aveau majoritatea sudorilor şi el mimă poziţia lor atît de bine, atît de nuanţat, încît pînă în cele din urmă atitudinea lui faţă de Victoriţa deveni cea «exemplară» şi el fu socotit de către toţi şi chiar de către ea însăşi ca primul ei observator, eventual inamic.

Lui Cupşa însă, atît persoana, cît şi comportamentul ei nu-i inspirau nici o aversiune, iar atunci cînd, după vreo două luni, începu să o placă cu adevărat,

nici el neştiind cum de ajunsese pînă acolo, lucrurile se încurcară într-adevăr.

Pe soţia lui, Cupşa nu o iubise niciodată : o luase încă înainte de a face armata, căzînd într-un fel de «capcană», lucru care el nu i-l mai iertă vreodată şi nici lui însuşi.

Mai avea vreo cîteva luni înainte de a face încorporarea, avea şi hîrtia în buzunar, nici nu împlinise optsprezece ani, era în ultimul an al războiului, dar el nu mai ajunsese pe front. Şi atunci începu să vorbească cu viitoarea lui nevastă, care se ţinuse multă vreme după el, dar pe care n-o băgase niciodată în seamă, pentru că era fata crîsnicului de la biserică, a «fătului» — aşa-i şi spunea, Găfiuţa Fătului — şi tat-su nu prea avea pămînt, decît o livadă cu pomi, din care făcea horincă şi din care n-ar fi dat un pom. Găfiuţa mai avea şi o soră mai mare, tot nemăritată, care era mai frumoasă decît ea, aşa că în ciuda faptului că fata cea mică îl urmărea peste tot cu privirile şi îi ieşea mereu în cale, Cupşa nu vorbi cu ea nici măcar o dată.

În cei cîţiva ani înainte de încorporare lucrase cu o îndîrjire mare, nu numai în sat, ca nopsamoş, dar şi la căile ferate, la terasamente, cum făceau şi alţii de la el din sat, şi în ultimul timp, chiar ca acar, voind cu orice preţ să clintească din loc sărăcia care i se lipise de opinci şi de care se lovea peste tot, ca de un aer. Ca acar lucrînd mai mult de noapte, iar ziua pe la unul, pe la altul, cu eforturi neobişnuite, reuşi într-adevăr să prindă ceva cheag şi începu chiar să adune lemne şi var şi să-şi facă o casă în spatele celei bătrîneşti, neîncăpătoare, cînd perspectiva frontului şi a morţii îl scoase deodată din iureşul îndîrjit şi confuz al muncii aceleia precipitate, îndepărtînd brusc din jurul lui toate micile obstacole şi ţeluri de care se sprijinea, lăsîndu-l ca într-un loc gol, luminat şi neted. Asta îl zăpăci şi, cum toţi

cei care plecau cu el împreună se amuzau într-un fel, negăsind pe altcineva mai potrivit, o luă pe Găfiuța Fătului, de care se lovea mereu și de care i se urîse înainte de a o cunoaște mai de aproape.

Cînd ajunse la această concluzie și chiar din primele zile cînd se duse în casa în care știa că o va găsi — ea mai în toate serile venea la o prietenă, care avea albeață la ochiul stîng (una din fetele lui Bud Teodor, ajutorul de primar) — Cupșa se gîndea mereu la soră-sa, care-i plăcea mai mult. Își propuse chiar să se folosească de cea mai mică ca să se apropie de cealaltă, dar în curînd se petrecu ceva neașteptat : chiar din prima săptămînă cînd începu el să vorbească cu Găfiuța Fătului, se întîmplă să audă că înaintea lui ea se mai avusese bine cu cineva cu care se mai vedea și acum. Fu uimit și în sinea sa nu crezu, convins fiind că fata era în al șaptelea cer, o dată ce el catadicsea să umble cu ea după atîția ani în care nu-i dase atenție. (De altfel, cel despre care era vorba, «rivalul», era un om care mai fusese însurat o dată și era și nearătos, or, în vremea aceea, nedeformat încă de muncă, Cupșa, deși sărac, era «chipeș și viteaz».)

Cu prima ocazie el interogă fata, fără prea mult interes, fiind convins că e doar un zvon răutăcios și că ea va sări în sus, de la primele cuvinte, dar, spre stupefacția sa crescîndă, ea nu fu deloc scandalizată cînd el îi aduse la cunoștință cele auzite și confirmă în întregime ceea ce lui i se păruse o invenție cusută cu ață albă. Cupșa se montă atunci și îi porunci — mereu însă plictisit de toată afacerea, gîndindu-se la sora ei, mai înaltă, mai veselă și mai puțin negricioasă la față — să rupă imediat cu celălalt și din nou fu uimit cînd ea nu se grăbi să-l asigure că îl va asculta. Pe scurt, din acea clipă Cupșa începu să «vorbească» cu fata aceea mică, repezită în mișcări și negricioasă, care îl deruta complet prin afecțiunea vădită și lipicioasă pe care i-o

arăta și în același timp, manifestînd o anumită neatîrnare sentimentală, ca un fel de domeniu îngrădit pentru el.

Într-o lună o duse acasă la el și se însură apoi, în ciuda faptului că trebuia să plece în armată și a tuturor piedicilor de tot felul, ca să afle la întoarcere — peste mai bine de un an — că ea continuase să-l vadă pe «celălalt». Asta îl plictisi la culme și îl înfurie împotriva lui însuși, cu atît mai mult cu cît sora nevesti-sii mai mare — la care se gîndise tot timpul și pe care o prefera net — încetase să-l mai intereseze.

Abia după cîțiva ani, cînd el îi reproșă aceste lucruri, ea îi replică rîzînd că nu avusese de gînd să se mărite cu el, îl «plăcuse», doar, și că se gîndise tot timpul la «celălalt» ca fiind mai «potrivit» pentru așa ceva, mai înțelept decît Cupșa și chiar mai bogat. De aceea, îi spunea nevastă-sa, rămăsese prima mirată cînd el îi propusese atît de pripit să se mărite și se gîndise chiar să-l refuze. (Aici Cupșa își ieșise din sărite și îi venise să se arunce pe jos cînd își dădu seama că fusese atît de aproape de o umilință atît de mare, să fie refuzat de una care se ținuse mereu după el și pe care o acceptase în silă și în acea ușuratică judecată pe care o trăiesc toți cei care sînt trimiși, fără veste, să moară pentru o cauză indiferentă.)

Cu toate acestea, continua nevastă-sa, ea nu l-a refuzat, nici măcar nu l-a amînat (la acest cuvînt, Cupșa trăia din nou furia unei umilințe trecute și ignorate), ascultîndu-l și măritîndu-se cu el, deși «celălalt» o ceruse de nevastă.

Cupșa văzu atunci că ea spunea adevărul, că făcuse într-adevăr o jertfă luîndu-l pe el, în perspectiva imediată de a rămîne singură, și atunci își dădu doar seama că se însurase din gelozie. Asta însă îl stupefie de-a binelea, pentru că pe nevastă-sa nu o iubise niciodată, tot timpul se gîndise «la cea mare»,

chiar și în ziua nunții, dar, cum el nu-și putu explica în alt fel actul grav și pripit pe care-l comisese, trebui să admită pînă în cele din urmă că fusese gelos pe o femeie pe care n-o iubise. Dar cum totuși nu putea înțelege acest lucru, «să fii gelos pe o femeie pe care nu o iubești în nici un fel», bătîndu-și mereu capul, ajunse la concluzia că el o iubise totuși, dacă nu atunci cînd începuse să vorbească cu ea, cînd era evident că se gîndise la cea mare, înainte de asta, atunci cînd ea încerca mereu să-i stea în drum și el o ocolea pe cît putea. «Da, da — gîndea Cupșa, în felul lui — pe vremea aceea cînd îmi tot ieșea în drum, nu-mi era silă de ea, numai o ocoleam, așa că se poate s-o fi fost iubit atunci.» Ceea ce îl mai înfuria, în afara acestei «capcane» în care căzuse, fu și faptul că își pierduse «cîștigul moral» pe care-și închipuise că-l dobîndise în fața ei acceptînd s-o ia de nevastă. În chiar clipa cînd se însura el, se gîndise că, oricum, nevastă-sa îi va rămîne îndatorată și aservită pînă la moarte, căci el îi făcuse «voile» și se lăsase «purtat» de ea; acum, cînd aflase adevărul, trebui să recunoască, necăjit, că făcuseră amîndoi o afacere proastă și dacă cineva avea vreun drept la recunoștința celuilalt apoi acela era ea, deoarece ea fusese mai lucidă și jertfa ei deci mai mare.

Aceste fapte îl uscară sufletește, mai ales chinul acela neobișnuit de a îngrămădi o iubire întreagă într-un timp trăit indiferent și abrutizant, căci el fusese într-adevăr gelos — se însurase, dovada — deci iubise într-adevăr.

Și Cupșa începu să-și folosească multe ceasuri scormonindu-și memoria și amintirile acelui timp sterp, căci el nu era un spirit complicat și nu-și putea închipui că gelozia poate avea și alte cauze decît dragostea.

Cînd însă, după atîția ani după ce se crezuse scăpat de «pacostea» iubirii, care îl costase atît de mult,

fără măcar s-o trăiască, ca unul care plătește mereu dobînzile unui împrumut niciodată făcut, începu s-o placă pe acea sudoriță, pe Victorița, el se înfurie într-adevăr și fu bucuros că toată echipa, inclusiv ea, îl socotește dușmanul ei numărul unu, pentru că acest lucru îl obliga să se supravegheze mai mult.

Cupșa se simțea hăituit și în luptă cu toată lumea și de aceea refuza de la început și cu brutalitate ideea că el ar fi putut plăcea o femeie din acea echipă, «care îl dușmănea pe el și încerca să-l arunce afară». Iubirea l-ar fi descoperit și l-ar fi făcut vulnerabil, tocmai cînd trebuia să se țină mai tare, să se prefacă mai bine și să-și țină adevăratele porniri și sentimente cît mai ascunse și mai neștiute.

Cupșa considera un mare ghinion că i se întîmplase tocmai lui să se îndrăgostească de Victorița și avea un fel de ciudă oarbă și neputincioasă, cum au copiii cînd sînt încredințați că toate obiectele însuflețite și neînsuflețite ale universului se «vorbesc» ca să le facă lor șicane. Cînd deveni conștient de «pericolul» pe care îl constituia pierderea puterii lui de stăpînire și prefacere, cum arăta în ochii lui Cupșa dragostea, el începu s-o dușmănească pe Victorița «de-anume», nu numai imitînd, cum făcuse pînă atunci, pe cei care aveau autoritatea în echipă. El hotărî în sinea lui că, pentru binele său, unul din ei doi trebuie să plece din echipă și încercă să facă în așa fel ca femeia să fie cea jertfită.

După ce Fane Popescu fu îndepărtat din echipă și nu el, Cupșa simți o primă tresărire puternică a propriei lui puteri, a forței sale de care lua abia atunci cunoștință pentru prima dată și, tocmai pentru că era un lucru inedit și abia tîrziu născut, explodă în conștiința lui de două ori mai tare. (El considera mutarea lui Fane Popescu ca o victorie a lui personală, uitînd aportul lui Caramihu, pentru că nu-l înțelegea și-l socotea un accident favorabil doar,

Scanned with OKEN Scanner

fructificat de forța lui, care-i părea atît de nouă și de neașteptată, încît îl îmbăta aproape.)

În calea acestui orgoliu care se năștea cu repeziciune se instală deodată alarma cauzată de ivirea acelui sentiment atît de surprinzător pentru Victoriţa și, deodată, Cupșa simți amenințarea slăbiciunii, a inferiorității și se jură să lupte împotriva acelei femei. Această luptă era complicată, deoarece se ducea, într-un fel, și împotriva lui însuși.

Cupșa începu să lucreze în apropierea ei, căutînd pe cît putea să nu o scape din ochi. Ea nu observă eforturile lui de a fi mereu lîngă locul ei de lucru și prima uimire a lui Cupșa fu că ea lucra repede și bine. Lucra însă dezordonat, cu dese întreruperi, se plimba mult de colo și pînă colo și, ceea ce îi părea lui mai grav, ea se purta cu toți deopotrivă, răspunzînd cu tot atîta nepăsare și veselie ușoară lui Scarlat, lui Bică, lui Țugulea sau lui Mihalache (lucrătorii cu autoritate din echipă), ca și celorlalți, chiar și lui, care era cel mai nou și încă nici nu era lucrător. Condamnă cu asprime, în sinea sa, această purtare a Victoriței și își explică și în acest fel desconsiderarea de care se bucura. Fiind însă mereu în apropierea ei, el se găsi de multe ori în situația de a-i vorbi mai des și chiar de a-i face unele mici servicii, de la care el nu se dădu în lături, reușind să o cunoască astfel mai bine și să-i știe punctele slabe.

Ea, la început, păru că nici nu-l bagă în seamă, apoi, agasată oarecum de statura lui masivă, mereu aproape, și de expresia lui încremenită, întunecată, îl botează «Mutule!», poreclă care prinse. El lua aceasta ca o dovadă de răutate, deși ea nu era capabilă de răutate susținută, dar n-o lăsă să observe aceasta. Victoriţa însă, văzîndu-l mereu prin preajmă, începu să-l tachineze și apoi chiar să pălăvrăgească cu el — atît cît putea cineva să «pălăvrăgească» cu Cupșa — și în cele din urmă îl consideră cu mult mai puțin dușmănos de «cum i se păruse pînă

atunci». Ea nu observa că avansurile erau toate ale ei, ca și vorbăria și celelalte, semănînd unei case care se sprijină pe un singur perete. Dar la această impresie greșită o duse atitudinea lui stăpînită și interesată, precum și acele mici servicii de la care, la început spre mica ei surpriză, el nu se dădu în lături. Despre ce era vorba ? Despre fleacuri, dar care, repetate cu oarecare regularitate, prindeau relief, ca: adusul laptelui, repararea ramelor refuzate și, în locul ei, uneori chiar tragerea unui metru-doi de sudură atunci cînd ea pleca prin ateliere lăsîndu-și «porția» neterminată, cedarea unor locuri de muncă mai avantajoase, apărarea ei cu două-trei vorbe aruncate cu nepăsare în vreo ședință de lucru, etc.

Ea luă toate acestea ca o «părăsire» a poziției lui anterioare și o considera firească, pentru că, asemănătoare tuturor firilor superficiale, ea nu putea crede în existența urii. Echipa însă și cei de a căror opinie Cupșa era în primul rînd interesat nu interpretau noua sa atitudine față de Victorița ca o renunțare a vechilor sale exigențe față de «oaia rătăcită» a lor, principii atît de bine mimate de Cupșa încît, în acel caz, cu toții le luaseră drept model, deși nu era vorba decît de un țăran aproape, necalificat, admis de curînd în mijlocul lor; dimpotrivă, ei interpretară aceasta în sensul cel mai favorabil pentru ucenicul sudor, adică luară preocuparea lui nouă față de sudoriță ca o dorință a lui de a o îndrepta pe cît posibil. Și tuturor li se păru firesc ca un lucrător nou, care era evident că vrea să se impună în respectul tovarășilor de lucru, s-o facă nu numai arătîndu-și hărnicia și corectitudinea față de lucru — fapt retribuit la urma urmei — ci și în atitudinea sa față de ceilalți. Și nu păru nimănui deplasat că cineva încearcă să se ocupe de «îndreptarea» Victoriței, mai ales că în acest fel aveau cu toții senzația unei participații colective. La existența vreunui sentiment nu-l duse pe nimeni gîndul — cu atît mai puțin pe

Victorița — într-atît de cunoscut era deja Cupșa ca un om taciturn, uscat, nu prea prietenos, deși neobișnuit de harnic și de îndemînatic. Din toate acestea deci, Cupșa ieși destul de bine.

Într-o dimineață de decembrie — Cupșa era deja la sfîrșitul perioadei sale de calificare și avea mai bine de două luni de cînd lucra în rînd cu ceilalți lucrători ai echipei — venind ca de obicei primul la lucru (trecuse abia de șase) și ajungînd sus în atelier, gata echipat, o găsi acolo pe Victorița. Nu se mai întîmplase acest lucru de cînd lucra el acolo, Victorița venea mereu cu cîteva minute înainte de șapte, ori chiar în clipa cînd suna sirena, «punctualitate» îndeobște prost văzută de muncitori.

Cupșa nu se arătă însă prea mirat de prezența ei acolo, uriașa hală era încă aproape goală, în această secție a uzinei nu se lucra de noapte. Din cînd în cînd doar, la mari intervale, se auzea dangătul metalic al ușii înalte de fier care se trîntea cînd intra vreun lucrător, părînd în întunericul dimineții și în frigul uscat de afară ca o umbră pripită și incertă. Uneori răsuna cîte un zgomot oarecare în largul halei, atît de brusc amplificat de tăcere încît părea că vine din mai multe locuri deodată, persistînd apoi nefiresc sub acoperișul înalt, nezărit, și sub lumina galbenă și rară a becurilor.

Victorița se plictisea în acea singurătate, înconjurată de metalele din jur colosale, întunecate, neprietenoase, așa că fu aproape fericită cînd îl zări apropiindu-se pe Cupșa, urcînd la vestiare.

— Bine că venișI, Mutule ! îi strigă ea încă de departe. Ia vezi ce-i cu caloriferul ăsta de aici, că se-nțepeni...

Cupșa nu-și arătă mirarea că o găsește la ramă la acea oră, o întrebă totuși, fără să se grăbească să se uite după calorifer :

— Da' cum de vii așa de dimineață, domnișorucă ?

Ea nu răspunse, rîse fără rost și îi trase șapca pe ochi, cu repeziciune (își mișca atît de repede și de alandala mîinile, trupul și capul, în toate părțile, încît era foarte greu să prevezi și să te aperi de vreo mișcare a ei).

— Mutule ! spuse ea din nou, rîzînd tot timpul cu un sunet care ajungea neplăcut, dar care nu-i displăcea lui Cupșa. Du-te, prostule, și vezi de calorifer că-nghețăi aici ca o găină jumulită ! îl îmboldi ea, văzînd că el se așezase și începuse să-și cerceteze cu atenție un bocanc. Hai, du-te, mișcă-te !

Cupșa ridică capul, o privi cîtva timp, apoi cum ea continua să-l îndemne și să-l ghiontească, moartă de frig, el spuse posomorît :

— Mie nu mi-e frig, n-ai decît să te...

Dar se opri deodată și în felul lui greoi se ridică totuși, aduse de undeva o rangă de fier și lovi de cîteva ori cu ea în paletele caloriferului de perete, care la a treia lovitură, începu să zbîrnîie.

— Pînă cînd s-a încălzi acum !... făcu ea nemulțumită și începu să-și sufle în palmele mici și înțepenite de frig.

— Da' cum de-ai venit, nici Anica văd că nu-i p-aici și dumneata te-ai și... spuse el, lăsîndu-și fraza neterminată, cum făcea adeseori, după ce se așezase din nou jos pe cărămida pe care stătuse și își scosese din nou bocancul, cercetîndu-i cusăturile.

Victorița, ca de obicei, nu prea îl asculta, dar auzi cuvîntul «dumneata» — era unul din puținele lucruri care îi plăceau la acest țăran greoi și întunecat, faptul că el n-o tutuia — și găsi în aceasta un nou motiv de rîs.

— Dar tu de ce vii așa de dimineață, ca strigoii ?! — spuse ea, ca să zică ceva — voi iarna dormiți pe cuptor, ori prin grajduri, la căldură... eu am venit că am dormit la o verișoară de-a mea, care lucrează la o boiangerie și-i începe schimbul taman la șase și m-a dat afară... tu unde dormi, Mutule ? sporovăia

ea mereu, suflîndu-şi în palme, ţopăind pe lîngă el, care stătea liniştit jos şi-şi vedea de peticele bocancilor, ori de numeroasele rupturi ale nădragilor.

Văzînd că nu-i răspunde, îl lovi cu genunchii în spate :

— Ai mă, ce, n-ai gură... Zi şi tu ceva, prostule, că murim de frig aici !...

— Eu dorm la blocuri ! spuse el rar, neprivind-o.

— La blocuri ?... Te-a şi mutat ?... Stai cu mai mulţi în cameră ?

— Da, făcu el, încă preocupat de starea cioarecilor pe care-i întorcea pe faţă şi pe dos, atît cît putea, mai rupea cîte-o flendură, stînd cu umerii lui uriaşi căzuţi şi cu capul între umeri.

— De-am lucra cu autogenă, am da acu drumul la un aparat şi ne-am încălzi ! zise ea cu părere de rău, ghemuindu-se ca şi el la pămînt, simţindu-se aşa mai puţin singuratică. Ce hal de nădragi poţi să ai ! mai spuse, uimită, uitîndu-se la ceea ce făcea el. Dar cîrpănoşi sînteţi voi ăştia, ardelenii, cu d-ăştia eu n-aş şterge nici pe jos da' mi-te... Nu ţi-e frig în ei, Cupşa ? Văd că n-ai nici izmene pe dedesubt ! adăugă ea şi, întinzînd mîna, cu veritabilă inocenţă, încercă să ridice în sus un crac al pantalonului, ca să se convingă.

— Ba am ! spuse el, mai mohorît, trăgîndu-şi piciorul.

Ea îl privi, apoi văzîndu-i căutătura, izbucni într-un rîs cristalin şi exagerat de lung.

— Prostule ! spuse ea şi încercă să-i tuflească din nou şapca, dar el era pregătit şi şi-o scoase repede din cap, uitîndu-se apoi la ea cu un fel de şiretenie luminoasă în ochi, ceea ce însemna că nu-i displăcea cu totul, în acea clipă, tovărăşia ei.

— La cinematograf ai fost vreodată ? întrebă ea.

— La care ? întrebă el.

— La oricare, aşa în general... Cînd ai văzut pentru prima dată...

Scanned with OKEN Scanner

— Apăi... — o întrerupse el, pentru prima oară mai vioi — am mai văzut eu și înainte, la Sighet, cînd nu eram încă însurat, și-apoi la Baia-Sprie, cînd era încă puțină lume care...

— Dar la teatru ai fost vreodată ?

— La teatru ? Aici, de cînd îs încă n-am apucat să...

— Dar acolo, pe la voi, ai fost ?... Pe-acolo, pe la Baia-Sprie ?

— «La Baia-Sprie, unde-nvață mîța-scrie !» făcu el deodată, rîzînd gros și se aplecă pe spate, ușor, privind-o în față.

— Prostule, mutule ! zise ea, dar rîse la rîndu-i și îl mai îmbrînci o dată. Apoi reveni la ceea ce o interesa : Ia zi, Cupșa, ce te întrebai ?

— Ce ? făcu el.

— Te-am întrebat dacă ai fost la teatru, acolo, pe la voi ! repetă Victoriția cu oarecare nerăbdare, închipuindu-și că el înțelege greu.

Cupșa se gîndi o clipă, apoi spuse încet, privind într-o parte :

— Nu, n-am fost nici acolo... da' noi în sat, aveam teatrul nostru...

— Ce fel de teatru aveați ? întrebă ea, fără prea mare interes.

El însă nu răspunse și, cum își terminase cercetarea nădragilor, începu să fluiere o melodie săltăreață, care repeta cu atîta încăpățînare aceeași frază melodică, la nesfîrșit, încît o agasă pe sudoriță.

— Taci, că mă enervezi ! zise ea după o vreme. Hai mai bine să stăm de vorbă... ce dracu încă nu s-arată nimeni ?

— Pînă la jumătate — spuse el — nici nu prea vine nimeni, dintr-ai noștri poate Anica să pice, da' văd că...

— Mi se pare că te cam place Anica asta ? întrebă Victoriția, mereu ghemuită, dar trăgîndu-se mai lîngă perete, unde bătea caloriferul mai tare.

El nu răspunse nimic și ea continuă :

— Nu zici nimic, mi se pare că pînă la urmă mai faceți o pereche, că vă și potriviți... Numai că ea-i mai lungă ca tine și cînd o să vă bateți o să-ți scuipe în cap !

— Ce pereche ? întrebă el, greoi și rărind cuvintele ca atunci cînd se simțea amenințat în vreun fel și căuta să se apere. Eu am acasă nevastă și copii, nu-mi arde mie de...

— Nu-i nimic, ce dacă ai, îți mai iei una și aici, crezi că nevastă-ta e proastă și stă noaptea cu poza ta în pat !

Cupșa dădu din cap, privind din nou în pămînt, și ea înțelese că-l indispusese și atunci începu să-i tragă șapca din cap, să-l îmbrîncească, să-l lovească cu genunchii ca să-l înveselească. Ea rîdea mereu, cu rîsul ei curat și insipid, lung ca o ață, și el o prinse de amîndouă mîinile și i le strînse, și i se uită în ochi, de aproape, încruntat, cu sprîncenele lui negre, sclipitoare, coborîte puternic peste ochi.

— Hei ! strigă ea, ușor, rîzînd încă — dă drumu', au, ce dracu, crezi că umbli cu plugu', prostule... dă drumu' ! îi porunci ea, cu o voce ascuțită, și, cînd el o lăsă, ea începu din nou să se foiască, uitîndu-se dacă nu apar lucrătorii. Dar Anica de ce nu vine, să măture ? întrebă ea, după un timp.

— Vine ea... zise el. Nu-i încă nici jumătate...

— Ce trece și timpul ăsta așa încet, ca o mîrțoagă... Și Victorița căscă lung, lung, scoțînd un sunet subțire ca un mieunat. Încă nici n-am început și m-aș și duce acasă... M-am săturat de meseria asta, uite cum mi-am ars mîinile ! Și ea îi întinse o clipă mîinile. Ce, asta-i ocupație pentru o doamnă ?

— Da' ce... făcu Cupșa și începu să rîdă, ești doamnă ? !

Victorița îl privi iute dintr-o parte, ca o pasăre, apoi îi dădu una cu atîta iuțeală încît îl răsturnă pe Cupșa de pe cărămida pe care stătea.

Scanned with OKEN Scanner

— Vezi că sînt doamnă, prostule! strigă ea cu voce ascuțită, în timp ce el se aduna de pe jos. Învață să vorbești cu o cucoană! Eu stau de vorbă cu tine, dar nici mîna nu ți-aș da-o să mi-o săruți, ardelean prost!

Cupșa se așeză din nou și spuse cu un fel de veselie:

— Da' ce, regățeni proști nu sînt? Numa' cîți am întîlnit eu atîția bani de-un leu să am și n-ar fi rău!...

— Cel mai prost regățean, bă! aproape strigă ea, cu o furie de suprafață, cel mai prost dup-acilea la voi e împărat oricînd!

— Apăi, se poate, admise el, că noi și-așa n-avem împărat! Ne-am mulțumi și cu-o împărătească!...

— Ia uite la el! făcu Victorița începînd să se plictisească, face și bancuri... da' nu ești prost, te-ai dat bine pe lîngă Caramihu!

— Ce? întrebă Cupșa, din nou mohorît, greoi, ferindu-se. Ce am eu cu Caramihu? Eu îmi fac treaba mea, el pe-a lui și nici unul n-are ce...

— La-lasă! făcu ea, bîlbîindu-se ușor. Nu ești tu așa de prost cum vrei să te arăți!...

— Cine se arată prost?... întrebă el, privind-o dintr-o parte, atît de întunecat deodată, încît ea izbucni în rîs. Cupșa mai repetă de vreo două ori: Cine se arată prost?!... primind mereu hohotele ei de rîs și cîte-o îmbrîncitură drept răspuns și atunci, cînd ceasul pontator de la intrarea halei arăta șase și douăzeci, apăru și Anica. Trecu pe lîngă ei, dînd scurt din cap și fără să spună o vorbă, dar Victorița strigă tare:

— Bună dimineața, bună dimineața! Ai cam întîrziat azi dimineață, uite că-ți luai locul! și izbucni imediat în rîs, părîndu-i-se plin de haz ceea ce spusese.

Anica trecu însă înainte, fără să spună nimic, spre partea stîngă a halei, unde își avea dulapul ei încă de pe cînd era măturătoare, dispărînd pe după rama

mare de fier, ridicată pe capre, și Cupșa se întoarse aproape cu spatele spre Victoriţa, căutînd ceva într-un carnet de-al lui, lunguieţ, cu pătrăţele, în care avea îndesate tot felul de hîrtii.

Ea se apropie de el și i se lipi de spate, uitîndu-i-se peste umăr, să-i vadă hîrţoagele, dar lui, deși nu se mișcă, i se părură nesuferite povara ei și răsuflarea sîcîitoare de lîngă ureche.

— De ce umbli cu toate actele la tine, mă ? întrebă ea, uitîndu-se mereu în hîrtiile lui pe care le lua încet cîte una și le desfăcea — nu pe toate — cu băgare de seamă, deoarece unele erau deja rupte de vechime și de o prea deasă împăturire. Ce te tot uiţi în ele, continuă sudoriţa să-l pisălogească, nu le știi pe dinafară ? !... Și văzînd că el nu-i răspunde, din plictiseală, îi prinse cu dinţii un smoc de păr de la ceafă și trase scurt de el, rîzînd, în felul ei, exagerat și inexpresiv.

Cupșa mai despături vreo două hîrtii, apoi își băgă carnetul la loc în buzunar și se ridică, ducîndu-se sub ramă. Victoriţa privi în urma lui, prinsă de urît, se ridică și ea și veni după el.

— Ce faci, spuse ea, te-apuci de lucru ?

— Nu, vorbi posomorît Cupșa, caut ceva...

— Ce cauţi ? Ai pierdut ceva, ieri, aici, ai ?

— Da, caut p-aci, poate că... fereşte puţin !...

Victoriţa îl urmări cîteva clipe, apoi se îndreptă și sprijinindu-se de o traversă a ramei, în coate, începu să îngîne un cîntec.

— Cupșa, spuse ea deodată, fără să se mişte, niciodată nu mi s-a părut atît de lungă o zi întreagă de lucru ca ceasul ăsta, pînă cînd se adună ăștia... ce zici ? Tu vii așa, chiar în fiecare dimineaţă, cu noaptea în cap ?... Eu n-aș putea suporta, mi-ar fi un urît de moarte !... Eu nu știu ce dracu am de nu suport singurătatea, cred că e ceva născut... îmi place să aud mereu mișcare și gălăgie pe lîngă mine, nu mă deranjează de fel... pot să și dorm pe muzică,

cît de mare... auzi, mă ? Ce dracu tot faci acolo ? întrebă ea, dar nu se întoarse, continuînd să stea rezemată cu braţele de ramă, cu corpul uşor frînt în unghi, mişcîndu-şi mereu genunchiul stîng într-o pendulare mică, inconştientă, cu ochii mari, rotunzi, fixaţi cu placiditate în gol. Azi, cînd ajung acasă, îmi fac o budincă din cremă de vanilie, cît de multă şi mănînc să mă satur... altceva nici nu mai mănînc şi după aia mă culc să mă satur de somn !... adăugă ea cu satisfacţie şi căscă leneş, încercînd să-şi lungească cît mai mult căscatul, scoţînd din nou sunetul acela moale şi tînguitor, ca un mieunat.

Atunci îl simţi pe Cupşa lîngă umărul ei drept şi-l întrebă, fără să întoarcă capul :

— Ei, ai găsit ziua de ieri, prostule... Dar în aceeaşi clipă se simţi prinsă de braţele lui lungi, strivită şi trasă jos, dintr-o mişcare.

Victoriţa se sperie atît de tare, încît îi veni să rîdă — la ea era un fel de boală asta, rămasă din copilărie cînd o bunică de-a ei o lovise, furioasă, pentru cine ştie ce, cu un parasol în cap ; de atunci, de cîte ori încerca o emoţie bruscă şi puternică, avea spasme de rîs atît de violente, încît se gîndea mereu că din asta i s-ar putea trage şi moartea.

Acum păţi la fel şi, în timpul cînd Cupşa, peste ea, o muşca, o săruta, îi strivea sînii şi coapsele cu mîinile lui mari ca nişte furci de fier, ea se zbătea în spasme de rîs, un rîs înecat, neauzit, care o împiedica să respire aproape cu totul. Făcu un efort disperat să scape de el, el o lăsă o clipă, buimăcit parcă, apoi în timp ce ea era încă în genunchi şi se pregătea să se ridice, o prinse din nou pe la spate şi o muşcă ca un apucat, violent, pe ceafă şi pe umeri, cu dinţii pătrunzîndu-i prin cele două pulovere groase pe care le purta. Apoi o trînti din nou jos şi ea simţi îngrozită că mîna lui stîngă umblă să-i desfacă pantalonii vătuiţi pe care îi purta ; spasmele ei de rîs se transformară deodată într-un plîns

stins, neputincios, dar, ca prins de-o mînă puternică pe la spate, Cupşa se ridică deodată şi plecă de lîngă ea, tuşind.

Victoriţa sări dintr-o mişcare în capul oaselor, dar rămase acolo, pe jos, privind uimită după el şi continuînd să plîngă, simţind lacrimile reci care-i curgeau neîntrerupt pe faţă, ca o relaxare şi o binefacere, după spasmele acelea de rîs, scurte, brutale, înecăcioase, cu un gust al morţii.

În scurt timp, apoi, locul se umplu de oameni şi lucrul începu.

După această întîmplare, Victoriţa nu-i păstră duşmănie lui Cupşa mai mult de două zile şi se purtă apoi cu el exact ca şi înainte, de parcă ar fi uitat totul, chiar şi cel mai mărunt amănunt. Cupşa era însă de-a binelea speriat de ieşirea sa şi la prima ocazie ce i se ivi făcu în aşa fel ca Victoriţa să fie scoasă din echipa lui Scarlat şi mutată într-un atelier de întreţinere şi reparaţii mărunte. (La vreo zece zile de la acest incident, o dată, cînd Victoriţa îşi lăsase partea ei de ramă mai mult de jumătate nelucrată, hoinărind prin uzină, Cupşa trecu şi i-o termină, trăgînd însă grosolan cu aparatul, găurind şi încărcînd cu sudură fierul pe o porţiune atît de mare, încît timp de trei zile cei mai buni sudori ai echipei abia reuşiră să repare stricăciunea. Victoriţa se dezvinovăţi şi plînse chiar, dar nu fu crezută şi în cîteva zile fu mutată. Îşi reveni, de altfel, cu firea ei, destul de repede şi după vreo săptămînă veni să facă o «vizită» foştilor ei colegi, sporovăind şi rîzînd cu tot atîta uşurinţă ca pînă atunci. Nu-l bănui nici o clipă pe Cupşa, îl credea de altfel şi prea prost pentru aşa ceva. Toată echipa fu convinsă de vinovăţia ei şi o pedepsiră, mutînd-o, fără prea mare îndîrjire însă, intuindu-i oarecum caracterul. Victoriţa, văzîndu-i atît de convinşi şi nefiind în stare să susţină multă vreme o idee, îşi abandonă ea însăşi propria-i nevinovăţie şi preferă să rămînă în

continuare în raporturi amicale cu foştii ei tovarăşi de lucru. Cupşa se simţea însă mulţumit pentru că reuşise să se elibereze de prezenţa ei care începuse să-i fie insuportabilă prin dorinţa şi dragostea pe care i-o stîrnea.)

După plecarea Victoriţei — ca şi după îndepărtarea lui Fane Popescu, de data aceasta într-o măsură mult mai mare însă — Cupşa se simţi victorios şi avu din nou, tot mai deslușit şi mai persistent, sentimentul acela de forţă, născut atît de tîrziu şi de neaşteptat, în toată fiinţa lui. Uimirea nesfîrşită faţă de acea putere ciudată şi evidentă pînă la ameţirea stăpînirii de sine se alătura unui orgoliu strident şi trufaş, crescut parcă şi mai vertiginos decît conştiinţa de forţă proprie care-i dăduse naştere. Cupşa se umfla încet, încet şi în fiinţa lui, o dată cu trufia, apăru şi dispreţul faţă de cei pe care-i considerase mereu «duşmani», cu care se văzuse mereu într-o necontenită luptă şi pe care îşi închipui că-i învingea mereu, aşa că pînă la urmă, «în loc să-l fi dat ei pe el afară de acolo, aşa cum ar fi vrut, îi va da el, Cupşa, pe ei afară !»

Printre aceşti «duşmani» pe care-i învingea «la rînd» şi faţă de care era tot mai tare, Cupşa îi număra, bineînţeles, şi pe Caramihu şi pe Chilian, doar că pe acesta din urmă nu îl dispreţuia — aşa cum făcea în taină cu meşterul său — şi, cum personalitatea acestuia, în multe puncte misterioase încă, îl intriga, prefera să-l ocolească. De multe ori însă, gîndindu-se la figura lui Chilian, chicotea ascuţit şi cu o mare plăcere, cu acel chicotit care fusese primul semnal al puterii lui singulare şi teribile, bucurîndu-se, Cupşa, în sinea lui de «farsa» pe care i-o juca activistului, care «nici în vis nu visa» ce ieşise din zilierul acela prăpădit, pe care el, aproape cu sila, îl «împinsese să înveţe meserie printre ceilalţi». Dar teama instinctivă pe care o avea încă faţă de Chi-

lian — ca față de orice șef mare, cu multe puteri — ca și nedumerirea față de felul lui Chilian de a se purta, complet original — tot pentru un șef — și pe care Cupșa nu-l înțelegea decît pe sfert și foarte tulbure, îl făcea să nu îndrăznească nici măcar în sinea lui să chicotească și să rîdă prea mult pe socoteala «naivității» activistului, ca nu cumva, prin absurd, să se trădeze și «celălalt» să afle. Deși Cupșa, în orele sale de singurătate, chicotea și rîdea batjocoritor pe seama tuturor celor care erau mai proști și mai slabi decît el, cînd ajungea cu batjocura la imaginea calmă și nepăsătoare a lui Chilian, se oprea instinctiv, ca și copiii cei mici cînd se feresc în preajma părinților să gîndească la lucruri sau la vorbe interzise, în anii aceia cînd încă sînt convinși că părinții sînt înzestrați cu neobișnuitul dar de a citi toate gîndurile din capul lor.

Peste nici o lună de la îndepărtarea Victoriței din echipa lui Scarlat, Cupșa termină cursurile școlii de calificare, dădu examenele și ajunse și de drept lucrător. Munca lui însă, în sînul echipei lui Scarlat, nu suferi nici o abatere și el continuă ca și pînă atunci să dea dovadă de mare putere de muncă.

Astfel trecu el în primele luni ale anului viitor, primi buletin de locuitor stabil în București și sumele de bani pe care le trimitea acasă, peste munți, la sute de kilometri, erau din ce în ce mai cuprinzătoare.

De la o vreme însă, conștiința de sine, de propria sa forță — după ultimele împrejurări care se încheiaseră atît de favorabil pentru el — luase o amploare atît de mare, el însuși în sine începu să se umfle cu atîta repeziciune, începînd să simtă gustul acelui «pentru mine nimic nu e prea mult, nimic nu e imposibil», încît locul lui în mijlocul căruia muncea îi devenea prea strîmt, chiar inferior pentru puterile care zăceau în el și pe care el însuși le scosese la lumină.

Deci, încă în aceeaşi iarnă, după ce-şi termina treaba la ramă, nu cobora ca de obicei să se spele şi să se schimbe jos în vestiare, ci rămînea parcă nehotărît, o vreme, pe loc, apoi începea să se mişte încet-încet, la început nedepărtîndu-se prea mult de locul lui de muncă, cu timpul însă trecînd şi în alte hale şi secţii, colindînd pe îndelete toată uzina. Trecea pe lîngă pereţii cenuşii, acoperiţi cu praf de cărbune şi fontă, printre mari grămezi de piese sclipitoare, ori prin cîmpul de rebuturi al turnătoriei, printre sute de maşini de toate felurile şi dimensiunile, prin hala grosolană, aprinsă, a forjei, unde ciocanele loveau în piedestalele lor de ciment cu o forţă care făcea să tremure şi să bubuie aerul şi pereţii care îl susţineau, iar muncitorii dezbrăcaţi pînă la jumătate, mohorîţi şi încruntaţi de radiaţiile puternice ale cuptoarelor, îşi stropeau, cu jeturile lungi, înspumate, ale sifoanelor, umerii, gîtul, urechile înfierbîntate, iar ochii lor care sclipeau uscat în mijlocul obrazului cenuşiu, traversat de dungi de sudoare, păreau nişte ocheane scurte, osoase, obosite, prin care priveau cu insistenţă efervescenţa metalelor aliate; ori în hala pătrată a sculăriei generale, unde muncitorii neobişnuit de curaţi şi de distinşi ţopăiau parcă cu gesturi line în jurul maşinilor lor nichelate, ca nişte anexe-păpuşi, bine finisate şi lăcuite.

Cupşa trecea peste tot, încercînd să umble cît mai neobservat, reeditînd într-un fel drumul acela pe care-l făcuse prin cîteva secţii ale uzinei, alături de Chilian, cu peste jumătate de an în urmă.

Pe vremea aceea nu umbla din proprie iniţiativă şi nu era decît un ins confuz, speriat şi dezorientat de toată acea realitate neobişnuită din jur şi care-l intimida mereu prin forţa ei uriaşă, comprimată într-un spaţiu atît de limitat. (Trecînd atunci prin hale, alături de activist, făcea mereu un fel de «socoteală» cu datele care-i stăteau la îndemînă, încercînd

să calculeze cam cîtă forță germinativă, de pe cîte mii de hectare, «încape» într-o singură mașinuță de aceea nu prea înaltă, cu un singur braț, sau cîte «pistoane» din acelea care împing seva în paiele de grîu, în sus, din cîte milioane de paie trebuie astfel adunate ca să întregească forța uneia din rotițele de freză mici, care se învîrt nu prea repede și înaintează calm în metalul dur ? sau cîte furtuni care se mișcă cu rapiditate în aerul unor întinse ținuturi încap bine între pereții aceia afumați, nu prea depărtați, ai vreunui atelier, unde se mișcă cîțiva inși, nepăsători parcă de acele «uriașe» furtuni care zac lîngă ei și între ei, în carcase subțiri de metal ?)

Pe atunci, mergînd în silă alături de Chilian, trăia atît de puternic noutatea locurilor, derutanta diversitate și propria lui inferioritate și stîngăcie în mijlocul atîtor oameni care se mișcau ca niște stăpîni și regi, încît minute lungi uita de el însuși, era atît de absorbit în afară, atît de scurs prin ochii săi ca prin două pîlnii elipsoidale spre relieful nemaivăzut al mediului în care se mișca, încît doar atunci cînd cineva i se adresa direct sau se lovea de muchia vreunei mașini tresărea și sîngele îi pulsa din nou prin artere, aducîndu-i aminte de propria-i viață, așa cum face sîngele într-o carne turtită și amorțită, redîndu-i memoria ei întreruptă.

Acum însă, după abia jumătate de an, Cupșa trecea și se strecura peste tot, pătruns în primul rînd doar de el însuși. Tot ceea ce vedea acum nu vedea a doua oară, ci din nou, pentru prima oară, deoarece totul pleca din el, în afară, cu o finalitate precisă și care-i slujea lui în exclusivitate.

Ceea ce observă el destul de repede fu un lucru primordial pentru ceea ce își pusese în gînd: și anume, băgase de seamă că toți oamenii care lucrau în uzină, mii și mii, se împărțeau, după ceea ce îl interesa pe Cupșa, cam în două părți : cei care lucrau în echipe și cei care lucrau singuri.

Şi îşi făcu imediat socoteala că pentru orgoliul şi trufia lui, nou-născute, ar fi mai avantajoasă munca individuală, avînd nevoie de un spaţiu mărit în jurul personalităţii sale noi ce creştea cu rapiditate. Voia să fie «liber», să cîştige cît mai mult, să se impună mai bine, «să fie domn pe sama sa», lucruri care se puteau realiza în parte doar, într-o echipă, acolo unde destinele şi interesele tuturor sînt mai apropiate şi mai îmbinate. După ce trăise atîţia ani în dependenţă de voinţa celorlalţi, într-o aservire înnăscută şi totală — atît de absolută, încît propriile sale principii erau principiile aservirii şi forţei — acum voia să-şi simtă cît mai limpede şi mai pregnant, mai real, propria sa putere, care crescuse deodată din el, în nişte condiţii neaşteptate, aproape miraculoase, ca o mlădiţă de oţel, trufaşă şi sclipind ameninţător celor din jur.

Cupşa, trecînd prin ateliere şi observînd felurile de muncă atît de variate prin uzină, nu simţea în nici un fel o atracţie mai mare sau mai mică pentru o meserie sau alta. El privea doar, cîntărind, ce loc i-ar asigura o libertate mai mare în mişcările acelea noi ale sufletului său, de posesiune şi rapacitate.

Alegînd mereu din activităţile acelea care se pot face singure — depinzînd de colectivitate într-o măsură mai vagă şi mai generală — Cupşa îşi alese, după o matură chibzuinţă, profesiunea de strungar. Căută îndelung peste tot şi în cele din urmă se opri într-un atelier nu prea mare, în imediata vecinătate a sculăriei generale, care îl fascinase prin liniştea şi maşinile ei sclipitoare, atelier ce se chema «Aparataj C.F.», pentru că producea în exclusivitate comenzi pentru căile ferate. Era atelierul în care fusese cu Chilian, în ziua cînd asistase la «experienţa» aceea, cînd tînărul strungar care era atît de slab încît părea ofticos lucrase în mijlocul adunării aceleia de lucrători, meşteri şi ingineri, dar el nu mai recunoscu locul.

Scanned with OKEN Scanner

Era o hală lunguiață, formată din două încăperi destul de înguste, despărțite printr-un perete. În stînga, în prima încăpere, se găseau niște bancuri de ajustaj la care lucra o echipă numeroasă de tineri, iar în dreapta se aflau opt strungari. În cea de-a doua se aflau numai ajustori și un uriaș banc de probă. Lîngă unul din strungurile acelea, chiar lîngă ultimul din rînd, se oprise mai cu insistență Cupșa.

Era atît de stăpîn și de conștient de puterea sa acum, încît nu încercă să-și aleagă un loc de muncă luîndu-se după înfățișarea lucrătorului la care ar fi trebuit să intre din nou ca ucenic, ci convins de dinainte de reușita lui, alese «mașina» care i se părea cea mai convenabilă. Ultimul strung din rîndul celor opt — așezate unul în spatele celuilalt — era într-adevăr cel mai impunător, cel mai bine întreținut, lucrînd piese de mărime intermediară ; era un strung nemțesc, avea capacul cutiei de viteze bine lustruit și gravat pe el, în relief, printre nenumărate manete sclipitoare, nichelate, numele fabricii : «Schaerer». În spatele «Schaerer»-ului se găsea o freză orizontală la care lucra un bărbat înalt, cu mustață, îmbrăcat în haine de stradă, iar mai în spate, chiar lîngă perete, se aflau trei freze mici la care se prelucrau piese din bronz și munceau numai femei și fete tinere, în două schimburi. La strunguri se lucra însă în trei schimburi, în afară de «Schaerer», la care lucra numai un singur om.

În fața acestei mașini se opri Cupșa și își spuse : «Aici vreau să lucru, aici am să lucru !» Și de fiecare dată cînd ajungea lîngă strung și se uita cu un interes prefăcut la piesa pe care o lucra strungarul, înăuntrul său striga mereu vocea puterii sale nou-născute, care suna cu o bucurie nemaiîntîlnită: «Aici, în locul ăsta am să lucru, aici și nu altunde!...»

La mașină lucra un bărbat de vreo patruzeci și cinci de ani, negru și mustăcios, și Cupșa îi află imediat numele, deoarece de batiul strungului era agă-

ţată o tăbliţă roşie pe care era scris cu cretă: «Comunistul Drapaca Ion şi-a depăşit planul pe luna februarie cu 123%».

Cupşa observă, după ce îşi alesese maşina abia, că acest Drapaca, dacă el o fi fost, era un ins încruntat mereu, tăcut, cu o privire neagră-sclipitoare de armean, mereu ameninţătoare. Odată, pe cînd se afla lîngă maşina lui şi încă nu vorbise cu el, îl văzuse certîndu-se cu bărbatul care lucra la freza din spate şi se îngrijoră oarecum de gesturile cam iuţi ale strungarului şi de tonul său aspru, aproape brutal. Dar nu mai vru să dea înapoi şi, după cîteva săptămîni, strungarul Drapaca, ce văzuse mereu cum acel bărbat posomorît, îmbrăcat în salopetă, îi tot da tîrcoale lui şi maşinii lui, îl întrebă răstit :

— Ce-ai, mă, de te învîrţi pe lîngă maşină ! Vezi-ţi de treabă !

Cupşa nu răspunse, se depărtă, dar reveni a doua şi a treia zi şi în faţa chipului încruntat şi răutăcios al «armeanului», cum îl botezase el pe strungar, nu numai că nu dădea înapoi, dar parcă noua lui forţă şi trufie, întărîtate de obstacol, strigau cu şi mai mare claritate :

— Aici, aici în locu' ăsta am să lucru, să ştiu că!...

Cînd vorbi pentru prima dată cu Drapaca lucrul merse mai uşor decît îşi închipuise Cupşa. Ori că strungarul se găsea într-o zi bună, ori că atenţia insistentă, de săptămîni întregi a lui Cupşa faţă de el şi de treaba care o făcea sfîrşiră prin a-l măguli, destul că, atunci cînd proaspătul sudor se apropie, într-una din zile, mai mult de el şi îi spuse, cu voce înceată, răguşită uşor, chiar fraza aceea care pocnea înăuntrul fiinţei lui ca un steag :

— Aş vrea să lucru aici, pe locu' ăsta, la dumneata ! celălalt nu-l repezi şi nici nu tăcu cu indiferenţă ; poate că şi exprimarea clară a dorinţei de la

primele vorbe ale lui Cupșa să-i fi plăcut și-l întrebă, după ce termină operația pe care tocmai o făcea, privindu-l bănuitor, dar fără obișnuita încruntare :

— De unde ești ?

— Nu-s de-aici, spuse Cupșa, îs de pe lîngă Baia-Mare, nu știu dacă ați auzit...

— Din Baia-Mare — răspunse Drapaca, fără să se mire, ștergîndu-și mîinile cu un bumbac — și ce cauți aici ? Ai venit să cîștigi bani ?

Cupșa nu răspunse, îl privi doar țintă, încercînd să cunoască cît mai repede omul, și Drapaca continuă, probabil că nici nu așteptase un răspuns :

— De cînd ești în uzină ?

— De mai bine de un an, da' am lucrat afară, în curte...

— Și acu ce faci, văd că ai salopetă ?

— Învăț la sudură electrică, dar nu-mi...

— La sudură ? întrerupse Drapaca, mereu liniștit, uitîndu-se la celălalt ca la un obiect, cu buza de jos mult răsfrîntă. Ești elev-sudor, care va să zică ?...

Cupșa nu-l contrazise și tăcu, temîndu-se că dacă-i spune adevărul s-ar putea să-i pună piedici prea mari.

— Și unde ești ? continuă Drapaca cu întrebările, pipăind cu degetele mîinii stîngi — avea degete neobișnuit de lungi și frumoase — tăișul unuia din cuțitele montate pe suportul strungului.

— La vagoane, spuse Cupșa.

— Și de ce vii tocmai pînă aici ? Aveți destule mașini și p-acolo, ce vrei ? Îți place mașina asta ?

— Și mașina, spuse Cupșa, și cum lucri dumneata cu ea... îmi place și de dumneata ! minți Cupșa, privindu-l încurcat pe celălalt în față.

— Îți place de mine ? întrebă Drapaca și rîse deodată scurt, ca un lup, și fața-i cutată, răutăcioasă,

se lumină cînd își arătă dinții mari, care sclipiră puternic. Și ce-i cu sudura — continuă Drapaca, apăsînd pe un buton roșu din stînga și oprind motorul mașinii — crezi că strungăria e mai nobilă, ai ? E mai grea, mă, și nici bani cu mult mai mulți nu cîștigi dacă nu... I-ascultă, de ce vrei să-ți schimbi meseria ?

Cupșa gîndea rapid acum și răspunse imediat, fără să se trădeze că minte mereu :

— Nu vreau s-o schimb, de la început încă aș fi vrut să învăț la o mașină, numai că...

— N-ai găsit locuri, ce ? întrerupse Drapaca, ajutîndu-l fără să vrea, și Cupșa dădu din cap, încet, să nu se dea de gol. Ce școală ai ? Dar cum îți zice, că uitai să te întreb ?

— Cupșa Ion.

Drapaca tăcu și-l examină pe Cupșa dintr-o parte cu expresia aceea a lui, răutăcioasă, care îl intimidase la început pe celălalt, dar după cum observă el după un timp, expresia aceea a lui Drapaca ce părea că rîde mereu batjocoritor dintr-o parte nu era decît rezultatul unei asimetrii pronunțate. Drapaca era mai degrabă brutal și dur decît răutăcios. Îi examină pe rînd încălțămintea, nădragii, mîinile, dînd ușor din cap, cu buza de jos răsfrîntă, de parcă tot ce vedea nu făcea decît să-i întărească disprețul la adresa celuilalt.

Cupșa stătea și nu scotea o vorbă, dar nu era deloc speriat. După ce termină acest examen exterior, făcut cu amănunțime și nepăsare, Drapaca porni din nou motorul strungului și întorcîndu-se cu umărul spre Cupșa, fără să mai adauge nimic, porni universalul, continuîndu-și treaba. Cupșa înțelese că pe ziua aceea, cel puțin, terminase cu el, de aceea nici nu mai stătu mult pe lîngă el, ci se duse.

Nu mai veni cîteva zile, aproape o săptămînă, în mod intenționat și, cînd apăru, Drapaca îl examină cu răutate autentică, ascuțită, și Cupșa se bucură, deoarece celuilalt nu-i fusese indiferentă lipsa lui. Cu toate acestea, în ziua aceea Drapaca nu-i adresă deloc cuvîntul și Cupșa, după ce se învîrti pe lîngă mașină, plecă, mereu bine dispus, căci i se părea că e pe drumul cel bun.

A doua zi, reveni și, încet-încet, se apropie de «armean» (care de fapt nu era armean, dar în capul lui Cupșa rămase așa o dată pentru totdeauna).

— De cînd ai început școala ? îl întrebă o dată strungarul. În ce lună ești, cît mai ai ?

— Am gătat-o de nici două luni ! spuse dintr-o dată Cupșa, observînd că celuilalt îi plac lucrurile spuse dintr-un foc.

— Așa ? se miră Drapaca, nu prea tare. Va să zică ești lucrător ? Și cum Cupșa dădu din cap, întărind, celălalt îl privi o dată bănuitor cu coada ochiului, apoi lăsă să-i alunece încet privirea deasupra trupului lat al celuilalt, rămînînd absentă, undeva, pe grătarul de lemn care se afla chiar în fața bocancilor lui Cupșa.

Cupșa nu mai adăugă nimic, încercînd să fie și mai scurt la vorbă ca de obicei, ca să nu încurce lucrurile.

— Și... îți trebuie bani ?

— Da, spuse Cupșa, mi-ar cam trebui, că am familie și... sîntem cam prisosiți...

— Ce ești ? îl întrebă aspru Drapaca încruntîndu-se.

— Apăi, sîntem săraci că altfel știu că nu...

— Mie îmi trebuie un om, spuse scurt, și au vrut ei să-mi bage tot felul de puștani și de golani, dar la mașina mea nu înghit... tu mi-ai place, dacă te ții de treabă... ăia te lasă să pleci ?

Cupșa îl privi drept în față fără să răspundă, pentru că nu știa ce.

Drapaca îl fixă cîteva clipe, neașteptînd ca de obicei răspuns, de parcă îl întreba pe celălalt numai ca să-l țină mai mult timp nemișcat în fața lui, ca să-l privească mai bine, cîntărindu-l mereu. Apoi îi spuse, întinzînd brațul înspre intrarea în atelier :

— Du-te acolo, lîngă bormașina aia mare, de lîngă ușă, ai să găsești niște suporți ! Adă-i aici și clădește-i lîngă mașină, chiar acolo unde stai.

Cupșa făcu ce i se poruncise și apoi Drapaca îi spuse, fără să-și oprească mașina :

— Acum poți să te duci, mai vino pe aici.

Cînd veni din nou a doua zi, după ce îl lăsă să aștepte mai bine de o jumătate de ceas, Drapaca îi spuse scurt că nu-l poate primi, deoarece conducerea atelierului nu ingăduie un transfer de la o secție la alta și mai ales al unui lucrător care fusese calificat de curînd în altă meserie.

— Îmi pare rău, încheie scurt Drapaca, încearcă în altă parte. Să trăiești ! și se întoarse spre dulăpiorul în care-și ținea sculele.

Cupșa însă nu se dezlipi de lîngă mașină, de parcă nu auzise cele ce-i spusese Drapaca, dar strungarul nu-i mai adresă deloc cuvîntul, așa că în cele din urmă celălalt trebui să plece.

Pînă atunci nu venise zilnic, uneori lipsind chiar cîte două-trei zile ; din ziua însă în care Drapaca îl respinse începu să vină zilnic, cu o regularitate de ceasornic.

Strungarul se făcea că nu-l bagă în seamă, aruncîndu-i la venire doar cîte o uitătură scurtă, ascuțită, răutăcioasă, dar în sinea lui rîdea și în cele din urmă îi spuse :

— Dacă mai vii p-aici, or să te ia ăștia la ochi ! Apoi, cum Cupșa tăcea, fără să se miște, Drapaca strigă deodată la el : Ce tot îmi stai, aici, pe cap,

ai ? N-ai familie, n-ai sindicat, ce-mi tot strici aerul, vrei să dau cu țeava după tine ?

Cupșa tresări abia simțit cînd celălalt începu să strige, dar nu se mișcă de parcă era surd. Drapaca îl privi fix, încruntat — avea o frunte nu prea lată și, cînd se încrunta, coama-i deasă, neagră, puternică, i se lipea parcă de sprîncene. Văzîndu-l pe Cupșa că nu se sperie de fel, «armeanului» îi veni să rîdă și își frecă încet colțul gurii cu mîna stîngă, murdărindu-se de fontă pe bărbie.

— Dacă nu te iau eu, spuse el apoi rar, ești capabil să te duci la altul. Vrei să lucrezi aici, la mașina mea ?

Cupșa dădu doar din cap, mereu mohorît. Drapaca îl privi din nou cu atenție de parcă atunci l-ar fi văzut pentru prima dată, apoi spuse, dînd din umeri:

— Dacă ții morțiș, fă-ți o cerere și adă avizul inginerului-șef de sector... și pînă nu-l aduci, să nu te mai prind pe-aici !

Cupșa începu să umble cu cererea prin birourile conducerii sectorului, dar treaba mergea mai greu decît își închipuise, inginerul-șef rîse de el cînd îl auzi ce vrea și în cele din urmă îl dădu afară, supărat.

Cupșa nu reuși să-i obțină avizul decît cu ajutorul lui Chilian, la care apelă în extremis, speriat mereu de acel ceva existent în caracterul activistului pe care el nu-l înțelegea. Amînă să se ducă la el cu cererea pînă cînd nu mai avu nici o speranță că o să reușească pe altă cale, dar și atunci cu frica în sîn că celălalt o să-l descopere, că o să-și dea seama în sfîrșit ce greșeală făcuse băgîndu-l pe el în uzină să se califice, și într-adevăr, în tot timpul cît stătu în fața lui Chilian, fu din nou acel Cupșa de la început, confuz și mereu într-o apărare instinctivă.

Chilian, aproape că nu se uită la el, îl ascultă ce voia, examinînd cererea cu un aer absent, apoi îi spuse scurt, aproape răstit, că poate să plece.

A doua zi, Cupșa fu chemat la inginerul-șef și i se dădu avizul.

Cupșa luă de la cap școala de calificare și după jumătate de an reuși ceea ce-și pusese în gînd : să lucreze la mașina aceea scumpă, strălucitoare, alături de Drapaca, ajungînd să cunoască două meserii în nici un an și jumătate, cît se scursese de cînd intrase în uzină, să se califice. Ca și înainte, la sudură, desfășura o mare putere de muncă și abia acum, cînd energia lui se canaliza într-o formă organizată și superioară, el își dădu seama de cîte era în stare și cît de «tare» era.

Abia atunci, cînd reuși să facă ceea ce-și pusese el în gînd, adică să lucreze unde voia și ce voia el și mai ales să ajungă în rînd cu lucrătorii cei mai «de frunte» ai uzinei, cum i se păreau lui strungarii, abia atunci încrederea în sine și trufia luară o amploare puternică și stabilă. I se părea că în lumea asta nu era nimic care i se putea împotrivi și în toată ființa lui avea o bucurie mare și răutăcioasă care striga mereu, desfidînd toți oamenii și toate legile lor, care acționaseră împotriva lui și pe care el, deodată, le stricase și le înfrînsese.

— Am vrut... — striga el înlăuntrul ființei lui puternice, deformată de munca excesivă și brutală din totdeauna, pînă-n adînc spre anii copilăriei — am vrut... și-am căpătat. Am vrut ! și cînd gîndea asta, gîndul lui se încovoia și se ascuțea în zeci de terminații osoase, ascuțite, ca o gheară de monstru — am vrut și-am căpătat ! Am vrut... și-am cîștigat! Și în cele din urmă repeta această frază, răsfrîngîndu-și puternic buza de jos, era un gest pe care și-l însușise de la Drapaca, cu o bucurie mohorîtă, răutăcioasă : Am vrut și-am cîștigat! — Am vrut și-am învins ! Am vrut și-am învins ! striga toată ființa

lui, uimită încă de acel miracol al eliberării ei într-o nouă poziție, a forței, atît de miraculoasă încît Cupșa era convins că se întîmplase cu el, numai cu el, un fel de accident fericit, așa cum se întîmplă o dată la cîteva milioane de cazuri, așa cum se întîmplă să rămînă un om viu într-o pustiire grozavă de ciumă, care seceră mii și zeci de mii de bărbați, femei și copii, de-a valma, sau cum rămîne în picioare un salcîm strîmb și nesănătos — aproape cît o bălărie — atunci cînd o pădure întreagă de stejari groși și seculari sînt aruncați la pămînt, rupți și scoși din rădăcini de cîte o furtună nemaipomenită. Și salcîmul acela cu trunchiul subțire și întortocheat, cu frunzele mici și puține, ca o rîie mișcătoare a lemnului, stă însă în soare și sus, înconjurat de aer limpede, din toate părțile, drept și viu lîngă cadavrele acelea uriașe din jur, ale stejarilor căzuți, care-și arată acum cerului cealaltă coroană, plină de pămînt și de bidigănii puturoase.

Cupșa simțea mereu un impuls pe care și-l reprima cu greu, copilăresc și caraghios, atunci cînd umbla cu pașii lui rari, depărtați, cu capul între umerii lui lați, căzuți, prin atelier și printre ceilalți; îi venea de o mie de ori să se oprească, să sară într-un picior, să țipurească și să se arunce în sus, lovindu-și picioarele de către olaltă, și să strige tare, cu vocea răgușită:

— Mă, proștilor și nebleznicilor ce sînteți, de nimica nu v-o fost capul ce-l purtați între urechi, la nimica nu v-o folosit și nu v-o ajutat aceea că ați vrut să mă aruncați pe mine de aici și să mă batjocoriți în tăt felul și în tătă forma! Numai iată că eu am fost mai tare decît ați crezut că sînt și decît m-ați crezut în stare și, pînă să vă dezmeticiți voi bine de cap, m-am pupuit aci printre voi și în mijlocul vostru și împart banii cu voi fără să vreți voi și în ciuda voastră! Voi nici nu știți cît îs eu de tare! Ai! Ai! Ai! Mama mea care m-ai făcut că

n-am gîndit șohan că în carnea mea stă atîta putere, de nu-mi stă nimeni în drum și să mi se încurce printre picioare, dacă eu nu vreau așa ! Beteșigu și dumnezău ei de treabă că în veci n-am știut gîndi și face cum știu face și gîndi amu !

Și îi tot venea să țipurească și să sară de la pămînt, ca beat de acea senzație nemaipomenită de forță care-i fugea prin sînge și-l încălzea tot și-l făcea liniștit și trufaș, stăpîn pe el și disprețuindu-i pe toți ceilalți care nu i se putuseră împotrivi și care nici nu ghiceau ce se întîmplase cu el.

Lugoj, 21 august 1963

Scanned with OKEN Scanner

CUPRINS

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul I 7
Capitolul II 109
Capitolul III 168
Capitolul IV 218
Capitolul V 264
Capitolul VI 316
Capitolul VII 360
Capitolul VIII 432
Capitolul IX 470

Scanned with OKEN Scanner